LIDDELL HART

II. DÜNYA SAVAŞI TARİHİ 1

Çeviren: Kerim Bağrıaçık

TARİH

2. Baskı

YKY

II. DÜNYA SAVAŞI TARİHİ
CİLT I

Sir Basil Liddell Hart 1895 yılında Paris'te doğdu, 1970 yılında öldü. Cambridge St. Paul's ve Corpus Koleji'ni bitirdikten sonra orduya girdi; daha sonra Birinci Dünya Savaşı'na katıldı. 1924 yılında sakatlandı ve üç yıl sonra yüzbaşı rütbesindeyken emekliye ayrıldı. Hava gücünün ve zırhlı birliklerin ateşli savunucusu ve destekçisi oldu.
Hart, 1937 yılında Savaş Bakanı'nın Danışmanı oldu. 1925-35 yılları arasında *Daily Telegraph*'ın, İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılına kadar da *Times*'ın savaş muhabirliğini yaptı.
Çağımızın en önemli askeri strateji uzmanı ve tarihçilerinden biri olan Sir Basil Liddell Hart askeri strateji ve taktik konularında birçok ülkede konferans ve seminerler vermiştir, ayrıca 30'u aşkın kitabı vardır.

Kerim Bağrıaçık 1954 yılında İstanbul'da doğdu. 1973 yılında Kuleli Askeri Lisesi'ni, 1976 yılında da Kara Harp Okulu'nu bitirdi. 1976 yılında teğmen rütbesiyle orduya katıldı. 1989 yılında kendi isteğiyle ordudan ayrılan Kerim Bağrıaçık halen Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.'de çalışmaktadır.

LIDDELL HART

II. DÜNYA SAVAŞI TARİHİ

CİLT I

ÇEVİREN:
KERİM BAĞRIAÇIK

YKY

CİLT I

içindekiler

Birinci Bölüm
GENEL DURUM
1. Savaşın Ayak Sesleri • 13
2. Savaş Başlarken Almanya ve Batılı Müttefiklerin Durumu • 25

İkinci Bölüm
SAVAŞ PATLAK VERİYOR
(1939-1940)
3. Polonya'nın İşgali • 35
4. "Garip Savaş" • 42
5. Fin Savaşı • 51

Üçüncü Bölüm
SAVAŞ TIRMANIYOR
(1940)
6. Norveç'in İşgali • 59
7. Batı'nın İşgali • 71
8. Britanya Savaşı • 95
9. Mısır'dan Karşı Taarruz • 117
10. İtalyan Doğu Afrika'sının İşgali • 129

Dördüncü Bölüm
SAVAŞ YAYILIYOR
(1941)
11. Balkanlar'ın ve Girit'in İşgali • 139
12. Ve Hitler, Rusya'ya Taarruz Ediyor • 151
13. Rusya'nın İşgali • 169
14. Rommel Afrika'da • 184
15 . Crusader (Tobruk) Harekâtı • 196
16 . Uzak Doğu'da Durum • 213
17. Japonya Pasifik'i İşgal Ediyor • 226

Beşinci Bölüm
DÖNÜM NOKTASI
(1942)
18. Rusya'nın Kaderi Değişiyor • 257
19. Rommel'in Yükselişi • 281
20. Afrika'da Gidişat Değişiyor • 296
21. Meşale (Torch) Harekâtı - 8 Kasım 1942:
Müttefikler Kuzey Afrika'ya Ayak Basıyorlar • 328
22. Tunus Muharebeleri • 353
23. Pasifik'te Gidişat Değişiyor • 362
24. Atlantik Savaşı • 394

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Durum

BİRİNCİ KISIM

Savaşın Ayak Sesleri

1 Nisan 1939'da dünya basını, Neville Chamberlain Kabinesi'nin Avrupa'daki barışı güvence altına almak için uyguladıkları tavizkâr ve yatıştırma politikalarını tamamen değiştirdiklerini ve Polonya'yı Almanya'dan gelebilecek tehdite karşı savunacağı haberini geçiyordu.

Ancak, 1 Eylül'de Hitler Polonya'ya girdi. Hitler'e yaptıkları geri çekilme talepleri yerine getirilmeyince Fransa ve İngiltere iki gün sonra savaşa girdi. Böylece bir Avrupa savaşı olarak başlayan, tarihin kaydettiği en kanlı hesaplaşma çok geçmeden ikinci bir Dünya Savaşı'na dönüşecekti.

Batılı Müttefikler savaşa iki amaç gözeterek girmişlerdi. Birincisi ve yakın vadede olanı Polonya'nın bağımsızlık ve bütünlüğünü korumak, ikincisi ve nihai olanı ise kendilerine yönelebilecek bir tehlikeyi ortadan kaldırmaktı. Sonuçta iki amacı da gerçekleştiremediler. Polonya'nın işgalini ve Almanya ile Rusya arasında paylaşmalarını önleyemedikleri gibi, hem altı yıl sonra kesin zaferle biten savaşın sonunda kendi saflarında çarpışan Polonya'ya karşı yükümlülüklerini yerine getirememişler, hem de Rusya'nın Polonya'yı egemenlikleri altına almasına razı olmak zorunda kalmışlardı.

Hitler Almanya'sının yıkımı için harcanan çabalar, Avrupa'yı yeni ve daha büyük bir tehdit halinde ortaya çıkan Rusya karşısında Amerika Birleşik Devletleri'ne muhtaç hale getirmişti.

Bunlar büyük umutlarla başlanılan, Rusya ve Amerika'nın var güçleriyle savaşa girmesiyle ve ancak büyük acı, zorluk ve mihnetle elde edilen zaferin altında yatan gerçeklerdi. Zafer her zaman barış demek olmuyordu.

Savaşın nedenlerinden önce sonuçları üzerinde durmak gerekiyor. Savaşın getirdiklerinin farkında olmak, nasıl çıktığının incelenmesi için daha gerçekçi bir yol olabilmektedir. Nürnberg Duruşmaları sonucundan, sava-

ANGICINDA AVRUPA
200
400
400
600
NO
KUZEY
DENİZİ
LANDA
Dublin
DANİMA
BÜYÜK
BRİTANYA
ANTİK
ANUSU
Londra
Amsterdam
HOL
The Hague
Brüksel
BEL
Paris
MAGINOT
HATTI
FRANSA
Cenevre
Bern
İSVİÇRE
Milano
Marsilya
Madrid
İTALYA
Korsika
PANYA
Sardinya
A K D E N İ Z
Sici
CEZAYİR

FİNLANDİYA
Ladoga Gölü
Helsinki
Leningrad (St. Petersburg)
Tallinn
ESTONYA
Moskova
RUSYA
Riga
LETONYA
İTVANYA
Kaunas
BEYAZ RUSYA
Bug
Vistül
POLONYA
San
Kiev
Harkov
Dinyeper
Lviv
UKRAYNA
Rostov
ROMANYA
Bükreş
Tuna
KARA DENİZ
BULGARİSTAN
Sofya
İstanbul
Ankara
TÜRKİYE
Atina

şın Hitler'in saldırganlığı yüzünden ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak bu çok sığ ve yetersiz açıklamadır.

Yeni bir büyük savaş çıkarmak, Hitler'in istediği en son şeydi. Halk, özellikle askerler, Birinci Dünya Savaşı'ndan edindikleri tecrübelerden dolayı savaştan korkmaktaydılar. Bu gerçeklerin altını çizmek elbette ki ne Hitler'in ne de o'nun izinden giden Almanya'nın saldırganlığını örtbas etmek demek değildir. Ancak Hitler, hedeflerine ulaşmak için çok dikkatli davranıyor, askerler ise bir savaşa neden olmamak için çok özen gösteriyorlardı.

Savaştan sonra Alman arşivlerinin birçoğu ele geçmiş ve araştırmalara sunulmuştur. Bu belgeler, Almanya'nın böylesine büyük bir savaşı göze alamayacağına ilişkin birçok ciddi belgelerle doludur.

1936'da Hitler, Rhineland'ın askerden arındırılmış bölgesini yeniden işgal için harekete geçtiğinde, askerler Fransa'nın göstereceği tepkiden korkmuşlardı. Sonuçta, göstermelik birkaç birlik gönderildi. Hitler, İspanya İç Savaşı'nda Franco'ya yardım göndermek istemişti. Ancak askerlerin endişeleri nedeniyle sınırlı bir yardım gönderildi. Fakat Hitler, 1938'de Avusturya topraklarına girerken gösterilen tepkilere aldırmadı.

Kısa bir süre sonra Hitler, Çekoslovakya'ya Sudet bölgesinin kendilerine iade edilmesi için baskı yapacağını açıklayınca Genelkurmay Başkanı Beck, Hitler'in bu tutumunun dünya çapında bir çatışmaya yol açacağını ve Almanya'nın mahvolacağını belirten bir muhtıra hazırladı. Ancak Hitler, politikasında hiçbir değişiklik göstermeyince, Genelkurmay Başkanı Beck istifa etti. Hitler, askerlere, Fransa ve İngiltere'nin Çekoslovakya için çarpışmayacaklarına ilişkin güvence verdi.

Münih Antlaşması, Chamberlain için "barış"ı tesis etmekti. Oysa bu, Hitler için bir zaferdi. Hem sadece dışarıya karşı değil, aynı zamanda generallerine de karşı kazanılan bir zaferdi. Hitler'in muhaliflerinin ve generallerinin uyarı ve itirazları bu kansız başarılarla çürütülünce, doğal olarak etkileri ve güçleri zayıflamaya başladı. Hitler de bu kolay başarılar sayesinde kendine duyulan güvenin artmaya başladığını hissetti ve bunu değerlendirmekte gecikmedi.

Hitler de, bundan sonraki tutumunun bir savaşa yol açabileceğini bekliyordu, ama umduğu ve beklediği topyekûn değil, sınırlı bir savaş idi. Duyduğu kuşkular, baş döndürücü başarıları arasında kaybolup gitmişti. Şayet İngiltere'nin de dahil olduğu topyekûn bir savaşı düşünmüş olsaydı, İngiliz donanmasıyla başedecek bir donanmanın hazırlığını yapardı. Aslında o, 1935 İngiliz-Alman Deniz Antlaşması'nın izin verdiği ölçüde bile Deniz Kuvvetleri'ne sahip değildi. Hitler sürekli olarak amirallerine İngiltere ile bir savaş olmayacağı konusunda güvence veriyordu. 1938 Münih Antlaş-

ması'ndan sonra ise en az altı yıl İngiltere ile savaş olmayacağını söylemişti. Tarih 22 Ağustos 1939'u gösterdiğinde bile düşüncesini değiştirmemişti.

Peki öyle ise, neden onca kaçınmasına karşın tarihin kaydettiği en kanlı savaşın içinde buldu kendisini, Hitler? Cevap ne sadece ne de tümüyle Hitler'in tutumunda ve saldırganlığında yatmaktadır. Cevap, Batılı Müttefiklerin uzun süredir uyguladıkları ve Hitler'e cesaret veren geleceği göremeyen basiretsiz politikalarında ve bu politikalarından 1939 yılının yaz ayında aniden ve yüz seksen derece çark etmelerinde yatmaktadır. Bu politikanın son derece ani olması savaşı kaçınılmaz kılmıştır.

Hitler'in 1933'te iktîdara gelişinden bu yana İngiltere ve Fransa bu diktatörün isteklerini kabul etme konusunda, Almanya'nın önceki demokratik hükümetlerinin taleplerine oranla daha istekli davranmışlardı. Bu ülkeler, her önemli olayda geleceğin pahasına kendi çıkar ve rahatlarını sürdürmek için bütün sorunlardan kaçındılar.

Hitler ise bütün sorunlarını, büyük bir mantık çerçevesi içerisinde dü-

Münih Konferansı 1938, Soldan sağa: Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop, Chamberlain ve Hitler.

şünüyordu. İzlenen politika Hitler'in Kasım 1937'de "Hossbach Bildirisi"nde açıkladığı "Lebensraum" (Hayat Sahası) kavramında somutlaşıyordu. Almanya için politikanın temeli "Hayat Sahası" idi. Bu ise Almanya'nın nüfus artışıyla birlikte hayat standartlarını yükseltebileceği yeni yerler demekti. Hitler'e göre Almanya, özellikle tarım yönünden kendine yeterli olmadığı gibi yakın zamanda da olabilecek gibi değildi. Bunu dışarıdan almak ise altından kalkamayacağı döviz miktarı demekti. Dünya ticaret ve sanayisinden daha fazla pay alma olanakları sınırlıydı; diğer ülkelerin gümrük duvarları ve kendisinin sıkı para politikası buna neden oluyordu. Bunların doğal sonucu olarak savaş sırasında malzemelerin ikmali yabancı ülkelerden olacağı için bağımlılık söz konusuydu. Yiyecekte ise bu açlık demekti.

Hitler'in düşüncesi, nüfus yoğunluğu az, tarıma elverişli toprakların olduğu Doğu Avrupa'dan toprak alınmasıydı. Bir ülkenin böyle bir talebi kendiliğinden kabul etmesi beklenemezdi. Tarihte yayılma, işgal etme her zaman tehlikeyi göze almakla olmuştu. Ne eskiden ne de şimdi sahibi olmayan bir toprak yoktu. Bu sorun 1945 yılına dek mutlaka çözülmeliydi. Yiyecek sıkıntısı had safhadaydı.

Her ne kadar Hitler'in bu fikirleri ülkesinden alman toprakların geri alınmasından çok, bir yayılmacılığı kapsıyorsa da, Batılı devlet adamlarının sonradan ifade ettikleri gibi, bu talebin yayılmacılığa varacağını hesap etmediklerini söylemeleri ya da farkında olmadıklarını ifade etmeleri doğru değildir. 1937-38 yıllarındaki özel konuşmalarında çoğu gerçekçi davranmış ve resmi konuşmalarda İngiliz hükümeti Hitler'in "Hayat Sahası" fikrine yakınlık göstermiştir.

Almanya'nın elindeki belgeler Hitler'in, Halifax'm Kasım 1937'deki ziyaretinden cesaret aldığını göstermektedir. Halifax, o zaman kabinenin Başbakan'dan sonra gelen adamıydı. Görüşmenin tutanakları Halifax'ın Hitler'i Doğu Avrupa'da rahatsız etmeyeceğine ilişkin verilen sözlerle dolu olduğunu göstermektedir. Belki Halifax, bu denli tavizkâr olmak istememişti, ama en azından yarattığı izlenim bu olmuş ve sonuçları hayati önem taşımıştı.

Şubat 1938'de, Dışişleri Bakanı Anthony Eden, Başbakan Chamberlain ile olan sürekli tartışmaları sonucunda istifa etmek zorunda kalmıştı. Başbakan kendisine evde istirahati tavsiye ediyordu. Yerine Halifax atanmıştı. Birkaç gün sonra Berlin'deki İngiliz Büyükelçisi Nevile Henderson, Hitler'le gizli bir görüşme yaptı. Bu toplantı, Halifax'm toplantısının devamı niteliğindeydi ve İngiliz Hükümeti'nin Hitler'in Doğu Avrupa'da yapacağı değişikliklere sıcak baktığını bildirdi. İngiliz Hükümeti ne kadar gerçekçiydi (!).

Belgelerden anlaşıldığına göre bu olaylar Hitler'e cesaret vermiş ve ha-

rekete geçmesini sağlamıştır. Yeşil ışık yanmıştı. Artık, Hitler doğuya doğru harekete geçebilirdi.

Hitler'in Avusturya'ya girmesini ve Avusturya'nın Almanya ile işbirliği yapmasını İngiliz ve Fransız Hükümetlerinin kabul etmesi, Hitler'i büsbütün yüreklendirmişti. Bu kolay işgalin tek pürüzü, Viyana'ya giren tankların birçoğunun yolda arızalanmasıydı. Hitler için sevinçli haberler bununla da kalmıyordu. Chamberlain ve Halifax, Rusya'nın, Almanya'nın ilerlemesini önlemek için kendilerine yaptıkları görüşme önerisini reddetmişlerdi.

Önemle üzerinde durulması gereken diğer bir konu da, Eylül 1938'de Almanya'nın, Çekoslovakya'yı tehdit etmesi gündeme geldiğinde Rusya aynı öneriyi hem resmi hem de özel olarak tekrarlamış, Çekoslovakya'yı savunmak istemişti. Ancak bu öneri de göz ardı edildi. Ayrıca Rusya, Çekoslovakya'nın kaderinin belirlendiği Münih Konferansı'nın da dışında bırakıldı.

Almanya'nın doğuya ilerlemesine ses çıkarmayan İngiliz Hükümeti'nin, Çekoslovakya'yı baskı altına alma girişimlerine gösterdiği tepki ve kısmi seferberlik Hitler'i çok şaşırtmıştı. Ancak, Chamberlain, isteklerinden ve politikasından vazgeçince Hitler, bu politikanın Chamberlain tarafından kamuoyu ve muhalefetin zoruyla uygulamaya konulduğunu ve ardından da kaldırıldığını fark etmişti. Fransızların pasif davranışları da Hitler'i ayrıca memnun etmişti. Fransa'nın bu eski Müttefikini hemen terk etmesi bu ülkenin Doğu ve Orta Avrupa'daki Müttefiklerine de aynı şekilde davranacağı kanısını uyandırdı Hitler'de.

Hitler de böylece Çekoslovakya engelini kolayca ortadan kaldırabileceğini ve doğuya doğru emin bir şekilde ilerleyebileceğini anlamıştı.

Başlangıçta Hitler, Polonya'nın Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'dan en büyük toprak parçasını almasına karşın bu ülkeyi işgal etmeyi düşünmemişti. Macaristan gibi Polonya da Almanya'nın Çekoslovakya'yı tehdit etmesine göz yummuş ve yardımcı olmuştu. Hitler, Polonya'yı şimdilik Müttefik olarak kabul etme eğiliminde idi. Ancak koşulu, Polonya'nın Danzig limanını Almanya'ya geri vermesi ve Polonya'dan Doğu Prusya'ya serbest geçebilme hakkıydı. Hitler'e göre mevcut koşullarda epeyce ılımlı isteklerdi bunlar. Ancak müteakip tartışmalarda Hitler, Polonyalıların inatçı bir şekilde hiçbir tavize yanaşmadıklarını ve güçlerini abarttıklarını hissetmişti. Yine de Hitler, Polonyalıların bu işe razı olacaklarını umuyordu. Daha Mart'ın 25'inde Alman Başkomutanı'na Danzig meselesini kuvvet yoluyla çözmeyeceğini söylemişti.

1939'ların başlarında İngiliz Hükümeti'nin ileri gelenleri, çok uzun süreden bu yana ilk defa mutluydular. Kendilerinin ve Amerikalıların yeniden silahlandırma programları ve Almanya'nın ekonomik sıkıntıları, duru-

mun tehlikesini azaltıyordu. 10 Mart'ta Chamberlain, barış umudunun hiçbir zaman bu dönemdeki kadar yüksek olmadığını ifade ediyor ve yıl bitmeden yeni silahsızlanma konferansının toplanabileceğine ilişkin umutlarını dile getiriyordu. Ertesi gün Eden'in selefi Dışişleri Bakanı Samuel Hoare, dünyanın bir altın çağa girdiğini belirtiyordu. Bakanlar arkadaşlarına, Alman ekonomisinin savaşa hazır olmadığını söylüyordu.

Bu arada Naziler, Çekoslovakya'yı içten çökertmek için ayrılıkçı hareketleri destekliyorlardı. 12 Mart'ta Slovaklar, liderleri Tiso'nun Hitler'i ziyaretinden sonra bağımsızlıklarını ilan ettiler. Durumu kavrayamayan Dışişleri Bakanı Albay Beck, Slovakları kamuoyu önünde destekledi. Hitler'in Bohemya üzerindeki egemenlik isteklerine karşı koyamayan Çekler, 15 Mart'ta Alman birliklerinin ülkelerini işgal edişine tanık oldular.

Münih Antlaşması'nın yapıldığı önceki sonbaharda İngiliz Hükümeti, Çekoslovakya'yı herhangi bir saldırıya karşı koruyacağına ilişkin söz vermişti. Ancak, Chamberlain, Avam Kamarası'nda Slovakya'nın Çekoslovakya'dan ayrılmasının bu antlaşmayı geçersiz kıldığını aktarmış ve kendilerinin artık onları savunmak gibi bir yükümlülüklerinin kalmadığını belirtmişti. Konuya ilişkin üzüntülerini ifade etmekle beraber politikalarının da değişmesine gerek olmadığını söylüyordu.

Ancak birkaç gün sonra Chamberlain, politikasından yüz seksen derece çark ederek dünyayı hayretler içinde bıraktı. Chamberlain, Hitler'in hiçbir hareketine izin vermeyeceği gibi 29 Mart'ta da, Polonya'yı herhangi bir saldırı durumunda destekleyeceğini açıklamıştı. Bu teklif Polonya Hükümeti'nce de hayati olarak nitelendirilmişti.

Hükümetin bu karar değişikliğinin üzerinde neyin etkili ve belirleyici olduğunu anlamak zordu. Hitler tarafından kandırılma duygusunun tepkisi mi, yoksa halkın gözünde aşağılayıcı bir duruma düştüğü hissine kapılmasının etkisi mi?

İngiltere bu yükümlülüğü ile kaderini Polonya'nın istikrarsız yönetimine bırakmıştı. Bundan başka İngiltere'nin Polonya'ya verdiği garantiyi yerine getirebilmesi için Rusya'nın yardımına ihtiyaç vardı. Ancak şimdiye kadar ne bu konu Rusya ile görüşülmüş ne de Polonya'nın böyle bir yardımı kabul edip etmeyeceği araştırılmıştı.

Parlamento'da garanti antlaşması görüşüldüğünde herkes onayladı. Bu konudaki tek uyarıyı Lloyd George yapmıştı. İngiltere'nin bu denli uzun vadeli bir antlaşmayı Rusya'nın desteğini almadan yapmasını intihar olarak nitelendiriyordu. Polonya'ya garanti vermek, savaşın patlak vermesi için en önemli nedendi. Bu, Hitler'i, bir yandan Batı'dan uzakta olan bir ülkeye verilen garantinin boşuna olduğunu izah etmeye sevk ederken, diğer yandan da, itibar kaybetmeden de geri adım atmasını olanaksız hale getiriyordu.

Bu kadar tehlikeli öneriyi Polonyalı yöneticiler neden kabul etmişlerdi? Kısmen, abarttıkları güçlerine olan inançları, kısmen de kişisel unsurlar rol oynuyordu. Nitekim kısa bir süre sonra, Albay Beck, İngilizlerin teklifini sigara içerken kabul ettiğini açıklayacaktı. Ardından Hitler'le yaptığı toplantıda, Danzig'in geri verilmesinin mümkün olmayacağını açıklamıştı Albay Beck. Böylesine kararlar insanların kaderlerini belirleyebiliyordu.

Şu anda savaştan kaçınmanın tek yolu kalmıştı, o da Rusya'nın desteğini almaktı. Hitler'i caydıracak tek güç Rusya'ydı. Durumun ciddiyetine rağmen İngiliz Hükümeti, gerekli adımları atmada hem isteksiz hem de ağır davranıyordu. Chamberlain'ın, Rusya'ya hiç güveni yoktu. Halifax'ın da, dinî yönden Rusya'ya karşı soğuk bir tavrı vardı. Bu arada Rusya'nın gücünü küçümser ve yanlış değerlendirirken, Polonya'nın gücünü de abartıyorlardı.

Ancak, Sovyet desteği konusunda İngiliz Hükümeti'nin tereddütlerinin ötesinde, Polonya Hükümeti'nin ve Doğu Avrupa'daki diğer küçük devletlerin de kaygıları vardı. Rusya'nın bu askeri destekleri neredeyse işgalle eş anlamlıydı. İşte, ülkelerin korktukları buydu. Anglo-Rus görüşmelerinin hızı neredeyse cenaze marşı hızında devam ediyordu.

Yeni duruma Hitler'in tepkisi çok farklıydı. İngiltere'nin şiddetli tepkisi ve yoğun askeri önlemleri Hitler'i şaşırtmıştı. Ancak önlemlerin getirdiği, amaçlananın tam tersini yaratıyordu. Almanların Doğu'ya doğru ilerlemesine İngiliz muhalefetinin arttığını gören ve oyalanırsa, tamamen engelleneceğinden korkan Hitler, "yeni hayat sahalarına" doğru ilerlemesini hızlandırdı. Fakat bunu bir dünya savaşma sürüklenmeden nasıl başaracaktı?

İngilizleri soğukkanlı ve hesap adamı olarak tahlil eden ve değerlendiren Hitler, onların Rusya'nın desteğini almadan Polonya'nın yanında savaşa gireceğini tahmin etmiyordu. Bu nedenle şimdilik, korktuğu ve nefret ettiği "Bolşevik Rusya" ile uzlaşmaya yöneldi. Ve bu kararlar Chamberlain'ın kararlarından daha ani ve sonuçları açısından da çok ama çok önemliydi.

Hitler'in Rusya politikası ve Rusya'ya karşı duyduğu tedirginlik, Stalin'in Batı dünyasına karşı yeni tutumu nedeniyle azalmıştı. Rusların, 1938'de Chamberlain Hükümeti'nden yeterli destek görememesinden dolayı duyduğu tedirginlik Hitler'in Prag'ı işgalinden sonra daha da artmıştı. Rusların bu arada önerdikleri "ortak savunma cephesi" fikri de pek ilgi görmemişti. İşte bu sırada İngilizlerin, Polonyalılarla ayrı bir antlaşma yapmak istediklerini öğrendiler. Hiçbir olay, duydukları tedirginliği ve kuşkuyu bu denli arttıramazdı.

3 Mayıs'ta Rus Dışişleri Komiseri Litvinov, görevinden alındı. Oysa Litvinov, uzun süredir Nazi Almanya'sına karşı Batı'nın işbirliğini savunan birisiydi. Görevden alınmasındaki anlamı, uyarıyı ancak körler göremezdi.

Yerine, demokratik rejimlerle değil de diktatörlerle işbirliği yapacağını açıklayan Molotov atandı.

Sovyet-Nazi yumuşaması Nisan'da başladı, ancak iki taraf da aşırı temkinli hareket ediyorlardı. Aralarındaki güvensizlik doruk noktasındaydı. Ayrıca birbirlerinden, diğerine haber vermeden Batı'yla anlaşma yapacağından dolayı çekiniyor ve korkuyorlardı. Batı'yla Rusların görüşmelerinin çok yavaş ilerlemesi Almanları cesaretlendirmişti. Bununla beraber Molotov, Ağustos'un ortasına kadar tarafsız kaldı. Ve nihayet beklenen değişiklik oldu. İngilizlerin kararsız tutumuna karşılık Almanların Stalin'in Baltık Devletleri'yle olan ilişkilerinde daha rahat olabilme koşullarını kabul etmede gösterdiği isteklilik yakınlaşmayı başlatmış olmuş olabilirdi. Ayrıca Hitler, Polonya harekâtını kış şartları nedeniyle Eylül ayından öteye erteleyemezdi. Bu nedenle Sovyet-Alman antlaşmasının Ağustos sonlarına doğru gerçekleşmesi, Hitler'in Batı'yla antlaşmasına, diğer bir deyimle Ruslar için tehlike olacak bir başka "Münih Antlaşması"na olanak bırakmayacaktı.

23 Ağustos'ta Ribbentrop, Moskova'ya uçtu ve pakt imzalandı. Bu anlaşmanın gizli hükümlerine göre Polonya, Almanya ve Rusya arasında paylaşılıyordu.

Bu pakt, savaşı kaçınılmaz kılmıştı. Hitler, Polonya konusunda, Moskova nezdinde itibar kaybını göze almadan geri adım atamazdı. Bundan başka, Chamberlain'in güvendiği danışmanı Horace Wilson aracılığıyla Temmuz ayında başlattığı Anglo-Alman paktına ilişkin müzakereler Hitler'in İngilizlerin Polonya'yı savunmak için riske girmek ve Rusya'yı bu işe karıştırmak istemediklerine olan inancını pekiştirmişti.

Ama, bu çok geç gelen Sovyet-Alman Paktı'nın İngilizler üzerindeki etkisi Hitler'in sandığı gibi olmadı. Aksine, sonuçları ne olursa olsun İngilizlerde büyük bir seferberliğe sebep oldu.

Stalin, Batılıların uzun zamandan beri Hitler'in Rusya'ya doğru genişlemesine ve ilerlemesine sıcak baktığını pekâla biliyordu. Stalin'in, Sovyet-Alman Paktı'nın Hitler'in saldırganlığını aksi yöne çevirecek bir araç olarak görmesi pek muhtemeldir. Diğer bir deyişle Stalin, bu uyanık davranışıyla Rusya için muhtemel bir tehlikeyi uzaklaştırmış oluyor, Batı ile Almanya'yı karşı karşıya bırakıyordu. En azından bu, Sovyetler'e yönelen tehdidin azalmasına ve savaş sonrası Sovyetler'in yükselmesi için Batılıların belki de bilmeden zemin hazırlamasına neden olmuştu.

Pakt, Sovyetler ve Almanya arasında tampon görevi gören Polonya'nın ortadan kaldırılması anlamına geliyordu. Fakat Ruslar, Polonya'yı Alman işgalinde bir engelden ziyade Almanya'ya yardımcı olarak görüyordu. Hitler'le Polonya işgali konusunda işbirliği yaparak ve Polonya'yı bölüşerek sadece 1914 öncesi durumuna dönmüyor, aynı zamanda daha dar olmakla

birlikte kendi kuvvetlerinden oluşan bir engele dönüştürüyordu. Bu bağımsız bir Polonya'dan daha emniyetli idi. Pakt aynı zamanda, Ruslara Baltık Devletleri ve Besarabya'nın işgali için koridor açıyordu.

1941'de Hitler Rusya'ya girdikten sonra, Stalin'in 1939'da yaptığı ve akıllılık olarak kabul ettiği bu paktın ne denli sığ görüşlülük olduğu ortaya çıkıyordu. Stalin'in, Batılı Müttefiklerin güçlerini abarttığı ve yeterince hesap edemediği Almanya'nın bitkin çıkacağını düşündüğü böylece ortaya çıkmış oluyordu. Ayrıca kendi kuvvetlerinin başlangıçtaki direnme gücünü hesaplayamadığı da ortaya çıkıyordu. Yine de Avrupa'nın sonraki yıllardaki durumu göz önüne alındığında, 1941'deki politikasının Sovyetler'in pek aleyhine olduğu da söylenemez.

Öte yandan bunlar Batı'nın inanılmaz zararlara girmesine neden oldu. Bu konudaki başlıca sorumluluk, çok açık ve somut olarak görünen gidişata göre gerekli politikaları saptayamayan ve etkin önlemleri alamayanlarındır. İngiltere'yi, Almanya'yı silahlanması için rahat bıraktığından ve adeta Avusturya ve Çekoslovakya'yı yutmasına göz yumduğu için eleştiren Churchill, Sovyetler'le de saldırmazlık paktı imzalanmasına destek verilmemesini şiddetle eleştiriyor ve şunları söylüyordu:

"... eldeki bütün fırsatlar kaçırılır ve boşa harcanırken, İngiltere, Fran-

23 Ağustos 1939, Nazi-Sovyet Paktı'nın imzalanması.
Ayaktakiler (soldan sağa): Ribbentrop, Stalin, paktı imzalayan Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov.

sa da ilk iş olarak, Polonya'nın bütünlüğünü garanti altına alıyordu. O Polonya ki 6 ay önce Çekoslovakya'nın aç kurtlar gibi talan edilmesine iştirak etmişti. 1938'de Almanya, Çekoslovakya sınırına ancak 6 eğitimli tümenini yığabilirken, bu ülke için savaşmanın bir anlamı vardı. Bu sırada Fransa'nın Ren ve Ruhr sınırında 60 ila 70 tümeni hazırdı. Bu davranış o zaman pek gözüpek olarak nitelendirildi ve diplomatik olarak pek nazik bulunmadı. Ama şimdi, Batı'nın iki demokratik gücü Polonya'nın bütünlüğü için kendilerini tehlikeye atıyorlardı. Bize öğretilen, insanlığın acıları, cinayetleri ve ahmaklıklarıyla dolu olan tarih incelendiğinde, beş ila altı yıldır ılımlı olarak sürdürülen politikanın bir gecede bir savaşı kabul edecek boyutta değişikliğe uğramasından dolayı meydana gelen korkunç sonuçlar örnekleriyle görülebilmektedir. Bu örnekler, savaşta hayatını kaybeden, sakat kalan milyonlarca insanlardı."

Churchill de Chamberlain'in baskısıyla başlangıçta Polonya'nın garanti altına alınmasını desteklemişti. Pek açıkça görülüyor ki birçok İngiliz lideri gibi o da bir zamanlar İngiliz devlet adamlığının özelliği olan soğukkanlılıkla değil, duygularıyla hareket etmişti.

İKİNCİ KISIM

Savaş Başlarken Almanya ve Batılı Müttefiklerin Durumu

1 Eylül 1939 Cuma günü Alman orduları Polonya'ya girdi. 3 Eylül Pazar günü İngiltere, daha önce Polonya'ya verdiği garanti yükümlülüğünü yerine getirmek amacıyla Almanya'ya savaş ilan etti. 6 saatlik bir tereddütten sonra Fransa da savaş ilan etti.

70 yaşındaki İngiliz Başbakanı, bu tarihi açıklamasını şöyle bitirdi: "Hitlerizm'in yok edildiğini, özgür Avrupa'nın yeniden kurulduğunu görebileceğime inanıyorum." Bir aydan kısa bir süre içerisinde Polonya tamamen işgal edilmişti. Dokuz ay içerisinde Avrupa'nın birçok yeri savaş içindeydi. Hitler tamamen yok edildiğinde bile, özgür Avrupa halen inşa edilememiş olacaktı.

Savaşın patlak vermesi üzerine İşçi Partisi adına konuşan Arthur Greenwood, gelecek için duydukları kaygı ve korkuların kalmadığını, çünkü olabileceğinin en kötüsünün başlarına geldiğini söyledi. Ve sözlerini şöyle bitirdi: "Savaş kısa olsun ve çabuk bitsin, barış sürekli olsun."

Ancak eldeki bilgiler ve değerlendirmeler, savaşın pek de öyle kısa ve çabuk olacağını göstermiyordu. Ve savaş ne kadar uzun sürerse sürsün Fransa ve İngiltere'nin, Almanya'yı yenebilecekleri umudu yoktu. Daha da kötüsü, ne olacağının şimdiden bilinmemesiydi.

Polonya'nın gücü hakkında yanılınmıştı. Dışişleri Bakanı olarak Lord Halifax'ın, Polonya hakkında doğru bilgilere sahip olduğu varsayılıyordu ve ona inanılıyordu. Halifax'ın bilgi ve değerlendirmelerine göre Polonya'nın askeri gücü Rusya'dan fazla idi ve Müttefik olarak o tercih edilmişti. Bu fikir, İngiltere'nin Polonya'ya garanti verme önerisinden birkaç gün önce

24 Mart'ta Amerikan Büyükelçisi'ne iletilmişti. Temmuz'da Polonya Ordusu'nu teftiş eden General Ironside, dönüşünde Churchill'e raporunu vermiş ve de Churchill bu raporu çok olumlu bulduğunu söylemişti.

Fransız Ordusu'nun gücü hakkındaki yanılma payları daha da büyüktü. Churchill'in bizzat kendisi bile Fransız Ordusu'nu "en iyi eğitilmiş" ordu diye tanımlıyordu. Savaştan birkaç gün önce Fransız Ordusu Başkomutanı General Georges'i ve onun sunduğu Alman ve Fransız Orduları'nın karşılaştırmalı güçlerini gördüğünde hayranlığını gizleyememişti.

Belki bu Churchill'in, Fransa'nın Polonya'yı desteklemek için savaşa girmesini, daha büyük bir arzuyla talep etmesine neden olmuştu. Daha Mart ayında Churchill, kendisinin Polonya'yı destekleme konusunda Başbakan ile tam bir fikir birliği içerisinde olduğunu ilan ediyordu. Diğer İngiliz liderleri gibi o da barışı korumak için yapıyordu bunları. Lloyd George ise gelecekteki tehlikeyi gösteren uyarılarında yalnız kalıyordu. *The Times* gazetesi, bu uyarıları aşırı karamsarlık olarak nitelendiriyordu. Bu görüşler askeri çevrelerde de pek paylaşılmıyordu. Şu ana egemen olan durum gerçeklerin görülmesini ve uzun vadede alınacak kararları engelliyordu.

Polonya daha fazla dayanabilir miydi? İngiltere ve Fransa, Almanya'nın Polonya üzerindeki baskısını kaldırabilir miydi? İlk bakışta kaldırabilir gibiydi. Asker mevcuduna göre Polonya, Almanları cephede durdurabilir, en azından ilerlemelerini geciktirebilirdi. Yine rakamlara göre Almanların Fransız sınırında bıraktıkları birlikleri, Fransızların yenebileceği sanılıyordu.

Polonya Ordusu'nun onu ihtiyat olmak üzere, kırk tümen ve on iki süvari tugayı vardı. Polonya tam seferberlikte asker sayısını 2.500.000'e çıkarabiliyordu. Fransa ise 65 adedi muharebeye hazır toplam yüz on tümenini seferber etmişti. Bu kuvvetler, beş süvari, iki mekanize tümen ve bir tane de yeni kurulmakta olan zırhlı tümenden ve kalanı ise piyade tümenlerinden oluşuyordu. İtalya'dan gelebilecek bir tehdide karşı Kuzey Afrika'da ve Güney Fransa'da savunma tertibi aldıktan sonra bile Fransız Genelkurmayı kuzey cephesinde Almanların karşısına seksen beş tümen çıkartabiliyordu. Bundan başka 5.000.000 eğitimli askerini seferber edebiliyordu.

İngiltere, savaş başladığında, Fransa'nın orta ve uzak doğu bölgelerinin savunması dışında beş piyade tümeni göndereceğini söylemiş ve sözünü tutmuştu. Ancak bu birlikler, muhtemel hava taarruzundan kurtulmak için dolambaçlı yollardan intikal edince Fransa'ya ulaşmaları Eylül sonunu buldu.

İngiltere'nin küçük, fakat nitelikli Daimi Ordusu 26 tümenden oluşuyordu.Ancak, savaş patlak verince toplam gücünü elli beş tümene çıkarmaya karar verdi. Ancak bu yeni birlikler 1940 yılı başına kadar muharebeye

katılamadılar. Denizde çok kuvvetli olan İngiltere'nin ana katkısı bu alandaydı. Ancak yapısı gereği bu katkı hayli yavaş oluyordu.

İngiltere'nin bombardıman uçaklarının sayısı 600 idi. Bu miktar Fransa'nın iki katı, Almanya'nın yarısı kadardı. Menzilleri ve sınırlı boyutları nedeniyle yakıt ikmali yapmadan Almanya'ya taarruzları söz konusu değildi.

Almanya'nın ise altı adedi Avusturyalı, seferber halde doksan sekiz tümeni vardı. Bu tümenlerden elli iki adedi şu anda muharebeye hazırdı.Kalan kırk altı tümenin şu anda ancak on adedi muharebe edebilir durumdaydı. Bu birliklerdeki askerlerin çoğu da bir aylık acemilerdi. Kalan otuz altı tümenindekileri ise Birinci Dünya Savaşı'ndan kalanlar oluşturuyordu. Bunlar kırk yaşlarında, yeni silahlardan ve tekniklerden haberi olmayan kimselerdi. Topçu ve diğer silahları sınırlıydı. Bu nedenle bunların eğitimi tahmin edilenden çok uzun sürmüş ve bu nedenle Alman Komutanlığı oldukça kaygılanmıştı.

Alman Ordusu, 1939'da Hitler'in savaşın çıkmayacağına ilişkin verdiği güvencelerine inanan Alman komutanlarına göre savaşa hazır değildi. Komutanların asıl istediği, orduyu uzun sürede, eğitime gerekli ağırlığı vererek hazırlamaktı. Ancak, Hitler ordunun büyütülmesini istiyordu. Komutanlara 1944 yılına kadar savaş çıkmayacağı güvencesini vererek onları ikna etti. Komutanlar bunu istemeyerek kabul ettiler. Ordunun büyüklüğü düşünüldüğünde teçhizat da yetersizdi.

Bununla beraber savaşın ilk dönemlerindeki Alman Ordusu'nun başarısının, ezici silah ve mühimmat üstünlüğünden kaynaklandığı konusunda görüş birliği vardır.

İkinci yanılma konusu ise ağır tanklardır. Churchill bile anılarında Almanların en az bin ağır tankı olduğunu yazıyordu. Oysa Almanların hiç ağır tankı yoktu. Savaşın başlangıcında 20 tonu geçmeyen bir avuç tankları vardı. Polonya'da kullandıkları tanklar hafif ve ince zırhlıydı.

Almanya'nın otuz altısı eğitimsiz toplam doksan sekiz tümenine karşılık Fransa ve İngiltere'nin toplam yüz otuz tümeni vardı. Eğitimli asker sayısındaki Almanya'nın zaafiyeti daha da fazlaydı. Sayıca zaafiyetlerine karşılık Almanya, iki düşmanın zayıf noktalarına taarruz edecek şekilde birliklerini yerleştirmişti. Fransa ise Polonya'ya yardım etmek istediğinde Almanya savunmasının güçlü olan yanına saldırmak zorundaydı.

Yine de Polonya'nın kırk sekiz adet muharebeye hazır tümeni vardı. Bunlar Almanya'nın vurucu kuvvetlerini durdurmaya yetecek kadardı. Bu kuvvetleri hazırlanmakta olan altı ihtiyat tümeni destekleyecekti, ne yazık ki bu altı tümen işgal bitene kadar muharebeye hazır hale gelemedi.

Görünüşte, Fransızların Batı'da Almanları ezeceği ve Ren'e gireceği

bekleniyordu. Alman komutanlar bunun böyle olmadığını hayretle görmüş ve çok rahatlamışlardı. Fransız ve İngiliz ordularının durumları hiç de 1918 yılındaki gibi değildi.

Ancak, Polonya daha fazla dayanabilmiş, Fransa da Polonya'ya daha fazla yardım edebilmiş olsaydı bile, incelendiğinde görülecektir ki, yeni savaş kavramı, teknikleri ve uygulama biçimleri 1939'da tamamen değişmişti.

Churchill anılarında Polonya'nın çöküşü için şöyle demektedir:

> *"Ne Fransa, ne de İngiltere zırhlı araçlarının, zırh kalınlıklarının ve menzil kapasitelerinin bu ölçüde geliştiklerinin farkına varabilmiş ve önemini kavrayabilmişti."*

Bu yargı, her iki ülkenin devlet adamları ve yüksek rütbeli askerleri için de geçerliydi. Fakat İngiltere'de bu gelişmeler, sadece çok az sayıdaki askerler tarafından sürekli olarak, bıkmadan, usanmadan dile getiriliyordu.

Churchill, eserinin ikinci cildinde 1940 yılındaki Fransa'nın çöküşüne ilişkin şu görüşleri dile getiriyordu:

> *"Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra önemi artmaya başlayan zırhlı birliklerin stratejik önemini gereği gibi kavrayamamıştık."*

Birinci Dünya Savaşı'nda tankları desteklemekte büyük rol oynayan bir adamın dürüst itiraflarıydı bu sözcükler. Zırhlı araçların ilk deneylerinin yapıldığı 1927 yılında önemli görevler almıştı. Konuya ilişkin çok geniş ve derin bilgileri vardı, aynı zamanda çalışmaları yakından izliyordu.

Yeni savaş kavramına olan ilgisizlik ve direnme Fransa'da İngiltere'den daha da ileri düzeydeydi. Polonya ise bu konuda en geride olan ülkeydi. 1939 ve 1940 yıllarında muharebe alanlarında uğradıkları hezimetin temelinde bu savaş kavramını anlayamamak ve kavrayamamak yatıyordu. Polonya Ordusu'nun gerek yönetim, gerek teşkilatlanması çağdışı kalmıştı. Ne zırhlı ne de motorize tümenleri vardı. Birlikleri tanksavar ve uçaksavar silahlarından yoksundu.Bundan başka, Polonyalı liderler hâlâ süvari birliklerine güveniyorlar, onlarla başarı kazanacaklarına inanıyorlardı. Her ne kadar süvari birliklerine güvenen askerler bu gerçeklere gözlerini ve beyinlerini kapasalar da süvari birliklerinin çoğunun Amerika İç Savaşı'ndan bu yana, 80 yıldır çağın gerisinde kaldığı apaçık ortadaydı.

Öte yandan ordusunda modern unsurlar taşıyan Fransızlar, yüksek rütbeli askerlerinin modern savaş tekniğine ve düşüncesine sahip olmamalarından dolayı, ordularını hem asker hem de silah yönünden çağdaş ölçülere göre donatamamışlardı. Yenilgiden sonra ortaya çıkan yaygın inanışın aksine savaş patlak verdiğinde daha az süratli olmakla birlikte ellerindeki tanklar sayı ve zırh kalınlığı bakımından Almanlardan üstündü. Fakat Fransız Ordusu'nun komuta kademesinin tanklara bakışı ve değerlendirmesi 1918'lerden kalmaydı. Piyadeye hizmet eden ya da süvari birliklerini des-

tekleyen keşif birlikleri gibi ele alınıyordu. Bu görüşler nedeniyle tanklarını –Almanların aksine– zırhlı tümen esaslarına göre teşkilatlandırmamışlardı.

Zırhlı birliklerin yeni savaş anlayışına göre teşkilatlandırılmamasına bir de Fransa ve Polonya'nın ordularının yetersiz hava desteğine sahip olması eklenince, durum daha da vahim hale gelmişti. Polonyalıların bu imkânları sağlamak için yeterli teknolojileri yoktu ve kaynakları da yetersizdi; ama Fransızların böyle bir mazereti de olamazdı. Her iki ülkede de askerler büyük bir ordunun kurulmasında ve yönetiminde hava desteğine önem vermemişler, kara kuvvetlerinin de böylesine desteğe duydukları ihtiyacı öngörememişlerdi.

Her iki ordu da çöküşün izleri komuta kademesinin kendini yeterli görmesine ve kendini beğenmesine kadar dayanmaktadır. Zırhlı birliklerin düşman arazisinin derinliklerinde tertiplenmesi ve hava desteğiyle tankların desteklenmesi ve düşmanın irtibatının lojistik destek unsurlarıyla çok kısa sürede kesilmesi mantığına dayanan "Yıldırım Savaşı", yani yeni savaş kavramı Fransız ordusunda kabul görmemişti. Polonya Ordusu'nda ise Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup edilmesi nedeniyle mevcut birliklerin bu durumunu destekleyen askerler haklı görülüyorlardı. Her iki ülkenin komuta kademesi de aynı fikirdeydi, ordularını fazlasıyla yeterli görüyordu. Bir değerbilirlik olarak Fransız Ordusu'ndaki bazi genç askerlerin, örneğin Albay de Gaulle'ün, İngiltere'de gündemde olan zırhlı birliklerin, tankın, yeni muhabere kavramlarına göre kullanılması konusuna büyük ilgi gösterdiğini belirtmek gerekiyor. Fakat Fransız Ordusu'nun komuta kademesi zırhlı birlikler ve tanklar konusundaki yeni gelişmelere ilgisiz kalıyorlardı. Aksine Almanlar ilgi gösteriyordu.

Yine de, Alman Ordusu gerçek anlamda etkin ve iyi teşkilatlandırılmış bir ordu değildi. Ordu olarak savaşa hazır olmamanın yanı sıra mevcut birlikleri de çağdaş muharebenin gereklerine cevap verecek düzeyde değildi. Komuta kademesinin zihniyeti de aynı doğrultudaydı. Bununla beraber savaş başladığında altı zırhlı tümen, dört hafif mekanize tümen ve bunları destekleyecek dört adet motorize piyade tümenine sahipti. Bu birliklerin oranının ordunun toplam gücüne oranı az olmakla birlikte ağırlığı ve işlevi çok fazlaydı.

Aynı zamanda, Alman Yüksek Komuta Kademesi yeni zırhlı birlikler harekât kavramını tereddütle karşılamıştı ve deneme olarak ele almak istiyorlardı. Her şeyin ötesinde çabuk ve kestirme çözümden yana olan Hitler'e, General Heinz Guderian'ın bu yeni teorisi çekici geliyordu. Özet olarak Alman Ordusu'nun inanılmaz zaferindeki temel unsur, ezici üstünlüğü ya da çok modern teşkilatlanması değil, hayati birkaç konuda rakiplerine oranla daha gelişmiş olmasıydı.

Avrupa'nın 1939'daki durumu Clemenceau'nun Birinci Dünya Savaşı'nda söylediği "Savaş askerlere bırakılmayacak kadar ciddi bir iştir" sözünü tekrar gündeme getiriyordu. O nedenle askerlere duyulan güven ve inanç tam olsa bile, savaş askerlere bırakılmamalıydı. Savaşı idame ettirme gücü artık askerlerden ekonomik güce geçmişti. Sanayileşme ve makinalaşma arttıkça, ekonominin savaş içindeki ağırlığı da insan unsurundan, ekonomik güce doğru kayıyordu. Eğer, bundan sonra orduların lojistik destekleri sağlanamazsa, hareketsiz yığından bir farkları kalmayacaktı. Her ne kadar halk resmi geçitlerde askerlere hayran oluyorsa da, bilim adamlarının değerlendirmeleri çok daha farklıydı.

Mevcut orduları ve silahları hesaba kattığımızda, durum daha da ümitsiz gözüküyordu. Münih Anlaşması, Avrupa'nın stratejik dengesini değiştirmişti, en azından mevcut koşulları Fransa ve İngiltere'nin aleyhine çevirmişti.

Fransa ve İngiltere'nin Mart ayına kadar silah, araç ve gereç miktarlarında gerçekleştirdikleri artış, Almanya'nın biçare Çekoslovakya'ya çullanmasıyla bu ülkedeki mühimmat stoklarını ve fabrikalarını ele geçirmesi sonucu dengelenmişti. Sadece topçu mühimmatı miktarını bir seferde ikiye katlamıştı. Franco'nun İspanya'da Almanya ve İtalya'nın yardımıyla Cumhuriyetçileri devirmesi, durumu daha da vahim hale getirmişti. Böylece Fransa'nın İspanya sınırı tehdit altında bulunduğu gibi İngiltere ile Fransa'nın deniz irtibatı da tehlike altına giriyordu.

Savaşta hayati önemi olan 20 temel madde vardı. Genel üretim için kömür. Hareket kabiliyeti için petrol. Patlayıcılar için pamuk. Yün. Demir. Ulaşım için kauçuk. Elektrik donanımları için bakır. Çelik yapımı ve mühimmat için nikel. Dumansız barut için selüloz. Detantörler için cıva. Uçaklar için alüminyum. Kimyasal araç-gereçler için platin. Çelik yapımı ve metalurjik genel kullanım için antimon, manganez veb. Savaş araç-gereçleri için asbest. Yalıtkan olarak mika. Patlayıcılar için nitrik asit ve kükürt gerekliydi.

İngiltere'nin elinde kömür dışında bu malzemelerden yeteri kadar yoktu. Deniz taşımacılığı güvence altına alındığı sürece hepsi sağlanabilirdi. Örneğin nikel üretiminin % 90'ı Kanada'dan, kalan kısmı ise Fransız kolonisi olan Yeni Kaledonya'dan geliyordu. Asıl eksiklikler antimon, cıva ve kükürtteydi. Savaş için ihtiyaç duyacakları petrol ise yetersizdi.

Fransız İmparatorluğu bu eksiklikleri giderecek durumda değildi ve ek olarak pamuk, yün, bakır, kurşun, magnezyum ve kauçuk çok yetersizdi. Rusya'da ise antimon, nikel ve kauçuk yoktu, bakır ve kükürt yetersizdi; diğer maddeler ise vardı.

En güçlü durumda bulunan Amerika Birleşik Devletleri'ydi; dünya pet-

rolünün üçte ikisini, pamuğun ve bakırın yarısını çıkaran Amerika Birleşik Devletleri dışarıya sadece antimon, nikel, kauçuk ve kısmen de kalayda bağımlıydı.

Çarpıcı zıtlık Berlin-Roma-Tokyo üçgeninde yaşanıyordu. İtalya kömür dahil bütün maddeleri ithal etmek zorundaydı. Japonya hemen hemen tamamen dış kaynaklara bağımlıydı. Almanya'nın ise pamuk, kauçuk, kalay, platin ve civa ülkesinde yetiştirilmiyor ve üretilmiyordu. Demir, bakır, antimon, magnezyum, nikel, kükürt, yün ve petrol ise yetersizdi. Çekoslovakya'yı ele geçirdiğinde demir ihtiyacını gidermiş, İspanya'nın da yardımıyla daha ileri boyutlardaki ihtiyacını güvence altına almıştı. Doğal yoldan elde etmekten daha pahalı olduğu halde, kauçuk ihtiyacının beşte birini "buna" adlı kimyasal maddeden, petrol ihtiyacının üçte birini ise kendi ülkesinden elde ediyordu.

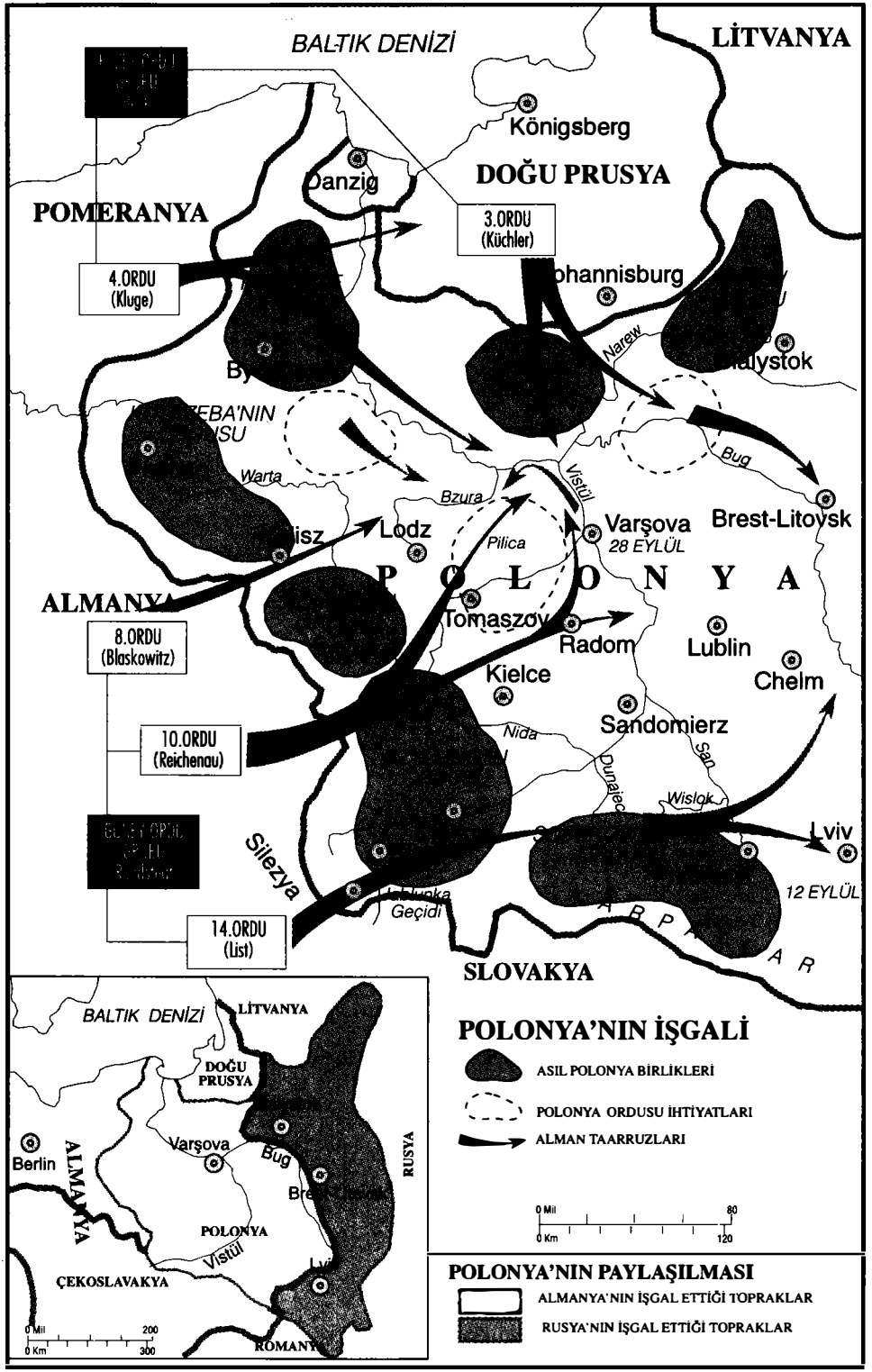
Mihver Devletleri'nin ordularına motorize kabiliyet kazandırmak zorunda kalmaları ve bunların idamesi, ayrıca hava kuvvetlerinin savaş araç ve gereçlerinin hayati bir unsur haline gelmesi, bu malzemelere duydukları ihtiyacı en büyük zaafiyet olarak ortaya çıkarıyordu. Kömürün yan ürünlerinin dışında Almanya, kendi kuyularında yarım milyon ton petrol çıkartabiliyordu. Az miktarda da Çekoslovakya ve Avusturya'dan alıyordu. Barış zamanında ihtiyaçlarını karşılamak için başta Venezuela olmak üzere Meksika, Hollanda Doğu Hint Adaları, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Romanya'dan 5 milyon ton petrol ithal etmek zorunda kalıyordu. Savaş zamanında Venezuela, Meksika, Hollanda Doğu Hint Adaları ve Amerika Birleşik Devletleri'nden ithal etmesi olanaksızdı. Savaş zamanında Rusya ve Romanya'dan ancak işgal yoluyla alabilirdi. Bundan başka savaş zamanında ihtiyacı yılda en az 12 milyon ton olacaktı. Bunların ışığında suni yollarla elde edilen petrol artışının yeterli olamayacağı ortaya çıkıyordu.Bu açığı sadece, yılda 7 milyon ton petrol üreten Romanya'nın petrol kuyularını ele geçirmekle kapatabilecekti.

Şayet İtalya savaşa girerse, yıllık dört milyon tona ulaşacak olan ihtiyacı bu konudaki zafiyetini arttıracaktı. İtalya bu miktarın ancak yüzde ikisini Arnavutluk'tan sağlayabilirdi. O da gemilerinin Adriyatik Denizi'ni geçmesini göze alırsa.

En güzel değerlendirme, insanın kendisini düşmanın yerine koymasıdır. Durum Müttefikler için iç açıcı olmamakla birlikte, şayet Almanya'ya karşı koyacak kuvvetler başlangıçtaki şaşkınlığı atlatırlarsa ve yardım gelene kadar direnebilirlerse Almanya ve İtalya'nın yetersiz kaynaklarından dolayı sonuçtan umutlu olabilirlerdi. Ufukta görünen, savaşın kısa sürmesi halinde Mihver Devletleri'nin daha şanslı, uzaması halinde Müttefiklerin daha şanslı olduğuydu.

İKİNCİ BÖLÜM

Savaş Patlak Veriyor (1939-1940)

BALTIK DENİZİ
LİTVANYA
Königsberg
DOĞU PRUSYA
Danzig
POMERANYA
3.ORDU
(Küchler)
4.ORDU
(Kluge)
Narew
Bug
Warta
Bzura
Vistül
Varşova
28 EYLÜL
Brest-Litovsk
Lodz
Pilica
P O L O N Y A
ALMANYA
Tomaszov
Radom
Lublin
Chelm
8.ORDU
(Blaskowitz)
Kielce
Sandomierz
10.ORDU
(Reichenau)
Nida
San
Dunajec
Wislok
Lviv
12 EYLÜL
Silezya
Geçidi
14.ORDU
(List)
SLOVAKYA
POLONYA'NIN İŞGALİ
ASIL POLONYA BİRLİKLERİ
POLONYA ORDUSU İHTİYATLARI
ALMAN TAARRUZLARI
0 Mil 80
0 Km 120
POLONYA'NIN PAYLAŞILMASI
ALMANYA'NIN İŞGAL ETTİĞİ TOPRAKLAR
RUSYA'NIN İŞGAL ETTİĞİ TOPRAKLAR
BALTIK DENİZİ
LİTVANYA
DOĞU PRUSYA
Berlin
ALMANYA
Varşova
Bug
RUSYA
POLONYA
Vistül
ÇEKOSLAVAKYA
0 Mil 200
0 Km 300
ROMANYA

ÜÇÜNCÜ KISIM

Polonya'nın İşgali

Polonya'daki harekât, zırhlı birliklerle hava unsurlarının ilk defa müşterek olarak kullanıldığı bir muharebe olmuştur. Bu savaş teorisinin ilk defa geliştirildiği İngiltere'de bu yeni savaş kavramının adı "Lightning / Yıldırım Savaşı" olmuştu. Tarihin garip bir cilvesi olarak bu deyim, dünya savaş tarihine Almanca karşılığı olan "Blitzkrieg / Yıldırım Savaşı" olarak geçecekti.

Polonya, yıldırım savaşı için biçilmiş kaftandı. Ülkenin cephesinin uzunluğu 5000 kilometre idi. Bunun 2000 kilometresi Alman sınırı iken, Çekoslovakya'nın işgaliyle bu uzunluk 3000 kilometreye çıkmıştı. Bu, Polonya'nın güney cephesinin işgale açık hale gelmesine neden olurken, Doğu Prusya karşısındaki kuzey kanadı ise bu işe çoktan hazırdı.

Fransa kadar olmasa da Polonya da yıldırım harbi için düşmana geniş olanaklar sağlayan geniş ve düz bir araziye sahipti. Bununla beraber iyi yolların az olması, arazinin zırhlı birliklerin hareketini kısıtlayacak derecede yumuşak ve ormanlık yapıda olması gibi harekâtı tahdit eden unsurlar da vardı. Ancak işgal için seçilen zaman bu sakıncaları en aza indirmişti.

Polonya Ordusu'nun çok geniş olan Vistül ve San nehirlerinin ardında tertiplenmeleri daha akıllıca olacak, ancak bu da ülkenin en değerli yerlerini terketmek anlamına gelecekti. 1918 öncesinde Almanya'ya ait olan Silezya kömür havzaları sınıra yakındı, endüstri bölgeleri ise daha geride nehrin batısında bulunuyordu. Polonyalıların en uygun koşullarda bile, ileri hatlarda daha fazla direnmelerini beklemek pek zordu.

Polonya'nın düşmanın ana endüstri bölgelerine girmesini engellemesi ve Batılı Müttefiklerin Polonya'ya yardım etmeleri gerektiği her zaman gündeme gelmiş, ama bir türlü gerçekleşememişti.

Polonyalı birliklerin tertiplenmesi de yanlıştı. Hem batıdan hem de doğudan rahatça kuşatılacak bir şekilde mevzilenmişledi. Ulusal onurlarına düşkün olan Polonyalılar, 1918 öncesinde Almanya'nın sahip olduğu, ama şimdi kendilerinin olan toprakları kaybetmemek için kuvvetlerinin üçte birini bu bölgeye yığdılar. Oysa bu kuvvetler kendileri için daha hayati olan bölgelerde tertiplenebilirdi. Zira, güneyde ana yaklaşma istikametleri karşısındaki birliklerin cephesi geniş değildi. Aynı zamanda kuvvetlerinin yaklaşık üçte biri de Lodz ile Varşova arasında Mareşal Smigly-Rydz komutası altında bulunuyordu. Bu tertiplenme taarruz ruhunu temsil etmekteydi. Ancak, Polonya Ordusu'nun gücü, Almanların Polonya'nın demiryollarını ve yollarını tahrip etmeye yönelik hava harekâtı olmamasına karşın, karşı taarruz yapmak için yeterli değildi.

Polonyalıların böylesine ilerde tertiplenmeleri genel olarak oyalama muharebeleri[1] yapma şansını kaybetmelerine neden olmuştur. Çünkü oyalama muhaberesi, motorize olmayan ordu birliklerinin geriye tahliyesi, eksik personelin tamamlanamaması ve birliklerin düşmanın mekanize birliklerinin hızına ayak uyduramaması nedeniyle gerçekleştirilemiyordu. Daha geniş arazilerde, Polonya'nın mekanize olmayan birliklerinin oluşturduğu tehlike, ihtiyatlarının zamanında orduya katılamamalarının teşkil ettiği tehlikeden daha vahimdi. Hareket kabiliyetinin yetersizliği, seferberliğin tamamlanamamasından çok daha hayati sonuçlar doğuruyordu.

Aynı nedenle, Almanların on dört mekanize, altı zırhlı tümen, dört hafif motorize piyade ve dört motorize tümeni düşmanı manevra kabiliyetiyle avlamıştı. İşte bu zırhlı ve motorize birliklerin düşmanın derinliklerinde çok hızlı bir şekilde manevra, ateş ve hareket kabiliyeti Alman Hava Kuvvetleri'nin (Luftwaffe[2]) desteğiyle birleşince çok kısa zamanda Polonya'nın Hava Kuvvetleri ve demiryolları enkaz yığını haline geldi. Alman Hava Kuvvetleri uçaklarını dağınık nizamda tutmuş ve bu tertiplenme sonucunda çok geniş bir alanda bombalanan Polonya birlikleri felce uğratılmıştı. Diğer bir önemli konu ise Almanların yaptığı telsiz karıştırmasıydı. Bu da karmaşa yaratarak Polonyalıların morallerinin çok çabuk bozulmasına yol açmıştı. Polonyalıların askerlerine olan aşırı güveni, bu beklenmeyen hezimetin etkilerini kat be kat arttırmıştı.

Alman birlikleri, 1 Eylül sabahı saat 06.00'da Polonya sınırını geçmiş, hava taarruzları ise bir saat önceden başlamıştı. Kuzeyde işgal, Küchler emrindeki 3'üncü Ordu ile Kluge'nin emrindeki 4'üncü Ordu'dan oluşan Bock'un Ordu Grubu'nca gerçekleştiriliyordu. 3'üncü Ordu güneyden Doğu Prusya bölgesinden, 4'üncü Ordu da doğudan girip ortada buluşup Polonya'nın sağ yanını kuşatma altına alarak işgali başarmışlardı.

Güneydeki Rundstedt'in Ordu Grubu'nun rolü daha büyüktü. Bu ordu

grubundaki piyade birlikleri diğerinin iki katı ve zırhlı birliklerin miktarı daha da fazlaydı. Bu Grup, Blaskowitz'in emrindeki 8'inci Ordu'dan Reichenau'nun emrindeki 10'uncu Ordu'dan ve List'in emrindeki 14'üncü Ordu'dan oluşmaktaydı. Sol kanattaki Blaskowitz, büyük sanayi merkezi Lodz'a doğru ilerleyerek, Poznan'daki Polonyalı birliklerin tecrit edilmesine yardım edecekti ve aynı zamanda Reichenau'nun emrindeki 10'uncu Ordu'nun kanatlarını örtecekti. Sağ kanatta ise List, Krakow'a ilerleyecek, aynı anda Kleist, zırhlı birliklerini kullanarak Karpatlar tarafını kapatacaktı. Bununla beraber bu kesin darbe, merkezdeki Reichenau tarafından icra edilecekti. Bu nedenle Reichenau, zırhlı birliklerin en büyük bölümünü elinde bulunduruyordu.

Ancak bu başarıda savunmayı küçümseyen Polonyalı liderlerin, bütün tertip ve düzenlerini karşı taarruz düşüncesine göre almaları ve bunu da ordularının hareket kabiliyeti ve zırhlı birliklerden yoksun olmasına karşın gerçekleştirebileceklerine olan güven ve inancın büyük payı vardır. Böylece, Almanların gerçekleştirdikleri yarma harekâtında mekanize birlikleri çok az zorlandılar ve muharebeler sırasında da Polonya'nın giriştiği karşı taarruzlar bozguna uğratıldı.

İngiltere ve Fransa'nın savaşa girdiği 3 Eylül'e kadar 4'üncü Ordu Komutanı Kluge, Aşağı Vistül'e ulaşmıştı; 3'üncü Ordu Komutanı Küchler ise

1 Eylül 1939. İkinci Dünya Savaşı başlıyor. Almanlar Polonya sınırını geçiyor.

Doğu Prusya'dan sarkarak Narew Nehri'ne yaklaşıyordu. Daha da önemli si, 10'uncu Ordu Komutanı Reichenau'nun zırhlı birlikleri Warta'ya girmiş lerdi. Bu arada List'in ordusu, Krakow'un iki kanadından girerek ortada bu luşuyordu. Aynı zamanda Szylling'in ordusunu bölgeyi terke zorluyor v Nida ve Dunajec hattının gerisine itmeyi planlıyordu.

4 Eylül'de Reichenau'nun öncüleri sınırdan 80 kilometre içeride olan Pi lica'ya ulaşıp geçmişlerdi. İki gün sonra sol kanadı Lodz kentinin hemen ar kasındaydı. Tomaszow'u ele geçirdikten sonra sağ kanadı Kielce'ye girmiş ti. Böylece Lodz'u örten birlikler kuşatılmış oluyordu. Kutrzeba'nın ordusu ise hâlâ Poznan'ın yanında ve tecrit edilme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Al man orduları ise Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder ve Kara Kuvvet leri Komutanı Brauchitsch'in emirleri uyarınca manevralarına devam edi yorlardı. Polonya ordusu artık dağılıyordu. Kimi birlikler geri çekilirken kimi birlikler plansız, düzensiz ve amaçsız bir şekilde taarruz ediyordu. Bir likler arasındaki komuta birliği ve irtibat tamamen kaybolmuştu.

Aslında Alman ilerleyişi çok daha hızlı olabilirdi, ancak mekanize bir liklerle bunları destekleyen piyade birlikleri arasındaki mesafenin çok fazl olması istenmemişti. Henüz klasik savaş anlayışı değişmemişti. Ancak yen tecrübeler gösterdi ki, piyade birlikleriyle mekanize ve zırhlı birlikler ara sındaki mesafenin fazla olmasıyla meydana gelebilecek tehlike, düşmanı şaşkınlığıyla ortadan kaldırılabilmektedir. Lodz'la Pilica arasındaki yarmay genişleten Reichenau'nun zırhlı kolordularından bir tanesi 8 Eylül'de Varşo va'nın eteklerine kadar indi. İlk haftada toplam 200 kilometre mesafe katet mişti. Ertesi gün sağ kanattaki hafif tümenler Varşova ile Sandomierz ara sındaki Vistül Nehri'ne ulaştılar ve ondan sonra kuzeye doğru ilerlemelerine devam ettiler.

Bu arada Karpatlar'ın yanında List'in seyyar kuvvetleri sırasıyla Duna jec, Biala, Wisloka ve ünlü direnme noktası olarak nitelendirilen Przemysl' ulaştılar. Kuzeyde ise Küchler'in ordusuna bağlı, Guderian'ın zırhlı kolor dusu Narew Nehri'ni geçmiş, Varşova'nın arkasında bulunan Bug hattın gelmişti. Vistül'ün doğusundan ve batısından başlatılan kıskaç harekâtı ge nişleyerek sürüyordu.

Bu aşama Almanlar açısından işgalin en önemli aşamasıydı. Polony cephesindeki olağanüstü karışıklık, bir ara Almanların durum muhakemes yapmasını bile güçleştirmişti. Karışıklık ve birliklerin rastgele hareketlerin den dolayı hava keşfi yapılamıyordu. Alman Yüksek Komutanlığı bu duru mu Polonyalıların Vistül Nehri'nin ötesine doğru çekildikleri şeklinde ka bul ettiler. Bunun üzerine, Almanlar beklenmedik bir biçimd güneydoğuya çekilerek Polonya kuvvetlerini takibe karar verdiler. Taki bi,Varşova ve Sandomierz arasında bulunan Vistül'ü geçme görevi alan Re

ichenau'nun 10'uncu Ordusu yapacaktı. Güneyde bulunan Ordu Grubu Komutanı Rundstedt, mütevazı bir şekilde Polonyalıların asıl kuvvetlerinin hâlâ Vistül Nehri'nin batısında olduğunu ileri sürdü. Hararetli tartışmalardan sonra görüşünün doğruluğu kabul edildi ve Reichenau'nun ordusu kuzeye dönerek Varşova'nın batısında bir tıkama mevzii[3] oluşturdu.

Sonuçta, Polonya'nın kalan kuvvetlerinin en büyük kısımı Vistül Nehri'ni geçemeden sarılmıştı. Almanların en zayıf direnme noktasında yarma harekâtıyla elde ettikleri stratejik başarı, şimdi ise taktik bir savunma için kullanılacak avantaja dönüşüyordu. Almanların zaferi kazanması için elde ettikleri mevzileri elde tutmaları yetecekti. Polonya Ordusu ana ikmal noktalarından uzaklaşmıştı ve ikmal maddeleri tükenmek üzereydi. Aynı zamanda Blaskowitz ve Kluge'un orduları doğuya doğru ilerlemelerini sürdürüp buluşma noktalarına yaklaşıyorlardı. Polonyalılar her ne kadar kahramanca savaşıyorlarsa da birliklerinden ancak çok azı kuşatmayı yarıp Varşova'ya ulaşabilmiş ve imhadan kurtulabilmişlerdi.

10 Eylül'de Mareşal Smigly-Rydz, General Sosnkowski'nin yeni atandığı güneydoğu Polonya bölgesine doğru genel geri çekilme emrini verdi. Amaç, daha dar bir cephede daha fazla direnebilmekti. Ama vakit çok geçti. Vistül'ün batısındaki çember giderek doğuya doğru daralıyordu. Bundan başka Bug hattı kuzeyden, San hattı da güneyden çembere alınmıştı. Küchler'in cephesinde bulunan Guderian'ın zırhlı birlikleri güneydoğuya ilerleyerek Brest-Litovsk'un yanını kuşatmaya alıyordu. List'in cephesinde bulunan Kleist'in zırhlı birlikleriyse 12 Eylül'de Lviv'e ulaşmışlardı. Alman birlikleri burada durduruldu, fakat Küchler'in birlikleriyle buluşmak için kuzeye hareket etti.

Alman birlikleri her ne kadar düşmanın bu denli derinliklerinde savaşmanın gerilimini yaşıyorlar ve kısmen de ikmal maddelerinin sıkıntısı çekiyorlarsa da Polonya Ordusu'nun sevk ve idaresi o denli kötüydü ki Polonyalılar bu durumdan geçici de olsa yararlanamadılar. Polonyalılar böylesine fırsatları boşa harcarken Almanlar da boş durmuyor, Polonya Ordusu'nun kuşatmasını tamamlamaya çalışıyorlardı.

17 Eylül'de Sovyet Rusya, Polonya'nın doğu sınırından girdi. Polonya'nın arkasından aldığı bu darbe kaderini belli etmişti. Çünkü ikinci cephede savaşacak askeri yoktu. Ertesi gün Polonya Hükümeti ve Yüksek Komuta Heyeti Romanya'ya geçti. Kurmay Başkanlığı herkesin kanının son damlasına kadar savaşması için emir yayınladı. Belki bu emir çoğuna ulaşmadı bile, ama birçoğu son ana kadar kahramanca savaştılar. Varşova çok şiddetli kara ve hava taarruzlarına rağmen 28 Eylül'e kadar direndi. Son birlikler 5 Ekim'e kadar teslim olmadı. Almanlar ve Ruslar Bialystok, Brest-Litovsk, Lviv ve Karpatlar hattında buluştular.

Ruslar 17 Eylül'de Nazi-Sovyet Paktı'nın gizli hükmü uyarınca Doğu Polonya'yı işgale başlıyor.

Bu arada Fransızlar, Almanya'nın batı cephesinde ufak bir delik açabilmişti. Ancak bu Polonya'yı rahatlatacak bir başarı değildi. Buradaki Alman kuvvetlerinin zayıflığı nedeniyle çok daha fazlası bile yapılabilirdi.

Her ne kadar Fransızların kuzey cephesi 800 kilometre ise de Fransızlar, Belçika ve Lüksemburg'a karşı tarafsızlık yükümlülüğünü ihlal etmedikçe ancak Ren ile Moselle arasındaki 150 kilometrelik dar bir koridordan taarruz edebilirdi. Almanlar da en seçme birliklerini burada mevzilendirmişler ve Siegfried Hattı yaklaşma istikametlerini mayın tarlaları haline getirmişlerdi.

Hatta daha da kötüsü Fransızlar birkaç yoklama taarruzu[4] dışında 17 Eylül'e kadar genel taarruza bile geçemediler. Polonya'nın çöküşü o denli aşikârdı ki Fransızların taarruz emrini geri almaları için çok rahat bahane oluşturabiliyordu. Fransızların ani taarruzlarını asıl engelleyen, günün koşullarına cevap veremeyen seferberlik sistemleriydi. Askere alma sistemleri gereği sivillerin işlerinden ayrılıp, eğitim görüp savaşa hazır hale gelmeleri çok uzun zaman alıyordu. Bu gecikmeye bir de Fransız Komuta Kademesi'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma taarruzun, yoğun topçu hazırlık ateşinden sonra başlaması ana fikri de eklenince taarruz tamamen gecikti. Onlar, hâlâ topçuyu savunma mevzilerini çökertecekmiş gibi görüyorlardı. Fakat ağır topçu silahlarının çoğu depolardaydı ve seferberliğin son safhasına, yani 16 Eylül'e kadar faal hale gelemeyecekti.

Birkaç yıl önce Fransız siyasetinin liderlerinden Paul Reynaud, sürekli olarak bu kavramların eskidiğini, mekanize birliklere dayanan, saldırıya anında cevap verebilecek orduların hazır bulundurulması gerektiğini ısrarla ileri sürmüştü. Fakat bu ses tek başına kaldı. Birçok Fransız askeri gibi devlet adamları da sayıca üstünlüğe inanıyorlardı.

1939'un mevcut askeri durumu iki cümlede özetlenebilirdi; Doğu'da, günün koşullarının gerisinde kalan bir ordu, yeni muharebe anlayışı çerçevesinde, zırhlı birlik ve hava kuvvetleri işbirliğiyle muharebe eden bir ordu karşısında bozguna uğramıştı. Batı'da da hareket kabiliyeti sınırlı olan bir ordu yerinde ve zamanında müdahale edemiyordu.

Notlar:

1 Oyalama muharebesi: Geri çekilme harekâtının bir çeşidi. Bu yöntemde, zaman kazanmak için araziden fedakârlık edilir; kati neticeli muharebelere girişmeden düşmana azami zayiat verdirilir (Ç.N.)

2 Luftwaffe: 1935 yılında kurulan Alman Hava Kuvvetleri. Adını Meraşal Göring koymuştur (Ç.N.)

3 Tıkama mevzii: Düşmanın belli bir istikametten ilerlemesini durdurmak ve geciktirmek amacıyla bir tıkama kuvveti tarafından işgal edilen mevzii (Ç.N.)

4 Yoklama taarruzu: Düşman savunmasının başlıca mukavemet noktalarıyla zayıf taraflarını meydana çıkarmak için yapılan taarruz (Ç.N.)

DÖRDÜNCÜ KISIM

"Garip Savaş"

"Garip Savaş" deyimini Amerikan basını icat etmişti. Birçok ilginç ve değişik Amerikan davranışı gibi bu da kısa zamanda Atlantik'in iki yakasında da tutuldu. Bu deyim Polonya'nın Eylül'de çöküşüyle Almanya'nın Batı cephesini açtığı 1940 yılı baharına kadar geçen süre için kullanılmıştır.

Deyimi icat edenler bu süre içerisinde olup bitenleri pek savaştan saymıyorlardı. Çünkü ne Fransa'nın ne de İngiltere'nin, Almanya ile arasında bir savaş vuku bulmuştu. Gerçekten çok uğursuz olayların perde arkasında cereyan ettiği bir dönemdi. Hitler, eski planını tamamen değiştirmiş ve olağanüstü başarılar kazanacak yeni planlarını hazırlatmıştı.

Fakat dünyanın bu gelişmelerden hiç haberi yoktu. Cephe gerisindeki olayların sakinliği yorum yapabilmeyi güçleştiriyordu. Bu gidişatın değerlendirmeleri de farklıydı. Kimileri İngiltere ve Fransa'nın Polonya'nın yanında savaş ilan etmelerine karşın, bunda ciddi olmadıklarını ve Müttefiklerin barış görüşmeleri beklediklerini ileri sürüyorlardı. Kimileri de Müttefiklerin kurnaz davrandıklarını belirtiyordu. Amerikan basını ise Müttefiklerin çok ayrıntılı ve titiz bir şekilde savunma planları hazırladıklarını ve Almanları tuzağa düşüreceklerini bekliyorlardı.

Bu iki temel görüşün de dayanağı yoktu. Müttefik hükümetler ve askerler sonbahar ve kış mevsimlerini Almanlara karşı yapılacak taarruz planlarını düşünmekle geçirdi. Ancak Müttefiklerin mevcut kaynaklarıyla böyle bir taarruz yerine Hitler'in yaklaşan ve beklenen taarruzları için etkili bir savunma planlaması yapmak daha akılcı ve gerçekçi olacaktı.

Fransa'nın düşmesinden sonra Almanlar ele geçirdikleri belgeleri sonradan yayınlamışlardı. Almanların yayınladığı bu belgelerde, Müttefik komutanların bütün kışı Almanya'ya çeşitli cephelerden yapacakları taarruz-

ları düşünmekle geçirdiğini göstermektedir. Müttefikler bu plana göre, Almanya'nın arka kanadı olan Norveç, İsveç ve Finlandiya'dan; Ruhr bölgesine Belçika üzerinden; doğu kanadına Yunanistan ve Balkanlar'dan taarruz ederek ele geçirmeyi planlarken, Kafkaslar'ı da ele geçirerek Almanların Rusya'dan elde etmeyi amaçladıkları tek petrol kaynağını kesmeyi amaçlıyordu. Bunların hepsi, Hitler'in taarruzuyla neye uğradıklarını anlayamayan Müttefiklerin kurduğu düşlerdi.

Hitler, uzağı herkesten daha iyi görüyordu. Şimdi de Polonya savaşı sona doğru yaklaşırken Batı'ya karşı politik üstünlüğü ele geçirmek için genel barış görüşmesi önerecekti. Böyle bir önerinin kabul görmeyeceğini o da pekâlâ biliyordu. Bununla beraber maiyetine ne denli zeki ve uzak görüşlü olduğunu göstermek istiyordu. 6 Ekim'de barış teklifini yaptı ve beklendiği gibi reddedildi.

Üç gün sonra, Alman Yüksek Komuta Heyeti'ni toplayarak uzun vadeli stratejisini ve gerekçelerini anlattı. Hitler'e göre Batı'ya taarruz Almanya'nın önündeki tek seçenekti. Fransa ve İngiltere ile tutuşacağı uzun süreli bir savaş, Almanya'nın kaynaklarını tüketecek ve her an Rusya'dan gelecek öldürücü bir taarruz için çok elverişli bir hedef oluşturacaktı. Rusya ile imzaladığı saldırmazlık paktı, taarruz karşısında hiçbir işe yaramayacaktı. Hitler'in bu korkusu onu, Fransa'yı girişeceği erken bir taarruzla safdışı bırakma ve böylece de İngiltere'yi yola getirmeyi planlamaya itiyordu. Mevcut kuvvetleriyle Fransa'yı yenebileceğini umuyordu, çünkü Almanya yeni silahlarının ne denli işe yaradığını görmüş ve anlamıştı.

Şu anda en gelişmiş tank ve uçaklara sahiptiler, kendileriyle boy ölçüşebilecek başka bir kuvvet yoktu. Muharebeler için iyi eğitimli, tecrübeli ve iyi teşkilatlanmış bir orduları vardı. Ve bu konuda da rakipsizdiler. Hitler, Fransızların eski silahlardaki üstünlüğünü kabul ederken, hareket, ateş ve manevra kabiliyetine dayanan yeni muharebe anlayışında bu silahların bir önem taşımadığına işaret ediyordu. Almanlar en gelişmiş silahlara sahip olduğundan, Fransızların asker sayısındaki üstünlüğünü de umursamıyordu.

Ve Hitler, Fransızların savaştan bıkmasının ve yorulmasının beklenmesinin yanlış olacağını işaret ediyordu. Çünkü bu arada İngilizlerin Fransızlara yardımının, Fransızların savunmalarını hem psikolojik hem de maddi olarak güçlendireceğini işaret etmekteydi.

Burada yapılması gereken bu süre içerisinde, Müttefiklerin özellikle tanksavar ve uçaksavar silahlarındaki zaafiyeti giderme çabalarının mutlaka önlenmesiydi. Geçen zaman Alman taarruz gücünün aleyhine işliyordu.

Alman askerlerindeki Polonya'ya karşı kazanılan zaferin sevincinin yavaş yavaş azalıp kaybolması Hitler'i endişeye sevketmeye başlamıştı. Hem

Hitler'in kendine duyduğu saygı, hem de komutası altındakilerin ona duyduğu saygı doruk noktasındaydı. Ancak taarruzun altı ay daha gecikmesi ve düşman propagandası bu saygınlığa gölge düşürebilirdi. Hitler bir an önce taarruz etmek istiyordu. Çünkü ona göre zaman Müttefiklerden yanaydı. Düşüncelerini şöyle noktalıyordu. "Koşullar tamam olduğundan bu sonbaharda mutlaka taaruz edilmeliydi."

Belçika taarruz planları içinde mutlaka yer almalıydı. Bunu sadece "Fransız Maginot Hattı"nı kuşatmak için değil, aynı zamanda İngiliz-Fransız birliklerinin buraya girip Ruhr bölgesine karşı cephe oluşturmalarını önlemek için de istiyordu. Bu bölge Alman silah endüstrisinin kalbiydi. Fransız arşivlerinden sonradan öğrenildiği gibi Fransız Başkomutanı Gamelin de aynı fikirdeydi.

Hitler'in niyetleri Alman Orduları'nın Kara Kuvvetleri Komutanı Brauchitsch ve Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder'i şok etti. Birçok üst düzey generallerle birlikte Brauchitsch ve Halder mevcut tümenlerini ve yeni silahlarını hesaba kattıklarında bile Batılı Müttefikleri yenebileceklerini sanmıyorlardı. Komutanlar zorlukla toparlanabilen doksan sekiz tümenin Müttefiklerin toplam tümen sayısından çok az olduğunu ileri sürüyorlardı. Aynı zamanda bu tümenlerden otuz altısının silahları yetersiz ve eğitimleri zayıftı. Daha da önemlisi, komutanlar savaşın bir dünya savaşma dönüşeceğinden korkuyorlar ve bunun da Almanya'nın sonu olacağı endişesini taşıyorlardı.

O kadar zor durumdaydılar ki, umutsuz çareler düşünüyorlardı. Bir yıl önce Münih Antlaşması krizinde olduğu gibi Hitler'i devirmeyi düşündüler. Plana göre cepheden seçilmiş özel bir birlik Berlin'e yürüyecekti. Fakat cephe gerisindeki birliklerin komutanı Friedrich Fromm'un yardımı zorunluydu. Ancak Fromm, Hitler'e karşı gelmeyebilirdi. Çünkü askerler Hitler'e çok inanıyorlardı. Bu yargı, askerlerle daha yakın temasta bulunan subaylarca da doğrulanıyordu.

Halkın ve askerlerin çok büyük bir bölümü zafer sarhoşluğu içerisindeydiler, zafer sarhoşu olmayanlar da Goebbels'in, Hitler'in barış istediği propagandasına adeta inandırılmışlardı. Maalesef bunların yanı sıra Müttefik devlet adamları da bu propagandaya inanmışlardı ve destekler nitelikte demeçler veriyorlardı.

Hitler'e savaş sırasında girişilecek komplolardan ilki ölü doğmuştu, çünkü Hitler, umduğu gibi Batı'ya karşı taarruzu kışın başlatamadı. Kaderin garip bir cilvesi olarak bu olay kendisi için bir talih, Alman halkı da dahil olmak üzere dünya için bir talihsizlik olmuştu.

Taarruz için geçici olarak saptanan tarih 12 Kasım'dı. Ayın 5'inde Brauchitsch, Hitler'i Fransa'yı işgalden vazgeçirmek için son bir girişimde bu-

lundu. Fakat Hitler, Brauchitsch'i hem reddetti hem de azarladı ve taarruz tarihinin ısrarla 12 Kasım olacağını belirtti. Ancak olumsuz hava koşulları nedeniyle emir 7 Kasım'da iptal edildi. Taarruz tarihi üç gün ertelendi ve daha sonra ertelemeler birbirini izledi.

Hitler her ne kadar hava koşulları nedeniyle taarruzu ertelemeye rıza göstermek zorunda kaldıysa da, tek nedenin bu olmaması hoşuna gitmemişti. 23 Kasım'da üst rütbeli komutanları toplantıya çağırdı. Burada komutanların taarruz konusundaki kuşkularını gidermeye, onlara Rusya tehlikesinin önemini ve Batılıların barış önerilerini dikkate almayarak silahlanmaya hız verdiklerini anlatmaya ve zamanın aleyhlerine çalıştığını izaha çalıştı. En zayıf noktalarının "Ruhr" bölgesi olduğunu ileri sürdü ve bölgeye İngiltere ve Fransa'nın, Belçika ve Hollanda topraklarından girebileceklerinin, bunun da kendileri için en büyük tehlikeyi oluşturacağını üzerine basarak söyledi.

Alman Kara Kuvvetleri Komutanı Walter von Brauchitsch. Hitler'in Fransa'yı işgaline ve Manstein'in Ardennes planına karşı çıktı.

Hitler, komutanları korkaklıkla ve kendi planlarını baltalamakla suçladı. Rhineland bölgesinin tekrar işgalinden bu yana başarısını kanıtladığı her işte kendisine karşı geldiklerini, ama bundan sonra kayıtsız koşulsuz fikirlerini desteklemelerini beklediğini söyledi. Batı'ya taarruz konusunda Brauchitsch'in son uyarısı da azarlanmaktan başka bir işe yaramadı. O gün Brauchitsch, Hitler'e istifasını verdi, ama Hitler kabul etmedi ve görevine devam etmesini istedi.

Ancak iklimin muhalefeti, askerlerin muhalefetinden daha baskın çıktı ve taarruz kararı Aralık'ın ilk yarısında üst üste ertelendi. Hitler, yılbaşına dek beklemeye karar verdi. Yılbaşından sonra da havalar düzelmedi, ama Hitler, 10 Ocak'ta taarruz tarihini 17 Ocak olarak belirledi. Fakat tam kara-

rın alındığı gün dramatik bir olay meydana geldi. Bu olayın çok çeşitli öyküleri vardır. Belki de en doğru şeklini General Student anlatmıştır:

> *".. 10 Ocak'ta 2'nci Hava Filosu'ndan irtibat subayı olarak görevlendirdiğim bir binbaşı, taarruz planının bazı noktalarını görüşmek üzere Munster'den Bonn'a uçacaktı. Taarruzun bütün planları da yanındaydı.*
>
> *Hava soğuk ve rüzgârlı olduğundan havada yolunu kaybetti ve Belçika'ya zorunlu iniş yaptı. Bu hayati planların tümünü yok etmeyi başaramadı. Taarruz planlarının çok önemli kısımları Belçikalıların eline geçti. Hollanda'da Lahey'de (Den Haag) bulunan Alman Hava Ataşesi aynı gece Belçika Kralı'nın Hollanda Kraliçesi'yle çok uzun bir telefon konuşması yaptığını Almanya'ya bildirdi."*

Elbette Almanlar belgelerin tam anlamıyla akıbetini bilmiyorlardı, ama doğaldır ki hepsinin düşmanın eline geçtiğini varsayıyorlardı. Bu çok kritik konuda Hitler soğukkanlı davrandı. Bu olayın Alman liderleri üzerindeki etkileri ve onların tepkileri ilginçti. Goering çok öfkeliydi, Hitler ise soğukkanlılığını muhafaza ediyordu. İlk önce taarruzu derhal başlatmak için emir verecekti, ama kendini frenledi ve planın tamamını yürürlükten kaldırdı. Yeni planın adı "Manstein Planı" idi.

Alman Silahlı Kuvvetler Karargâhı'nda (OKW)[1] çok önemli görevde bulunan General Walter Warlimont, Hitler'in uçak kazası nedeniyle taarruz planını 16 Ocak'ta değiştirdiğini bildiriyordu. Her ne kadar plan tamamen değiştirilmiş ve taarruz 10 Mayıs'a kadar ertelenmiş ve Müttefiklere dört ay daha süre tanınmışsa da bu erteleme yine de talihsizlik olmuştur Müttefikler için. Taarruz sonrasında Fransa hemen çökmüş, İngiltere de kendisi için çok zor unutulabilecek bir şekilde Dunkerque'de canını zor kurtarmıştı.

İrtibat subayı binbaşının zorunlu inişinin kaza mı olup olmadığı hâlâ merak konusuydu. Konunun içinde olan Alman generallerinin bu olayı Müttefikleri uyarmak için yaptıklarını ileri sürebilecekleri beklenmişti. Ama öyle olmadı. Zamanla gelişen olaylar bu olayın gerçek bir kaza olduğu kanısını pekiştiriyor gibiydi. Fakat herkesin bildiği gibi Alman Gizli Servisi'nin başı Amiral Canaris –sonradan kurşuna dizilmiştir– gizliden gizliye Hitler'in planlarına karşıydı. Bahardaki Norveç, Hollanda ve Belçika taarruzlarına ilişkin haberleri ve ipuçlarını bu ülkelere çeşitli vesilelerle aktarmıştı. Ama bu uyarılara kimse kulak asmadı. Canaris'in çok esrarengiz bir çalışma yöntemi vardı ve hiç iz bırakmıyordu. Ve bu nedenle 10 Ocak kazası da bir muamma olarak kalacaktı.

Yeni planla ilginç de olsa yeni bir dönem başlıyordu. Eski plan, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder'in başkanlığında yapılmıştı. Bu plana göre asıl taarruz 1914 yılında olduğu gibi Belçika'ya yapılacaktı. Asıl taar-

ruz, B Ordusu Grup Komutanı Bock tarafından icra edilirken, Rundstedt komutası altındaki A Ordusu Grubu ise solda bulunan dağlık ve ormanlık Ardennes bölgesi'nden tali taarruz'u gerçekleştireceklerdi. Kurmay Başkanlığı tarafından Ardennes bölgesi zırhlı birlikler harekâtı için uygun görülmediğinden buradan büyük bir netice beklenmiyordu. Bu nedenle bütün zırhlı birlikler Bock'un emrine tahsis edilmişti. Genç generaller arasındaki en güçlü strateji uzmanı, Rundstedt'in Kurmay Başkanı Erich von Manstein idi. Ona göre ilk plan 1914 yılında hazırlanan "Schlieffen" planının tekrarıydı ve çok aşikâr bir plandı. Müttefikler de bu plan uyarınca hazırlıklı olacaklardı. Manstein'ın işaret ettiği diğer bir sakınca da Fransızlardan daha kuvvetli olan İngiliz Ordusu'yla çarpışılacak olmasıydı. Ayrıca bu planda kati netice yoktu. Plana ilişkin diğer fikirleri kendisinden okuyalım:

> *"Belki Müttefik kuvvetleri Belçika'da yenebiliriz. Manş Denizi kıyılarını da işgal edebiliriz. Fakat taarruzun Somme'de mutlaka durdurulacağı muhtemeldir. O zaman yine 1914 yılındaki duruma döneceğiz. Ve barışı kabul ettirme ihtimali kalmayacak."*

Manstein cesur bir kararla asıl taarruzun yönünün Ardennes bölgesi'ne doğru olmasını önerdi. Biliyordu ki bu noktadan taarruzu Müttefikler hiç beklemeyeceklerdi. Fakat kafasında 1939 Kasım'ında Guderian'la tartıştığı bir konu vardı.

Bu konudaki Guderian'ın açıklaması şöyleydi:

> *"Manstein bana Ardennes bölgesinden Sedan yönüne zırhlı birlik harekâtının mümkün olup olamayacağını sordu. Modası geçmiş ve düşman tarafından bilinen Schlieffen planı yerine, Sedan'ın yanından Maginot Hattı'nı nasıl yaracağını açıkladı. Araziyi, Birinci Dünya Savaşı'ndan tanıyordum ve haritayı inceledikten sonra fikrini teyit ettim. Ondan sonra Manstein, General von Rundstedt'ı ikna etti ve taslak plan Brauchitsch ve Halder komutasındaki Alman Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na (OKH)[2] gönderildi.Komutanlık bu planı reddetti. Fakat Manstein planını Hitler'e ulaştırmayı başardı."*

Warlimont, Manstein ile Aralık ortasında konuştuktan sonra, Manstein'ın planını Hitler'in karargâhına götürdü. Alman Silahlı Kuvvetler Komutanlığı'nın (OKW) Harekât Dairesi Başkanı General Alfred Jodl da konuyu Hitler'e açtı. Hitler, planı gündemine 10 Ocak'ta aldı, ama benimsemesi yine bir ayını aldı.

Nihai kararın alınması epeyce ilginç oldu. Brauchitsch ve Halder Manstein'in planından ve tarzından hoşlanmamışlardı. Bu nedenle Manstein'ı görevden alıp daha pasif bir görev olan piyade kolordusunun komutanlığına atadılar. Fakat bu atamadan sonra Hitler, Manstein'ı çağırıp planı anlatmasını isteyince Manstein ilk defa planını ayrıntılı olarak anlatma fırsatını

bulmuştu. Bu görüşme Manstein'ın hayranı olan Hitler'in emir subayı General Schmundt tarafından sağlanmıştı.

Bundan sonra Hitler, Brauchitsch ve Halder üzerindeki baskılarını o denli artırdı ki, sonuçta eski plan Manstein'ın planı esasları dahilinde tadil edildi.

Şayet taarruz başlangıcındaki olayların gelişimini tahlil edersek, eski planla Fransa'yı yenmenin hemen hemen olanaksız olduğunu görürüz. Gerçekten de eski plan Müttefik Orduları'nı Fransız sınırına kadar püskürtmekten öte fazla bir şey yapamazdı. Zira, asıl Alman taarruzu en iyi donatılmış Fransız-İngiliz kuvvetleriyle burun buruna gelecek, doğal ve suni engellerle dolu olan çok geniş bir arazide muharebe etmek zorunda kalacaktı. Ardennes bölgesi aşılmaz gibi gözükebiliyordu, fakat Fransız Yüksek Komutanlığı tehlikenin farkına varmadan Almanlar bu dağlık ve ormanlık bölgeden girebilseler, karşılarında uzanan Fransız düzlüklerini göreceklerdi.

Eğer eski plan uygulanmış olsaydı, muharebe muhtemelen kördüğüm haline gelmiş ve de işte o zaman gidişat bambaşka olmuş olacaktı. Her ne kadar Fransızlar ve İngilizler kendi başlarına Almanları yenemeyecek olsalar bile Alman taarruzunun zorunlu olarak duraklaması, Müttefiklerin silahlarını geliştirmek, kendilerine çeki düzen vermek ve yeni silahlarıyla bir denge kurma olanağı sağlamış olacaktı. Aynı zamanda Hitler'in başarısızlığı askerlerin ve halkın kendisine olan güvenini sarsacaktı. Böylesine bir çıkmaza girmek içerde Hitler'e karşı muhalefetin oluşmasını hızlandıracak, Hitler'i devirme ve barışı sağlama çabaları çok daha güçlenmiş olacaktı.

Hitler, planını değiştirmeye neden olan uçak kazasından ne oranda yararlandıysa, Müttefikler de o oranda yararlanamadılar ve çok zarar gördüler. Bu olayın en ilginç yanı, ayaklarına gelen bu tarihi fırsattan hiç yararlanamamış olmalarıdır. Zira, Alman subayının taşıdığı belgeler fazla zarar görmediğinden, plan hakkındaki bilgiler hemen Belçikalı ve Fransız Hükümetleri'ne iletildi. Ancak askeri yetkililer bunların kendilerini şaşırtmak için hazırlanan düzmece plan olduğunu ileri sürdüler. Bu görüş pek mantıklı değildi. Çünkü, Belçika'yı karşılarına alarak bu ülkeyi Fransız ve İngilizlerle işbirliğine itmek hiç de Almanya'nın lehine değildi.

Hatta daha da ilginci, Müttefik Yüksek Komutanlığı ele geçen planın doğru olması ihtimaline karşılık ne kendi planlarında değişiklik yapmış ne de Almanların kendi planlarında asıl taarruz kuvvetlerini başka yere kaydırabilecekleri ihtimaline karşı önlem almıştı. Kasımın ortalarında Müttefik Yüksek Konseyi Fransız Başkomutanı Gamelin'in "D" planını onayladı. Bu plan İngiliz kurmaylarınca eleştirilere uğramış bir plandı. "D" planına göre sol yanı takviye edilen Müttefik Orduları, Hitler hareket eder etmez Belçi-

ka'ya girecekler ve Almanları mümkün olduğunca doğuya süreceklerdi. Müttefiklerin sol kanadı Belçika'nın ortalarına doğru ilerleyerek zırhlı birlikleri Ardennes bölgesinin arkasına dolanacak, böylece Almanların gerisiyle olan irtibatlarını kesmeleri çok kolay olacaktı.

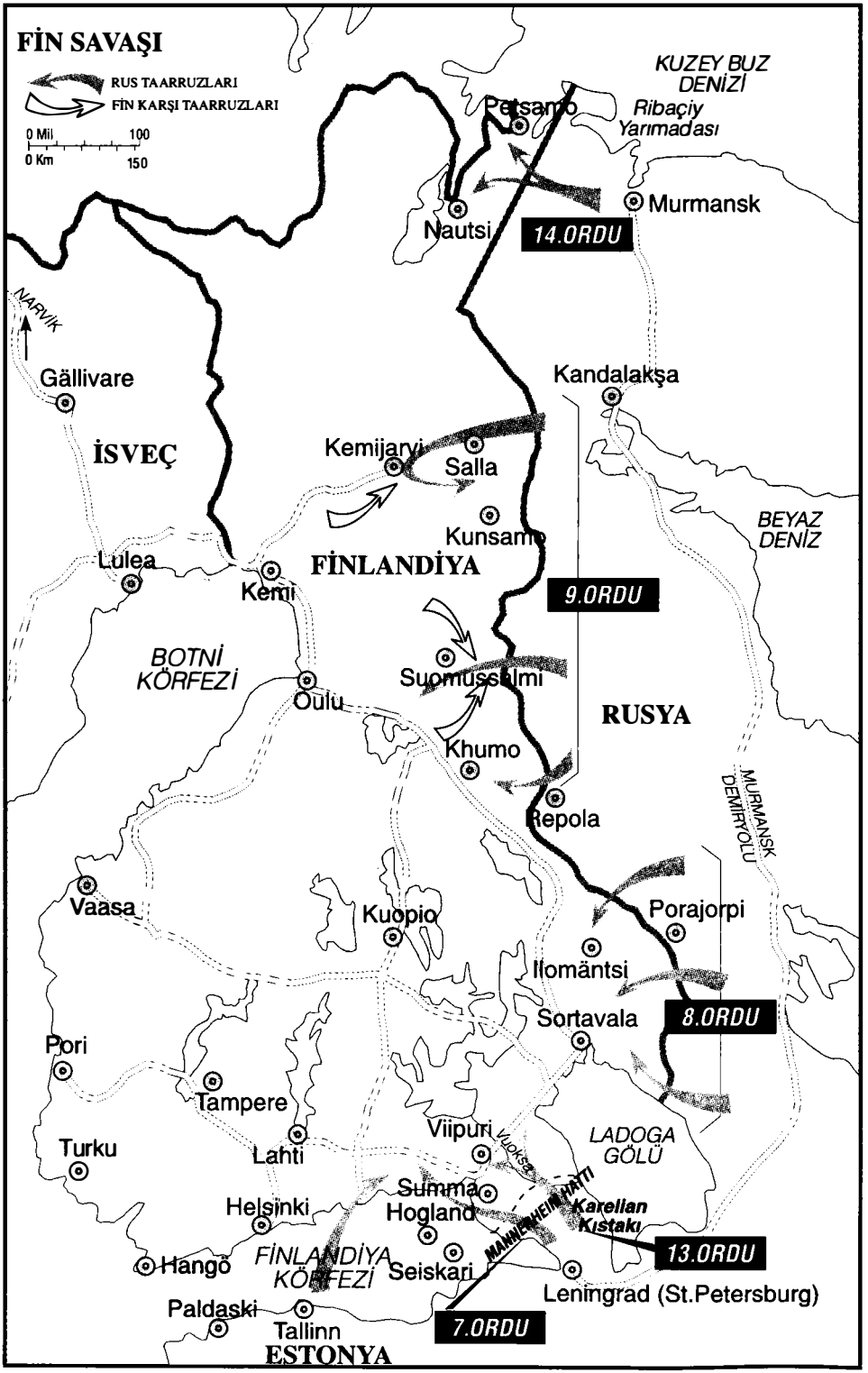
Sonucun böyle olması için Müttefik Yüksek Komutanlığı mekanize birliklerinin çok büyük bir bölümünü Belçika'ya gönderip, ikinci sınıf birliklerini de ilerleyen birliklere destek olmak ve geçilmez Ardennes bölgesinin çıkış yollarını tutmak üzere görevlendirdi. İşin kötüsü savunmaları gereken Maginot Hattı'yla İngiliz müstahkem mevkileri arasındaki boşluklar en zayıf noktalardı.

Churchill, anılarında bu savunma boşluğu için duyulan kaygıları dile getirirken şunları söylemişti: "Savaş Bakanı Hore-Belisha, konuyu kabinede birkaç kez gündeme getirdi." Ocak başlarında Horse-Belisha'nın ayrılmasından sonra, zaten konunun üzerinde kimse durmadı. Fransa'da olduğu gibi İngiltere'de de tehlikeli tırmanış gösteren aşırı bir güven duygusu gelişmeye başlamıştı. Churchill, 27 Ocak'taki konuşmasında Hitler'in en büyük şansını kaybettiğini ileri sürdü. Bu rahatlatıcı görüş ertesi gün bütün gazetelerin başlıklarında yer almıştı. İşte tam bu sıralarda Hitler'in kafasında Batı'nın istilası fikirleri cirit atıyordu.

Notlar:

[1] OKW (Oberkommando der Wehrmacht): Alman Silahlı Kuvvetler Komutanlığı (bizdeki Genelkurmay Başkanlığı görevini icra eden komutanlık) 1938'de kuruldu. Başında Hitler bulunuyordu. Bu komutanlığın emrinde ise, OKH (Oberkommando des Heeres): Kara Kuvvetleri Komutanlığı OKL (Oberkommando der Luftwaffe): Hava Kuvvetleri Komutanlığı ve OKM (Oberkommando der Kriegsmarine): Deniz Kuvvetleri Komutanlığı vardı (Ç.N.).

[2] OKH (Oberkommando des Heeres): Alman Kara Kuvvetleri Komutanlığı (Ç.N.).

FİN SAVAŞI
RUS TAARRUZLARI
FİN KARŞI TAARRUZLARI
0 Mil 100
0 Km 150
KUZEY BUZ DENİZİ
Petsamo
Ribaçiy Yarımadası
Murmansk
Nautsi
14.ORDU
NARVIK
Gällivare
İSVEÇ
Kandalakşa
Kemijarvi
Salla
Kunsamo
BEYAZ DENİZ
FİNLANDİYA
Lulea
Kemi
9.ORDU
BOTNİ KÖRFEZİ
Oulu
Suomussalmi
RUSYA
Khumo
Repola
MURMANSK DEMİRYOLU
Vaasa
Kuopio
Porajorpi
Ilomäntsi
Sortavala
8.ORDU
Pori
Tampere
Turku
Lahti
Viipuri
LADOGA GÖLÜ
Summa
Helsinki
Hogland
Karelian Kıstakı
MANNERHEIM HATTI
13.ORDU
Hangö
FİNLANDİYA KÖRFEZİ
Seiskari
Leningrad (St.Petersburg)
Paldaski
Tallinn
7.ORDU
ESTONYA

BEŞİNCİ KISIM

Fin Savaşı

Polonya'nın paylaşılmasının ardından Stalin, Rusya'nın Baltık kanadını geçici müttefiki Hitler'den korumak için bir an önce muhafaza altına almak istiyordu. Onun için vakit geçirmeden eskiden Rusya'nın tampon bölgesi olan Baltık topraklarındaki stratejik açıdan önemli bu bölgeyi emniyet altına almak istiyordu. 10 Ekim tarihine kadar Litvanya, Letonya ve Estonya ülkeleriye, bu ülkelerin stratejik bölgelerinde birlik bulundurabileceğine ilişkin anlaşma yaptı. 9 Ekim'de Finlandiya ile görüşmelere başladı. 14 Ekim'de üç ana konuda hedeflerini ve bunlara yönelik taleplerini belirledi.

Birincisi, Leningrad'ın deniz yaklaşma istikametlerini örtmek, Finlandiya Körfezi'nin her iki yakasına topçu birliklerini yerleştirmek, dışarıdan körfeze girmek isteyecek gemileri engellemekti. Diğer bir önlem de Leningrad'ın kuzey ve kuzeybatısında yer alan Finlandiya Körfezi'ne herhangi bir düşmanın giriş üstünlüğü kazanmasına engel olmaktı. Bu amaçla Finlilerden Hogland, Seiskari, Lavanskari, Tytarskari ve Loivisto adalarını başka topraklar karşılığında kendilerine devretmelerini talep etti. Ayrıca Hangö Limanı'nı da otuz yıllığına anlaşma yaparak ülkelerine katmak istemişlerdi. Buradaki amaç, kıyı topçusunun mevzilendirileceği bir deniz üssü kurmak idi.

İkincisi; Leningrad'ın kara yaklaşma istikametini örtmek ve güvence altına almak için Karelian Kıstak'ındaki sınırı Leningrad'ın topçu menzilinin dışına çıkartmaktı.

Üçüncüsü; kuzey uçta Petsamo bölgesinde yapay biçimde çizilmiş olan sınırın yeniden düzenlenmesiydi. Rybachi yarımadasından düz inen bu hat, yarımadayı batısından bölüyordu. Yeniden düzenlemenin amacı, düşmanın Rybachi Yarımadası'nda mevzilenerek Murmansk yaklaşma istikametini kontrol altına almasını engellemekti.

Sovyetler Birliği bu toprak düzenlemesi karşılığında Finlandiya'ya 3500 kilometrekarelik Repola ve Porajorpi bölgelerini vermeyi teklif ediyordu. Finlandiya'dan istedikleri toprakların yüzölçümü ise 1700 kilometre kareydi.

Öneri tarafsız bir gözle incelendiğinde Finlandiya'nın güvenliğine bir zarar gelmeden Rusya'ya büyük bir emniyet sağladığı görülür. Anlaşma Rusya'ya karşı herhangi bir Alman taarruzunda Finlandiya'nın atlama tahtası olarak kullanılmasını kesinlikle engelliyordu. Gerçekten Rusya'nın Finlandiya'ya önerdiği bölgeler Finlandiya'nın sınırını çok genişletmiş olacaktı.

Ancak Finliler, böyle bir çözümü kabul etme konusunda çok duyarlı davrandılar. Her ne kadar Hogland dışındaki adaları vermekte istekli göründülerse de ana kara parçası üzerinde bulunan Hangö Limanı'nı vermek istemediler. Gerekçeleriyse büyük bir titizlikle uydukları tarafsızlık politikasıyla denk düşmemesiydi. O zaman Rusya, bu toprak parçasını, tarafsızlık yükümlülüklerini ihlal etmeyeceği gerekçesiyle Finlandiya'dan satın almak istedi. Ancak Finliler bu öneriyi de reddettiler. Tartışmalar şiddetlendi, Rusya'nın tavrı tehdit eder bir niteliğe bürünmeye başladı. Sovyet Hükümeti 28 Kasım'da 1932 yılında imzaladığı saldırmazlık paktı anlaşmasını iptal ettiğini açıkladı. Ve ardından 30 Kasım'da Sovyet işgali başladı.

İlk taarruz girişimi dünyayı hayrete düşürecek şekilde sona erdi. Leningrad'dan Karelian Kıstakı'na doğru başlatılan harekât, Mannerheim Hattı'nın ön taraflarında durdu. Ladoga Gölü'ne doğru gelişen harekâtta da ilerleme kaydedilemedi. Kuzey Kutbu'ndaki harekâtın diğer ucunda bulunan ve küçük bir liman olan Petsamo'nun irtibatı kesilmişti. Amaç, Finlandiya'ya buradan yapılabilecek bir yardımı engellemekti.

İki önemli harekât da Finlandiya'nın geniş karnı üzerinde başlamıştı. Daha kuzeyden başlayan taarruz Salla'yı ve Kemijarvi'yi geçmiş, Botni Körfezi yolunu yarılamıştı. Bu noktadan sonra harekât bir Fin tümeni tarafından geri püskürtüldü. Güneydeki taarruz ise Suomussalmi'yi geçtikten sonra Ocak ayının başlarında karşı taarruzla durduruldu. Rusya'nın kanatlarını kuşatan Finliler, ikmal yollarını tıkadılar ve geri çekilmelerini engellediler ve birliklerin açlıktan ve soğuktan bitkin hale gelmelerini bekledikten sonra taarruz ederek Rus birliklerini dağıttılar.

Batı'da Sovyetler'in saldırganlığının kurbanı olarak Finlandiya'ya duyulan sempati, kuvvetli düşmanını püskürten bir ülkenin başarısını coşkun bir şekilde desteklemeye dönüştü. Bu olayın çok geniş dalgalanmaları oldu. Bu durum Fransız ve İngiliz Hükümeti'nde Finlandiya'daki muharebe alanına bir görev kuvveti gönderme fikrini doğurmuştu. Amaçları sadece Finlandiya'ya yardım etmek değil, hem Almanya'nın karşısındaki Baltık kanadına yerleşerek tehdit unsuru olmak hem de Almanya'nın demir ithal ettiği

İsveç'in Gallivare bölgesinde bulunan demir cevherlerini emniyet altına almaktı. Bu proje kısmen Norveç ve İsveç'in itirazlarından Finlandiya'nın çöküşüne kadar gerçekleştirilemedi. Böylece, Fransa ve İngiltere birliklerinin çok zayıf olduğu bir dönemde hem Almanya hem de Rusya ile karşılaşmamış oluyorlardı. Fakat, Müttefik kuvvetlerinin İskandinavya'ya girmesi ihtimali, Hitler'in daha önce davranarak Norveç'i işgal etmesine yol açtı.

Finlandiya'nın başlangıçtaki başarılarının başka bir etkisi de Rusya'nın gücünün yanlış değerlendirilmesi, giderek küçümsenmesine yol açmasıydı. Churchill'in 20 Ocak 1940'ta radyodan Rusların Kızıl Ordu'sunun yetersizliğini bütün dünyaya ilan etmesi Rusya'nın küçümsenmesine çok güzel bir örnek teşkil etmiştir. Yanlış değerlendirmelere kısmen Hitler de katılmaktadır.

Rus-Fin muharebelerinin daha tarafsız bir inceleme ve değerlendirmesi ilk harekâtın yetersizliklerini daha gerçekçi biçimde ortaya koymaktadır. Böylesine güçlü bir taarruzun Rusya'nın geniş teçhizat ve mühimmat kaynaklarından yararlanarak desteklendiğini gösteren bir belirti yoktur. Sovyet yetkililerinin Finlandiya'daki durum hakkında yanıltıldığı iyice belirginleşmektedir. Ruslar, Finlandiya'da ciddi bir direnişten ziyade mevcut kargaşa ortamını hükümetin aleyhine kullanıp hiçbir direnmeyle karşılaşmadan kolay bir zafer bekliyorlardı. Finlandiya'nın arazi yapısı işgalci Rusya'yı her fırsatta ve her noktada istikametlerini daraltmaya zorlayarak ülkenin savunma gücüne yardımcı oldu. Ladoga ve Kuzey Kutbu arasındaki arazi her ne kadar çok geniş görünüyorsa da gerçekte inatçı bir direniş ve savunma için ideal arazi yapısı olan göl, nehir ve ormanlık bölgelerle kaplıydı. Bundan başka Rusya tarafındaki tek demiryolu ulaşımı Leningrad ile Murmansk arasındaki hat idi. Ayrıca bunun Finlandiya sınırıyla bağlantılı tek tali hattı vardı. Bu tahdit edici unsurlar Rusları, bu geniş cephede üç tümen kuvvetinde birlik kullanmaya mecbur bırakmıştır. Halbuki Kuzey Ladoga'yı kuşatmak için dört tümen ayrılmıştı.

Finlandiya'ya karşı yapılacak bir harekâtta en iyi yaklaşma istikameti Ladoga Gölü'yle Finlandiya Körfezi arasında kalan Karelian Kıstak'ıydı. Ancak burada Mannerheim Hattı vardı ve Finlandiya'nın burada başlangıçtan beri hazır bekleyen altı tümeni vardı. Rusya'nın kuzeye doğru yarma harekâtı her ne kadar başarılı olmadıysa da Finlandiya'nın ihtiyatlarını buraya sevketmesine neden oldu. Bu arada Mannerheim Hattı'na yapılacak taarruz için Ruslar on dört tümeni buraya intikal ettirdiler. Taarruz 1 Şubat'ta General Meretskov komutası altında başladı. Taarruzun sıklet merkezi,[1] topçu hazırlık ateşiyle dövülen Summa'nm 15 kilometre civarıydı. Siperler ele geçtiğinde, tanklar ve kızaklı piyadeler araziyi işgal etmek için ileri fırlarken Rus Hava Kuvvetleri de karşı taarruza geçen birlikleri bombalıyor-

du. Bir gecelik şiddetli bir muharebeden sonra Mannerheim Hattı'nda gedik açılmıştı. Ruslar, Viborg'a yönelmeden önce Fin kuvvetlerini kanatlardan sıkıştırmak için harekete geçtiler. Hogland Adası'ndan hareket eden birlikler buzlarla kaplı Finlandiya Körfezi'nden ilerleyerek daha geniş bir kanat harekâtı icra ettiler. Viborg'un gerilerine sarktılar. Her ne kadar Viborg önlerinde inatçı bir savunma bir hafta devam ettiyse de, Finlandiya'nın Karelian Kıstakı'nı savunan kahraman direnişi sonuna gelmişti. Hareket kabiliyetleri kalmadığından ve ulaşım tesisleri artık felce uğradığından, çöküş kaçınılmazdı. Çöküşten kurtulmanın tek yolu şartlı teslim olmaktı. Her ne kadar gönüllü Fransız-İngiliz kuvvetleri gönderilmeye hazırsa da, henüz muharebe sahasına varmamışlardı.

6 Mart 1940'ta Finlandiya Hükümeti barış görüşmeleri için bir heyet gönderdi. Sovyetler ilk önerilerinde yer almayan yeni yerleri; Salla ve Kunsamo, Karelian Kıstakı'nın tümü –Viborg dahil– Balıkçı Yarımadası'nın Fin kısmını talep ediyorlardı. Ayrıca Finlilerden 13 Mart'a kadar Kemijarvi'den sınıra kadar yeni demiryolu yapmaları isteniyordu. Sovyet isteklerinin kabul edildiği bildirildi.

Summa bölgesinin tamamen çöküşünden sonra 12 Şubat'ta Sovyetler

Fin Savaşı'nda Sovyet askerlerinin soğukta taş kesilmiş cesetleriyle işe yaramaz hale gelmiş tankları yan yana.

tarafından önerilen Mannerheim Hattı, Finliler açısından oldukça ılımlıydı. Fakat Mareşal Mannerheim, birçok devlet adamından daha gerçekçi bir yaklaşımla ve haklı olarak –Fransız-İngiliz yardımından endişeli olduğundan– bir an önce Sovyetler'in teklifinin kabul edilmesini istiyordu. Stalin de isteklerini sınırlı tutarak akılcı davranmıştı. Çünkü, Finlandiya savaşı nedeniyle bir milyondan fazla Rus askerini, çok büyük miktarda Rus tankını, topunu ve her türden teçhizatını bu işe ayırmıştı. Oysa çok kritik 1940 ilkbaharı hemen kapıdaydı.

Halbuki Avrupa'da Yıldırım savaşı için en uygun arazi yapısı koşullarını Polonya taşıyordu. Finlandiya ise böyle bir savaş için en elverişsiz bir ülkeydi. Ayrıca şimdi mevsimlerin de en kötüsüydü.

Polonya sınırındaki Alman ulaşım tesislerinin çok yeterli olması da buna eklenince coğrafya koşulları açısından Polonyalıların olumsuzluklarla kuşatılması tamamlanmış oluyordu. Ülkenin çok açık ve düz bir arazi olmasından dolayı Eylül ayının bu yağışsız günleri mekanize birliklerin harekâtı için bulunmaz zamanlardı. Polonya Ordusu taarruz geleneğine çok bağlı bir orduydu. Böylece zaten yetersiz olan savunması iyice zayıf duruma düşüyordu.

Aksine Finlandiya'da savunan taraf, dahili ulaşım tesislerinden, hem karayolundan hem de demiryolundan taarruz eden ülkeden daha çok yararlanıyordu. Finlandiya'nın sınırına paralel demiryolu hatları, ihtiyat birliklerinin intikallerini kolaylaştırıyordu. Oysa Rusların Leningrad'dan Murmansk'a kadar uzanan demiryolunun Finlandiya sınırına ulaşan tek tali uzantısı vardı. Ruslar, başka yerlerde demiryolundan sınırı geçene dek 75 ila 200 kilometre yol katediyorlardı. Bu mesafe, düşmana karşı elde edebileceği stratejik üstünlüğü tehlikeye düşürüyordu. Bundan başka birliklerin ilerleyişi ormanlık, dağlık, bozuk ve karla kaplı yollardan olmak zorundaydı.

Söz konusu engeller, Rus kuvvetlerinin intikal ve hareketlerinde tahdit unsurları oluşturmaktaydı. Sadece Karelian Kıstakı istikametinden, çok iyi savunulan Mannerheim Hattı'na doğrudan taarruz edilebilecek bir koridor mevcuttu. Haritada 100 kilometre genişliği olan bir boğaz gerçekte stratejik olarak daha da dardı. Koridorun yarısı, geniş olan Vuoksi Nehri tarafında, kalanı da ormanlık ve göllerle kaplı araziler arasında kalmaktaydı. Sadece Summa civarında birliklerin tertiplenmeleri için yer vardı. Bundan başka, bütün bu zorlukların ötesinde büyük çaptaki birlikleri, Finlandiya sınırlarında mevzilendirip taarruz etmenin zorlukları vardı. Ayrıca, Finlandiya kendi ülkesinin bütün taktik olanaklarını kullanıp bunlardan faydalanmak ve başarılarını genişletmek olanaklarına da sahipti. Göller ve ormanlık bölge Rusların ilerlemesini dar alana mahkûm ediyordu ki, burada devamlı

olarak baskına uğrama tehlikesi vardı. Bu araziler gerilla hareketleri için Finlandiya'ya çok geniş olanaklar ve fırsatlar sağlıyordu. Zaten böyle bir arazide düşmanın derinliklerinde gerçekleştirilecek harekât yeterince zordu, kaldı ki bu harekâtı Finlandiya gibi neredeyse iklim açısından kutup koşullarını andıran bir ortamda icra etmek kat be kat zordu.

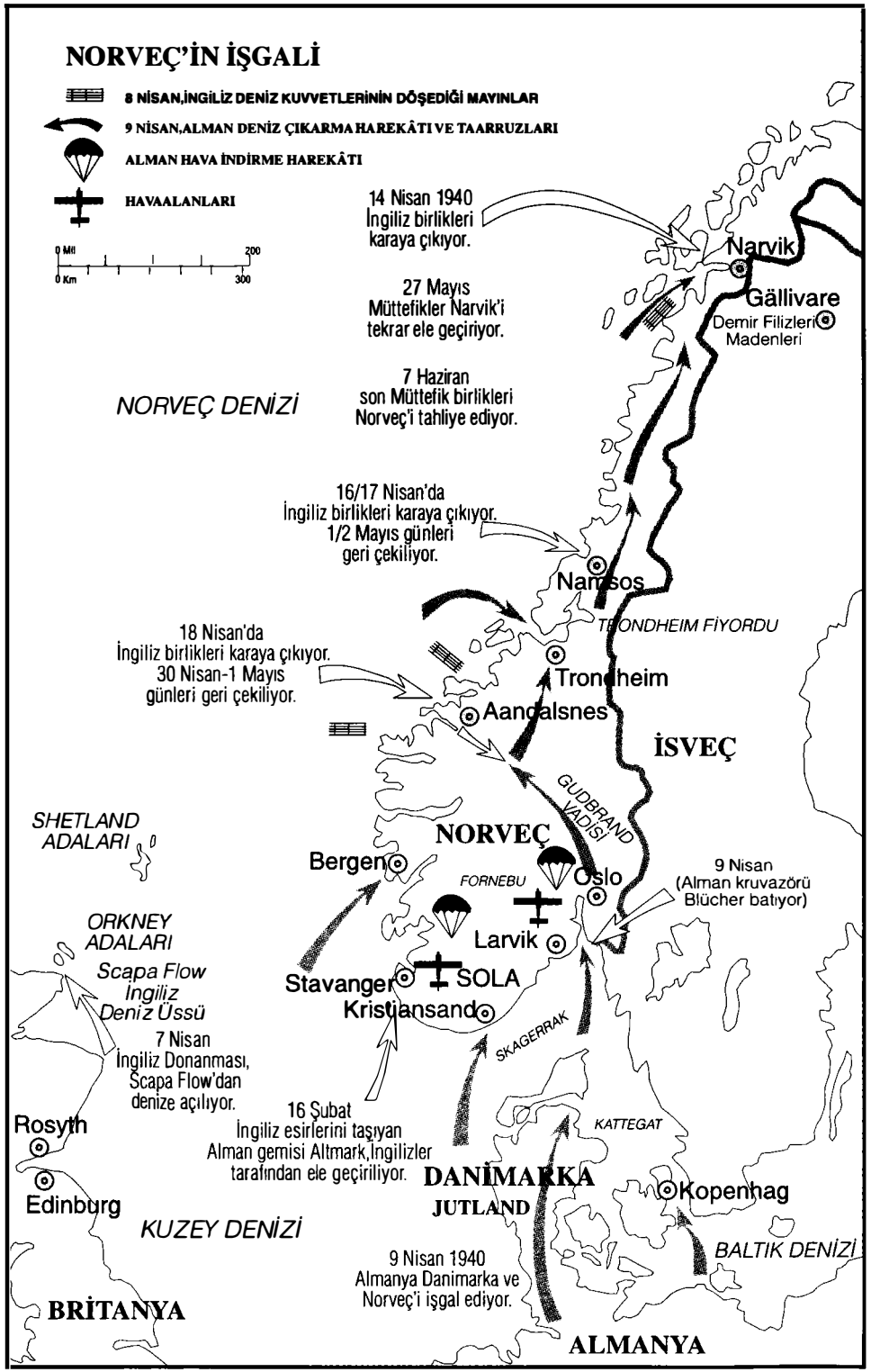
Şayet Mareşal Mannherheim, bütün ihtiyatlarını, Ruslar ortaya çıkana dek en güneyde tutma riskini göze alabilseydi, düşmanın başlangıçtaki yarma harekâtları esnasında bütün karşı taaruz imkanlarından yararlanacaktı. Hele hele bir de ülkenin böylesine ağır bir kış koşulları altında olduğu düşünülürse... Ruslara gelince, asılsız varsayım ve planların gerçekler karşısında geçerli olmadığını gördüler.

Notlar:

[1] Sıklet merkezi: Karada, havada ve denizde, kati netice yerinde ve zamanında, kati netice istikametinde kullanılmak üzere, üstün kuvvetlerin belirli bir bölgede yoğunlaştırılması (Ç.N.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Tırmanıyor (1940)

NORVEÇ'İN İŞGALİ
8 NİSAN,İNGİLİZ DENİZ KUVVETLERİNİN DÖŞEDİĞİ MAYINLAR
9 NİSAN,ALMAN DENİZ ÇIKARMA HAREKÂTI VE TAARRUZLARI
ALMAN HAVA İNDİRME HAREKÂTI
HAVAALANLARI
0 Mil
200
0 Km
300
14 Nisan 1940
İngiliz birlikleri
karaya çıkıyor.
Narvik
27 Mayıs
Müttefikler Narvik'i
tekrar ele geçiriyor.
Gällivare
Demir Filizleri
Madenleri
NORVEÇ DENİZİ
7 Haziran
son Müttefik birlikleri
Norveç'i tahliye ediyor.
16/17 Nisan'da
İngiliz birlikleri karaya çıkıyor.
1/2 Mayıs günleri
geri çekiliyor.
Namsos
TRONDHEIM FİYORDU
18 Nisan'da
İngiliz birlikleri karaya çıkıyor.
30 Nisan-1 Mayıs
günleri geri çekiliyor.
Trondheim
Aandalsnes
İSVEÇ
GUDBRAND VADİSİ
SHETLAND ADALARI
NORVEÇ
Bergen
FORNEBU
Oslo
9 Nisan
(Alman kruvazörü
Blücher batıyor)
ORKNEY ADALARI
Larvik
Scapa Flow
İngiliz
Deniz Üssü
Stavanger
SOLA
Kristiansand
SKAGERRAK
7 Nisan
İngiliz Donanması,
Scapa Flow'dan
denize açılıyor.
16 Şubat
İngiliz esirlerini taşıyan
Alman gemisi Altmark,İngilizler
tarafından ele geçiriliyor.
Rosyth
KATTEGAT
DANİMARKA
JUTLAND
Kopenhag
Edinburg
KUZEY DENİZİ
BALTIK DENİZİ
9 Nisan 1940
Almanya Danimarka ve
Norveç'i işgal ediyor.
BRİTANYA
ALMANYA

ALTINCI KISIM

Norveç'in İşgali

Polonya'nın işgalini izleyen altı aylık aldatıcı sessizlik ani bir gök gürültüsüyle bozuldu. Bu gök gürültüsü tehlikenin yoğunlaştığı bölgeden değil de Norveç'in en kuzey uç noktasından geldi. Avrupa'nın sakin iki ülkesi olan Norveç ve Danimarka'ya Hitler yıldırımı düşmüştü.

9 Nisan tarihli gazeteler, önceki gün İngiliz ve Fransız deniz birliklerinin Norveç karasularına girip, Almanlarla ticaret yapacak gemileri havaya uçurmak istediğini yazıyordu. Bu hareketin haklı karşılanmasının yanı sıra Norveç'in tarafsızlığı ihlal edişi tartışılıyordu. Fakat o sabahki radyo haberleri, gazeteleri yaya bırakıyordu. Zira radyolar Alman birliklerinin Norveç kıyılarına çıkarma yaptığını ve Danimarka'ya girdiğini haber veriyor ve dünyayı şaşkınlığa uğratıyordu.

Almanların, İngilizlerin denizlerdeki üstünlüğünü de hiçe sayarak giriştiği bu cesur harekât karşısında Müttefik liderler donakalmışlardı. Başbakan Chamberlain, kabinede Almanların, Norveç'in batı kıyılarında bulunan Bergen ve Trondheim'e ve güney kıyılarına çıkarma ve indirme yaptığını söylemiş ve benzer bir çıkarma harekâtının da Narvik'e yapıldığı söylentilerini iletmişti. Ancak doğruluğundan kuşku duyduğunu da belirtmişti. İngiliz yetkililerine göre Hitler'in bu kadar uzağa çıkarma ve indirme yapabileceğine kimsenin aklı yatmıyordu. Hele hele kendilerinin bu bölgede çok kuvvetli bir deniz gücü vardı ve bunlar mayın döşeme dahil gerekli bütün önlemleri almıştı. Narvik ile güneyde kıyıda bulunan Larvik'in mutlaka karıştırıldığını sanıyorlardı. Bununla beraber gün bitmeden Norveç'in başkenti Oslo da dahil olmak üzere Narvik'i de Almanların aldıkları kesinlik kazanmıştı. Aynı anda gerçekleştirilen bütün indirme ve çıkarma harekâtları başarılı olmuştu.

İngiliz Hükümeti'nin Norveç konusundaki bu düş kırıklığını, yeni bir yanılması izledi. Yanılmalar ve aldanmalar bitmiyordu. İki gün sonra, o zaman Deniz Kuvvetleri Bakanı olan Churchill, Avam Kamarası'nda şunları söylüyordu:

> *"Danışmanlarımca da paylaşılan görüşüme göre Bay Hitler, hayati bir hata yapmıştır... İskandinavya'da kazancımız çok büyüktür. Norveç'in tüm kıyılarına çıkarma yapmıştır. Bu nedenle yaz boyunca karşısında bulacağı olağanüstü büyüklükteki ve üstün deniz gücümüzü istediğimiz yere istediğimiz şekilde sevk edebiliriz. Bu nedenle Hitler'in avantajlı bir tarafını göremiyorum. Hitler'in yaptığı bu stratejik hatadan dolayı can düşmanımıza karşı büyük bir avantaj elde etmiş durumdayız."*

Ancak müteakip olaylar bu sözleri doğrulamadı. İngiltere'nin tavrı müteredditve acemiceydi, kısacası İngiltere kararlı değildi. Hitler'in bu oldubittisi karşısında, İngiliz Deniz Kuvvetleri önceki tepeden bakan, hakir gören tutumunun aksine aşırı temkinli davranıyordu. Birliklerin faaliyetleri halen yetersizdi. Her ne kadar Alman işgal birliklerini püskürtmek için birkaç yere indirme yapılmışsa da buraya indirme yapan birlikler on beş gün içerisinde geri dönmüşler, bu esnada Narvik'te tesis edilen ve elde kalan tek kıyıbaşı da Almanların bir ay sonra gerçekleştirdikleri karşı taarruz sonucunda terk edilmişti.

Churchill'in kurduğu düşlerin hiçbiri gerçekleşmiyordu. Bu düşlerin gerçekleşmemesinin temelinde hava kuvvetlerinin yeni savaş anlayışında, yani Yıldırım Savaşı'nda, deniz kuvvetlerinin üzerindeki gücünü ve üstünlüğünü kavrayamaması gelmekteydi. Norveç'in işgal edilmesinin Hitler'e hazırlanan bir tuzak olduğunu ileri süren Churchill, konuşmasının son bölümünde daha gerçekçi davranmıştır. Savaş sonrasının en çarpıcı bulgularından birisi Hitler'in bütün acımasızlığına karşın Norveç'i tarafsız bir ülke olarak muhafaza etmeyi amaçladığı ve ülkeyi istila etmek istemediğinin ortaya çıkmasıydı. Ancak, Müttefiklerin Hitler'i bu konuda tuzağa düşürerek ona karşı harekât planlayıp ve gerçekleştirmek istediklerini gösteren somut belirtiler vardır.

Gelişmeler iki taraftan da izlendiği zaman olayların arasında inanılmaz bağlantı, benzerlik ve neden-sonuç ilişkisinin varlığı gözlenmektedir. Burada birbirlerini mahvetmek isteyen savaş yanlısı devlet adamlarının bunu nasıl acımasızca gerçekleştirmek istediklerine tanık olunmaktadır. Bu tür olayların en ilginç kanıtlarından birisi, Churchill'in anılarında da belirttiği gibi 19 Eylül 1939'da hükümete Norveç karasularına mayın döşeme konusunda baskı yapmasıydı. Böylece Norveçlilerin İsveç'ten Almanya'ya demir cevheri taşımasını durduracaktı. Ve böyle bir girişimin Alman sanayisini

felce uğratacağını ileri sürüyordu. Churchill Deniz Kuvvetleri'ne verdiği bilgide, Dışişleri Bakanı Halifax da dahil olmak üzere kabinenin bu yaklaşıma olumlu baktığını iletir.

Daha da çarpıcı olanı, kabinenin bu görüşü hiç incelemeden, sonuçlarının nereye varacağını hesaplamadan olumlu bulmasıydı. Resmi denizcilik kayıtlarında da 1918 yılında benzer konuların tartışıldığı görülmektedir:

> *"...Deniz Kuvvetleri Komutanı Beatty'ye göre, böyle büyük ve güçlü bir donanmanın subayları, küçük, ama cesur bir ülkenin karasularına girmeyi kendilerine yedirememektedir. Böyle bir durumda pek muhtemel ve mutlaka Norveç karşı koyacağından çatışma kanlı olacak ve bu yapılanların Almanların işlediği cinayetlerden hiçbir farkı kalmayacak."*

Denizcilerin devlet adamlarından, siyasilerden daha vicdanlı ve dürüst oldukları aşikârdı. Ya da siyasiler, İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda olduklarından daha heyecanlıydılar.

Bununla beraber Dışişleri daha makul davranarak Kabine'nin Norveç'in tarafsızlığının ihlaline karşı yükseltilen itirazları dikkate almasını sağlamaya çalıştı. Churchill, anılarında bu konudan üzüntüyle bahseder: "Dışişlerinin tarafsızlık hakkındaki görüşleri çok ciddiydi, fakat anlayamadık. Ben görüşümü her fırsatta açıklayıp haklı olduğumu kanıtlamaya çalıştım." Bu konu daha geniş çevrelerde tartışılmaya başlanmış ve hatta basında lehinde kampanya bile başlamıştı. Bunlar, Almanları önlem almaya ve tedirginliğe sevk edecek gelişmelerdi.

Alman cephesinde ise bu konudaki ilk belirtiler Ekim 1939'da belirmeye başladı. Zamanın Deniz Kuvvetleri Komutanı olan Amiral Raeder, Norveç'in limanlarını İngilizlere açabileceklerinden korktuğunu ve İngilizlerin limanları işgali halinde meydana gelebilecek stratejik olumsuzlukları Hitler'e bildirmişti. Ayrıca Amiral Raeder, Trondheim'da Rusya'nın baskısıyla deniz üsleri elde edilmesinin denizaltı muharebelerinde Almanya'ya çok yararlı olacağını tavsiye etmişti.

Fakat Hitler bu fikre ilgi göstermedi. O'nun aklı Fransa'yı barışa zorlamak için Batı'ya taarruz etmekteydi. O nedenle kuvvetlerini ve kaynaklarını bölmek istemiyordu.

Her iki tarafı da tahrik eden en yeni gelişme, Kasım ayının sonunda Rusya'nın Finlandiya'yı işgali oldu. Churchill bu durumdan Finlandiya'ya yardım bahanesi altında Almanya'yı kanatlarından vurarak yararlanmayı düşünüyordu. Churchill, "Bu işgali, Almanya için hayati önem taşıyan demir cevheri ikmal kaynağını kesmek için çok elverişli durum yarattığından memnuniyetle karşılamıştım" demişti.

Churchill, 16 Aralık'ta düştüğü notta söz konusu adımı atabilmesi için

ileri sürdüğü görüşleri "asıl taarruz" başlığı altında topluyordu. İskandinavya'yı işgal etmeyi planlayan Almanları püskürtmenin gerekebileceğini kabul ediyordu. Fakat Almanların Norveç ve İsveç'e taarruz etmesinden dolayı kaybedeceğimizden çok, kazancımız olacak demişti. Ancak unuttuğu konu, İskandinavya halkının ülkelerinin muharebe alanına dönmesinden dolayı çekeceği acı ve ıstıraplarıydı.

Bununla beraber, Kabine'nin çoğunun Norveç'in tarafsızlığını ihlal etme konusunda kuşkuları vardı. Churchill'in ısrarlarına karşın, bu projenin hemen uygulamaya konmasından kaçındılar. Fakat Kurmay Başkanlığı'na İsveç'teki Gallivare demir cevheri bölgesine ve oradan da Finlandiya'ya uzanan demiryollarının başlangıç noktası olan Narvik'e çıkarma planları yapma yetkisi tanındı. Her ne kadar Finlandiya'ya yardım böyle bir harekâtın görünürdeki amacıysa da, asıl amaç İsveç demir cevheri bölgelerinin egemenliğini kontrol altına almaktı.

Aynı ay, yani Aralık'ta Norveç'ten Berlin'e önemli bir konuk geldi. Bu konuk Norveç'te, Almanya'daki Nazi partisinin küçük bir benzeri olan ve Almanya'ya sempati duyan partinin başı, eski Savunma Bakanı Vidkun Quisling idi. Amiral Raeder ile görüştü ve yakında Norveç'i İngilizlerin işgal edeceğini söyleyerek onu etkiledi. Mevcut Norveç Hükümeti'ni devirmek için para ve yeraltı direniş hareketi için yardım istedi. Bazı Norveçli subayların kendisini desteklediğini, aralarında Narvik'te komutan olarak bulunan Albay Sundlo'nun da bulunduğunu iddia etti. Güç kazanır kazanmaz Almanları Norveç'i korumaları için davet edeceğini söyleyerek böylece İngiltere'den önce davranılacağını ve onların engelleneceğini bildirdi.

Raeder, Hitler'i Quisling'i bizzat kabul etmesi konusunda ikna etti. 16 ve 18 Aralık'ta iki kez buluştular. Görüşme tutanakları Hitler'in Norveç ve İskandinavya'nın tamamen tarafsız kalmasını tercih ettiğini, çünkü kendisinin savaş alanını genişletmek istemediğini göstermektedir. Fakat, düşman savaşı yaymak için hazırlanıyorsa kendisi de gerekli önlemleri almak için hazırlık yapacaktı. Bu arada Quisling'e para yardımı sözü verilmiş, yeraltı faaliyetlerini desteklemek için yaptığı önerinin de incelendiği bildirilmişti.

Yine de Alman Deniz Kuvvetleri'nin savaş günlüklerinde bir ay sonra, yani 13 Ocak'ta İngiltere'nin Norveç'i işgal edeceği konusundaki tedirginlikleri giderek arttığı yer alıyorsa da hâlâ en uygun çözümün Norveç'in tarafsızlığını sürdürmesi olduğu görüşü hakimdi.

Peki ya tepenin öte yanında neler olmaktaydı? 15 Ocak'ta Fransız Başkomutanı Gamelin, Başbakan Daladier'ye İskandinavya'da yeni bir cephe açmanın önem ve gereğinden bahseder. Gamelin aynı zamanda Norveç'in batı kıyılarında bulunan liman ve havaalanlarının da ele geçirilmesini içeren, Müttefik kuvvetlerin Petsamo'ya bir çıkarma yapmasını kapsayan bir

plan hazırlamıştır. Planın ileri aşamaları harekâtın İsveç Gallivare'de bulunan demir madeni cevherlerini de ele geçirmeyi öngörmektedir.

Churchill, tarafsız ülkelere radyodan yaptığı çağrıda, Hitler'e karşı birleşilmesini istedi. Bu çağrı doğal olarak Almanların korku ve tedirginliklerini arttırdı. 27 Ocak'ta Hitler, askerlere gerektiğinde Norveç'i işgal edecek, kati ve çok geniş kapsamlı bir plan hazırlamaları için emir verdi. Planı hazırlayacak heyet ilk kez 5 Şubat'ta toplandı.

Aynı gün Müttefik Yüksek Savaş Konseyi Paris'te toplandı. Chamberlain bu toplantıya yanında Churchill'i de götürdü. Bu toplantıda, iki İngiliz tümeninin ve daha küçük çaptaki bir Fransız birliğinin Finlandiya'ya yardım amacıyla gönderilmesini kapsayan bir planı kabul ettiklerini açıkladılar. Ancak bu hareket, Rusya'ya karşı savaş ihtimalini zayıflatmak için gizli tutulacaktı.

Ancak birliklerin sevk edilecekleri yolun güzergâhı konusunda mutabakata varılamadı. İngiliz Başbakanı Petsamo'ya yapılacak çıkarmanın sakıncalarını, Narvik'e yapılacak çıkarmanın, özellikle demir cevherlerini kontrol altına almanın avantajlarını vurguladı. Ana hedef demir cevherlerini kontrol altına almak, tali hedef ise Finlandiya'ya yardımdı. İngiliz görüşü ağır bastı ve birliğin Mart başında denize açılmasına karar verildi.

16 Şubat'ta uğursuz bir kaza meydana geldi. Güney Atlantik'ten dönmekte olan ve aynı zamanda İngiliz esirlerini taşıyan Alman gemisi *Altmark* İngiliz muhriplerince takip edilerek bir Norveç fiyordunda rehin alındı. Churchill, takibi gerçekleştiren *Cossack*'ın savaş gemisinin komutanı Vian'a direkt emir vererek *Altmark* gemisindeki İngiliz esirleri kurtarmasını emretti. Bu esnada iki Norveç hücumbotu da olay yerindeydi fakat olaydan korkup el koyamamışlardı.

Hitler bu gelişmeleri kendisini aldatmak ve göz boyamak için yapıldığını varsaydı ve Norveç ile İngiltere'nin gönüllü suç ortaklığı yaptığına inandı. Bu kanısını, o anda orada bulunan iki hücumbotun hareketsiz kalması ve Quisling'in *Cossack* gemisinin orada bulunuşun önceden planlı bir hareket olduğu konusundaki uyarısı desteklemişti. Alman amirallerine göre *Altmark* konusu Hitler'in Norveç'in işgaline karar vermesinde belirleyici bir öge olmuştu.

20 Şubat'ta Hitler, General von Falkenhorst'u çağırttı ve Norveç'in işgaline katılacak birliğin komutanı olarak atadı ve kendisine İngilizlerin Norveç'e çıkarma yapacağını ve onlardan önce davranmak istediğini iletti. Çünkü Norveç'in İngilizler tarafından işgal edilmesi İngilizlerin, Almanlar için zaafiyet taşıyan Baltık Denizi'ne inmeleri demekti ki bu da Berlin yolunun açılması anlamına gelecekti.

Hitler, 1 Mart'ta işgal için bütün hazırlıkların tamamlanması için emir

verdi. Stratejik bir gereklilik ve ulaşım tesislerinin güven altına alınması için Danimarka da işgal edilecekti.

Bütün bu zorunluluklara karşın Hitler işgal için henüz taarruz emrini vermemişti. Raeder'le görüşme sonrasında Hitler hâlâ Norveç'in tarafsız kalmasıyla, İngilizlerin burayı işgal edebilecekleri korkusu arasında kaldığı ikilemden sıyrılamamıştı. Raeder, bir yandan Hitler'e deniz harekâtının planını açıklarken muharebenin ilkelerine aykırı harekât icra etmenin tehlikelerini belirtirken, diğer yandan harekâtın çok acil olduğunu ilave ediyordu.

Sonraki hafta, Alman cephesindeki heyecan ve tedirginlik daha da arttı. 13 Mart'ta İngiliz denizaltılarının Norveç'in batı karasularında olduklarını haber aldılar, 14'ünde ise Alman muhabere birlikleri Müttefiklerin harekâta hazırol emrini telsizden tespit ettiler. 15 Mart'ta ise birkaç Fransız subayı Bergen'e vardı. Almanlar, kendi görev kuvvetleri henüz hazır olmadığından, Müttefiklerin kendilerinden önce davrandıkları inancına kapıldılar.

Oysa Müttefik cephesinde durum nasıldı? 21 Şubat'ta Daladier, *Altmark* olayının Norveç limanlarının işgali için bahane edilmesini istedi. Daladier'in iddiası şuydu: "İşgal ne denli hızlı olursa o denli kolay olacak ve *Altmark* olayında Norveçlilerin suç ortaklığı konusunu Hitler'e benzer tarzda propaganda malzemesi yapmış olacaktık." Bu tarz Hitler'in tarzının aynısıydı. Fransız Hükümeti'nin önerisi Londra'da tereddütle karşılandı. Çünkü Müttefiklerin çıkarma yapacak sefer görev birlikleri henüz hazır değildi ve halen Chamberlain, Norveç ve İsveç Hükümetlerinin Müttefik birliklerine söz konusu ülkelere giriş izni vereceğini umuyordu.

Bununla beraber Savaş Kabinesi'nin 8 Mart'taki toplantısında, Churchill, Narvik'in açıklarına varacak ve çıkarma yapacak birliklerin planını açıkladı. Ona göre elindeki kuvveti kullanmaktan sakınmak yerine, göstermeliydi. Bu ilkeye dayanarak 12 Mart'ta yapılan diğer toplantıda Kabine, Trondheim, Stavanger, Bergen ve Narvik'e yapacakları çıkarmayı tekrar gündeme getirdi. Narvik'e çıkarma yapacak birlik çıkarmanın hemen sonrasında Norveç'in derinliklerine kayacak ve İsveç sınırındaki demir cevherlerinin bulunduğu Gallivare'ye ulaşacaktı. Planın tamamını yürürlüğe koymak için her şey 20 Mart'a kadar hazır olacaktı.

Fakat, bu planlar 13 Mart'ta Finlandiya'nın çöküşü ve şartlı olarak Rusya'ya teslim olmasıyladır ki, Müttefikleri, Norveç'e girme bahanesinden yoksun bırakmıştır. Bu soğuk duşun ilk sonucu çıkarma için tahsis edilen ve gerçekte bir tümene tekabül eden iki tümenin Norveç yerine Fransa'ya gönderilmesiydi. Finlandiya'nın çökmesinin diğer bir sonucu da Daladier'nin devrilmesi yerine daha aktif ve sonuç alıcı siyaset yapma talep ve baskılarını gerçekleştirmek için Paul Reynaud'nun Başbakan olmasıydı. Reynaud, Londra'ya Müttefik Yüksek Savaş Konseyi'nin 28 Mart'ta yaptığı toplantı-

ya, Churchill'in uzun süreden beri desteklediği Norveç planının yürürlüğe konmasını sağlamak için gitti.

Fakat, zaten şimdi öyle bir baskıya gerek yoktu, zira Churchill'in belirttiği gibi Chamberlain bu konularda yeteri kadar aktif bir politika eğilimi içindeydi. 1939 baharında olduğu gibi, konuşmasında Norveç harekâtını desteklemekle kalmadı, aynı zamanda Churchill'in, Ren ve diğer Alman nehirlerine havadan mayın atma planını da destekledi. Reynaud, mayın projesi hakkında kaygıları bulunduğunu belirtti ve Fransız Savaş Komitesi'nin onayının alınmasının gerektiğini belirtti.

5 Nisan'da Norveç karasularının mayınlanmasına Narvik, Trondheim, Bergen ve Stavanger'e yapılacak çıkarmalarla bu harekâtın desteklenmesine karar verildi. Narvik'e gönderilecek ilk birlik 8 Nisan'da denize açılacaktı. Tam o sırada bir engel çıktı. Fransız Savaş Komitesi, Ren Nehri'ne mayın döşenmesi fikrine, Almanların Fransızlara misilleme yapma ihtimalini göz önünde bulundurarak karşı çıktı. Oysa Fransızlar diğer harekâtlardan böyle bir misillemenin Norveç'in başına gelebileceğini hiç düşünmemişlerdi. Hatta Gamelin, hedeflerinin bir tanesinin de Almanya'yı Norveç'e çıkarma yapması için tahrik etmek olduğunu söylemişti. Bununla beraber, Chamberlain, iki planın da gerçekleşmesinde ısrar etti ve Churchill'in 4 Nisan'da Paris'e gidip Fransızları Ren Planı'nı kabule ikna etmesini –bunda başarılı olamadı– istedi.

Bu Wilfred harekâtının, yani Norveç planının kısa bir süre için ertelenmesi demekti. İlginç olan, Churchill'in de bu konuya olumlu bakmasıdır. Zira, evvelki gün yapılan Savaş Kabinesi toplantısında Savaş Dairesi ve Dışişleri Dairesi'nden gelen raporlar, Alman birliklerinin Norveç karasularında olduğunu ve kıyılara yaklaşmakta olduğu bilgilerini içeriyordu. Hatta daha da saçması, bu birliklerin Norveç kıyılarında İngiliz birliklerine karşı taarruz etmek için alarmda beklediklerini bildirilmesi ve buna inanılmasıydı. Norveç harekâtının başlaması 8 Nisan'a kadar, yani üç gün ertelendi. Ancak bu erteleme, hareketin başarısını engelledi. Bu erteleme, Almanların, Müttefiklerden önce Norveç'e girmesine neden oldu.

Hitler, 1 Nisan'da nihai kararını vererek Norveç ve Danimarka'nın 9 Nisan saat 05.15'te işgal edilmesi için emrini verdi. İşgalden hemen sonra alınan ilk raporlar sinir bozucuydu. Çünkü Norveç uçaksavarları ve kıyı topçusu yukardan emir almadan ateş açmıştı. Bu da Norveçlilerin böyle bir harekâtı hazır beklediklerini gösteriyordu. Şayet, Hitler biraz daha bekleseydi harekâtın baskın ve başarı şansı kalmayacaktı. 9 Nisan günü şafak sökerken çoğu muharip gemilerde olan öncü Alman birlikleri, Norveç'in Oslo'dan Narvik'e kadar olan bütün önemli limanlarına çıkarma ve indirme harekâtlarını gerçekleştirdiler ve çok az direnişle karşılaşarak hepsini işgal

ettiler. Komutanlar yerel yöneticilere, Norveç'i her an olması beklenen Müttefik işgalinden korumak için Almanya'nın himayesine aldıklarını bildirdiler. Almanya ve İngiltere, işgal planlarına aynı anda başlamışlar, hazırlıklarını atbaşı götürmüşlerdi. Fakat Almanya'nın son hamlesi daha hızlı ve güçlü olmuş ve bu yarışı neredeyse kıl payı kazanmıştır.

Nürnberg Duruşmaları'nın en tartışma götürür yanlarından birisi Norveç'a karşı düşünülüp gerçekleştirilen işgal planının ana suçlusunun Almanya olduğu savıdır. İngiliz ve Fransız Hükümetlerinin böyle bir suçlamayı nasıl onayladıklarını anlamak hayli güçtür. Böyle bir davranış tarihteki en aşikâr ikiyüzlülüklerden birisi olmuştur.

Şimdi muharebelerin seyrine geçerek, başlangıçta Norveç'in bütün önemli liman ve yerlerini ele geçiren birliklerin ne kadar küçük olduğunun ortaya çıktığını görebiliriz. Bu birlikler iki muharebe kruvazörü, bir muharebe gemisi, yedi kruvazör ve on dört muhrip, yirmi sekiz ubot ve lojistik destek gemileri ve 10.000 askerden oluşuyordu. Bunlar işgal için tertiplenmiş öncü üç tümenin birlikleriydiler. İşgalin hiçbir yerinde bir seferde 2.000'den fazla asker görev almamıştı. Bir paraşüt taburu da Oslo ve Stavanger havaalanlarını ele geçirmek için görevlendirilmişti. Paraşüt birlikleri muharebe alanlarında ilk kez kullanılıyordu ve çok da başarılı olmuşlardı. Fakat Almanların başarısında en belirleyici unsur 800 adet savaş ve 250 adet nakliye uçağıyla muharebeye katılan Alman Hava Kuvvetleri olmuştur.Bu çıkarma ilk safhasında Norveç halkını çok korkutmuş ve Müttefik karşı taarruzlarını felce uğratmıştı.

Peki nasıl oldu da İngiliz Deniz Kuvvetleri kendisinden çok daha zayıf olan Alman Deniz Kuvvetleri'ni takip etme ve etkisiz hale getirmede bu kadar aciz kaldı? Buradaki denizin konumu, Norveç kıyılarının yapısı ve puslu hava olumsuz etkenler arasındaydı. Fakat bu arada başka unsurlar da vardı. Gamelin, İmparatorluk Genelkurmay Başkanı Ironside'ı, 2 Nisan'da çıkarma birliğini bir an önce göndermesi için uyarmıştı. Ironside ise bu uyarıya İngiliz Deniz Kuvvetleri'nin çok güçlü, teşkilatlanmasının da çok yeterli düzeyde olduğunu belirterek ve aynı zamanda Norveç'in batı kıyısına yapılacak bütün Alman çıkarma girişimlerini önleyebileceğini bildirerek cevap vermişti.

7 Nisan saat 13.25'te bir İngiliz uçağı kuzeye, Skaggerak boğazından Norveç kıyılarına doğru süratle ilerleyen Alman Deniz Kuvvetleri'ne ait bir birlik tespit ettiğini bildirmişti. Churchill, Deniz Kuvvetleri'nin, Kopenhag'dan Hitler'e atfen gelen ve Hitler'in Narvik'i ele geçireceğine ilişkin bilgilere karşın, bu birliklerin bu kente gidebileceklerine inanmadıklarını söyledi. İngiliz Donanması saat 19.30'da Scapa Flow Deniz Üssü'nden açıldı, hem deniz kuvvetleri hem de amiraller Alman muharip kruvazörlerini yakalayacak-

10 Nisan 1940. Birinci Narvik Muharebesi esnasında Narvik Körfezi'nde İngilizler tarafından batırılan gemiler.

larını umuyorlardı. Bunlarla muharebeye tutuşmak amacında oldukları için gemilerin çıkarma yapacakları ihtimalini göz ardı ettiler ve böylece de birlikleri taşıyan gemileri ellerinden kaçırdılar.

Hazırlanan çıkarma birliği denize açılmaya hazır olduğuna göre neden bu kadar ağır kaldı ve Alman çıkarma birliklerinin Norveç limanlarına ulaşmasına imkân tanıdı? Deniz Kuvvetleri, muharip Alman kruvazörlerinin tespit edildiğini haber aldığında Rosyth'teki filoya hemen hareket ederek, denizdeki donanmayla buluşmayı emretti. Benzer emirler Clyde'deki asker yüklü gemilere de gönderildi.

Neden Norveçliler böylesine küçük bir işgal kuvvetine direnmediler? Birinci neden, birliklerinin henüz seferberlik emrini bile almamış olmalarıydı. Berlin'deki Bakanları'nın ve Genelkurmay Başkanları'nın uyarısına rağmen seferberlik emri 8/9 Nisan gecesi, işgalden birkaç saat öncesine kadar verilmedi. Vakit artık çok geçti ve zaten çok çabuk hareket eden işgal kuvvetleri seferberliği de engellemişti.

Bundan başka, Churchill'in işaret ettiği gibi zamanın Norveç Hükümeti, esasen İngiliz faaliyetleriyle meşguldü. Ne gariptir ki İngilizlerin mayın döşeme harekâtı işgalden yirmi dört saat önce Norveçlilerin dikkatini o yöne çekmişti.

Norveçlilerin başlangıçtaki şoku atlatma şansına gelince; bu da savaş tecrübelerinin az olması, eski ve yetersiz ordu yapısıyla zaten çok azalmıştı. Hiçbir şekilde modern Yıldırım Savaş taktikleriyle başa çıkmaları mümkün değildi. Direnişlerin zayıflığı işgal kuvvetlerinin çok kısa sürede planlanan yerleri işgal etmesiyle ortaya çıkmıştı. Direniş daha güçlü olmuş olsaydı, vadilerde eriyen karlar birliklerin manevra kabiliyetlerini engellemiş olacaktı ki, bu da Alman başarısı önündeki en büyük engellerden biri olacaktı.

Çıkarmanın en hayret uyandıran noktalarından birisi de, Alman deniz üslerinden 2000 kilometre uzakta olan Narvik'e yapılan çıkarmadır. İki Norveç kıyı savunma gemisi Alman muhriplerinin saldırılarına kahramanca karşı koydu, ancak kısa sürede batırıldılar. Kıyı savunma birlikleri hiç di-

renmedi; bu ihanetten ziyade yetersizliktendi. Ertesi gün İngiliz muhrip filosu fiyorda girdi ve Almanlarla çatıştı. Çatışmada iki taraf da zarar gördü. 13 Nisan'da Warspite ana muharebe gemisinin devreye girmesiyle çatışma sona erdi. Fakat bu arada Alman birlikleri Narvik ve civarında kıyıbaşı tesis etmeye başlamışlardı. Daha güneyde Trondheim, fiyordu koruyan bataryaların Almanlar tarafından etkisiz hale getirilmesi neticesinde ele geçirildi.

Almanların, Trondheim'ı kontrol altına almasıyla Müttefiklerin korktukları başına gelmişti. Müttefikler için burasının büyük stratejik önemi vardı. Her ne kadar burayı işgal eden çok küçük bir Alman birliğinin güneyden destek görüp göremeyeceği bir soru işareti olarak hâlâ duruyorsa da... Bergen'de Alman birlikleri Norveç muharip gemilerinden ve bataryalarında açılan ateşler nedeniyle bazı kayıplar verdiler, fakat kıyıya ulaşınca pek zayiat vermediler. Bununla beraber Oslo'ya giden asıl işgal birlikleri şoka uğradılar. Komuta kademesinin önemli bir bölümünü taşıyan *Blücher* krüvazörü Oscarborg'un tahkim edilmiş mevzilerinden atılan bir torpidoyla batırılmıştı ve bu müstahkem mevki şiddetli hava taarruzlarıyla dövüldü. Oslo'nun teslim alınması Fornebu Havaalanı'na inen paraşüt birliklerine havale edildi. Ve öğleden sonra bu göstermelik birlik kentte resmigeçit yapmıştı. Fakat bu gecikme, Kral ve hükümetin daha kuzeye kaçıp bir direniş hareketi örgütleyebilmesine olanak sağlamıştı.

Kopenhag'ın işgaliyle Oslo'ya girişin aynı zamanda olması planlanmıştı. Danimarka'nın başkentine denizden ulaşmak kolaydı ve sabah saat 05.00'te üç küçük nakliye gemisi, uçakların desteğinde limana girdi. Çıkarma sırasında hiçbir direnişle karşılaşmadılar. Bir tabur garnizondaki birlikleri gafil avladı. Aynı anda Danimarka'nın Jutland'daki kara sınırı işgal edilmişti. Kısa bir çatışmadan sonra direniş kırıldı. Danimarka'nın işgalinde belirlenen hedef, Almanların kendi limanlarından güney Norveç limanları arasında kalan koridoru kontrol altına alabilmelerini sağlamak ve birliklerini destekleyebilmeleri için iyi durumda olan havaalanlarını kontrol edebilmekti. Her ne kadar Danimarkalılar burada daha uzun süre dayanabilselerdi bile, ülkeleri modern silahlarla yapılacak güçlü bir taarruz karşısında pek dayanamayacak durumdaydı.

Daha kararlı ve ani bir karşılık, Almanların Norveç'te ele geçirdiği iki önemli noktadan birini tekrar ele geçirebilirdi. Zira, Almanlar çıkarma yaptıkları zaman Amiral Forbes emrindeki asıl İngiliz Donanması, Bergen'deydi ve Almanlarla çarpışması için kuvvet göndermeyi düşünmüştü. İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bu fikri kabul etti ve benzer bir taarruzun Trondheim'a yapılmasını teyit ve tavsiye etti. Ancak kısa bir süre sonra Deniz Kuvvetleri Alman muharip kruvazörlerinin takip edilerek bulunmasına karar verdi ve taarruzu da bu takibin sonuna kadar erteledi. Bu arada dört

kruvazör ve yedi muhrip Bergen'e doğru yol alıyordu, fakat uçaklardan alınan raporlara göre önceki uçağın bildirdiği gibi Bergen'de bir Alman kruvazörü yerine iki kruvazörün olduğu öğrenilince, İngiliz Deniz Kuvvetleri temkinli davranmayı tercih ederek taarruzu iptal etti.

Almanlar Norveç'te bir kıyıbaşı tesis etmişlerdi, bu kıyıbaşının tutunmasını engellemek için ikmal kaynaklarının ve takviye kuvvetlerinin bunlarla olan irtibatlarını kesmek gerekiyordu ve en iyi yol buydu. Bu da ancak Danimarka ve Norveç arasındaki Skaggerak körfezini kontrol altına almak ile mümkündü. Fakat kısa zamanda anlaşıldı ki, İngiliz Deniz Kuvvetleri, Alman hava saldırılarından korktuğu için Skaggerak'a denizaltından başka bir şey göndermeye istekli değildi. Böylesine temkinli bir davranış İngilizlerin savaştan önce bir türlü anlayamadıkları, hava kuvvetlerinin deniz kuvvetleri üzerindeki gücü ve öneminin fark edildiğini gösteriyordu. Ancak, Churchill'in savaşı İskandinavya'ya sıçratma düşüncesi hiç isabetli olmamıştı. Çünkü, Alman kuvvetlerinin takviye edilmesi önlenmedikçe kimse onların güney Norveç'te kuvvet yığmasını ve avantaj kazanmasını engelleyemeyecekti.

Şayet, Oslo'dan kuzeye uzanan iki sıradağın arasındaki geçitler sıkıca korunabilirse, merkezi Norveç'i hâlâ elde tutma şansı olacak ve Trondheim'da bulunan az sayıdaki Alman birliklerini yenmek hiç de zor olmayacaktı. İngilizler bu fikri destekliyorlardı. Alman çıkarmasından bir hafta sonra, İngilizler Trondheim'ın kuzey ve güney bölgelerinde bulunan Namsos'a ve Aandalsnes'e sırayla çıkarma yaptılar, bu çıkarmaların amacı Trondheim'a yapılacak asıl taarruzun ön hazırlıklarıydı.

Bu karardan sonra çok ilginç aksilikler meydana geldi. Çok ileri görüşlü ve iyi bir asker olan General Hotblack, komutan olarak atandı. Kendisine görevi hakkında bilgi verildikten sonra kriz geçirdi. Yerine atanan, görev yeri olan Scapa Flow Deniz Üssü'ne doğru yola çıktı, ancak uçak piste çakıldı.

Bu arada Genelkurmay'ın ve Deniz Kuvvetleri'nin görüşlerinde ani değişiklikler meydana geldi. 17 Nisan'da planı onayladılar, ertesi gün aksi görüşü savunmaya başladılar. Harekâtın tehlikeleri kafalarını meşgul ediyordu. Her ne kadar Churchill, asıl çıkarmanın Trondheim'ın yerine Narvik'e yapılmış olmasını tercih etmiş olsa bile fikir değiştirmelerine çok kızdı.

Genelkurmay ise bunun yerine Namsos ve Aandalsnes'e yapılan çıkarmaların takviye edilmesini, bu çıkarmaların Trondheim'a yapılacak kıskaç harekâtının temelini oluşturmasını istiyordu. Kâğıt üzerinde şanslı görünüyordu, zira bölgedeki Alman kuvvetleri 2000 kişiden azdı, halbuki Müttefiklerin birlikleri 13.000 kişiydi. Fakat katedilecek mesafe uzun ve kar, harekâtı engelleyici mahiyetteydi. Ve Müttefikler güçlükleri yenmede Alman

birlikleri kadar başarılı değillerdi. Namsos'tan birliklerin gerisine, güneye doğru yapılan ilerleme, Alman muhribinin desteğinde Trondheim fiyordunun üstündeki bölgenin yanındaki birkaç Alman birliğince yapılan çıkarmanın yarattığı tahdit unsuru nedeniyle sekteye uğradı. Trondheim'a kuzeyden sarkabilmek yerine, Aandalsnes'ten başlayan ilerleme, Oslo'dan Gudbrand Vadisi'ne ilerleyen Almanlara karşı bir savunma harekâtına dönüşmüştü. Alman hava taarruzlarıyla engellenen ve kendi hava desteklerinden yoksun olan Müttefiklerin harekât bölgesindeki komutanları tahliye emrini verdi. Bu birliklerin tekrar gemilere bindirilmesi 1 ve 2 Mayıs günleri tamamlandı. Böylece güney ve orta Norveç tamamen Almanların kontrolüne girmişti.

Şimdi ise Müttefikler, sadece saygınlıklarını kurtarmak için Narvik'e yükleniyorlardı, oysa asıl önemli olan, İsveç'teki demir cevherlerinin olduğu bölgeydi. Bu bölgedeki asıl İngiliz çıkarması 14 Nisan'da yapılmıştı. Fakat, Amiral Cork ve Orrery'nin ısrarlarına ve uyarılarına karşın, bölgedeki tüm birliklerin komutanlığına getirilen General Mackesy'in aşırı temkinliliği, Narvik'e hemen yapılması gereken müdahaleyi engelledi. Öte yandan General Dietl tarafından çok ustaca idare edilen ve Alman muhriplerince desteklenen 2000 kadar Avusturyalı asker, Norveç'in zorlu arazi yapısından kendi savunmaları için pek başarılı bir biçimde yararlanmışlardı. Çok iyi direnen Almanlar, ancak 27 Mayıs'ta Narvik'in dışına atılabildiler. Bu tarihe kadar, Batı'daki Alman taarruzu iyice ilerlemişti ve neredeyse Fransa çökmek üzereydi. Böylece 7 Haziran'da Narvik'teki Müttefik birlikleri tahliye edildi. Aynı gün Norveç Kralı ve Hükümeti de Norveç'i terketti. İskandinavya konusunda Müttefik hükümetlerinin gösterdikleri aşırı saldırganlık yanlış bir zamanlamayla birleşince Norveç halkına acı, sefalet ve ıstırap getirdi. Aksine Hitler, işgal konusunda uzun süren bir isteksizlik gösterdi. Fakat, karar verir vermez, Müttefiklerden atik davranıp onların işgalini önlemek için hiç zaman kaybetmedi. Hitler, birliklerinin yetersizliğini, sayıca az olmasının zaafiyetini en kritik anlarda verdiği cesur ve atik kararlarla, ustaca sevk ve idaresiyle dengeledi ve lehine çevirdi.

YEDİNCİ KISIM

Batı'nın İşgali

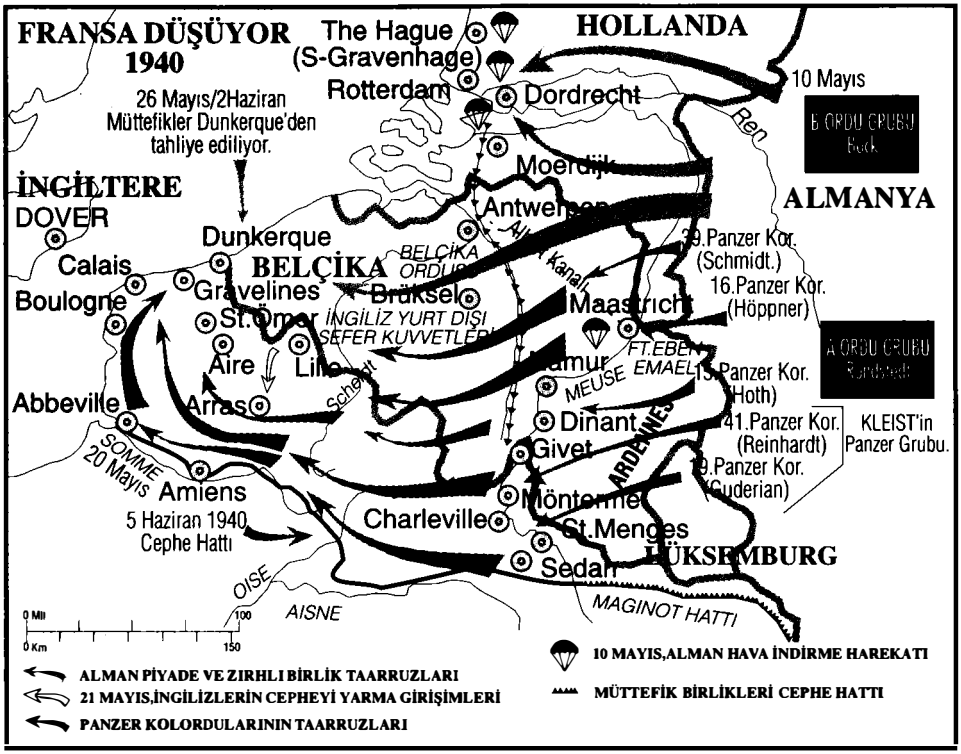
10 Mayıs 1940'ta Hitler'in birlikleri Batı'nın savunma hatlarını yarıp geçince dünyanın gidişatı ve insanların kaderleri değişmişti. Dünyayı sarsan dram, Alman Generali Guderian'ın "panzer birliklerinin" Sedan'da Meuse'yi geçtiği an başlamıştı.

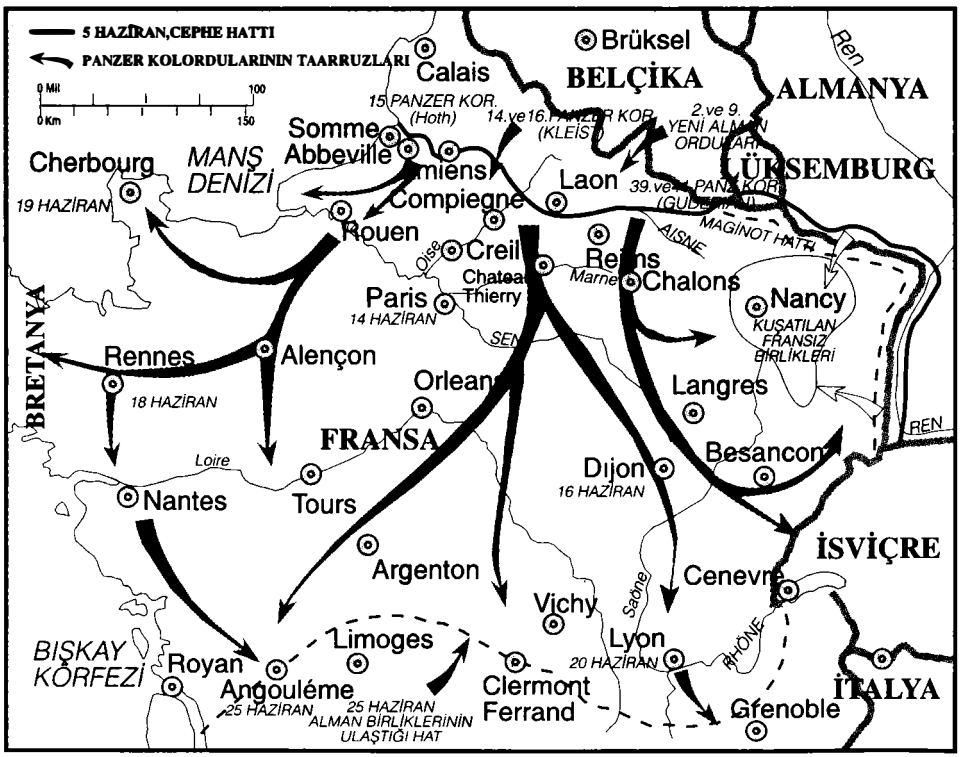
10 Mayıs'ta aynı zamanda, İngiltere'de Chamberlain'in yerine daha yetenekli ve enerjik olan Churchill başbakan oluyordu.

Sedan'daki daracık gedik çok kısa bir sürede olağanüstü bir şekilde genişliyordu. Alman tankları bu boşluklardan adeta uçarak bir hafta içinde Manş Denizi'ne ulaştı ve Belçika'da bulunan Müttefik ordularının irtibatını kesti. Bu felaket Fransa'nın çöküşüne ve İngiltere'nin tecritine neden oldu. Her ne kadar İngiltere denizde direnmeyi başarabildiyse de, kurtuluşu savaşın bir dünya savaşına dönüşmesi sayesinde olmuştur. En sonunda Hitler, ancak Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'nın devreye girmesiyle devrilebilmiştir. Ama sonunda Avrupa yorgun, harap bir vaziyette komünist egemenliği altında kalmıştır.

Felaketten sonra, herkes Fransız cephesinin çökmesinin kaçınılmaz, Hitler'in taarruzlarının dayanılmaz olduğunu görmüş ve kabul etmişti. Ancak, o zaman her şey şimdiki gözüktüğü gibi net değil, gerçekler çok farklıydı.

Alman Ordusu'nun komuta kademesinde, taarruzlarının başarıya ulaşacağına ilişkin inanç hemen hemen yok gibiydi. O nedenle taarruzu istemeyerek, Hitler'in ısrarları üzerine başlatmışlardı. Hitler'in bizzat kendisi Fransız savunma hatlarında çok büyük gedikler açılmış, savunmanın çökmesi an meselesiyken bile, taarruza iki gün ara vermiştir ki, bu da Hitler'in de olaydan nasıl tedirgin olduğunu ve kendinden emin olmadığının bir başka gös-

FRANSA DÜŞÜYOR
1940
26 Mayıs/2Haziran
Müttefikler Dunkerque'den
tahliye ediliyor.
İNGİLTERE
DOVER
HOLLANDA
The Hague
(S-Gravenhage)
Rotterdam
Dordrecht
10 Mayıs
B ORDU GRUBU
Bock
Ren
ALMANYA
Moerdijk
Antwerpen
Dunkerque
Calais
Boulogne
BELÇİKA
BELÇİKA ORDUSU
Gravelines
Brüksel
St.Omer
İNGİLİZ YURT DIŞI SEFER KUVVETLERİ
Aire
Lille
Abbeville
Arras
Albert Kanalı
Maastricht
FT.EBEN EMAEL
MEUSE
Namur
Dinant
Givet
ARDENNES
39.Panzer Kor.
(Schmidt.)
16.Panzer Kor.
(Höppner)
A ORDU GRUBU
Rundstedt
15.Panzer Kor.
(Hoth)
41.Panzer Kor.
(Reinhardt)
19.Panzer Kor.
(Guderian)
KLEIST'in
Panzer Grubu.
SOMME
20 Mayıs
Amiens
5 Haziran 1940
Cephe Hattı
Montcornet
Charleville
St.Menges
Sedan
LÜKSEMBURG
OISE
AISNE
MAGINOT HATTI
0 Mil 100
0 Km 150
ALMAN PİYADE VE ZIRHLI BİRLİK TAARRUZLARI
21 MAYIS,İNGİLİZLERİN CEPHEYİ YARMA GİRİŞİMLERİ
PANZER KOLORDULARININ TAARRUZLARI
10 MAYIS,ALMAN HAVA İNDİRME HAREKATI
MÜTTEFİK BİRLİKLERİ CEPHE HATTI

5 HAZİRAN,CEPHE HATTI
PANZER KOLORDULARININ TAARRUZLARI
0 Mil 100
0 Km 150
Brüksel
BELÇİKA
ALMANYA
Ren
Calais
15.PANZER KOR.
(Hoth)
14.ve16.PANZER KOR.
(KLEIST)
2.ve 9.
YENİ ALMAN
ORDULARI
Somme
Abbeville
Amiens
Laon
LÜKSEMBURG
Cherbourg
MANŞ
DENİZİ
19 HAZİRAN
Compiegne
39.ve41.PANZER KOR.
(GUDERIAN)
Rouen
AISNE
MAGINOT HATTI
Oise
Creil
Reims
Marne
Chalons
Chateau
Thierry
Paris
14 HAZİRAN
Nancy
KUŞATILAN
FRANSIZ
BİRLİKLERİ
BRETANYA
Rennes
Alençon
18 HAZİRAN
Orleans
Langres
FRANSA
REN
Loire
Besancon
Dijon
16 HAZİRAN
Nantes
Tours
İSVİÇRE
Argenton
Cenevre
Vichy
Saone
BIŞKAY
KÖRFEZİ
Limoges
Royan
Angouléme
25 HAZİRAN
25 HAZİRAN
ALMAN BİRLİKLERİNİN
ULAŞTIĞI HAT
Clermont
Ferrand
Lyon
20 HAZİRAN
RHÔNE
Grenoble
İTALYA

tergesiydi. Şayet, Fransızlar bu iki günlük nefes alma süresinden yararlanmış olsalardı, Hitler'in zafer umutlarını toprağa gömeceklerdi. Fakat belki de tuhafı, taarruzu bu kadar kısa sürede mucizevi başarıya dönüştüren Guderian'ın, üstleri tarafından frenlenip, geçici olarak görevden alınmasıydı. Bununla beraber, Guderian bu denli hızlı gitmemiş olsaydı, belki de Alman işgali gerçekleşmeyecek ve tüm olayların gidişatı böyle olmayacaktı.

Söylenenlerin ve tahminlerin aksine Hitler'in ordusu sayıca Müttefiklerden azdı. Her ne kadar tankları etkili ve belirleyici olduysa da, tank miktarları ve bu tankların güçleri yine Müttefiklerden azdı. Sadece hayati önemi olan hava kuvvetleri yönünden üstündü.

Bundan başka bütün kuvvetleri içinde özel olarak teşkilatlandırdığı çok önemli bir birliği, özel görev kuvveti vardı. Bu belirleyici kuvvet, on zırhlı tümen, bir paraşüt tümeni ve bir seyyar hava indirme tümeninden oluşuyordu. Bu birliklerin arasından seçildiği kuvvetlerin tümü ise –hava kuvvetleri hariç– toplam 135 tümendi.

Bu yeni teşkilatlanma ve yıldırım savaşı mantığıyla kazanılan göz kamaştırıcı başarı, sadece bu birliklerin çapının küçüklüğünü değil, aynı zamanda zaferin de kıl payıyla kazanılmış olduğunun görülmesini engelledi. Aslında kazanılan bu zafer önlenebilirdi. Ancak, Müttefiklerin Almanlara armağan ettiği bu zaferin temelinde çağdışı ve köhnemiş fikirler yatıyordu. Ama, beceriksizler sadece Müttefikler safında değildi. Almanların safında da benzerleri vardı. Ama işgalin kaderini iki unsur belirlemişti; ilki Almanların her aşamada yaver giden talihleri, ikincisi de, muharebenin her anında hazır olabilen ve her fırsattan yararlanmasını bilen bir adam: General Heinz Guderian. Bu adam, her zaman böylesine bir taarruzu "yıldırım savaşı" anlayışıyla icra edebilecek çaptaydı ve buna çoktan hazırdı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında cereyan eden Fransa savaşı, yıldırım savaşı mantığı içerisindeki en başarılı temsilcisi tarafından icra edilen, ender görülen ölçüde başarılı bir muharebeydi. Guderian, savaştan önce, zırhlı birliklerin kendi başlarına ateş ve manevra desteğiyle düşmanın derinliklerine girerek şok tesiri yaratmayı amaçlayan, düşmanın lojistik birlikleriyle irtibatını keserek imha etmeyi planlayan, "yıldırım savaşı" felsefesini anlatmıştı. Bir tank uzmanı ve tutkunu olan Guderian, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra –İngiliz Kraliyet Tank Birliği ilk kez sahneye çıkmıştı– yeni fikrin ruhunu kapmış ve uygulama için üzerinde epeyce çalışmıştı. Birçok Alman generali de, İngiliz ve Fransız generalleri gibi bu yeni fikri, zırhlı birliklerin muharebe sahasındaki yeni kullanımını muharebe alanlarında uygulamanın olanaksız olduğunu ileri sürüyorlardı. Fakat savaş başlayınca Guderian, üstlerinin endişelerine rağmen düşündüklerini uygulama fırsatını bulmuştu. Bu taktik birlikleri kati sonuca götürüyordu. Almanların Ba-

tı'yı işgali, sağ kanattaki tarafsız Hollanda ve Belçika'nın savunduğu kilit noktalardaki yerleri umulmadık süratte ele geçirmesiyle başladı.

Bu saldırılara öncülük eden hava indirme birlikleri Müttefiklerin dikkatini birkaç gün asıl taarruzdan başka yöne çekmiştir. Oysa asıl taarruz ormanlık ve dağlık bir bölge olan Ardennes'den Fransa'nın kalbine doğru yapılmaktaydı. Hollanda'nın başkenti Lahey ve Rotterdam'daki ulaşım tesislerine 10 Mayıs'ın ilk saatlerinde hava indirme birlikleri inerken aynı anda da 150 kilometre ileride bulunan doğu sınırından Alman birlikleri Hollanda'ya giriyorlardı. Bu iki darbeyle yaratılan şok ve şaşkınlık Alman Hava Kuvvetleri'nin bombardımanlarıyla bir kat daha artmıştı. Taarruzun üçüncü gününde Alman zırhlı birlikleri güney kanadından girip Rotterdam'da hava indirme birlikleriyle buluştu. Böylece Hollanda'ya yardım için yola çıkan 7'nci Fransız Ordusu'nun önü kesilmiş oluyordu. Her ne kadar Hollanda'nın birlikleri savaşacak durumda iseler de, taarruzun beşinci gününde Hollanda şartlı teslim oldu. Büyük şehirlerine hava taarruzu tehdidi teslim olmalarını hızlandırmıştı.

Buradaki Alman kuvvetleri, düşman birliklerinden çok azdı. Bundan başka kati sonucu sadece 9'uncu Alman Panzer (tank) tümeni almıştı. Bu tümen Hollanda cephesine yapılacak taarruz için ayrılan tek tümendi. Bu tank tümeninin önünde, Hollanda birliklerinin ülkelerini savunmasını kolaylaştıran doğal engeller vardı. Bu engeller aynı zamanda Alman tümenin taarruzunu çok güçleştiriyor, tahdit unsurları oluşturuyordu. Bu zırhlı birliklerin başarısı hava indirme birliklerinin başarısına bağlıydı.

Oysa bu hava indirme birliğinin başarısı, büyüklüğü ile mukayese edildiğinde insanı hayrete düşürüyordu. Mayıs 1940'ta Almanya'nın eğitimli 4500 paraşütçü askeri vardı. Bu kadar yetersiz miktardan zaten 4000 adedi Hollanda'ya yapılan taarruzda görev almıştı. Bu askerler nakliye uçağıyla taşınan 12.000 askerden oluşan bir hafif piyade tümeniyle desteklenmişti.

Planın anahatları en iyi şekilde hava indirme birlikleri komutanı General Student tarafından özetlenmiştir:

> *"Gücümüzün sınırlı olması bizi, işgalin başarısı için en temel olan iki ana hedef üzerine yoğunlaşmaya mecbur ediyordu. Benim kontrolüm altındaki asıl güç Rotterdam, Dordrecht ve Moerdijk'deki köprülerin ele geçirilmesi için sevk edilmişti. Görevimiz bu köprüleri Hollandalılar havaya uçurmadan ele geçirmek, piyade ve zırhlı birlikler ulaşıncaya kadar bu köprüleri faal halde tutmaktı. Emrimdeki kuvvetler dört paraşüt taburu ve havadan nakledilen üç taburlu bir alaydan meydana geliyordu. Bütün bu başarı sonucunda verilen zayiat sadece 180 kişiydi. Bizim başarısız olma şansımız hiç yoktu. Böyle bir şey harekâtın geleceğini tehlikeye düşürecekti. Ve başardık."*

General Student de başından yaralanmış ve sekiz ay muharebe alanlarından ayrı kalmıştı. Tali taarruz Hollanda'nın başkenti Lahey'e yapıldı. Bu taarruzun hedefi hükümetin önde gelenlerini ele geçirmek, sevk ve idareyi felce uğratmaktı. Lahey'de, General Graf Sponeck'in komutasında muharebe eden birlikler, bir paraşüt taburu ve havadan taşınan iki alaydan oluşuyordu. Bu birliklerin saldırısı püskürtüldüyse de, büyük bir kargaşa yarattı.

Belçika'nın işgalinin başlangıcı da büyük gürültü kopardı. Buradaki kara taarruzu Reichenau'nun emrinde olan ve Höppner'in 16'ncı Panzer Kolordusu'nun da bağlı bulunduğu 6'ncı Ordu tarafından icra edildi. Bu birlik stratejik tertiplenmeden önce çok büyük bir engeli aşmak zorunda kaldı. Bu taarruza yardım etmek için hava indirme birliğine bağlı sadece 500 asker tahsis edilmişti. Bu birlik, Albert Kanalı'nda bulunan ve Belçika'nın en güçlü garnizonu olan Eben Emael'deki iki köprüyü ele geçirmek için kullanılacaktı.

Bu kadar zorlu görev olmasına karşın bu küçük birlik bu görevin üstesinden gelmiş ve zoru başarmıştı. Zira Belçika sınırı, Hollanda'nın güneyinde bulunan "Maastricht"in karşısında uzanıyordu ve Alman Ordusu bir kez sınırı geçtikten sonra Belçika sınırındaki Albert Kanalı'nı koruyan Belçikalı birliklerin buradaki köprüleri havaya uçurmak için zamanları olacaktı. Fakat gecenin karanlığında gökyüzünden süzülerek inen hava indirme birlikleri gerekli köprübaşlarını tutmuş ve köprülerin havaya uçurulmasını önlemişti.

Belçika'da çok az sayıda kullanılan hava indirme birlikleri, çok başarılı Alman propagandası ve atılan sahte paraşüt birlikleri sayesinde Belçika'nın her tarafına iniyormuş izlenimini yaratmış ve ülkede istenen kargaşa ortamını doğurmuştu.

Olayın ayrıntısını General Student şöyle anlatmaktadır:

> *"Albert Kanalı gibi çok tehlikeli bir yere indirme yapmak fikri bizzat Hitler'indi. Bu belki de çok fırtınalı bir kafa yapısına sahip olan Hitler'in ilginç ve de risk dolu fikirlerinden biriydi. Beni çağırttı ve fikrimi sordu. Bir gün düşünüp olayı tarttıktan sonra böyle bir harekâtı onayladığımı söyledim ve kendisi de hemen hazırlıklara başlamam için emir verdi. Yüzbaşı Koch'un emrindeki 500 askeri bu işle görevlendirdim. Her ikisi de yetenekli birer asker olan 6'ncı Ordu Komutanı General von Reichenau ve Kurmay Başkanı General von Paulus, bu girişimi macera olarak nitelediler ve ayrıca inanmadıklarını da eklediler.*
>
> *Bu sürpriz taarruz, teğmen Witzig komutasındaki 78 kişilik küçücük bir paraşüt birliği tarafından gerçekleştirildi ve sadece 6 zayiat verildi. Bu ufacık birlik tarafından yapılan kimsenin beklemediği indirme harekâtı Eben Emael garnizonunun yamaçlarına yapılmıştı. Buradaki*

uçaksavar birliğini kısa zamanda etkisiz hale getirdiler, silahları ve cephaneleri önceden gizli tuttukları çok güçlü patlayıcılarla havaya uçurdular. Eben Emael'e yapılan bu sürpriz taarruz, iki yeni silah sayesinde başarılı olmuştu. Biri yeni bulunan çok güçlü bir patlayıcı, ikincisi de bu patlayıcıların taşındığı nakliye uçakları 'planör'lerdi."

Bu garnizon muhtemel bütün tehdit ve taarruzlara karşı çok iyi tasarlanmış ve koruma planları yapılmış bir garnizondu. Sadece hava indirme birlikleri hesaba katılmamıştı. Teğmen Witzig'in bir avuç paraşütçü askeri, garnizonda bulunan 1200 Belçika askerini diğer Alman birlikleri yetişene kadar yirmi dört saat oyalamayı başarmıştı.

İki önemli köprüyü koruyan Belçikalı birlikler de benzer şekillerde ele geçirilmişlerdi. Köprülerin bir tanesinde gerçekten köprüyü havaya uçurmak için ateşlenen fitili, yetişen bir planör ekibi söndürerek köprüyü imha olmaktan kurtarmıştı. Bu köprüler, bu harekâtta Alman birlikleri için can damarıydı.

İşgal cephelerinin tümünde köprüler savunan taraflarca havaya uçurulmuşlardır. En dikkat çekici nokta ise, hava indirme birliklerinin kullanıldıkları yerlerde bunların havaya uçurulamamış olmasıdır. Bu ise Alman cephesindeki başarının kıl payı farkla elde edildiğini gösteriyordu. Aslında tamamen zamana karşı bir yarış söz konusuydu. Yarışın sonucu, işgalin kaderini belirleyecekti.

İkinci gün, Belçika'nın savunma hattının gerisine bulunan Albert Kanalı'nın ardına yeterli Alman birliği ulaşmıştı. O sırada Höppner'in 3 ve 4'üncü panzer (tank) tümenleri, imha edilmemiş köprüler üzerinden ovalara uzandı. Panzer tümenlerinin Belçika topraklarındaki bu durdurulamayan ilerleyişi Belçika birliklerinin geri çekilmesine neden oldu. Tam bu sırada da İngiliz ve Fransızlar Belçikalıları desteklemek üzere harekât alanına varıyorlardı.

Belçika'daki Almanların bu büyük başarısı, Batı'nın işgalindeki en kesin ve kati darbe değildi henüz, fakat hayati etkileri oluyordu. Sadece Batı'nın dikkatini diğer noktaya çekmekle kalmıyor, Müttefiklerin seyyar birliklerinin çok büyük bir kısmının burada kullanılmasına neden oluyordu. Böylelikle Müttefikler 13 Mayıs'ta, Maginot Hattı'nın en zayıf kısmı olan batı ucuna, Alman taarruzunun başlayacağı yere birliklerini sevk edemeyeceklerdi.

Zira, bu arada Rundstedt'in Ordu Grubu'nun öncü birlikleri Lüksemburg ve Belçika üzerinden Fransa'ya ilerliyordu. Bu birlikler Ardennes bölgesinin bu yüz kilometrelik yolunu boydan boya katettikten ve gösterilen çok zayıf direnişi de kırdıktan sonra Fransız sınırını geçtiler ve taarruzun dördüncü günü Meuse Nehri'nin kıyılarında belirdiler.

Geleneksel doktrin yanlısı askerlerin, bırakın tank harekâtını, geniş çap-

ta piyade birliklerinin harekâtı için bile geçilmez olarak niteledikleri bir bölgeden Fransa'ya karşı tank ve mekanize birliklerden oluşan bu denli kapsamlı bir taarruza kalkışmak gerçekten büyük bir cesaret işiydi. Fakat, baskın unsurunun etkisinin bu denli büyük olmasında, arazinin ilerlemeyi gizleyen dağlık ve ormanlık yapıda olmasının büyük rolü olmuştur. Bununla beraber Hitler'in bu başarısındaki en büyük pay Fransız Komuta Kademesi'nindi. Ardennes bölgesi planının bu ezici üstünlüğü ve başarısı, Fransızların burası için yaptıkları planın, Almanların yeniden tadil ettikleri plana çok uygun düşmüş olmasıydı. Fransızlar için öldürücü darbe, herkesin bildiği ve tahmin ettiği gibi Maginot Hattı değil, Fransızların kendi planlarının çok daha fazla taarruza yönelik olmasıydı. Sol kanatlarını Belçika içine kadar sokmakla, 1914 yılında olduğu gibi güney kısımlarının tuzağa düşmesine neden oldular. Bu sefer bu tuzağın tehlikesi çok fazlaydı, çünkü düşmanın, Almanların hareket ve manevra kabiliyeti piyade değil, motorizeydi. Bunun bedeli de daha büyüktü, çünkü sol kanattaki tertiplenmede üç Fransız ve bir İngiliz ordusundan oluşan kuvvetler Müttefik birliklerinin en modern teçhizat ve çok iyi eğitimli askerlerinden oluşuyordu.

Burada gelişen tehlike Müttefik birliklerin Belçika'ya her adım yaklaşmasında, orduların geri cephelerinin, Ardennes bölgesi üzerinden kanatlardan taarruz eden Rundstedt'in birliklerine açık hale gelmeleriydi. Hatta daha da kötüsü, Müttefiklerin ilerleyişi, çok önemli iki silah olan uçaksavar ve tanksavar yönünden yetersiz bir donanıma sahip ve yaşlı askerlerden teşkil edilen iki tümen tarafından korunuyordu. Çok önemli görevler üstlenen bu birliklerin böylesine yetersiz donatıma sahip olma ve hazırlıksız muharebeye sürülme başarısızlığının tacı da Fransız Yüksek Komuta Heyeti, Gamelin ve Georges'undu.

Ardennes'deki Alman ilerleyişi bir aldatma harekâtıydı ve bu aynı zamanda mükemmel bir şekilde icra edilmişti. 10 Mayıs'ta şafaktan önce, savaşta o ana kadar görülmemiş sayıda tank Lüksemburg sınırının karşısında taarruz emrini bekliyordu. Üç panzer kolordusu üç hatta tertiplenmişti. Panzer kolordularının kadrosunda bulunan iki zırhlı tümen ilk iki hatta, motorize piyade tümenleri ise üçüncü hatta bulunuyordu. Bu kolun komutanı General Guderian, bütün birliklerin komutanı ise General von Kleist idi.

Kleist'in grubunun sağında, Ardennes bölgesi kuzeyinden girip Givet ve Dinant arasında bulunan Meuse'ü alacak olan Hoth'un komutası altındaki 15'inci panzer kolordusu vardı. Bununla beraber, yedi zırhlı tümen Alman sınırı boyunca Ardennes Bölgesi'ne girmeye hazır olan çok büyük çaptaki birliklerin küçük bir bölümüydü.

Alman panzer birliklerinin başarı şansı Ardennes bölgesini yarıp geçip

Meuse Nehri'ne ulaşma hızına bağlıydı. Ancak, Meuse Nehri'nin üzerinde köprüler kurabildiklerinde, tankların manevra alanı olabilecekti. Söz konusu faaliyetlerin, Fransız Genelkurmayı'nın ne olup bittiğini anlamadan ve kendilerini durdurabilecek ihtiyatları muharebeye sokma olanağı bulamadan bitirilmesi gerekiyordu.

Kıl payıyla da olsa, bu korkunç yarışı Almanlar kazanmıştı. Önceki plana göre imha edilen köprü ve kritik noktaların, Almanlar için yarattığı engelleme ve gecikmeden, Müttefikler yeterince yararlanabilselerdi, sonuç farklı olabilirdi. Fransızlar, düşmanı oyalamak ve engellemek için süvari tümenlerine güvenmekle ne denli büyük bir hata yaptıklarını anlamışlardı, ama iş işten geçmişti.

Bu safhada Fransızlar, Almanların ilerleyen zırhlı birliklerine kanatlardan yapacağı darbelerle bu ilerlemeyi felce uğratabilir ve Alman Komuta Heyeti'ni şaşırtabilirdi. Taarruzun kusursuz icra edildiğini gören Kleist, 12 Mayıs'ta Guderian'ın Meuse'ü, piyade birliklerini beklemeden geçme teklifini onayladı. Bu hareket tarzının şiddetli hava desteğine ihtiyacı vardı. Bombardıman uçakları, 13 Mayıs öğleden sonra bu bölgedeki Fransız topçusuna ve mevzilerine geceyarısına kadar göz açtırmadı ve bütün siperleri bombaladı.

Guderian'ın taarruzunun sıklet merkezi Sedan'ın batısında nehrin 2 kilometrelik bir bölümüydü. Bu alan nehrin en kolay geçit veren kısmıydı. Nehir önce tam kuzeye kıvrılıyor, sonra güneye dönüyor ve burada bir cep yapıyordu. Kuzey yamaçlarındaki tepeler ormanlık araziydi. St. Menges

13 Mayıs 1940, saat 16.00: Alman birlikleri Meuse Nehri'ni geçiyor.

kentinin yanındaki bu araziler taarruz hazırlığı, siper kazmak, topçuyu mevzilendirmek ve gözetleme yapma olanağı veriyordu.

Taarruz 13 Mayıs saat 16.00'da kauçuk botlarda bulunan piyade birlikleri tarafından başlatıldı. Küçük çıkarma botları, hafif araçları nehrin karşısına geçirdi. Nehir ve civarı hemen ele geçti, birlikler Bois de Marfee'yi ve güneyini ele geçirdiler. Gece yarısına doğru Sedan ve St. Menges arasındaki köprü tamamlanmış ve Glaire'e ulaşılmıştı.

Yine de 14 Mayıs'ta, Almanların tesis ettikleri kıyıbaşı tehlikedeydi. Çünkü nehrin öteki yanma henüz bir tümenleri geçebilmiş, diğer birliklerin ve ikmal maddelerinin nehrin karşı kıyısına geçirilebilmesi için henüz daha bir köprü inşa edilebilmişti. Müttefikler ise hava taarruzlarını bu bölgede yoğunlaştırmışlar ve Alman uçakları başka cephelerde olduğundan geçici bir üstünlük elde etmişlerdi. Fakat, Guderian'ın uçaksavar topçusu bu hayati kıyıbaşını başarıyla savundu ve Müttefik hava kuvvetlerine ağır zayiat verdirdi.

Öğleden sonra, üç panzer tümeninin hepsi nehri geçmişti. Gecikmiş Fransız karşı taarruzunu püskürttükten sonra bu panzer tümenleri aniden batıya döndü. Ertesi akşam son savunma hattını da aştı ve Manş Denizi'ne dayandı. Ancak o gece Guderian'm önünde çok zorlu bir engel olacaktı, ama bu engel Müttefikler değildi.

Panzer Grup Karargâhı'ndan gelen emre göre Guderian'm taarruzu durdurması ve köprübaşını sağlamlaştırması emrediliyordu. Guderian'ın bu emre uyabilmesi ve katlanabilmesi olanaksızdı, çünkü bu emir şu ana kadar taarruz sonucunda elde edilen baskın ve sürpriz etkisini tamamen ortadan kaldıracaktı.

Guderian, Kleist'le yaptığı tartışmalı telefon konuşmasından sonra, taarruza devam etmek için yirmi dört saat izin almıştı. Bu alınan izinden sonra Guderian'm üç panzer tümeni Reinhardt'ın iki tümeni ve Hoth'un iki tümeniyle Dinant yakınlarında buluştu. Bu harekât, Fransız savunmasının çöküşünü hızlandırmıştı.

16 Mayıs gecesi Almanlar, planladıklarından 75 kilometre daha batıya, Oise Nehri'ne ulaştılar. Ancak bir kez daha durduruldular. Ama yine düşman tarafından değil, üstleri tarafından.

Alman Yüksek Komutanlığı, birliklerin Meuse'e bu denli kolaylıkla ulaşmalarına hayret etmiş ve bu kadar talihli olduklarına bir türlü inanamamışlardı ve hâlâ çok güçlü bir karşı taarruz bekliyorlardı. Hitler de, bu düşünce ve kaygıları paylaşıyordu. Bu nedenle birliklerinin ilerlemesini iki gün durdurmuştu. Böylece, piyade birliklerinin Aisne Nehri boyunca zırhlı birliklerin kanatlarını koruyucu tertiplerini almalarını sağlamış olacaktı. Konu, üst düzey komutanlarca ele alındıktan sonra, Guderian'a çok kap-

samlı bir keşif yapma görevi verildi. Bu keşif görevini esnek ve kurnaz bir şekilde yorumlayan Guderian, iki günlük duraklamayı da telafi edecek şekilde hareket etmeye karar verdi. Çünkü, bu arada 12'nci Ordu'nun piyade kolorduları, Aisne boyunca Guderian'ın birliklerini destekleme görevini almıştı. Almanlar şu ana kadar zaman kazandığından ve Müttefikler saflarında bozulma ve panik had safhada olduğundan Oise'daki duraklamanın Almanlar açısından hiçbir olumsuz etkisi olmamıştı. Ama, Alman Ordusu'nda zamanı kullanma tartışması eski-yeni zihniyet arasındaki farkı ve çatışmayı su yüzüne çıkarmıştı. Alman Ordusu'ndaki eski-yeni zihniyet farkı Fransız Ordusu'ndan daha ileri safhadaydı.

Fransız Ordusu Başkomutanı Gamelin, savaşın bitiminde Almanların Meuse'ü geçme başarısını şöyle anlatır:

> *"Çok mükemmel bir manevraydı. Önceden bu şekilde icra edilebileceği öngörülmüş müydü? Sanmıyorum. Napolyon Jena manevrasını, Moltke 1870'de Sedan'ı ne ölçüde tahmin ettiyse, bu da öyle bir tahmindi. Koşullar çok iyi bir biçimde değerlendirilmişti. Birliklerin çok iyi manevra kabiliyetine sahip olmalarının yanı sıra bu taktiği çok iyi bilen bir komutanla bu işin çok başarılı olarak icra edilebileceğini göstermişlerdir. Belki ilk kez bir muharebede bu kadar küçük çapta bir birlikle bu kadar kısa zamanda bir kati zafer elde ediliyordu."*

Fransızların cephedeki birliklerinin komutanı olan General Georges'a göre Lüksemburg'da planlanan engelleme harekâtı, Almanların Meuse'e varışını en az dört gün geciktirecekti. Kurmay Başkanı General Doumenc şunları söylüyordu: "Biz düşmanın yeterli topçuya sahip olmadan Meuse'yi geçebileceğini hiç düşünmemiştik. Bunun için de beş ila altı gün gerektiğinden birliklerimizi takviye etmek için zaman kalacağını hesaplamıştık."

Dikkate değer diğer bir nokta ise, tepenin öte yanında, yani Alman cephesinde de benzer hesapların yapılmış olmasıydı. Fransız Komuta Kademesi, Almanların taarruzları için yaptığı tahminlerde savaştan sonra bile haklı çıkmışlardı. Ama, bir tek unsuru hesaplayamamışlardı. Düşmanın, yani Almanya'nın dünya savaş terminolojisine kendi deyimleriyle geçen "Blitzkrieg" "Yıldırım Savaşı"nı tam anlamıyla kavrayıp, mekanize birlikleri ve tankı bu kadar uyumlu bir şekilde taarruzda kullanabileceklerini hiç akıllarına getirmemişlerdi. Burada asıl önemli olan husus bu başarının Alman Komuta Kademesi'nin kendi iradesiyle gerçekleşmediği ve böyle bir kararın verilemeyeceği doğrusuydu. Guderian ve zırhlı birlikleri Alman Ordusu'nu peşinden sürüklemiş ve böyle yapmakla modern savaş tarihinin en kati ve kesin zaferlerinden birisini inanılmayacak kadar kısa bir sürede kazanmıştı. Almanları da asıl hayrete düşüren buydu.

Taarruzun kaderini, zamana karşı yarış belirleyecekti. Fransız karşı ta-

arruzları tekrar tekrar püskürtülüyordu. Çünkü karşı taarruzlar zamanında icra edilemiyor, değişen koşullara ayak uyduramıyordu. Buna karşılık Alman taarruzları da Fransızların düşündüğünden çok daha hızlı ilerliyordu. Fransızlar planlarını, Almanların Meuse'e taarruzlarının dokuzuncu gününde ulaşacakları varsayımı üzerine yapmışlardı. Aslında, Fransızların yaptıkları zamanlama Almanların düşündüğü ve planladıklarıyla denk düşüyordu. Ancak, hesaplar altüst oldu. 1918'lerin mahdut harekât ve manevra kabiliyeti zihniyetine göre yetişen Fransız Komuta Kademesi, düşünce ve kafa yapısı olarak da panzer birliklerinin hızına ayak uyduramıyordu. Gelişen olaylar karşısında da paniğe kapıldılar.

Müttefikler cephesinde bu kaçınılmaz gelişim ve gidişatın farkına varan çok az kişi vardı. Bunlardan birisi, Fransızların yeni Başbakanı Reynaud idi. Reynaud, savaştan önce eleştirilerinde zırhlı birliklerin geliştirilmesi gerektiğini sürekli olarak ileri sürüyordu. Zırhlı birliklerin işlevini ve gücünü tam anlamıyla kavrayan Reynaud, 15 Mayıs'ta Churchill'e telefon ederek savaşı kaybettiklerini söylemişti.

Churchill'in cevabı ise: "Bütün tecrübeler taarruzun biraz sonra duracağını göstermektedir. Ben 21 Mart 1918 gününü hatırlıyorum. Beş ila altı gün sonra ikmal maddelerinin temini için durmak zorunda kalacaklar ve işte o zaman karşı taarruz şansı doğacaktır. Bunların hepsini zamanında Mareşal Foch'un ağzından bizzat duymuştum" olmuştu. Ertesi gün Churchill Paris'e uçtu ve orada Müttefiklerin Belçika'dan çekilmesine karşı çıktı. Başkomutan Gamelin de geri çekilmede çok yavaş davranıyordu. Gamelin, elindeki 1918 yılındakinin benzeri piyade tümenleriyle karşı taarruz hazırlığı içindeydi. Churchill, hâlâ bu taarruza çok güveniyordu. Ne yazık ki, Gamelin'in düşüncesi Birinci Dünya Savaşı düzeyindeydi.

Aynı gün, Başbakan Reynaud, Gamelin'in yerine atamak için Mareşal Foch'un eski yardımcısı Weygand'ı Suriye'den çağırttı. Weygand, 19 Mayıs'a kadar Fransa'ya ulaşamadı, bir başka deyişle Başkomutanlık makamı üç gün boş kaldı. 20 Mayıs'ta Guderian, Belçika'daki Müttefik kuvvetlerin irtibatlarını keserek Manş Denizi'ne ulaştı. Ayrıca Weygand, Gamelin'den de geri düşünceliydi ve hâlâ 1918'den kalma planları uygulamaya çalışıyordu. Ve artık kurtulma umutları da kaybolmuştu.

Kısaca, Müttefik liderler ya çok geç kalmışlar ya da hep hata yapmışlardı. Sonuçta da kaçınılmaz felaketi önlemenin hiçbir yolu ve ihtimali kalmamıştı.

1940 yılında İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin kurtuluşu ve tahliyesi tamamen Hitler'in kişisel müdahalesi sayesinde olmuştu. Hitler'in tankları kuzeye yönelip ve İngiliz Ordusu'nun lojistik birlikleriyle irtibatlarını kesince, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin bir kısmını son kaçış noktası olan

Dunkerque'e kadar kovaladı. Bu anda, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin çok büyük bir bölümü Dunkerque Limanı'ndan kilometrelerce uzaktaydılar. İşte, bu aşamada Hitler inanılmaz bir şekilde tanklarına üç günlük dur emri verdi.

Bu emriyle bütün İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'ni imhadan kurtardı. Başka türlü kurtulmaları da imkânsızdı. Mucizeyi gerçekleştirense Hitler'di. Böylece, İngiliz birlikleri ülkelerine kaçabilecek ve muharebeye hazırlık yapıp tekrar harekât alanlarına dönebilecekti. Hitler buna olanak sağlamıştı. Bu kararla aslında Hitler kendisinin nihai, Almanya'nın beş yıl sonraki çöküşünü başlatmış oluyordu. İngilizler nedenini bir kenara bırakarak bu "Dunkerque kurtuluş mucizesi"ni konuşuyordu.

Hitler böylesine hayati bir konuda dur emrini nasıl ve niçin verdi? Bu konu aslında Alman generallerince de bir muamma idi. Hitler'in bu kararı ne gerekçeye dayanarak verdiğini öğrenmek hiç mümkün olmayacaktı. Kaldı ki Hitler, soruların cevaplarını vermiş olsaydı bile inandırıcı olmaktan çok uzak olacaktı.

En yüksek kademede görev yapan insanlardan, yaptıkları hayati hatalarını kabul eden ya da gerçek nedenlerini açıklayana pek ender olarak rastlanmıştır. Zaten, Hitler'in kişilik yapısı böylesine bir açıklamanın yapılabileceğine ilişkin hiçbir olumlu ipucu vermiyordu. Ayrıca, Hitler'in kendisi istese bile doğru cevabı söyleyememesi de pek muhtemeldi, çünkü duyguları ve içgüdüleri son derece karmaşık bir yapıya sahipti.

Bütün bu umutsuz ve olumsuz değerlendirmelere karşın, olayların nedenini derinliğine, mantıklı ve sistemli araştırmak isteyen tarihçilerin önünde yeterince kanıt bulunmaktadır.

Belçika'da Müttefiklerin sol kanat birliklerinin lojistik destek birlikleriyle irtibatını kestikten sonra Guderian'ın panzer kolordusu 20 Mayıs'ta Abbeville'nin yakınlarında denize ulaştı. Ondan sonra kuzeye, Manş Denizi kıyısındaki limanların ve hâlâ Bock'un Belçika'da ilerleyen piyade birliklerinin karşısında bulunan İngiliz birliklerinin gerisine sarkmaya başladılar. Guderian kuzeye ilerlerken, sağında Kleist Ordu Grubu'na dahil olan Reinhardt'ın panzer kolordusu vardı.

22 Mayıs'ta Boulogne, ertesi gün Calais, Guderian'ın birliklerince tecrit edilmişti. Bu atak onu neredeyse Dunkerque'ün on beş kilometre yakınına Gravelines'e getirmişti. Dunkerque ise İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin dramatik son kaçış noktasıydı. Reinhardt'ın panzer kolordusu da Manş Denizi hattına –Aire-St. Omer-Gravelines– varmıştı.Fakat bu ilerleme yukarıdan verilen emirle durduruldu. Panzer birliklerinin komutanları, birliklerini Manş Denizi hattının gerisinde tutma emri aldılar. Ancak, üst ve amirlerini soru yağmuruna tuttular. Verilen cevap hiçbir itiraza yer bırak-

mayacak kadar açık, net ve kesindi. Emir Hitler'den geliyordu.

Bu müdahaleyi derinliğine araştırmadan önce, İngiliz cephesinde neler olup bitmekte ve büyük kaçış nasıl gerçekleşmektedir, onu bir görelim.

16 Mayıs'ta, harekât bölgesi komutanı General Gort, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'ni Brüksel'de bulundukları hattan bir adım geriye aldı. Fakat, birlikler daha çekilme bölgeleri olan Scheldt'e varmadan bu çekilme hattının ulaşım tesisleri felce uğratılmıştı. 19 Mayıs'ta Kabine, General Gort'un duruma göre Dunkerque'e doğru çekilmeyi planladığını duydu. Bununla beraber, Gort'a her ne kadar dört günlük ikmal maddesi ve mühimmat kaldığını bildirdiyse de Kabine, onun güneyden Fransa'ya girerek gerisini kuşatmış olan Almanlarla muharebe etmesi için emir veriyordu.

Bu talimatlar, Fransız Başkomutanı Gamelin'in o sabah yayınladığı gecikmiş yeni planıyla aynı hatayı paylaşıyordu. Akşamleyin Fransız Ordusu Başkomutanı Gamelin azledildi, yerine Weygand atandı. Yaptığı ilk iş Gamelin'in yayınladığı emri iptal etmek oldu. Weygand'ın üç gün sonra yaptığı plan Gamelin'in planından hiç de farklı değildi. Bu da kâğıt üzerinde kalacak bir plandı.

Bu arada, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin Harekât Bölgesi Komutanı General Gort, her ne kadar Kabine'nin talimatlarını uygulanabilir bulmasa da on üç tümeninden ikisi ve Fransa'ya gönderilen tek tank tugayı ile Arras'tan güneye doğru taarruza geçti. Karşı taarruzu başlattığı 21 Mayıs'ta, elindeki kuvvet iki zayıf tank taburu ve onu izleyen piyade taburlarıydı. Tanklar bir hamle yaptılar, ama ardındaki piyadeler havadan bombalandığı

Dunkerque'te tahliye edilmeyi bekleyen İngiliz askerleri.

için tankları destekleyemediler. Kendilerine komşu olan 1'inci Fransız Ordusu, on üç tümeninden ikisiyle işbirliği yaptı. Ancak katkısı çok yetersizdi. Fransız birlikleri bugünlerde Alman Hava Kuvvetleri ve çok yüksek manevra ve ateş kudretine sahip tanklar tarafından felce uğratılıyordu.

Ancak, dikkati çeken diğer bir nokta ise bu kadar küçük çaptaki düşmanın zırhlı birlik taarruzu bile Alman komutanları şaşırtmıştı. Almanlar, bir an taarruzlarını durdurmayı bile düşündüler. Rundstedt'in bizzat kendisi bu anı çok kritik bir an olarak nitelendirdi ve şöyle devam etti: "Kısa bir süre için de olsa zırhlı birliklerimizin kuşatılıp onu destekleyecek olan piyade tümenlerinden irtibatlarının kesileceği korkusunu yaşadık." Bu düşünce göstermektedir ki, İngilizler bu yaptıkları taarruz hamlesini sadece iki tank taburuyla değil de, iki zırhlı tümenle yapmış olsaydı, gelişmeler hayati sonuçlar doğuracaktı.

Arras'taki bu çok kısa süren başarıdan sonra, Müttefikler kuzeyde bu badireden kurtulmayı başaramadılar. Bu sırada Weygand, güneyden gecikmiş bir taarruz planı hazırlığı içindeydi, oysa bu taarruz hem çok yetersiz hem de gülünçtü. Bu taarruz, Somme boyunca Almanların kuzeye ilerleyen panzer tümenlerini korumak için görevlendirilen motorize tümenlerle kolaylıkla durduruldu. Böylesine hantal ve hareket kabiliyeti zayıf birliklere komuta eden Weygand'ın anlaşılmaz ve abartılı emirleriyle, Churchill'in ordulara, taarruza sığınakların ve engellerin ardından değil de, bizzat göğüs göğüse muharebe ederek katılın demesi arasında hiçbir fark yoktu. Çünkü ikisinin de uygulama şansı hiç yoktu.

Müttefikler üst kademelerde, uygulama şansları olmayan planları tartışırken, kuzeydeki ordular, denize doğru çekilmeye, daha doğrusu sıkıştırılmaya başlanmışlardı. Bu birlikler Bock'un cepheden yürüttüğü taarruzun giderek artan baskısı altındaydılar.

24 Mayıs'ta Weygand, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin kendi başına hareket etmesinden çok şikâyetçi olduğunu söylemişti. Çünkü güneyden kuzeye doğru ilerleyen Fransız birliklerinin burada İngilizlerle buluşacağını, oysa onların kırk kilometrelik mesafede bulunan, kuzeydeki limanlara doğru çekildiklerini söylüyordu. Aslında, güneydeki Fransız birlikleri kuzeye doğru, hiçbir elle tutulur ilerleme kaydetmemişlerdi ve İngilizler daha henüz geri çekilmiyorlardı. Weygand'ın sözleri gerçekleri yansıtmıyordu.

25 Mayıs akşamı, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin Komutanı Gort, Dunkerque'e çekilme kararını verdi. Zaten kırk sekiz saat önce Alman panzer birlikleri, Manş Denizi'ne 15 km yaklaşmışlardı. 26 Mayıs'ta İngiliz Kabinesi, Savaş Dairesi'ni yetkili kılarak Gort'a çekilme kararını iletmesini ve emir vermesini istedi. Ertesi gün Gort'a, birlikleri deniz yoluyla tahliye etmesi için emir gönderildi.

Aynı gün Belçika Ordusu, Bock'un taarruzu karşısında çökmüştü. Ve bu boşluğu doldurmak için elde ihtiyat birlikleri de kalmamıştı. Kral Leopold, Amiral Keyes aracılığıyla Churchill'e durumun giderek umutsuz bir hal aldığını bildiren uyarılar gönderiyordu. Ve beklenen olmuştu. Belçika topraklarının büyük bir bölümü işgal edilmişti ve ordusu denizle Alman birlikleri arasında sıkışıp kalmıştı. Bu bölge ise sivil mültecilerle dolu dar bir koridordu. Öğleden sonra kral, mütareke istemeyi kararlaştırdı. Ertesi sabah ateşkes yürürlüğe girdi.

Belçika'nın teslim olması, bu ülkede bulunan İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin Dunkerque'e ulaşmadan tecrit ve imha edilmeleri tehlikesini arttırdı. Churchill, Kral Leopold'dan biraz daha direnmesini rica etmişti. Churchill, bu durumu Gort'a Belçikalıların kendilerini İngilizler için feda etmesini istediği şeklinde bildirmişti. Almanlar tarafından kuşatılan ve tahliye edilmek için Dunkerque'te bulunan İngilizlerin durumunu gören Belçikalıların bu durumu Churchill gibi değerlendirmemeleri çok anlaşılır bir davranıştı. Belçikalıların anlayamadıkları diğer konu da Churchill'in, Kral Leopold'a çok geç olmadan ülkeden kaçmasını tavsiyesi olmuştu. Oysa Kral, halkı ve ordusuyla birlikte kalmasının zorunluluğunu hissetmişti. Kararı uzun vadede taktik açıdan pek uygun sayılmasa da, mevcut şartlarda onurlu bir davranıştı. Belçika'nın çöküşünü, Fransa Başbakanı ve basınının çok haksız biçimde Fransa savunmasının Meuse'deki çöküşüne bağlaması ve bunun ağır şekilde kınanması da, Churchill'in de Belçika Kralı Leopold'u yurdunu terk etmediği için eleştirmesi de haklı sayılmayacağı gibi adalet ve insaf ölçülerine de sığmaz.

İngilizlerin Manş Denizi'ne doğru geri çekilmesi artık Alman kıskaç ve imha hareketinden kurtulmayı amaçlayan zamana karşı amansız bir yarışa dönüşmüştü. Fransızların, İngilizleri ağır bir şekilde ithamları devam ediyordu. Şans eseri bir başka gerekçeyle de olsa bir hafta önce İngiltere'de tahliye hazırlıkları başlamıştı. 20 Mayıs'ta Churchill, tahliyeyi gerçekleştirecek gemi ve botların Fransa kıyılarına gönderilmesini onaylamıştı. Bu hazırlığın amacı mevcut plan çerçevesinde Belçika'da çekilmekte olan İngiliz birliklerinin güneye doğru ilerlerken irtibatı kesilerek imha edilme tehlikesi olanları bu tehlikeden kurtarıp tahliye etmekti. Deniz kuvvetleri, söz konusu hazırlıkları yaparken hiç vakit kaybetmedi. Dover'de komutan olarak bulunan Ramsay, 19 Mayıs'ta hazırlıkları yürüten birliklerin başına getirildi. "Dinamo Planı" adı verilen bu tahliye harekâtı irili ufaklı birçok kurtarma gemisinden oluşuyordu.

Müteakip günlerde durum çok vahimleşti ve Deniz Kuvvetleri Dunkerque'nin elde mevcut tek muhtemel tahliye yeri olacağını saptadı. Dinamo Planı 26 Mayıs öğleden sonra, Belçikalıların ateşkes istemesinden ve

Kabine'nin tahliyeyi onaylamasından yirmi dört saat önce yürürlüğe girdi.

Başlangıçta, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin çok küçük bir bölümünün kurtarılabileceği sanılıyordu. Deniz Kuvvetleri'nin, tahliye harekâtı komutanına verdiği talimata göre iki gün içerisinde 45.000 askerin tahliye edilmesi gerekiyordu. Çünkü bu süreden sonra, Alman birlikleri kıyıya varacağından tahliye mümkün olamayacaktı. Gerçekten 28 Mayıs gecesi İngiltere'ye 25.000 asker ayak bastı. Almanların gecikmesi öngörülen tahliye süresini uzattığından, İngilizler büyük bir felaketten kurtulmuş oluyorlardı.

İlk beş günkü tahliye, askerleri kıyıdan gemilere taşıyan botların yetersizliği nedeniyle çok yavaş olmuştu. Ramsay, bu ihtiyaca önceden işaret ettiyse de, yeterince karşılanmamıştı. Fakat, Deniz Kuvvetleri şimdi söz konusu botları bulabilmek için çok daha yoğun bir çaba harcıyordu. Gemi ve botlara gerekli insan kaynağını gönüllü sivillerden, yani balıkçı ve gemici gibi meslek sahibi kişilerden karşılıyordu. Ramsay'ın notlarına göre bu eksiklikleri tamamlamada Londra İtfaiye Teşkilatı olağanüstü çaba göstermişti.

Başlangıçta, kıyıda bekleyen askerlerin çok dağınık ve düzensiz tertiplenmeleri nedeniyle büyük bir kargaşalık yaşanıyordu. Ramsay'e göre bunun nedeni, karacı subayların üniformalarının erlerinkine çok benzemesiydi. Erlerinkinden farklı olan denizci subayların üniformaları sayesinde tertip ve düzen sağlanabilmişti. Daha sonra, muharebe düzenindeki birlikler kıyıya intikal edince sorun tümüyle ortadan kalktı.

İlk şiddetli hava taarruzu 29 Mayıs'ta oldu. Büyük şans eseri hayati önemi olan Dunkerque limanı batık bot ve gemilerle kaplı değildi. Bu alanın gemilerin seyrine elverişli olması ve muhafazası çok önemliydi. Çünkü birliklerin büyük bir bölümü gemilere ve kurtarma botlarına bindirilmişti, üçte birine yakın bir kısmı da kıyıda bekliyordu.

Bunu izleyen üç gün ve 2 Haziran gündüz vakti yapılması gereken tahliyeler, şiddetli hava taarruzları nedeniyle gerçekleştirilemedi. İngiliz Hava Kuvvetleri'ne bağlı avcı uçakları, Alman uçaklarını bu bölgeden uzaklaştırmak için ellerinden geleni yaptılar, ancak Alman uçaklarının sayıca çok üstün olmalarından ve havada kalma sürelerinin çok uzun olması nedeniyle yeterli hava desteğini idame ettiremediler. Her ne kadar hava taarruzlarının etkisi yumuşatılmaya ve mevcut örtüden de yararlanılmaya çalışıldıysa da, bitmeyen hava taarruzları, kıyıda tahliye edilmeyi bekleyen askerlerin üzerinde olağanüstü gerilim yaratıyordu. Denizdeki mevcut gemi, bot ve diğer tahliye araç ve gereçlerinin zayiatı daha da fazlaydı. 860 irili ufaklı İngiliz ve Müttefik tahliye gemi ve botlarından kayıplar 6 muhrip, sekiz personel gemisi ve 200'ü aşkın bot ve taşıma aracıydı. Yine büyük bir şans olarak nitelendirilecek diğer bir olay da, denizdeki kurtarma faaliyetlerine hiçbir Al-

man U-Botunun[1] ve E-Botunun müdahale etmemesiydi. Ayrıca hava koşullarının da çok iyi olması bu tahliyeyi epeyce kolaylaştırmıştı.

30 Mayıs'a kadar, geri çekilme sırasında tecrit edilen çok küçük çapta birliklerin dışında 126.000 asker tahliye edilmiş ve diğerleri de Dunkerque köprübaşına ulaşmışlardı. Köprübaşının düşmanın kuşatma harekâtına karşı savunulması çok önemli hale gelmişti. Almanlar fırsatı kaçırmışlardı.

Maalesef Belçika'daki Fransız komutanlar, hâlâ Weygand'ın uygulanması olanaksız planına göre harekâta devam ettiğinden, İngilizlerle birlikte denize doğru çekilme harekâtını icra etmekte tereddüt gösteriyorlardı. Bu gecikmenin neticesinde Fransızların 1'inci Ordusu'nun yarısı 28 Mayıs'ta Lille civarında kuşatılmış ve 31 Mayıs'ta teslim olmaya zorlanmıştır.

2 Haziran geceleyin, İngiliz artçı birlikleri de kurtarma araçlarına bindirildi ve İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin tahliyesi tamamlanmış oldu. 224.000 asker sağ olarak İngiltere'ye ulaştı. Sadece 2000 asker batan gemilerde kayboldu. Büyük çoğunluğunu Fransızların oluşturduğu 95.000 Müttefik asker de tahliye edilmişti. Ertesi gece de, giderek artan ağır koşullara rağmen 26.000 de Fransız askeri kurtarıldı. Maalesef tahliye edilemeyen birkaç bin Fransız askeri Fransa'yı çok üzmüştü.

Harekâtın sona erdiği 4 Haziran sabahına kadar toplam 338.000 İngiliz ve Müttefik askeri İngiltere'ye tahliye edilmişti. Bu harekâtın planlama aşamasında yapılan tahminlerle karşılaştırıldığında tahliye suretiyle kurtarılan asker sayısı muazzam bir başarıydı. Bu mükemmel başarının sahibi İngiliz Deniz Kuvvetleri'ydi.

Aynı zamanda şu gerçeğin de altını çizmek gerekiyor. Hitler, on iki gün önce 24 Mayıs'ta Kleist'ın panzer birliklerine dur emri vermemiş olsaydı, İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri'nin bırakın tahliye edilmesini, muharebe etmesi bile olanaksız hale gelebilirdi.

O sırada, Gravelines ve St. Omer arasındaki 35 kilometrelik hattı sadece bir İngiliz taburu tutuyordu ve bu hattan gerisinin, ta Manş Denizi'ne kadar olan yüz kilometrelik bölgenin savunması nispeten daha iyiceydi. Köprülerin birçoğu henüz havaya uçurulmamış, hatta bazılarının tahrip hazırlıkları bile yapılmamıştı. Böylece, Alman panzer birliklerinin 23 Mayıs'ta denize doğru köprübaşları elde etmeleri hiç de zor olmayacaktı. Gort, Almanların önünde sadece tek bir tank engeli bulunduğunu, onu geçtikleri takdirde Almanları Dunkerque'e varmaktan alıkoyacak hiçbir engel kalmadığını söylüyor ve çok endişeleniyordu. Ama, imdatlarına yine Hitler'in dur emri yetişmişti!

Fransa'nın istilasından bu yana Hitler ilk kez bu denli sinirli ve tedirgindi. Alman ilerlemesinin bu kadar kolay olması, hemen hemen hiçbir ciddi direnişle karşılaşmaması onu kuşkulandırmıştı. Olanlar sanki gerçek değilmiş gibi geliyordu. Alman Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder'in

günlüğünde bu havayı görmek ve sezmek mümkündür. 17 Mayıs yani, Meuse'ün ardındaki savunma çöktüğünde Halder günlüğüne şöyle not düşmüştü: "Oldukça sevimsiz bir gün. Hitler çok sinirli. Kendi başarısından epeyce korkmuş, hiçbir sorumluluk almak istemiyor, bütün sorumluluğu üzerimize yıkmaya çalışıyor."

O gün, General Guderian'ın doludizgin Manş Denizi'ne ilerlerken durdurulduğu gündü aynı zamanda. Ertesi günü Halder, şöyle yazıyordu günlüğüne: "Her saat çok kıymetli... oysa, Hitler ve Karargâhı olayı çok farklı görüyor... güney kanadı için çok endişeleniyor. Bizim bütün Fransa ve Batı'daki harekâtı mahvettiğimizi ileri sürüp, bağırıp çağırıyor." Ancak, akşamın ilerleyen saatlerinde, Halder, Hitler'i ikna edebildi. Ve ondan sonradır ki Hitler, panzer birliklerine harekâta devam etme izni verdi.

İki gün sonra, bu birlikler kıyıya ulaştı. Belçika'daki Müttefik Orduları'nın lojistik destek birlikleriyle irtibatlarını kesti. Bu parlak başarılar, Hitler'in yersiz kuşkularını geçici olarak gidermiş gibi görünüyordu. Fakat, panzer birlikleri kuzeye sarkmaya başladığında her ne kadar zayıf da olsa Arras'tan İngiliz tank karşı taarruzları başlayınca Hitler'in kuşkuları tekrar belirmeye başlamıştı. Çok kıymet verdiği panzer birlikleri şimdi çetin bir rakip olarak kabul ettiği, İngilizlerin işgal ettiği topraklara doğru ilerliyordu. Aynı zamanda, güneyde Fransızların varlığından ve yapacaklarından da tedirgindi.

24 Mayıs'ta Hitler, Rundstedt'in karargâhını ziyaret etti. Zira, Rundstedt olumsuz unsurları çok dikkate alan, hata yapmaktan kaçınan temkinli bir strateji uzmanı komutandı. Bu nedenle gerektiğinde Hitler'in yanlışlarını gösterme ve düzeltme konusunda yardımcı olurdu. Fakat, bu sefer her zamanki gibi olmadı. Almanlar, kendileri için avantajlı olan bu dengeden yararlanamadılar. Rundstedt durum muhakemesinde, tank birliklerini azaltmayı, bu birlikleri Manş Denizi'ne doğru ileri harekâtta değil de, kuzeyden ve özellikle de güneyden gelecek taarruzlara karşı ihtiyat olarak elde tutmayı planlıyordu.

Ve bir gece önce de Kara Kuvvetleri Komutanı Brauchitsch'ten, kuzeydeki kuşatma harekâtının tamamlanması görevinin Bock'a devredilmesi emrini aldığından, bundan sonra güneyden gelecek taarruzu beklemesi ve ona göre önlem alması çok doğaldı.

Bundan başka, Rundstedt'in karargâhı hâlâ Charleville'de bulunuyordu. Bu yerleşme ve tertiplenme, cepheye önem veren zafere kesin gözüyle bakıldığı, sağ kanadın tali önemde kaldığı bir muharebe düzeniydi. Dunkerque ise en köşede kalıyordu.

Hitler, Rundstedt'in ihtiyat tahsis etmesini tamamen desteklemişti ve panzer birliklerinin gelecek harekâtlar için elde tutulmasının önemini vurguluyordu.

Hitler, öğleden sonra karargâhına döndüğünde Kara Kuvvetleri Komutanı Brauchitsch'i çağırttı. Aralarında çok sert ve tatsız bir tartışma geçti ve Hitler panzer birliklerinin Manş Denizi'ne doğru ilerlemelerinin durdurulması için kesin emrini verdi. Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder'in çok üzüntülü bir şekilde günlüğüne düştüğü not şöyledi: "Zırhlı ve motorize birliklerden oluşan sol kanat, önünde hiç düşman yokken ve düşmanı tam kuşatmak üzereyken Hitler'in emriyle durduruldu. Düşman ordusunun imhası hava kuvvetlerine bırakılmıştı". Hitler'in birlikleri durdurmak için verdiği emrin kaynağı Rundstedt miydi? Eğer Hitler bu durdurma emrini Rundstedt'in etkisi altında kalarak verdiğine inansaydı ya da böyle bir duyguya kapılsaydı zaten bunu İngilizlerin Dunkerque'den kaçışından sonra mutlaka belirtirdi. Zira, Hitler herhangi bir hatada karşısındakini hemen ve kolaylıkla suçlardı. Bu olaydan sonra Hitler'in Rundstedt unsurunu konu edinen bir açıklama yaptığını ne gören ne de duyan olmuştur.

Bu olayda daha ziyade Hitler'in kafasındaki plana destek bulmak üzere Rundstedt'in karargâhına gittiğini, plan değişikliğini Brauchitsch ve Halder'e zorla kabul ettirmek istemesi için Rundstedt'dan dayanak almak ister gibi gözükmek istemesi akla daha yatkın gelmektedir. Böyle olduğunu kabul ettiğimizde bu yöndeki ilk yönlendirme ve akıl vermenin, Hitler'in kendi karargâhındaki iki önemli asker, Keitel ve Jodl'dan geldiği anlaşılmaktadır. Jodl'la pek yakın temasta olan General Warlimont bu konuda epeyce önemli sayılabilecek ipuçları vermiştir. Dur emri söylentilerine inanamayan, hayret eden Warlimont, Jodl'a söylentilerin doğru olup olmadığını sorar:

> *"Jodl dur emrini teyit ederken, sorularımızdan duyduğu huzursuzluk her halinde belli oluyordu. Jodl da Hitler gibi dur emrini aynı gerekçeyle savunuyordu. Gerekçe şuydu; sadece Hitler'in değil kendisinin ve Keitel'in de Birinci Dünya Savaşı'ndaki kişisel tecrübelerine göre Flanders bölgesindeki, bataklık arazide zırhlı birliklerin harekâtı devam ederse, zayiat çok yüksek olacak ve bu zayiat neticesinde panzer birliklerinin gücü çok zayıflayacak ve Fransa'ya karşı yapılacak olan taarruzun ikinci safhasında yetersiz kalacaklardı".*

Warlimont; Hitler'in karargâhının bu önde gelen generali şöyle devam diyordu: "Şayet dur emri Rundstedt'ten gelmiş olsaydı Alman Silahlı Kuvvetler Komutanlığı'nın (OKW) bundan haberi olmuş olacaktı ve bu kararı savunan Jodl, hiç tereddüt etmeden bu kararın Rundstedt tarafından desteklendiğini ilan edecekti. Çünkü Rundstedt'in Alman komutanlar arasında tartışılmaz bir otoritesi vardı ve bu nedenle bu konudaki eleştiriler hiç su yüzüne çıkmayacaktı." Ve Warlimont, şöyle devam ediyordu:

> *"Bununla beraber dur emrinin diğer bir nedeni de Alman Hava Kuvvetleri Komutanı Göring'in Hitler'e, kuşatmayı tamamlamak için ha-*

va kuvvetlerinin Manş Denizi'ni havadan kontrol altına alabileceğinin garantisini vermiş olmasıdır. Bu aşamada Göring, kendi gücünü kesinlikle çok abartmıştı."

Warlimont'un bu ifadeleri, Halder'in 24 Mayıs'ta günlüğüne düştüğü notla irtibatlandırılınca çok anlam kazanacaktı. Bundan başka, Guderian şu açıklamaları yapmıştır. Emrin kendisine Kleist'tan şu sözlerle geldiğini belirtir: "Dunkerque, hava kuvvetlerine havale edilecektir. Şayet Calais'nin alınmasında güçlük çıkarsa, o da diğerleri gibi hava kuvvetlerine bırakılacaktır." Guderian, burada şuna dikkati çekmiştir: "Sanırım, Hitler'in bu talihsiz ve çok önemli kararına Göring'in kendini beğenmişliği neden olmuştur."

Yüksek Komuta Kademesi bütün bu olup biten askeri gelişmelerden, bazı siyasi manevraların çıkabileceğini sezmeye başlamıştı. Rundstedt'in harekât ve eğitim komutanı Blumentritt, bu bağlantıyı karargâhlarını ziyaretinde Hitler'in konuşma tarzından çıkarmıştı:

"Hitler'in morali çok iyiydi. Savaşın gidişatından çok memnundu ve bize savaşın altı hafta içerisinde biteceğini tahmin ettiğini söyledi. Savaş sonrasında Fransa'yla makul bir barışı amaçladığını ve daha sonra İngiltere'yle anlaşma yapmak için ortam doğacağını söyledi.

Ve bizi, İngiltere İmparatorluğu'na olan hayranlığı ile hayrete düşürdü. İngiliz İmparatorluğu'nu Katolik kilisesiyle mukayese etti ve her ikisinin de dünyada istikrar unsuru olduğunu söyledi. İngiltere'den bütün istediğinin Kıta Avrupa'sında Almanya'nın durumunun kabul edilmesiydi. Almanya'nın kaybettiği kolonileri geri isteyecekti, ama bu bir dilekti, zorlama olmayacaktı. Ve İngiltere'nin karşılaşacağı herhangi bir güçlük karşısında, kendisine askeri yardım önerecekti."

Sonuçta, Hitler İngiltere'yle karşılıklı saygı ve onurlarını gözetecek esasa dayanan bir anlaşma yapmayı amaçladığını söyledi.

Müteakip olaylar, çoğunlukla Blumentritt'in bu sözlerinin aksi istikametinde gelişti. Blumentritt, birliklerin harekâtının durdurulması gerekçesinin askeri amaçlardan öte İngiltere ve Fransa'yla yapılacak bir barış antlaşmasının ortamını yaratmayı amaçladığını sanıyor ve hissediyordu. Şayet İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetleri Dunkerque'de esir edilmiş olsalardı, İngilizler bu lekeyi temizleme duygusuna kapılabilirlerdi. Hitler kaçmalarına izin vererek onlarla uzlaşmayı umut etmişti.

Bu iddialar Hitler'i hayli eleştiren generallerden gelmiştir. Ve generallerin bizzat kendileri, İngiliz Ordusu'nu çok kuvvetli olduğu için ortadan kaldırmak istediklerini kabul etmişlerdir. Hitler'in Dunkerque olayı zamanlarına rastlayan konuşmaları, daha önce kendisinin yazdığı *Mein Kampf* (Kavgam) adlı kitabındaki fikirlere denk düşmektedir. Ve Hitler'in vasiyetnamesi gibi kabul edilen bu fikirler diğer alanlarda da aynı şekilde devam

etmiştir. Yaradılışında, İngiltere'ye karşı nefret ve sevgi içiçe geçmiş vaziyettedir. Bu seferki İngiltere'ye yönelik konuşması Ciano ve Halder'in günlüklerinde yer almaktadır.

Hitler'in karakter yapısı o denli karmaşıktı ki, basit çözümlemelerle anlaşılması mümkün değildi. Muhtemelen kararının birkaç aşaması vardı. Bilinebilen ve tahmin edilebilenleri; tankları sonraki harekât için saklaması, Flanders'in bataklık arazisinden korkması ve Göring'in Hava Kuvvetleri için garanti vermesi. Fakat büyük ihtimalle kafasının içerisinde çeşitli siyasi düşünceleri olan bir insanın askeri harekâtlara sadece ve sadece askeri gereklilik çerçevesi içinde karar vermesi ve uygulaması pek beklenemezdi.

Somme ve Aisne Nehirleri hattı boyunca uzanan yeni Fransız cephesi evvelki cepheden daha genişti. Buna karşılık, şimdi bu cephedeki birlikler daha zayıftı. Fransızlar, muharebenin ilk safhasında, Müttefiklerin yardımları dışında kendilerine ait otuz tümeni kaybetmişti. Sadece, İngilizlerin gönderdiği iki tümen kalmıştı. Weygand, on yedisini Maginot Hattı savunmasında kullanmak üzere, cepheyi tutmaları için toplam kırk dokuz tümen hazırlamıştı. Kalan bu kadar süre içinde cepheyi takviye etmek için daha fazlası yapılamazdı. Ve elde kalan bu yetersiz kuvvetler gecikmiş de olsa derinlikte savunma tertibi alıyorlardı. Mekanize birliklerin kimileri ya kayıptı ya da büyük ölçüde zayiat verdiklerinden manevra kabiliyetine sahip birliklerinden yoksundular.

Aksine, Almanlar ise cepheye yeni on üç panzer tümeni getirmişlerdi. 130 piyade tümeni ise daha muharebeye katılmamış hazır bekliyordu. Yeni taarruz için birlikler, muharebe düzenlerini aldılar. Buna göre yeni 2'nci ve 9'uncu Ordular Oise ve Meuse arasındaki Aisne hattına destek olarak ileri sürülürken Guderian, hazır kıta olarak bekleyen iki panzer kolordusuna komutan olarak atandı. Kleist'ın emrindeki iki panzer kolordusu da Somme'deki köprübaşlarından Creil yakınlarındaki Oise'nin aşağı havzasında kıskaç harekâtını tamamlamak üzere sırasıyla Amiens ve Peronne'ye saldıracaktı.Hoth'un emrindeki kalan zırhlı kolordu ise Amiens'le Manş Denizi arasındaki koridordan ilerleyecekti.

Taarruz ilk olarak 5 Haziran'da Laon ve deniz arasında kalan batı kıyısı hattında başladı. İlk iki gün güçlü bir direnişle karşılaşıldı. Fakat 7 Haziran'da en batıdaki kuvvetler Rouen'e girdiler. Ve büyük kargaşa sonucunda savunma çöktü, Almanlar 9 Haziran'da Sen Nehri'ni geçerken ciddi hiçbir direnişle karşılaşmadılar. Fakat Almanların asıl taarruz noktası burası olmadığından, taarruzlarına ara verdiler. Böylelikle, General Alan Brooke komutası altında bulunan küçük İngiliz birliği büyük bir şans eseri olarak ikinci tahliye harekâtıyla kurtarılıyorlardı. İşte tam bu sırada da Fransa teslim oluyordu.

Bununla beraber, Kleist'm kıskaç harekâtı planlandığı gibi gitmiyordu. Sağdaki kıskaç harekâtı 8 Haziran'da da olsa tamamlanmıştı, ama soldaki, yani Peronne'dan yapılan taarruz, Compiegne'in kuzeyindeki sert direnişten dolayı ilerleme kaydedememişti. O zaman Alman Yüksek Komuta Kademesi, Kleist'ın birliklerini geri çekip doğuya Champagne'da gerçekleştirilmekte olan harekâtı desteklemek için görevlendirdi.

Champagne'daki taarruz 9 Haziran'a dek başlamadı, ama Fransızların buradaki çözülmesi de gecikmedi.

Piyade birlikleri geçiş noktalarını yumuşattıktan sonra Guderian'ın tankları hızla Chalons-sur-Marne'da gedik açtı ve doğuya kıvrıldı. 11 Haziran'da Kleist gediği genişletiyor ve Chateau-Thierry'ye ulaşıyordu. Birliklerin ilerlemesi yarış hızıyla devam ediyordu. Langres Platosu'ndan Besançon'a, oradan İsviçre sınırına ulaşarak bütün Fransız Orduları'nın Maginot Hattı'yla irtibatlarını kesiyordu.

7 Haziran'da Weygand, hükümete hiç vakit geçirmeden mütareke istemelerini önerdi ve ertesi gün "Somme Muharebesi"nin kaybedildiğini bildirdi. Hükümette teslim olma konusunda fikir ayrılığı mevcutsa da, 9 Haziran'da Paris'i terk etmeye karar verdi. Hükümet gideceği yeri seçmede müteredditti. Bretanya mı yoksa, Bordeaux mu olacaktı? Sonuçta uzlaşma neticesinde Tours'a gitti. Aynı zamanda Reynaud, Roosevelt'ten yardım rica etmişti: "Biz Paris'in her noktasında savaşacağız, bulunduğumuz yerden atıldığımızda Kuzey Afrika'ya gidip orada mücadelemize devam edeceğiz" diyordu.

14 Haziran 1940, saat 17.30: Alman orduları Paris'te.

10 Haziran'da İtalya da Fransa'ya savaş ilan etti. Mussolini'ye de çeşitli koloni ayrıcalıkları önerildi, ama Hitler gibi avantajlı duruma geçmek için bu öneriyi reddetti. Bununla beraber İtalya'nın taarruzu daha on gün başlayamayacaktı.

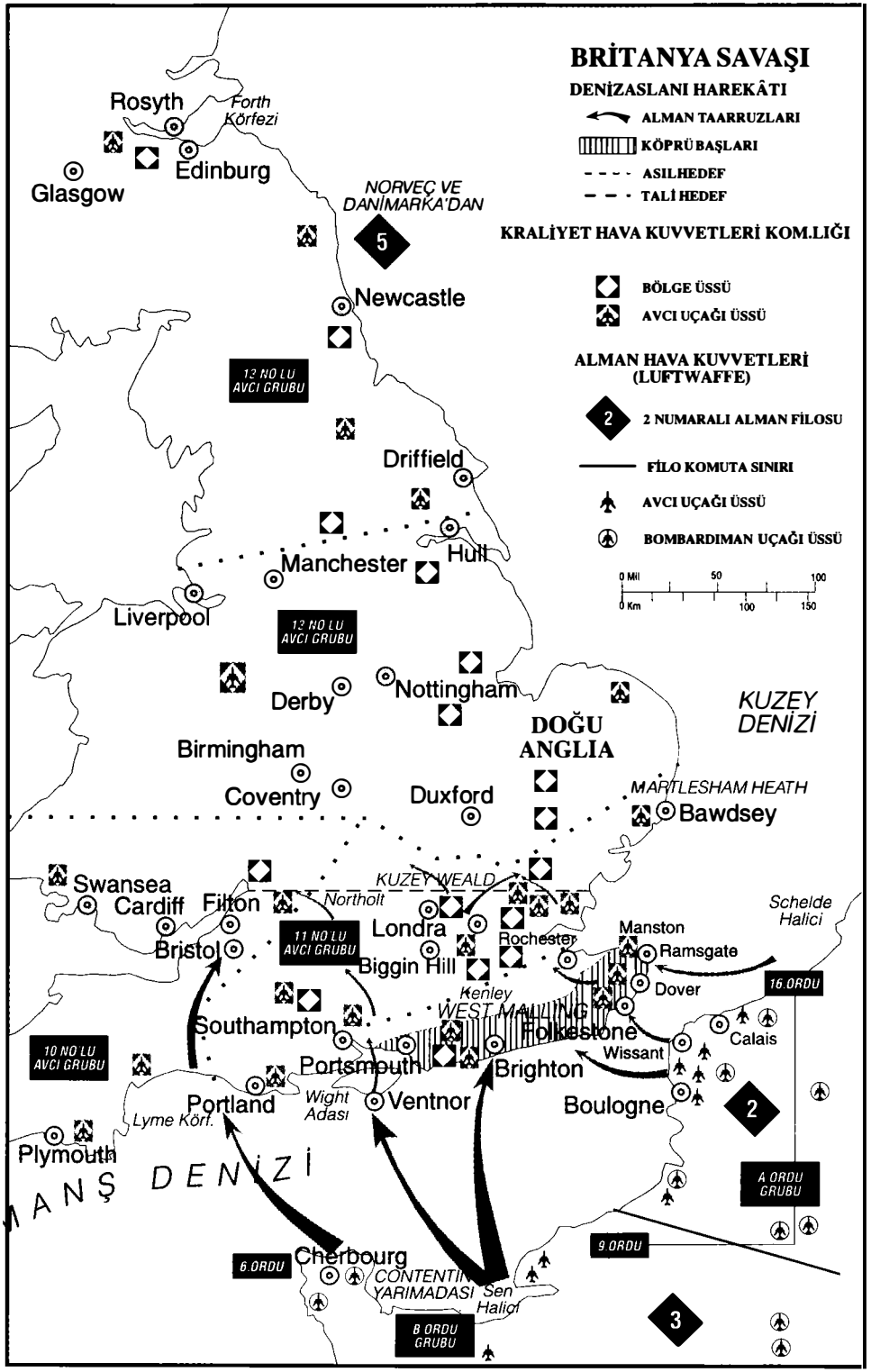
11 Haziran'da Churchill son bir ümitle Tours'a giderek Fransız liderlerini yüreklendirmek istedi. Ama nafileydi. Ertesi gün Weygand Kabine'de konuşarak savaşın kaybedildiğini bildirerek her iki yenilgi nedeniyle İngilizleri suçladı ve şunu ilan etti: "Aramızdaki düşmanlığa ara vermek zorundayız." Askeri durumun değerlendirilmesinde tamamen haklıydı. Zira, Fransız Ordusu'nun dağılan birlikleri ellerinden geleni yapıyorlardı ama artık emir ve komuta birliği kaybolmuştu ve güneye doğru çözülme başlamıştı. Kabine başlıca iki görüşe ayrılmıştı. Kimileri şartlı ateşkesten yanaydı, kimileri ise Kuzey Afrika'da savaşa devam edilmesini istiyordu. Ama sadece Kabine'nin Bordeaux'ya taşınmasına karar verirken Weygand'a da Loire hattında tutunma talimatı verdiler.

Almanlar 14 Haziran'da Paris'e girdiğinde, diğer birlikleri de kanatlardan ilerlemelerine devam ediyorlardı. 16 Haziran'da Rhone vadisine ulaştılar. Bu arada Weygand, mütareke için hükümete baskılarını arttırıyordu ve bu fikri belli başlı bütün komutanlarca da destekleniyordu. Churchill bu ateşkes kararını değiştirmek için son bir girişimde bulundu. Fransız-İngiliz işbirliği kurarak Kuzey Afrika'da direniş başlatmayı önerdi. Ama bu öneri gerginlik yaratmaktan başka bir işe yaramadı. Fransız Kabinesi'nin büyük bir çoğunluğu bu öneriyi reddetti ve şartlı teslim olmayı kabul etti. Başbakan Reynaud istifa etti, Mareşal Pétain yeni Kabine'yi kurdu ve mütareke isteği 16 Haziran gecesi Hitler'e iletildi.

Hitler'in koşulları Fransız elçisine 20 Haziran günü, tarihin garip bir cilvesi olarak, Almanların 1918 mütarekesini imzaladığı Compiegne ormanlarındaki aynı vagonda iletildi.Mütareke görüşmeleri sürerken Almanlar Loire hattını geçtiler. 22 Haziran'da Almanların koşulları kabul edildi. Ateşkes, 25 Haziran gece yarısı saat 01.35'te yürürlüğe girdi ve bunu İtalya ile yapılan mütareke izledi.

Notlar:

[1] U-Bot: Almanca tam adı *Unterseeboot* (Denizaltı gemisi). Birinci ve İkinci Dünya savaşları sırasında pek çok düşman gemisini batıran ve bu savaşların seyri üzerinde önemli rol oynayan Alman denizaltıları (Ç.N.)

BRİTANYA SAVAŞI
DENİZASLANI HAREKÂTI
ALMAN TAARRUZLARI
KÖPRÜ BAŞLARI
ASILHEDEF
TALİ HEDEF
KRALİYET HAVA KUVVETLERİ KOM.LIĞI
BÖLGE ÜSSÜ
AVCI UÇAĞI ÜSSÜ
ALMAN HAVA KUVVETLERİ (LUFTWAFFE)
2 NUMARALI ALMAN FİLOSU
FİLO KOMUTA SINIRI
AVCI UÇAĞI ÜSSÜ
BOMBARDIMAN UÇAĞI ÜSSÜ
0 Mil 50 100
0 Km 100 150
Rosyth
Forth Körfezi
Edinburg
Glasgow
NORVEÇ VE DANİMARKA'DAN
5
Newcastle
13 NO LU AVCI GRUBU
Driffield
Hull
Manchester
Liverpool
12 NO LU AVCI GRUBU
Derby
Nottingham
KUZEY DENİZİ
DOĞU ANGLIA
Birmingham
Coventry
Duxford
MARTLESHAM HEATH
Bawdsey
Swansea
Cardiff
Filton
Northolt
KUZEY WEALD
Londra
Rochester
Manston
Ramsgate
Schelde Halici
Bristol
11 NO LU AVCI GRUBU
Biggin Hill
Kenley
WEST MALLING
Dover
16.ORDU
Southampton
Folkestone
Wissant
Calais
10 NO LU AVCI GRUBU
Portsmouth
Brighton
Portland
Wight Adası
Ventnor
Boulogne
2
Lyme Körf.
Plymouth
MANŞ DENİZİ
A ORDU GRUBU
9.ORDU
6.ORDU
Cherbourg
CONTENTIN YARIMADASI
Sen Halici
3
8 ORDU GRUBU

SEKİZİNCİ KISIM

Britanya Savaşı

Her ne kadar İkinci Dünya Savaşı Almanya'nın 1 Eylül 1939'da Polonya'yı işgaliyle başlamışsa ve de bunu iki gün sonra sırasıyla İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya savaş açmaları izlemişse de, tarihin en olağanüstü ve ilginç yanlarından birisi de Hitler'in ve Alman Yüksek Komuta Heyeti'nin, İngiltere'nin savaşa girmesi ve karşı koyması halinde ne yapacaklarına ilişkin ne bir planlarının ne de hazırlıklarının olmasıydı. Hatta daha da tuhafı, 1940 yılının Mayıs ayma, yani Hitler'in Batı'ya taarruzu başlatacağı güne dek geçen dokuz aylık süre içerisinde bile hiçbir şey yapılmadığı gibi, Fransa çöktükten sonra bile ciddi elle tutulur bir plan mevcut değildi.

Böylece, buradan çıkan netice ve beklenti İngiltere'nin, Almanya'nın lehine önüne sürülecek bütün barış antlaşması koşullarını uzlaşmacı bir tavırla kabul edeceğidir. Bütün ihtiraslarına karşın Hitler'in İngiltere'yi barışa zorlamak için zora başvurma gibi arzusu yoktur. Gerçekten Alman generalleri, Hitler'in tavrından ve konuşmalarından savaşın sona erdiği sonucunu çıkartıyordu. Bu arada Hava Kuvvetleri'nin bir kısmı ise başka muhtemel cephelere kaydırılmıştı bile. Bundan başka, 22 Haziran'da Hitler otuz beş tümenin seferberlik durumunu kaldırdı, yani barış durumuna geçtiler.

Churchill'in hiçbir şekilde uzlaşmayı kabul etmeyen ve savaşı göze alan kararlı tutumuna karşılık, Hitler hâlâ bunun bir blöf olduğuna inanıyor ve İngiltere'nin içinde bulunduğu umutsuz askeri durumunu anlayıp kabul etmesinin kaçınılmaz olduğunu umuyordu.

Fakat, umut zamanla kayboldu. Ancak, Hitler ta 2 Temmuz'da İngiltere'yi işgal planının hazırlanmasını emretti. 16 Temmuz'da, yani iki hafta sonra işgal hazırlıklarının hızlandırılmasını istedi ve İngiltere'yi işgal planına "Denizaslanı Harekâtı" adını verdi. Bununla beraber, harekâtın Ağustos ayında mutlaka hazır olmasını istedi.

Hitler, o zaman dahi, yani 21 Temmuz'da Halder'e bir şekilde mutlaka Rusya'ya dönmek ve bu sorunu halletmek istediğini ve de mümkünse bu sonbaharda taarruz etmek istediğini söylemiştir. 29 Temmuz'da Alman Silahlı Kuvvetler Komutanlığı'nda (OKW) Jodl, Warlimont'a Hitler'in Rusya ile savaşmakta kararlı olduğunu bildirmiştir. Birkaç gün önce, Guderian'ın panzer birliklerinin harekât subayları, Rusya'ya karşı panzer birliklerinin tertiplenmesini içeren bir planın hazırlanması için Berlin'e gönderilmişlerdi.

Fransa çöktüğü zaman, Alman Ordusu hiçbir şekilde İngiltere'nin işgaline hazırlıklı değildi. Kurmaylar, konuyu incelemek, araştırmak şöyle dursun, akıllarından bile geçirmiyorlardı. Bu amaçla çıkarma gemileri yapılması için hiçbir girişimde bulunulmamıştı. Bütün yapılan, alelacele, Almanya'dan çıkarma botları getirtmek ve birliklere indirme ve bindirme eğitimleri yaptırtmak oldu. İngilizler silah, araç ve gereçlerini Fransa'da yitirdikten sonra geçici olarak savunmasız ve zayıf duruma düşmüş bu da Almanya'ya acele bir başarı şansı yaratma imkânı doğurmuştu.

Harekâtta asıl görev Mareşal von Rundstedt ve onun A Ordu Grubu'na verilmişti. A Ordu Grubu ise sağda General Busch'un komutasındaki 16'ncı Ordu ve solda General Strauss'un emrindeki 9'uncu Ordu'dan oluşuyordu. Sen ve Scheldt nehir ağızları arasından denize açılacak olan birlikler, İngiltere'nin güneydoğu kıyısında bulunan Folkestone ve Brighton arasında buluşurken, hava indirme birlikleri de dik yamaçlarla kaplı Dover-Folkestone bölgesini ele geçireceklerdi. Denizaslanı Harekâtı gereği ilk dalgada köprübaşı tutmak için dört günlük sürede on tümen karaya çıkacaktı. Bir hafta sonra, asıl taarruzla harekât derinliklere doğru ilerleyecek ve Thames Nehri ağzıyla Portsmouth arasındaki bölgenin ele geçirilmesi başlayacaktı. Müteakip safhada Londra'nın batısıyla irtibatı kesilecekti.

Tali taarruzda ise, B Ordu Grubu'na bağlı Mareşal Reichenau komutasındaki 6'ncı Ordu üç tümeniyle ilk dalgada Cherbourg'dan denize açılacak ve Lyme Körfezi'yle Portland Bill'in batısına çıkarma yapacaklar ve Severn Nehri ağzına doğru ilerleyeceklerdi.

İşgalin ikinci dalgası ise altı zırhlı ve üç motorize tümenden meydana gelen üç kolorduydu. Ve bunu dokuz piyade tümenli dördüncü dalga izleyecekti. Her ne kadar ilk dalgada hiç zırhlı tümen yoksa da iki kademede taşınacak yaklaşık olarak 650 tank ve üçte biri ilk dalganın ilk kademesinde taşınacak 250.000 asker vardı. Manş Denizi'ni geçmek için mevcut gemi ve botların miktarları da şöyleydi: Toplam ağırlığı 700.000 ton olan 155 nakliye gemisi ve bunun yanı sıra 3000 küçük çıkarma gemisi, 1720 tekne, bot ve 470 römorktu.

Hazırlıklar ancak Temmuz'un sonlarına doğru başlamıştı ve Alman De-

niz Kuvvetleri'nin, "Denizaslanı Harekâtı" gibi çok büyük çapta "Amfibi Harekât"[1] için gerekli ve yeterli hazırlıkların tamamlanabilmesi için önerdiği en erken zamanlama Eylül ayının ortasıydı. Halbuki, Hitler hazırlıkların Ağustos'un ortalarında tamamlanması için emir vermişti. Gerçekten de, Temmuz'un sonunda Deniz Kuvvetleri'nin kurmayları harekâtın 1941 ilkbaharına kadar ertelenmesini istediler.

Fakat tek engel bu değildi. Alman generalleri, birlikler denizi geçerken çok büyük tehlike altında kalacağı için dolayı çok kaygılıydılar. Kendi Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin çıkarma için yolu açabileceklerine pek inançları yoktu. Bu nedenle düşmanın dikkatini dağıtmak ve cepheyi geniş tutmak için çıkarmanın Ramsgate ile Lyme Körfezi arasına yapılmasını istiyorlardı. Alman amiralleri İngiliz donanması ortaya çıkınca neler olabileceği konusunda daha da endişeliydiler. Kendi güçlerinin, İngiliz donanmasına müdahale ettiklerinde etkili olabileceklerine neredeyse ne inançları ne de güvenleri vardı. Başlangıçta kara birliklerinin geniş cephede çıkarma yapmasını çok zor destekleyip koruyabileceklerini, çıkarmanın mayın döşeli alanlar nedeniyle çok sınırlı bölgede olabileceğini, bu nedenle daha küçük çapta birlikler kullanılması gerektiğini belirtiyorlar ve bu tahdit edici unsurların ise generallerin korku ve endişelerini arttırdığı görülüyordu. Amiral Raeder, Manş Denizi'nde hava üstünlüğünü böyle bir çıkarma harekâtı için mutlak gereklilik olarak görüyordu.

Hitler, Amiral Raeder'la 31 Temmuz'da konuyu tartıştıktan sonra Deniz Kuvvetleri'nin Denizaslanı Harekâtı'nı Eylül ayının ortasından evvel başlatamayacağını kabul etti. Fakat, Göring kendisine Hava Kuvvetleri'nin hem İngiliz Donanması'nın hem de İngiliz Hava Kuvvetleri'nin havadaki müdahalesini önleyeceğinin garantisini verdiği için harekât 1941 yılına ertelenmedi. Deniz ve Hava Kuvvetleri'nin önde gelen komutanlarıysa Göring'in bu dediklerini kanıtlaması için bir ön hazırlık taarruzu yapmasını istiyorlardı. Çünkü biliyorlardı ki, başarısını kanıtlamadan Göring'e inanılması güçtü.

Göring gerçekten de başarılı olamadı. Gökyüzündeki mücadele Britanya Savaşı'nın kaderini tayin etti.

O zamanlar, Alman Hava Kuvvetleri'nin, İngiliz Hava Kuvvetleri'ne sağladığı üstünlük pek fazla değildi. Almanların taarruzlarına, İngiliz kamuoyunun korktuğu kadar devam etmesi mümkün değildi. Ve ayrıca Alman pilotların sayısı da umulduğu gibi İngiliz pilotlardan fazla değildi. Hava taarruzları, başlıca 2 ve 3 numaralı Hava Filoları'yla icra edilmişlerdi. 2 numaralı Filo'nun üssü Kuzeydoğu Fransa, Hollanda ve Belçika'da bulunuyordu ve Komutanı Mareşal Kesselring idi. 3 numaralı Filo'nun üssü ku-

zeybatı Fransa'da bulunuyor ve bu filonun da Komutanı Hugo Sperrle'ydi. Her hava filosu kendi kendine yeterli donanım ve teşkilata sahipti. Her filo müstakil olarak kendi planını hazırlayabiliyor ve uygulayabiliyordu. Herkesin uygulayacağı genel bir plan yoktu.

10 Ağustos'ta Denizaslanı Harekâtı'nın ilk hava taarruzu başlamak üzereyken 2 ve 3 numaralı Filolar'da bulunan normal (yüksek irtifalı) bombardıman uçakların toplamı 875, pike bombardıman uçaklarının toplamı 316 idi. Pike bombardıman uçakları İngiliz uçakları karşısında çok zayiat verince 18 Ağustos'tan sonra muharebeden çekildiler ve ileride İngiltere'nin işgalinde kullanılmak üzere yedeğe ayrıldılar.

Ayrıca Norveç ve Danimarka'da General Stumpff'un komutası altında 123 adet yüksek irtifa bombardıman uçağı vardı, ama bunlar sadece 15 Ağustos'ta yani bir gün muharebeye katıldı. Uzun menzilli taarruzlar için ağır bulundu. Bununla beraber, asıl muharebelerin dışında bulunmaları İngiliz uçaklarının dikkatini başka yönlere çekti. Ayrıca bunların pilotları Ağustos'un ikinci yarısında 2 ve 3 numaralı Filolar'ın pilot kayıplarını tamamlaması yönünden çok yararlı oldu.

Britanya Savaşı, 10 Ağustos'ta Almanların mevcut 929 avcı savaş uçağıyla başladı. Çoğu tek motorlu Messerschmitt 109'lardı, fakat 227 adet çift motorlu ve oldukça uzun menzilli ME-110'lar vardı. İlk örneği 1936'da ortaya çıkan ME-109'ların saatteki hızı 600 kilometreydi ve yüksek tırmanma hızı İngiliz uçaklarına karşı bir üstünlük sağlıyordu. Ancak, dönüşlerde ve manevralarda muharebe için dezavantaj oluşturuyordu. Bundan başka, her ne kadar yakıt tankları kurşun geçirmezse de, ki İngilizlerin bu avantajı da bulunmuyordu, başlangıçta pilotlar için zırh koruması yoktu.

Alman tek motorlu uçaklarının sınırlı menzile sahip olmaları, bu muharebede çok belirleyici bir unsur olmuştur. ME-109'ların teorik uçuş menzili olan 700 kilometre çok yanıltıcıydı. Harekât yarıçapı[2] ancak 170 kilometreydi ve bu menzil ancak Pas de Calais ya da Cotentin Yarımadası'ndan sadece Londra'ya gidiş-dönüş için yeterli oluyor, bombalama için çok az zaman kalıyordu. Bir başka deyişle toplam muharebe zamanı 95 dakikayı ancak buluyordu ki, bu da 75-80 dakika taktik muharebe uçuşu[3] demekti. Bombardıman uçaklarında ağır zayiat meydana geldiğinden onların refakatçi avcı uçaklarıyla muharebe etme zorunluluğu ortaya çıkmıştı. Bu nedenle her bombardıman uçağına iki adet refakatçi avcı uçağı tahsis edilmesi zorunluluğunun sonucunda günde ancak 300-400 bombardıman uçağı göreve çıkabilmiştir.

ME-109'ların iniş ve kalkışlarında sorun vardı, iniş takımları çok zayıftı ve bu sorun Fransız kıyılarında alelacele inşa edilmiş havaalanlarında bir kat daha artıyordu. İki motorlu ME-110'lar, teorik hızları saatte 550 kilomet-

re olmasına karşın, gerçekte saatte 500 kilometreyi pek ender aşıyorlardı. İngiliz Spitfire avcı uçakları onları kolaylıkla geçebiliyordu. Bundan başka ME-110'ların manevra ve hız kabiliyetleri de pek yüksek değildi. ME-110'lar Alman Hava Kuvvetleri'nin muharebede çekirdeğini teşkil edecek şekilde planlanmıştı. Fakat bu teknik açıdan çok hatalı, sonuçları açısından da düş kırıcı bir seçim oldu. Ve nihayetinde de korunmaları için ME-109'ların refakat etmesi gerekti.

Fakat, aslında Alman savaş uçaklarının en zayıf noktaları muhabere sistemlerinin çok ilkel olmasıydı. Her ne kadar uçuş sırasında dahili haberleşmeyi sağlayan telsiz telefonları varsa da, İngilizlerle karşılaştırıldığında çok yetersiz kalmakta ve yerden kontrol edilememekteydi.

İngilizler, muharip uçak sayısını Temmuz'un ortasında 650'ye çıkarabildiler. Bu miktar, Almanya Mayıs'ta taarruza başladığı sırada İngilizlerin sahip olduğu uçak sayısıydı. Mayıs'tan bu yana ise İngilizler, Fransa'da toplam 400 uçak kaybetmişlerdi. Ama bunların çoğu Hurricane ve Spitfire idi. Bununla beraber yüzlerce de eski tip uçak vardı.

İngilizler bu kadar kısa sürede eksikliklerini tamamlayarak bu sayıya ulaşmayı, Mayıs'ta Churchill Hükümeti tarafından Uçak Üretim Bakanlığı'na atanan Beaverbrook'a borçludurlar. Muhalifleri, Beaverbrook'un işlere fazla müdahale etmesinin uzun vadede olumsuz etki yaratacağını ileri sürmüşler ve kendisini bu konuda eleştirmişlerdir. Fakat, Avcı Uçakları Komutanı Hava Mareşali Dowding ise, bu atamanın sonuçlarını ancak mucize kelimesiyle açıklayabileceğini söylemiştir. Daha yaz ortasında bile savaş uçağı üretimi iki buçuk kat artmış ve yıl boyunca bu miktar 4283 adede ulaşmıştı. Almanların yıl boyunca yaptıkları tek ve çift motorlu uçaklarının sayısı ise ancak 3000 idi.

Uçakların kullandığı silahlarda, bu karşılaştırmayı yapmak nispeten zordur. Hurricane ve Spitfire'ların her birinde kanatlarının ön kısımlarına monte edilmiş sekiz adet makinalı tüfek vardı. Bunlar Amerikan yapısı Browning makinalı tüfekleriydi. Seçilmelerindeki amaç, uzaktan kontrol edilebilmeleri ve atış süratinin dakikada 1260 mermi olmasıydı. Genel olarak ME-109'ların motor kaputunda iki makinalı tüfek ve kanatlarda da iki adet 20 milimetrelik uçaksavar topu bulunuyordu. Alman ME-109'ları, İspanya İç Savaşı sırasında tecrübe edilmiş ve oradan alman tecrübelerin ışığında geliştirilmişti.

Bu konuda Almanların uzmanı olan Adolf Galland'a göre, ME-109'ların silahlarının geçmişte daha iyi olduğuna ilişkin kuşku yoktu. İngilizler bu konuda fikir birliği içinde değildi. Browning makinalı tüfekleri darbeli atışlarda avantajlıydı. Ancak yarım düzine 20 milimetrelik uçaksavar topunun verdiği zarar Browning makinalı tüfeğinin yarım ve tam otomatik atış-

larının verdiği zarardan çok daha fazlasını verebiliyordu. Ayrıca İngiliz pilotları, Browning makinalı tüfeğiyle vurduklarından emin oldukları, hatta gördükleri halde bile düşman uçağına gerekli hasarı veremediklerinden şikâyet ediyorlardı. Savaş süresince 30 adet Spitfire uçağının ve Ekim'den sonra da Hurricane uçaklarının 20 milimetrelik Oerlikon uçaksavar toplarıyla donatılmaları anlamlıdır.

Başlangıçta çok net biçimde anlaşılan, Alman bombardıman uçaklarının, yanlarında avcı refakat uçakları olmadan İngiliz avcı uçaklarıyla savaşamayacak kadar yetersiz silahla donatılmasıydı.

Avcı pilotları açısından durum daha karmaşık ve zordu ve muharebenin başlangıcında İngilizlerin durumu avantajlı olmaktan çok uzaktı. Her ne kadar pilotlar çok iyi eğitilmişlerse de, sayıları ciddi bir biçimde yetersizdi. İngiliz pilotlarını yetiştiren okulların arttırılması çok yavaş oluyordu ve yetersizliklerinden doğan hataları muharebenin seyrini etkiliyordu. Dowding, Ağustos'un başında pilot sayını 1434'e çıkardı. Sadece 68 pilotu hava kuvvetlerinin diğer bölümünden borç almıştı. Fakat bir ay sonra bu miktar 840'a düştü, haftalık ortalama kayıp 120 pilottu. Buna karşılık İngiliz Hava Kuvvetleri Harekât Eğitim Birliği bir ayda 260'tan fazla pilot hazır edemiyordu. Eylül'de, pilot yetersizliği had safhaya ulaşmıştı. Tecrübeli ve iyi pilotlardan kayıpları çok fazlaydı. Yeni ve hızlandırılmış eğitimden geçen pilotlar ise tehlikeye çok daha fazla maruz kalıyorlardı. Yeni filolar, eskilerinin dinlendirilmesi için muharebeye sokuluyorlardı. Yorgunluk hem moral çöküntüsü yaratıyor hem de sinirlerin çok çabuk yıpranmasına neden oluyordu.

Almanların başlangıçta pilot mevcutları bakımından bir sorunu yoktu. Batı'ya yapılan taarruzlar sırasında, Haziran ve Temmuz'da Avrupa'da verdikleri ağır kayıplara rağmen, pilot eğitim okulları ihtiyaçtan fazla pilotu yetiştirip cepheye gönderiyor ve açığın kapanmasını sağlıyordu. Fakat, Göring ve Hava Kuvvetleri'nin diğer ileri gelenleri, olayları sadece seyrediyorlar, pilotların taarruzlarda yeterince başarılı olamadıklarını belirtiyorlar ve onlara tali derecede önem veriyorlardı. Bu tutum pilotların morallerinin bozulmasına neden oluyordu. Bundan başka, birçok iyi pilotu bombardımanlarda ve dalışlarda kaybetmişlerdi. Oysa Göring, onları taarruzlarının yetersiz olduğu ve Hava Kuvvetleri'ni başarısızlığa uğrattıkları için suçluyordu. Aslında bunların gerçek nedeni bizzat kendisinin ileriyi görememesi ve yaptığı planların yetersiz olmasıydı. Halbuki, İngiliz pilotlarının moralleri, Churchill'in kendilerini bu en kritik dönemde ülkenin kahramanları olarak nitelendirmesi ve ilan etmesiyle en yüksek düzeye ulaşmıştı.

Hem Alman pilotların hem de uçakların aşırı yorgunluğu, gerilimi doruğa çıkarıyordu. Alman pilotları günde iki ya da üç kez çıkış yapıyorlardı,

hatta bu sayı bazen beşe ulaşıyordu. Buna ek olarak da, avcı uçaklarıyla refakat görevlerine de katılıyorlardı. Ayrıca, Göring, cephedeki pilotların dönüşümlü olarak geriye tahliyesini de kabul etmiyordu. Böylece aşırı yorgunluk moral bozukluğuna, o da kayıpların hızla artmasına neden oluyordu. Eylül geldiğinde pilotların moralleri çok bozulmuştu. Pilotları asıl düşündüren, İngiltere'nin işgal edilip edilmeyeceğiydi. Yoksa, kendi gözlemlerine göre hazırlıklar hem çok yavaş hem de çok beceriksizce yürüyordu. Buna bakarak acaba kendilerinin şimdiden vazgeçilen bir harekâtı gizlemek için aldatıcı bir perde olarak kullanılıp kullanılmadıkları sorusu zihinlerini meşgul ediyordu. Uçak mürettebatlarının kayıpları çok fazlaydı. Her ne kadar cesurca emirleri yerine getiriyorlarsa da, İngiliz pilotlarına karşı üstünlük sağlayamıyorlardı.

Özetle, her iki tarafın da pilotları, muharebenin başlangıcında aynı yetenek ve cesarete sahipti, ancak zamanla İngilizler, Almanların kayıplarının daha fazla olduğunu öğrenerek durumu yavaş yavaş kontrolleri altına almayı başardılar.

Savaş boyunca, Almanların en büyük eksikliklerinden birisi de, yetersiz istihbarattı. Alman Hava Kuvvetleri'nin bu hava harekâtına girişirken temel aldığı durum muhakemesi daha önce hazırlanan ve adına "Mavi İnceleme" adı verilen bir talimnameydi. Bu talimnamede İngilizlerin, endüstriyel yerleşme bölgeleri ve hava keşif fotoğrafları sonucunda elde edilen sivil tecrübe uçuşları seyir haritaları bilgileri yer alıyordu. Bu genel değerlendirme Hava Kuvvetleri'nin çok yetersiz istihbarat bilgileri çerçevesinde, sadece bir binbaşının başkanlığında hazırlanmıştı. İngiliz Hava Kuvvetleri'nin, Temmuz 1940'ta yapılan değerlendirilmesinde bu çalışmayı gerçekleştiren Binbaşı Schmid, İngiliz uçak üretim kapasitesini oldukça küçümsemiş ve üretimini ayda 180-300 olarak tahmin etmiştir. Halbuki gerçek üretim miktarı Ağustos ayında, yani Uçak Üretim Bakanı Beaverbrook'un başa geçmesinden sonra 500 civarında Hurricane ve Spitfire uçağıydı. Bu yanlış izlenime neden olan değerlendirme hatasına bir de General Udet'in Hurricane ve Spitfire uçaklarının sadece dezavantajlı yanlarını gösterip avantajlarını değerlendirmemesi de eklenince, yanılma payı daha da artmıştı.

Binbaşı Schmid'in işgal öncesi durumu değerlendiren raporunda İngiliz Hava Kuvvetleri'nin çok iyi korunmuş savunma sistemleri, radar istasyonları, hava harekât merkezleri ve yüksek frekanslı telsiz sistemlerinden hiç bahsedilmemişti. Bununla beraber Suffolk kıyısındaki Bawdsey'deki yüksek anten direkleri savaştan çok önce bile böylesine bir istihbarat için çok elverişli bir zemin oluşturuyordu. Ve Almanların 1939 yılında İngilizlerin hava uyarı sistemleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları pek mümkün değildi. Her ne kadar Almanlar 1938'de İngilizlerin radarlar üzerine deneme çalış-

maları yaptıklarını biliyorlar ve hatta 1940 Mayıs'ında Boulogne kıyısında seyyar bir radar istasyonunu ele geçirdilerse de, bilim adamları bunu çok ilkel bulmuşlardı. Bununla birlikte Almanlar, söz konusu radar hakkında isteselerdi çok fazla bilgi edinebilirlerdi. Fransızlar bu konuda gizlilik kurallarına pek uymuyorlardı. Alman Hava Kuvvetleri Komutanı Göring bile, radarın hava muharebesindeki etkisini pek az hesaba katmıştır.

Gerçekten, Almanlar Temmuz ayında Fransa kıyılarında kendi uyarı sistemlerini kurduklarında İngiliz kıyılarından ulaşan sinyalleri farketmişlerdi. Savaş için hayati önem taşıyan bir silahla karşı karşıyaydılar. Radarların menzilleri ve etkenlikleri Alman Hava Kuvvetleri ileri gelenleri tarafından hesaba katılmıyor, küçümseniyordu. Ve radarlara karşı elektronik karıştırma ya da tahrip etme gibi önlemlerin alınması düşünülmüyordu. Ne de İngilizlerin yakın telsiz takibi Almanları korkutuyordu. Almanların planları şiddetli taarruzların her şeyi yerle bir ederek hedefe ulaşılacağını öngörüyor ve buna da inanılıyordu.

Karşı tarafın kayıplarını abartmak, her iki tarafın da şiddetli hava taarruzları esnasında sık sık düştükleri bir yanılgıydı. Fakat, Alman cephesinde bu yanılgı giderek daha da artmış, büyük bir zaafiyet oluşturmaya başlamıştı. Başlangıçta, Alman Hava Kuvvetleri istihbaratı, Dowding'in kaynaklarını Hurricane ve Spitfire'ların oluşturduğu 50 filoda bulunan toplam 500 uçak olarak değerlendirmişti. Fakat, savaş başladıktan sonra, İngiliz kayıplarının abartılması uçak üretim kapasitesinin küçümsenmesiyle birleşince, Alman pilotları gördükleri manzara karşısında şaşırdı. Eksilen pilot ve uçaklarının tamamlanma sürati morallerini bozmuştu.

Yanlış değerlendimelerin diğer bir nedeni de Alman Hava Kuvvetleri ileri gelenlerinin herhangi bir İngiliz komuta üssünü bombaladıklarında, oradaki mevcut filonun haritada üzerini çizerek mevcuttan düşmeleriydi. Bu kısmen yetersiz hava fotoğraflarından, kısmen de sonuçları aşırı iyimser yorumlamaktan ileri geliyordu. Örneğin Alman Hava Kuvvetleri'nin hesaplarına göre 17 Ağustos'a kadar tamamen tahrip edilen havaalanı sayısı on birden az değildi, halbuki aslında sadece bir tanesinin onarımı uzun zaman alırdı, diğerleri faaliyetleri aksatacak durumda değillerdi. Bundan başka muharip uçak üslerinin yer almadığı güneydoğudaki havaalanlarına taarruz edilerek gereksiz harekâtlar yapılmıştır. Aynı zamanda Alman Hava Kuvvetleri ileri gelenleri hayati önemi olan Biggin Hill, Kenley, Hornchurch gibi yer üstünde bulunan muharip uçak üs komutanlıklarını ve bunların harekât merkezlerinin her türlü tehlikeye maruz olduklarını fark edememişlerdir. Böylece bu kadar önemli tesisleri tamamen ortadan kaldırabilecek şiddette taarruzlara girişmemişlerdir.

Almanlar için diğer bir dezavantajlı durumda hava koşullarıydı ve

Manş Denizi'nde hava genellikle iki açıdan Almanlar için elverişsizdi. Birincisi, havanın, taarruz eden taraf için çoğu zaman elverişsiz olmasıydı; ikincisi ise taarruzun daima batı yönünden gelmesi ve bunun da İngilizler tarafından bilinmesiydi. Almanlar, İngilizlerin meteoroloji şifrelerini çözmüşler, ama bundan pek yararlanamamışlardır ve sık sık İngiliz radarlarına yakalanmışlardır. Özellikle bombardıman uçaklarıyla, refakatçi avcı uçakları arasındaki buluşmalar bulutlardan ve elverişsiz hava koşullarının yarattığı görüş mesafesinin yetersizliğinden dolayı çoğu kez pek başarılı olamamıştır. Fransa ve Belçika üzerindeki bulut tabakaları, yer tayini tahmini konusunda çok tecrübesiz olan pilotların bombardıman yapacakları bölgeye geç gelmelerine neden olmaktaydı. Geç kalan pilotlar, fazla yakıt harcamayı göze alamadıklarından diğer uçakların refakatine girmek zorunda kalmaktaydı. Bu da çift refakat uçak düzeninde uçmak zorunluluğu yarattığından, diğer bombardıman uçakları korumasız kalmakta ve ağır kayıplar vermekteydiler. Sonbahar yaklaştığında hava daha da kötüleşmiş ve benzer engeller bir felakete dönüşmüştü.

Bununla beraber, iyi bir planlama neticesinde Almanlar bundan bir yönden yararlanmışlardır. İngiliz hava-deniz kurtarma görevi başlangıçta rastgele yapılmaktaydı ve denize düşen pilotların kurtulmaları büyük ölçüde talihlerine kalmıştı. Muharebelerin üçte ikisi denizin üzerinde cereyan ettiğinden, düşen pilotların kurtarılması büyük önem taşımaktaydı. Almanlar bu konuda daha eğitimli ve teşkilatlıydılar. Kurtarma faaliyetlerine yaklaşık otuz adet Heinkel deniz uçağı tahsis etmişlerdi. Bunları, pilot ve bombardıman mürettebatı, şişirilebilir kauçuk botları, can yeleği ve hafif piyade silahı ve bir de denizde çevreden görülebilen yeşil renkli bir kimyasal maddeyle donatmışlardı. Denize düşen pilotun, uçak batmadan kurtulabilmesi için yaklaşık 40-60 saniye zamanı vardı. Şayet böyle güvenceleri Almanlar pilotlarına verememiş olsalardı kuşkusuz moralleri daha da çabuk bozulabilecekti.

Alman Hava Kuvvetleri'nin karşısında, İngiliz pilotlarının ötesinde müthiş bir engel daha vardı; İngiltere'nin hava savunmasını üstlenen uçaksavar topları. Bu birlikler daha önce de Avrupa'da savaşan İngiliz Yurt Dışı Sefer Kuvvetleri'ne eşlik eden İngiliz Hava Kuvvetleri'nin emrine giren, ama Kara Kuvvetleri'ne bağlı birliklerdi.

Uçaksavar Komutanlığı görevini Korgeneral Frederick Pile yürütüyordu. Aslında topçu olan Pile, 1923'te tamamen tank sınıfına geçmiş ve kısa bir süre içinde seyyar zırhlı birlik kuvvetlerinin ateşli bir temsilcisi ve savunucusu olmuştur. 1937'de Tümgeneral olunca Londra ve güney İngiltere'yi korumakla görevli 1'inci Uçaksavar Tümen Komutanlığı'na getirildi. Ertesi yıl mevcut iki uçaksavar tümeni beşe ve daha sonra yediye çıkarıldı. 1939

Temmuz sonunda tam savaştan önce alçak irtifalı uçaklara karşı diğer tüm havaalanlarının savunmasını da kapsayan bütün uçak birliklerinin komutanlığına getirildi.

Savaş öncesi yıllarda, yurt savunması için uçaksavar birliklerinin yaygınlaşması pek destek görmüyordu ve sıkça Kara Kuvvetleri'nden tepki görüyordu, gerekçesi de kendilerinden gereksiz yere kuvvet alınmasıydı. Böylece Pile'ın uçaksavar birliklerini geliştirme ve etkenliğini artırma çabaları Savaş Konseyi'nde güçlü bir muhalefetle karşılaştı ve onu Konsey'de istenmeyen adam durumuna getirdi. Bununla beraber talih, ülkenin yüzüne güldü ve Pile çok zor kişiliği olan Dowding ile yakın, uyumlu bir işbirliği kurdu ve çok verimli çalıştı.

1939 Eylül'ünde savaş patladığı zaman onaylanan Uçaksavar Komutanlığı, sırasıyla ağır uçaksavar topu miktarını 2232'ye, ki bu miktar iki yıl önce kabul edilen ve ideal olarak nitelendirilen planda yer alan top miktarının iki katıydı, hafif uçaksavar topunu 1860'a, ayrıca ışıldak miktarını da 4128 adede çıkarmıştı. Fakat bazı tereddütler ve gecikmeler sonucu, savaş başladığında sadece 695 ağır ve 253 hafif uçaksavar topu mevzilendirilebilmişti. Bu miktar o zaman silahlanma izni verilen ağır uçaksavar topu mevcudunun üçte biri, hafif uçaksavar toplarının sekizde biriydi. Her halükârda bir yıl öncesi, Münih krizi döneminde ağır uçaksavar top mevcudunun 126 olduğu göz önünde bulundurulduğunda gelinen nokta çok iyiydi. Işıldak durumu nispeten daha iyiceydi; öngörülen miktar 4128'den 2700 adedi mevzilendirilmişti ki, bu toplamın üçte ikisiydi.

Savaş başladıktan sonra, Deniz Kuvvetleri'nin, limanları savunmak için 255 adet ağır uçaksavar topunu talep etmesi ihtilaf yarattı. Deniz Kuvvetleri gemilerindeki uçaksavar toplarına çok güvendiğinden savaş öncesinde hava taarruzlarına karşı koymak için böyle bir önlem alma gereği duymamıştı. Şimdi ise Firth of Forth Körfezi'ndeki Rosyth Limanı'nın korunması için doksan adet uçaksavar topu istiyordu. Bu miktar o zaman Londra'yı koruyan uçaksavar top sayısına eşit, Rolls-Royce motor fabrikalarının olduğu Derby bölgesini savunan uçaksavar silahlarının dört katıydı.

Nisan 1940'taki Norveç harekâtı hem hafif hem de ağır uçaksavar toplarına duyulan ihtiyacı iyiden iyiye arttırmıştı. Fransa'nın Haziran ayında düşmesinden sonra, bizzat İngiltere'nin Hava Savunma Komutanlığı çok zor durumda kalmıştı. Çünkü, İngiltere Norveç'ten Bretanya'ya kadar düşman hava üsleri tarafından kuşatılmıştı. O zamanki Uçaksavar Komutanlığı'nın gücü 1204 ağır uçaksavar ve 581 hafif uçaksavar topuydu. Bu miktarlar savaşın patlak vermesinden bu yana iki katına çıkmıştı. Ülke dışına birliklerin sevki olmasaydı durum daha da iyi olacaktı. Uçaksavar top mevcuduna bunu izleyen beş hafta içinde 124 ağır, 182 hafif uçaksavar topu da-

ha katılmıştı. Fakat, bu topların yarısı, İtalya'nın Almanya safında savaşa girmesi nedeniyle ilgili birliklere tahsis edilmişti. Temmuz'un sonunda, savaş patlak verdiğinde İngiltere Hava Savunma Komutanlığı'nın elinde olması gereken ağır uçaksavar top miktarının yarısı, hafif uçaksavar topunun ise ancak üçte biri vardı. Ve ayrıca o zamanki koşullar şu andaki durumdan kat be kat olumluydu. Ancak, değişen koşullar şu anda çok fazlasını gerektiriyorsa da 4000 adet olan ışıldak miktarı istenen düzeydeydi.

Britanya Savaşı'nın ilk aşamalarında Almanların Manş Denizi'ndeki İngiliz liman ve gemilerine karşı giriştikleri hava taarruzları pek şiddetli ve sistemli değildi. 6 Ağustos gününe kadar, Hava Kuvvetleri'nin filo komutanlarından Kesselring ve Sperrle'ye taarruzlarının nasıl olması gerektiğini belirten bir taktik ve talimat verilmemiştir. Ve bütün araştırmalar sonucunda da bunun nedeni bir türlü bulunamamıştır.

Gemilere düzenli taarruzlar 3 Temmuz'da başlamıştı, bir gün sonra, yani 4 Temmuz'da ME-109'ların refakat ettiği seksen yedi adet bombardıman uçağı Portland'daki deniz üssüne taarruz etti, ama verilen hasar fazla değildi. 10 Temmuz'da çok sayıdaki refakatçi avcı uçakları korumasındaki az sayıdaki bombardıman uçakları Dover açıklarında bir konvoya taarruz etti. Bu bölgeyi savunmaya giden Hurricane uçaklarına karşı ME-110'lar pek başarılı olamadı. Konvoyun uğradığı bu şiddetli saldırıdan sonra, aynı bölgede 25 Temmuz'da Deniz Kuvvetleri gemilerin gece yol almasını kararlaştırdı ve muhriplerin kayıp vermesine neden olan taarruzlar, Dover'de bulunan gemilerin Portsmouth'a çekilmesi kararının verilmesine yol açtı. 7 Ağustos'ta Wissant yamaçlarında bulunan Alman radarı geceleyin seyreden başka bir İngiliz konvoyunu tespit etti ve ertesi gün seksen kadar Alman bombardıman uçağı bu konvoya saldırdı. Almanlar, düşen otuz uçağına karşılık İngilizlerin yaklaşık 70.000 ton tutan gemilerini batırdı.

11 Ağustos'ta çok karmaşık bir ortamda cereyan eden çatışmalarda İngilizler otuz iki avcı pilotunu kaybetti. Yine de, 3 Temmuz'dan 11 Ağustos'a kadar geçen sürede, Almanlar 364 bombardıman ve avcı uçağı, İngilizler ise 203 avcı uçağı kaybetmişlerdi. İngilizler uçak kayıplarını bir haftada karşılayabiliyorlardı.

Hitler'in ana planına göre Alman Hava Kuvvetleri, düşmanın hava kuvvetlerini en kısa zamanda yok edecekti. İlk öngörülen tarih düşman hava kuvvetlerinin imha edileceği 1 Ağustos'tu. Ancak, Göring bu konudaki tarihi diğer komutanlarla tartıştıktan sonra söz konusu taarruzun başlangıcını 13 Ağustos günü olarak değiştirmek zorunluluğu doğdu. Hazırlıklar tam anlamıyla bitirilebilecekti o zaman. Taarruzun başladığı 13 Ağustos gününe "Adlertag" Kartal Günü dendi. Harekât günü öncesinde elde edilen

nispi başarıların aşırı iyimser raporları, Göring'i hava üstünlüğünü elverişli hava koşullarında dört günde sağlayabileceğine inandırdı. Bununla beraber 13 Ağustos'ta hava önceki günlere oranla pek elverişli değildi. Yine de Kartal Günü, yani 13 Ağustos'ta Almanlar güneydoğu İngiltere'de bulunan radar üslerine ve hava alanlarına karşı ilk taarruzlarını gerçekleştirdiler. Manston, Hawkinge ve Lympne ileri havaalanları ağır hasar gördü ve bazı radar üsleri birkaç saat devre dışı kaldı. Ventnor'da bulunan radar istasyonu tamamen imha oldu, ama bu gerçek diğer göndermeçten[4] sinyal gönderilerek Almanlardan gizlendi.

Radar istasyonlarının korunmasında Hava Kuvvetleri Yardımcı Kadınlar Birliği'nin kahramanlıklarla dolu, övgüye layık ayrı bir yeri vardır Britanya Savaşı'nda. Kendi bulundukları istasyon bombalanana dek, Alman taarruzlarını haber vermeyi sürdürmüşlerdir.

Güneydoğu İngiltere'nin üzerindeki kalın bulut tabakası, Göring'in asıl taarruzu öğleden sonraya ertelemesine neden olmuştu. Fakat bazı filolar erteleme haberlerini alamadıklarından sonuçsuz ve yararsız çıkışlarda bulunmuşlardı. Öğleden sonra gerçekleştirilen asıl taarruzda, uçakların dağınık bir düzende bombardımana katılmaları nedeniyle elde ettikleri sonuç düş kırıklığı yaratmıştır. O gün Alman Hava Kuvvetleri toplam 1485 çıkış (sorti) yapmıştı ki, bu sayı İngiliz uçaklarının yaptığı çıkışın iki katıydı. Almanların kaybı kırk beş uçak, buna karşılık İngilizlerin kaybı ise ancak on üç uçaktı.

İngiliz Hava Kuvvetleri Yardımcı Kadınlar Birliği.

Almanlar ise bu rakamın yetmiş beş olduğunu iddia ediyordu. Asıl taarruzun bu ilk safhasında, Alman Hava Kuvvetleri taarruzlarının ağırlığını muharip uçakların kullanılmadığı havaalanlarına yöneltmiş, asıl hedefleri olması gereken muharip uçakların bulunduğu bölgelere yöneltmemişti. Bunun dışında filolar ve avcı refakat uçakları arasındaki işbirliği ve irtibat da çok zayıftı. Ertesi gün, 14 Ağustos'ta havanın bulutlu olması Almanların taarruzunun şiddetini neredeyse ilk günkü taarruzun üçte birine kadar indirmişti. Fakat 15 Ağustos sabahı hava düzelmişti. Alman Hava Kuvvetleri bütün Britanya Savaşı'nın en büyük taarruzunu gerçekleştirdi. 500 pilotun katıldığı toplam 1786 çıkış yapıldı. İlk saldırılar Hawkinge ve Lympne havaalanlarına yapıldı. Her ne kadar Hawkinge çok önemli stratejik öneme sahip bir yer ise de fazla hasar görmedi. Lympne ise iki gün hizmet dışı kaldı.

Ve öğleden sonra, 5 numaralı Filo, iki ayrı uçuş düzeninde Kuzey Denizi üzerinden Newcastle ve Yorkshire yakınlarındaki havaalanlarını da bombalamak için havalandılar. Yaklaşık altmış beş uçaklık büyük olan kol Norveç'teki, Stavanger üssünden geliyordu ve yaklaşık otuz beş adet ME-110 avcı uçağı refakat ediyordu. Bu avcı uçaklarının pek etkili koruyucu işlevi yoktu, ayrıca 13 numaralı İngiliz Filosu'nun çok şiddetli bir uçaksavar ateşiyle karşılaştılar. Bunun sonucunda on beş uçak kaybetikleri gibi, bir tane bile İngiliz uçağı düşüremediler. Diğer taarruz kolu ise, Danimarka, Aalborg'tan kalkan, avcı refakat uçakları bulunmayan elli civarındaki bombardıman uçağıydı. Bunları karşılamak için üç filoluk İngiliz birliği üzerlerine sevk edildiyse de, Driffield'daki üsse sızmayı ve büyük bir zarar verdirmeyi başardılar. Gerçi Almanların da burada on uçak kaybı vardı, ama verdikleri zararla karşılaştırınca önemsiz kalıyordu.

Güneyde ise İngiliz savunması daha az başarılıydı. Buraya yapılan taarruzlar daha kısa menzilli olduğundan önlemesi daha da zorlaşıyordu. Öğleden sonra ilk saatlerde, avcı uçaklarının çok iyi kontrolunde otuz kadar Alman bombardıman uçağı Rochester'e girip ve Short uçak fabrikasını bombaladı, aynı saatlerde ise yirmi dört bombardıman uçağı da Suffolk'taki Martlesham Heath havaalanına çok ciddi hasar verdi. Saldırıların çokluğu radar ekranlarında elektronik karıştırmaya neden oldu ve bu nedenle taarruz eden Alman uçaklarını vurmak için gönderilen İngiliz uçakları sağa sola, ileri geri gidip geliyorlardı. Şans eseri, 2 ve 3 numaralı Alman Filoları taarruz koordinatlarını bulmada pek başarılı değillerdi ve böylece kaçan İngiliz uçaklarını takip edemediler. Akşam saat 6'da 3 numaralı Filo'ya bağlı 200 uçak Manş Denizi'nin üzerinden geçerek İngiltere'nin orta güney bölgesinde yer alan havaalanlarını bombalamak için son hazırlıklarını yapıyorlardı. Radarların uçakları tespitini çok iyi değerlendiren 14 filo ve 170 uçaktan oluşan, ülkenin güneyini savunma görevi olan 10 ve 11 numaralı

İngiliz Avcı Uçak Grupları taarruzu karşılamak için havalandılar. Almanlar bu taarruzlarında pek başarılı olamadılar. Hemen ardından Almanların 2 numaralı Filo'su, 100 uçakla taarruzu tekrarladı, ama yine benzer şekilde karşılık verildi. Taarruzlar hedeflerine ulaştıklarında bile İngiliz uçaklarını çok iyi dağılmış ve gizlenmiş vaziyette buluyorlardı.

15 Ağustos'ta belki Britanya Savaşı'nın bu en önemli ve belirleyici gününde Almanların gerçek kaybı yetmiş beş uçaktı buna karşılık İngilizlerin kaybı otuz dört uçaktı. Dikkati çeken bir nokta ise şuydu; Bombardıman uçaklarının avcı uçaklarına olan bağımlılığı, sonuçta bombardıman uçaklarının ancak yarısının kullanılabilmesi sonucunu doğuruyordu. Bundan başka 15 Ağustos günü, Alman Stuka pike bombardıman uçaklarının şu anda üstlendikleri görev için hiç uygun olmadıkları ortaya çıkmıştı. 15 Ağustos günü cereyan eden muharebeler Churchill'in İngiliz pilotları için söylediği şu sözlerin esin kaynağını oluşturmuştur: "İnsanoğlu birbiriyle savaşırken hiçbir zaman bu kadar çok insan bu kadar çok şeyi bu kadar az insana (pilotlarına) borçlu olmamıştır." Bununla beraber, 16 Ağustos günü Alman Hava Kuvvetleri, İngilizlerin toplam 100 uçak kaybettiklerini ve ellerinde 300 uçak kaldığını varsayarak büyük bir taarruza kalkıştılar. Fakat, her ne kadar taarruz birkaç yerde hasara neden olduysa da, genel olarak başarısız oldu. 17 Ağustos günü çok güzel bir hava olmasına karşın önemli sayılabilecek bir saldırı kaydedilmedi. 18 Ağustos'ta, Almanlar yeni ve şiddetli bir taarruzda bulundular. Sonuçta, yarısı bombardıman uçağı olmak üzere toplam yetmiş bir uçak kaybettiler. İngilizlerin kaybı ise sadece yirmi yedi uçaktı. Artık bundan sonra saldırılar azalmaya başladı. Aslında alçak uçuşla yapılan saldırılar Kenley ve Biggin Hill'e küçümsenmeyecek hasarlar verdi. Bu taarruzlara katılan uçaklar alçaktan uçtukları için radara yakalanmıyorlardı. Fakat, Almanlar bunun farkına varamadılar ve kayıplarının taarruza devam edemeyecek kadar fazla olduğuna karar verdiler. Daha sonraki kötü hava iki tarafa da biraz soluk aldırdı. Göring, komutanlarla 19 Ağustos'ta bir toplantı yaptı ve tartışmalardan sonra İngiliz Hava Kuvvetleri'ni safdışı bırakmak için taarruzların devam etmesini kararlaştırdılar.

10 Ağustos'u izleyen iki hafta içerisinde, Alman Hava Kuvvetleri kırkı bombardıman uçağı olmak üzere toplam 167 uçak kaybetti. Bunun sonucunda bombardıman uçağı komutanlığı ileri gelenleri daha iyi avcı uçakları istediler. Bu gerilim ve sürtüşme Göring'in bombardıman uçağı pilotlarının safında yer almasıyla giderek sertleşti.

Keza İngiliz cephesinde de sürtüşme vardı. Özellikle İngiltere'nin güneydoğusunda çok kritik noktada görev yapan 11 numaralı Grup Komutanı Mareşal Keith Park ile Midland'da bulunan 12 numaralı Grup Komutanı Mareşal Trafford Leigh-Mallory arasında. Park'ın fikrine göre Alman uçak-

ları hedeflerine çok yaklaştığı zaman vurulmalıydı. Böylelikle çok yeterli refakatçi avcı uçağı özelliği taşımayan ME-109'ların daha fazla kullanılmasını amaçlıyordu. Leigh-Mallory ise bunun pilotları aşırı gerilime soktuğu, aynı zamanda daha havalanmadan, yakıt alırken ya da yeterli irtifa kaydetmeden vurulma tehlikesini ileri sürerek karşı çıkıyordu. Taktikler konusunda da görüş ayrılığı vardı. Geniş kanat teorisini savunan Leigh-Mallory ve aynı görüşü paylaşanlara göre çok sayıda uçakla düşman kovalanacaktı. Halbuki Park ve aynı görüşü paylaşanlar daha esnek bir taktiği savunuyorlardı. Radarların tespit ettiği uçaklar tahrip edilecekti.

Dowding de, Park'ın paralelinde düşünüyor ve güneydoğudaki ileri havaalanlarının mevcudiyetini, bölge halkının moralinin yüksek tutulması açısından istiyordu. Öte yandan bombardıman ve avcı uçaklarının menzilleri dışında bulunan Londra'nın gerisine çekilmek daha akıllıca olacaktı.

İngiliz Hava Kuvvetleri 8-18 Ağustos tarihleri arasındaki dönemde doksan dört pilotunu kaybetmiş, altmış pilotu da yaralanmıştı. Fakat şu anda 175 bombardımanının uçağı kaybına, altmış beş uçağının ağır hasar görmesine ve otuz uçağın daha pistte tahrip edilmesine karşın, henüz uçak sıkıntısı yoktu.

24 Ağustos'ta hava düzelince Göring, ikinci büyük taarruzunu başlattı. Bu sefer planlama daha iyiydi. Kesselring'in komutası altındaki 2 numaralı Filo Mareşal Park'ın tahmin ettiği gibi Manş Denizi'nin Fransız kıyıları yönünden gelecekti. Radarlar, avcı ve bombardıman uçaklarını ekranda ayırt edemiyordu. Bu yeni safhada, 11 numaralı Grup'un ileri havaalanları epeyce hasar gördü ve Manston Havaalanı trafiğe tamamen kapatılmak zorunda kalındı.

Yeni planın bir başka özelliği de, İngiliz Hava Kuvvetleri'nin Londra ve civarındaki üslerine ve radar merkezlerine yapılacak şiddetli taarruzlardı. Ve bu taarruzlarda hedefini bulmayan bombalar Londra ve civarına düşecekti. Aynı zamanda 24 Ağustos gecesi Rochester ve Thameshaven hedeflerini bombalamak için havalanan Alman bombardıman uçakları, bombalarını Londra'nın merkezine bıraktılar. Bu yanlışlık, 80 kadar İngiliz uçağının ertesi gece Berlin'e misilleme yapmasına yol açacaktı. Ardından Hitler, Londra'nın bombalanmasını emretti.

Yeni taarruz öncesi, Almanların 3 numaralı Filosu'nda yer alan ME-109 avcı uçaklarının çoğu 2 numaralı Filo'ya gönderildi. Amaç, Pas de Calais'ye yapılacak taarruz için avcı uçaklarının durumunu güçlendirmekti. Ve bu politika işe yaradı. İngiliz avcı uçakları pek zor anlar yaşadılar ve kayıpları çok ağır oldu. Alman avcı uçaklarını safdışı kılma çabaları etkisiz kaldı. Bundan başka Almanlar, geliştirdikleri yeni taktik uyarınca, uçaklar toplu halde radar ekranında göründükten sonra çok daha küçük gruplara ayrılıyorlardı.

24 Ağustos'un ilk taarruzunda North Weald ve Hornchurch radar istasyonları sadece kendi uçaksavar silahlarınca savunuldu. Her ne kadar bu taarruz sırasında Portsmouth Dockyard kenti zarar gördüyse de, uçaksavar silahlarının bu savunması bu kenti büyük bir felaketten korudu. Bu taarruzdan sonra 3 numaralı Filo saldırılarını geceye kaydırdı ve 28 Ağustos'tan itibaren arka arkaya dört gece Liverpool'a taarruz etti. Fakat bombardıman uçaklarından çoğu, pilotların yetersiz eğitimleri ve İngilizlerin telsiz karıştırmalarından dolayı Merseyside bölgesini bulamadılar. Bununla beraber bu taarruzlar, İngilizlerin gece baskınlarına karşı savunma sistemlerindeki aksaklık ve yetersizlikleri gündeme getirdi.

Ağustos'un son iki günü İngiliz avcı uçakları için hiç de iyi geçmedi. 31 Ağustos günü İngiliz Hava Kuvvetleri uçakları Britanya Savaşları'nın en ağır kaybına uğradılar. Kırk bir Alman avcı uçağına karşılık, otuz dokuz İngiliz avcı uçağı düşmüştü. Bu kayıp İngiliz uçaklarının karşılayabileceği sınırların dışına çıkıyordu ve Alman saldırıları için caydırıcı olmaktan uzaklaşıyordu. Güneybatıdaki havaalanlarının çoğu çok ağır biçimde hasar görmüş ve kullanılmayacak şekilde tahrip edilmişti. Uçak Üretim Bakanı Dowding bile, savaş hattını güneydoğuya çekerek bu hattı ME-109'ların menzil sahasının dışına çıkarmayı düşünüyordu. Aynı zamanda kuzey bölgesini savunmak için yirmi dört avcı uçağı filosunu elinde tutan Dowding, ancak gündüz sadece bir kez baskına uğrayan bu bölge için bu kadar uçağı atıl bıraktığı nedeniyle eleştiriye hedef oluyordu. Bundan başka, Doğu Anglia ve Midlands'deki 12'nci Grup savaşta daha aktif rol oynamak için feryat ediyordu. Park ise istediği tarzda işbirliği yapamadığından yakınıyordu. Park ile Leigh-Mallory, Dowding ile Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Newall arasındaki gerginlik sorunun çözümünü zorlaştırıyordu.

Ağustos ayı boyunca Avcı Uçakları Komutanlığı 338 Hurricane ve Spitfire uçağını kaybederken 104 uçağı da hasar görmüştü. Buna karşılık Almanların kaybı çok ağır hasar gören ve imha olan 177 adet ME-109 avcı uçağıydı. Bu ise İngilizlerin kaybını 1'e karşı 2 olarak ortaya koyuyordu.

Böylece, Eylül'ün başında, Göring'in hedefine yaklaştığını hissetmesi için hemen hemen bütün koşullar tamamdı. İngiltere'nin güneydoğusundaki uçak üsleri büyük ölçüde tahrip edilmişti. Fakat, kazandığı avantajların önemini kavrayıp kati neticeyi alabilmek için yeterli ve gerekli stratejiyi tespit edemedi.

4 Eylül'de Alman Hava Kuvvetleri'nin, İngiliz uçaklarına ve havaalanlarına yoğun saldırıları azaldı. Bunun yerine saldırılar, Rochester'deki Short uçak fabrikasına, Brooklands'deki Vickers-Armstrong fabrikalarına yöneldi.

Bu çeşitli yerlere yapılan taarruzlar kendi içlerinde başarılıydılar, ama öte yandan İngiliz Hava Üs Komutanlıkları'nın üzerindeki çok yoğun olan gerilimi azaltıyordu. Bu çok önemli bir gelişmeydi. Çünkü pilotların dayanma güçleri tükenmiş, gerilim had safhaya ulaşmıştı, bu nedenle giderek başarı oranı da düşmekteydi.

Dowding, kişisel öngörüsüyle güneydeki uçak fabrikalarına çok yoğun avcı koruması istemişti. Ve böyle yapmakla hemen iki gün sonra Brooklands'e ve Londra'da beş ayrı önemli yere gerçekleştirilmek istenen taarruzların yönlerini değiştirmişti.

24 Ağustos-6 Eylül arasındaki dönemde 295 İngiliz avcı uçağı düşürülmüş 171'i de ağır hasar görmüştü. Buna karşılık 269 yeni ve onarılmış uçakta muharebeye katılmıştı. Alman Hava Kuvvetleri, her ne kadar 100 kadar bombardıman uçağı kaybettiyse de, avcı uçakları olan ME-109'lardan kaybı 150 kadardı, yani İngiliz avcı uçaklarının yarısı kadar.

Alman Hava Kuvvetleri'nin bombardıman uçaklarına refakat eden avcı uçaklarına olan ihtiyacı da hesaba katıldığında mevcut kayıpları taarruz planlarını şimdi ciddi bir biçimde etkilemeye başlamıştı. Halbuki uçaklar günde 1500 çıkış yapıyorlardı. Ağustos'un son iki günü ise 1300-1400 çıkışta kaldılar. Eylül'ün ilk haftası boyunca asla 1000 çıkışa ulaşamadılar. Britanya Savaşı'nın yıpratma muharebeleri olarak geçen ilk iki ayı içerisinde Alman Hava Kuvvetleri 800'den fazla uçağını kaybetti. Kesselring'in, taarruzun asıl yükünü taşıyan 2 numaralı Filosu'nun mevcut faal bombardıman uçağı 450, ME-109 avcı uçağı ise 530 kadardı. Böylece savaşın üçüncü safhasının sonunda dengeler artık İngiltere'nin lehine doğru değişmeye başlamıştı. Dördüncü safhada ise üstünlük, Alman Hava Kuvvetleri'nin hedef değiştirmesiyle İngiltere'ye geçecekti.

3 Eylül'de Göring, Hollanda'nın Başkenti Lahey'de üst düzey komutanlarla bir toplantı yaptı ve Kesselring'in baştan beri istediği, Hitler'in şimdi razı olduğu, Londra'yı gündüz bombalama fikrini teyit etti. Taarruz başlangıcı olarak 7 Eylül tarihi saptandı.

Aynı zamanda 3 numaralı Filo'da bulunan 300 bombardıman uçağı, gece taarruzlarında kullanılacaktı. Bu ise İngiliz Hava Kuvvetleri'ne ait uçak ve havaalanlarının tahrip edildiğinden kuşku duyan ve aynı zamanda gemilerin, limanların bombalanmasını destekleyen Sperrle'nin tam istediği karardı.

7 Eylül günü öğleden sonra, 648 avcı uçağının refakatindeki 300 bombardıman uçağından oluşan Alman Hava Kuvvetleri'ne ait 1000 uçaklık hava armadası Calais ve Wissant arasındaki Cap Blanc Nez'deki yamaçlarda Göring ve Kesselring'in bakışları arasında gökyüzünde süzülerek Londra'yı bombalamaya gidiyorlardı. Uçaklar, 4000 ila 6000 metre yükseklikte, yakın

uçuş düzeninde, iki kademe halinde uçuyorlardı. Alman avcı uçakları yeni koruma taktikleri uygulamaya başlamışlardı. Avcı uçaklarının bir kısmı 8000 ila 10.000 metre irtifada uçarken, diğer avcı uçakları bombardıman uçaklarına 300 metreden daha yakın bir mesafeden koruma sağlıyorlardı.

Bu yeni taktikle İngiliz avcı uçaklarının baş edebilmesi oldukça zordu. Fakat bu ilk taarruzda böyle bir karşılamaya pek gerek kalmadı. Zira 11 numaralı Grup Karargâhı hava kontrol merkezi, iç bölgelere ve radar istasyonlarına başka taarruzlar bekliyordu ve bu amaçla dört filo Thames'in kuzeyini kontrol altında tutuyordu. Bu nedenle Londra, korumasız ve taarruza açıktı. İlk taarruz dalgası doğrudan tersanelere yöneldi, ikinci dalga ise önce Londra'nın merkezine, daha sonra geriye dönerek doğuya ve tersanelere yöneldi ve bombardımanlarına devam etti. Bombardımanlar, Almanların düşündüğü kadar isabetli olmamıştı. Bombaların birçoğu havada patladı. Almanların, Londra'ya düzenledikleri bu hem ilk hem de son kitlesel taarruz harekâtı 300 sivilin ölümüne, 1300 sivilin de ağır biçimde yaralanmasına yol açtı.

İngiliz Hava Kuvvetleri için oldukça kötü bir akşam olmuştu. Fakat, her ne kadar filolar muharebe alanlarında zamanında olamamışlar ve yeni Alman taktiği karşısında bocalamışlarsa da, kendilerinin yirmi sekiz uçağına karşılık Almanların kırk bir uçağını düşürerek hiç de küçümsenmeyecek bir zarar verdirmeyi başarmışlardı.

Almanlara en büyük kayıp, Northolt'tan kalkan 303 numaralı Filo tarafından verdirilmişti. Londra'nın üstünden yükselen alevler, akşam saat 8 ile yaklaşık sabah saat 5'e kadar devam eden Almanların gece saldırılarına kılavuzluk ediyordu. Göring, karısına zafer havası içinde telefon ederek, Londra'nın alevler içinde yandığını bildiriyordu. Direnişin yetersiz olması Göring ve astlarında İngiliz Hava Kuvvetleri'nin artık tükenmekte olduğu kanısını uyandırmıştı. Bunun için ertesi gün Londra'nın çevresinin bombalanması emrini verdi.

Bu arada Manş Denizi'ndeki istila için hazırlanan çıkarma gemileri gün geçtikçe çoğalıyordu. Ve 7 Eylül sabahı, İngiliz Hükümeti işgal için halkı uyarmaya başladı. Ve bunu izleyen hava taarruzlarından sonra işgali haber veren bütün kilise çanları çalmaya başlamıştı.

Diğer şehirlerde olduğu gibi Londra'yı da koruyan avcı uçaklarının yetersizliği, bu çok kritik dönemde savunmanın asıl olarak uçaksavar silahları ve ışıldaklarla yapılmasını zorunlu kıldı. 7 Eylül gecesi, Londra'da sadece 264 adet uçaksavar topu vardı. Fakat Pile'ın aldığı önlemler sayesinde bu sayı kırk sekiz saat içinde iki katma çıkarıldı. Bundan başka 10 Eylül gecesinden başlayarak her uçaksavar topçusuna mümkün olduğunca düşmana baraj ateşi[5] açması için talimat verildi. Her ne kadar açılacak baraj ateşinde isabet ihtimali düşük de olsa, varlığı ve sesi halkın moralini yükseltecekti.

Baraj ateşi uçakları daha yüksek irtifada uçmaya zorlandığından tahrip edici etkilerini de azaltıyordu.

Kesselring, Londra'ya ikinci gündüz taarruzunu 9 Eylül öğleden sonra başlattı. 11 numaralı Grup bu sefer hazırlıklıydı. Bu grubun 9 avcı uçağı filosu vardı. Başarılı bir takibin ardından Almanların uçuş düzenlerini Londra'ya varmadan bozdu. Bombardıman uçaklarının yarısından fazlası Londra'ya ulaşamadığı gibi hemen hemen hiçbiri hedefini de vuramadı.

Bu yeni Alman taarruzunun, İngiliz Hava Kuvvetleri üzerindeki en önemli etkisi, avcı pilotların üzerindeki gerilimi biraz azaltması olmuştur. Almanlar yeni taktikleri uyarınca taarruzlarının yönünün Londra'ya çevirmişlerdi. Şayet taarruzlarını avcı uçakları filolarına yöneltmeye devam etselerdi İngiliz Hava Kuvvetleri personeli belki de dayanma noktasının sonuna gelebilirdi. Başkentin ve halkın çektiği ıstırap ve acı, ülkenin ve kentin savunmasındaki temel kurtarıcı unsur olacaktı.

Havanın 10 Eylül'de caydırıcı olması, Londra'nın biraz soluk almasını sağladı, ama 11 ve 14 Eylül günleri Alman uçakları Londra'ya ulaştılar. Avcı uçaklarının takibi o denli yetersizdi ki, düşman uçakları, İngiliz hava sa-

Londra'ya yapılan ilk büyük hava taarruzundan sonra doklar alev içerisinde.

vunmasının neredeyse çökmekte olduğunu rapor ettiler. Böylece Hitler, her ne kadar işgal harekâtının uyarı safhasını ertelediyse de bu sefer sadece 17 Eylül'e olmak üzere üç gün ertelemişti.

Kesselring, 15 Eylül pazar sabahı çok büyük yeni bir taarruza başladı. Bu sefer Alman avcı uçaklarının savunması daha iyi planlanmıştı ve zamanlama da daha başarılıydı. Her ne kadar düşman hava armadası kıyı boyunca tek ve ikili filolarla karşılandıysa da, 148 Alman bombardıman uçağı Londra ve civarına ulaştı. Ama yapılan müdahaleler bombaların hedeflerine ulaşmasını engelledi. Öğleden sonra bulutlu hava düşmana yardımcı oldu ve Londra'nın Doğu Bölgesi'ne çok hasar verdiler. Fakat bütün gün boyunca süren saldırılar sonucunda bonbardıman uçaklarının dörtte biri saf dışı kalmıştı.

Daha sonra yapılan incelemeler Almanların o günkü gerçek kaybının altmış uçak olduğunu göstermiştir. Gerçi bu miktar İngiliz Hava Kuvvetleri'nin daha önce zafer edasıyla bildirdiği 185 uçağın üçte biri ediyordu ama İngilizlerin gerçek kaybının yirmi altı uçak olduğu, pilotlarının yarısının da sağ kurtulduğu düşünülürse, geçen haftalara göre dengenin İngiltere'nin lehine doğru dönmekte olduğu görülmektedir. Göring ise hâlâ sürekli avcı pilotlarını suçlayarak ve de iyimser tahminlerine devam ederek, İngiliz Hava Kuvvetleri'nin üç ya da dört gün içinde sonlarının geleceğini tahmin etmekteydi. Fakat, ne amirleri ne de maiyeti onun bu iyimserliğini paylaşıyordu.

17 Eylül'de Hitler, Deniz Kuvvetleri komuta kademesiyle görüşerek İngiliz Hava Kuvvetleri'nin yenilgiye uğratılamadığı konusunda mutabakata varmış ve de kötü hava koşulları nedeniyle İngiltere'nin işgalini "süresiz olarak ertelediğini" bildirmişti. Bu esnada Manş Denizi'ndeki gemilerin durumu şöyleydi: Nakliye gemilerinden 170 adedinden 21'i, çıkarma ve tahliye gemilerinden ve botlarından 1918 adedinden 214'ü İngiliz saldırıları sırasında batmıştı. 12 Ekim'de "Denizaslanı", yani İngiltere'nin işgali harekâtı 1941 baharına kadar kesinlikle ertelenmişti. Ve Ocak'ta Hitler, uzun dönemli olanlar hariç bütün hazırlıkların durdurulması emrini vermişti. Şimdi kafasında tek bir hedef vardı: Rusya.

Göring ise hâlâ, gündüz taarruzlarında ısrar ediyordu. Ancak gündüz taarruzlarında münferit başarılar sağlayabiliyorsa da, genel gidişattaki başarısızlık iyice su yüzüne çıkmaya başlamıştı. Bristol'ün yanındaki Filton'da bulunan uçak fabrikası ağır hasara uğramıştı. Ertesi gün, 25 Eylül'de Southampton yakınındaki Spitfire uçak fabrikası geçici olarak devre dışı kaldı. Fakat 27 Eylül'de Londra'ya karşı düzenlenen çok geniş kapsamlı baskın büyük bir başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Ve 30 Eylül'deki son büyük gündüz taarruzunda sadece çok sınırlı sayıda Alman uçağı Londra'ya varabilmişti. Ve bu arada yirmi İngiliz avcı uçağına karşılık Almanlar kırk yedi uçak kaybetmişti.

Londra'nın harabeye dönmüş halinin St. Paul Katedrali'nden görünüşü.

Eylül'ün ikinci yarısında peşpeşe gelen bu başarısızlıklar ve ağır bombardıman uçaklarının kaybından sonra, Göring avcı bombardıman uçaklarını yüksek irtifada kullanmaya yöneldi. Eylül ayının ortalarında Almanlar avcı uçağı muharebe düzeninden, güçlerinin üçte birinden fedakârlık etme pahasına, avcı bombardıman uçağı düzenine geçti. Bu düzende avcı bombardıman ve muharip olmak üzere toplam 250 uçak yer alıyordu. Fakat, bu muharebe düzenlerinin pekiştirilmesi için ne pilotların eğitimine yeterli zaman vardı ne de taşıdıkları bombalar yeterli tahribat yapacak kadar çoktu.

Bu yeni muharebe uçuş düzeninin sonunda Almanların kayıpları azalmış ve İngiliz pilotların gerilimi artmıştı. Fakat, Ekim ayının sonunda, Alman kayıpları yine de artmaya başladı ve eski oranlarını yakaladı. Bu arada kötüleşen hava koşulları uçak mürettebatı üzerinde olumsuz etkiler yapmaya başlamıştı. Alman pilotlarının kullandıkları havaalanları neredeyse bataklık gibiydi. Ekim ayındaki Almanların kayıpları İngiliz kayıplarının çok üzerindeydi ve toplam olarak 325 uçak kaybetmişlerdi.

İngilizlerin en çok zarar gördüğü taarruzlar geceleri normal bombardıman uçaklarıyla yapılan baskınlardı. 9 Eylül'den bu yana Sperrle'nin 3 numaralı Filosunun 300 uçağı, hiç değişmeyen bir tarzda toplam elli yedi gece Londra'yı bombalamıştı.

Kasım'ın başlarında, Göring yayınladığı bir emirle taktiğini tamamen değiştirdiğini ilan etmişti. Taarruzun sıklet merkezi, geceleyin şehirler, endüstriyel merkezler ve limanlar olacaktı. 2 numaralı Filonun uçaklarının da görevlendirilmesiyle, her ne kadar bir seferde 250 uçak taarruza katılıyorsa da, görevlendirilen toplam uçak sayısı 750 olmuştu. Bu uçaklar alçak irtifada daha yavaş uçabilecekleri için, geceleyin gündüz taşıdıklarından daha fazla bomba taşıyabiliyorlardı. Bu miktar 1000 tona kadar çıkabiliyordu. Ancak isabet konusunda pek başarılı değillerdi.

Yeni taarruz 14 Kasım'da Coventry kentine yapılan baskınla başladı.

Hem ay ışığı hem de hava kılavuz birlikleri[6] yön bulmalarında yardımcı oluyorlardı. Fakat, Coventry'de olduğu gibi, Birmingham, Southampton, Bristol, Plymouth ve Liverpool gibi büyük şehirlerde etkili olamadı. 29 Aralık'taki taarruzda özellikle Londra büyük hasar gördü. Taarruzlar havanın düzeldiği Mart ayına doğru azaldı. Bu arada 10 Mayıs'ta, Batı'nın işgalinin birinci yılına rastlayan ve peş peşe gelen taarruzlar Londra'ya çok zarar verdi. Fakat İngiltere'nin göklerinde cereyan eden, İngiliz tarihine "Blitz" diye geçen "Yıldırım Savaşı" 16 Mayıs'ta sona erdi. Alman Hava Kuvvetleri'nin uçakları, yaklaşan Rusya taarruzu için doğuya gönderilmişti.

1940 yılının Temmuz ayından, aynı yılın Ekim ayının sonuna kadar devam eden hava taarruzları, kabul edilen ve bilinenden çok daha fazla zarar vermiş ve büyük karışıklığa yol açmıştır. Eğer Almanlar taarruzlarında daha ısrarcı olmuş olsalar ve endüstriyel bölgelere daha şiddetli taarruzlar düzenlemiş olsalardı daha başarılı olacaklar ve verdikleri hasar da çok fazla olacaktı. Ama ne İngiliz halkının moralini ne de İngiliz Hava Kuvvetleri'nin kendisini çökertmede başarılı olabildiler.

1940 yılının Temmuz ayında başlayan ve Ekim ayının sonuna kadar devam eden "Britanya Savaşı"nda Almanlar, İngilizlerin iddia ettiği gibi 2698 değil 1733 uçak, İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri de (RAF/Royal Air Force) Almanların iddia ettiği gibi 3058 değil, 915 uçak kaybetmişti.

Notlar:

[1] Amfibi harekât: Gemilere ve küçük deniz araçlarına bindirilmiş deniz ve çıkarma kuvvetleri ile denizden yapılan ve düşman kıyısına bir çıkarmayı içine alan bir taarruz (Ç.N.)

[2] Harekât yarıçapı (Seyir yarıçapı): Bir gemi, uçak ya da aracın bütün emniyet ve işletme unsurları dikkate alınarak normal muharebe yükü ile belirli bir rota üzerinden uzaklaşıp yakıt ikmali yapmadan geri dönebileceği azami mesafe (Ç.N.)

[3] Taktik muharebe uçuşu: Bir uçağın fiili olarak muharebeye katılması da dahil olmak üzere toplam uçuş süresi (Ç.N.)

[4] Göndermeç: Bir telefon, telgraf ya da telsiz gibi cihazlarda haberi gönderme işini yapan kısım (Ç.N.)

[5] Baraj ateşi: Özel surette ve belirli bir hedefe nişan alınarak yapılan atıştan farklı olarak bir boşluğu ya da sahayı doldurmak amacıyla yapılan atış (Ç.N.)

[6] Hava kılavuz birlikleri: Atma bölgesine, atlama noktasına ya da hedefe gitmesi için bir hava birliğine kılavuzluk eden tecrübeli uçak personeli ve hava araçlarını atma ve iniş bölgelerine sevk edecek seyrüsefer (gidiş/geliş) yardımcı noktalarını tesis etmek ve işaretlemek üzere bir indirme hedefine atılmış ya da indirilmiş timler (Ç.N.)

DOKUZUNCU KISIM

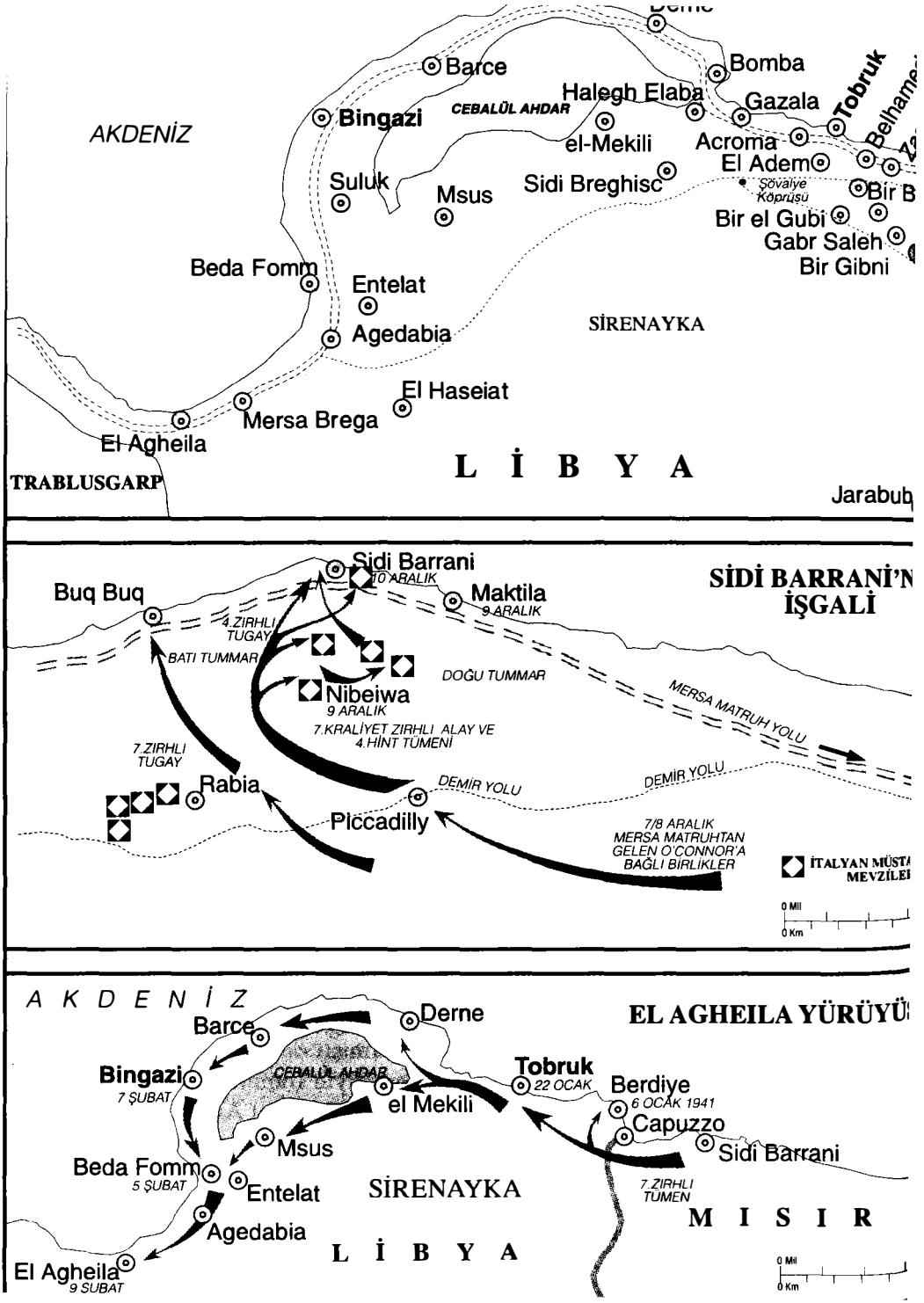
Mısır'dan Karşı Taarruz

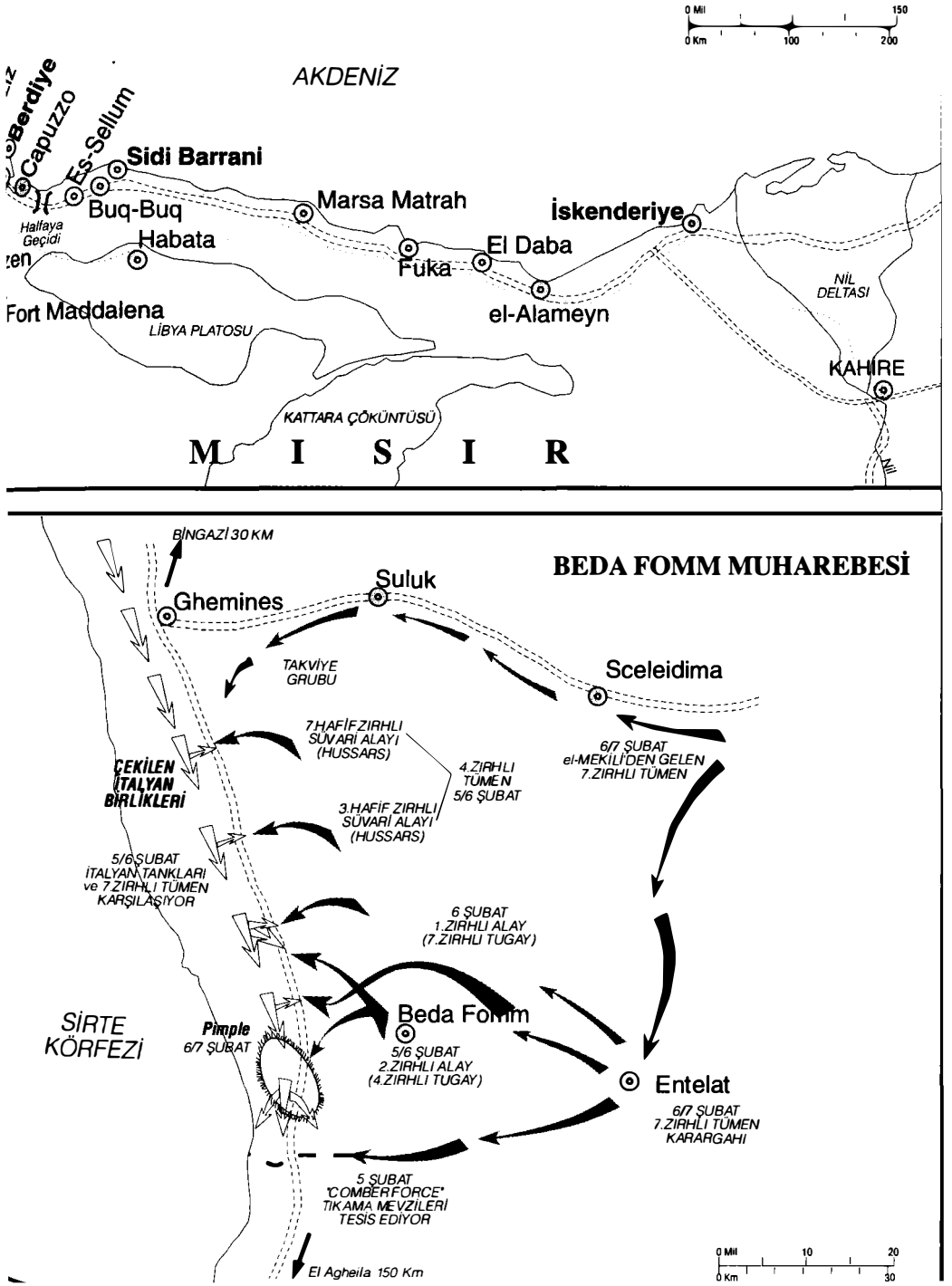
Hitler'in Batı'daki taarruzu, Fransa'da Somme-Aisne cephesine dayandığında, Fransa'nın yenilgisi kaçınılmaz hale gelmişti. İşte bu anda, Mussolini 10 Haziran 1940'ta İtalya'yı savaşa soktu. Mussolini ve İtalya açısından hemen hemen bütünüyle emin bir karardı bu. Fakat, İngiltere'nin Akdeniz ve Afrika'daki konumu bakımından neredeyse öldürücü bir darbeydi. Bu İngiltere'nin tarihindeki en karanlık dönemdir. Zira, her ne kadar ordusunun büyük bir bölümü denizden kaçmış ve tahliye edilmişse de, silah ve teçhizatının çok önemli ve büyük kısmını geride bırakmak zorunda kalmıştı. Ve bu durumda zaferden zafere koşan Almanya karşısında işgal tehlikesiyle karşı karşıya kalıyordu. Bu koşullarda, Libya'da ve Doğu Afrika'da bulunan İtalyan ordularının işgal tehlikesine karşı, Mısır ve Sudan'ı koruyan küçük çaptaki ve çeşitli yerlere dağılmış İngiliz Ordusu'nu takviye edecek hiçbir kuvvet yoktu.

Durum giderek daha da kötüleşiyordu, çünkü İtalya'nın savaşa girmesi, Akdeniz'i kullanılmayacak kadar tehlikeli hale getirmişti. Bu nedenle takviye kuvvetler Afrika'yı Cape rotasından yani Atlas Okyanusu'ndan dolaşarak Kızıldeniz'e ulaşmak zorundaydı. Bu yolu korkunç derecede uzatıyordu. Mayıs 1940'ta hazır olan 7.000 kişlik İngiliz Yurt Dışı Sefer Kuvvetleri Ağustos'un sonuna kadar Mısır'a varamamıştı.

İtalyan Orduları Hore-Belisha'nın önerisiyle Temmuz 1939'da Orta Doğu'daki kuvvetlerin komutanlığına getirilen General Archibald Wavell'in komutası altındaki İngiliz birlikleri karşısında sayıca ezici bir üstünlüğe sahipti. Şimdi orada 50.000 İngiliz askerinin karşısında yarım milyon İtalyan ve İtalyan kolonilerine bağlı asker vardı.

Güney cephelerinde bulunan Eritre ve Habeşistan'da (Etiyopya) ise

AKDENİZ
Barce
Bingazi
CEBALÜL AHDAR
Halegh Elaba
Bomba
Gazala
Tobruk
el-Mekili
Acroma
El Adem
Sovalye Köprüsü
Suluk
Msus
Sidi Breghisc
Bir el Gubi
Gabr Saleh
Bir Gibni
Beda Fomm
Entelat
Agedabia
SİRENAYKA
El Haseiat
Mersa Brega
El Agheila
TRABLUSGARP
L İ B Y A
Jarabub
SİDİ BARRANİ'N İŞGALİ
Sidi Barrani
10 ARALIK
Buq Buq
Maktila
9 ARALIK
4.ZIRHLI TUGAY
BATI TUMMAR
DOĞU TUMMAR
MERSA MATRUH YOLU
Nibeiwa
9 ARALIK
7.KRALİYET ZIRHLI ALAY VE 4.HİNT TÜMENİ
7.ZIRHLI TUGAY
Rabia
DEMİR YOLU
Piccadilly
7/8 ARALIK MERSA MATRUHTAN GELEN O'CONNOR'A BAĞLI BİRLİKLER
İTALYAN MÜSTA MEVZİLEI
0 Mil
0 Km
A K D E N İ Z
EL AGHEILA YÜRÜYÜ
Derne
Barce
Bingazi
7 ŞUBAT
CEBALÜL AHDAR
el Mekili
Tobruk
22 OCAK
Berdiye
6 OCAK 1941
Capuzzo
Sidi Barrani
Msus
Beda Fomm
5 ŞUBAT
Entelat
SİRENAYKA
7.ZIRHLI TÜMEN
Agedabia
M I S I R
L İ B Y A
El Agheila
9 ŞUBAT
0 Mil
0 Km

BATI ÇÖLÜ
0 Mil
150
0 Km
100
200
AKDENİZ
Berdiye
Capuzzo
Es-Sellum
Sidi Barrani
Buq-Buq
Marsa Matrah
İskenderiye
Halfaya Geçidi
Habata
El Daba
Fuka
NİL DELTASI
Fort Maddalena
el-Alameyn
LİBYA PLATOSU
KAHİRE
KATTARA ÇÖKÜNTÜSÜ
M I S I R
Nil
BİNGAZİ 30 KM
BEDA FOMM MUHAREBESİ
Suluk
Ghemines
TAKVİYE GRUBU
Sceleidima
7.HAFİF ZIRHLI SÜVARİ ALAYI (HUSSARS)
4.ZIRHLI TÜMEN 5/6 ŞUBAT
6/7 ŞUBAT el-MEKİLİ'DEN GELEN 7.ZIRHLI TÜMEN
ÇEKİLEN İTALYAN BİRLİKLERİ
3.HAFİF ZIRHLI SÜVARİ ALAYI (HUSSARS)
5/6 ŞUBAT İTALYAN TANKLARI ve 7.ZIRHLI TÜMEN KARŞILAŞIYOR
6 ŞUBAT 1.ZIRHLI ALAY (7.ZIRHLI TUGAY)
SİRTE KÖRFEZİ
Pimple 6/7 ŞUBAT
Beda Fomm
5/6 ŞUBAT 2.ZIRHLI ALAY (4.ZIRHLI TUGAY)
Entelat
6/7 ŞUBAT 7.ZIRHLI TÜMEN KARARGAHI
5 ŞUBAT "COMBER FORCE" TIKAMA MEVZİLERİ TESİS EDİYOR
El Agheila 150 Km
0 Mil
10
20
0 Km
30

200.000'den fazla asker vardı. Ve bunlar kolaylıkla, batıya, yani Sudan'a girebilirlerdi. Çünkü burayı sadece 9.000 İngiliz ve Sudanlı askerler savunuyordu. Ya da bu İtalyan birlikleri hemen hemen Sudan'daki kadar birliğin savunduğu daha güneyde bulunan Kenya'ya girebilirlerdi. Sudan'ın uzaklığı ve doğal engellerinin fazla olması İtalyanların yeni işgal ettikleri Etiyopya topraklarındaki işgali sürdürmelerindeki zorlukla birleşince, bu engeller Sudan'ın bu tehlikeli dönemdeki en büyük savunmasını oluşturmuştu. Kassala ve Gallabat'taki iki küçük sınır ihlalinden başka İtalyanların hiçbir taarruzu olmamıştı.

Kuzey Afrika cephesinde bulunan Sirenayka bölgesinde İtalyan Mareşal Graziani'nin emrindeki kuvvetlerin karşısında Mısır'ı koruyan İngiliz, Yeni Zelandalı ve Hintlilerden oluşan 36.000 kişilik bir kuvvet vardı. Mısır sınırının berisindeki Batı Çölü, cepheyi ikiye bölüyordu. En önemli İngiliz birliği ve garnizonu Nil Deltası'nın 300 kilometre batısında, sınırdan 200 kilometre içeride Mersa Matruh'ta bulunuyordu.

Bununla beraber, Wavell pasif kalmak yerine, eksik kadrolu zırhlı tümenini sağ kanatta taarruz örtme kuvveti[1] olarak kullandı. İtalyan birliklerini ve mevzilerini sürekli taciz ederek tamamen taarruza dönük olarak davranıyordu. Böylece, muharebenin başlangıcında, çok geçmeden "Çöl Fareleri" diye ünlenecek General Creagh'ın 7'nci Zırhlı Tümeni düşmana karşı büyük moral kazanmıştı. Afrika'daki İngiliz Yurt Dışı Sefer Kuvvetleri Komutanı Wavell bu muharebelerde Yarbay Combe komutasındaki 11'inci Hafif Zırhlı Alayı'na (Hussars) çok şey borçlu olduğunu ifade etmekten kendini alamamıştır. Bu zırhlı alay muharebeler boyunca en ön safta düşmanla göğüs göğüse çarpışmıştır.

14 Haziran'da Caunter emrindeki seyyar bir birlik Capuzzo Garnizonu'nu sürpriz bir saldırıyla ele geçirmiştir. İngilizler burayı sürekli olarak ellerinde tutmak için çaba harcamadılar. Çünkü temel stratejileri çölde hareket yeteneklerini kısıtlamamak ve birliklerini seyyar tutmaktı. Aynı anda İtalyanları toplu hedef haline getirmek için taktik planlar yapıyorlardı. Eylül ortasına kadar yayınlanan resmi raporlara göre İtalyanların üç aylık zayiat toplamı 3500 kişiydi. Buna karşılık İngilizlerin zayiatı sadece 150 kişiydi.

İtalyanlar, 13 Eylül'de altı tümeni muharebeye hazır hale getirdikten sonra dikkatli bir şekilde Batı Çölü'ne doğru ilerlemeye başladılar. İngilizlerin Mersa Matruh'taki Garnizonu'na yaklaşık 100 kilometre kala, yani yarı yolda Sidi Barrani'de konakladılar ve burada tahkim edilmiş mevziler hazırladılar. Bu mevziler birbirlerini destekleyecek tarzda yapılıyordu. Hiçbir ilerleme yapmadan haftalar geçiyordu. Bu arada, Wavell'e yardımcı kuvvetler de ulaşmıştı. Bu birlikler Churchill'in cesur girişimiyle, üç ticari gemiyle yola çıkarılan üç zırhlı alaydı.

Wavell, İtalyanlar gelmediğinden, aniden hücuma geçerek onları baskına uğratmayı planlıyordu. Bu darbe, bütün İtalyan ordusunun imhasına ve neredeyse Kuzey Afrika'daki bütün İtalyan birliklerinin çökmesine yol açacaktı.

Fakat, bu taarruzdan böylesine büyük ve dramatik bir sonuç umulmamıştı. Taarruz çok geniş kapsamlı planlanmıştı, ama taarruzu devam ettirip, başarıyı genişletme harekâtı düşünülmemişti. Bu taarruzda Wavell'in asıl düşüncesi, İtalyanlara geçici olarak, sersemletici bir darbe vurmak ve bu şaşkınlıktan faydalanarak bir kısım kuvvetini Sudan'a kaydırmak ve oradaki İtalyan birliklerini de püskürtmekti. Maalesef, böylesine büyük bir başarı kazanılacağı umulmadığından, düşmanı takip edip, taarruza devam etmek için hazırlıklı değillerdi. Bu nedenle, aslında kazanılmış olan bir zaferden elde edilmesi gereken yarar elde edilemedi.

Bu başarının kazanılması, daha önce plan tatbikatında tartışma konusu olan, çok temel taktik değişikliği sayesinde olmuştu. Düşmana cepheden yapılması düşünülen taarruz, arazinin mayın döşeli olması ihtimaline karşılık düşmanı, gerisine sarkarak vurmayı amaçlayan bir planla değiştirildi. Bu değişiklik Wavell tarafından harekâtın plan tatbikatına gönderilen Tuğgeneral Dorman-Smith tarafından önerilmiştir. Planın avantajları Batı Çöl Birlikleri Komutanı General O'Connor tarafından hemen kavranmış ve zaferin kazanılması büyük çapta bu generalin harekâtı icrası sayesinde olmuştur. Zira, muharebe alanına, uygun sevk ve idare mesafesi dışında olan İngiliz Yurt Dışı Sefer Kuvvetleri Komutanı Wavell ve Korgeneral Wilson, yerinde ani ve hızlı kararlar gerektiren böyle bir taarruz için yararlı olamazlardı. Sonradan belirtileceği gibi söz konusu komutanların muharebeye önemli, ama olumsuz katkıları olmuştur.

O'Connor'un elinde 80.000 düşman askerine karşılık 30.000 asker, fakat 120 tanka karşı 275 tank vardı. 7'nci Tank Alayı'nın 50 adet ağır Matilda tankı düşmanın tanksavar silahından etkilenmemişti. Bu unsur, diğer muharebelerde de en büyük rolü oynamıştır.

7 Aralık gecesi, birlik Matruh Garnizonu'ndan yola koyulduğunda önünde 100 kilometrelik bir yol vardı. Ertesi gece, düşmanın konakladığı yerlerden geçti ve 9 Aralık gününün ilk saatlerinde General Beresford– Peirse komutasındaki 4'üncü Hint Tümeni Nibeiwa kampını arkadan vururken, öncü olarak 7'nci Kraliyet Tank Alayı bulunuyordu. Garnizon gafil avlanmıştı. 4000 esir aldılar. İngilizlerin zayiatı sadece 7 tank askeriydi.

Matilda tankları daha sonra Batı Tummar adı verilen kampa ulaştılar ve bunu da aynı gün ele geçirdiler. Doğu Tummar da düşmüştü. Bu arada 7'nci Zırhlı Tümen batıya doğru hareketle kıyıya varınca, düşmanın her iki çekilme hattına da ulaşmış oldu.

Ertesi gün, 4'üncü Hint Tümeni kuzeye, yoğun İtalyan mevzilerinin olduğu Sidi Barrani yöresine hareket etti. Düşman alarmda beklerken, 4'üncü Hint Tümeni de kum fırtınalarıyla boğuşuyordu. Fakat, ilk yoklamalardan sonra 7'nci Zırhlı Tümen'den gönderilen iki ilave tank alayıyla birlikte, öğleden sonra her iki kanattan birden taarruza geçilerek Sidi Barrani mevzileri gün sona ermeden ele geçirildi.

Üçüncü gün, 7'nci Tümen'in ihtiyat tugayı batıda gerçekleştirilecek kuşatma harekâtı için getirildi ve Buq-Buq bölgesine ulaşarak geri çekilen düşmanı takip etmeye başladı. Sonuçta toplam 40.000 esir, dört yüz top ele geçirmişlerdi.

Arta kalan işgalci İtalyan kuvvetleri kıyı garnizonu olan Berdiye'ye sığındılar. Orada 7'nci Zırhlı Tümen tarafından çembere alındılar. Ancak, düşman çembere alınmışken imhasını sağlayacak destek piyade birlikleri yoktu. Zira, üst komutanlar, Sidi Barrani ele geçer geçmez, 4'üncü Hint Tümeni'ni Sudan'a göndermek üzere Mısır'a getirtmeyi planlıyorlardı. Onların muharebe sahalarından bu kadar uzakta olmaları O'Connor'un kazandığı kati zaferin anlaşılmasını zorlaştırıyor ya da yarattığı olağanüstü büyük fırsatın değerlendirilmesini olanaksız hale getiriyordu. Ve bu çok önemli gelişmeleri kavrayamadıklarından, 4'üncü Hint Tümeni'nin geri çağrılmasında ısrar ediyorlardı.

Böylece, 11 Aralık'ta, yani muharebenin üçüncü günü İtalyanlar panik içinde batıya doğru kaçarken, zaferi kazanan birliklerin yarısı da doğuya, geriye doğru yola çıkıyordu. Bu ilginç bir görüntü oluşturuyor ve çok önemli bir gecikmeye neden oluyordu. İngilizlerin devam eden taarruzlarına yardım etmek için gönderilen 6'ncı Avustralya Tümeni'nin buraya ulaşması üç haftayı bulacaktı.

3 Ocak 1941'de, Berdiye'ye 7'nci Kraliyet Tank Alayı'nın önderliğinde 22 Matilda tankıyla taarruza geçildi. Savunma çok çabuk çöktü ve tüm garnizon üçüncü gün teslim oldu. Toplam 45.000 esir, 462 top ve 129 tank ele geçirildi. Avustralya Tümen Komutanı Tümgeneral Mackay, her Matilda tankının kendisi için bir piyade taburu demek olduğunu ifade diyordu.

Berdiye'nin ele geçirilmesinden hemen sonra Avustralyalı birlikler toparlanıp gelene dek 7'nci Zırhlı Tümen, Tobruk'u tecrit etmek için doğuya harekete geçti. Tobruk'a taarruz 21 Ocak'ta başladı ve ertesi gün Tobruk düştü. Ele geçen toplam esir sayısı 30.000, top 236 ve tank sayısı 87 idi. Bu taarruzda sadece on altı Matilda tankı kullanıldı, ama düşmanın savunmasını yaran da bunlardı. Tarihin hiçbir döneminde, hiçbir savaşta, tek bir birlik 7'nci Kraliyet Tank Alayı'nınki kadar kati bir rol oynamamıştır. Sırasıyla Sidi Barrani, Berdiye ve Tobruk'ta olduğu gibi...

İngiliz birlikleri Sirenayka'ya doğru çok hızlı ilerleyişini, takviye birlik-

lerinden yoksun olarak gerçekleştirildiği için bu ilerleme ayrı bir anlam ve önem kazanıyordu. General O'Connor'a gönderilmesi gereken takviye kuvvetleri, ulaştırma birlikleri ve uçaklar Mısır'da bekletiliyordu. Zira, Churchill'in aklı şimdi başka yerlerdeydi. Birinci Dünya Savaşı'nda gerçekleşmeyen bir girişiminden ve ardından Yunanlıların İtalyanlara kafa tutmasından esinlenerek, Almanya'ya karşı Balkan Devletleri'yle güçbirliğini oluşturmayı planlıyordu. Çekici bir girişimdi, ama gerçekçi değildi. Zira, Balkan Devletlerinin geri kalmış ordularının, Almanların hava ve zırhlı birliklerine, tanklarına dayanmaları mümkün değildi. Aynı zamanda İngilizlerin bu devletlere yardımı çok sınırlı olabilirdi.

Ocak ayının başlarında, Churchill, Yunanlılara, Selanik'e indirme yapacak tank ve topçu birliklerinden oluşan bir İngiliz Yurt Dışı Sefer Kuvvetini kabul etmeleri için baskı yapmaya karar verdi ve her ne kadar General O'Connor'un birliklerini zayıflatacaksa da, Wavell'e böyle bir kuvvetin Yunanistan'a gönderilmesi için gerekli hazırlıkları yapmasını emretti.

Fakat, o zamanki Yunan Hükümeti'nin başı olan General Metaxas, bu girişimin muhtemelen bir Alman taarruzunu tahrik edeceğini ve kendilerinin Alman taarruzunu karşılayacak kadar güçlü olamadıklarını öne sürerek öneriyi geri çevirdi. Bundan başka Yunan Orduları Başkomutanı General Papagos, İngilizlerin Afrika konusunu tam anlamıyla halletmeden kuvvetlerini bölmesinin pek akıllı olmayacağını söyledi.

Önerinin, Yunan Hükümeti'nce nazik bir biçimde reddedilmesi, General O'Connor'un Tobruk'u işgal etmesiyle aynı zamana denk geldi. Böylece İngiliz Hükümeti Bingazi'yi ele geçirmek için General O'Connor'un girişimde bulunmasını istedi. Bu Sirenayka'nın, yani Kuzey Afrika'nın doğusunun

İngilizler karşısında Sirenayka'dan çekilen İtalyan askerleri.

yarısının işgalinin tamamlanması anlamına geliyordu ve Wavell'e, General O'Connor'a takviye hiçbir kuvvet vermemesi için Churchill tarafından emir verilmişti.

İlerlemesine izin verilen General O'Connor, bir kez daha elindeki çok yetersiz birliklerle beklenenden çok daha fazlasını başarmıştı. 7'nci Zırhlı Tümenin tank mevcudu doksan beşe düşmüştü. Bu tankların aynı zamanda zırhları çok ince olduğu gibi silahlarının da zırh delme kabiliyetleri çok azdı. Kıyı şeridindeki Derne'de çok kuvvetli şekilde mevzilenen düşmanı, lojistik destek ve tanklar kendisine ulaştığında, kanatlardan kuşatmak için planlarını yapıyordu. Bu harekât, onun 12 Şubat'ta ilerleyebilmesi için gerekliydi.

Fakat, 3 Şubat'taki hava keşfi düşmanın Bingazi'yi terkedip Sirenayka'dan Trablusgarp'e girişi kesecek olan Agheila'ya çekileceğini gösteriyordu. Düşman çoktan yürüyüş kolları halinde yola koyulmuştu bile.

O'Connor hiç vakit yitirmeden çok cesur bir kararla, düşmanı geri çekilirken takip etmek için plan yaptı. Eksik kadrolu 7'nci Zırhlı Tümen'i General Creagh komutasında görevlendirerek çölü iç kısmından dolaşarak Bingazi'nin çok ilerisinde kıyıya ulaşmalarını emretti. Bingazi'nin bulundukları el-Mekili'ye mesafesi yaklaşık 225 kilometreydi. Bu olağanüstü zor takibe iki günlük silah, gereç, yiyecek ve petrol stokuyla yola çıkıyordu. Bu eşine ender rastlanan cesur davranışlardan biriydi.

Caunter'in 4'üncü Zırhlı Tugay'ı takibe 4 Şubat saat 08.30'da başladı ve onu 11'inci Hafif Zırhlı Alay'ın (Hussars) araçları takip etti. Diğer Zırhlı Tugay'ın kadrosu ise tank alayına düşürülmüştü. Öğleyin ulaşan keşif haberi çok kötüydü. Düşmanın daha şimdiden Bingazi'nin güneyine vardığını bildiriyordu. Takibi hızlandırmak için Creagh, Caunter'a motorize piyade ve topçu birliklerini tertipleyip Albay Combe komutasında 11'inci Hafif Zırhlı Alay ile, önden göndermesini emretti. Caunter'in bu emre itirazı, söz konusu birliklerin tugayın arka kısmından tertipleyecek olmasıydı. İntikal konvoyunun hazırlanması sırasında meydana gelen karmaşa bir anlamda bu itirazı haklı çıkardı. Bundan başka, öğleyin karşılaşılan ve olağanüstü kötü olan arazide, tankları neredeyse bütün tekerlekli araçlar geçti. Caunter, bu cebri yürüyüşüne geceleyin ay ışığında da devam etti. Caunter, tank müretebatına birkaç saat istirahat vermek yerine yürüyüşü tercih etmişti.

Arazinin çok daha fazla elverişli olduğu 5 Şubat sabahı "Comberforce"un kuvvetleri en uzun yürüyüşü gerçekleştirdiler. Öğleden sonra, Beda Fomm'un güneyinde düşmanın iki geri çekilme yolunu tıkamışlardı. O akşam İtalyan topçusunu ve tahliye ettikleri sivilleri bir tuzak bekliyordu.

Bu arada, Caunter'u yakından takip eden tanklar, saat 17.00'de düşmanın Beda Fomm'daki çekilme hattına ulaştı. Karanlıktan önce topçu ve ulaş-

tırma birlikleri olarak iki kola ayrıldılar. Bu harekât tarzıyla, 33 saatte 250 kilometrelik yolu katetmişlerdi. Bu bir rekordu, ayrıca yolların olmaması ya da çok bozuk olması başarının derecesini daha da büyütüyordu.

Ertesi gün, 6 Şubat'ta, düşmanın tanklarının eşliğinde yürüyüşe geçen ana kolu görünmeye başladı. İtalyanların 100 tankına karşılık Caunter'in sadece yirmi beş tankı vardı. Ancak, İtalyanların tankları muharebe düzeninden ziyade yollarda ilerliyordu. Oysa İngiliz tankları ustaca manevralardan sonra ateş mevzilerine[2] girmişler ve tankları gizlemişlerdi. Tank muharebeleri gün boyunca sürdü. Günün en büyük yükünü, tank sayısı on dokuzdan öğleden sonra yediye düşen 2'nci Kraliyet Tank Alayı çekmişti. 1'inci Kraliyet Tank Alayı'nın on tanklı alayı muharebe yerine ulaştığında durum buydu. 3 ve 7'nci Hafif Zırhlı Alaylar tanklarını cesurca muharebe hattına sürdü ve düşmanı taciz etti.

Muharebe sahasında gece olduğunda, İtalyan tanklarından altmış adedi muharebe dışı kalmış, diğer kırk tanesi sabahleyin muharebe sahasında terkedilmişti. İngiliz tanklarından sadece üçü muharebe dışı kalmıştı. İtalyan piyadeleri ve diğer birlikleri kendilerini koruyan tankları elden çıkınca açıkta kalmış ve teslim olmuşlardı.

Artçı birliği gibi hareket eden Combe'un birlikleri, 4'üncü Zırhlı Tugay'dan kaçmayı başaran bu münferit birlikleri yakalamıştı. İtalyanların son kurtulma girişimi, 16 tankla, Combe'un birliklerini arkadan yarma harekâtı oldu. Ancak bu da Piyade Tugayı'nın 2'nci Taburu tarafından durduruldu.

Beda Fomm muharebesinde, toplam 20.000 esir, 216 top ve 120 tank ganimet alındı. İngilizlerin bu muharebedeki toplam gücü ise Caunter ve Combe'la birlikte sadece 3.000 askerdi. 4 Ocak'ta, Dışişleri Bakanlığı görevine dönen Anthony Eden, Churchill'in bir deyişinin, diğer bir şeklini söylüyordu: "Hiçbir savaşta, bu kadar fazla birlik bu kadar az birliğe teslim olmamıştı." Aslında, Beda Fomm'daki zaferin büyüklüğünü ifade etmek için bu sözcükler bile yetersiz kalıyordu.

Ancak, zafer sevinci pek uzun sürmedi. Graziani'nin ordusunun toptan saf dışı kalması, İngilizlere Agheila darboğazından Trablusgarp'e inme olanağı vermişti. O'Connor ve askerleri Trablusgarp'e bir an önce varmak ve düşmanı Kuzey Afrika'daki son tutunma noktasından atmak isterken, İngiliz Kabinesi'nin emriyle durdurulmuşlardı.

12 Şubat'ta, Churchill, Wavell'e bir telgraf göndererek, önce Bingazi'nin planlanan ve umulan tarihten üç hafta önce ele geçirilişini kutlamış, ardından elinde sadece Sirenayka'yı tutacak kadar bir birlik ayırdıktan sonra ilerlemesini durdurmasını ve diğer birliklerini Yunanistan'a göndermek üzere hazırlamasını emretmişti. Böylece O'Connor'a bağlı hava kuvvetlerine ait fi-

lolardan neredeyse sadece bir filo kalıyor, diğerleri Yunanistan'a gönderiliyordu.

Böyle bir harekete neden gerek duyulmuştu? 29 Ocak'ta, Yunan Başbakanı General Metaxas aniden ölmüştü. Yerine geçen yeni Yunan Başbakanı o kadar güçlü ve dirayetli değildi. Churchill eskiden beri gerçekleştirmek istediği Balkan projesini canlandırmak için bu fırsatı kaçırmak istemedi. Yunan Hükümeti'ne tekrar baskı yaptı ve bu kez onları ikna etti. 7 Mart'ta, Orta Doğu'da bulunan 50.000 askerden oluşan ilk İngiliz Yurt Dışı Sefer Kuvveti Yunanistan'a vardı.

6 Nisan'da Almanlar Yunanistan'ı istila ettiler. İngiliz birlikleri ikinci Dunkerque olayıyla karşı karşıya kaldılar. Bütün silah, araç, gereçlerini ve tanklarını, diğer malzemelerini ve 12.000 askerini Almanlara esir bırakarak bu korkunç felaketten kıl payı kurtuldular.

Oysa O'Connor, Trablusgarp'ı ele geçirebileceklerinden çok emindi. Böylesine bir harekâtta Bingazi'yi üs olarak kullanmak gerekiyordu. Ancak, oradaki araçların birçoğu Yunanistan'da neredeyse bir kumar niteliğinde olabilecek bir harekât için ayrılmıştı. Ancak daha sonra harekâtın gerçekçi olmadığı görüşü ağırlık kazanarak sorun çözüldü. Sonraları Montgomery'nin Kurmay Başkanı olan General de Guingand'ın açıkladığı gibi Orta Doğu'daki Müşterek Planlama Heyeti Trablusgarp'ın ele geçirileceğine ve Afrika'nın bahardan evvel İtalyanlardan temizleneceğine inanmıştı.

Hitler Karargâhı'nın (OKW) önde gelen generallerinden olan Warlimont, Alman Yüksek Komuta Heyeti'nin de aynı görüşte olduğunu ileri sürüyordu:

> *"Biz de o zaman İngilizlerin harekâtı neden durdurup, İtalyanları Sirenayka'ya doğru sıkıştırmayarak Trablusgarp'a doğru ilerlemediklerini anlayamadık. Durmaları için hiçbir neden yoktu. Orada kalan az sayıdaki İtalyan birlikleri de zaten panik içindeydi ve her an karşılarında İngiliz tanklarını göreceklerinden ödleri kopuyordu."*

6 Şubat'ta, yani Graziani'nin ordusunun tam Beda Fomm'dan atıldığı gün, Fransa'nın işgalinde 7'nci Alman Panzer (Tank) Tümeni'ne komuta eden genç Alman generali Erwin Rommel, İtalyanların kurtarılması için Kuzey Afrika'ya gönderilecek mekanize birliğin komutanlığına atanmak için Hitler'in yanma çağrıldı. Bu kuvvet, iki küçük çaplı birlikten oluşacaktı. Bu birliklerden birisi 5'inci Hafif, diğeri de 15'inci Panzer Tümeni'ydi. Fakat, ilkinin intikali Nisan ortasına, ikincisinin intikali de Mayıs'ın sonuna dek gerçekleşmeyecekti. Program yavaş ilerliyordu, İngilizlerin önü hâlâ açıktı ve hiçbir engel yoktu.

12 Şubat'ta Rommel, Trablusgarp'a uçtu. İki gün sonra Almanların ilk birliği intikal etti. Bu birlik keşif ve tanksavar taburundan oluşuyordu.

Rommel, vakit yitirmeden bu birlikleri cepheye sürdü ve çok kısa zamanda imal ettirdiği bir avuç kadar sahte maket tanklarla bu birlikleri destekledi. Amacı çok güçlü olduğu izlenimini yaratmaktı. Bu maketler, Volkswagenler üzerine monte edilmişlerdi. 11 Mart'ta 5'inci Hafif Tümen'in Tank Alayı Trablusgarp'a vardı.

İngilizlerin ilerlemediklerini gören Rommel, elindeki mevcut kuvvetlerle taarruz etmeyi düşündü. Ama, hedefi sadece Agheila boğazını işgal etmekti. Bunu 31 Mart günü o kadar kolay başardı ki, sonuçta harekâta devam etmeyi kararlaştırdı. İngilizlerin, kendisinin kuvvetini abarttığını ve bunun da maket tanklar sayesinde olduğunu anlamıştı. Bundan başka, havadaki Almanların lehine olan kuvvet dengesi, İngilizlerin gözünden Almanların karadaki zayıflıklarını gizlemiş ve bu da İngiliz Hava Kuvvetleri'nin müteakip muharebelerde yanıltıcı raporlar vermesine yol açmıştır.

Rommel, zamanlamasında da çok talihliydi. İngilizlerin 7'nci Zırhlı Tümeni, Şubat ayının sonunda Mısır'a dinlendirilmesi ve yeniden tertiplenmesi için geri gönderilmişti. Onun yerine yeni ve tecrübesiz 2'nci Zırhlı Tümen'in bir kısmı gelmişti. Bu tümenin diğer kısmı da Mısır'a gitmişti. 6'ncı Avustralya Tümeni Yunanistan'a gönderilmiş, yerine mühimmat, teçhizat ve eğitim yönünden eksik olan 9'uncu Tümen gelmişti. O'Connor dinlendirilmeye alınmış, nöbeti ondan tecrübesiz bir komutan olan Neame almıştı. Bundan başka Wavell de sonradan kabul ettiği gibi, muhtemel Alman taarruzlarını haber veren raporları dikkate almadığını söylemiştir.

Mayıs'ın sonlarına kadar beklemesi için üstlerinden gelen emirlere aldırmayan Rommel, 2 Nisan'da elli tank ve onu daha yavaş izleyen iki yeni İtalyan tümeniyle, ilerlemesine kaldığı yerden devam etmeye başladı. Zayıf olan birliklerinin gücünü hile ve hareket unsurlarıyla arttırmaya çalıştı. Rommel'in herkesi şaşırtan ilk taarruzdaki başarısı çok etkileyici olmuştu.

Giriştiği cesur yarma harekâtı çok başarılı olmuştu. İngiliz kuvvetleri bir panik içindeydi ve 3 Nisan'da Bingazi'yi tahliye ettiler. Bu olağanüstü durumda O'Connor, Neame'ye yardımcı olması için gönderildi, ama geri çekilme esnasında refakatsiz olan araçları 6 Nisan gecesi Alman hatları gerisine düştü ve ikisi de esir oldular. Bu arada bir İngiliz zırhlı tugayı hemen hemen bütün tanklarını, uzun ve düzensiz geri çekilme esnasında kaybetmişti. Aynı esnada ise motorize tugay, diğer birlikler ve yeni gelen 2'nci Zırhlı Tümen'in Komutanı el-Mekili'de kuşatılmış ve teslim olmak zorunda kalmıştı. Kendisini kuşatan Rommel'in birliklerinin çıkardığı toz ve duman bulutu birliklerin gücünü kat be kat fazla gösteriyordu. Bunun amacı toz ve duman bulutu içinde tank zafiyetini gizlemekti. İtalyanlar ise hâlâ arkalardan geliyordu.

11 Nisan'a kadar İngilizler, Sirenayka'dan Mısır sınırına atılmış, sadece

Tobruk'ta az bir kuvvetleri kalmıştı. Bu ise daha önce, Sirenayka'da elde ettikleri başarıdan bile daha hızlı gelişmişti.

İngilizler, şimdi Kuzey Afrika'yı temizlemek için işe yeni baştan başlamak zorundaydılar. Öncesinden çok daha zor koşullar altındaydılar, hele hele bir de karşılarında Rommel vardı. Şubat 1941'de ayaklarına gelen altın değerindeki fırsatı kaçırmalarının bedelini ödeyeceklerdi, hem de çok ağır bir şekilde.

Notlar:

1 Örtme kuvveti: Düşmanın örtülen kuvvete karşı taarruza geçebilecek duruma gelmesini önlemek, onu muharebeye sokmak, oyalamak, tertibini bozmak ve yanıltmak amacıyla, asıl kuvvetten ayrı olarak harekâtta bulunan bir kuvvet (Ç.N.)

2 Ateş mevzii: Bir silah, birlik ya da şahsın belirli bir hedef üzerine ateş açabileceği yer. Muharebe destek vazifesi gören silahlar için ateş mevzileri "esas ateş mevzii", "değiştirme ateş mevzii" ve "yedek ateş mevzii" isimlerini alır (Ç.N.)

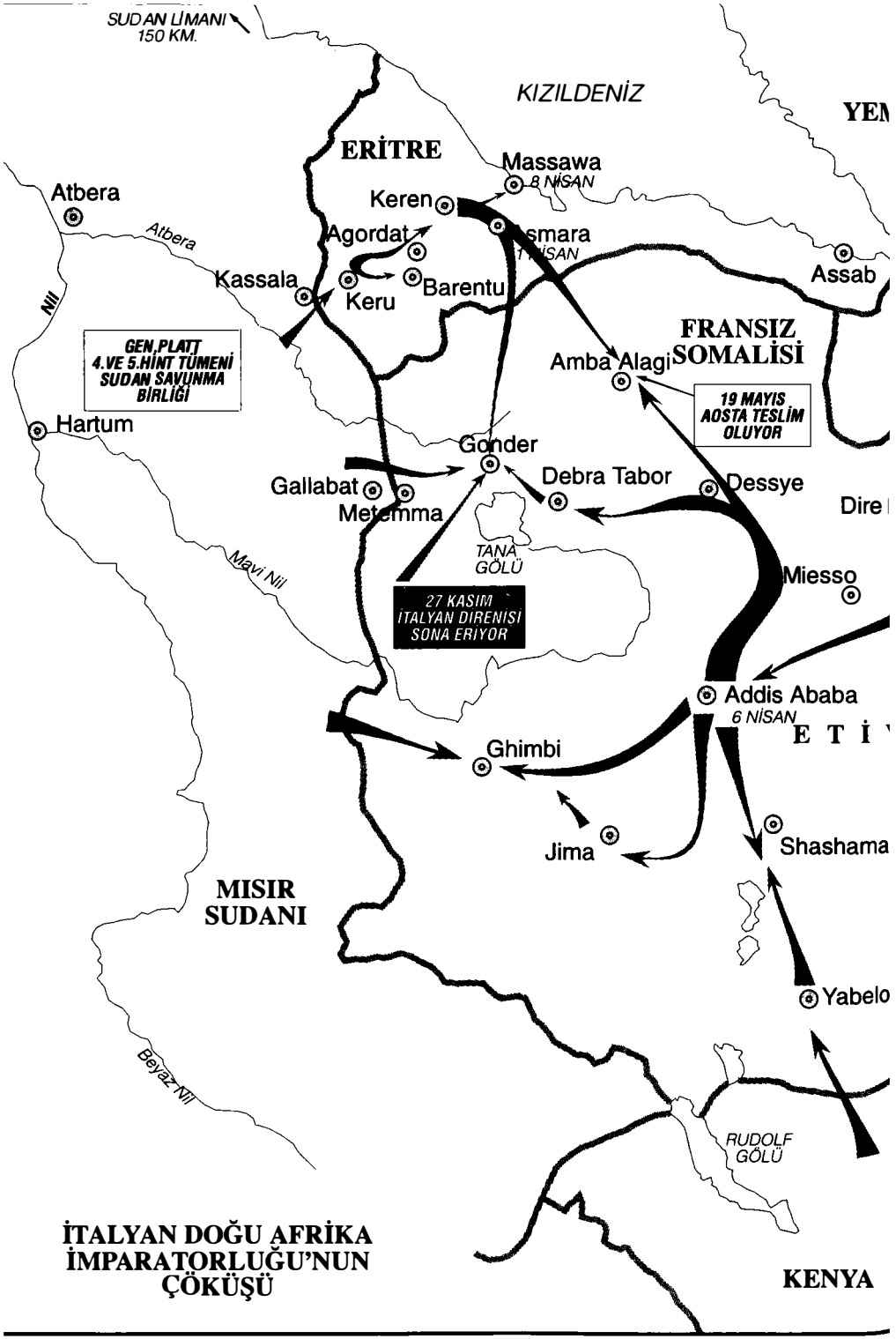
ONUNCU KISIM

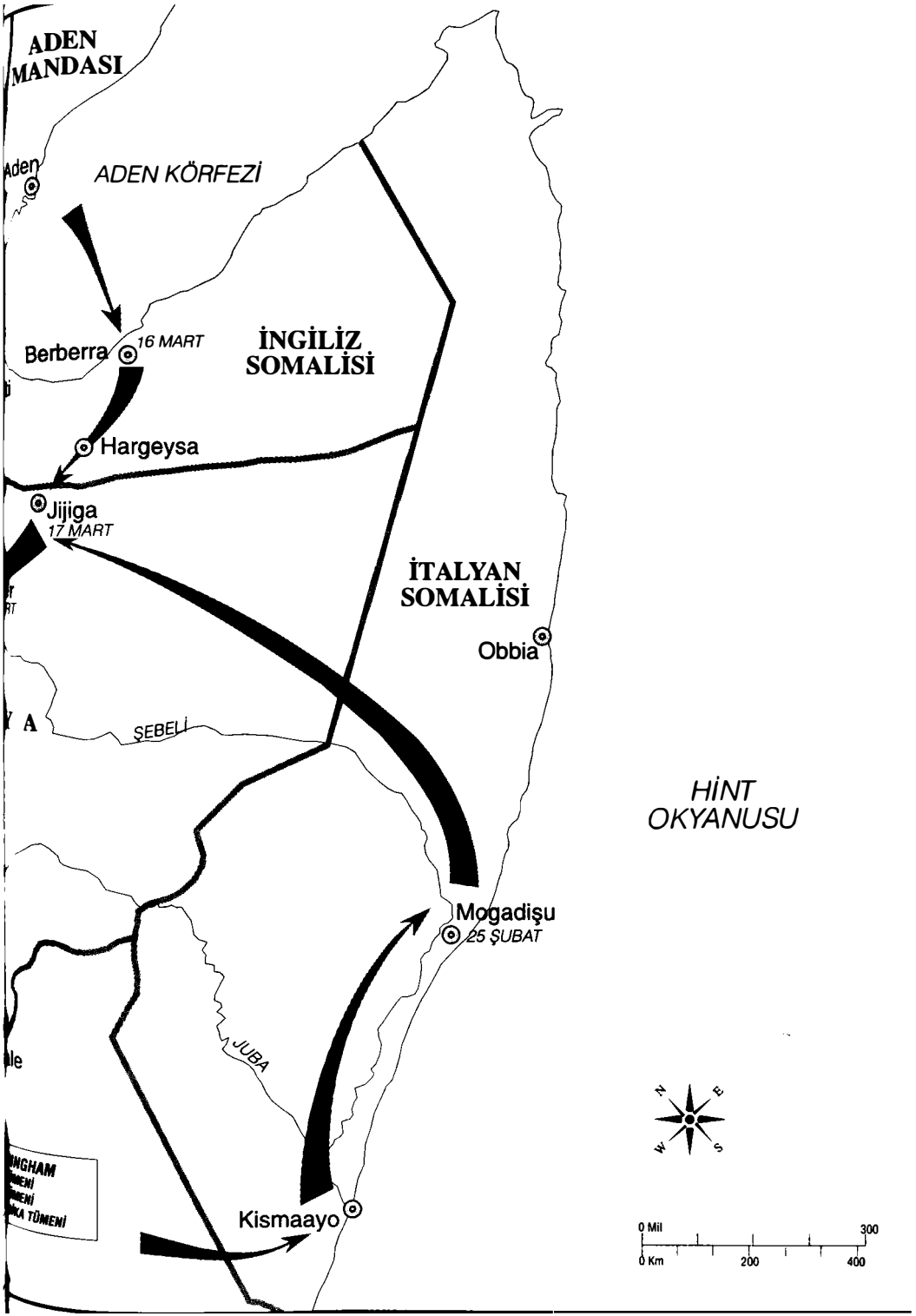
İtalyan Doğu Afrika'sının İşgali

1940 yılının Haziran ayında Mussolini'nin tahrikiyle, İtalya savaşa girdiğinde, 1936'dan beri işgal altında tuttuğu Etiyopya nedeniyle Doğu Afrika'da bulundurduğu kuvvetleri, Kuzey Afrika'da olduğu gibi burada da İngilizlerden çok üstündü. İtalyan kayıtlarına göre bu bölgedeki İtalyan kuvvetlerinin toplamı 91.000, yerli birlikler ise 200.000 kişiydi. Yerli birliklerin mevcudu her ne kadar kâğıt üzerinde bu kadarsa da gerçek miktarın bunun yarısı olduğu sanılmaktadır. 1940 yılının ilk aylarında, daha İtalyanların savaşa dahil olmadığı dönemde, İngilizlerin bölgedeki kuvvetleri yerli birliklerle birlikte ancak 9000 kadardı ve bu birlikler Sudan'da idi. Kenya'da ise 8500 İngiliz ve yerli birlik vardı.

Bu çok büyük harekât alanında İtalyanların kontrolü ele geçirmesi, Kuzey Afrika'daki gibi yavaş olmuştur. Bunun böyle olmasının temel nedeni, ihtiyaçları olan gerekli yakıt ve mühimmat ihtiyacını, İngiliz ablukasından dolayı sağlayamayacaklarının farkında olmalarıydı. Ancak, İngilizlerin Afrika'da bulunan birliklerinin yeterince takviye edilmelerinden önce, İtalyanların mevcut üstünlüğünün pekiştirilmesi ve arttırılması büyük önem taşımaktaydı.

Temmuz'un başlarında, İtalyanlar biraz tereddüt içerisinde Eritre'nin kuzeybatısından ilerleyerek Sudan sınırından 20 kilometre içeride olan Kassala kentini iki tugay, dört süvari alayı, 24 tank ve 6500 askerle işgal etti. İleri karakol olan Kassala kentini, Sudan Savunma Birliği'ne ait 300 kişilik bir bölük savunuyordu. Sudan'daki birliklerin komutanı olan Tümgeneral Platt'ın emrinde o zaman bütün o geniş bölgede bulunan Khartoum, Atbara ve Sudan Limanı'nı savunacak sadece üç İngiliz piyade taburu vardı. Platt, çok akıllıca davranarak, İtalyan işgalinin nasıl gelişeceği belli olana kadar

SUDAN LİMANI
150 KM.
KIZILDENİZ
YEM
ERİTRE
Massawa
8 NİSAN
Atbera
Keren
Agordat
Asmara
1 NİSAN
Assab
Atbera
Kassala
Keru
Barentu
Nil
GEN.PLATT
4.VE 5.HİNT TÜMENİ
SUDAN SAVUNMA
BİRLİĞİ
FRANSIZ
SOMALİSİ
Amba Alagi
19 MAYIS
AOSTA TESLİM
OLUYOR
Hartum
Gonder
Gallabat
Metemma
Debra Tabor
Dessye
Dire
TANA
GÖLÜ
Mavi Nil
27 KASIM
İTALYAN DİRENİSİ
SONA ERİYOR
Miesso
Addis Ababa
6 NİSAN
ETİ
Ghimbi
Jima
Shashama
MISIR
SUDANI
Yabelo
Beyaz Nil
RUDOLF
GÖLÜ
İTALYAN DOĞU AFRİKA
İMPARATORLUĞU'NUN
ÇÖKÜŞÜ
KENYA

ADEN MANDASI
Aden
ADEN KÖRFEZİ
Berberra
16 MART
İNGİLİZ SOMALİSİ
Hargeysa
Jijiga
17 MART
İTALYAN SOMALİSİ
Obbia
ŞEBELİ
HİNT OKYANUSU
Mogadişu
25 ŞUBAT
JUBA
Kismaayo
N
E
W
S
0 Mil
300
0 Km
200
400

muharebeye girmedi. İtalyanlar kuzeybatı Etiyopya sınırında bulunan Gallabat ve Kenya'nın kuzey sınırında bulunan Moyale'yi işgal ettikten sonra durdular.

İtalyanlar, Ağustos'un başlarında çok daha ciddi bir taarruza geçtiler ve Aden Körfezi'nin Afrika kıyı şeridinde bulunan en kolay hedef olan İngiliz Somalisi'ni seçtiler. Bu çok sınırlı harekât bile taarruzdan çok savunma görünümlüydü. Aslında, Mussolini İtalyanlara savunmada kalmasını emretmişti. Fakat, Etiyopya Dükü Aosta aynı zamanda bölgenin de komutanıydı. Fransız Somalisi'nde bulunan Cibuti'nin, İngilizlerin Etiyopya'ya girebilecekleri en uygun liman olduğunu anlamış ve Fransızlarla yapılan mütarekeye pek inanmamıştı. Ve bunun için kendisine komşu olan İngiliz Somalisi'ni işgale karar vermişti.

Oradaki İngiliz garnizonunda bulunan tugayın komutanı Chater idi. Bu tugay sadece dört Afrikalı ve bir Hint taburundan ve henüz yolda olan bir İngiliz taburundan oluşuyordu. İtalyan işgal kuvvetleri ise topçu ve tank desteğinde yirmi altı taburdan meydana gelmişti. Fakat, küçük Somali Kolordusu İtalyanların ilerlemesini geciktirdi ve olay yerine yetişen Tümgeneral Godwin-Austen, işgalcileri Berbera yaklaşma istikametinde olan Tug Argan Geçidi'nde yakaladı. İngilizlerin ve Somalilerin çok başarılı bir şekilde savunma yapması neticesinde buradaki savaş dört gün sürdü. Ancak, yeterli savunma mevzii olmadığından ya da takviye gelmediğinden, İngiliz kuvvetleri Berbera'dan tahliye edildiler. Birliklerin çoğu Kenya'da bulunan İngiliz kuvvetlerini takviye etmek için gönderildiler. Bu harekât İtalyanlara 2000 kişilik zayiata mal olurken, İngilizlerin zayiatı ise ancak 250 kişi kadar olmuştu. Ve İtalyanların bu harekâttan edindikleri izlenim gelecekteki harekâtlarına yön vermiştir.

Kenya'da, bulunan İngiliz birliklerinin komutasını Kasım 1940'ta Korgeneral Cunningham devraldı. Buradaki kuvvetler; Godwin-Austen'in komutası altında bulunan 12'nci Afrika Tümeni, ki bu tümen 1'inci Güney Afrika, 22'nci Doğu Afrika ve 24'üncü Altın Kıyı Tugayları'ndan meydana gelmişti ve kısa bir süre sonra 11'inci Afrika Tümeni tarafından takviye edilecekti.

Sonbaharda, Kenya'daki birliklerin gücü 75.000 askere çıkartıldı. Bunların 27.000'i Güney Afrikalı, 33.000'i Doğu Afrikalı, 9.000'i Batı Afrikalı, kalan 6.000 asker de İngiliz idi. Bunlardan üç tümen oluşturuldu: 1'inci Güney Afrika, 11 ve 12'nci Afrika Tümenleri. Sudan'da 5'inci Hint Tümen'in de dahil olduğu toplam 28.000 asker vardı. Bu arada, 4'üncü Hint Tümeni, Kuzey Afrika'da İtalyanlara karşı gerçekleştirilen başarılı karşı taarruzdan sonra oraya kaydırılacaktı. 4'üncü Kraliyet Tank Alayı'ndan bir tabur tank Sudan'a gönderildi. Aynı zamanda orada Sudan Savunma Birliği de vardı.

Churchill, burada bulunan birliğin çapını çok aşan fedakârlık bekliyordu. Orta Doğu'daki İngiliz birliklerinin komutanı olan Wavell, Cunningham ile görüş birliğine vararak Kenya'dan İtalyan Somalisi'ne, Mayıs'ta ya da Haziran'da ilkbahar yağmurlarından sonra başlayacak bir harekât önerdi.

Wavell'in kuşkuları, Kasım ayında Platt'ın kuzeye ilk ilerlediğinde Gallabat'ta gördüğü direnişten sonra iyice artmıştı. Gallabat'a karşı gerçekleştirilen bu taarruz, çok kararlı ve sonradan ünlü olan Tuğgeneral Slim komutasındaki 10'uncu Hint Tugayı tarafından gerçekleştirilmişti. Gallabat'a yapılan ilk taarruz başarılı olmuş, ama Metemma'ya yapılan takip harekâtı, karşısında hemen hemen aynı kuvvette İtalyan Koloni Tugayı'nı bulunca başarılı olamamıştı. Bu takip harekâtının durmasına büyük ölçüde General Slim'in hayır demesine karşılık Hint Tugayı'nın emrine verilen İngiliz taburunun beklenmeyen başarısızlığı neden olmuştu. Müteakip olayların da gösterdiği gibi kuzeydeki İtalyan birlikleri diğer birliklerden çok daha çetindi.

Kış ayının tek umutlu olayı ise, savaş tekrar patlak verdiğinde orduya çağrılan ve akabinde Etiyopya'da Gondar yöresinde başlatılan isyanları desteklemek için gönderilen Sandford'un başarısı ve Yüzbaşı Wingate'in bu olayları Sudan taburuyla ve kendi ülkesinde başarılı olan "Gideon Kuvvetleri"yle başarmasıdır. Sürgünde bulunan İmparator Haile Selasiye, 20 Ocak 1941'de uçakla ülkesine geri getirilmişti. Ve ancak üç ay sonra, 5 Mayıs'ta imparator, başkent Addis Ababa'ya isyanda yardım eden Wingate eşliğinde giriyordu. Bu, Churchill'in tahayyül ettiğinden de önce gerçekleşmişti.

Churchill'in ve Güney Afrika'da bulunan Mareşal Smuts'un sürekli baskıları sonucunda Şubat 1941'de Wavell ve Cunningham, Kenya'dan İtalyan Somalisi'nin işgaline karar verdiler. Kismayu liman kenti umulmadık derecede kolaylıkla ele geçti, böylece ikmal sorunu daha kolay hale gelmişti. Bu nedenle Cunningham'ın birlikleri Juba Nehri'ni geçtiler, Mogadişu'ya doğru 400 kilometre ilerlediler. Başkent olan Mogadişu'yu bir hafta sonra, 25 Şubat'ta ele geçirdiler. Burada çok miktarda benzin ve uçak yakıtına el koydular. İşgalin hızı, Kismayu'da olduğu gibi düşmanın planladığı tahripleri yapmasına olanak bırakmadı. Bu çok süratli ilerlemenin diğer bir nedeni de, hava desteğinin çok iyi olmasıydı.

Cunningham'ın kuvvetleri, daha sonra güney Etiyopya'ya yöneldi ve 17 Mart'ta, 11'inci Afrika Tümeni 600 kilometrelik bir ilerlemeden sonra, eyalet başkentinin yakınında olan Jijiga'yı işgal etti. Böylece, Aden'den 16 Mart'ta gönderilen küçük birlik eski İngiliz Somalisi'ne ulaşmış oldu. Çetin muharebelerden sonra 29 Mart'ta Harar işgal edildi. Cunningham'ın kuvvetleri batıya, Etiyopya'nın başkenti, Addis Ababa'ya yöneldi.

Addis Ababa, Cunningham'ın kuvvetleri tarafından bir hafta sonra, 6 Nisan'da, İmparator Haile Selasiye'nin başkente dönmesinden bir ay önce işgal edildi. Etiyopyalı başıbozuk askerlerin İtalyan kadınlara reva gördükleri tutum, İtalyanların teslim olmasını hızlandırdı.

Bununla beraber, kuzeydeki direniş baştan beri çok daha kuvvetliydi. Buradaki komutan General Frusci'nin Eritre bölgesinin önünde 17.000'i iyi donatılmış bir birliği ve gerisinde de üç tümeni vardı. General Platt komutasında, güçlü 4 ve 5'inci Hint tümenlerince başlatılan ilerleme Ocak'ın üçüncü haftasında icra edildi. Aosta Dükü, Eritre'deki İtalyan kuvvetlerine, İngiliz ilerlemesi başlamadan geri çekilmesini emretmiş ve sonucunda, Kassala'nın yüz kilometre doğusunda Eritre sınırının yetmiş kilometre içerisinde, Keru'da ilk çarpışma başlamıştı.

Keru'nun 70 ve 100 kilometre doğusunda bulunan iki Hint birliği Barentu ve Agordat'ta güçlü bir direnişle karşılaştılar. Ancak şansları yaver gitti. General Beresford-Peirse'in komutası altındaki 4'üncü Hint Tümeni daha uzaktaki hedefe ilk olarak ulaştı ve böylelikle 5'inci Hint Tümeni'nin Barentu'ya ulaşmasını kolaylaştırdı.

Bu durumu değerlendiren Wavell, hedefini genişleterek bütün Eritre'yi işgal etmeye karar verip, General Platt'a da gerekli emirlerini verdi. Fakat, başkent Asmara'ya, Agordat'tan 170 kilometre, Massawa'ya daha da fazla mesafe vardı. Ayrıca yolun yarısında dağlık bölge olan Keren vardı. Keren, aynı zamanda Asmara'ya ve İtalyan deniz üssü bulunan Massawa'ya da tek geçiş noktasıydı.

İlki 3 Şubat'ta başlayan ve birkaç kez denenen, bu geçidi aşma girişimleri başarılı olamadı. Bölgede bulunan İtalyan General Carnimeo, büyük bir taktik ustalığı ve mücadele azmi ortaya koydu. Bir hafta süren taarruzlardan sonra harekâttan vazgeçildi ve uzun bir ara verildi. Mart ayının ortasında 5'inci Hint Tümeni bölgeye getirilince harekâta yeniden başlandı. Harekât bir kez daha uzadı. İtalyan karşı taarruzları düşmanı püskürttü. Fakat, nihayet 27 Mart'ta piyade desteğindeki 4'üncü Kraliyet Tank Alayı ablukayı yardı. 7'nci Kraliyet Tank Alayı da, Kuzey Afrika savaşlarında, Sidi Barrani'den Tobruk'a girerken yarma harekâtıyla başarıya ulaşmıştı.

53 gün sonra bu abluka yarılınca Keren savaşı sona ermişti. General Frusci'nin birlikleri Etiyopya'nın güneyine çekildi. 1 Nisan'da, İngilizler Asmara'yı işgal ettiler. Daha sonra doğuya, Massawa'ya doğru ilerlemeye başladılar. Frusci, 8 Nisan'da teslim oldu. Eritre muharebeleri böylece bitmiş oluyordu.

Bu arada, Aosta Dükü'nün emrinde kalan kuvvetler, Etiyopya'nın güneyine doğru geri çekiliyorlar ve Asmara'nın yaklaşık 120 kilometre güneyinde Amba Alagi'de son savunma noktasında yeniden tertiplenip diren-

meyi planlıyorlardı. Elinde sadece 7000 asker, 40 top ve üç aylık erzak ve ikmal maddeleri vardı. Bundan başka İtalyanların moralleri giderek bozuluyordu. Bunun nedeni ise Etiyopyalıların İtalyan esirlerine yaptıkları zulümdü. Çok onurlu birisi olmasına karşın Dük teslim olmayı kabul etti. Böylece İtalyan esirlerinin toplamı 230.000'e ulaşmış oluyordu. Halen, General Gazzera'nın emrinde Etiyopya'nın güneybatısında ve Gondar'ın yakınında General Nasi'nin komutasında tecrit edilmiş durumda İtalyan kuvvetleri vardı. Fakat bunlar da sırasıyla yazın ve sonbaharda teslim alındılar. Böylece Mussolini'nin kısa ömürlü Afrika İmparatorluğu macerası sona ermişti.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Savaş Yayılıyor (1941)

ON BİRİNCİ KISIM

Balkanlar'ın ve Girit'in İşgali

General Wilson'un kuvvetlerinin –her ne kadar bu birlikler alelacele tahliye edildilerse de– Yunanistan'a gönderilmesinin haklı olduğunu öne sürenler gerekçe olarak, Almanya'nın Rusya'yı işgalinin altı hafta ertelemesini gösterirler. Ancak, bu birliklerin Yunanistan'a gönderilmesinin nedenini erteleme olarak göstermek hayli tartışmalı bir konudur. Zira, İngiltere'nin bu tehlikeli girişimi, Akdeniz'deki mevcut durumu çok yakından bilen ve Kahire'de Müşterek Planlama Heyeti'nde bulunan ve sonradan Montgomery'nin Kurmay Başkanı olan General de Guingand tarafından politik bir kumar olarak nitelendirilmiştir. Onlar İtalyanlara karşı Sirenayka'da elde edilen çok avantajlı durumun ve Almanlar yetişmeden Trablusgarp'i ele geçirme fırsatının, Yunanistan'ı Almanların işgalinden kurtarmak için hiçbir şansın bulunmadığı bir durumda, yetersiz kuvvetlerini buraya sevk etmekle kaçırıldığı görüşündeydiler.

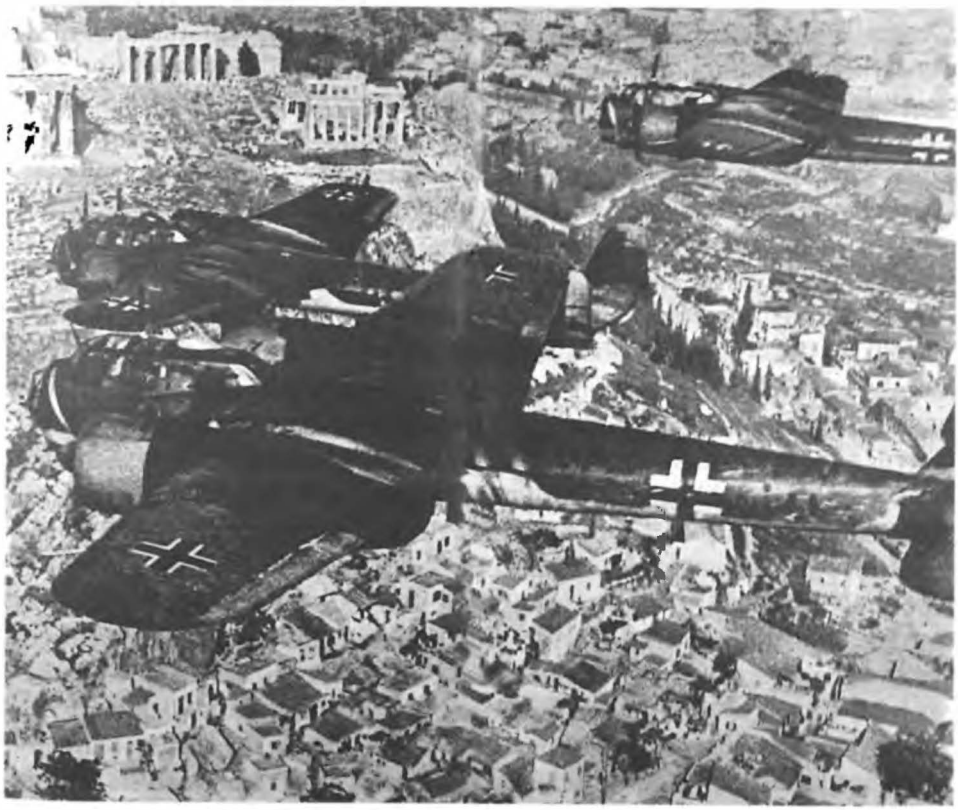
Bu görüş müteakip olaylar tarafından da teyit edilmiştir.Üç hafta içerisinde Yunanistan işgal edilmiş, İngilizler Balkanlar'dan atılmış aynı zamanda Sirenayka'da zayıf duruma düşen İngilizler Trablusgarp'e çıkarma yapabilen Alman Afrika Kolordusu tarafından püskürtülmüştü. Bu yenilgiler İngilizlerin itibarını sarsmış ve sadece, Yunan halkının çekeceği acı ve ıstırap dolu günlerin bir an evvel gelmesine yardımcı olmuştu. İngilizlerin Yunanistan'a kuvvet göndermesi Rusya'nın işgalini geciktirmiş olsa bile, bu gerçek İngiliz Hükümeti'ni haklı çıkarmamıştır. Çünkü İngiliz Hükümeti bu kararı aldığı zaman gündemlerinde Rusya'nın işgali yoktu.

Oysa Hitler'in Rusya'nın işgali konusunda verdiği kararların tarihleri

AVUSTURYA
MACARİSTAN
RUSYA
Kärnten
Budapeşte
Iaşi
Cluj
Tuna
Ljubljana
Zagreb
Fiume
Sava
Temeşvar
ROMANYA
Ploieşti
YUGOSLAVYA
Belgrad
12 NİSAN
Bükreş
Morava
Split
Saraybosna
Nis
KLEIST
Tuna
Varna
Sofya
Ancono
Dubrovnik
ADRİYATİK DENİZİ
BULGARİSTAN
Skopje
Vardar
Struma
İTALYA
ARNAVUTLUK
Manastır
Edirne
İstanbul
Napoli
Bari
Taronto
Olimpos Dağı
Selanik
Dedeağaç
TÜRKİYE
YUNANİSTAN
6 NİSAN YUNAN-İTALYAN CEPHESİ
Termopil
EGE DENİZİ
İzmir
Atina
27 NİSAN
Kalamata
Hanya
Maleme
A K D E N İ Z
GİRİT
20 MAYIS ALMAN PARAŞÜT BİRLİKLERİ GİRİT'E İNİYOR
BALKAN DEVLETLERİ'NİN İŞGALİ
MİHVER YANLISI ÜLKELER
6/28 NİSAN 1941,ALMAN TAARRUZLARI
EYLÜL 1941,ULUSLARARASI SINIRLAR
0 Mil
300
0 Km
200

incelendiğinde İngiliz Hükümeti'nin yalan söylediği apaçık ortaya çıkmıştı. Hitler, Rusya'ya yapacağı taarruzun hazırlıklarının 15 Mayıs'a kadar bitirilmesini istemişti. Halbuki bu tarih Mart ayının sonunda bir ay ertelendi ve nihai taarruz tarihi 22 Haziran olarak belirlendi. Mareşal von Rundstedt, kendi ordu grubunun hazırlıklarının, Balkanlar'da harekata katılan zırhlı birliklerin geç dönmesiyle ve aynı zamanda kötü hava koşullarının etkisiyle engellendiğini ve geciktiğini söylemektedir.

Rundstedt'in komutasında bulunan zırhlı birliklerin komutanı Mareşal von Kleist bu konuda daha samimidir. Kleist Balkanlar'da harekâta katılan birliklerin çok fazla olmadığını, fakat muharebeye katılan tank miktarı oranının çok yüksek olduğunu söyler. Ancak güney Polonya'da emrinde bulunan ve Rusya'ya karşı kullanılacak tankların Balkan taarruzunda kullanıldığı için yenilenmeleri gerektiğini ileri sürmektedir.Mürettebatın da dinlendirilmesi gereğini de ayrıca işaret etmiştir. Bu tankların büyük bir kısmı Yunanistan'da Peloponnese'ye kadar gidip ve aynı yoldan geri dön-

Alman Hava Kuvvetleri'ne (Luftwaffe) bağlı uçaklar Atina üzerinde.

düğünden, Kleist haklı olarak bu uyarılarda bulunmak zorunda kalmıştı.

Mareşal von Rundstedt ve von Kleist'ın görüşleri doğal olarak, cephelerindeki taarruzun, bu zırhlı birliklerin geri dönmesine bağımlı olmasının doğal sonuçlarıydı. Diğer generaller, Balkan savaşının etkileriyle Rusya'nın işgali arasında pek bağlantı kurmuyorlardı. Onlar,Rusya'ya karşı yapılacak taarruzda ana görevin kuzey Polonya'da bulunan Mareşal von Bock'un Merkezi Ordu Grubu'nda olduğunun üzerinde duruyorlar ve harekatın başarısını da bu grubun ilerlemesine bağlıyorlardı. Rundstedt'in Ordu Grubu'nun azaltılması, tali derecede öneme sahip olması nedeniyle ve Rus birliklerinin kolayca yer değiştiremiyeceğinden dolayı kati bir önem taşımayabilirdi. Hatta, Rundstedt'in kuvvetlerinin harekatta tali derecede görev alması sonradan göreceğimiz ve Moskova'ya kıştan evvel ulaşmalarındaki gecikmeye neden olacak Hitler'in kararını önleyebilirdi bile. Rundstedt'in Ordu Grubu'na Balkanlar'dan bilahare gelecek takviye tümenleri beklemeden işgal daha erken başlatılabilirdi. Fakat, buradaki asıl sorun yerlerin bu harekata imkan tanıyacak kadar kuru olup olmamasıydı. General Halder'e göre hava koşulları işgal tarihi olan 22 Haziran öncesinde elverişli değildi.

Bununla beraber, eğer Balkan savaşı olmasaydı,generallerin eski değerlendirmeleri sonucunda, nelere karar verebileceğini kestirmek pek zor olmasa gerek.

Fakat ertelemeye neden olan Yunanistan'ın işgali değildi. Hitler,1941 yılı programı yapıldığında Yunanistan'ın işgalini, planına Rus işgaline ön hazırlık olarak dahil etmişti. İşgalin ertelenmesindeki en önemli etken 27 Mart'ta Yugoslavya'da meydana gelen umulmadık hükümet darbesiydi. Çünkü bu darbeyi, daha önce Mihver Devletleri'yle anlaşma yapacağını kabul eden Hükümeti deviren General Simoviç yapmıştı. Buna çok sinirlenen Hitler, büyük bir öfkeyle ve hiç vakit yitirmeden Yugoslavya'ya karşı taarruza karar verdi. Böylesine bir taarruz, Yunanistan işgalinden daha fazla kara ve hava birlikleri gerektiriyordu. Bu nedenle Hitler, Rusya'nın işgalini ertelemek gibi çok önemli bir kararı almak zorunda kalıyordu.

Hitler'i Yunanistan'a müdahale etmeye iten neden, İngiliz birliklerinin çıkarma yapma korkusuydu. İngilizlerin Yunanistan'a çıkarma yapması, mevcut Yugoslavya Hükümeti'nin Hitler'le antlaşma yapmasını bile önleyememiştir. Öte yandan bu çıkarma, Yugoslavya'da General Simoviç'in başarılı bir darbe girişiminde bulunmasını cesaretlendirmiş de olabilirdi.

Balkan Savaşları'nı yürüten 12'nci Ordu Komutanı List'in Kurmay Başkanı olan General von Greiffenberg'in konuya ilişkin özetleri epeyce aydınlatıcıdır.

Greiffenberg, Müttefiklerin 1915 yılında Selanik'te yerleştikten sonra 1918 yılındaki stratejik nihai taarruzlarını hatırlatmıştır. Bu nedenle Hitler, 1941 yılında, İngilizlerin tekrar Selanik'e ya da Trakya'nın güneyine çıkacağından korkmaktadır. Böyle olduğunda, doğudan güney Rusya'ya ilerlediklerinde Müttefikler Güney Ordu Grubu'nun arkasında kalmış olacaklardı. Hitler, İngilizlerin Balkanlar'da önceden yaptıkları gibi ilerleyeceklerini varsaymıştı. Ve Hitler, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Müttefik Balkan Ordusu'nun bu konuda ne denli etkili ve önemli olduğunu çok iyi hatırlıyordu.

Bu nedenle, bu sefer önlem olarak Rusya harekâtı başlamadan önce Hitler Selanik ve Dedeağaç arasındaki güney Trakya'yı işgal etmeye kararlıydı. List'in 12'nci Ordusu, Kleist'ın Panzer Grubu'yla birlikte bu harekât için tahsis edilmişti. Ordu Romanya'da toplandı; Tuna'yı geçip Bulgaristan'a girip oradan Metaxas Hattı'nı delerek sağ kanadıyla Dedeağaç'a inecekti. Kıyıya ulaşıldığında Bulgarlar, birkaç Alman birliğinin kalacağı kıyının asıl savunmasını üstleneceklerdi. 12'nci Ordu'nun büyük kısmı, özellikle Kleist'ın Panzer Grubu öbür tarafa dönüp Romanya üzerinden kuzeye ilerleyecek ve Doğu Cephesi'nin güney kanadında harekâta katılacaktı. Bu ilk plan, Yunanistan'ın, asıl bölümünün işgalini kapsamıyordu.

Bu plan, Bulgar Kralı Boris'e gösterildiğinde, Boris, 12'nci Ordu'nun sağ kanadını tehdit edebilecek olan Yugoslavya'ya güvenmediğini söylemişti. Bununla beraber Almanlar, Kral Boris'e, Yugoslavya ve Almanya arasında geçerli olan 1939 paktı uyarınca, Yugoslavya'dan tehlike gelmeyeceğine ilişkin güvence verdiler. Ancak, Almanların edindikleri izlenim, Kral Boris'in yeterince tatmin olmadığıydı.

Boris haklı çıktı. Plana göre, 12'nci Ordu'nun tam Bulgaristan'dan Yugoslavya'ya harekâta başlayacağı sırada Naip Prens Paul'un tahttan feragatiyle sonuçlanan darbe oldu.

Bundan açıkça anlaşılan, Belgrad çevrelerinin Prenses Paul'un Almanya yanlısı politikasını onaylamadıkları ve Müttefiklerin yanında yer almak istediklerinin ortaya çıkmasıydı. Darbeyi ister Batılı Müttefikler, ister SSCB desteklemiş olsun, bunu belki bilemeyiz ama, Hitler'in bu işi yapmadığı kesindi. Aksine, bu Almanya için çok kötü bir sürpriz olmuştu ve 12'nci Ordu'nun Bulgaristan'daki bütün planlarını altüst etmişti.

Örneğin, bu darbe neticesinde Kleist'ın panzer tümenleri Bulgaristan'dan hemen kuzeybatıya, Yugoslavya'ya harekete geçmek zorunda

kaldı. Diğer bir gelişme ise Weichs komutasındaki 2'nci Ordu'nun Carinthia ve Styria'dan acele toplanarak güneye, Yugoslavya'ya girmeleridir. Balkanlar'daki bu ani olağanüstü gelişmeler Rusya harekâtının Mayıs'tan,Haziran'a ertelenmesini zorunlu kıldı. Bu nedenle, Yugoslavya'daki darbe, Hitler'in Rusya'ya bu taarruzunu bir ölçüde de olsa engellemiş oldu.

Fakat hava koşulları da 1941 yılında önemli rol oynadı. Polonya'daki Bug-San hattının doğusu yolların çamur ve genellikle balçık olması nedeniyle kara harekâtına elverişli değildi. Bu yörede düzensiz olan nehirler birçok yerde taşmalara neden oluyordu. Doğuya doğru gidildikçe kara harekâtını tahdit eden bu unsurlar giderek artıyordu, özellikle bu artış Rokitno (Pripyat) Bataklığı ve Berezina Nehri'nin bataklık ve ormanlık arazilerinde de görülüyordu. Normal zamanlarda bile Mayıs'ın ortasına kadar buralarda harekât çok zordu, kaldı ki 1941 yılı zaten istisnai bir yıldı. Kış her zamankinden uzun sürmüştü. Haziran'ın başlarında bile bu arazi balçık gibi çamurdu.

Benzer koşullar kuzeyde de mevcuttu. O zaman Doğu Prusya'da bulunan panzer kolordusunun komutanı olan General von Manstein, bölgeye Mayıs ve Haziran ayında çok şiddetli yağmurların yağdığını söylemişti. Bu nedenle, taarruz daha önce başlatılmış olsaydı, başarı şansı zayıf olacaktı. Ve Halder'in de belirttiği gibi Balkan Savaşları bir engel olarak ortaya çıkmamış olsaydı bile Mayıs öncesi belirlenecek bir tarihin uygulama şansının olup olmadığı da tartışmalıydı. 1940 yılının hava koşulları, Batı taarruzu için ne kadar elverişli olduysa, 1941 yılının hava koşulları da Doğu'nun işgali için o denli olumsuz olmuştu.

İngiliz takviye kuvvetlerinin Selanik'e birlik çıkarmalarının ardından, Almanya, 1941'in Nisan ayında Yunanistan'ı işgal etti. Bu sırada Yunan Ordusu asıl olarak Alman birliklerinin Bulgaristan'dan Yunanistan'a gireceği dağ geçitlerini tutmuştu. Fakat asıl taarruzun beklendiği Struma Vadisi, Alman birlikleri tarafından tali taarruz maksadıyla kullanılmıştır. Oysa Alman mekanize birlikleri Struma'dan batıya doğru kıvrılmışlar, sınıra paralel Strumitza Vadisi'nden ve dağlardan geçerek Vardar Ovası'nın bitiminden Yugoslavya'ya girmişlerdir. Bu şekilde, Yunan ve Yugoslav Orduları'nın meydana getirdiği müşterek cepheyi yararak Vardar üzerinden Selanik'e inmiştir. Böylece, büyük bir kısmı Trakya'da mevzilendirilmiş olan Yunan Ordusu'nun irtibatını kesmişlerdi.

Almanlar, bu hızla gerçekleştirdikleri ilerlemeyi Selanik'ten güneye doğru İngiliz Ordusu'nun mevzilendiği bölgeye doğru geliştirmemişler, bunun yerine batıya dönerek Manastır yönüne doğru ilerlemelerine devam

etmişlerdir. Yunanistan'ın batı kıyısına doğru yapılan harekât, Yunanistan'ın Arnavutluk'ta bulunan tümenleriyle de irtibatını kesmiştir. Böyle yapmakla İngiliz birliklerini kanat tarafından sarmış ve Müttefik birliklerinin geri çekilme yollarını tehdit eder hale gelmiştir. Bu durum, Yunanistan'daki direnişin hızla çökmesine neden olmuştur. İngiliz ve Müttefik kuvvetlerin çok büyük bir bölümü denizden Girit Adası'na tahliye edilmişlerdir.

Girit'in sadece havadan işgal edilmesi belki de savaşın en cesur, şaşırtıcı başarılarından biridir. Bu aynı zamanda savaşın en çarpıcı hava indirme harekâtı da olmuştur. Bu İngilizlere de çok büyük bir ders olmuş ve savaşta her şeyin olabileceğini ve umulmadık olaylarla karşılaşabileceklerini çok ağır biçimde hatırlatmış ve öğretmiştir.

20 Mayıs 1941 sabahleyin saat 8'de 3000 kadar Alman paraşütçüsü Gi-

Girit'e inen Alman paraşüt birlikleri.

rit'e indi. Adada toplam iki Yunan tümeninin yanı sıra 28.600 İngiliz, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı asker vardı.

Almanların Balkanlar'ı işgalinden sonra Girit'e, bir harekât yapması bekleniyordu. Bu bilgiler Yunanistan'daki İngiliz ajanları tarafından temin edilmiş ve ilgili yerlere aktarılmıştı. Fakat hava indirme harekâtının tehlikeli olacağı hiç hesaba katılmıyordu. Girit'teki birliklerin komutanlığına Churchill tarafından atanan General Freyberg, 5 Mayıs'ta şu raporu veriyordu: "Bu tedirginliği ve huzursuzluğu anlayamıyorum. Hava indirme harekâtından zerre kadar kaygı duymuyorum." O daha ziyade, İngiliz Deniz Kuvvetleri'nin ileri sürdüğü gibi denizden çıkarma bekliyor ve bunu tehlikeli olarak görüyordu.

Churchill, özellikle havadan gelecek bir tehlikeden çok korkuyordu. En azından orada bulunan 6 adet tankı takviye etmek için bir düzine tank daha gönderilmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Aslında, giderilmesi gereken temel zaafiyet, yetersiz olan hava desteğiydi. Hava desteği sağlandığında Alman uçaklarına ve hava indirme birliklerine karşın etkin bir savunma yapılabilecekti. Ek olarak uçaksavar mühimmatı bile çok kıttı.

Daha indirme yapılan ilk gün akşama doğru bile Girit'teki Alman mevcudu iki katına çıkmıştı ve buradaki birlikler ikinci geceden itibaren hızlı bir biçimde paraşüt, planörler ve personel taşıyan uçaklarla takviye edilmeye başlanmıştı. Almanların hava indirme yoluyla Girit'e indirdikleri toplam asker sayısı 22.000'di.Bu askerlerin çoğu iniş esnasında çakılarak ya öldüler ya da yaralandılar, fakat sağ kalanlar en güçlü olanlardı. Halbuki, Girit'te bulunan ve sayıca üstün Müttefik birlikler yeterli eğitime sahip değillerdi, ayrıca bazıları da Yunanistan'dan atılmanın şokunu yaşıyorlardı. Bundan daha da önemlisi, teçhizatlarında, özellikle kısa menzilli telsizlerin olmayışı en büyük eksikliklerini oluşturuyordu. Yine de bu birliklerden büyük bir bölümü yiğitçe savaştılar. Gösterdikleri direnişinin sonuçları sonradan etkili olacaktı.

İngilizlerde ise hâlâ iyimser bir hava hüküm sürüyordu. Churchill aldığı raporların ışığında Avam Kamarası'nda, harekâtın ikinci gününde Girit'e inen birliklerin bertaraf edildiklerini bildiriyordu. Orta Doğu Karargâhı ise daha iki gün Alman birliklerinin etkisiz hale getirilmekte olduğundan bahsedecekti.

Fakat, yedinci günde, yani 26 Mayıs'ta Girit'teki İngiliz komutanı şu raporu bildiriyordu: "Komutam altındaki birliklerin dayanma gücü tükenmiştir, durumumuz umutsuzdur." Freyberg gibi cesur ve azimli bir komutan tarafından verilen bu karar hiç tartışılmadı. Tahliye 28 Mayıs gecesi

başladı ve 31 Mayıs gecesi sona erdi. Almanların, Girit'e birlik indirme faaliyetleri sırasında, Alman Hava Kuvvetleri'nin yoğun taarruzları ve tacizleri karşısında, İngiliz Deniz Kuvvetleri ağır zayiat verdi. 2000'i Yunanlı olmak üzere toplam 16.500 kişi kurtarıldı. Fakat kalanlar ya öldüler ya da Almanlara esir düştüler. Üç kruvazör ve altı muhrip battı. O zaman Akdeniz'de olan tek uçak gemisinin de dahil olduğu toplam on üç gemi ağır hasar gördü.

Almanların kaybı 4.000 ölü ve 2.000 yaralıydı ama bu zayiat, Yunanlılar ve Giritlilerin dışında, İngilizlerin kaybının üçte biri kadardı. Fakat kayıpların çoğunun Almanların seçme paraşüt tümenine ait olmasının, ilerde İngiltere'nin, yararına dönüşecek etkileri olacaktı.

Bununla beraber, o anda Girit'in çökmesi bir felaketti. İngiliz halkına çok ağır gelmiş ve çok etkilemişti, çünkü diğer iki felaketin zeminini hazırlamıştı. Zira, Nisan ayında Sirenayka'daki İngiliz kuvvetleri 10 gün içinde Rommel tarafından atılırken Yunanistan'daki İngiliz birlikleri de Alman işgalini izleyen üç hafta için püskürtülmüştü. Wavell'in Sirenayka'yı kışın İtalyanlardan ele geçirmesi tatlı bir düş gibiydi artık. Almanlar önünde uğranılan bu son bozgunlar, İngilizleri 1940 yılından bile daha karamsar hale getiriyordu.

Fakat Hitler, Akdeniz'deki bu, başarısını devam ettirmedi. Hiçbir kuşatmada bulunmadılar. Bir ay sonra Hitler, Rusya işgaline başladı ve bu nedenle de İngilizleri, Akdeniz ve Orta Doğu'dan söküp atabilme fırsatlarını ihmal etti.

Yugoslavya ve Yunanistan'da, Hitler'in zırhlı birlikleri karşılaştıkları dağ engellerine rağmen, Polonya ve Fransa'daki kadar karşı konulmaz ve engel tanımaz bir şekildeydi. Zırhlı birlikler hem Yugoslavya hem de Yunanistan'da bir fırtına gibi esmiş ve düşmanları birer birer avlamıştı.

Mareşal List'in ordusu 90.000 Yugoslav, 270.000 Yunanlı ve 13.000 İngiliz esir almıştı. Almanların zayiatı ölü ve yaralı olarak sadece ve sadece 5.000 kişiydi. O zamanki İngiliz gazeteleri, Almanların kaybını 250.000'in üzerinde tahmin ediyorlar ve İngiliz yetkilileri ise bu rakamı "muhtemelen 75.000" diye bildiriyorlardı.

Hitler'in, Girit zaferinin eleştirilen hatalı yanı sadece verilen çok ağır kayıplar değil, aynı zamanda, çok ağır kayıplar vermesine karşın denizleri kontrol altında tutabilen İngiliz Deniz Kuvvetleri'nin ele geçirilmesini sağlayabilecek kuvvetlerini Girit'te geçici olarak zayıflatmış olmasıdır. Zayıflattığı kuvvet, hava indirme kuvvetiydi. Aslında Hitler, Girit harekâtında stratejik bir hata yapmıştı.

Savaştan sonra, Alman Hava İndirme Birlikleri'nin Komutanı General

Student'in yaptığı açıklamalar çok ilginçti. Student, şaşırtıcı bir biçimde Hitler'in Girit'teki harekâta pek istekli olmadığını açıklar:

"Hitler, Balkan Savaşı'nı, Yunanistan'ın güneyine ulaşıldığı zaman sona erdirmek istiyordu. Bunu duyduğumda Göring'i görmeye gittim ve ona Girit'in sadece hava indirme birliklerince ele geçirilebileceğini önerdim. Her zaman çabuk heyecanlanan Göring, fikri benimsedi ve beni Hitler'e gönderdi. 21 Nisan'da Hitler'e çıktım. Bu fikri ilk açıkladığımda Hitler, 'Fikir çok iyi, ama icra edilebileceğini sanmıyorum' dedi. Fakat sonunda ikna etmeyi başardım. Harekâtta, bizim bir paraşüt tümenini, planör alayını ve hiç havadan intikal deneyimi olmayan 5'inci Dağ Tümeni'mizi kullandık."

Hava desteği, Richtofen'in 8'inci Hava Kolordusu'nun bombardıman ve avcı uçakları tarafından sağlandı. Bu birlikler aynı zamanda 1940 yılının Mayıs ayında, sırasıyla Belçika ve Fransa'da savunma kapılarını ilk aralayan, kati başarıya giden yoldaki en önemli birliklerdi.

"Denizden hiç birlik gelmedi. Başlangıçta denizden kuvvet gelmesi planlanmıştı, ama mevcut yegâne ulaşım araçları Yunan kayıklarıydı. O zaman bu kayık ve küçük deniz taşıtları bu harekât için gerekli uçaksavar, tanksavar, topçu ve tankların taşınmasında kullanılması için planlandı ve organize edildi. Bunlarla birlikte 5'inci Dağ Tümeni'nin iki taburu da taşınacaktı. Kendilerine İngiliz donanmasının hâlâ İskenderiye'de olduğu söylenmişti.Oysa bu donanma Girit'e doğru yola koyulmuştu bile. Konvoy Girit'e hareket etti, yolda donanmaya rastladı ve dağıldı. Çok geçmeden Alman Hava Kuvvetleri, İngiliz donanmasından bu zaferin intikamını aldı. Fakat bizim Girit'e yapacağımız hava indirme harekâtı bu ağır silahların yokluğunda çok tehlikeye giriyordu. İşin bu yönünü hiç hesaplamamıştık.

20 Mayıs'ta hiçbir havaalanını tam olarak ele geçirememiştik. En büyük başarıyı ise, Maleme Havaalanı'nda seçme Yeni Zelandalılara karşı savaşan çok değerli Taarruz Alayı elde etmişti. Alman Komutanlığı için 20/21 Mayıs gecesi çok kritikti. Çok önemli bir karar vermek zorundaydım. Hâla emrimde olan paraşüt ihtiyatlarının çok büyük bir bölümünü Maleme Havaalanı'nın ele geçirilmesi için kullanmaya karar verdim. Şayet, bu gece düşman iyi tertiplenmiş ve düzenli bir karşı taarruzu gerçekleştirebilmiş olsaydı özellikle mühimmat kıtlığı çeken, yorulmuş ve bitap düşmüş Taarruz Alayı'nı püskürtmüş olacaklardı.

Fakat Yeni Zelandalılar, sadece sınırlı karşı taarruz girişiminde bulundular. Sonradan duyduğuma göre İngiliz Komutanlığı, hava harekâtının dışında asıl Alman kuvvetlerinin Maleme ve Hanya arasındaki kıyıdan geleceğini bekledikleri için kuvvetlerinin bir bölümünü burayı işgal etmek için planlamışlardı. Bu çok önemli olan dönemde, İngiliz Komutanlığı bu birlikleri Maleme'ye göndermeye cesaret edememişti. 21 Mayıs'ta Alman ihtiyat birlikleri Maleme köyünü ve havaalanını ele geçirmeyi başarmışlardı. Akşamleyin, ilk havadan nakledilen birlik olan 1'inci Dağ Taburu bu bölgeye inmişti. Böylece Girit Savaşı Almanlar tarafından kazanılmış oluyordu. "

Fakat, zaferin bedeli planı hazırlayanların hesaplarından ve tahminlerinden kat be kat ağır olmuştur. Bu kısmen, adada bulunduğu varsayılan İngiliz birliklerinin tahminlerinin üç katı çıkması, kısmen de diğer nedenlerden kaynaklanmıştı.

"Kayıpların çoğunun nedeni indirme birliklerinin başarılı bir indirme yapamamasıydı. Girit'te birliklerin atlayabileceği çok az elverişli yer vardı. Aynı zamanda mevcut rüzgâr karadan denize doğru eserdi. Birliklerin denize düşme korkusu, pilotları daha iç bölgelere doğru yöneltti. Bazıları ise bu nedenle İngiliz hatlarının içine düşmüştü.

Silahlar çoğu kez birliklerin çok uzağına düşüyordu. Bu ise verilen ağır zayiatın en büyük nedeniydi. Orada bulunan birkaç İngiliz tankı başlangıçta bize çok zayiat verdirdi. Şans eseri orada iki düzine tanktan fazlası yoktu. Her ne kadar baskın şeklinde taarruz ettiysek de çoğu piyade olan Yeni Zelandalılar çok güçlü bir direniş gösterdiler.

Hitler, paraşüt birliklerinin verdiği ağır zayiata çok sinirlenmiş ve indirme harekâtının baskın tesirinin artık kalmadığı sonucuna varmıştı. Sonraları bana sık sık, 'paraşüt birliklerinin gününün artık geçtiğini' söylemiştir.

Hitler'e, Girit planını kabul ettirdiğimde harekâta Kıbrıs'ı da havadan işgal ederek devam etmeyi ve bilahare Kıbrıs'ı, Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek için bir atlama tahtası olarak kullanmayı önermiştim. Hitler, fikre karşı değildi, ama pek ilgilenmedi. Kafasında sadece ve sadece Rusya'nın işgali vardı.Girit'teki bu ağır zayiatın şokundan sonra, başka büyük bir hava indirme harekâtına girişmeyi reddetti. Bu fikrimde çeşitli vesilelerle ısrar ettim, ama boşunaydı."

Onun için Girit'teki İngiliz, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı kayıplar boş yere verilmemişti. Student'in Süveyş Kanalı'nı ele geçirme planı, Rommel'in, Afrika'daki panzer birlikleri epeyce takviye edilmedikçe pek mümkün olmayacak gibiydi. Fakat bu arada Malta'nın işgali pek kolaylaşmış

olacaktı. Hitler, bu konuda bir yıl sonra ikna edilmişti, ama o zaman da fikrini değiştirdi ve bu harekâtı iptal etti. Hitler'in iptal gerekçesi,İngiliz donanması karşılarına çıktığında, bütün İtalya donanmasının ülkelerine kaçabileceği ve Alman hava indirme birliklerini kendi başlarına, çaresiz bırakacağını sanmasıydı.

ON İKİNCİ KISIM

Ve Hitler, Rusya'ya Taarruz Ediyor

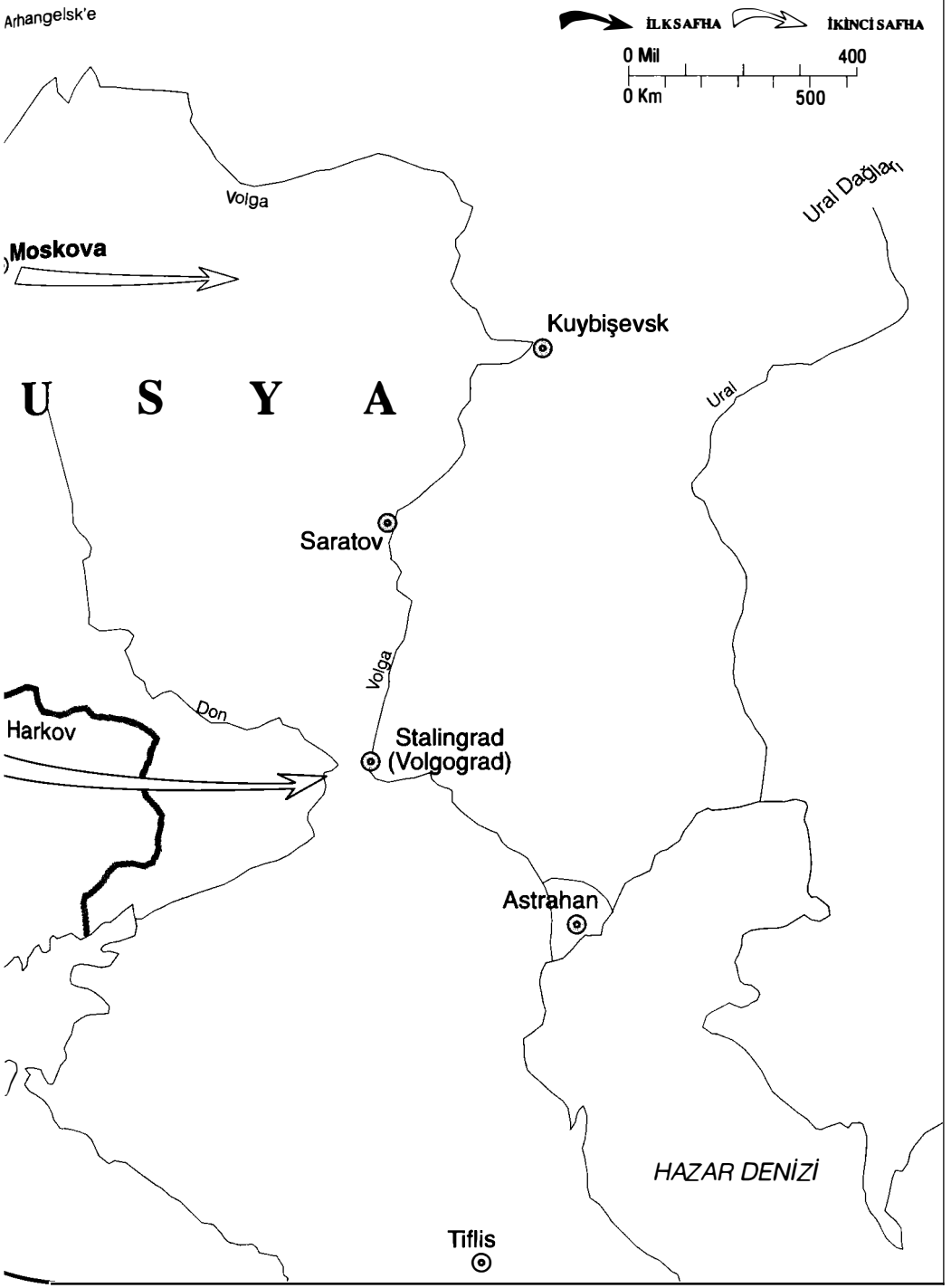
İkinci Dünya Savaşı'nın bütün gidişatı, Hitler'in Rusya'yı 22 Haziran 1941'de, yani Napolyon'un 1812 yılında Rusya'yı işgalinin yıldönümünden tam bir gün önce işgale başlamasıyla tamamen değişti. Her ne kadar işgalin sonu, Napolyon'un işgali kadar kısa sürede gelmediyse de bu harekât Napolyon gibi Hitler için de mahvedici sonun başlangıcı olmuştu.

Napolyon, Rusya'da yıl bitmeden çekilmeye zorlanmış ve Rusya, Fransa'nın başkentine işgali izleyen ikinci yılın Nisan ayında girmeyi başarmıştı. Hitler, üç yıl geçmeden Rusya'dan atılamadı ve Ruslar, Almanya'nın başkentine ancak işgali izleyen dördüncü yılın Nisan ayında girebildiler. Hitler her ne kadar Napolyon'un yaptığı gibi iki kez Rusya'nın derinliklerine kadar girip Napolyon'un aldatıcı zaferi gibi Moskova'ya giremediyse de, Hitler'in Rusya'nın bu kadar derinlerine girebilmesi üstün hareket yeteneğinden kaynaklanıyordu. Fakat bu, amacını gerçekleştirmesi, hedefine ulaşması için yeterli değildi. Uçsuz bucaksız Rusya karşısında Hitler, ilk kez bocalıyor ve ilk yenilgisini alıyordu.

Rusya'nın uçsuz bucaksız toprakları, Hitler'e ilk hayal kırıklığını, ardından da ilk yenilgisini tattırıyordu.Tarih, acımasız bir diktatörün intiharında bir kez daha tekerrür ediyordu. Bu durum, sınırları dışındaki halkın gözünde umutsuz bir vaziyette bulunan İngiltere'ye belirli bir rahatlık ve umut veriyordu. Napolyon'un dönemlerinden daha fazla düşman birlikleriyle kuşatılmış bulunan İngiltere, ne kadar umutsuz bir dönem geçirdiğini pekâlâ biliyordu. Etrafının denizlerle çevrili olmasının değeri ve önemi, diğer ülkelerin de hava gücünün çok gelişmesiyle azalmıştı. Adanın endüstrileşmesinin artması dışa bağımlılığı başlatmış, bu da denizaltı tehdidini arttırmıştı. İngiliz Hükümeti'nin hiçbir barış önerisine yanaşmaması, Hitler'i İngiltere'yi işgal harekâtından vazgeçirse bile, mevcut koşullar altında ülkenin ya-

Ladoga Gölü
Leningad (St.Petersburg)
ESTONYA
İSVEÇ
Peipus Gölü
BALTIK DENİZİ
LİTVANYA
LETONYA
Dvina
Smolensk
KUZEY ORDU GRUBU (Leeb)
DOĞU PRUSYA
ALMANYA
Berlin
MERKEZ ORDU GRUBU (Bock)
Vistül
Minsk
BEYAZ RUSYA
Pripyat Bataklığı
Varşova
POLONYA
ÇEK-SLOVAKYA
GÜNEY ORDU GRUBU (Rundstedt)
Bug
Kiev
Kuzey Bukovina
Budapeşte
MACARİSTAN
UKRAYNA
BASE
BYA
GÜNEY
Odessa
Dinyeper
Prut
YUGOSLAVYA
ROMANYA
Belgrad
Bükreş
Tuna
Sofya
KARA

BARBAROSSA HAREKÂTI: RUSYA'NIN İŞGALİ

vaş yavaş çökmesine yol açıyordu. İngiltere'nin uzlaşmaz tutumu yavaş yavaş intiharla eş anlamlıydı.

Amerika Birleşik Devletleri'nin, İngiltere'yi ayakta tutma çabaları olabilirdi, ama bunlar sadece bu süreci uzatırdı, kaderini değiştirmeye yetmezdi. İngiliz bombardımanlarının Almanları sinirlendirmekten öte bir şey sağladığı yoktu, ama doğal olarak da Hitler'in dikkatini başka yere çevirmesini engelliyordu.

Fakat, İngiliz halkı kendi durumunu da pek hesaba katmıyordu. Onlar da inatçı ve umursamazlardı. Churchill'in konuşmalarıyla yeniden kendine güvenlerini kazanan, hayatiyet bulan İngilizler, söylenenlerin stratejik olarak geçerli olup olmadığını, doğru olup olmadığını, garantisi olup olmadığını bile sormuyorlardı.

Hitler'in etkisi Churchill'den de derindi. Hitler'in Fransa'yı işgali ve ülkelerinin kıyılarına bu denli yaklaşması, İngilizleri şimdiye kadar hiçbir zalimin yapmadığı kadar ayağa kaldırmıştı. İngiliz halkı bir kez ayağa kalkmış, Hitler'in yakasını bırakmamaya niyet etmişti. Haklı davalarında tarihin hiçbir döneminde rastlanmayacak şekilde birbirlerine kenetlenmişlerdi.

Batı'nın işgalcisi bir kez daha yenildiğini kabul etmeyen halk tarafından şaşkına uğratılmıştı. Hitler onları Napolyon'dan daha iyi anlamıştı. Bunu *Mein Kampf (Kavgam)* adlı kitabında belirtiyordu. Onların gururlarını incitmenin nelere mal olacağını tahmin etmişti.

Kendisinin hesaplarına ve tahminlerine göre İngilizler, bu umutsuz durumu görüp barış antlaşmasını kabul edecekti. Fakat İngilizler ne barış anlaşmasını kabul ettiler ne de umutsuz durumlarını. Bu ikilem ve karmaşa içinde kararsız kalan Hitler, aynı Napolyon gibi davranıp, İngilizlerle barış öncesi son aşama olarak Rusya'ya saldırdı.

Bu aniden alman bir karar değildi, yavaş yavaş alınmıştı. Fakat nedenler, Napolyon'un Rusya'ya saldırmasından bile daha karmaşıktı. Ve tek bir neden ve unsurla kolaylıkla açıklanamıyordu.

İngiliz Hava Kuvvetleri'ne karşı alınan yenilgiler, Hitler'in, İngiliz halkının dayanma azmini kırma fikrini değiştirmiyor, sadece saldırı tekniğini değiştiriyordu. İngiliz Hava Kuvvetleri'ni imha etmek yerine geceleri endüstriyel bölgeleri bombalamaya başlamıştı. Saldırıların bazen hızını kaybetmesi hava koşullarının dışında, Hitler' in aklının hep Rusya'da olmasındandı.

Bu arada, Hitler kendi önyargılarının da etkisiyle ve ekonomik ihtiyaçlarının ve korkuların baskısı altında, Doğu'yu ve Rusya'yı düşünmeye başlamıştı. Her ne kadar Stalin ile yaptığı antlaşma Batı'daki zaferinin yolunu açtıysa da başarılarının ve işgallerinin çoğu koşulların bir neticesiydi. Halbuki o her zaman Rusya'yı işgal etmeyi düşünmüştü. Hitler'deki Bolşevik karşıtlığının etkileri çok derindi.

Ayrıca, Hitler'in Doğu 'ya doğru hareketinin temelinde, İngiltere'nin direnişi de çok etkili olmuştur. Fakat Hitler'de bu fikirlerin canlanması, İngiltere'nin barış önerilerini reddetmesinden önceye dayanmaktadır.

Daha 1940 yılının Haziran ayında, Hitler Fransız işgaliyle uğraşırken, Stalin Litvanya, Estonya ve Letonya Devletlerini işgal etme fırsatını ele geçirmişti. Hitler de, Baltık Devletleri'nin kendilerinin değil, Rusya'nın etki alanı içinde olmasını kabul etmişti. Her ne kadar Hitler'in danışmanları gerçekçi olarak, Hitler'in Batı zaferinden sonra Rusya'nın korkudan dolayı Baltık Devletleri'ni işgalini doğal bir önlem olarak nitelendirdiyseler de, Hitler, Rusya'nın kendisine oyun oynadığını hissetmiş ve Rusya'ya beslediği derin inançsızlık, Batı harekâtı boyunca da kendisini göstermiş ve Hitler, bu süre içerisinde on tümenini Rus sınırı boyunca tahsis etmişti.

Yine, 26 Haziran'da Rusya, pakt ortağı Almanya'ya haber vermeden Romanya'ya ültimatom vermişti. Rusya, Romanya'dan hemen Besarabya'yı geri vermesini, ayrıca Kuzey Bukovina'nın kendisine teslim edilmesini istiyordu. Bu isteklerin yerine getirilmesi için Rusya, Romanya Hükümeti'ne sadece 24 saat süre tanıdı. Romanya tehdide boyun eğmişti. Ruslar havadan ve karadan Romanya'ya girdiler.

Bu Hitler'e edilen hakaretten de öte bir şeydi.Çünkü, böylelikle Ruslar, Hitler'in kendi ikmali için düşündüğü petrol kuyularının yanıbaşına çok tehlikeli bir şekilde beliriyordu. Bu deniz yoluyla elde ettiği petrolün kesilmesi demekti. Müteakip haftalarda, petrol yetersizliğinin, İngiltere hava harekâtına getireceği olumsuzlukları düşündüğünde endişesi ve Stalin'in niyetlerine ilişkin korkusu artıyordu. 29 Temmuz'da, Hitler ile Jodl Rusya'nın, Romanya'nın petrol kuyularını ele geçirmeye kalkışması karşısında, Rusya ile savaşa girme ihtimalini konuştular. Birkaç hafta sonra, Hitler bir önlem olarak, iki zırhlı ve on piyade tümenini Polonya'ya intikal ettirdi. 6 Eylül'de, Alman İstihbarata Karşı Koyma Birliği'ne verilen emirde, "Doğu bölgesi önümüzdeki haftalarda daha güçlü bir şekilde takviye edilecek. Bu takviye faaliyetleri, Rusya'nın üzerinde, bizim taarruza geçeceğimiz izlenimini uyandırmamalı ve Alman kuvvetlerinin gerçek durumunu gizlemek için birlikler sık sık yer değiştirmelidir" deniyordu.

Öte yandan Rusya, Almanların Doğu illerinde, kontrolü altında bulundurduğu bölgelerde güçlü ve iyi eğitimli birliklerini mevzilendirdiğini farkedecektir. Böylece Almanya, Rusya'nın Balkanlar'daki herhangi bir işgal girişimine karşı, çok güçlü ve şiddetli bir şekilde karşı koyacağını, düşmanına hissettirmiş oluyordu.

Bu emrin temelinde savunmaya yönelik belirtiler vardı ve alman önlemler Alman saldırganlığının bir belirtisi olmaktan ziyade, Rusya'nın muhtemel bir taarruzuna karşı caydırıcı bir önlem olarak ortaya çıkıyordu. Korumak zorunda olduğu petrol kuyularının cephesine olan uzaklığından dolayı, söz konusu petrol kuyularını doğrudan korumayı göze alamıyordu ve bu nedenle Polonya sınırından bir şaşırtma taarruzu[1] düşünüyordu. Şaşırtma taarruzu fikri, kısa zamanda tehlikeyi tamamen ortadan kaldırmak için asıl taarruz fikrine dönüştü

Eylül'ün ortasında, Alman yetkililerine ulaşan rapolarda, Kızıl Ordu içinde, Almanya aleyhine bir havanın esmeye başladığı yer almaya başlamıştı. Bu da, Almanların Doğu'daki birliklerinin artmasına karşı duyulan kuşkuların ilk tepkileriydi. Ve Ruslar çok süratli bir şekilde birliklerini Alman taarruzuna karşı hazırlamaya girişti. Fakat,bunlar Hitler'e göre Rusların taarruz edeceğini gösteren işaretlerdi. Hitler, Batı'daki zaferini tamamlayıp ondan sonra Rusya meselesine dönebileceğini düşünemiyordu. Korkuları, hırsları ve önyargıları, onun düşüncesini bir an evvel Rusya'ya karşı taarruza geçmesi yönünde hızla değiştiriyordu. Bu ruh durumu, kuşkularını arttırıyordu. İngiltere'nin içinde bulunduğu çaresiz ve umutsuz durumu anlamamasından dolayı şaşkına dönen Hitler, bu durumu İngilizlerin Ruslarla bir anlaşma yaptığını ya da dayanışma içinde olduğuna yormaya başlar. Aylar geçtikçe, bu fikrini yanındakilere ve Jodl'a çeşitli defalar açıklar. Hitler'e göre, İngiltere mutlaka Rusya'nın müdahalesini beklemektedir, yoksa şimdiye kadar çoktan teslim olması gerekirdi. Aralarında gizli bir anlaşma olsa gerektir. Stafford Cripps'in Moskova'ya gönderilmesi ve Stalin'le görüşmesi bu görüşün bir teyidiydi. Almanya ya hemen, hiç vakit yitirmeden taarruz edecekti ya da kendisi taarruza uğrayacaktı. ·

Rusya'ya karşı gerçekleştirilecek taarruz planının taslakları ileride Stalingrad'da Ruslar tarafından kuşatılıp teslim alman ordunun komutanı olarak tanınacak olan ve Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı yardımcılığına atanan General Paulus tarafından daha önceden hazırlanmıştı. Kendisine, bu planın ihtimallerinin incelenmesi görevi verilmişti. İlk hedef Batı Rusya'da bulunan orduların imhasıydı, daha sonra, ta Arhangelsk ve Volga'ya kadar uzanan derinlikteki hat üzerinde güvenliği sağlamaktı. Bunun amacı, Almanya'yı doğudan gelecek hava taarruzlarına karşı koruyabilmekti.

Kasım ayının başlarında plan tümüyle tamamlanmış ve plan tatbikatlarında çeşitli defalar denenmişti. Hitler, şimdi Rusya'dan gelecek taarruzdan daha az kaygılı, buna karşılık Rusya'ya yapacağı taarruzu daha çok düşünür hale gelmişti. Büyük ve stratejik planlar düşünmek ve hazırlamak onu daima heyecanlandırmıştır. Niyetini generallerine açıkladığında, onların temkinli uyarıları Hitler'i aksine bu konuda daha kati davranmaya itmiştir.

Hitler, generallerin, kendisinin yeterliliğinden kuşku duyduğu konularda haklı çıktıklarında ne oluyordu? O zaman, Hitler generalleri yanlış ve haksız bulup, suçlu çıkarıyordu. Generaller, Hitler'e karşı bütün boyun eğmelerine ve kayıtsız koşulsuz itaatlerine rağmen, hâlâ onu amatör olarak görüyorlardı. Bundan başka, amiral ve generalleri, İngiltere'ye yapacağı denizaşırı harekâttan endişe duyuyorlardı. Ama o, pasif kalamazdı. Hitler, Akdeniz'in batı tarafını kapatmak için İspanya'dan, Cebelitarık Boğazı'na doğru ilerlemeyi planlıyordu ama bu plan onun ihtiraslarını tatmin etmeye yetmiyordu.

Ekim sonunda meydana gelen bir olay, sonuçları açısından da çok önem taşıyacaktı. Bu, Mussolini'nin, ortağı Hitler'in görüşü ve iznini almadan Yunanistan'ı işgal etme girişimiydi. Bu hem Hitler'in planlarını altüst ediyordu hem de Almanya'nın nüfuz bölgesine, İtalyanların girebilecekleri ihtimalini akla getiriyordu. Her ne kadar, İtalyanların işgal fikrinden caymaları, Almanların nüfuz alanlarına müdahale tehlikesini azalttıysa da, Mussolini'nin bu kendi başına hareket edebileceği düşüncesi Hitler'i Balkanlar konusunda acele davranmaya itti. Bu olay Hitler'in Batı'yı işgal harekâtını tamamlamasını geciktirmek için bir bahane oluşturdu ve kendisini tamamen Doğu, yani Rusya konusuna verdi. Balkanlar'ı kontrol altında bulundurmak ve bu konudaki rakiplerini alt etmek için Rusya ile anlaşmayı ve İngiltere sorununu bu işin hallinden sonraya bırakmayı planlıyordu. Henüz daha çok net bir karar değildi, ama aklına ilk gelen fikir buydu.

10 Kasım'da, Molotov Berlin'e geldi. Çok geniş kapsamlı konularla birlikte, Almanya'nın Rusya'ya önerdiği "Mihver Devletler"e katılma konusunu görüştüler. Görüşmelerin sonucunda resmi bir bildiri yayınlandı. Bildiride şu ifadeler yer alıyordu: "Karşılıklı güven ve anlayış çerçevesi doğrultusunda görüş alışverişinde bulunulmuştur. Bu karşılıklı güven ve anlayış, Almanya ve Sovyetler Birliği'nin bütün önemli konularda anlaşmaya varmasına yol açmıştır." 16 Kasım'da yapılan ve görüşmenin değerlendirildiği gayrı resmi toplantıda da her iki taraf çok memnun görünüyordu.

Şimdilik, iki ülke arasında imzalanmış bir anlaşma yoktu. Rusya, mevcut birkaç sorun çözüme kavuştuktan sonra, Mihver Devletleri 'ne katılmak istiyordu. Molotov, Almanya'nın, Balkanlar'daki tutumunun İtalyanlar tarafından desteklenmesi konusunda bilgilendirildiğinde hiç itiraz etmemişti. Molotov, Almanya'nın Romanya'nın üzerindeki nüfuza benzer bir alanın, Rusya için Bulgaristan'da yaratılmasını öneriyor, fakat bu öneri Almanlarca kabul görmüyordu. Bununla beraber Almanya, Türkiye'nin Çanakkale Boğazı'ndaki kontrolü konusunda tarafsız kalmış ve Rusya'nın burada üs bulundurması isteğine ses çıkarmamıştı.

Fakat aralarında katiyen karşılıklı güven yoktu ve diplomatik tutum göstermelik olmaktan öte hiçbir anlam taşımıyordu. 12 Kasım'da, Hitler yayınladığı 18 numaralı Savaş Bildirisi'nde şöyle diyordu:

"Siyasal görüşmeler, Sovyetler Birliği'nin şu anki tutumunu açıklığa kavuşturmak amacıyla başlatılmıştır. Bu görüşmelerin sonucuna bakılmaksızın, Doğu harekâtı hazırlığı için şifahi olarak verilmiş emirler yürürlüktedir ve hazırlığa devam edilecektir."

Diplomatlar konuşmalarına ve görüşmelerine devam ederken, askeri planlar hazırlanıyor ve hazırlıklar devam ediyordu. Hitler, başkaları gibi görüşmelerin sonucunu tatminkâr bulmuyordu. Rusya'nın "Üçlü Mihver Devletler" önerisine verdiği cevapların ve aldığı tutumun kaçamak ve baştan savma olduğunu hissediyordu. Ayrıca, bu konudaki inisiyatifi ele geçirme tutkusu giderek artıyordu. 14 Kasım'da Hitler'le görüşen Raeder, onun Rusya ile bir çatışmayı kışkırtma eğilimi içinde olduğunu işaret ediyordu. Molotov ayrıldıktan sonra, Hitler, etrafındakilere Rusya'yı işgal edeceğini açıkladı. Çevresindekilerin, onu bu maceradan vazgeçirme girişimleri boşunaydı,artık. Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda da iki cephede savaşmasının kendilerine savaşı kaybetmelerine mal olduğunu, kendisine izaha çalışmalarına Hitler, İngiltere'nin direnişinin kırılana dek Rusya'nın sessiz kalamayacağını ileri sürerek cevap veriyordu. İngiltere'yi yenebilmek için hava ve deniz kuvvetlerinin güçlendirilmesi gerekmekteydi. Bu ise kara kuvvetlerinin azaltılması anlamına geliyordu ki, bu Hitler'e göre hiç de akılcı bir davranış değildi. Çünkü, Rusya büyük bir tehdit halinde yerinde duruyordu. Sovyetler Birliği'nin Balkanlar'da ortaya koyduğu davranış güvenilmez olduğunu ortaya koymuştu. Bu nedenle, Denizaslanı Harekâtı ertelenmeliydi.

5 Aralık'ta Hitler, Halder'in Doğu planı hakkındaki görüşlerini aldı ve 18 Aralık'ta, 21 numaralı Savaş Bildirisi'ni yayınladı. Bildirinin adı "Barbarossa Planı" idi. Ve bildirinin ilk cümlesi çok açık ve netti: "Alman Ordusu, İngiliz savaşı sona ermeden Sovyet Ordusu'nu imha etmek için hazırlanmalıdır."

"Bu amaçla, Ordu mevcut bütün birliklerini kullanmak zorunda kalacak sadece, işgal ettiği ülkelerde güvenliği sağlayabilecek kadar bir kuvvet bırakacak, Deniz Kuvvetleri'nin ana hedef ve gayesi, tartışmasız bir şekilde İngiltere'dir.

Eğer koşullar gerektirirse, ben Rusya'ya yapılacak taarruz için saptanan tarihten sekiz hafta önce birliklerin toplanması için gerekli emri vereceğim. Çok zaman gerektiren hazırlıklara –eğer henüz bitirilmediyse– hemen başlanacak ve 15 Mayıs 1941 tarihine kadar tamamlanacaktır. Bu tarih, hava koşullarını gözönüne alan muhtemel en erken

tarihtir. Taarruz niyetinin anlaşılmaması için büyük çaba sarfedilecektir.

Batı Rusya'daki, Rus Ordusu'nun büyük bir bölümü, kama düzeninde dört koldan saldıran zırhlı birlik harekâtıyla imha edilecek ve bu birliklerin Rusya'nın içlerine doğru geri çekilmesi önlenecektir."

Ve bildiride, bu sonuçların Rus Ordusu'nu felce uğratmaya yeterli olmaması halinde Urallar'daki son endüstri bölgelerinin Alman Hava Kuvvetleri tarafından bertaraf edilmesi gerektiği de yer alıyordu. Rus Donanması, Baltık'taki üslerin ele geçirilmesiyle, zaten felç olacaktı. Romanya, Almanlara arkadan lojistik destek sağlayarak güneydeki Rus birliklerine, darbe indirmiş olacaktı. Bu konuda Hitler, Kasım ayında, Romanya diktatörü General Antonescu'yu yoklamış ve Rusya'ya yapacağı taarruzda kendisine yardımcı olacağı izlenimini edinmişti.

Hitler'in yukarıda belirttiği "koşullar gerektirirse" ifadesi, herhangi bir fırsatın Rusya'ya taarruz için kullanılacağını apaçık gösteriyordu. Ama Hitler'in niyetinin ne olduğu konusunda kuşkular vardı. Ancak Savaş Bildirisi'nin devamında ipuçları bulunabiliyordu: "Alman Yüksek Komutanlığı'ndan, bu Savaş Bildirisi uyarınca yayınlanacak emirler, Rusya'nın mevcut durumunu değiştirme ihtimaline karşılık, gerektiğinde bir önlem olarak değerlendirilecek ve gerekli bütün tedbirler alınacaktır." Bu plan, çok ayrıntılı ve dikkatli hazırlanmış bir aldatma programı dahilinde gizlenecekti. Doğal olarak bu işin de liderliğini de Hitler yapacaktı.

Bundan başka, aldatma hem Alman halkına hem de Rus halkına karşı yapılacaktı. Hitler'in konuyu açtığı kişilerin çoğu, özellikle iki cephede savaşmanın tehlikesinden bahsediyor ve endişelerini dile getiriyordu. Ancak nihai kararını saklı tutmayı akıllılık olarak nitelendiriyordu Hitler. Bu davranışı Hitler'e değişen koşullara göre davranma avantajı sağlarken, aynı zamanda Rusya'nın düşmanca niyetlerini kendi karşıtlarına ve Almanya'ya daha ikna edici bir tarzda anlatma olanağı sağlıyordu. Her ne kadar, generaller kendisine itaat edeceklerine ilişkin yemin etmişlerse de, bu, zafer için gerekli olan azim ve kararlılığı beyinlerinde ve yüreklerinde duyacakları anlamına gelmiyordu. Sonuçta, Hitler de generallerden yararlanmak zorunda olduğundan onları ikna etmek zorundaydı.

10 Ocak'ta, Rusya ile Kasım ayında sınırın belirlenmesi ve ekonomik konularda yapılan görüşmeleri somutlaştıran bir anlaşma imzalandı. Böylece, yüzeydeki ilişkiler daha yumuşak ve sorunsuz bir hal aldı. Fakat, Hitler'in kişisel fikri, Stalin'in acımasız bir şantajcı olduğu yönündeydi. Bu arada Romanya ve Bulgaristan'daki, Rus faaliyetlerine ilişkin rahatsız edici haberler de gelmeye başlamıştı.

19 Ocak'ta, Mussolini Hitler'i ziyaret eder. Ve bu buluşmada Hitler, Rusya ile olan zorluklarından bahseder. Tararruz planını açıklamaz, fakat dikkate değer ölçüde, Romanya'da bulunan Alman birliklerinden dolayı, Rusya'dan tepki geldiğinden bahseder. Oysa şu sözlerle, kendi görüşünü dolaylı olarak Mussolini'ye aktarır: "Önceleri, Rusya hiç tehlikeli bir ülke değildi, fakat şimdiki hava kuvvetlerinin ulaştığı bu teknik olanaklar çerçevesinde Romanya'nın petrol kuyuları Rusya ve Akdeniz'den gelecek tehlikelere maruz kalabilir ve Mihver Devletleri'nin yaşaması ise bu tehlikeye maruz kalan petrole bağlıdır." Bu aynı zamanda, Hitler'in kendi generallerine karşı ileri sürdüğü bir savdı da. Oysa generaller böyle bir taarruzda, Ruslar istilaya niyetlenseler bile, sınırın ardını güçlü şekilde takviye edip, yeterli bir savunma hattı oluşturduktan sonra tehlikenin göğüslenebileceğini savunuyorlardı. Taarruza hiç gerek görmüyorlardı.

3 Şubat'ta Hitler, Berchtesgaden'de, üst düzey komutanlarla görüşüp, plana son şeklini verip ve amacını açıkladıktan sonra Rusya 'nın işgalini gerçekleştirecek olan "Barbarossa" planını onayladı. Keitel, düşmanın batı Rusya'daki kuvvetini yaklaşık olarak 100 piyade tümeni, yirmi beş süvari tümeni ve otuz kadar mekanize tümen olarak tahmin etmişti. Tahmin aşağı yukarı doğruydu, zira taarruz başladığında, Rusların 88 piyade tümeni, yedi süvari tümeni ve kırk dört tank ve motorize tümeni vardı. Keitel, o zaman Alman gücünün sayısal olarak çok büyük olmadığını, ama nitelik olarak çok üstün olduğunu belirtmişti. Gerçekten, Rusya için hazırlanan Alman kuvvetleri, on dört adedi motorize, 116 piyade tümeni, bir süvari tümeni ve on dokuz adet zırhlı tümenden oluşuyordu. Alman gücünün bu zırhlı birliklerce üstün olması, generallerin huzursuzluğunu ve endişelerini gidermiyordu.

Keitel, şöyle devam etti: "Rusya'nın muhtemel niyetleri bilinmiyor. Sınırda güçlü birlikleri yok. Baltık ve Ukrayna, ikmal yönünden Ruslar için hayati öneme sahip bölgelerdi. Bu nedenle herhangi bir geri çekilme çok küçük çapta olabilirdi. O zaman bu görüş çok makuldü, ancak zamanla çok iyimser bir varsayım olduğu ortaya çıktı."

İşgal kuvvetleri, üç ordu grubuna ayrılacaktı ve harekât görevleri de belirlenmişti. Leeb komutasındaki kuzey ordu grubu Doğu Prusya'dan, Baltık Devletleri'nden taarruz edecek ve Leningrad'a ulaşacaktı. Merkez ordu grubu ise, Bock'un komutası altında, Varşova bölgesinden, Minsk ve Smolensk üzerinden Moskova'ya doğru taarruz edecekti.Rundstedt'ın komutası altındaki güney ordu grubu ise, Pripyat Bataklığı güneyinden, Romanya'nın aşağısından Dinyeper ve Kiev üzerine taarruz edecekti. Sıklet merkezi, merkez ordu grubundaydı. Ve en güçlü burası tutulmuştu. Kuzey ordu

Rus İşgalinde Alman Komuta Heyeti ve Ordu Grupları

Haziran 1941– Mayıs 1945

Yıl-Ay		Kuzey Ordu Grubu	Merkez Ordu Grubu	Güney Ordu Grubu		
1941	Haziran	Von Leeb	von Bock	von Rundstedt		
	Aralık		von Kluge	von Reichenau		
1942	Ocak	von Küchler		von Bock		
				B		A
	Temmuz			von Weichs		List
	Eylül					Hitler
	Kasım				Don	von Kleist
					von Manstein	
1943	Şubat			*lağv edildi*	Güney	
	Ekim		Busch			
1944	Ocak	Model				
					K. Ukrayna	G. Ukrayna
	Mart	Lindemann			Model	Schörner
	Haziran		Model			
	Temmuz	Friessner				Friessner
		Schörner				
	Ağustos		Reinhardt			
					A	Güney
	Eylül				Harpe	
	Aralık					Wöhler
1945	Ocak	Rendulic				
		Kurland	Kuzey	Vistül (*yeni*)	Merkez	
	Ocak	von Vietinghoff	Rendulic	Himmler	Schörner	
	Mart	Rendulic	Weiss	Heinrici		
	Nisan	Hilpert	*lağv edildi*			Rendulic
	Mayıs			Student		Ostmark

grubu ile merkez ordu grubu hemen hemen başabaş güce sahipti. Güney ordu grubu ise en az güçlü olanıydı.

Keitel, değerlendirmesinde, Macaristan'ın tavrından hâlâ emin olamadıklarını belirtiyor ve bu ülkelerle, gizlilik nedeniyle son dakikada anlaşma yapmanın gereğine işaret ediyordu. Ancak, Romanya, bu konunun istisnasını teşkil ediyordu. Zira, onunla işbirliği hayatiydi. Hitler, son anda Antonescu ile tekrar görüşmüş ve Alman birliklerinin, Yunanistan'daki İtalyan birliklerini desteklemek için Romanya'dan geçebilmeleri için izin istemişti. Ancak,Antonescu böyle bir iznin, Rusya'nın Romanya'yı işgal etmesi için gerekçe oluşturabileceğinden dolayı tereddüt etmişti. Üçüncü buluşmada, Hitler Romanya'ya sadece Besarabya ve Kuzey Bukovina'yı değil, Dinyeper'e kadar uzanan güney Rusya'yı mükâfat olarak vereceğini vaat etti.

Ayrıca Keitel, Alman topçusunun çok büyük bir bölümünün doğuya gönderilmesinden dolayı Cebelitarık harekâtının, artık olanaksız olduğunu ileri sürdü. Hitler, değerlendirmesinde, "Her ne kadar Denizaslanı Harekâtı ertelendiyse de birliklerimiz arasında, İngiltere'nin işgalinin daha sonra gerçekleştirileceğine ilişkin izlenimin sürdürülmesi için bütün çabanın sarfedilmesi" gerektiğini belirtiyordu.

Manş Denizi'nde ve Norveç'te bazı bölgelerde faaliyetler durdurulurken, ikili aldatma yoluna gidilerek, doğudaki birlik yığınaklarının da, İngiltere'ye yapılacak işgal harekâtını gizlemek amacıyla yapıldığı söylentisi, bir planın gereği olarak kasıtlı olarak yayılıyordu. Böylece doğudaki Alman birliklerinin faaliyetleri ve taarruz hazırlıkları, sanki İngiltere'ye yapılacak bir taarruzun gizlenmesi için yapıldığı izlenimi uyandırmaya çalışıyordu.

İşgal harekâtı çok büyük çapta ele alınan "Oldenburg" adı verilen ekonomik bir planla birlikte yürütülecekti. Buna göre işgal edilen Sovyet topraklarının sömürülmesi amaçlanıyordu. Genelkurmay'dan, tamamen bağımsız olarak bir de Ekonomik Heyet tesis edilmişti. 2 Mayıs'ta, söz konusu heyet inceleme sonucu hazırladığı raporu şu ifadelerle açıyordu: "Savaş ancak ve ancak bütün silahlı kuvvetlerin, muharebenin üçüncü yılında Rusya tarafından beslenmesi koşuluyla sürdürülebilir. Bizim için gerekli malzemelere el koyduktan sonra, Rusya'da milyonlarca kişinin açlıktan ölmesi kaçınılmazdır." Bu değerlendirmenin soğukkanlılıkla yapılmış bir bilimsel inceleme mi, yoksa çok aşırı talep ve hedeflere karşı bir uyarı niteliği mi taşıdığı pek açık değildir. Ve raporun devamında şu ifadeler yer alıyordu: "Pamuk ve keten tohumlarının ele geçirilmesinin hayati önemi vardı. Buğday tali derecede önemliydi." Alman Silahlı Kuvvetler Komutanlığı (OKW) bünyesinde kurulan, Savaş Ekonomi Karargâhı'nın Başkanı General Thomas'ın ilk raporlarındaki görüşlere göre, şayet ulaşım sorunu çözülebilirse, Almanya'nın yiyecek problemi hafiflemiş olabilecekti. Ama bu ihtiyaçlar, diğer

ekonomik sorunların giderilmesi için pek yeterli olmayacaktı. Kauçuk, tungsten, bakır, platinyum, kalay, asbest kendir ve kenevir eksikliği Uzak Doğu ile irtibat kurulana dek, eksiklikleri ihtiyaç ve sorun olarak devam edecekti. Bu uyarıların, Hitler üzerinde hiçbir etkisi ve sınırlaması olmuyordu. Bu arada, Kafkas petrol kaynaklarının, işgal edilen ülkelerdeki işgalin sürdürülebilmesi için vazgeçilmez olması Hitler'in ilerlemesini en tehlikeli ve akılcı olmayan noktalara sürüklüyordu.

"Barbarossa" planı daha başlangıçta engellemeye uğramıştı. İngiltere'nin Yunanistan ve Yugoslavya'yı desteklemesi, bu ülkelerin diplomatik bir tarzda Hitler'i reddetmeleri sonucunu doğurmuştu. Bu sonuç Hitler'i psikolojik olarak etkilemişti.

Hitler, Rusya'ya saldırmadan evvel, İngiltere'nin dolaylı ve doğrudan müdahalesinden kurtulmak istiyordu. Silahlı diplomasiyle, Balkanlar'ı kolaylıkla kontrol altına alabileceğini düşünüyordu. Batı'daki zaferlerinden sonra, bundan sonraki işlerinin daha kolay olması gerektiğini düşünmüştü. Romanya'ya Besarabya'yı vermesi, 1 Mart'ta Bulgaristan'ın rüşveti kabul etmesi ve pakta dahil olacağını açıklaması, Alman kuvvetlerinin topraklarından geçebilmesi ve Yunan sınırında mevzilenebilmesi işlerini çok kolaylaştırmıştı. Sovyet Birliği yaptığı yayında bu davranışıyla, Almanya'nın tarafsızlıktan ayrıldığına işaret etmiş, ancak daha ileri gidememişti. Bu tavır da, Hitler'in Rusya'nın savaşa henüz hazır olmadığı yönündeki kanısını iyice güçlendirmişti.

Yunan Hükümeti, Mihver Devletleri'nden İtalya'nın işgaline uğrayınca, doğal olarak, Almanya'nın silahlı diplomasi savaşma yeterli şekilde tepki veremedi. Ama, Yunan Hükümeti tehditlere de pabuç bırakmıyordu. Mussolini'nin işgal girişimini püskürten Yunan halkının morali yüksemiş ve cesaretleri artmıştı. Şubat ayında, İngiliz birliklerince takviye edilmeleri için gerekli hazırlıklar yapıldı ve birlikler, Almanya'nın Bulgaristan'a girmesinden birkaç gün sonra, Yunanistan'a ayak basmaya başladılar. İngiltere'nin bu desteği, Hitler'i tahrik etti ve bir ay sonra Yunanistan'a girdi. Aslında, ana planından gereksiz bir sapmaydı bu. İngilizlerin buraya yığdıkları kuvvet, Almanya'nın sağ kanadı için tehlikeli olabilecek boyutlarda olamadığı gibi zaten Yunanistan da İtalyan işgaliyle boğuşuyordu.

Almanya'nın Rusya'yı işgal planının olumsuz bir şekilde etkilendiği gelişmeler zincirine şimdi bir de Yugoslavya katılmıştı. Fakat Hitler'in buradaki yaklaşımının sonucunda Alman baskısı altındaki Yugoslavya Hükümeti, Mihver Devletleri'yle işbirliği yapmayı kabul etmişti. Buna göre, Yugoslavya, askeri yükümlülüklerden kurtulacak, bunun karşılığında, Yunan sınırına uzanan Belgrad-Niş demiryolunu gizli bir anlaşmayla Alman birliklerine tahsis edecekti. Yugoslav Hükümeti'nin temsilcileri 25 Mart'ta söz konusu

faaliyetleri düzenleyen antlaşmayı imzaladılar. İki gün sonra, Belgrad'da, Hava Kuvvetleri Komutanı General Simoviç ve bir grup genç subay önderliğinde bir darbe oldu. Radyo istasyonu ve telefon idaresini ele geçirdiler, hükümeti devirdiler. General Simoviç'in başkanlığında yeni bir hükümet kurdular ve Alman taleplerine karşı koydular. İngiliz ajanları bu darbeyi desteklediler ve darbenin başarılı olduğu haberi Londra'ya ulaştığında, Churchill şöyle diyordu: "Size ve bütün ülkeye çok önemli bir haberim var. Bu sabah erken saatlerde Yugoslavya gerçek kimliğini, ruhunu bulmuştur." Ve konuşmasına yeni Hükümet'in İngiltere'den gerekli ve yeterli bütün desteği göreceğini ekleyerek devam etmiştir.

Hükümet darbesi, Balkanlar'daki durumu tamamen değiştirdi. Hitler böylesine bir hakarete asla tahammül edemezdi. Churchill'in bu coşkusu onu daha da hiddetlendirmişti. Derhal Yugoslavya ve Yunanistan'ı işgal etmeye karar verdi. Gerekli hazırlıkları o denli çabuk yaptı ki, on gün sonra, yani 6 Nisan'da taarruza geçti.

Balkanlar'ın bu karşı koymasının, meydan okumasının sonuçları çok acıydı. Yugoslavya bir hafta içerisinde işgal edilmiş ve başkenti Belgrad ilk hava taarruzlarında yerle bir olmuştu. Yunanistan ise üç hafta içerisinde işgal edilmiş ve İngilizler kendilerini güç bela gemilere atabilmişlerdi. İngilizler, bu geri çekilişin her aşamasında yenilgiye uğramışlardı. Varılan bu sonuç, Churchill ve onu destekleyenleri haksız çıkarmıştı. Sadece İngiltere itibar kaybetmekle kalmamış, Yunan ve Yugoslav halkı da çok eziyet ve ıstırap çekmişti. Almanların işgaliyle, hüsrana uğrayan bu ülkelerde çekilen acıların etkileri epeyce derin oldu.

Meydana gelen bu gelişmelerin dolaylı sonuçları çok hayatiydi ve Hitler'in yargılarının yanlışlarını ve kusurlarını ortaya çıkardı. Bu kadar sınırlı kuvvetlerle muharebeye girdiğinde, birlikleri her ne kadar nitelik olarak düşmandan üstün de olsa, hem Yugoslavya ve Yunanistan hem de Rusya ile aynı anda baş edemeyeceği ortaya çıktı. Özellikle tank miktarı yönünden Ruslarla kıyaslandığında yetersizliği ortaya çıkıyordu. Balkanlar'ın bu kadar kısa zamanda işgal edilmesinin gerekçesi panzer (tank) tümenlerinin kullanılmasıydı. Rusya'ya taarruz etmeden önce bütün bu zırhlı birliklerin yeniden tertiplenip muharebeye hazır hale getirilmesi gerekiyordu. Onun için 1 Nisan'da "Barbarossa Harekâtı" Mayıs'ın ortasından Haziran'ın ortalarına erteleniyordu.

Hitler'in, iki ülkeyi bu kadar kısa sürede işgal edebilmesi olağanüstü bir askeri başarı olarak kabul edilecektir. Aslında, Hitler'in generallerine göre İngilizler, Yunanistan'da, tutunabilseler "Barbarossa Harekâtı" icra edilemezdi.

1 Mayıs'ta, İngilizler, esir düşenleri ve çembere alınanları kurtarmak

için güney Yunanistan'a tekrar ayak bastı. Aynı gün Hitler, "Barbarossa Harekâtı"nın kesin tarihini saptadı. Bu konudaki bildirisinde kuvvetlerin ayrı ayrı dökümü yapıldıktan sonra şunları ekledi:

> "Harekâtın tahmini süresi: *Sınırdaki şiddetli çarpışmalar muhtemelen dört hafta kadar sürebilir. Müteakip muharebelerde daha zayıf bir direniş beklenmektedir. Ruslar, kanlarının son damlasına kadar çarpışacaklardır.*"

6 Haziran'da, Keitel Rusya'ya yapılacak olan taarruzun ayrıntılı zamanlamasını içeren planı yayınladı. Rusya'nın işgalinde görev alacak birlikleri sıraladıktan başka, Batı'da, İngiltere'ye karşı kırk altı tümenin bırakıldığını bildirdi. Ancak bu birlikler içerisinde sadece bir adet motorize ve bir adet zırhlı tugay mevcuttu.

Fransız Kuzey Afrikası'nın ele geçirilme harekâtı olan "Attila" ile Portekiz'de muhtemel İngiliz harekâtına karşı geliştirilecek harekât "Isabella", gerektiğinde on gün içerisinde icra edilebilecekti. Fakat, harekâtlar aynı anda başlayamayacaktı. Alman Hava Kuvvetleri'nin 2 numaralı Filo'su doğuya gönderilmişti. 3 numaralı Filo'nun görevi ise sadece İngiltere idi.

Bu emirlerle birlikte, 25 Mayıs'ta, Fin Genelkurmayı ile taarruzları sırasında işbirliğini güven altına alan bir görüşme yaptılar. Daha önce anlaştıkları Romanya'ya, nihai taarruz tarihi 15 Haziran'da bildirilecekti. 16 Haziran'da, Macarlara sınırlarını daha güçlü tutmaları için bilgi verilecekti. Ertesi gün, Doğu Almanya'daki bütün okullar kapatılacaktı. Alman ticari gemileri fazla dikkati çekmeyecek bir tarzda Rusya'yı terkedecekler ve Almanya'dan dışarıya gemi çıkmayacaktı. Ve 18 Haziran'dan sonra taarruz niyeti gizlenmeyecekti. O andan sonra, Rusya'nın böylesine büyük bir harekâta karşı önlem alabilmesi için artık çok geç olacaktı. Harekâtın ertelenebileceği en son saat 21 Haziran saat 13.00 ve kod adı "Altona" idi. Taarruzun başlaması için belirlenen kod adı "Dortmund", sınırı geçmek için belirlenen zaman 22 Haziran saat 03.30'du.

Almanların aldığı bütün önlemlere karşın, İngiliz İstihbarat Teşkilatı, Hitler'in niyetini çok evvelden öğrenmişti ve Ruslara aktarmıştı. Ve dahası, kati tarihinin belirlenmesinden bir hafta önce tam taarruz tarihini bile tahmin etmişti. Fakat, İngilizlerin sürekli uyarılarına Ruslar itibar etmemiş ve inanmamışlardı. Ruslar, Sovyet-Alman Paktı'na güvenmeye devam etmişlerdi. İngilizler ise buna hem şaşırmış hem de öfkelenmişledi. Almanların, Ruslara saldırdığında, Rusların gösterdiği tepkiler ve şaşkınlık, gerçekten Sovyetler'in bu konuda habersiz oldukları konusunda doğru söyledikleri izlenimini yaratıyordu.

Bununla beraber, Rus basını ve arşivlerinin incelenmesi sonucunda elde edilen bilgiler bu izlenimi pek desteklememektedir. Nisan'dan bu yana hem

basın hem yayınlar tarandığında önemli sayılabilecek önlemlerin alındığına ilişkin işaretler vardır. Ayrıca, Alman birliklerinin hareketlerinden haberdardırlar. Aynı zamanda Ruslar, İngiliz ve Amerikalıların, Almanlarla aralarındaki mevcut paktı bozacak girişimlerini de kınıyorlardı. Hatta, 13 Haziran'da, Stalin yaptığı bir radyo konuşmasında Almanların doğuya ve kuzeydoğuya asker sevk etmelerinin Rusya'yla hiçbir bağlantısının olmadığını öne sürdü. Bu görüş ise, Hitler'e, uygulamaya koyduğu aldatma taktiğini bir adım daha ileriye götürmesi için cesaret vermişti. 20 Haziran'da Moskova radyosu, Pripyat Bataklığı yakınlarında yapılmakta olan, belki de ülkedeki güveni desteklemek amacıyla düzenlendiği sanılan askeri tatbikatı hararetle ve överek veriyordu. Ayrıca, 22 Haziran Pazar günü Moskova'nın hava sivil savunma önlemlerinin gerçek savaş koşulları altında tatbikatı yapılarak, deneneceğini bildiriyordu. Yine de, yaklaşan Alman taarruzlarına ilişkin yabancı kaynaklı haberler, Rusların düşmanlarınca uydurulmuş yalanlar olarak nitelendiriliyordu.

Almanlara, İngilizlerin Rusya'ya uyarıda bulunduğu konusunda bilgi verilmişti. Gerçekten, 24 Nisan'da, Almanların Moskova'daki Deniz Ataşesi şu bilgileri geçiyordu: "İngiliz Elçisi, 22 Haziran gününü, taarruz günü olarak tahmin ediyor." Fakat, bu uyarı Hitler'in taarruz tarihini değiştirmesine yol açmadı. Hitler, Rusların İngilizlerden gelen herhangi bir raporu dikkate almadıklarını ya da gerçek taarruz gününün pek önemli olmadığını hissetmiş olabilirdi.

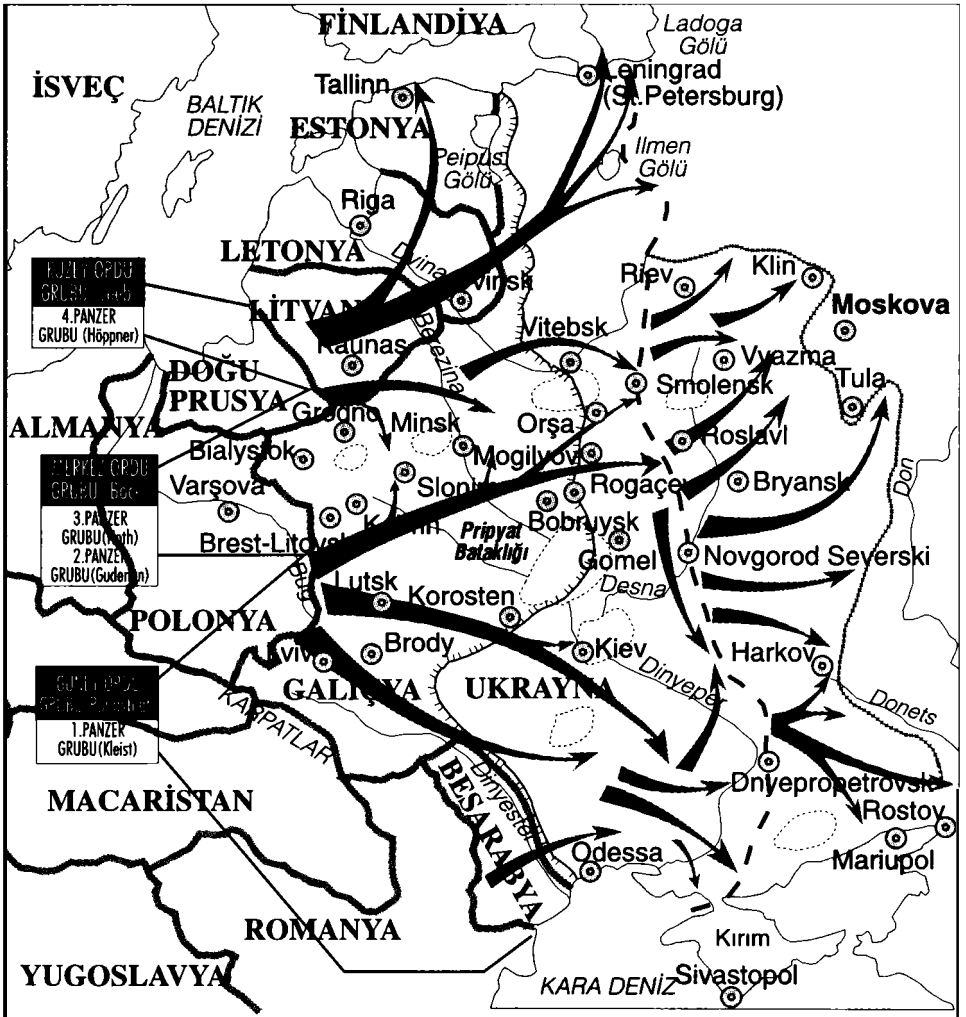
Hitler'in, Rusların bu taarruza ne kadar hazırlıksız olduğu konusunda nasıl bir düşünce içinde olduğunu tahmin etmek gerçekten güçtür. Zira, sıklıkla gerçek düşüncesini çevresinden gizlerdi. Hitler'in Moskova'daki gözlemcileri, bahardan bu yana, Sovyet Hükümeti'nin pasif olduğunu ve Stalin yaşadığı sürece Rusya'nın saldırma tehlikesinin olmadığını bildiriyordu. 7 Haziran'da, Moskova'daki Alman Büyükelçisi şunları bildiriyordu: "Bütün araştırmalar ve gözlemler, Rusya'nın dış politikasından sorumlu olan Stalin ve Molotov'un Almanya ile çatışmaktan kaçınmak için ellerinden gelen her şeyi yaptığını gösteriyor" diyordu. Bu görüşün teyidi, Rusların ticari yükümlülükleri gereği teslim edeceği malların tesliminde hiç bir değişiklik yapmamalarıydı.

Öte yandan, Hitler Moskova'daki diplomatlarını bilgisizlikle suçladığı gibi generallerine de Rusya'nın taarruz hazırlıkları yaptığı ve bunun önlenmesi gerektiği bilgilerini aktarıyordu. Onlara, Rusların bir taarruza hazırlandığını ve onlardan önce davranılması gerektiğini de belirtiyordu. Burada, Hitler, raporlara inanmamaktan ziyade, generallerini kasten kandırmak istemiş olabilir. Zira, generaller hâlâ işgale karşı çıkıyorlar ve kaçınıyorlardı. Ya da Hitler, Rusların kendisinin umduğu ya da tahmin ettiği kadar hazır-

lıksız olmadığını geç farketmiş olabileceği gibi Rusların da kendisi gibi taarruz niyeti taşıdığını düşünmüş te olabilir. İşte bu düşünceler Hitler'in Rusya'yı neden işgal etmek istediğinin gerekçelerini oluşturmuş olabilir. Sınırı geçtikten sonra, generaller Rusların taarruz için herhangi bir hazırlıkları olmadıklarını gördüklerinde, Hitler'in kendilerini aldatmış olduğunu anladılar.

Notlar:

[1] Şaşırtma taarruzu: Düşman savunmasının dikkatini kati netice yerinden başka bir tarafa çekmek maksadıyla, esas hedeften ayrı bir hedefe yapılan ve yapılma tehdidinde bulunan bir taarruz (Ç.N.)

RUSYANIN İŞGALİ:İLK SAFHA

ASIL ALMAN TAARRUZLARI

KUŞATILMIŞ RUS BÖLGELERİ

1 EYLÜL 1941,CEPHE HATTI

STALİN HATTI

5 ARALIK 1941,CEPHE HATTI

0 Mil 200

0 Km 300

ON ÜÇÜNCÜ KISIM

Rusya'nın İşgali

Rusya'nın işgalinde asıl can alıcı nokta, savaşta alınan stratejik ve taktik kararlardan ziyade, arazi, lojistik ve hareket yeteneği unsurlarının nasıl planlanıp ve icra edildiğidir. Her ne kadar harekâta ilişkin bazı kararlar çok önemli idiyse de, arazinin olağanüstü büyüklüğü göz önüne alındığında, bu kararlar hareket kabiliyeti unsurları kadar önem taşımamaktaydı. Rusya'nın haritasına bir göz atıldığında, arazinin büyüklüğünün ne anlama geldiği kolayca anlaşılmaktadır. Ancak hareket unsurunu anlayabilmek için biraz daha derine inmek gerekmektedir. Olayları daha iyi kavrayabilmek ve daha değerlendirebilmek için böyle bir tahlil gereklidir.

Her ne kadar, bu mekanize birlikler toplam Alman kuvvetlerinin çok az bir bölümünü oluşturuyorsa da Hitler kazandığı bütün muharebeleri bu mekanize birliklerle kazanmıştı. Mevcut 19 panzer tümen sayısı, Almanların ve uydularının toplam tümenlerinin ancak onda birini oluşturuyordu. Geri kalan o muazzam büyüklükteki ordu içinden zırhlı birliklere ayak uydurabilecek ancak 14 motorize tümen çıkabilirdi.

1940 yılında Almanların elinde on adet panzer tümeni vardı. 1941 yılında bu miktar iki katına, yani 21 adede çıkmıştı. Ama bu yanıltıcıydı. Bu, birliklerin mekanize ve tank unsurları azaltılarak gerçekleştirilmişti. Batı'daki muharebelerde, her tümenin her alayında 160 muharebe tankı olan iki alaylı bir tank tugayı mevcuttu. Rusya'nın işgalinden önce, her tümenin kadrosundan birer tank alayı çıkarılmıştı.

Bazı tank uzmanları bu uygulamaya karşı çıkmıştı. Gerekçeleri, bu uygulamayla, personelin ve zırhlı olmayan birliklerin güçleri arttırılmak istenirken, aslında tümenlerin olması gereken vurucu güçleri azaltılmıştı. Böylece bir tümende mevcut 17.000 askerden sadece 2.600 tankçı asker kalmış

oluyordu.Fakat, Hitler inat ediyordu. Rusya'nın bu inanılmaz büyüklükte olan topraklarının ancak çok sayıda tümenle işgal edilebileceğini ve derinliklerine ulaşılabileceğini hissediyor ve kabul ediyordu. Ayrıca Hitler, Rusya'nın teknolojik açıdan geri kalmışlığının, bu birliklerin zırhlı birlik unsurlarının azaltılmasından doğan zaafiyeti gidereceğini hesaplıyordu. Buna ek olarak, sonradan üretilen ve daha gelişmiş olan Mark III ve Mark IV orta tanklarının zırh kalınlıkları artmış ve daha büyük çapta silahlarla donatılmıştı. Ve bunlar tümenlerin zırhlı birlik gücünün üçte ikisini oluşturuyordu. Halbuki, Batı'nın işgalinde, tümenlerde bunların karşılığı olarak hafif tanklar mevcuttu. Böylece, tümenlerin çapı yarıya indirilse de, vurucu gücü artırılmış oluyordu. Ancak bu görüş, şimdilik ve de kısmen doğruydu.

Bununla beraber, zırhlı birliklerdeki tank sayılarının azaltılması "zırhlı tümen"lerin çok temel zafiyetlerini ortaya çıkarıyordu. Unsurlarının çok büyük bir bölümü zırhtan ve arazi koşullarında hareket yeteneğinden yoksundu. İkinci Dünya Savaşı'na tankın getirdiği en büyük yenilik, zırh kullanımının daha etkin bir koruma sağlamasından öte, yollara bağımlı olmadan, her türlü arazi koşullarında hareket edebilme yeteneğidir. Halbuki tekerlekli araçlar, sadece yürüyüş hızını arttırmış ve demiryolundan biraz daha esnek bir hareket yeteneği sağlamıştır. Tank, hareket kabiliyetinde devrim yaratmıştır. Paletleri sayesinde, bir anlamda yolunu kendi üstünde taşımış, tek boyutlu hareketin yerine iki boyutlu hareket getirmiştir.

Tankın bu önemi, ilk kez İngilizler tarafından sezilmiş ve uygulamaya konmuştur.

İngilizler, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, lojistik destek unsurlarında kullanılan araçlar dahil bütün araçların en kötü arazi koşullarında hareket edebilen tırtıllı araçlar olmasını önermişlerdir. Bu fikre en çok itibar eden Almanlar bile, kendilerine öngörülen ölçüde yarar sağlayamamışlardır.

1941 yılında tekrar teşkilatlandırdıkları panzer tümenlerinde toplam 3000 tekerlekli aracın içinde, tırtıllı araç sayısı 300'den azdı. Tekerlekli araçların bu denli fazlalığı Batı'yı işgal sırasında kendini o kadar hissettirmemişti. Batı'da düşmanın savunma hatları hem çok kötüydü hem de yolları muntazamdı. Fakat Doğu'da, düzgün yollar çok azdı, bu da harekâtı geciktirici en ciddi unsurlardan birini oluşturuyordu. Almanlar, burada teorik olarak kabul ettikleri ve başarıları için temel unsur saydıkları muharebe kavramının uygulama olarak yirmi yıl gerisinde olmanın cezasını çekiyorlardı.

Şu ana kadar başarılı olmalarının nedeni ise muharebe alanlarındaki düşmanlarının teçhizat, araç ve gereç yönünden çok daha geri olmasıydı. Her ne kadar Ruslar tank sayısı yönünden çok üstünse de, motorlu araç sa-

yısı o denli sınırlıydı ki, zırhlı birliklerinin bile doğru dürüst motorize desteği yoktu. Bu eksiklik, Alman panzer tümenlerinin manevralarıyla başa çıkma konusunda hayati bir zafiyeti oluşturuyordu.

Bu savaşta, Alman zırhlı gücü toplamı 3550 tank idi. Bu sayı Batı'nın işgalinde muharebe alanlarında bulunan tank sayısından sadece 800 adet fazlaydı. Ancak Ruslar, Ağustos ayında 8000 Alman tankını tahrip ettiklerini iddia ediyorlardı. Stalin'in, 30 Temmuz 1941'de Rusya'nın gücü olarak Roosevelt'e bildirdiği miktar, yarısı Batı Rusya'da olmak üzere 24.000 tanktı.

22 Haziran Pazar sabahın ilk saatlerinde, Almanlar, Rus sınırını geçtiler. Artık üç büyük kol, Baltık Denizi'yle Karpatlar arasında ucu bucağı görünmeyen topraklara, sonunu kimsenin tahmin edemeyeceği bir savaşa doğru doludizgin koşuyordu.

Sol kanatta Leeb komutasındaki Kuzey Ordu Grubu, Rusya işgali altındaki Doğu Prusya'ya girdi. Varşova'nın doğusunda, sol merkezde Bock'un komutası altında bulunan Merkez Ordu Grubu, Rusların kuzey Polonya'da kurdukları savunma mevzilerinin her iki kanadına topyekûn bir taarruz başlattı. Sağ kanatta ise Rundstedt komutasındaki Güney Ordu Grubu, Karpatların yanında Galiçya'da, Lviv'in kuzey tarafında Rusların hazırladıkları savunma mevzilerine doğru taarruza başladı.

Bock'un Ordu Grubu sağındaki yer ile Rundstedt'in solundaki yer kasten boş bırakılmıştı. Bu alanda Alman birlikleri çok hızlı ilerleyeceklerdi. Fakat bu boşluk bırakılan Pripyat Bataklığı'na hiç dokunulmadığından daha sonraki safhalarda bu bölge Ruslara, Rundstedt'in Kiev'e ilerlemesini frenleme ve güneye doğru gelişen ilerlemeye karşı taarruz fırsatını vermiş ve Rusların kuvvetlerine örtü ve gizleme imkânı yaratmıştır. Şayet, Bock'un Ordu Grubu'nun Pripyat Bataklık bölgesinin kuzeyinden geliştirdiği taarruz, Rusları Minsk civarında kuşatabilmiş olsaydı, Rundstedt'in Kiev'e doğru ilerleyişinin engellenmesi ve geciktirilmesinin pek önemi kalmayacaktı.

Alman taarruzunun sıklet merkezi, sol taraftaydı. Buradaki en önemli görev Batı'nın işgalinde olduğu gibi Bock'a verilmiş ve ona emanet edilmişti. Çünkü, bu kati görev için zırhlı birliklerin en büyük bölümü Bock'a tahsis edilmişti. Guderian ve Hoth'un emrine iki panzer grubu verilirken, diğer ordu gruplarına ise birer panzer grubu verilmişti. Ayrıca, Bock'un emrinde, üçer piyade kolordusu bulunan 4 ve 9'uncu Ordular vardı.

Daha sonra panzer orduları olarak yeniden teşkilatlanan panzer grupları, dört ila beş panzer tümeni ve üç motorize tümenden oluşuyordu.

Bütün Alman askerlerinin üzerinde mutabakata vardığı ortak konu panzer gruplarının kullanılmasıydı. Ama sorun bu birliklerin en iyi nasıl kullanılacağı noktasında düğümleniyordu. Bu taktik kavramlarının tartış-

maları sonuçları açısından çok önemliydi. Daha yüksek rütbeli komutanlar, Rus ordularını, sınırı geçer geçmez kuşatarak, kati muharebe sonucunda imha etmek istiyorlardı. Bu planın tasarlanıp uygulanmasında, Clausewitz tarafından ortaya atılan, Moltke tarafından tesis edilen ve Schlieffen tarafından geliştirilen geleneksel strateji teorisine sadık kalıyorlardı. Asıl Rus ordularını imha etmeden Rusya'nın içlerine doğru ilerlemeyi çok tehlikeli buluyorlardı. Bu planın başarılı olmasını sağlamak için panzer gruplarının, Rusya'nın derinliklerine doğru ilerlerken kanatlardan kuşatma ve kıskaca alma harekâtlarını icra etmelerini sağlamak için piyade kolordularıyla işbirliği yapmalarında ısrar ediyorlardı.

General Guderian'ın başını çektiği zırhlı birlik komutanlarının görüşü farklıydı. Onlar ise, zırhlı gruplarının en süratli şekilde gidebilecekleri en uzak mesafeye kadar gitmelerini savunuyorlardı. Fransa'daki kati zafer bu taktikle kazanılmıştı. Guderian, kendisinin ve Hoth'un panzer gruplarının hiç vakit yitirmeden kestirme yoldan Moskova'ya ilerlemelerinin zorunlu olduğunu ileri sürüyordu. En azından Dinyeper hattına ulaşmaları gerektiğini belirtiyordu. Bu hatta ne kadar erken ulaşırlarsa, Rusların direnişinin çökme ihtimali de Fransızlarda da olduğu gibi o denli yüksek olacaktı. Guderian'a göre, Ruslara yarma harekâtını gerçekleştiren iki panzer grubu arasındaki bölgenin kuşatılmasının piyade kolordularına bırakılması gerekiyordu.

Bu teori savaşı, geleneksel stratejiyi savunanlar lehine sonuçlanmıştı. Bu kararın verilmesini Hitler sağladı. Bütün cesaretine karşın, önceki darbelerinde gerçekleştirdiği davranışını burada da gösterecek kadar cesur davranamadı. Muhafazakâr tutumu 1940 yılından daha pahalıya mal olacaktı. Her ne kadar zırhlı birliklere 1940'ta Batı'nın işgali sırasında verilen önemden daha fazlası veriliyorsa da, onların istedikleri tam bu değildi. Zırhlı bir-

22 Haziran 1941, Barbarossa Harekâtı: Hitler Rusya'yı işgal ediyor. Alman orduları Bug Nehri'ni ve Rus sınırını geçiyor.

likler en iyi şekilde kullanılmıyordu. Bu istekleri reddediliyordu. Hitler'i etkileyen sadece endişeleri değildi, aynı zamanda Rusya'yı sadece büyük bir alanda ve bir defada imha etmek istiyordu.

Rusya'nın derinliklerine girdikçe bu istek giderek bir hayale dönüşmeye başladı. İlk iki harekât başarılı olmadı. Üçüncü harekâtta Dinyeper hattı geçildi. Dördüncü harekâtta, yarım milyonu aşkın Rus esir düştü; fakat kış, cephede oluşan müthiş boşluğun genişletilerek kati zafere dönüştürülmesini engelledi. Her safhada icra edilen muharebeler, kıskaç harekâtlarını açmak ve kapamak için gerekli olan zaman nedeniyle, vakit yitirilmesine neden oldu. Bunun sonucunda da, taktik gerekler yerine getirilmek istenirken, stratejik hedef elden kaçmıştı.

Guderian'ın önerdiği taktiğin de başarılı olup olmayacağı tartışılır bir görüş olacaktı. Fakat, Guderian'ın görüşleri, tank ekolüne bağlı olmasalar bile Alman Genelkurmayı'nın en etkili ve güçlü askerleri tarafından da desteklenmişti. Böylesine derinlikte, piyadeyi beklemeden yapılan zırhlı birlik harekâtının desteklenmesinin zorluğunu kabul etmekle beraber, hava desteğinden azami surette yararlanarak ve panzer gruplarının muharip unsurlarını öncü birlik gibi kullanarak başarılı olabileceklerini düşünüyorlardı. Fakat bu aşamada, daha hızlı ilerlemek için sadece muharip unsurlarla savaşmak, henüz Avrupa' da hüküm süren savaş teorilerinde kabul görmüyordu.

Askerlerin arasındaki strateji savaşı, eskilerin savunduğu geleneksel strateji lehine sonuçlandı. Bu stratejiye uygun hazırlanan plana göre, asıl Rus kuvvetleri, Dinyeper hattına ulaşmadan evvel kuşatılarak yok edilecekti. Bu şansı artırmak için Bock'un cephesindeki 4 ve 9'uncu Orduların piyade unsurları kısa menzilli kuşatma manevraları yaparken aynı orduların panzer grupları daha uzun menzilli kuşatma manevralarıyla, piyade kolordularından önce ve çok daha derinliklere girmiş olacaktı. Bu kademeli tertiplenme ve manevralar her ne kadar istenildiği kadar derinliklere ulaşamadıysa da, Guderian, Bock ve Hoth'un görüşlerine kısmen denk düşüyordu.

Taarruzun ana istikameti Minsk-Moskova ekseniydi. Bu bölge, Guderian'ın panzer grubunun bağlı olduğu Kluge'nin emrindeki 4'üncü Ordu'nun sorumluluğu altındaydı. Ancak bu yol üzerinde Bug Nehri'yle çevrelenen Brest-Litovsk garnizonu büyük bir engel oluşturuyordu. Onun için, ilk önce nehirde bir köprübaşı tesis etmek gerekiyordu. Köprübaşı gerçekleştirilince, garnizonun önündeki engel kalkmış olacak, müteakip harekâtlar için Minsk yolu kullanılabilecekti.

Yapılan durum muhakemesinde, harekât sırasında panzer tümenlerinin piyade unsurlarının kendilerini arkadan mı takip edeceği ya da taarruz esnasında işbirliği yapılıp yapılmayacağı sorusu gündeme geldi. İkinci sav

kabul edildi. Amaç, işbirliği yaparak zamandan kazanmaktı. Piyadeler garnizonu ele geçirirken, panzer tümenleri de yanlardan bu birlikleri koruyacaktı. Bug Nehri'ni geçtikten sonra, bu birlikler Brest-Litovsk'a uzandılar ve şehrin ardındaki yolda buluştular. Harekâtı hızlandırmak için alınan diğer bir önlem de, taarruza katılan bütün birliklerin harekât kontrolünün geçici olarak Guderian'a verilmesiydi. Ve bu taarruz başarıya ulaşınca, panzer grubu bir ok gibi ileriye fırladı.

Cephenin çok geniş ve harekâtın baskın tarzında olması sayesinde Bock'un orduları birçok noktadan yarma harekâtını başarıyla uygulamıştı. İkinci gün, sağ kanattaki zırhlı birlikler Brest-Litovsk'un 60 kilometre ilerisinde bulunan Kobrin'e ulaşırken, sol kanat ta Grodno garnizonunu ve demiryolunu ele geçirmişti. Kuzey Polonya'daki Rusya'nın uzantısı olan Bialystok kenti de iyice kıstırılmıştı. Bialystok'u çevreleyen kıskaç giderek daralıyor ve birlikler Baranoviçi'de buluşarak çemberi kapatıyorlardı. Bunun sonucunda ileri harekât bölgesinde bulunan Rus birlikleri imha edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyorlardı. Almanların bu manevralarının başarılı olmasında, sayıca üstün, teknik olarak yetersiz olan Rus tanklarının büyük katkısı vardı.

Fakat, Almanların ilerleyişi, Rusların çok çetin direnişi karşısında duraklamaya başladı. Almanlar genellikle başarılı taktik manevralar yapıyorlar, ama kati muharebe sonucundan galip çıkamıyordu. Kuşatılan birlikler er ya da geç teslim oluyordu, ama bu teslim olma genellikle çok uzun süren, inatçı bir direnişten sonra oluyordu. Rusların bu çok inatçı bir şekilde, umutsuz sayılabilecek durumlarda, direnişlerini sürdürmeleri, savunmadan kolay vazgeçmemeleri, diğer bir deyimle kanlarının son damlalarına kadar savaşmaları, Almanların harekâtını geciktiriyordu. Ulaşım tesislerinin çok yetersiz olduğu bir ülkede bu gecikme çok daha fazla önem kazanıyordu.

Bunun etkisi ilk olarak Brest-Litovsk'a yapılan taarruzda görüldü. Bu garnizon, yoğun topçu ateşi ve hava saldırılarına karşın, taarruz eden Alman birliklerine ağır kayıplar verdirerek bir hafta dayandı. Başka muharebe alanlarında da aynı direnişlerle karşılaşan Almanlar için bu başlangıçtaki edindikleri deneyim, onlara daha sonra başlarına gelebilecekler hakkında fikir vermeye başlamıştı. Ana ikmal yolu olarak kullanacakları bu yollarda karşılaştıkları direniş, yola bağımlı harekâtlarını bu denli kısıtlaması, Almanların taarruz hızlarını düşürüyordu.

Bu başlangıçta karşılaştıkları güçlükler, işgal etmeyi düşündükleri Rusya'nın arazisinin genel karakterleriyle birleşince, durumun vahameti ortaya çıkıyordu. Alman generallerinden biri bu izlenimi çok güzel ve yerinde bir şekilde şöyle anlatıyordu:

"Arazinin ucu bucağı görünmüyor, ufuk seçilmiyordu. Manzaranın

yeknesaklığı, ormanların büyüklüğü, bataklık arazinin ve ovaların varlığı insanı karamsarlığa itiyordu. İyi yollar o denli az, kötüleri o kadar çoktu ki, şiddetli bir yağmur, toprağı hemen balçığa ya da bataklığa çeviriyordu. Köyler perişan ve kasvetliydi. Hepsinin çatıları topraktı. Doğa çok haşindi ve içinde yaşayan insanlar, açlığa, susuzluğa, iklime ilgisiz ve duyarsız oldukları gibi hayata, verdikleri kayıplara, salgın hastalıklara da kayıtsız davranıyorlardı. Rus halkı çok dayanıklı, çetin insanlardı. Ama, Rus askeri bir başka dayanıklı ve güçlüydü. Sanki hudutsuz bir itaati ve dayanma gücü vardı."

Bialystok uzantısında toplanan iki Rus ordusu, ilk taarruz çıkış hattının 150 kilometre ötesinde, Slonim'de kuşatmaya alınmıştı. Bu Alman ordusunun yaptığı ilk kuşatmaydı. Fakat, Almanlar kuşatmayı tamamlamakta yeterince çabuk davranamadıklarından kuşatma altındaki birliklerden yarısı kaçmayı başardı. Böylece tam anlamıyla başarıya ulaşamadılar. Almanların 4'üncü ve 9'uncu Ordularının mekanize kuvvetleri yönünden yetersiz olması, kuşatmanın başarıyla sonuçlanmasını engelleyen en önemli etkendi.

Kanatlarda bulunan asıl zırhlı birlikler, 150 kilometre ilerleyerek, 1939 Rus sınırını geçmişler ve taarruzun dokuzuncu günü, yani 30 Haziran'da ele geçirdikleri Minsk'e yönelmişlerdi. O gece, Guderian'ın kanat birlikleri Dinyeper'e altmış kilometre olan, Minsk'in 130 kilometre güneydoğusunda Bobruysk'inin yanındaki tarihi Berezina Nehri'ne ulaşmıştı. Ancak, Hitler'in de düşünü kurduğu çok büyük kuşatma girişimi başarısızlığa uğradı. Önceki yaz Fransızların beyhude yere ettikleri yağmur duası, şimdi tutmuş, aniden yağan şiddetli yağmur Rusların imdadına yetişmişti. Yağmur kumlu toprağı neredeyse bataklığa çevirmişti.

Yağmurun yarattığı engel, Fransa'da beklenenden çok daha kötüydü. Çünkü, sadece taktik manevraları felce uğratmakla kalmıyor, aynı zamanda yollara bağlı harekâtları da geciktiriyordu. Zira, bölgenin mevcut en iyi yolu Minsk-Moskova yoluydu. Ancak bu yol, Hitler'in Moskova'ya ulaşmadaki planında kısmen yer almıştı. Asıl harekât yumuşak satıhlı yollardan yapılacaktı. İşte, yağan yağmur, bu stratejik harekâtı olanaksız kılmıştı. Temmuz başlarında yağan yağmurdan sonra toprağın balçık hale gelmesi, Almanların hareket kabiliyetini yok etmişti. Buna ek olarak, hareket kabiliyeti sınırlı hale gelen Alman birlikleri işgal ettikleri bölgelerde Rus kuvvetlerinden çok şiddetli direniş görmeye başlamışlardı. Her ne kadar Bialystok ve Minsk civarındaki kuşatma harekâtları sırasında 300.000 Rus esir alındıysa da, çember tam anlamıyla tamamlanamadığından yaklaşık esir alman sayı kadar Rus askeri de kaçmayı başarmıştı. Kuşatmadan kurtulan bu birlikler, Dinyeper'in önünde ve ardında tekrar savunma mevzilerini tesis ettiklerinden çok önemli bir işlevi yerine getiriyorlardı.

Ülkenin arazi koşulları, bu çok kritik safhada giderek artan bir fren görevi görüyordu Alman birlikleri için. Minsk'in güneydoğusunda büyük ormanlık ve bataklık bir arazi uzanırken, Berezina Nehri de bataklık bölge arasından kıvrılarak uzanıyordu. Almanlar yaptıkları incelemelerde sadece Orşa ve Mogilyov'a giden yolların üzerinde bulunan köprülerin ağır yük taşıma kapasitelerinin olduklarını tespit etmişlerdi. Diğer yollardaki köprüler tahtadan ve dayanıksızdı. Almanlar, her ne kadar çok hızlı ilerliyorlarsa da, Ruslar önemli köprüleri havaya uçuruyorlardı. Ve Alman birlikleri ilk kez mayın tarlaları ile karşılaşıyorlardı. Mayınlar nedeniyle, hareketleri yola bağımlı olmaya başlayınca iyice gecikmeye başladılar. Berezina Nehri, Napolyon'un geri çekilmesini felakete dönüştürdüğü ölçüde, Hitler'in ilerleyişini de durdurmada o kadar etkili olmuştu.

Bütün bu unsurlar bir araya gelince, Almanların, Rus kuvvetlerini Dinyeper'in batısında çembere alıp imha etme planlarının gerçekleşme şansı giderek zayıflıyordu.

Amaçladıkları gibi Rus kuvvetlerini büyük bir kuşatmaya alamayan Alman kuvvetleri, ummadıkları ve sakınmak istedikleri Dinyeper'in ötesine ilerlemek zorunda kalacaklardı. Halihazırda, Rusya'nın 450 kilometre içerisinde bulunuyorlardı. Almanlar, Dinyeper ile Smolensk arasında bulunan Rus birliklerini kuşatmak için bir kez daha girişimde bulundular. Fakat, Temmuz'un ilk iki günü, Minsk bölgesindeki kuşatmayı tamamlamak ve bir kısmı günde 30 kilometre yürüyerek Stalin'in hattını yarmaya yardıma gelen 4 ve 9'uncu Orduların piyade kolordularını beklemekle geçti.

Bu taarruz Alman Komutanlığı'nın beklediğinden de kolay oldu. Geri çekilen Rus birliklerinin ne düzenli bir geri çekilme için ne de savunma mevzilerini takviye etmek için zamanları olmuştu. Dinyeper Nehri Alman kuvvetlerinin önünde çok büyük bir engel olarak duruyordu. Fakat, Guderian'ın zırhlı birlikleri, ana geçiş noktasının uzağında birçok noktadan geliştirdiği baskın tarzındaki taarruzlarıyla bu engelin üstesinden geldi. 12 Temmuz'da Almanlar, Stalin hattını Rogaçev ve Vitebsk arasındaki çok geniş cepheden açtıkları gedikle yarmışlardı ve artık Smolensk'e ilerliyorlardı. Başarının bu denli kolay elde edilmesi, zırhlı birliklerin en başta piyadelerden bağımsız çok hızlı olarak ilerlemelerine olanak sağlanmasının çok kazançlı olacağını göstermişti. Bu, Guderian'ın isteği ve arzusuydu.

Yağan yağmurlarla daha da ağırlaşan ülke arazisi, düzensiz Rus birliklerinin harekâtı engellemesinden daha fazla geciktirici bir işlev görüyordu. Bu koşullarda, duraklamalarda ödenen bedel çok ağır oluyordu. Her yağan sağanak yağmur, Almanların harekât kabiliyetini yok denecek dereceye indiriyordu. Yüzlerce kilometre uzunluğundaki panzerlerin ve birliklerin manzarasının havadan görünümü çok dehşetli oluyordu.

Tanklar yollarına devam edebilirdi, ama tanklar ve diğer tırtıllı araçlar, sözde zırhlı tümenin çok küçük bir bölümünü oluşturuyordu. Zırhlı birliklerin ikmal ve piyade unsurları, ne yüzeyi çamura dönüşen yollarda ne de arazide gidemeyen tekerlekli araçlarla taşınabiliyordu. Güneş çıktığında, kumlu, toprak yollar hemen kuruyor ve ilerlemeye kaldığı yerden devam ediliyordu. Ama üst üste gelen bu gecikmeler, stratejik planda ciddi sorunlar oluşturuyordu.

Bu gecikmelerin sonucu henüz kendini pek belli etmiyordu. Çünkü, Guderian'ın 16 Temmuz'da, Smolensk'e giren birliklerinin nispeten hızlı ilerleyişi bu gecikmenin sonuçlarının ortaya çıkmasını ve değerlendirmesini şimdilik sonraya bırakmıştı. Dinyeper ile Desna arasındaki 150 kilometrelik mesafe bir hafta içinde katedilmişti. Fakat, kuzey kanattaki Hoth'un panzer grubu, bataklık ve yağmur engeline takılmıştı. Hoth'un birliklerinin yavaş ilerleyişi, Hitler'in kuşatma planının icrasını doğal olarak etkiledi ve Rusların birliklerini Smolensk'in civarında toplamasına imkan tanıdı. Bu harekâtın son safhasında her iki kanatta da, Rusların çok şiddetli savunmalarıyla karşılaşıldı. Gerçekten, direniş çok inatçıydı, kıskaçın kapanmasına 15 kilometre kalmıştı ve kıskaç harekâtında, Almanlar yaklaşık 500.000 Rus askerinin tutsak edileceğini hesap ediyorlardı. Her ne kadar büyük bir kısmı kurtulmayı başardıysa da, 5 Ağustos'ta yine de esir edilen asker sayısı 300.000 idi.

Tam anlamıyla başarıya ulaşamayan bu zafer, Almanlara çözülmesi gereken bir sorun bırakıyordu. Yani, Moskova hedefine ulaşmak için önlerinde uzanan 300 kilometrelik yolda, kendilerini engelleyecek, hareket kabiliyetine haiz, Rus takviye kuvvetleri olacaktı. Aynı zamanda, Almanları yeni bir harekâtta, kanatlardan takviye edecek birliklerin, yolların kötü olması nedeniyle geç gelebilecek olması, böyle bir harekâtın etkili olması ihtimalini zayıflatıyordu.

Bu kaçınılmaz bir gecikme demekti. Fakat, hiçbir gecikme, şu anda meydana gelen gecikmenin büyüklüğüne benzemiyordu. Zira, Moskova harekâtı başlamadan Ekim gelmişti. Bock'un orduları Desna üzerinde bekletilirken, yazın en elverişli iki ayı geçmişti. Nedenleri; Hitler'in kararsız olmasıyla, Pripyat Bataklığı güneyindeki Rundstedt'in ordularının durumuydu.

Güney cephesindeki Alman birliklerinin başlangıçta kuvvet üstünlükleri yoktu. Gerçekten kâğıt üzerinde, karşılarında bulunan Rus birlikleri çok güçlüydü. Rusların, Mareşal Budenny komutası altında bulunan Güneybatı Ordu Grubu'nun otuz tank ve motorize tümeni, beş süvari tümeni, Güney Polonya'da ve Ukrayna'da kırk beş piyade tümeni vardı. Bunlardan altı tank ve motorize tümeni, üç süvari ve on üç piyade tümeni Besarabya'da,

Romanya'ya karşı bulunduruluyordu. Zırhlı birlik açısından Mareşal Budenny'nin emrinde bulunan kuvvetler,asıl Alman taarruz kuvvetlerini göğüsleyecek Timoşenko'nun Batı Ordu Grubu'ndan iki misli daha güçlüydü. Mareşal Budenny'nin emrinde çeşitli tiplerde toplam 5000 tank vardı. Buna karşılık, Rundstedt'in vurucu gücünü oluşturan Kleist'in panzer grubunda 600 tank vardı. Bundan başka, Kleist'in tankları son Yunanistan muharebesinden yeni çıktığı için tam anlamıyla yenileştirme ve bakım faaliyetlerine tabi tutulamamışlardı.

Rundstedt'in başarısı; sürat, baskın, arazi koşullarına ve karşısındaki komutanın muharebede uygulayacağı taktiğe bağlıydı. Rusya'da İç Savaş'ın kahramanı olan Mareşal Budenny, subaylarından birinin çok yerinde bir tasviriyle, "büyük bıyıklı, fakat küçük beyinli bir adamdı." Rus Ordusu'nun en iyi komutanlarından bazıları savaştan önce tasfiye edilmişti. Politik görüşlerinden dolayı orduda kalanların çoğu da askerliğin gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip değillerdi. Geride kalan bu yetersiz ve katı komutanlar gerçek savaş sınavından geçemeyip ayıklanınca, ancak o zaman yerlerine yeni nesilden askerlerin üst mevkilere çıkması mümkün olabilmişti.

Rundstedt'in asıl taarruz istikameti Bug Nehri boyunca idi. Burada uygulanan planın dayandığı temel esasa göre, Rundstedt'in sınırlı kuvvetlerinden azami ölçüde yararlanılmaya çalışılırken öte yandan da, taarruz çıkış hattının, Galiçya bölgesinin oluşturduğu, Lviv kenti uzantısının çok gerisinde olmasının avantajlarından istifade edilecekti. Böylece asıl taarruz doğal koruması olan bir bölgeden başlatılacaktı. Bu bölge Karpatlar'daki Rus birliklerine çok yakındı. Reichenau'nun 6'ncı Ordusu Bug nehrini geçtikten sonra, Kleist'in zırhlı birlikleri Lutsk ve Brody arasından açılan gedikten ileri atıldılar.

Baskın tesiri, sadece başlangıçtaki başarıyı kolaylaştırmakla kalmadı, aynı zamanda Rusların yapabilecekleri muhtemel karşı taarruz tehlikesini de ortadan kaldırmış oldu. Yirmi beş adet Rus tümeninin Macaristan'ın Karpatlar'daki sınırı karşısında tertiplendiğini bilen Rundstedt, bu birliklerin Lutsk'a doğru ilerlerken sağ kanatlarına saldıracaklarını bekliyordu. Oysa, geri çekildiler. Rus birliklerinin bu davranışı ve cephede hazırlıksız oluşları, Alman komutanları ve Rundstedt'in, Hitler'in Rusların Almanya'ya taarruz etmek için hazırlık yaptığı yönünde ileri sürdüğü iddialarına iyiden iyiye kuşkuyla bakmalarına neden olmaya başlamıştı.

Böylesine şaşırtıcı bir taarruz başarısında bile, Runstedt'in birlikleri, sol tarafta yer alan Bock'un birlikleri kadar hızlı ilerleyemediler. Guderian sürekli olarak, Rus birliklerinin toparlanmalarına fırsat verilmeden takip edilmesini istiyordu. Guderian'ın boşa zaman harcanmazsa, Moskova'ya ulaşılacağına inanıyordu. Ve böyle bir başarı, Stalin'in gücünü felce uğratabilirdi.

Hoth, Guderian'ın fikrine iştirak ediyor, Bock da onaylıyordu. Fakat Hitler, bundan sonraki harekâtlar için 19 Temmuz'da verdiği emirler doğrultusunda hareket etmeye karar verdi. Bock'un emrinde, merkezde bulunan panzer birlikleri buradan alınacak, kanatlara gönderilecekti. Guderian'ın panzer grubu Ukrayna'da, Rundstedt'ın karşısında bulunan Rus birliklerinin üstesinden gelmek üzere güneye, Hoth'un panzer grubu ise kuzeye Leeb'in, Leningrad'a taarruzuna yardımına gidecekti.

Brauchitsch, yeni bir plan önermek ya da ısrar etmek yerine, bir kez daha mevcut duruma ayak uydurmuştu. Yeni harekâtlar başlamadan, panzer birliklerinin mutlaka gözden geçirilmesinin, esaslı bir bakıma tabi tutulmasının mutlak gerekli olduğunu ileri sürüyordu. Hitler de, böyle bir duraklamanın gereğini kabul etmişti.

Bu arada, üst düzeyde, bundan sonra izlenecek taktik hakkında tartışmalar devam ediyordu. Bu tartışma, panzer birliklerinin harekâta devam etmeleri için koşullar elverişli hale geldikten sonra bile devam etti.

Böylesine tartışmalar içinde birkaç hafta geçtikten sonra, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder, Kuvvet Komutanı Brauchitsch'a yapacağı yeni bir planla, vakit yitirmeden Moskova'ya ilerlemesini önerdi. Hitler ise 21 Ağustos'ta yayınladığı bildiride harekâtın son durumu hakkında şöyle diyordu:

> *"Ordu'nun 18 Ağustos'ta verdiği Doğu'daki harekâtın gidişatı hakkındaki önerisine katılmıyorum. Kışın girmesinden önce yapılacak en önemli harekât, Moskova'nın ele geçirilmesi değil, Kırım'ın, endüstri ve kömür madenlerinin olduğu Donets havzasının ele geçirilerek, Rus birliklerinin Kafkasya petrollerinden ikmal edilmesinin önlenmesidir."*

Bu bildirisinde yer alan görüşlere uygun olarak Hitler, Guderian'ın panzer birlikleri de dahil olmak üzere, Bock'un Ordu Grubu'nun bir kısmını güneye sevk ederek, Rundstedt'in karşısında Kiev'de bulunan Rus birliklerinin yenilmesini emretti.

Bu emirleri alan Halder, Brauchitsch'i verdikleri müşterek istifa kararı konusunda yumuşatmaya çalıştı. Fakat Brauchitsch, Hitler'in istifalarını reddedeceği için bunun bir yararı olmayacağını söyledi. Hitler bu tartışmaları "Benim generallerim savaşın ekonomik cephesini hiç anlamazlar" diyerek elinin tersiyle itti. Tek kabul ettiği, ancak Kiev'deki Rus orduları tamamen etkisiz hale getirildikten sonra, Bock'a Moskova'ya ilerlemesi ve Guderian'ın panzer birliklerinin aynı amaçla eski görev yerlerine dönebileceğiydi.

Kiev kuşatması başlı başına büyük bir zaferdi ve pembe umutların belirmesine neden olmuştu. Guderian'ın birlikleri Rus birliklerinin arkasına dolanmış, Kleist'in panzer grubu ise yukarıdan kuşatmıştı. Kıskaç, Kiev'in 200 kilometre doğusunda kapanmıştı. Almanlara göre kuşatmaya alınan

Rus askerlerinin sayısı 600.000 idi. Ancak, bu muharebenin sona ermesi, yolların kötü olması ve yağan yağmurlar nedeniyle Eylül'ün sonunu bulmuştu. Zaferin parlaklığını, yaklaşan kış ayının gölgesi karartıyordu. Rusya'nın kışı, işgalcilere bir kez daha tarihi tehdidini hatırlatıyordu. Boşu boşuna geçirilen en güzel iki yaz ayının bedeli şimdi çok ağır ödeniyor ve Moskova'ya girme umutları yok olmaya başlıyordu.

Moskova'ya, ilerleme 30 Eylül'de tekrar başladı. Bock'un ordularının oluşturduğu büyük çemberle kuşatılan 600.000 Rus askeri daha esir edilince umutlar yeniden belirmişti. Bu kuşatmadan elde edilen sonuç geçici de olsa Almanlara Moskova yolunu açmıştı. Fakat Vyazma muharebesi Ekim'in sonuna kadar tamamlanamadı. Alman birlikleri yorulmuş, hava kötüleştikçe arazi neredeyse bataklığa dönmüştü ve dahası Moskova'nın önlerinde yeni Rus birlikleri belirmeye başlamıştı.

Alman generallerinin birçoğu, taarruz tertiplenmesinin yerine kış koşullarının gerektirdiği taktik tertiplenmenin alınmasını istiyorlardı. Napolyon'un ordusunun başına ne geldiğini pekâla biliyorlardı. Fakat daha üst kademelerde, farklı bir görüş egemendi. Bu sefer bu görüşün sahibi sadece, olaylardan ve kış koşullarından kâh ümitlenen kâh karamsarlığa düşen Hitler değildi. 9 Kasım'da karamsarlık içinde şu açıklamayı yapıyordu: "Hiçbir tarafın birbirini yenemeyeceğini kabul etmek, uzlaşmacı bir barışa yol açacaktır." Fakat Bock, taarruza devam edilmesini istiyordu. Brauchitsch ve Halder de aynı görüşteydiler. Halder, 12 Kasım'da, yüksek rütbeli komutanlara verdiği konferansta, Rusların direnişinin tükenmenin eşiğinde olduğunu gösteren çok inandırıcı nedenlerin ve kanıtların bulunduğunu söylüyordu.

Brauchitsch ve Halder ve de Bock, doğal olarak, daha önceleri Hitler'i güneydeki hedeflerden evvel Moskova'nın ele geçirilmesi için ikna ettiklerinden, şimdi taarruzun terkedilmesinde pek istekli görünmüyorlardı. Ve böylece, Moskova harekâtına havada geçici bir düzelme görüldüğü 15 Kasım'da tekrar başlanıldı. Fakat, çamur ve karla yaptıkları on beş günlük mücadeleden sonra, Moskova'ya 30 kilometre kala durdular.

Her ne kadar Bock önceleri "Son muharebe neticeyi belli edecek" dediyse de, o bile, devam etmenin doğruluğu konusunda kuşku duymaya başladı.Fakat, Brauchitsch her koşulda taarruzun devam etmesini istiyordu. Anı zamanda hem hastaydı hem de alınan başarısız neticelerden dolayı Hitler'den fena halde korkuyordu.

2 Aralık'ta, bir kez daha taarruza kalkışıldı ve bazı birlikler Moskova'nın varoşlarına kadar girmeyi başardı. Fakat, bu ilerleme, başkenti örten ormanlık bölgede Rus birlikler tarafından engellendi.

Bu, Rusların, Mareşal Jukov tarafından hazırlanıp, sevk ve idare edilecek büyük çaptaki karşı taarruzun bir işaretiydi. Bu harekât Almanları püs-

kürtmüş, kanatlarından sararak çok güç bir durum yaratmıştı. Generallerden alt kademeye kadar herkes, Napolyon'un Moskova'dan geri çekilirken başına gelen korkunç sonu düşünmeye başlamıştı. Hitler,bu olağanüstü durum karşısında bölgesel olanların dışında, genel bir geri çekilmeyi emirle yasaklamıştı ve bu durum karşısında kararında haklıydı. Hitler'in bu emriyle, Moskova karşısında mevzilerde olan Alman birlikleri inanılmaz zor iklim koşullarıyla karşı karşıya kalmışlardı. Zira, Rusya'nın kışını göğüsleyebilecek ne giyim kuşamları ne de teçhizatları vardı. Fakat, geri çekilmeye başlamış olsalardı, bu kolaylıkla korkunç bir bozguna dönüşebilirdi.

Hitler, Ağustos ayında, birliklerinin Moskova'ya doğru yapmakta olduğu taarruzda ilerleme yönünü güneye çevirmekle başkenti ele geçirme şansın yitirmişti. Ordularının güneyde elde ettikleri, Moskova'nın yerini tutmamıştı. Kırım'daki büyük yığınaktan sonra, Rundstedt'in birlikleri Kırım ve Donets havzasını kolaylıkla ele geçirdiler. Fakat, Guderian'ın tank desteği olmadığından Kafkasya petrol alanlarına ulaşamadılar. Birlikler Don ve Rostov'a ulaşmayı başarmışlardı, ama çok yorgun düştüklerinden Ruslar tarafından geri püskürtüldüler. O zaman Rundstedt, Mius Nehri üzerinde savunma hattı tesis etmek istedi, ama Hitler bu geri çekilme harekâtını yasakladı. Rundstedt, böyle bir yasağa uyamayacağını bildirdi ve komutanlık görevinden affını istedi. Hitler de, Rundstedt'i hemen değiştirdi. Fakat bundan hemen sonra cephe yarıldı ve Hitler, geri çekilmenin zorunluluğunu kabul etti. Artık Almanlar Aralık'ın başında hem güneyden, hem de Moskova önlerinden püskürtülüyorlardı.

Alman orduları Moskova önlerinde...

Aynı hafta, Brauchitsch hastalık gerekçesiyle görevden affını istedi, ertesi hafta Bock da aynı gerekçeyle görevden ayrılmak istediğini bildirdi. Ve kısa bir süre sonra, Leningrad önlerinden kuzeye doğru geri çekilme teklifini Hitler kabul etmediği için Leeb de istifa etti. Böylece en üst düzey dört komutan görevlerinden ayrılmıştı.

Hitler, Brauchitsch'in yerine kimseyi atamadı, fakat bu fırsatı kaçırmayarak Kara Kuvvetleri Komutanlığı görevini doğrudan uhdesine aldı. Nobel'de, bundan önceki en muhteşem zaferlerinin yaratıcısı, Guderian'ı, kendisinden izinsiz geri çekildiği için görevinden azletti.

Almanların, Rusya işgali sırasında yaptıkları en temel hata, Stalin'in Rusya'nın derinliklerinden bulup getirip Almanların önüne süreceği Rus ihtiyat birliklerinin bu denli çok olabileceğini hesaplayamamış olmasıydı. Bu açıdan bakıldığında, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı ve ona bağlı İstihbarat Teşkilatı da, Hitler kadar aldatılmış ve yanlış bilgilendirilmiş oluyordu. Bu hayati hata, Ağustos'un ortalarında Halder'in günlüğünde yer alan şu anlamlı cümlede pek güzel özetlenmektedir: "Biz, Rusya'yı küçümsedik. 200 tümenleri olduğunu hesaplamıştık, ama şu anda tespit ettiğimiz 360 tümen."

Böylesine yapılan temel yanlışlık, olağanüstü başarıların beklendiği Rusya işgalini neredeyse felakete dönüştürmek üzereydi. Almanlar, savunma mevzilerinde karşılarına çıkması beklenen Rus birliklerini ezip geçmeyi beklerken, şimdi cephede çok diri Rus kuvvetleriyle karşı karşıyaydılar. Rusların başlattıkları seferberlik; 1941 kışından sonra, Alman birliklerine sayıca üstünlük sağlamaya başlamıştı bile. Almanlar, ancak üstün teknik ve eğitimleri sayesinde bu orduları birbiri ardına gerçekleştirdikleri kuşatma harekâtlarıyla yenmişlerdi, ama gelip sonbahar çamuruna, bataklığına saplanmışlardı. Kışın gelmesiyle birlikte donan toprağın harekâta elverişli hale getirdiği arazide yeniden başladıkları taarruzda Almanlar, karşılarında yeni yeni birliklerin mevzilendiğini gördüler. Ve artık hedeflerine ulaşamayacak kadar yorgundular.

Rusya'nın kaynaklarını tahminde ve değerlendirmede yanılmanın yanı sıra en can alıcı nokta, Hitler'in ve en üst düzey generallerin Ağustos ayında, müteakip harekât tarzını belirlemek için yaptıkları, belki de Rusya'nın işgalindeki en büyük hataya yol açan boşa giden tartışmalardı. Alman Yüksek Komuta Kademesi'nin bu noktadaki basiretsizliğini anlamak çok güçtür.

Daha aşağı kademelerde, özellikle Guderian'ın ne yapmak istediği çok açıktı. Guderian hızla Moskova'ya ilerlerken ardında bıraktığı kendine ait piyade unsurları, kendisinin ilk darbeyi vurduğu Rus birliklerinin imhasını sağlayacaktı.Guderian 1940 yılında, Fransa Muharebesi'ni böyle kazanmıştı. Bu harekât tarzındaki taktik çok büyük tehlikeler taşıyordu ama Mosko-

va, Rusya'nın geri çekilip ikinci savunma hattını tesis edemeden işgal edilmiş olacaktı. Ama böyle yapılmadığıdan, müteakip olaylar Almanlar açısından çok olumsuz gelişmelere sahne olmuştu.

Daha önce de olduğu gibi Rusya hayatta kalmasını Rus devriminden bu yana elde edilen teknolojik gelişmelerden ziyade mevcut ilkel koşulların hüküm sürmesine borçluydu. Aynı zamanda, halkının ve askerlerinin inanılmaz dayanıklığı ve azmi, Batı'yı şaşkına çeviriyordu. Daha da önemlisi, Rusya'daki yolların çok ilkel ve bozuk olmasıydı. Çoğu neredeyse yol bile değildi. Yağmur yağdığında handiyse çamur deryasına dönüşmeleri, Rus ordularının kahramanca çarpışmaları sonucu Almanları durdurmalarından, daha etkili bir biçimde bu birliklerin harekâtını engelliyordu. Eğer Rus yönetimi, Rusları, Batı'dakine benzer yollara kavuşturmuş olsaydı, Almanlar tarafından işgal edilmelerinin süresi Fransa kadar kısa olacaktı.

Fakat bu görüşe karşıt olanlar vardır.Bu görüş sahiplerine göre Hitler, ordunun hareket kabiliyetini tırtıllı araçlar (tank) yerine, tekerlekli araçlar üzerine kurduğu için zafer fırsatını kaybetmiştir. Rusya'da tekerlekli araçları çamura gömülmüş, tankları ise yollarına devam etmişti. Eğer, panzer birliklerine tırtıllı araçlar sağlanmış olsaydı, bu birlikler çamura rağmen sonbahara kadar Rusya'nın en hayati merkezlerine ulaşmış olacaklardı.

ON DÖRDÜNCÜ KISIM

Rommel Afrika'da

1941 yılı boyunca Afrika'da devam eden savaşlarda iki tarafın beklentilerini altüst eden muharebeler oldu, ama kati bir sonuca ulaşılamadı. Buradaki savaşlarda kimi kez biri, kimi kez diğeri üstün geliyordu. Yılın başında İngilizler, İtalyanları Sirenayka'dan attı, akabinde General Erwin Rommel komutasındaki Alman birlikleri, neredeyse iki ay sonra bu sefer İngilizleri Sirenayka'dan püskürttü. İngilizlerin elinde sadece Tobruk limanında çok küçük bir kıyıbaşı kalmıştı. Rommel de, bundan sonra peş peşe iki kez püskürtüldü, fakat sonradan, İngilizlerin abluka altında bulunan Tobruk'a müdahaleleri de iki kez Rommel tarafından püskürtüldü. Her iki tarafın da birliklerini yenilemek ve yeni kuvvetleri takviye etmek için beş aylık bir süre geçti. Bunu izleyen Kasım ayı süresince iki taraf da daha büyük karşı saldırılarda bulundu. Yine avantaj bir İngilizlere, bir Almanlara geçiyordu.

Rommel'in, Mart 1941'in sonunda gerçekleştirdiği ilk taarruz ve bu taarruzda elde edilen başarıyı genişletme harekâtı İngiliz cephesinde büyük şok yaratmıştı. Çünkü İngilizler, böylesine erken gelecek taarruzu hesaba katmamışlardı. Wavell'in 2 Mart'ta Genelkurmay'a gönderdiği durum muhakemesinde, Almanların Trablusgarp'a vardıklarını bildirdikten sonra, Wavell, kendi kuvvetlerinin taarruzdan önce en azından iki tümene çıkartılmasını öne sürüyor ve böyle bir harekâtın yaz mevsimi bitmeden gerçekleştirilmesinin de pek mümkün olmadığını bildiriyordu. Churchill, bu görüşün aksine, Almanların geleneksel yaklaşım çerçevesinde, bütün hazırlıkların tamamlanmasını beklemeyeceklerini bildiriyordu. Her ne kadar İngiliz birliklerinin gücü hakkında da aşırı iyimser davransa da, Churchill, bir karşı taarruzun gerekliliğine dikkat çekiyordu. 26 Mart'ta Wavell'e çektiği telgrafta şöyle diyordu:

"Almanların Agheila'ya yapacağı harekâttan çok endişeliyiz. Alman-

ların direniş görmedikleri yerlerde son noktaya kadar ilerlediklerini pekâla biliyoruz. Sanırım, kaplumbağanın kafasını uçurmadan önce yeterince kaldırmasını bekliyorsun. Bizim ne denli güçlü ve nitelikli olduğumuzu onlara göstermemiz gerekmektedir."

Fakat İngilizler hem teknik, hem de taktik yönden yetersizdi. Her ne kadar kadrosunda eksiklikler olan ve ileri harekât bölgesinde mevzilenen 2'nci Zırhlı Tümen'in hâlâ, Rommel'in iki zırhlı birliğine karşılık üç zırhlı birliği varsa ve ayrıca İngilizler, İtalyanlardan ele geçirilen silah monteli M13 tanklarıyla, tank sayı üstünlüğünü de ele geçirdiyse de, bu tankların hepsi de kötü durumdaydılar. Böylesine zor koşullardaki bir birliğin umutları Wavell'in şu emirleriyle iyice zayıflıyordu. Wavell, taarruza uğranıldığında oyalama muharebesi[1] yapılmasını istiyordu. Rommel'in 31 Mart'ta başlattığı harekât, Agheila'nın doğusunda çok kritik durumda olan İngilizlerin bu bölgeyi terketmesine yol açmıştı. Böylece, Rommel bu denli güç bir harekât sonucunda, genel durumu ve koşulları elverişli olmamasına karşın, hem kendi birliklerinin sevk ve idaresini düzene sokmuş hem de birçok harekât seçeneğini geliştireceği çöle açılma olanağını bulmuştu. Müteakip günlerde, Rommel harekâta hiç ara vermedi. Birçok tankını arıza ve yakıt nedeniyle kaybetmişti. Bu kayıplar muharebe sırasında değil de uzun süren düzensiz geri çekilmeler sırasında meydana gelmişti.

Bir haftadan kısa bir süre içerisinde İngilizler, Sirenayka'nın batı sınırından 300 kilometre gerilemişlerdi. On beş günden az bir sürede, Tobruk'ta bırakılan çok küçük bir birliğin dışında, Sirenayka'nın doğu ve Mısır'ın batı sınırından 600 kilometre geriye çekilmişti. Bu geri çekilme sonucunda ellerinde sadece ileride düşmanın başını çok ağrıtacak olan Tobruk'taki kıyıbaşı kalmıştı.

İngilizlerin bu denli, hızlı bozguna uğraması, hem komutanlara hem de birliklere olan güveni sarstı. Aynı zamanda bu, İngiliz tarafının Almanların gücünü abartmasına yol açmıştı. Uzaktan, düşmanın olanaklarını ve stratejisini anlamak ve değerlendirmek daha kolay olabiliyordu. Londra'da olayı, doğru olarak değerlendiren Churchill, 7 Nisan'da Wavell'e şu telgrafı çekiyordu:

"Tobruk'taki o mevziler en azından düşmana çok yoğun bir topçu takviyesi ulaşmadığı sürece sonuna kadar savunulacak ve elde tutulacaktır. Düşmanın da topçu birliklerini birkaç hafta içerisinde getirebileceğine ilişkin ihtimal de zayıf. Almanlar, Tobruk'u güvenlik altına alarak, Mısır'a ilerlemek istediklerinde, bizim Tobruk'u denizden takviye edeceğimizi bildiklerinden, bu harekâtı, pek tehlikeli bulurlar. Onun için Tobruk sonuna kadar muhafaza edilmelidir. Sizin bu konudaki fikirlerinizi öğrenmekten çok memnun olacağım."

Wavell zaten mümkün olursa, Tobruk'u elde tutmaya karar vermişti. Fakat 8 Nisan'da, Kahire'den döndüğünde, durumu çok daha vahim buldu. Churchill'in Genelkurmay'la ortaklaşa kaleme aldıkları "Tobruk'un terkedilmesi imkânsız" adlı mesajını daha almadan durumu yoklamış, umutsuzluğunu görmüş, ama sonuna kadar savunma kararını vermişti. Belli bir süre için cephede hareket kabiliyeti olan bir birlik toparlayacak, düşmanın taarruzlarını yumuşatacak, taarruzun yönünü değiştirecek, bunları yaparken, 300 kilometre geride Mersa Matruh'ta, savunma için yığınağı öngören eski planı yürürlüğe koymak için faaliyetlere girişecekti. Böylece, her ne kadar Tobruk'ta sekiz aylık bir süre içerisinde bir rahatlama olmayacaksa da, Tobruk'taki güçlü savunma sayesinde başka bir geri çekilme olmayacaktı.

Asıl garnizon, General Morshead'in komutası altında bulunan 9'uncu Avustralya Tümeni tarafından savunuluyordu. Bu tümen Bingazi bölgesinden buraya çok düzenli bir şekilde geri çekilmişti. Ayrıca, 7'nci Avustralya Tümeni'nin 18'inci Piyade Tugayı deniz yoluyla gelmiş, ve ilaveten 1 ve 7'nci Tank Alayı'ndan alman 50 tanktan oluşturulan küçük bir zıhlı görev kuvveti de bölgeye varmıştı.

Rommel'in harekâtı 11 Nisan'da, yoklama taarruzlarının[2] ardından başladı. Asıl taarruz, 14 Nisan'da, limandan 15 kilometre mesafede, güney cephede 50 kilometrelik bir çapı kaplayan savunma mevzilerine karşı başlatıldı. Zayıf savunma hatları kolaylıkla aşıldı, önde bulunan panzer taburu 3 kilometre kuzeye doğru ilerledi, fakat burada düşmanın topçu ateşi karşısında ilerlemeleri durdu. Ve geldikleri dar alandan geri püskürtüldüler. Toplam kayıpları otuz sekiz tanktan on altısıydı. Bu da Rommel'in kuvvetinin azlığını gösteriyordu. 16 Nisan'da İtalyanlar bir taarruz girişiminde bulundular, fakat bu saldırı Avustralyalı taburun karşı koyması nedeniyle başarısızlığa uğradı ve ayrıca bin de esir verdiler.

Roma'daki İtalyan Yüksek Komuta Kademesi, Rommel'in bu taarruzlarından endişe ediyor ve Alman Yüksek Komuta Kademesi'nden bu macera dolu girişimlerinden kaçınmasını rica ediyor ve Mısır'a yapılacak taarruz söylentisi konusunda endişelerini iletiyordu. Bu kaygıları Alman Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder de taşıyor ve Rusya'nın işgaline hazırlanan Alman birliklerinin denizaşırı harekâta katılmamasını sağlamaya çalışıyordu. Aynı zamanda, Halder, Kara Kuvvetleriyle uyum içinde olmayan bir anlamda Rommel gibi başkaldıran dinamik askerlerin Hitler tarafından desteklenmesine tepki duyuyordu. Bunun için, Halder'in yardımcısı General Paulus, Rommel'i yola getirmek için Afrika'ya gönderilmişti. Paulus gidip, konuyu inceleyip gerekli uyarıları yaptıktan sonra Rommel'i yola getirmek şöyle dursun, Tobruk'a yeni bir saldırıyı onayladıktan sonra geri dönmüştü. Halder, anılarında bu konuyu acı acı anlatır.

"Çöl Tilkisi" Rommel bir teftiş esnasında.

Taarruz 30 Nisan'da başladı. Aynı gün 15'inci Panzer Tümeni'nin –tank alayının dışındaki unsurları– 5'inci Hafif Tümeni desteklemek için Avrupa'dan Afrika'ya gelmişti. Bu sefer asıl taarruz bölgesi olarak, savunmanın güneybatısı hedeflenmişti. Ayrıca bu taarruz karanlığın örtüsünden yararlanarak gerçekleştirilmişti. 1 Mayıs'ta, gündüzleyin, Alman birlikleri savunma hattında 2 kilometreye yakın bir gedik açmıştı. Ardından, ilk tank birliği bu gediği genişletmek ve 15 kilometre ileride bulunan Tobruk'a ilerlemek için harekete geçti. Ancak, iki kilometre ilerledikten sonra yeni döşenen bir mayın tarlasına girdiler. Kırk tankından on yedisi muharebe dışı kaldı. İkinci tank birliği ve piyade unsurları güneydoğudan savunma çemberine doğru harekete geçtiler. Fakat yanlardan yaptıkları bu beş kilometrelik ilerleme, mayın tarlasının ardında mevzilenen topçu ateşi, yirmi kadar İngiliz tankının karşı taarruzu ve tam anlamıyla etkisiz kılamadıkları birkaç Avustralyalı birlik tarafından durduruldu. İtalyanların destek birlikleri ise yardım ederken çok ağır davranıyorlar, ama geri çekilirken yıldırım hızıyla kayboluyorlardı.

Ertesi gün, muharebe alanındaki yaklaşık 70 Alman tankından sadece 35 adedi muharebeye devam edebilecek durumdaydı. Ve taarruz harekâtı askıya alındı. 3 Mayıs gecesi, Morshead, elinde ihtiyatta bulunan piyade tugayı ile karşı taarruza geçti, ama o da başarısızlığa uğradı. Mevcut durum iki taraf için de asap bozucu bir bir vaziyetteydi. İngiliz savunmasının güneybatı kısmı Rommel'in kontrolü altındaydı. Ama görünen oydu ki, Rommel'in elindeki kuvvet Tobruk'u ele geçirmek için yeterli değildi. Ve Paulus, Almanya'ya dönünce, taarruzun yenilenmemesini önerdi. Böylece, yıl sonuna kadar sürecek abluka başlamış oldu. Bu arada, İngilizlerin başarısızlıkla sonuçlanan iki karşı taarruz girişimi olmuştu.

Bunlardan ilki Mayıs'ın ortasında gerçekleştirilen "Brevity Harekâtı"ydı ve tecrübe niteliği taşıyordu. Fakat, bu harekâttan sonra Haziran'ın ortasında büyük umutlar bağlanan "Battleaxe (Savaş Baltası) Harekâtı" gerçekleştirilmişti. Hitler, henüz Rusya'nın işgaline başlamadığı ve hâlâ İngilte-

re'yi savunan birliklerinin yeterli teçhizata sahip olmadığı bu dönemde, Churchill'in girişimiyle Mısır'daki birlikler için tank takviyesi sağlamak için başlatılan bu iki karşı taarruz harekâtında elde edilen sonuç, devede kulak bile değildi. Oysa bu harekâtlarla büyük risklere girilmişti. Ayrıca, düşman hava kuvvetlerinin Akdeniz bölgesinden gönderilecek birlikler için arz ettiği tehlike de vardı.

Churchill'in Afrika'da başarı kazanmak ve Mısır'daki mevcut İngiliz durumunu güçlendirmek için böylesine cesur bir girişimde bulunması, Akdeniz'de harekât bölgesinde bulunan Alman mevcudiyetinin azaltılması konusunda fikir birliğine varan Hitler ve Halder'in görüşüyle derin bir çelişki yaratıyordu. Ekim ayında, Sirenayka'ya bir inceleme gezisi için gönderilen General von Thoma, dört adet panzer tümeninin gönderilmesinin yeterli olacağını ve bunların Mısır'ın işgalini de sağlayabileceğini bildirdi. Fakat, Mussolini bu kadar büyük çapta bir yardımı, Hitler sağlayacağı için isteksiz görünüyordu. Rommel'in küçük iki tümeni Trablusgarp'a ancak İtalya'nın yenilgisinden sonra burayı korumak için gönderilmişti. Rommel, elindeki sınırlı panzer birlikleriyle ne kadar hızlı hareket edebildiğini gösterdiği halde, Hitler ve Halder, kati sonucu elde edebilecek küçük çapta bir panzer birliğini takviye olarak vermekte gönülsüz davranıyordu. Bu öneriyi reddetmekle Hitler ve Halder, Mısır'ın işgalini ve İngilizlerin buradan atılması fırsatını ellerinden kaçırmış oluyorlardı. İngilizleri bu en zayıf döneminde Akdeniz'den atamamaları, uzun vadede Almanlara pek pahalıya mal olacaktı.

Bütün kıt kaynaklarına karşın, İngiltere'de, Nisan ayında çok büyük zırhlı birlik unsurlarıyla birlikte bir konvoy, Mısır'a gönderilmek üzere hazırlanmıştı. Tam yola koyulmak üzereyken, 20 Nisan'da, Wavell'den zırhlı birliklere duyulan ihtiyacı vurgulayan bir telgraf ulaşıyordu, İngiltere'ye. Churchill hiç vakit geçirmeden, söz konusu beş adet geminin kısa yoldan, Cebelitarık Boğazı'ndan geçerek Akdeniz yoluyla Mısır'a gitmesini Genelkurmay'a önerdi ve kabul ettirdi. Altı haftalık bir zaman kazanıyorlardı böylece. Bu arada, İngiliz Genelkurmay Başkanı General Dill'in, Almanya'nın bahardaki muhtemel bir işgali için ellerinde çok sınırlı birlik olduğundan dolayı, Churchill'in Akdeniz'e gönderilecek birliklere yüz civarında tank ilave edilmesi isteğine karşı çıkması, sonucu değiştirmedi.

Bu "Kaplan Harekâtı" Alman Hava Kuvvetleri'nin Akdeniz'de ilk kez ortaya çıktığı Ocak ayından bu yana gerçekleştirilecek ilk konvoy harekâtıydı. Sicilya'dan geçerken mayına çarpıp batan elli yedi tank taşıyan bir geminin dışında, puslu havanın da yardımıyla, konvoy hiç yara almadan Akdeniz'i geçti. Diğer dört gemi 12 Mayıs'ta hiç saldırıya uğramadan İskenderiye'ye vardı. Gemilerde toplam 238 tank vardı. Bu, Wavell'in, Mı-

sır'ın savunması için toplamaya çalıştığı tankların dört katı idi.

Bununla beraber Wavell, böylesine büyük bir takviyenin kendisine ulaşmasını beklemeden, Tobruk'taki mevcut durumdan Rommel'e karşı yararlanmak istedi. Tugay Komutanı Gott'un komutası altında sınırda bulunan birliklerle Almanlara karşı taarruza geçilmesini istedi. Bu "Brevity Harekâtı"ydı. Wavell'in başlangıçtaki amacı, zayıf bir şekilde savunulduğunu bildiği sınır bölgesini tekrar ele geçirmek ve düşman mevzilerini, takviye gelmeden ortadan kaldırmaktı. Hatta Churchill'e çektiği telgrafta daha fazlasını umut ettiğini belirtiyordu. "Eğer gerekirse Gott'un kuvvetleriyle düşmanı Tobruk'un batısına püskürtmeyi planlıyorum."

Gott'un vurucu gücünü artırmak için bölgeye iki tank alayı sevk edildi. 2'nci Tank Alayı'nda yenileştirilmiş 29 adet eski model tank mevcuttu. 4'üncü Tank Alayı'nda ise, kalın zırhlı, nispeten yavaş, 26 adet Matilda tankı vardı. Bünyesinde motorize piyade grubu ve topçu unsurları olan 2'nci Tank Alayı, takviye edilen Sidi Aziz bölgesinin mevzilerine kanatlardan yanaşacak ve düşmanın takviye ve geri çekilme bölgesini kapatacaktı. 4'üncü Tank Alayı, 22'nci Muhafız Tugayı'na cepheden yapacağı taarruz için öncü kuvvet görevini icra edecekti.

Geceleyin icra edilen elli kilometrelik yaklaşma yürüyüşünden sonra,İngilizler İtayanların işgalinde bulunan Halfaya Geçidi'ne saldırdı. 15 Mayıs'ta gerçekleştirilen bu saldırı sonucunda, savunma ateşi sonucu yedi adet Matilda tankının muharebe dışında kalmasıyla birlikte birkaç yüz asker teslim alındı. Diğer iki hedef Bir Waid ve Musaid çok kolaylıkla ele geçti, fakat harekâtın baskın etkisi Capuzzo garnizonuna ulaşıldığında kaybolmuştu. Almanların kanatlara yaptıkları müdahale harekâtın sevk ve idaresinin tamamen kaybolmasına yol açtı. Her ne kadar, sonunda garnizon ele geçtiyse de, sonradan tahliye edildi. Bu arada, kanatlardan Sidi Aziz'e ilerleyen birlikler de, muthemel bir karşı taarruz tehdidi nedeniyle etkisiz kaldı. Öte yandan cephedeki düşmanın komutanı taarruzun gücünden o denli etkilenmişti ki, bu etki onun geri çekilmesine yol açtı.

Böylece, gece olurken, her iki taraf da geri çekilmeye başlamışlardı. Fakat, Alman-İtalyan birliklerinin geri çekilme harekâtı, Tobruk'taki panzer taburunu cepheye süren Rommel tarafından durdurulduğundan Gott, Halfaya'ya çekilme kararını vermişti. Komutanlıktan, mevzilerini terketmeme emri geldiğinde, birlikler geri çekilme için yola koyulmuşlardı bile. Gün ağarırken cepheye ulaşan Almanlar bomboş bir muharebe alanı buldular. Ama talihleri yaver gitmişti. Çünkü, panzer birliklerinin yakıtları tükenmiş ve gün sonuna kadar yerlerinden kıpırdayamamışlardı.

İngilizlerin geri çekilmesi Halfaya'da sona ermedi, fakat burada küçük bir birlik bıraktılar. Almanlar bu fırsatı kaçırmadılar ve bu geçidi 27 Ma-

yıs'ta tekrar ele geçirdiler. Burayı ele geçirmenin değeri Almanlar için fazlaydı. Çünkü buranın ele geçirilmesi, daha sonra çok şiddetli cereyan edecek İngiliz "Battleaxe" taarruzunu çok ciddi bir şekilde engelleyecekti. Bundan başka, bu aradan yararlanarak Rommel hem Halfaya'da hem de ileri harekât bölgelerinde İngiliz tankları için hendek kazdırarak 88 milimetrelik topçu bataryasını buralarda mevzilendirdi. Böylelikle, bu silahların uçaksavar silahı olma özelliğini tanksavar olma özelliğine çevirmiş oldu.

Bu aşama, yaklaşan muharebe için çok belirleyici olmuştur. Bu safhada, Almanların elindeki tanksavar silahları savaştan beş yıl önce geliştirilen 37 milimetrelik toplardı. Ve bunlar İngiliz tank ve tanksavarlarına karşı çok yetersiz kaldıkları gibi İngiliz Matilda tanklarına karşı da neredeyse çaresiz kalıyorlardı. Şimdi bile, Rommel'in elinde bulunan yaklaşık 50 adet kadar 50 milimetrelik top, İngiliz Matilda tanklarının zırhlarını ancak çok yakın mesafeden delebiliyordu. Fakat, yine Rommel'in elinde bulunan 88 milimetrelik toplar Matilda'nın 77 milimetre olan ön zırhını 2 kilometreden delebiliyordu. Rommel'in elinde bu toplardan 12 adet vardı, fakat dört batar-

Halfaya Geçidi'ni başarıyla savunan 88 milimetrelik toplar. Rommel'in çöl savaşlarındaki en etkili silahlarından biri.

yadan birini Halfaya'da, diğerini Hafid Sırtı'nda mevzilendirdi. Bu iki nokta, İngilizlerin taarruzun başlangıcında ele geçirmeyi amaçladıkları yerlerdi.

Bu tertiplenme tarzı Rommel'in talihiydi. Zira, taarruza uğradığında çöl savaşlarının nihai belirleyicisi olan tank sayısı yönünden zayıf durumdaydı. Almanya'dan başka takviye de gelmemişti. Muharebe başladığında elinde 100 adet tanksavar silahı monteli tank vardı. Ancak bu tankların yarısı 130 kilometre geride olan Tobruk'taki birliklere tahsis edilmişti. Öte tarafta ise "Kaplan Harekâtı" konvoyunun gelişi İngilizlere, Almanlar karşısında 1'e karşı 4 oranında üstünlük kurmayı sağlayan 200 adet silah monteli tanklarını mevzilendirme olanağını veriyordu. Bu üstünlüklerinden, Rommel'in cephedeki birliklerin desteğine Tobruk'ta bulunan 5'inci Panzer Alayı'nı yetiştirmeden evvel, çok iyi bir biçimde yararlanmaları gerekiyordu. Yoksa, üstünlüklerinin bir anlamı kalmayacaktı.

Maalesef, İngilizler'in bu konudaki üstünlükleri, taarruz planındaki "piyade kafası" nedeniyle boşa gitti. Bu eğilim, kullanılacak tanklarına da yansıyınca sonuç, sayısal üstünlüğün boşa kullanılmasına yol açtı. "Kaplan Harekâtı" konvoyunun gelişi, Wavell'in yeni taarruz için iki zırhlı tugayı yeniden kurmasına olanak sağlamıştı. Ama Mayıs'ın ortasında gerçekleştirilen "Brevity Harekâtı" taarruzundan sonra elde o kadar az tank kalmıştı ki, kalan tanklarla her tugayda bulunan üç alaydan ancak iki alayını yeterli tankla donatabiliyordu. Bundan başka, gelen "Cruiser" tankları ancak 2'nci Alay için yeterliydi. Tugayın diğer iki alayı, Matilda, yani piyade tanklarıyla donatılmışlardı. Bu tankların tugayın kadrosunda yer alması, komutanlığın, tugayın mevcut bütün tanklarıyla, düşmanın, ileri harekât bölgesindeki sıklet merkezine taarruz etmek yerine düşmanın tahkim edilmiş mevzilerine doğrudan yöneltilecek taarruzda piyadeye yardım etmek amacıyla kullanma kararı vermeye sevk etmiştir. Bu kararın sonucu taarruzun sonraki aşamalarındaki gelişmeler için çok kötü sonuçlar yaratmıştır.

"Battleaxe Harekâtı" Churchill'in belirlediği ölçüde çok iddialı bir harekâttı. Kuzey Afrika'da kati bir zafer kazanacaklar ve Rommel'in kuvvetlerini mahvedeceklerdi. Wavell, böylesine kati bir zafer için endişelerini belirtmiş, ama harekâtın, düşmanı Tobruk'un batısına sürebileceğinden umutlu olduğunu belirtmişti. Wavell, bu hedefi, harekâtı yönetecek olan, Batı Çöl Kuvvetleri Komutanı General Beresford-Peirse'e emir olarak bildirmişti.

Taarruz planı üç safhadan oluşuyordu. Matilda tanklarıyla donatılmış 4'üncü Zırhlı Tugay'ın yardımıyla, 4'üncü Hint Tümeni, tahkim edilmiş Halfaya-es-Sellum-Capuzzo bölgesine taarruzu başlatırken, 7'nci Zırhlı Tümen'in geri kalan unsurları çölün kanat kısmını örteceklerdi. Bu "Battleaxe Harekâtı"nın ilk safhasını oluşturacaktı. İkinci safhada, 7'nci Zırhlı Tümen

başarıyı genişletme harekâtı için Tobruk garnizonuna yürüyecekti.Üçüncü safhada ise bu tümen garnizondaki birliklerle beraber batıya doğru hareket edecekti. Plan bu şekliyle muhtemel başarısızlığın ilk tohumlarını verecekti. Zira, ilk safhada, zırhlı birliklerin yarısını piyadenin desteğine vermekle, düşmanın ileri harekât bölgesinde bulunan Almanların, panzer alayını Tobruk'ta bulunan diğer panzer alayından takviye almadan önce yenme şansını yarıya indiriyordu. Asıl önemlisi, bunun sonucunda, İngilizlerin, ikinci ve üçüncü safhalarındaki başarı şansları büyük ölçüde zayıflamış oluyordu.

Taarruz kuvvetleri, düşmanın cephe mevzilerine varmak için 14 Haziran öğleden sonra 50 kilometrelik yaklaşma yürüyüşü[3] yapmak zorunda kaldı. 15 kilometrelik son merhale, 15 Haziran'ın ilk saatlerinde ay ışığında gerçekleştirildi. Ve muharebe İngilizlerin, düşmanın Halfaya Geçidi'nde bulunan en ileri birliklerine kendi kanat birliklerinin taarruzuyla başladı. Fakat, Almanların savunması Mayıs ayından daha başarılıydı. Aynı zamanda, İngilizlerin zırhlı birlikleri, topçusunun gün aydınlığını bekleyen ateşinden sonra taarruz edeceği için, baskın tesiri şansını kaçırmış oluyordu. Zırhlı birliklerin planlamada böyle yer alması çok olumsuz sonuçlar doğurmuştu. Çünkü Halfaya Geçidi'ne taarruz etmek için tahsis edilen bir topçu bataryası kuma saplanmıştı. Matilda tank takımının ancak öğleyin başlayabilen taarruzunun ardından, komutanlarının telsizden şu acı sözleri duyuluyordu: "Tanklarımı imha ettiler." Bu onun son sözleriydi. Rommel'in 4 adet 88 mm'lik toplarını yerleştirdiği ve İngilizlerin haklı olarak "Cehennem Geçidi" dedikleri tank tuzağından 13 Matilda tankından, sadece bir tankı kurtulabilmişti.

Bu arada merkezde bulunan birlikler Matilda tank alayının tümünün koruması altında Capuzzo'ya doğru ilerliyorlardı. Karşılarında 88 mm'lik top yoktu ve garnizonun direnişi bu büyük tehdit karşısında çökmüştü. Garnizon ele geçti, günün ilerleyen saatlerinde gerçekleştirilen iki karşı taarruz girişimi de püskürtüldü.

Fakat, düşmanın kanadını kuşatmayı amaçlayan, sol kanat birliklerine öncülük eden tank tugayı, Rommel'in Hafid Sırtı'ndaki tanklarıyla karşılaştı ve durduruldu. Öğleden sonra tekrarlanan taarruzda, daha ağır kayıplar verildi. Bu zaman zarfında panzer alayının geride kalan büyük unsurları da muharebe yerine geldiler ve geliştirdikleri karşı taarruzlarıyla İngiliz tanklarını sınır gerisine püskürtülmelerini sağladılar.

İlk günün kararmaya başlayan ilk saatlerinde, İngilizler iki ana tank muharebesinde, tanklarının yarısından fazlasını kaybetmişlerdi. Halbuki, Rommel'in tanklarına hemen hemen hiçbir şey olmamıştı. Ve Tobruk'tan diğer panzer alayının gelmesiyle, denge Rommel lehine dönmüştü.

İkinci gün Rommel, Tobruk'taki 5'inci Hafif Tümeni'nin tümünü kullanarak üstünlüğü ele geçirmiş ve Capuzzo'da 15'inci Panzer Tümeni'yle gi-

riştiği karşı taarruzla İngilizlerin sol kanadını kuşatmıştı. Capuzzo'da girişilen bu karşı taarruz püskürtülmüş ve İngilizler burada çok iyi seçtikleri örtü ve gizleme sağlayan savunma mevzilerinden azami ölçüde yararlanmışlardır. Fakat, Almanların hem cepheden hem de kanatlardan yaptıkları taarruzlar, İngilizlerin taarruz ihtimalini zayıflatmış ve gece inerken Almanların kuşatmayı tamamlamayı amaçlayan ilerlemeleri çok ciddi ve tehlikeli boyutlara ulaşmıştı.

Mevcut avantajlı durumundan yararlanmayı planlayan Rommel, bütün hareketli birliklerini, üçüncü günün ilk saatlerinde, Halfaya Geçidi'ne yandan tırpan harekâtı yapmak ve İngilizlerin çekilme yollarını kesmek amacıyla buraya sevk etti. Söz konusu tehlike, gündüz saatlerinde iyice ortaya çıkınca, daha üst komutanlar çok acele bir durum muhakemesinden sonra, dağınık şekilde olan birliklerine geri çekilme emrini verdiler. Capuzzo'nun ilerisinde kaçma ihtimali çok zayıftı, fakat kalan İngiliz tanklarının inatçı direnişi sayesinde piyadeler kurtulmuşlar ve dördüncü günün sabahında, İngiliz birlikleri 50 kilometre geriye, başladıkları yere geri dönmüşlerdi.

Üç günlük "Battleaxe Harekâtı"nda, insan kaybı fazla değildi. İngiliz tarafında binden az ölü, yaralı ve kayıp vardı. Alman tarafının kayıpları da, bundan fazla değildi. Fakat, İngilizler 91 tank, Almanlar ise sadece 12 tank kaybetmişlerdi. Almanların tankları kendi muharebe alanlarında kaldığı için onarılabilecekti, ancak alelacele gerçekleştirilen İngiliz geri çekilmesi nedeniyle, sadece arıza nedeniyle muharebe sahasında terkedilmek zorunda kalınan İngiliz tankları zaman yetersizliği nedeniyle onarılamayacaktı. İngilizlerin bu oransız tank kayıpları, girişilen taarruz harekâtına bağlanan umutları ve uzun vadeli hedefleri elde etmedeki başarı şanslarını ortadan kaldırıyordu.

Tobruk, "Brevity" ve "Battleaxe" kodlu harekâtlar savaşın taktik planlama safhalarında yeni bir dönüm noktasını vurguluyordu. Birinci Dünya Savaşı sırasında ve yüzyılın bu ana dek olan döneminde egemen olan savunma anlayışının üstünlüğü İkinci Dünya Savaşı'ının başlangıcında tamamen değişiyordu. 1939 yılının Eylül ayından bu yana, taarruz harekâtları bütün harekât bölgelerinde o kadar sık başarıya ulaştı ki, zırhlı birliklerce icra edildiğinde hem kamuoyu hem de askeri çevrelerce mutlaka üstünlük sağlayacağı kanısı pekişti. Ayrıca buradan da, savunma anlayışının doğasından gelen bir zaafiyeti olduğu genel kanı ve yargısına varıldı. Ve her taarruzun başarılı olacağına inanılmaya başlandı. Fakat, "Brevity", "Battleaxe" ve Tobruk harekâtlarının ortaya koyduğu gibi, savunma harekâtının, tamamen savunma mevzilerinden yoksun olan Kuzey Afrika Çölü'nde bile, ustaca ve akıllıca sevk ve idare edildiğinde ne denli başarılı olabileceğini göstermişti. Bu aşamadan sonra, elde edilen deneyimlerin ışığında, daha hareketli icra edildiğinde savunma harekâtının, Birinci Dünya Savaşı'nda kazandığı başa-

rıları kazanabileceği ve ancak çok üstün kuvvetlerin taarruz etmesi karşısında yenilgiye uğratılabileceği gerçeği ortaya çıkmıştır.

Maalesef, İngilizlerin bundan sonraki, Rommel'i ezmek ve Kuzey Afrika'yı temizlemek için beslediği umutlar, "Battleaxe Harekâtı"ndan alınan derslerin ya yanlış anlaşılmasından ya da yeterli ve gerekli sonuçların çıkartılamamasından dolayı boşa gitti. İngiliz Komutanlık Karargâhı'nın bu konuda anlayamadığı en önemli husus, 88 milimetrelik topların savunmada oynadıkları roldü. Bu ağır uçaksavar toplarının, tanksavar amacıyla kullanılmakta olduğuna ilişkin bilgileri göz ardı etmişlerdi. Bu topların, tanklarına verdikleri ağır kayıpların geç de olsa farkına vardıkları sonbaharda, hâlâ böylesine büyük tankların siperde sabit olarak kullanılabileceklerini inatçı bir şekilde ileri sürüyorlardı. Böylece, Rommel'in savunmada, 88 milimetrelik toplarını seyyar olarak kullanabileceğini hesap etmedikleri için buna karşı bir taktik te geliştiremediler.

İngiliz birlikleri ve komutanlıklarınca da gözden kaçırılan ve değerlendirilemeyen diğer bir husus da, düşmanın giderek artan bir şekilde ve çok cesur bir tarzda, normal tanksavar silahlarını tanklarla yakın bir işbirliği içerisinde, sadece savunmada değil taarruzda da kullanmalarıydı. Gelecek muharebelerde de bu işbirliği çok belirleyici bir unsur olacak ve hatta sonuçları açısından 88 milimetrelik topların kullanılmasından daha önemli gelişmelere yol açacaktı. Gerçekten de, İngiliz tanklarının bu denli fazla kaybının ana nedeni, nispeten küçük ve kullanışlı 50 milimetrelik Alman tanksavar topları-

Tobruk'un düşmesinden sonra teslim olan İngiliz askerleri.

nın, Alman tanklarının önünde çok iyi örtü ve gizlemeyle sanki Alman tanklarıymış gibi kullanılması ve bunun da İngilizler tarafından böyle algılanmasıydı. Çünkü İngilizler, tanklarını delen mermilerin tanksavar silahlarından mı, yoksa tanklardan mı geldiğini ayırt edememişler, ama bu sonucu göz önünde bulunan tanklara atfetmişlerdir. Bu yanlış durum muhakemesi, sonuçta, İngilizlerin, Almanların kendilerinden tank ve tanksavar gücü yönünden çok üstün olduğu yargısına varmasına neden olmuştur. Bu da, kendilerine duydukları güvenin yitip gitmesine yol açmıştır.

Yaz aylarında sürdürülen bu muharebelerin durum değerlendirmelerinde gözden kaçırılan noktaların dışında, gelecekteki İngiliz taarruz planını ciddi bir biçimde etkileyen ve yanlış anlaşılan bir husus vardı. Wavell, hazırladığı raporda şu temel noktanın altını çiziyordu. "Battleaxe Harekâtı"dan üç ay sonra yapılan değerlendirmede, başarısızlığın asıl nedeninin, tartışma götürmez bir şekilde "A10 Cruiser" ve "I" piyade tanklarının koordineli olarak kullanılma zorluğu olduğunu" ileri sürüyordu. Fakat, aslında böyle bir işbirliği ne denenmiş ne de olabilirlik ihtimali üzerinde durulmuştu. Harekâtların ilk safhalarında, iki Matilda tank alayı, zırhlı tümenden alınıp, piyade tümeni komutanı emrine verilmiş ve piyade tümen komutanı, planın ilk aşamasının sonunda öngörüldüğü gibi bu alayları serbest bırakmamış, muharebeler boyunca emrinde tutmuştur. "Matilda" tanklarıyla akıllıca kurulabilecek bir işbirliği, zırhlı birlikler harekâtında yer alan "Cruiser" tanklarının taarruz manevralarında önemli bir işlev görebilirdi. Libya muharebeleri ve "Battleaxe Harekâtı " esnasında, Matilda tanklarıyla aralarında çok az sürat farkı olan A10 Cruisers tankları arasında çok etkin bir işbirliği gözlenmişti. Almanlar hem bu harekâtlar esnasında hem de sonraları, aralarında, İngiliz tankları gibi sürat farkları bulunan farklı tanklar arasında çok etkin bir işbirliği kurmuşlar ve bunda da başarılı olmuşlardı.

Maalesef, sonraki İngiliz taarruzunda, bu işbirliğinin çok zor olduğu varsayımı Cruiser ve Matilda tanklarının ayrı tugaylarda kullanılması fikrine yol açtı.

Notlar:

[1] Oyalama muharebesi: Geri çekilme harekâtının bir çeşidi. Bu yöntemde zaman kazanmak için araziden fedakârlık edilir; kati neticeli muharebelere girişmeden düşmana azami zayiat verdirilir (Ç.N.)

[2] Yoklama taarruzu: Düşman savunmasının başlıca mukavemet noktalarıyla zayıf taraflarını meydana çıkarmak için yapılan taarruz (Ç.N.)

[3] Yaklaşma yürüyüşü: Bir muharebe birliğinin, düşmanla temas yakın olduğu zamanki ilerlemesi. Kıtalar, tamamen ve kısmen, derinliğine ve genişliğine yayılırlar. Düşmanla kara temasına geçildiği ya da taarruz mevzii işgal edildiği anda, yaklaşma yürüyüşü sona erer (Ç.N.)

ON BEŞİNCİ KISIM

Crusader (Tobruk) Harekâtı

1941 yazında Afrika'da kati bir zafer kazanamamanın ve düşmanı kıtadan atamamanın yarattığı başarısızlık, Churchill'i, bu hedefi gerçekleştirmek için şimdiye dek görülmemiş biçimde kararlı davranmaya itmişti. En kısa zamanda, daha kuvvetli birliklerle Almanların üzerine yürümeye karar verdi. Bu amaçla, Mısır'a takviye birlikleri sevk etti ve askeri danışmanlarının, Uzak Doğu, özellikle Singapur'un savunmasının, bizzat İngiltere'nin savunmasından sonra ikinci önceliği taşıdığını ve Orta Doğu'nun bundan sonra geldiği uyarısına kulak asmadı. Genelkurmay Başkanı John Dill, Churchill'e iki bölge arasındaki durum değerlendirmesini yapıyor, ancak gerek çok nazik davranması, gerek çok kuvvetli kanıtlar ileri sürememesi nedeniyle uyarıları doğrultusunda etkileyemiyordu.

Bununla beraber, Uzak Doğu'da durum şu anda çok ciddileşmişti. Oysa, İngiliz birlikler çok zayıf durumdaydı. Her ne kadar, Japonya, şimdilik savaşa girmediyse de, Roosevelt ve Churchill'in Temmuz ayında aldıkları karar uyarınca, Japonya'nın ekonomik kaynaklarını kesmeyi yürürlüğe koyduklarından, Japonya'nın buna silahla karşılık vermesi kaçınılmazdı.Japonya'nın tereddütü Amerika ve İngiltere'ye Pasifik'teki savunmalarını güçlendirmeleri için dört aylık bir süre tanıdı, fakat her iki ülke de bundan yararlanamadı. Bu konuda, İngiltere'nin ihmalinin altında, bütün çabaların Churchill tarafından Kuzey Afrika'da yoğunlaştırılmasında yatmaktadır. Böylece, dolaylı da olsa Rommel, Singapur'un düşmesini sağlamış oluyordu.

Afrika'daki püskürtme harekâtının yeni kod adı "Crusader Harekâtı"ydı. Bunun için İngiliz birliklerinin sayısı artırılmış, silah ve donatımları yenilenmişti. Dört adet olan tank birliğinin miktarı on dörte yükseltilmiş,

böylece dört zırhlı tugayın vurucu güce kavuşması sağlanmıştı. Tobruk garnizonuna tahsis edilen tugaya ek olarak iki tank birliği ve bir de tabur verilmişti. Bu birlikler savaş başladığında vurucu güçlerle buluşacaklardı.Bu tugaylar ya yeni "Crusader" cruiser tanklarıyla ya da bu alanda en hızlı tank olan Amerikan "Stuart" tanklarıyla donatılmıştı. Ek olarak, Tobruk'a yeni gönderilen tümene ek olarak üç adet daha piyade tümeni gönderilmiş ve toplam tümen adedi dörde ulaşmıştı. Burada 70'inci İngiliz Tümeni, kuşatmanın Tobruk'ta en büyük yükünü çeken 9'uncu Avustralyalı Tümeni'nin yerini almıştı.

İngilizlerin aksine, Rommel, ne Almanya'dan takviye almış ne de kendisine dört adet olan tank birliğini büyütmek için ek tank birlikleri gönderilmişti. Rommel ise 5'inci Hafif Tümeni'ni, 21'inci Panzer Tümeni'ne dönüştürdü. Fakat bunu yaparken dışarıdan tank takviyesi almadı, bütün yapabildiği motorize olmayan unsurlarına, bazı fazla topçu ve piyade birliklerini eklemek oldu. Biri zırhlı, üç İtalyan tümenine, üç küçük piyade tümeni ilave etti. Fakat, donatımları, hareket kabiliyetleri yetersiz olduğundan sadece hareket gerektirmeyen roller üstlenebiliyordu ki, bu da Rommel'in manevra kabiliyetini sınırlayan çok büyük bir engel oluyordu.

İngilizler havada da üstündüler. İngilizlerin havadaki gücü herhangi bir taarruzun desteklenmesi gereksinimi karşısında 700 uçağı hemen muharebeye hazır hale getirebilecek düzeydeydi. Almanların gücü ise 120 adedi kendilerinin, 200 adedi İtalyanların olmak üzere toplam 320 uçaktı.

Zırhlı birliklerde ise İngilizlerin üstünlüğü kat be kat fazlaydı. Taarruz başladığında, İngilizlerin silah monteli 200'ü Matilda tankı olmak üzere toplam 710 tankı vardı. Oysa Almanların silah monteli 174 tankı varken, İtalyanların modası geçmiş, eski model 146 tankı vardı. Böylece İngilizlerin tank açısından düşmana karşı üstünlüğü 1'e karşı 2'ydi. Almanlara karşı ise üstünlüğü 1'e karşı 4'tü. Aynı zamanda, Almanların her birinde iki tank birliği olan iki panzer tümeni, İngilizlerin harekât bölgesi komutanı tarafından düşmanın belkemiği olarak nitelendirilmekteydi.Bundan başka Rommel'in tamirde olan birkaç tankının dışında, tank ihtiyatı yoktu. Halbuki İngilizlerin ihtiyatta ya da sevk edilmekte olan yaklaşık 500 adet tankı vardı. Böylelikle uzun süreli bir muharebeyi icra etme yeterliliğine, Almanlardan çok daha fazla sahiptiler. Muharebenin kaderini bu ihtiyat tankları değiştirecekti.

Rommel'in, İngilizlerin bu tank üstünlüğüne karşı koymak için elindeki en büyük kozu, eski 37 milimetrelik tanksavar silahlarına oranla yüzde yetmiş daha fazla delme kabiliyeti olan, uzun namlulu 50 milimetrelik tanksavar silahlarıydı. Rommel'in elindeki mevcut tanksavar silahlarının üçte ikisi bunlardı. Bu 50 milimetrelik tanksavar silahları İngilizlerin tanksavar silah-

larından da yüzde yirmi beş oranında üstündü. Böylece, Rommel'in savunması, yazın olduğu gibi sadece 88 milimetrelik tanksavar silahlarına bağımlı değildi.

Churchill, Mısır'a sadece çok büyük takviye kuvvetleri göndermekle kalmamış, aynı zamanda komutanları da yenilemişti. "Battleaxe Harekâtı"nın başarısızlığa uğramasından dört gün sonra, Wavell komutanlıktan alınmış, yerine Hindistan'daki İngiliz birliklerinin komutanı Claude Auchinleck atanmış akabinde de zırhlı tümen ve özel görev birlik komutanları da değiştirilmişti. Churchill, Wavell'in aşırı temkinli tutumundan ve "Battleaxe Harekâtı"nın düş kırıklığından dolayı artık sabırsızlanıyordu. Bu nedenle yeni bir komutan atamıştı. Fakat, yeni komutan Auchinleck, Churchill'in yeni taarruzun hemen yapılması fikrini benimsememiş, yerine tamamıyla hazırlanıp, kati zafer için yeterince güçlü olana dek bekleme konusunda ısrar etmişti. Onun için müteakip harekât olan "Crusader Harekâtı", "Battleaxe Harekâtı"ndan beş ay sonra, yani ancak Kasım ayının ortalarında başlayabilecekti. Bu arada çok büyütülen bu birliklere Sekizinci Ordu dendi ve komutanlığına Korgeneral Alan Cunningham atandı. Sekizinci Ordu, Korgeneral Godwin-Austen komutasında bulunan 13'üncü Kolordu ve Korgeneral Norrie komutasında bulunan 30'uncu Zırhlı Kolordu olarak teşkilatlanmıştı. Bir süvari olan Norrie'nin dışında, yeni komutanların zırhlı birliklerde tankların nasıl kullanıldığı konusunda tecrübesi yoktu. Norrie, zırhlı kolordunun komutanı taarruzdan kısa bir süre önce uçak kazasında ölünce, onun yerine atanmıştı.

13'üncü Kolordu'nun kuruluşunda, Yeni Zelanda Tümeni ve kadrosunda piyade tanklı bir tugay bulunduran 4'üncü Hint Tümeni yer alıyordu. 30'uncu Zırhlı Kolordu'nun kuruluşunda ise 7 ve 22'nci Zırhlı Tugayları olan 7'nci Zırhlı Tümen, 4'üncü Zırhlı Tugay Grubu, 22'nci Muhafız Tugayı ve 1'inci Güney Afrika Tümeni vardı. 2'nci Güney Afrika Tümeni ise ihtiyattaydı.

Taarruz planının temel çıkış noktası, 13'üncü Kolordu'nun cephe hattını tutan düşman birliklerini yerlerine mahkûm ederken, 30'uncu Zırhlı Kolordu da bu tahkim edilmiş mevzilerin kanatlarından dolanarak Rommel'in zırhlı birliklerini imha edip, 100 kilometre ötede bulunan Tobruk garnizonuyla temas sağlamaktı. Böylece iki kolordu ve onlara bağlı olan zırhlı birlik unsurları güçlerini birlikte kullanarak daha güçlü olmak yerine, ayrı bölgelerde çarpışacaklardı. İngiliz zırhlı birliklerinin en güçlü kısmı olan Matilda ve Valentine tank tugayları, zırhlı muharebeye hiç katkıda bulunamayacaklar, sadece piyadenin desteğinde görev alacaklardı. Ve harekâtın ileri aşamasında planda yer alan ayrı olarak muharebe etme düzeni çok kısa zamanda her tarafta zafiyet yaratan dağılmaya dönüştü.

Sonuçta, İngilizler başlangıçta kanatlardan yaptıkları manevradan elde ettikleri stratejik üstünlüğü –ki bu üstünlük düşmanı geçici de olsa şaşkınlığa uğratmıştı– kaybetmişti. İngilizlerin taarruzu giderek sevk ve idareden yoksun hale gelmeye başladı. Rommel bu konudan alaylı bir şekilde şöyle bahsetmişti: "Tanklarınızı birbirinden ayırarak muharebe alanına sürdükten sonra, tank sayınızın benim iki katım olması ne ifade eder? Bu şekilde bana tankları ayrı ayrı imha etme olanağı vermiş oluyorsunuz. Benim önüme peş peşe üç tugayı birden sürmüş oluyorsunuz."

Sorunun kaynağı, akademilerde talimnamelerde yazılı olan eski anlayıştaki muharebe ilkelerinin subaylar tarafından çok katı bir şekilde aynen uygulanmasındaydı. Buna göre düşmanın asıl zırhlı birlikleri muharebe alanında imha edilmeliydi. Bu bir komutan için ilk ve en iyi hedefti. İki dünya savaşı arası bu ilke, emrindeki tankların nasıl kullanılacakları konusunda piyade zihniyetiyle düşünüp, karar verip ve bunları çok ateşli bir şekilde uygulayan komutanlara şu sözleri söyletmiştir: "Düşmanın tanklarını imha edin, savaşı ancak böyle kazanabiliriz." Zırhlı birliklerin bu tarzda imha edilmesi görüşü, Sekizinci Ordu'ya verilen emirde çok daha fazla belirgindi: "İlk hedefiniz, düşmanın zırhlı birliklerini imha etmektir." Fakat, zırhlı birlikler, bu hedefin hemen ve kolaylıkla gerçekleştirilebileceği piyade gibi sabit bir kuruluşa sahip değildi ki. Zira, zırhlı birlikler kuruluş itibariyle kolaylıkla değiştirilebilen, esnek, hareket kabiliyeti yüksek birliklerdi. Piyade birlikleri ise esnek ve hareketli değildi. Zırhlı birliklerin imhasını gerçekleştirebilmek için örtü ve gizlemeden yararlanmak da gerekmekteydi. Muharebe alanında doğrudan karşılarına çıkmak bu amaç için yeterli olmuyordu. Rommel'in çok hareketli, ele avuca sığmaz bu panzer birliklerini ortadan kaldırmak için İngilizlerin tuttukları bu esnek olmayan muharebe tarzı sonucu, İngiliz zırhlı birlikleri sadece muharebe alanında dağılmakla, sıklet merkezini kaybetmekle kalmadı, aynı zamanda, kendi kendilerine Rommel'in tanklarının eline düştüler.

30'uncu İngiliz Zırhlı Kolordu'su, 18 Kasım'da sınırı geçti ve sağ tarafa dönerek 140 kilometre ilerideki Tobruk'a yöneldi. Bu ilerleme hava desteğiyle korunuyordu, fakat keşif ve müdahale ihtimaline karşı alınan bu önlem acil değildi. Geceki fırtına, düşmanın havaalanını ve uçaklarını görev yapamaz duruma sokmuştu. Kötü havanın İngilizlerin ilerleyişlerini de yavaşlatması bir şeyi değiştirmedi. Rommel'in başına geleceklerden hiç haberi ve ayrıca kuşkusu da yoktu. Şu anda kafasında Tobruk'a tasarladığı taarruz vardı. Her ne kadar çöldeki birliklerinin güneyine müdahale ihtimaline karşılık güçlü bir örtme kuvveti tahsis ettiyse de, vurucu gücü de o bölgeye hareket etmişti.

Kasım'ın 18'inde, akşam olurken, İngiliz zırhlı birlikleri iki yandan Trigh el Abd'a, ertesi gün de kuzeye hareket ederek ve cephesini elli kilometreden yetmiş beş kilometreye çıkararak Rommel'in arkasına yanaştı. Ama cepheyi bu kadar genişletmenin olumsuz sonuçlarını görmekte de pek gecikmediler.

Merkezde bulunan 7'nci Zırhlı Tugay'ın iki alayı, Tobruk'tan sadece yirmi kilometre mesafede olan Sidi Rezegh'teki düşman havaalanını ele geçirdiler. Fakat tugayın geri kalan birlikleri ve tümenin destek grubu ertesi sabaha kadar buraya ulaşamadı. 20 Kasım'da Rommel, Afrika Tümeni'nin bir kısmını tanksavar silahlarının büyük bir bölümünün desteğinde Sidi Rezegh'i savunmak için buraya sevk etti. İngilizleri burada takviye etmek için hiçbir birlik gelmedi. Bu nedenle diğer iki zırhlı tugay zor duruma düştü. Bu tugayların biri batıya, diğeri de doğu kısmına epeyce mesafedeydi. Oysa, bu sırada 1'inci Afrika Tümeni batıya doğru yola çıkarılmıştı.

Batıda ise, 22'nci Zırhlı Tugay İtalyan tanklarıyla karşılaştı. Bu tankları geri püskürtmesi, İngilizlerin Bir el Gubi yakınlarındaki tahkim edilmiş mevzilerdeki İtalyan birlikleriyle çarpışmalarına yol açtı. 22'nci Zırhlı Tugay, gönüllülerden oluşan, tankları uzun zamandan beri kullanmamış ve çöle yeni gelen bir tugaydı. Balaclava'da giriştikleri inanılmaz cesaretteki taarruzda, İtalyan siperlerinde mevzilenmiş tankların açtığı yoğun ateş sonucunda 160 tanktan kırkını kaybettiler. Taarruzun gidişatından emin olan kolordu komutanı Güney Afrika Tümeni'ne, Bir el Gubi'nin işgali için emir verdi.

Doğu kanadında bulunan ve Alman keşif birliğini kovalarken kırk kilometrelik bir alana yayılan 4'üncü Zırhlı Tugay Grubu,arkasında birden Alman zırhlı birliklerini görünce şaşkına döndü. En arkasındaki birlik, diğerleri yardımına yetişene dek fena halde hırpalandı. Bu darbe, Rommel'in ilk karşı taarruzunun bir sonucuydu ve 21'inci Panzer Tümeni'nin iki tank birliğinin dahil olduğu, güneye durum keşfi için gönderilen güçlü bir zırhlı muharebe grubunca icra edilmişti.

Bu kanattaki İngiliz zırhlı birlikleri, ertesi sabah bütün Afrika Kolordusu'nun girişeceği bir taarruzla karşılaşmadıkları için talihliydiler. Bu duraklamaya, Trigh Capuzzo'ya kuzeyden kuvvetli bir İngiliz taarruzunu bekleyen Cruewell'in aldığı yanıltıcı keşif raporları yol açmıştı. Bunun için iki panzer tümenini o yöne sevk etti ve birlikler Capuzzo'ya vardığında muharebe alanı bomboştu. Hava keşif bilgilerinden yoksun olan Alman birlikleri hâlâ muharebe alanının toz dumanı arasında el yordamıyla birşeyler bulmaya çalışıyordu. Hatta daha da kötüsü, 21'inci Panzer Tümeni doğuya yaptığı bu harekâtta yakıtını tüketmişti ve geçici olarak bulunduğu yere çakılıp kalmıştı. O gün sadece 15'inci Panzer Tümeni dönebildi ve öğleden

sonra Gabr Saleh'te tecrit edilmiş durumda bulunan 4'üncü Zırhlı Tugay'la karşılaştı. Böylece, ikinci gün bu tugay, Alman karşı taarruzunun hem asıl yükünü çekti hem de epeyce zayiat verdi. Her ne kadar İngiliz üst karargâhının, düşmanın hareketlerinden epeyce bilgileri olduysa da, düşmanın bu duraklamasından yararlanmakta geciktiler. Oysa Afrika Kolordusu geçici de olsa, muharebe alanından ayrılmıştı. Üç tugay, muharebe harekât alanında sevk ve idare güçlüğü yaratacak şekilde dağınık durumda olduğu halde gerekli acil önlemler hemen alınmadı. Fakat, öğlene doğru, 4'üncü Zırhlı Tugay'ın tehlikede olduğu apaçık ortaya çıkınca, 22'nci Zırhlı Tugay, önceden planlandığı gibi 7'nci Zırhlı Tugay'la Sidi Rezegh'te buluşmak yerine, 4'üncü Zırhlı Tugay'm takviyesine gönderildi. Fakat 22'nci Zırhlı Tugay'ın yolu epey uzundu ve akşam olduğunda henüz yerine ulaşamamış ve sonuçta takviyede bulunamayacak kadar geç kalmışlardı.

Bununla beraber, bu sırada, Yeni Zelanda Tümeni ve 13'üncü Kolordu'nun, Matilda tank tugayı sadece 10 kilometre ötede bulunan Bir Gibnipanting'de yardım etmek için istekli ve hazır bekliyordu. Fakat, bu zırhlı birliklerin muharebesinde kendisi yardım için çağrılmadı ve yardım önerisi de geri çevrildi.Ortaya çıkan, zırhlı birlikleri iki ayrı yerde kullanmanın muharebede nasıl netice verdiğinin unutulmaz ve acı bir kanıtıydı.

21 Kasım'da, sabah olduğunda, Gabr Saleh'teki İngiliz zırhlı tugayları düşmanın cephede olmadığını gördü. Bu sefer havadan taarruz etmek için imkân da yoktu. Çünkü, Rommel, İngiliz tertiplenmesini öğrenmek için yeterli zaman kazanmış ve Cruewell'e, Sidi Rezegh'de ilerleyen İngiliz birliklerine karşı her iki panzer tümeniyle birlikte şiddetli bir darbe vurması için emir vermişti.

Norrie, daha henüz birliklerine Tobruk'a doğru ilerlemelerini ve Tobruk'taki garnizona taarruzu başlatmalarını emretmişti. Fakat sabah saat sekizde, doğudan ve batıdan yaklaşan iki Alman zırhlı kolu görüldü. Sidi Rezegh'deki üç İngiliz zırhlı birliğinden ikisi, Alman birliklerini karşılamak için o yönlere sevk edildi. Böylece sadece 6'ncı Tank Birliği, Tobruk'a yapılacak taarruz için ayrılmıştı ve çok geçmeden düşmanın çok iyi mevzilendirilmiş silahlarının şiddetli ateşi karşısında kolayca dağıldı. Almanlar bütün ateş şiddetini bu birlik üzerine yoğunlaştırmışlardı. Bir kez daha İngilizler, zırhlı birliklerini toplu halde kullanamamaktan dolayı bu denli zayiat verip, zor duruma düşüyorlardı. Bu arada ise, diğer iki İngiliz zırhlı birliği, Almanların Afrika Kolordusu'nun bütünüyle katıldığı taarruz karşısında bir anlamda bozguna uğruyorlardı. Bunlardan biri, 7'nci Hafif Zırhlı Alay (Hussars), 21'inci Panzer Tümeni tarafından neredeyse tümüyle bozguna uğratıldı. Diğeri, 2'nci Kraliyet Tank Alayı, 15'inci Panzer Tümeni'ne taarruz etti. Bu cesur taarruz ve birlikte hareket halinde çok ustaca kullanılan

ateş gücü sayesinde düşman geri çekildi. Fakat Almanlar öğleden sonra taarruzlarını tekrarladı. Çok akıllı ve dikkati çekmeyen bir şekilde tanksavar silahlarını, tankların önünde mevzilendirdiler ve İngilizlerin kanatlarını çevirdiler. İngilizlerin bu taarruz karşısında zayiatı çok yüksek oldu ve 7'nci Zırhlı Tugay imha olmaktan ancak 22'nci Zırhlı Tugay'ın çok uzun zamandan beri beklenen ve gecikmiş müdahalesi sonucunda kurtuldu. 4'nci Zırhlı Tugay Gabr Saleh'ten ertesi güne kadar bile gelememişti. Tobruk'tan yapılacak olan taarruza gelince, bu ilerleme Alman-İtalyan sorumluluk bölgesinin altı kilometre kadar içine girdi, fakat 30'uncu İngiliz Kolordusu'nun başarısızlığı karşısında harekât öylece kaldı ve çok garip ve anlaşılmaz şekilde birlikler olduğu yerlerde bırakıldılar.

Taarruzun beşinci günü şafak sökerken Almanların Afrika Kolordusu tekrar kayboldu, fakat bu sefer sadece yakıt ve mühimmatını tamamlamak için muharebe alanından ayrılmıştı. Bu kısa duraklama bile Rommel'in tarzı değildi ve yaklaşık öğleye doğru 21'inci Panzer Tümeni Karargâhı'na geldi. Karargâh, muharebe sahasının yanındaydı ve buradan taarruz emrini verdi. Sidi Rezegh vadisini izleyen panzer alayı, buradaki İngiliz mevzilerini batı kanadından çevirdi. Yamaçlara tırmanan Alman birlikleri, havaalanını işgal ettiler ve kalan iki zırhlı tugayın muharebeye müdahale etmesine imkan vermeden Destek Grubu'nun bir kısmını safdışı bıraktılar. İngilizlerin gecikmiş karşı taarruzları, sevk ve idareden yoksundu. Akşam olurken tam bir karmaşa yaşanıyordu. Ama kötü gün bununla da bitmiyordu. Zira, 15'inci Panzer Tümeni akşam çökerken muharebe alanına döndü ve 8'inci Hafif Zırhlı Alay (Hussars) ve 4'üncü Zırhlı Tugay'ın karargâhı ve ihtiyatlarının bulunduğu birlikleri kuşattı. Bu baskında askerlerin çoğu esir alınırken, tanklar ve muhabere teçhizatı da ele geçen malzemeler arasındaydı. Tugay Komutanı Sidi Rezegh'de karşı taarruzu sevk ve idare ettiğinden ele geçmekten kurtuldu. Fakat 23 Kasım'da şafak söktüğünde, tugayı perişan ve dağılmış bir vaziyetteydi. Tekrar toparlanmak çok zordu. Bu koşullar, onu bu çok önemli günde felce uğratmıştı.

Her ne kadar birden olmadıysa da, Almanların Afrika Kolordusu'nun karargâhı da 23 Kasım'ın ilk saatlerinde aynı akıbete uğramıştı. En sonunda, Cunningham 13'üncü Kolordu'ya sınırlı da olsa ilerleme emrini vermişti. Yeni Zelandalılar, Capuzzo'yu 22 Kasım'da işgal etti. 6'ncı Tugay'a ise Sidi Rezegh'e yanaşması iletildi. Şafaktan hemen sonra 23 Kasım'da, Afrika Kolordusu Karargâhı ile karşılaştı ve onları püskürttü. Cruewell esir olmaktan, muharebenin diğer safhasını icra etmek için ayrıldığından kurtulabildi. Fakat karargâh personeli ve telsiz cihazlarının kaybı müteakip günler için büyük bir tehlikeyi oluşturdu. Almanların içinde bulunduğu tehlike, İngilizlerin de iç sorunlarıyla boğuşması nedeniyle yeterince hissedilip değerlendirilemedi.

23 Kasım Pazar gecesi, Sidi Rezegh'deki İngiliz kuvvetleri güneye çekilip, 1'inci Güney Afrika Tümeni'nin göndereceği takviyeyi beklemeye koyuldu. Fakat bu birleşme hiçbir zaman gerçekleşmedi. İki panzer tümeninin sıklet merkezi oluşturarak, sabahın pusundan yararlanıp başlattıkları saldırı İngiliz ve Güney Afrika tümenlerini şaşkına çevirdi, bu birlikler hem dağıldılar hem de ulaşım araçlarını kaybettiler. Şayet, bu aşamada, durumu net olarak bilip ve kavrayamayan Cruewell, nihai darbeyi vurmak amacıyla İtalyan Ariete Tümeni'yle buluşmak için panzer tümenlerini durdurmasaydı, felaket çok daha büyük olacaktı. Fakat, İtalyanlar çok dikkatli ve yavaş ilerliyorlardı. Cruewell, taarruzunu öğleden sonra güneyden, Norrie'nin ilerleyen kuvvetlerine karşı başlatmıştı. Bu kuvvetler, şu anda tecrit edilmiş bulunan 5'inci Güney Afrika Tugayı ve 22'nci Zırhlı Tugay'dı. Cruewell taarruz ettiğinde iyi bir savunma için teşkilatlanmışlardı. Savunma mevzilerine zırhlı birliklerin tümü kullanılarak yapılan taarruz İngilizleri bozguna uğrattı. Kayıpları 3000 esir ve ölüydü. Fakat, Afrika Kolordusu da kalan 160 tankından yetmişini kaybetmişti.

İngilizlerin bu savunma mevziine girişilen taarruzda verilen tank kayıpları, Almanların önceki günlerde çok ustaca yürüttükleri taktikler sayesinde kazandıkları malzemeyle dengelenmişti. Aslında, Almanların burada kazandıkları taktik başarı "Crusader Harekâtı" süresince stratejik açıdan ödedikleri en ağır bedeldi. Her ne kadar 30'uncu İngiliz Kolordusu çok daha ağır kayıplara uğradıysa da, ki 500 tankından muharebeye hazır sadece yetmiş tankı kalmıştı, geride zırhlı birliklerini destekleyecek yeterli tank yedeği vardı. Oysa, Rommel'in böyle bir olanağı yoktu.

24 Kasım, muharebenin önemli dönüm noktalarından biriydi. Zira, Rommel elindeki bütün seyyar birlikleri, düşmanın derinliklerine girerek başarıyı genişletme harekâtı yapmak amacıyla, İngilizlerin Sekizinci Ordusu'nun arka bölgesine doğru sevk etme olanaklarını arıyordu. Toplanma için vakit kaybetmek yerine, 21'inci Panzer Tümeni hazır olur olmaz harekete geçti. Emir komutayı bizzat Rommel aldı. 15'inci Panzer Tümeni'ne kendisini takip etmesi için emir verdi. Rommel'e, Ariete zırhlı ve Trieste motorize tümenlerinden oluşan, İtalyan Seyyar Kolordusu'nun, İngilizleri kuşatma esnasında panzer birliklerine yardımcı olacağı sözü verildi.

O geceki raporlardan anlaşılacağı gibi Rommel'in başlangıçtaki niyeti, İngiliz birliklerinin mevcut parçalanmış durumlarından yararlanmak ve Alman-İtalyan cephesini rahatlatmaktı. Fakat aynı gece Rommel'in amacı değişti ve ileri gelen kurmay subaylarının günlüklerinden de anlaşılacağı gibi bölgedeki İngiliz birliklerini tamamen püskürtmeye yöneldi. Karargâh günlüğünde şu notlar yazılıydı: "Komutan, zırhlı tümeniyle, es-Sellum cephesindeki durumu düzeltmek ve aynı zamanda, Sidi Omar bölgesindeki İngi-

liz birliklerinin arkasına sarkmak için düşmanı takip etmeye karar verdi... Bu, düşmanın kısa zamanda muharebeyi terke zorlanması demekti."

Rommel, bu planından umduğundan daha fazlasını elde edeceğini bilmiyordu. Zira, önceki gün, zırhlı muharebenin felaketle sonuçlanmasından sonra, Cunningham cepheden çekilmeyi düşünmüştü ve ancak Kahire'den gelip mücadelenin devam etmesini isteyen Auchinleck tarafından durdurulmuştu. Bununla beraber, Rommel'in cepheye yaptığı saldırı İngiliz birliklerinde ve özellikle de Sekizinci Ordu Karargâhı'nda büyük paniğe yol açtı.

Öğleden sonra saat dörtte, beş saatte doksan kilometre kateden Rommel Bir Sheferzen'e vardı. Buraya varır varmaz, Sekizinci Ordu'nun arkasını tehdit ederken, aynı zamanda ikmal maddelerinin sevk ve geri çekilme yolu olan kıyı bölgesini kontrol altına almak amacıyla bir muharebe grubunu hiç vakit geçirmeden kuzeydoğuya, Halfaya Geçidi'ne gönderdi. Muharebe grubuna belirli bir süre komuta eden Rommel, geri döndü. Fakat,aracı motor arızası nedeniyle çölde kaldı. Şans eseri oradan geçmekte olan Cruewell, Rommel'i komuta arabasına aldı. Fakat, karanlık çöktüğünden cephe yolunu bulamadılar. Karargâh subaylarıyla birlikte iki general, geceyi İngiliz ve Hint birlikleri arasında geçirdiler. Cruewell'in arabası, İngilizlerden ele geçirilmiş araç olduğundan yakalanmadılar. Ve ertesi gün şafakla birlikte 21'inci Panzer Tümeni karargâhına geri döndüler.

Fakat, on iki saatlik bir gecikmeden sonra dönen Rommel, 15'inci Panzer Tümeni'nin cepheye varmadığını tespit etti. Oysa, Ariete Tümeni, takip harekâtının ilk safhasında mevzilerinde durmuş ve karşılarındaki 1'inci Güney Afrika Tümeni'ni keşfe başlamıştı. Yakıt ikmali yapan ulaştırma birlikleri de gelmemişti. Bu gecikmeler, Rommel'in karşı taarruz ihtimalini azaltmakla kalmamış,aynı zamanda engellemiştir de. Rommel, muharebe grubunu, İngiliz demiryolu şebekesinin olduğu Habata'ya gönderememişti. Muharebe grubunu buraya göndermekteki amacı Mısır'a ana girişleri engellemek ve yamaçlardaki mevzileri etkisiz hale getirmekti. Aynı zamanda, İngiliz Sekizinci Ordusu'nun ileri karargâhının bulunduğu Maddalena'ya, buradaki karmaşa ve düzensizliği daha da arttırarak paniğin etkisinden yararlanmak amacıyla başka bir muharebe grubu göndermek isteyen Rommel, bu planını da gerçekleştiremedi.Aynı gün cephede bile, 21'inci Panzer Tümeni'nin tank alayının Sidi Omar'a yaptığı ve hiçbir yarar sağlamayan ve bedeli hayli ağır olan taarruzdan başka hiçbir faaliyet olmadı. 15'inci Panzer Tümeni gecikerek cepheye geldiğinde, kuzeye doğru ilerlemesi sonucunda sadece on altı İngiliz tankının onarıldığı bakım yerini imha edebilmişti.

Bir gece önce beklediklerine oranla çok az bir tehditle karşılaşan İngilizler, denge kurma şansını elde ettiler. Bundan başka, muharebenin üçüncü günü olan 26 Kasım'da, Cunningham'ın yerine Sekizinci Ordu'nun Komu-

tanlığına Auchinleck'in Kurmay Başkanı olan Neil Ritchie, ne pahasına olursa olsun muharebeye devam etmek amacıyla atandı. Büyük şans eseri, düşman Trigh el Abd'ın güneyinden geçerken iki büyük ikmal deposunu görmemişti. Bu depoların sayesinde İngilizler muharebeye devam edebileceklerdi. Sidi Rezegh'ten güneydoğuya ilerleyen panzer tümenlerinin intikal yolu ikmal depoların epey kuzeyinden geçiyordu, fakat ilerlemelerine devam etselerdi, İtalyanlar ikmal depoların yanına gelmiş olacaklardı.

Fakat, her ne kadar Rommel'in taarruzu hızını kaybettiyse de İngilizlerin 26 Kasım sabahındaki durumu pek güven vermiyordu. 30'uncu İngiliz Kolordusu o denli karışık ve düzensiz bir haldeydi ki düşmanın, 13'üncü Kolordu'nun arkası için oluşturduğu tehdide karşı yardımcı olabilmek için hiçbir şey yapamadı. Bunun nedeni, birliklerin sadece son derece dağınık olması değil, aynı zamanda telsiz irtibatlarını da kaybetmesiydi. Bununla birlikte Almanlar da aynı sıkıntıyı çekiyorlardı. Telsiz kayıplarından dolayı, dahili muhabere sistemlerinde çok ciddi aksaklıklar vardı. Bu açıdan bakıldığında Almanların durum çok daha olumsuzdu. Zira,Almanların İngilizlerin geri bölgelerindeki tehdidi arttırabilmeleri ve bunu fiiliyata dökmeleri hızlı haberleşme ve işbirliğine bağlıydı. Oysa İngilizlerin yapabilecekleri en iyi şey, 13'üncü Kolordu'larını batıya doğru sevk edip, Tobruk'taki birliklerle temas sağlayıp, Rommel'in arkasına ikili bir tehdit oluşturup, mevzilerinde emin bir şekilde beklemekti. Bu tehdidin belirtileri El Adem'in gerisinde bulunan, Panzer Grup Karargâhı'ndan gelmeye başlamıştı. Karargâh, bu muhtemel tehlikeyi önlemesi için panzer tümenlerinin dönmesini istiyordu.

Alman birliklerinin ağırlıklar bölgesinden gelen bu rahatsızlıklar, cephedeki birliklerin muhabere konusundaki zaafiyetleri yakıt sıkıntısıyla birleşince, Rommel'in karşı taarruzunun devamı tehlikeye giriyordu. 26 Kasım sabahı Rommel Cruewell'e, 15'inci ve 21'inci Panzer Tümen'leriyle es-Sellum cephesine yapacağı taarruzla burayı ele geçirmesini emretti. Fakat Cruewell'in yaptığı keşif sonucu elde ettiği bilgiler çok korkutucuydu. 15'inci Panzer Tümeni yakıt ve mühimmat ikmali için sabahın erken saatlerinde Berdiye'ye hareket etmişti, tam bu birlik muharebe alanına dönerken, Cruewell, 21'inci Panzer Tümeni'nin Halfaya'dan, yanlış yorumlanan bir emir neticesinde ve aynı şekilde Berdiye'ye mühimmat ve yakıt ikmali yapmaya gittiğini tespit etti. O gün hiçbir çatışma olmadı ve Rommel istemeyerek 21'inci Panzer Tümeni'nin Tobruk'a dönmesine karar verdi. Ertesi gün Rommel, 15'inci Panzer Tümeni'ne de aynı emri verdi. Bu tümen Yeni Zelanda Tugayı'nın lojistik destek birliklerini ve karargâhına büyük kayıplar verdirdi. Bu, büyük umutlarla başlanan bir karşı taarruzun hiç beklenmedik bir şekilde sona ermesiydi.

Rommel'in son harekâtındaki başarısızlığın eleştirilere konu olması do-

ğaldı. Taktik mantığına yaslanan eleştirilere göre Rommel, Sidi Rezegh'deki başarısından sonra 30'uncu İngiliz Kolordusu'nun orta kolon birliklerini imha ederek ya ileri bölgesinde bulunan Yeni Zelanda Tümeni'ne taarruz edecekti ya da Tobruk'u ele geçirecekti. Böylece kanatlarını ve ikmal yolunu açmış olacaktı. Fakat bu taktiklerin hiçbiri, İngilizlere karşı, Almanların lehine kati stratejik bir sonuç yaratmayacaktı. Rommel'e sadece zaman kaybettirmekle kalacak ve taarruz hedefine vardığında da kati neticeyi sağlayacak gücünü kaybetmesine yol açacaktı. Baştan beri, kuvvetler arası denge Rommel'in o kadar aleyhindeydi ki, uzun sürecek bir yıpratma muharebesinde yenilmesi kaçınılmazdı. Şayet 30'uncu İngiliz Kolordusu'nu takip ve kalanlarını imha etmek istese elinden kaçırabilirdi. Çünkü, İngiliz zırhlı birlikleri Almanlardan çok hızlıydı. Bunun dışındaki seçenekler İngilizlerin savunma mevzilerinde bulunan piyade ve topçu birliklerine taarruz etmekti. Yıpratma muharebesini göze alamadığından, bu taktiklerden birini uygulamak akılsızlık olmuş olacaktı. İşte, bunların dışında, Rommel'in kendi seçtiği harekât tarzı vardı. Bu ise elde mevcut zırhlı birliklerinin tümünü kullanarak düşmanın derinliğine girme taktiğiydi. Rommel, seçtiği bu hareket tarzının başarı şansını, en sonunda Mussolini'yi, İtalyan Seyyar Kolordusu'nun tümünü kendi emir komutasına vermeyi ikna ederek arttırdı.

Bu taarruzdan sonra Rommel'in hareket tarzı sıkça eleştirilmiştir. Oysa tarih böylesine, düşmanın doğrudan üstüne, derinliklerine inen taarruzların başarılı olduğunu, özellikle düşmanın ve komutanlarının üzerinde çok büyük moral bozucu etkisi olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu harekât Rommel'in kişisel tecrübesiyle de desteklenmiştir. Bundan önce Nisan ve Haziran ayında iki kez İngilizlere karşı başarı kazanmıştı. İlkinde, İngilizler böyle bir yarma harekâtı esnasında bozguna uğramışlar ve geri çekilmişlerdi. İkincisinde, Almanlar daha az kuvvetle saldırdıkları için İngilizleri aynı oranda tehlikeye sokamamışlardı. İki ay sonra Ocak 1942'de, her ne kadar Kasım ayındaki kadar ilerleyip İngiliz çekilme hattını kesememişse de, bu dördüncü taarruzunda da, İngilizler bozguna uğramışlardı. Bundan başka taarruzu başlattığı Kasım ayında, İngiliz kuvvetleri daha yorgun ve dağınık durumdaydılar. Ocak ayındaki taarruzun yeterince başarılı olamamasının ardında çeşitli unsurlar vardı.

15'inci Panzer Tümeni'nin gecikmesi ve İtalyan Seyyar Kolordusu'nun, Rommel'in 21'inci Panzer Tümeni'ni yeterince destekleyememesi bu nispi başarısızlığın temelinde yatan nedenler arasındaydı. Sonuçta; taarruz yayılma hızını kaybetti, cephedeki muharebeler faydasız ve gereksiz hale geldi. Auchinleck'in muharebeye devam azminden, geri çekilme yerine karşı taarruz tehdidinden ve çok önemli ve hayati bir noktada Sekizinci Ordu'nun Komutanı'nın değişmesi ve tehlikesi ne olursa olsun muharebeye devam et-

mek zorunda olması, Rommel'in başarısızlığının nedenlerindendi.

Şayet Rommel'in yarattığı panik daha çok yayılmış olsaydı, muharebeye devam etmek boşuna olacak ve daha kötü bir felakete yol açacaktı. İşte, üzerinde durulması ve dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da buydu. Fakat, 30 ve 13'üncü İngiliz Kolorduları'nın, dağınık unsurları Rommel'in yolu üzerinde değildi. Böylesine dağınık ve parçalanmış olmaları ve 30'uncu İngiliz Kolordusu'nun önceki günlerdeki muharebelerden çok perişan olarak çıkmış olması, doğal olarak dağınık olan unsurların mevzilerinden epeyce geriye doğru çekilmesine neden olmuştu. Onun için bu durumda, Almanların doğuya sürdüğü İngiliz birlikleri için ikmal maddelerinin kendilerine ulaşıp ulaşmayacağı kesin olmasa bile, böylesine tehlikeli bir durumda yerlerinden kımıldamamaları çok daha güvenli olacaktı.

Rommel'in planladığı karşı taarruz başarısızlığa uğradığında akla gelen ilk soru, Rommel'in bu badireden sıyrılıp sıyrılamayacağı, diğeri ise denetimi eline alıp alamayacağı idi. Sonuçta bu zaafiyetini gidererek, iki sorunun da üstesinden gelmesini bildi. Bununla beraber, bu avantajlarından yararlanamadı ve uzayan muharebe sonucunda yorgunluk ve yıpranma nedeniyle geri çekilmek zorunda kaldı. Bu nihai konu, onun zırhlı birliklerini yıldırım savaşının gereklerine göre hepsini aynı anda kullanarak düşmanı hareket kabiliyeti desteğinde derinliklerinde vurma düşüncesinin ne denli haklı olduğunu göstermişti.

Üçte biri hafif tanktan oluşan, kalan toplam 60 tankıyla Alman Afrika Kolordusu batıya yönelip, Tobruk'taki durumu rahatlatmayı düşündüğünde, pek şanslı gözükmüyordu. Tobruk'taki durumu düzeltme şansı zayıf olduğu gibi kendi durumu da pek iç açıcı değildi. Çünkü, yaklaşık 90 adet Valentine ve Matilda tanklarıyla desteklenen ve batıya ilerleyen Yeni Zelada Tümeni, 26 Kasım gecesi Rommel'in kuvvetlerini yararak, Tobruk'taki, yirmisi hafif toplam yetmiş tanktan oluşan İngiliz birliği ile temas sağladı. Bu arada, 7'nci Zırhlı Tümen'e yapılan takviye ile bu tümenin tank gücü 130'a çıkmıştı, böylelikle İngilizlerin Almanlara karşı tank üstünlüğü 1'e karşı 5, silah monteli tanklarda ise üstünlüğü 1'e karşı 7'idi. Şayet, bütün bu tanklar birlikte kullanılmış olsaydı, Afrika Kolordusu'nun hayatta kalma şansı çok zayıf olacak ve 7'nci Zırhlı Tümen'in tek başına bu birliği imha etmesi mümkün olabilecekti.

Afrika Kolordusu, geri çekilmesinin ilk safhasında kritik bir duruma düşmüştü. 21'inci Panzer Tümeni geri çekilirken engellenmişti, bu nedenle, 27 Kasım öğleden sonra 7'nci Zırhlı Tümeni üç katı tankla 15'inci Panzer Tümeni'ne taarruz ettiğinde yardım edememişti. 22'nci Zırhlı tümenin bir tugayı yolunu kapadı, diğeri, 4'üncü tugay ise kanatlardan taarruz etti ve konvoy arasında panik ve kargaşa yarattı. Her ne kadar Almanlar çok kritik

geçen birkaç saatten sonra taarruzu durdurmayı başardılarsa da, Trigh Capuzzo'ya, batıya doğru yaptıkları çekilme durmuştu. Fakat, akşam karanlığı yaklaştıkça, İngiliz tankları, çöldeki güvenliği sağlamak amacıyla her zaman yaptıkları gibi güneye doğru, geri çekildiler. Bu geri çekilme, Almanların karanlıktan yararlanarak batıya doğru ilerlemesine olanak sağladı. Ertesi gün, İngiliz zırhlı tugayları taarruzu tekrarladı, fakat düşmanın tanksavar silahlarının perdelemesi nedeniyle başarılı olamadılar ve gece olduğunda Almanlar hiçbir engelle karşılaşmadan yollarına devam edebiliyorlardı.

Böylece, 29 Kasım sabahında, Afrika Kolordusu, Rommel'in diğer birlikleriyle irtibat kurdu ve rahat bir nefes almalarını sağladı. Ertesi gün Rommel, Ariete Tümeni'ni İngilizlerin müdahalesine karşı kanatlarını savunmak için kullanırken, tecrit edilmiş durumda Sidi Rezegh'de bulunan 6'ncı Yeni Zelanda Tugayı'na şiddetli bir taarruzda bulunuyordu. Mevzilerinin en uzağında bulunan tanklar batıdan taarruz ederken, piyade birlikleri güneyden saldırdı. Akşama doğru 6'ncı Yeni Zelanda Tugayı püskürtülmüştü, fakat tugayın dağılan birlikleri tümenin ana unsurlarıyla,Belhamed yakınlarındaki vadide buluştu. Bunula beraber 4'üncü Zırhlı Tugay'ın emrine verilen yeni tanklarla birlikte vurucu güç haline gelen İngiliz zırhlı birlikleri Rommel'in ağını delip, kurtulabilmiş değildi. İngiliz komutanları o denli çok tuzağa düşmüş, tank ve tanksavar silahlarının çok ustaca kullanılmaları sonucu o kadar çok kayıp vermişlerdi ki, şimdi çok temkinli davranıyorlardı.

1 Aralık günü, sabahın ilk saatlerinde, Rommel'in kuvvetleri, Belhamed'te, Yeni Zelandalı birliklerin çevresini kuşattı. Sabah saat 4.30'da gün ışır ışımaz, 4'üncü Zırhlı Tugay'a, bütün hızıyla ve ne pahasına olursa olsun düşman tanklarıyla muharebeye girmesi emredildi. Zırhlı tugay saat 7.00'de yola koyuldu, 9.30'da Sidi Rezegh Havaalanı'na ulaştı ve Yeni Zelandalılarla teması sağladı. Ve 40 kadar tahmin edilen düşman tankına taarruz planlandı. Fakat, bu ana dek Yeni Zelandalı birliklerin bir kısmı yenilmiş ve genel bir çekilme emredilmişti. Yeni Zelanda Tümeni'nden arta kalanlar doğuya, Zaafran'a geri çekilirken, 4'üncü Zırhlı Tugay da, kırk kilometre güneyde bulunan Bir Berraneb'e çekiliyordu.

Bu muharebenin üçüncü safhasının sonucu, düşman açısından olağanüstü bir başarıydı. Çünkü muharebenin bu safhasının başlangıcında muharebe tankları yönünden İngilizlerin Almanlara karşı üstünlüğü 1'e karşı 7 iken, muharebe sona erdiğinde bu oran hâlâ 1'e karşı 4 İngilizlerin lehine idi.

Auchinleck, tekrar Sekizinci Ordu Karargâhı'na uçtu. Rommel'in kuvvetlerinin zaafiyetlerinin doğru bir değerlendirmesini yaparak, yeni birlik

ve tank takviyesiyle muharebeye devam etmeye karar verdi. Cephedeki 4'üncü Hint Tümeni'nin yerini 2'nci Güney Afrika Tümeni aldı ve bu birliğe ileri bölgedeki 7'nci Zırhlı Tümen'e katılıp, Rommel'in ikmal ve çekilme yollarını kesecek kanat harekâtına destek vermesi için gerekli talimat verildi. Hem de böylece 4'üncü Hint Tümeni biraz sıkıntıdan kurtulmuş oluyordu.

Rommel bu yeni ve kuvvetli tehdit oluşturacak birlik hakkında bilgi sahibi olunca, batıya doğru çekilmeye ve kalan tanklarını da İngilizlerin kanat bölgelerine yapacağı taarruzu etkisiz hale getirmek için kullanmaya karar verdi. Onun için 4 Aralık gecesi, Afrika Kolordusu sessizce Tobruk'u terk ederek batıya doğru kaydı.

O sabah 4'üncü Hint Tümeni'nin öndeki tugayı, Sidi Rezegh'in güneyindeki Bir el Gubi'de bulunan İtalyan mevzilerine saldırdı. Fakat, İtalyanların bu saldırıya yoğun ateşle karşılık vermeleri sonucu başarılı olamadılar. Hint Tümeni'nin saldırısı ertesi gün tekrarlandı, fakat yine püskürtüldü. Bu harekât sırasında İngiliz zırhlıları, Rommel'den gelecek herhangi bir müdahaleye karşı kuzey kanadı örttüler, ancak sabah 5.00'te fikir değiştirerek geri çekildiler. Fakat sabah saat 5.30'da Rommel'in panzer birlikleri aniden muharebe alanında göründüler ve Bir el Gubi'de bulunan ve korumasız olan Hint Tugayı'nın bir kısmını imha ettiler, kalanlar karanlık çökünce bundan yararlanarak kaçtılar.

Bu başarısızlıktan sonra, 30'uncu İngiliz Kolordusu'nun Komutanı Norrie, Rommel'in geri çekilme hattını kesecek olan Acroma'ya kanatlardan ilerleme harekâtını ertelemeyi kararlaştırdı. 4'üncü Zırhlı Tugay'a, düşmanı yeni bir taarruz harekâtına başlamadan önce bulup imha etmesi için emir verildi. Fakat, bu hedef gerçekleştirilemedi. Ve arşivdeki belgeler incelendiğinde bu hedefin icra edilmesi için hemen hemen hiçbir çaba gösterilmediği ortaya çıktı. Oysa, kadrosuna yeni verilen 40 tank ile birlikte tank sayısı 136'ya çıkan 4'üncü Zırhlı Tugay'ın bu tank mevcudu, neredeyse Afrika Kolordusu'nun kalan tanklarının üç katıydı. Tugay bundan sonraki iki günü, Bir el Gubi'nin yanındaki mevzilerde, fırsat düştükçe fakat boşuna, düşmanı 4'üncü Hint Tümeni'nin taarruz istikametine çekme çabalarıyla geçirdi.

7 Aralık'ta, Rommel, Gazala hattına çekilmeye karar verdi. Çünkü kendisine yılın sonuna dek takviye gönderilme ihtimali olmadığı bildirilmişti. O gece Afrika Kolordusu muharebeyi durdurdu. İngilizler, neler olduğunu anlamakta gecikti. Ancak 9 Aralık'ta İngiliz zırhlı birlikleri Acroma'nın güneyinde bulunan kavşağa, "Şövalye Köprüsü"ne doğru ilerlemeye başladı. İngilizler, düşman artçıları tarafından "Şövalye Köprüsü"ne 12 kilometre kala durduruldular, bu andan sonra düşmana saldırmaktan ziyade kendilerini savunmaya çalıştılar. 11 Aralık'ta, Rommel'in kuvvetleri, daha önce te-

sis edilmiş olan savunma mevzilerinin bulunduğu Gazala'daki ihtiyat hattına çekildiler.

13 Aralık'ta, takip harekâtı sorumluluğunu üstlenen Godwin-Austen'in 13'üncü İngiliz Kolordusu, Gazala hattındaki birliklere karşı taarruza geçti. Cepheden gelen taarruz durduruldu, fakat Rommel'in birliklerinin iç bölgedeki kanatlarının sorumluluğunu alan İtalyan Seyyar Kolordusu baskıya daha fazla dayanamadı ve İngilizlerin sol kanat birlikleri Gazala hattının yirmi beş kilometre gerisindeki Sidi Breghisc'e ulaştılar. Fakat panzer birliğinin karşı taarruzu, kuşatma harekâtının tamamlanmasına engel oldu.

14 Aralık'ta, Godwin-Austen, taarruzu yenilemeden önce, daha geniş bir kanat harekâtıyla kuşatmayı sağlamak için 4'üncü Zırhlı Tugay'ı, Gazala ve el-Mekili arasında yolların kavşak noktası Halegh Eleba'ya gönderdi. Rommel'in arkasını iki yandan sarmak için planlanan bu harekâta 4'üncü Zırhlı Tugay saat 02.30'da başladı ve 30 kilometre güneye doğru hareket etti. Saat 07.00'de 90 kilometrelik daireyi kapatmak için tekrar ilerlemeye başladı, fakat düşmanın engellemesi nedeniyle öğleden sonra saat 3'e kadar Halegh Eleba'ya ulaşamadı. Bu saat öngörülen hedeften dört saat sonraydı. Rommel'in ihtiyattaki panzer tümeninin yardıma gelmesini engellemek için artık çok geçti. Bundan başka tugay o gün hiçbir yere kımıldayamadı, düşmana varlığını ertesi güne kadar hissettirmemek zorunda olunca da hiçbir faaliyette bulunamadı.

Bu arada, 15 Aralık'ta girişilen asıl taarruz da başarısızlığa uğradı. Kıyıdaki taarruz, Gazala mevzilerinde bir köprübaşı kazanmıştı, fakat kıskaca alma harekâtı, İngilizlerin taarruz eden ileri kuvvetlerinin bir kısmını kıstıran, panzer birliğinin karşı taarruzuyla altüst oldu.

İngilizlerin komuta kademesi hâlâ, düşmanın gerisine yerleştirilen kuvvetli zırhlı tugayın ertesi güne dek kati netice alabileceğini umuyordu. Fakat, 16 Aralık sabahı, tugay tam bir güvenlik içinde otuz kilometre güneye yakıt ikmali için hareket etti ve öğleden sonra cepheye yakın bir yere döndüğünde, tanksavar ateşiyle durduruldu.Bu son durum çerçevesinde yapılan durum muhakemesinde düşmanın çekilip gitmesini beklemek en iyi taktik olacaktı. Ve sonuçta da düşman geceleyin çekildi ve İngilizlerin ilerlemeleri için önlerindeki yol böylece açılmış oluyordu.

15 Aralık'ta panzer birliğinin başarılı karşı taarruzunda çok küçük de olsa meydana gelen kayıplar Afrika Kolordusu'nun tank mevcudunu neredeyse 30 tanka düşürmüştü. Oysa, İngilizlerin elinde şimdi 200 tank vardı. Rommel yaptığı durum muhakemesinde, Gazala hattında uzun süre tutunmanın imkânsız olduğunu anladı ve takviye kuvvetlerin gelmesini beklerken epeyce geriye çekilmeyi kararlaştırdı. Savunma için ideal olan Trablusgarp sınırındaki Mersa Brega geçidine çekilecekti. Burası ilk taarruzu için

çok iyi bir sıçrama noktası olmuştu ve yine aynı amaca hizmet edecekti. Onun için 16 Aralık gecesi, Afrika Kolordusu ve İtalyan Seyyar Kolordusu çölden çekilirken, İtalyan piyade tümenleri de kıyıdan çekiliyorlardı.

İngilizler takip için pek hızlı davranmadılar. 4'üncü Zırhlı Tugay ertesi gün saat 13.00'e kadar harekete geçmedi ve iki saat sonra, önceki mevzilerin bulunduğu Halegh Eleba'ya 20 kilometre kala gece için istirahate geçtiler. Oysa bu konudaki idari tedbirler, birliğin daha uzakta konaklamasına göre alınmıştı. 18 Aralık günü uzun bir yol katettikten sonra el-Mekili'nin güneyinde bir noktaya ulaştılar. Fakat kuzeye kıvrılmakla, düşmanın geri çekilen artçı konvoyunu kaçırmış oldular.

Bu arada, motorize araçlara bindirilmiş, piyade tanklarının desteğinde olan 4'üncü Hint Tümeni, Cebalü'l-Ahdar'ın bozuk yollarından geçerek kıyıya doğru ilerlemeye devam etti. 19 Aralık sabahı Derne alındı, fakat düşmanın yürüyüş kolunun büyük kısmı geçitten geçerek kurtuldu. Batıya doğru onları takip etmek için girişilen harekât ise arazi koşulları ve yakıt sıkıntısı nedeniyle engellendi. Ancak çok küçük bir kısmı ele geçti. Takip harekâtına katılan birliklerin büyük bir bölümü şimdi yakıtsızlıktan oldukları yerde kalmışlardı.

Motorize piyade birlikleri, Bingazi kıvrımı boyunca düşmanı takip harekâtıyla görevlendirildi. 22 Aralık'ta, Entelat'a ulaştıklarında düşmanın panzer birliklerinin 30 tankıyla birlikte, Beda Fomm'un yanında, İtalyan birliklerinin kıyı boyunca gerçekleştirecekleri yaya geri çekilme yolunu örtme görevi aldıklarını görmüşlerdi. Ve bu birlikler, Rommel'in artçı birlikleri, 26 Aralık'ta Agedabia'ya çekilene dek burada tutuldular. Bu arada, yeniden donatılan 22'nci Zırhlı Tugay, takip harekâtı yapan birliğin takviyesi için geldi. Düşman artçılarını takip eden Muhafız Tugayı, Agedabia'ya taarruz etti. Ama başarısız oldu. Bu sırada ise 22'nci Zırhlı Tugay bir dönüş yaparak, El Haseiat'tan geçerek elli kilometre çölün derinliklerine doğru ilerledi.Ancak, 27 Aralık'ta,beklenmedik bir biçimde kanatlarından Alman panzer birliklerinin taarruzuna uğradı ve üç günlük muharebenin sonucunda kuşatıldı. Her ne kadar 30 kadar İngiliz tankı kaçmayı başarabildiyse de 65 tank kayboldu.Rommel bu taarruzunu, limanın tahliyesinden hemen önce 19 Aralık'ta Bingazi'ye çıkarılan 30 tanklık iki yeni tank bölüğünün sayesinde gerçekleştirebilmişti. "Crusader Harekâtı" boyunca Rommel'in aldığı ilk takviye buydu.

El Haseiat'taki İngilizlerin bu gerileyişi düş kırıklığı ve öfke yaratmıştı. Tobruk çevresindeki bu muharebede elde edilen bu yenilgi, nihai başarı beklentisinin üzerine soğuk duş gibi gelmişti. Fakat, sınırdaki Alman-İtalyan birliklerini tecrit eden ve umutsuz bırakan, Rommel'i zorunlu geri çekilmeye sevk eden bu harekâttan, İngilizlerin kazancı çok büyük olmuştu.

Berdiye 2 Ocak'ta, kalan diğer iki garnizon da 17 Ocak'ta teslim oldu. Sonuçta daha önce Sidi Omar'da alınan esirlerle birlikte İngilizler, 20.000'i İtalyan olmak üzere toplam 33.000 esir almışlardı. Buna karşılık, Mihver devletlerinin aldıkları esir sayısı 18.000 idi. Almanların kayıplarının büyük bir bölümü idari personeldi. Oysa, altı haftalık muharebeler sonucunda, İngilizlerin kaybı, yerlerinin doldurulması zor olan deneyimli askerlerle muharip birliklerdi.

Tecrübesiz askerlere bağımlı olmanın dezavantajı, özellikle çöldeki müteakip muharebede kendini gösterecekti. Çok kötü bir durumda olduğu varsayılan Rommel, Ocak ayının üçüncü haftasında ve beklenmedik bir anda 1941 yılındaki başlangıç taarruzunu andırır şekilde ve herkesi şoka sokan bir taarruz başlattı.

ON ALTINCI KISIM

Uzak Doğu'da Durum

1931 yılından itibaren Japonlar, iç çatışmalarla zayıflayan Çin'in bu zaafından da yararlanarak, Asya Kıtası'nda nüfuz sahibi olmak için saldırgan tutumlarını arttırmaya başladılar. Bu politikaları bölgedeki Amerikan ve İngiliz çıkarlarına da aykırıydı. O yıl Mançurya'yı işgal ettiler ve Japonya'nın uydusu haline getirdiler. 1932 yılında, doğrudan Çin'e girdiler ve 1937 yılından itibaren de bu olağanüstü geniş ülke üzerindeki denetim ve nüfuzlarını sistemli bir şeklide arttırmaya başladılar. Fakat çok geçmeden kendilerini gerilla savaşının bataklığı içinde buldular. Ve nihayet yayılmalarının önüne çıkan engelleri çözmek ve daha güneye ilerleyebilmek ve Çin'in dışarıdan gelen ikmal yollarını kesmek için çözüm aramaya başladılar.

1940 yılında Hitler'in Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve Belçika'yı işgalinden sonra, Japonlar bu fırsatı kaçırmayarak, Fransa'nın çaresizliğinden faydalanarak ve tehditle Fransız Hindiçini'ni korumak amacıyla işgal etmeyi Fransa' ya kabul ettirdiler.

Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt, 24 Ocak 1941'de, Japonlar'dan Hindiçini'nden hemen geri çekilmesini talep etti ve ayrıca 26 Ocak'ta yayınladığı bir emirle, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bütün Japon mallarını dondurma ve Japonya'ya karşı petrol ambargosu koyma kararını yürürlüğe soktu. Churchill de eş zamanlı olarak aynı tavrı aldı, bunu sürgündeki Hollanda Hükümeti izledi. Churchill'in de işaret ettiği gibi "Japonlar, kendileri için hayati olan petrol ikmalini" birden kaybediyorlardı.

Daha 1931 yıllarında yapılan yorumlarda böylesine sarsıcı bir darbenin ve tedbirlerin kaçınılmaz olarak Japonları savaşa iteceği belirtilmişti. Çünkü savaşmak Japonların, bu istilacı politikalarını terk etmek ya da çökmek karşısındaki tek seçenekleriydi. Burada dikkati çeken bir nokta, Japonların, Ba-

PASİFİK: 8 ARALIK 1941

ARALIK 1941, JAPON İŞGALİ ALTINDAKİ TOPRAKLAR

Dutch Harbour
Kiska
Adak
Attu
ALEUT ADALARI
Amchitka
SAHALIN
KURİL ADALARI
(Pazartesi)
Gün Değişim Çizgisi (Pazar)
HOKKAIDO
HONŞU
Tokyo
PONYA
PASİFİK OKYANUSU
Kure
Midway
Oahu
Bonin Adaları
Iwo Jima
WAKE ADALARI
HAWAII ADALARI
Hawaii
MARIANA ADALARI
Tınian
Saipan
Eniwetok
Guam
Yap
Kwajalein
Majuro
PALMYRA ADALARI
Truk
YILBAŞI ADALARI
CAROLINE ADALARI
Makin
EKVATOR
SOLOMON ADALARI
PHOENIX ADALARI
Malden
Rabaul
PAPUA
Victoria
SANTA CRUZ ADALARI
TOKELAU ADALARI
Tulagi
SAMOA ADALARI
Guadalcanal
Yeni Hebridler
FIJI ADALARI
QUEENSLAND
COOK ADALARI
YENİ KALEDONYA ADALARI
Rockhampton
Brisbane
FRENDLY ADALARI

tı'yla petrol ambargosunun kaldırılmasını tartışırken, neden savaşa girmek için dört ay beklediği ya da ertelediği konusudur. Amerika Birleşik Devletleri, Japonya sadece Hindiçini'nden değil, aynı zamanda Çin'den de çekilmedikçe ambargoyu kaldırmayacağını bildiriyor, diğer önerileri reddediyordu. Hiçbir hükümet, hele hele Japon Hükümeti, böylesine küçük düşürücü koşulları, itibarlarını yitirmeyi içlerine sindiremezlerdi ve sindiremediler de. Böylece, Pasifik'te savaşın her an patlaması için bütün koşullar tamamlanıyordu. Temmuz'un son haftasından sonra vaziyet buydu. Bu koşullar çerçevesinde Japonların saldırmadan dört ay beklemesi Amerika ve İngilizler için büyük bir talihti. Ancak, hem Amerikalılar hem de İngilizler bu süreden yeterince yararlanıp gereği gibi savunma hazırlıklarını yapmadılar. 7 Aralık 1941 sabahı Japonlar, Hawaii Adaları'nda bulunan Pearl Harbor Amerikan Deniz Üssü'ne altı uçak gemisi eşliğinde korkunç bir saldırıda bulundu. Bu saldırı, Japonya'nın 1904 yılında Rusya'ya karşı savaşı Port Arthur'da başlattığı şekilde, yani taarruz ve ardından da savaş ilan etmek şeklinde oldu. İzlenen yol ikisinde de aynıydı.

1941 yılının başlarında Amerika Birleşik Devletleri'yle bir savaş durumunda Japonların planı; Amerikalıların Okyanus'taki ilerlemesini durdurmak, Filipin Adaları'na taarruz etmek ve güneyde bulunan asıl donanmalarıyla bu adaları savunmaktı. Bu harekât tarzı Amerikalıların hesapladıkları ve bekledikleri bir plandı. Ve bu beklentileri Japonların son Hindiçini işgaliyle doğrulanmış oluyordu.

Bununla beraber, bu arada Amiral Yamamoto Pearl Harbor'a baskın tarzında bir saldırı planlamıştı. Kuril Adaları'nı dolaşarak kuzeyden inen 360 uçaklık donanma sabahın ilk saatlerinde Pearl Harbor'a 500 kilometre kala saldırıya geçti. Pearl Harbor'daki Amerikan deniz üssünde bulunan sekiz savaş gemisinden dördü battı, biri sahile çekildi ve diğerleri çok ağır hasar gördüler. Neredeyse bir saat içinde, Japonlar Pasifik'te üstünlüğü ele geçirmişlerdi.

Bu saldırıyla Japonlar, Okyanus'ta bulunan Amerikan, İngiliz ve Hollanda topraklarına yapılacak çıkarma harekâtları için önlerindeki bütün engelleri kaldırmış oluyordu. Asıl Japon donanma birlikleri Hawaii Adaları'na doğru seyrederken, diğer deniz birlikleri güneybatı Pasifik'e giden muharip birliklere eşlik ediyordu. Hemen hemen Pearl Harbor'a gerçekleştirilen hava saldırısıyla eş zamanlı olarak hem Filipinler'e hem de Malay Yarımadası'na çıkarma harekâtları başlamıştı.

Malay Yarımadası'na gerçekleştirilen çıkarma harekâtı Singapur'daki İngiliz deniz üssünü hedef almıştı. Fakat, Singapur'a yapılması düşünülen taarruz, burada böyle bir saldırıyı karşılamak için hazırlanan savunma düzenini boşa çıkarmıştı. Malay Yarımadası'nın kuzeydoğu kıyısında bulunan

Kota Bharu'ya, buradadaki havaalanlarını ele geçirmek ve dikkati buraya çekmek için çıkarma yapılırken asıl kuvvetler, Singapur'un yaklaşık 750 kilometre kuzeyine Siamese boğazına çıkarma yapıyordu. Japon birlikleri kuzeydoğudaki bu en uç noktadaki çıkarma yerlerinden, İngilizlerin kendilerini durdurmak istediği yarımadanın batı kıyılarına kanatlardan yayılarak ilerlediler.

Japonlar seçtikleri ve ummadık zorluklarla dolu olan bu güzergâhın sadece avantajlarından yararlanmakla kalmadılar, aynı zamanda bitki örtüsünden de faydalanarak yarımadaya sızmayı başardılar. İngiliz birliklerinin hemen hemen altı hafta hiç durmadan devam eden gerilemeleri Ocak'ın sonunda Singapur'a tamamen geri çekilmeleriyle nihayet buldu. 8 Şubat gecesi Japonlar, iki kilometrelik boğaza saldırıp çeşitli noktalardan kıyıya çıktılar. Ve cephe boyunca yaptıkları sızmalarla içerilere doğru girmeyi başardılar. 15 Şubat'ta, İngilizler teslim oldular, teslimleriyle birlikte Güneybatı Pasifik'in en önemli noktası Singapur da düşmüş oluyordu.

Daha küçük, ayrı bir harekâtta da Japonlar, 8 Aralık'ta başlattıkları bir taarruzla Hong Kong'daki İngiliz üssüne saldırarak, buradaki koloniyi teslim aldılar.

Manila'nın kuzeyine yapılan ilk çıkarmanın hemen ardından, Filipinlerin asıl büyük adası olan Luzon adasına, başkentin hemen gerisine diğer bir çıkarma daha yapıldı. Bu çıkarma ve muhtemel bir çembere alınma tehdidi altında kalan Amerikan birlikleri, adanın büyük bölümünü terk ettiler ve daha küçük olan küçük Batan Yarımadası'na çekildiler. Bu geri çekilme, Aralık'tan önce gerçekleşmişti. İlginç olan, cepheden taarruza açık olan ve giderek daralan, savunması çok güç olan bu bölgede, Nisan'a dek tutunmayı başarmışlardı.

Bundan çok önceleri ve hatta Singapur'un düşmesinden önce, Japon istila dalgası ta Malay Yarımadası'na kadar yayılmıştı. 11 Ocak'ta, Japonlar Borneo ve Selebes'e ayak bastılar. Beş hafta sonra 1 Mart'ta, Japonlar Cava'ya saldırdılar. Bu saldırıdan önce yanlardan yaptıkları taarruzlarla adayı tecrit etmişlerdi. Neredeyse bir hafta içinde, Cava Japonların eline olmuş bir armut gibi düşmüştü.

Fakat, Avustralya için henüz tehlike belirmemişti. Japonlar şimdi, asıl güçlerini aksi istikamete yöneltmişlerdi. Batıya Burma'ya, Tayland'dan Rangun'a doğrudan, fakat geniş cepheli yürütülen ilerleme asıl hedeflerine, yani Kıt'a Asyası'na doğru dolaylı seçilen bir yaklaşma biçimiydi. Amaç, Çin'in direniş gücünün felç edilmesiydi. Zira, Rangun İngiliz-Amerikan ikmal maddelerinin ve donatımlarının Burma Yolu'yla Çin'e giriş limanıydı.

Aynı zamanda, bu harekât tarzı Pasifik'in batı kapısının işgalinin tamamlanması için ustaca düşünülmüş bir plandı. Ve burada İngiliz-Ameri-

kan kuvvetleri tarafından girişilebilecek herhangi bir taarruz için çok güçlü bir engel oluşturuyordu. 8 Mart'ta, Rangun düştü ve onu izleyen iki ay içinde de İngiliz birlikleri Burma'dan Hindistan'a atıldılar.

Japonların burada sağladıkları taktik avantaj öylesine elverişliydi ki, burayı tekrar işgal etmek için düzenlenecek her harekât ya çok tehlikeli olacak ya da çok yavaş ilerleyebilecekti.

Müttefiklerin Pasifik'in güneydoğu ucundan başlayarak, Japonların işgal ettikleri toprakları geri almak için yeterli kuvvet yığmaya başlamaları için aradan epeyce zaman geçti. Avustralya'nın elde kalması, Japonların işgal ettikleri yerlerde kurdukları üslere karşı geniş ölçekte bir harekât düzenleyebilmeleri açısından Müttefikler için çok yararlı olmuştu.

Avrupa ve Kuzey Amerika dışında endüstriyel açıdan gelişmiş tek ülke Japonya idi. Bunun nedeni, Japonların 1868 yılından bu yana İmparator Meiji yönetimi altında başlattığı yenileşme çabalarıydı. Bununla beraber, esasen Japon toplumu feodal bir toplum olarak kalmıştı. Burada saygın olan üretici ve tüccarlar değil, askerlerdi. İmparator kutsal, yönetenler çok güçlüydü. Bundan başka, askerlerin, askeri zihniyetin etkisi olağanüstü düzeydeydi. Japon Ordusu aşırı milliyetçi, yurtsever, yabancı aleyhtarı ve özellikle Çin olmak üzere doğu Asya'da ülkesinin egemenliğini kurmak isteyen bir görüş ve yapı sahibiydi. 1930 yılından bu yana ordu, tehdit ve suikastlerle, gerçek anlamda Japon politikasının belirleyicisi ve egemeni olmuştu.

Japonların siyasal ve stratejik sorunlara yaklaşım tarzının temelini ve felsefesini yenileştirme çabalarından bu yana hiç yenilgi almamış olmalarının verdiği güven belirliyordu. Halkın, ordusunun yenilmezliğine olan inancı, 1904-1905 yılları arasında Rusya ile hem Avrupa hem de Asya kıtası üzerinde yaptıkları savaşlarda gösterdikleri üstünlük ve Avrupalıların egemenliğinin dünyanın bir başka bölgesindeki bir halk tarafından sarsılabileceğini görmesiyle daha da pekişmişti.

1902 yılından bu yana İngiltere'nin müttefiki olan Japonya, 1914 yılının Ağustos ayında Almanlardan taviz olarak kolonilerinden Çin'de bulunan Tsingtao ve Shantung ile birlikte Pasifik Adaları grubu içinde yer alan Marshall, Caroline ve Mariana'yı aldı. Bu toprak değişiklikleri 1919 yılında, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan Versay Antlaşması'yla teyit edildi. Bu antlaşma sonucu Japonlar, Pasifik'in batı tarafını tamamen denetimleri altına almış oluyordu. Buna karşın Japon halkı, bu başarılarla tatmin olmamıştı ve Japonya'yı, İtalya gibi güçlü görmüyorlardı. Sonuçta Japonlar, Almanya ve İtalya ile aynı kefede olmak istediğini anlamaya ve kendisini buna mecbur hissetmeye başlamıştı.

Bu duygu belki, Japonların, 1915 yılında, Çin'i kontrol altına almak için

ileri sürdükleri 21 şartın Amerikan itirazları karşısında geri çekilmesinden kaynaklanıyordu. Dikkati çeken bir nokta Çin'in, 1895 yılındaki Çin-Japon Savaşı'ndan bu yana daima Japon Ordusu'nun asıl hedefi olmasıydı. Her ne kadar Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda İmparatorluk Savunma Politikası Deniz Kuvvetleri'nin görüşüyle birlikte Amerika Birleşik Devletleri'ni asıl muhtemel tehlike olarak nitelendirdiyse de Ordu (Kara Kuvvetleri), Uzak Doğu'da büyük kara gücü olan Sovyet Rusya'dan çok daha fazla endişeliydi.

Ve ardından Japonlar için çok kötü olarak nitelenen 1921-24 dönemi geldi. Önce, İngilizler nazikçe Japonlarla müttefik olmayı sürdürmeyi reddettiler. Bu ret görüşünün altında bir dereceye kadar Japonların Pasifik'teki yayılmacı belirtileri yatmaktaydı. Japonlar bunu bir hakaret olarak kabul etmişler ve beyazların kendilerine karşı cepheleşmeye gittikleri kanısına varmışlardı. Bu kızgınlıkları ve aşağılanmaları 1924 yılında yapılan anlaşma içinde Asyalıları göçmen olarak kabul etmeyen madde kapsamına Japonların da alınmasıyla doruk noktasına çıktı.

Bu arada İngilizler Uzak Doğu'da Singapur'da, donanma için deniz üssü inşa edeceklerini duyurmuşlardı. Bu çok açık ki, Japonların durdurulmasını amaçlayan bir girişimdi ve de Japonlar tarafından kendilerine karşı bir meydan okuma olarak nitelendirilmişti.

Bütün bu olanlar, Japon liderlerini zora ve olağanüstü baskı altına sokmuştu. Shantung bölgesinin Çin'e geri verilmesi ve daha sonra 1922 yılında imzalanan 9'lar anlaşmasıyla Çin'in bütünlüğünün güvence altına alınmasıyla bu konudaki kızgınlıkları da iyice artmıştı.

Asıl ilginç, düşündürücü ve acı olan, Washington Antlaşması'nın, Japonların Pasifik'teki müteakip istila ve yayılma siyasetlerine yeşil ışık yakmış olmasıydı. Bu anlaşma uyarınca bölgelerde yapımı tasarlanan Amerikan ve İngiliz deniz üsleri ya geciktirildi ya da gereği gibi güçlü tahkim edilmedi. Amerikalılar, Japonların bu anlaşmaya açıkça karşı çıktıkları on üç sene içerisinde, ellerinde bulundurmaları gereken silahlı kuvvetlerin gerek sayı gerekse nitelik yönünden belirlenen sınırları aşmasına göz yummuşlardı.

Daha liberal Japon siyasi liderleri 1929 yılında patlak veren ekonomik buhranından çok etkilenmişler ve askerlerin ekonomik sorunların üstesinden gelmek için yayılmanın kaçınılmaz olduğu görüşü karşısında çaresiz kalmışlardır.

1931 yılının Eylül ayında "Mukden Olayı" bölgedeki komutanlara Mançurya'ya girmek için bahane yaratmış ve burayı kukla Manchukuo devletine dönüştürmüşlerdi. Ve Japonların burada anlaşma gereği Güney Mançurya demiryolunu savunan birlikleri, Mukden'deki Çin garnizonuna

muhtemel bir taarruzu önlemek amacıyla saldırmışlar ve silahsız hale getirmişlerdi. Buradaki gerçekler saptırılıyordu. Ve böylece birkaç gün içerisinde Mançurya işgal edilmişti. Her ne kadar bu işgal Milletler Cemiyeti ya da Amerika Birleşik Devletleri'nce tanınmasa da, itirazlar ve yaygınlaşan ağır eleştiriler Japonlara 1933 yılında bir anlamda Milletler Cemiyeti'nden ayrılma fırsatı tanımıştı. Japonlar üç yıl sonra Nazi Almanyası ve Faşist İtalya ile birlikte Anti-Komintern Paktı'na girdi.

1937 yılında Marco Polo Köprüsü'nde meydana gelen hayli kuşku dolu bir çatışma Japon Kwantung Ordusu'nun Kuzey Çin'i işgal etmesine yol açtı. Japonlar müteakip iki yıl içerisinde işgali genişlettiler. Fakat Japonlar, Çan Kay Şek yönetimindeki Milliyetçi Çin kuvvetleriyle yaptıkları mücadelede giderek batağa saplandılar. 1937 yılının yaz ayında, Şanghay'a yaptıkları taarruz püskürtüldü. Ancak bu sonuç uzun vadede işlerine yaradı. Her ne kadar burada aldıkları derslerin ışığında Rus-Japon Savaşı'ndan bu yana kendilerine olan aşırı güvenden ve taktik hatalarından doğan politikalarını değiştirme ve düzeltme eğilimine girdiyseler de, Batı Mançurya sınır ihtilafı konusunda Sovyet Ordusu'yla yaptıkları savaşta 15.000 Japon askeri kuşatılmış, 11.000'i kaybolmuştu. Ruslar bu başarıyı 1939 yılının Ağustos ayında muharebe alanına getirdikleri üç piyade tümeni ve beş mekanize tugay sayesinde kazanmıştı. Alınan derslere karşın bu yenilgiden de kurtulamamışlardı.

Aynı ay, yani Ağustos 1939'da umulmadık ve beklenmedik bir şekilde imzalanan Nazi-Sovyet Paktı nefret uyandırdı ve ılımlı bir Japon Hükümeti'nin işbaşına gelmesine neden oldu. Fakat, Japonların bu tepkisi ancak Hitler'in 1940 yılında Batı Avrupa'yı işgal etmesine dek sürdü ve Temmuz 1940'ta, Prens Konoye'nin başkanlığında, Mihver yanlısı bir hükümet Japon Ordusu tarafından başa getirildi. Bu hükümetin başa gelmesiye Çin'deki işgal hızlanıyor, aynı zamanda Japonya Eylül 1939'da, Almanya ve İtalya ile birlikte "Üçlü Paktı" imzalıyordu. Bu anlaşmaya göre Mihver Devletleri, Müttefiklere katılan her devletin karşısına dikilecekti. Bu paktın asıl hedefi, Amerika Birleşik Devletleri'nin müdahalesini önlemekti.

Nisan 1941'de, Japonlar kendilerini bir de Sovyet Rusya ile imzaladıkları tarafsızlık anlaşmasıyla güvence altına aldılar. Bu anlaşma Japonların güneye doğru genişlemelerine olanak sağlayacak hareket serbestliğini veriyordu. Ancak Rusya'ya karşı olan kuşkuları devam eden Japonya, bu harekâtlar için sadece 11 tümenini tahsis etti. 13 tümen Mançurya'da, 22 tümen de Çin'de bırakıldı.

24 Temmuz'da Japonlar, Vichy Hükümeti'nin pek istekli olmayarak yaptığı bir anlaşma ile Fransız Hindiçini'ni aldılar. İki gün sonra Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Roosevelt, bütün Japon mallarını dondurdu. Bu yaptırım hemen sonra İngiliz ve Hollanda Hükümetlerince de

uygulamaya kondu. Japonlarla ticaret, özellikle petrol alanında, tamamen durmuştu.

Japonlar barış zamanındaki petrol tüketiminin yüzde seksen sekizini ithal ediyorlardı. Ambargonun konduğu dönemde, Japonların elinde barış zamanında üç yıl, savaş zamanında ise bir buçuk yıl kadar yetecek petrol stoku vardı. Bundan başka Japon Savaş Dairesi'nden yayınlanan bir rapora göre petrol stokunun, Çin ile savaşın bitirilmesinin öngörüldüğü üç yıldan evvel tükenebileceği bildiriliyordu. Petrol kuyularının mevcut kaldığı tek yer, Hollanda Doğu Hint Adaları'ydı. Hollandalıların her ne kadar burayı tahrip edecekleri kabul edilse bile, ellerindeki stoklar bitmeden tesisleri onarıp faal hale getirebileceklerini hesaplıyorlardı.

Malaya'nın da dahil olduğu bölgenin işgali dünyanın kauçuk üretiminin beşte dördünü ve kalay üretiminin de üçte ikisini, Japonlara kazandırıyordu. Bu Japonlar için sadece çok önemli bir kazanç olmuyor, aynı zamanda Batılı Müttefiklere, Japonlara petrolle vurduğu darbeden daha büyük bir darbe indiriyordu.

Bunlar ticaret ambargosuyla karşılaşan Japon liderlerin dikkate almak zorunda kaldıkları gerçeklerdi. Amerika bu ambargoyu kaldırmadıkça, Japon liderler ya yayılma politikalarından vazgeçecekler –ki o zaman da ordu darbesi kaçınılmaz olacak– ya da petrol yataklarını ele geçirmek için Batı'yla mücadele edeceklerdi. Epeyce güç bir seçimdi. Şayet, Japonlar Çin'deki muharebelerine devam eder, Hindiçini'nden çekilir ve güneye doğru olan ilerlemelerini durdururlarsa belki ambargonun hafifletilmesini sağlayabilirlerdi, ama bu kez de daha zayıf duruma düşüp Amerika Birleşik Devletleri'nin bundan sonraki taleplerine aynı şiddetle direnemeyebilirlerdi.

Böylesine bir ya hep ya hiç ikilemi arasında kalan Japonların taarruza geçmeleri için neden geç kaldıkları ve bunu dört ay erteledikleri şimdi daha iyi anlaşılmaktadır. Keza, doğal olarak komutanların hazırlıklarını tamamlayabilmek için yeterli zaman talepleri ve uygulanacak stratejinin tartışılıp onaylanması da zaman almıştı.

Ağustos ayının 6'sında, Japonlar Amerikalılardan ambargoyu kaldırmaları için ricada bulundular. Aynı ay Amerikalıların aldığı, bir savaş vukuunda bütün Filipinler'i elde tutma kararı çıkageldi. Ve Japonların buraya Amerikan takviyesinin durdurulması talebi de reddedildi.

İki ay süresince devam eden tartışmalar, iktidardaki Prens Konoye'nin Hükümeti'nin yerine General Hideki Tojo Hükümeti'nin gelmesiyle sonuçlandı. Bu sonuçları açısından çok önemli bir gelişmeydi. Yine de, 25 Kasım'a kadar savaş kararı alınamadı. Savaş sürecini başlatan ilk işaret, petrol stoklarının, Nisan ve Eylül ayları arasında dörtte bir oranında azaldığını gösteren rapor oldu.

O zaman bile, Japon Birleşik Donanması Komutanı Amiral Yamamoto'ya, Washington'da devam eden görüşmeler şayet başarılı olursa, Pearl Harbor baskınını iptal etmesi emredildi.

1941 Aralık ayında Pasifik'teki kuvveti bulunan ülkelerin karşılaştırmaları şöyleydi:

	Ana muharebe gemisi	Uçak gemisi	Ağır kruvazör	Hafif kruvazör	Muhrip	Denizaltı
İngiltere	2	–	1	7	13	–
ABD	9	3	13	11	80	56
Hollanda	–	–	–	3	7	13
Hür Fransa	–	–	–	1	–	–
Toplam Müttefik	11	3	14	22	100	69
Japon	10	10	18	18	113	63

Burada dikkati çeken temel nokta, birçok açılardan birbirine yakın kuvvetlerde olan iki taraftan Japonların, hayati önem taşıyan uçak gemisinde çok üstün olmalarıdır. Bundan başka, böyle bir çizelgenin sayısal durumu gösterdiği halde, nitelik yönünden farklılığı yansıtması mümkün değildir. Japon kuvvetleri küçük, manevra ve hareket kabiliyeti yüksek, iyi eğitimli, özellikle gece muharebelerinde üstündüler. Müttefiklerde olduğu gibi komuta ve dil birliği konularında zaafiyetleri yoktu. Müttefiklerin iki ana üssü Pearl Harbor ve Singapur arasındak mesafe tam 9000 kilometre idi. Miktar ve donatım yönünden Japon Donanması çok daha iyiydi. Birçok yeni gemisi vardı ve bunlar daha iyi silahlarla donatılmış ve daha iyi hız yapabilen gemilerdi.Müttefiklerin ana muharebe gemilerinden sadece *Prince of Wales* Japon gemileriyle boy ölçüşebilecek durumdaydı.

Kara Kuvvetleri'nin durumuna bakarsak, Japonların tertiplenmelerinin nasıl olduğunu ayrıntılarıyla görebiliriz. Güneybatı Pasifik'teki harekâtları için toplam elli bir tümenlerinden sadece on bir tümenini tahsis etmişlerdi. Bu kuvvetlerin toplamı yaklaşık 250.000'i muharip, 150.000'i yardımcı sınıfa ait olmak üzere 400.000 kişiydi. Müttefiklerin toplamı belirsizdi. Japonlar

taarruz için karar verdiklerinde İngilizlerin Hong Kong'da 11.000, Malaya'da 88.000 ve Burma'da 35.000 toplam 134.000; Amerikalıların Filipinler'de 11.000, Filipinlerin kendi askerlerinin de 110.000 ve Hollandalıların 25.000 asker ve 40.000 milis kuvveti olduğunu tahmin ediliyordu. Görünüşte, bu kadar az bir kuvvet farkıyla böylesine geniş bir taarruzu başlatmak, kumar oynamak gibiydi. Gerçekte, bu çok iyi düşünülmüş bir kumardı. Deniz ve havanın kontrolü genellikle Japonlara bölgesel alanlarda sayısal üstünlük kazandırırken bu üstünlük, tecrübeyle ve özellikle amfibi, orman ve gece taarruzlarında çok iyi eğitimli olmalarıyla bütünleştiğinde çok daha fazla etkili oluyordu.

Hava gücünde Japonlar, Kara Kuvvetleri birinci hat birliklerinde bulunan toplam 1500 adet uçaktan sadece 700 adedini kullanılıyorlardı, fakat bu zafiyet Formoza'da üste bulunan Deniz Kuvvetleri 11'inci Hava Donanması'nın 480 adet uçağı ile takviye ediliyordu. Bu desteğe Pearl Harbor için ayrılan 360 uçak da tahsis edilmişti. Uçak gemileri başlangıçta, güneyde gerçekleştirilecek harekâtların hava desteğinde kullanılmak üzere planlanmıştı. Fakat, Kasım ayında, hemen hemen savaştan dört hafta önce, mevcut Müttefik uçaklarının menzillerinden üstün olan Japon avcı uçaklarının menzilleri daha da arttırıldı. Böylelikle bu uçaklar Formoza'dan kalkışta 700 kilometrelik uçuş yapabiliyorlardı. Bu Filipinler'e gidip dönmek demekti. Böylece uçak gemileri Pearl Harbor saldırısı için tahsis edilebilirdi.

Bu Japon uçaklarına karşı Amerikalıların, Filipinler'de uzun menzilli 35 adet B17 Uçan Kale bombardıman uçağının da dahil olduğu 307 adet faal Amerikan uçağı hazırdı. Bunlar menzillerinin dışında, Japon uçaklarından üstün değildi. Çoğu eski model olmak üzere Malaya'da 158 adet İngiliz ve diğer yerlerde de 144 Hollanda uçağı vardı. Burma'da, o vakit İngilizlerin otuz beş avcı uçağı vardı. Japonların, havadaki bu sayısal üstünlüğü, eğitim ve uçaklarının özelliklerindeki üstünlükle birleşince de, Japonların çok avantajlı bir durumda olduğu ortaya çıkıyordu.

Ayrıca, Japonlar amfibi harekâtlardaki gelişmelerine de çok şey borçluydular, zira bölge sadece bu harekâtın gerektirdiği ada ve körfezlerle doluydu. Tek zayıf oldukları nokta ticari gemilerinin yetersiz oluşuydu. Toplam taşıma kapasiteleri 6 milyon ton kadardı. Ancak bu zafiyet savaşın sonlarında kendini gösterecekti.

Özetle Japonlar savaşa, özellikle nitelik yönünden büyük bir üstünlükle başladılar. Savaşın başlangıcında, tek korkuları Amerikan Pasifik Donanması'nın hemen müdahale etmesiydi. Fakat, bu tehlike Pearl Harbor baskınıyla ortadan kaldırıldı.

İstihbarat ise, güç dengelerini sıralarken ender olarak ortaya konan bir unsurdu. Genel olarak Japonlar, bölgeyi önceden uzun uzun inceledikleri

için istihbarat yönünden iyiydiler. Fakat, Müttefikler, Amerikalı Albay William Friedman'm 1940 yılının yaz aylarında Japonların diplomatik şifrelerini çözmesi sayesinde avantajlı duruma geçmişlerdi. Bundan sonra, Japonların bütün diplomatik ve askeri şifreleri Amerikalılar tarafından çözülebilmişti. Savaşın hemen öncesinde yürütülen müzakerelerde Tokyo'nun önerilerini gündeme gelmeden önce bilebiliyorlardı. Japon büyükelçisine sadece harekâtın yerini ve tarihini söylemiyorlardı.

Her ne kadar Amerikalılar, Pearl Harbor'da gafil avlandılarsa da, Japonların şifrelerini çözmeleri kendilerine çok büyük yarar sağlamış ve de bu avantajı zamanla daha da iyi kullanmışlardı.

Japon stratejisi ikili hedef üzerine yoğunlaşmıştı. Savunma ve taarruz. Çin'i yenebilmek için gerekli olan petrol ikmal kaynağını güvence altına almak, böyle yapmakla Çin'e gelebilecek olan petrolün yolunu da kesmiş olacak ve Çin'in direniş için gerek duyacağı petrol de engellenmiş olacaktı. Japonya, Amerika Birleşik Devletleri gibi muhtemel gücü kendisinden üstün olan bir ülkeye karşı koyma gücünü, Mihver Devletleri'nin Avrupa'yı egemenliği altına almasından alıyordu. Sovyetler Birliği, Hitler'in Avrupa'daki konumundan o denli endişe duymaya başlamıştı ki, Uzak Doğu'daki soruna neredeyse hiç müdahale etmiyordu. Şayet Japonlar, kuzeyde Aleut Adaları'ndan güneyde Burma'ya kadar uzanan savunma hattını tesis edebilirlerse, Amerika Birleşik Devletleri'nin, bu savunma hattının yarılmasının imkânsızlığını görüp nihayet Japonların "Büyük Doğu Asya" hülyasını kabul edeceklerini umuyorlardı.

Bu planın, Hitler'in taarruz amacıyla Arhangelsk'den Astrahan'a kadar oluşturmak istediği savunma hattıyla temel benzerliği vardı. Amaç, burayı Asya'ya kapatmaktı.

Japonların planı başlangıçta Filipinler'i ele geçirmek, ardından Amerika'nın kurtarma girişimini beklemekti. Amerika Birleşik Devletleri bu harekâtları mandası altında bulunan topraklarda düzenlerken, Japonlar da asıl kuvvetleriyle Amerikalıları püskürtmeyi planlıyordu. Üç aşamalı bir plan dahilinde, Japonlar sırasıyla Filipinler'i 50, Malezya'yı 100 ve Hollanda Doğu Hint Adaları'nı 150 gün içerisinde ele geçirmeyi planlıyorlardı. 1939 yılının Ağustos ayında, uçak gemilerinin önemine ve işlevine çok inanan Amiral Yamamoto, Japon Birleşik Donanması'nın Komutanlığı'na atandı. Yamamoto, Amerika Birleşik Devletleri Pasifik Donanması'nın, Japonların boğazına saplanmak üzere olan bir hançer olduğunu çok ustaca görmüş ve baskın tarzında bir saldırıyla bu donanmaya çok ağır bir darbe vurmayı planlamıştır. Japon Deniz Kuvvetleri kurmayları ise bu iddialara biraz kuşkuyla ve isteksizce bakıyorlardı.

Bu başlangıç taarruzunun zamanlaması sorun yarattı. Bölgesel saat

farklılıkları örneğin, Hawaii'de 7 Aralık Pazar günü iken, Malaya'da 8 Aralık Pazartesi olacaktı. Fakat, bütün asıl harekâtların Greenwich saat ayarı esas alınarak 17.15 ile 19.00 saatleri arasında gerçekleştirilmesi kabul edildi. Ve saldırılar yerel saatle sabahın ilk saatlerinde icra edilecekti.

Amerikalılar uzun süre Filipinler'in terk edilmesine taraftar olmamışlardır. Fakat, Hawaii'deki Pearl Harbor üssünden 7500 kilometre uzakta olan Filipinler'in askeri açıdan savunulmasının olanaksızlığı geçerliliğini koruyordu. Plana göre sadece başkent Manila'nın yanında, tahkim edilmiş Luzon'da bulunan Batan Yarımadası'nda kıyıbaşı oluşturulabilirdi. Bununla beraber, 1941 yılının Ağustos ayında plan değiştirilmiş ve bütün Filipinler'in elde tutulması kararlaştırılmıştır.

Plandaki bu değişikliğin nedenlerinden biri 1935 yılından beri Filipin Hükümeti'ne danışmanlık görevi yapan ve 1941 yılında tekrar Amerika Birleşik Devletleri Ordusu'na çağrılan ve Uzak Doğu'daki kuvvetlerin komutanlığına atanan General Douglas MacArthur'un baskısıydı. Amerika Başkanı Roosevelt, 1934 yılında, Amerika Birleşik Devletleri Ordusu'nun Genelkurmay Başkanı olan MacArthur'un dört yıllık görev süresini bir yıl uzatarak kendisine verdiği değeri göstermişti. Diğer unsur ise, Almanya'nın Sovyetler Birliği ile uğraşmasından ve bu sorunla boğuşmasından yararlanmak isteyen Roosevelt'in, petrol ambargosunda yaptığı gibi Japonlara karşı daha sert bir tutum izlemeye başlamaya karar vermesiydi. Üçüncü unsur ise hava kuvvetlerine katılmasıyla sadece Formoza'yı değil, bizzat Japonya'yı bombalayacağı umut edilen uzun menzilli B17 Uçan Kale bombardıman uçaklarının yarattığı iyimser havaydı. Bununla beraber, Amerika Birleşik Devletleri B17'leri beklemeden taarruz etti. Bunların dışında, Amerikan Genelkurmay Başkanlığı'nca hiç hesaba katılmayan bir Pearl Harbor baskını vardı.

ON YEDİNCİ KISIM

Japonya Pasifik'i İşgal Ediyor

Amiral Yamamoto'nun Pearl Harbor baskın planının hem hazırlanmasında hem onaylanmasında hem de gerçekleştirilmesinde büyük etki ve katkısı olmuştur. Aylardır Amerikan gemilerinin seyirlerine ve hareketlerine ilişkin istihbarat bilgileri, Japon deniz istihbarat subayları tarafından devamlı olarak Honolulu'daki Japon elçiliğine gönderilmekteydi. Japon donanmasındaki ve uçaklarındaki mürettebat, bu harekâtın planlama ve icra safhaları için her türlü hava koşulları dikkate alınarak eğitilmişlerdi. Bombardımanı yapacak mürettebat en az 50 defa deneme uçuşu yapmıştı.

Önceden de belirtildiği gibi bu plana en büyük katkıyı son dönemde menzilleri arttırılan Zero avcı uçakları yapmışlardır. Böyle yapmakla uçak gemilerini güneybatıdaki harekâta yardım etme zorunluluğundan kurtarmış oluyorlardı. Aynı zamanda bu uçak gemileri, 1940 yılının Kasım ayında İngiliz Donanması'nın, çok kuvvetli bir biçimde tahkim edilmiş olan Taranto'ya yirmi bir torpido bombardıman uçağıyla yaptıkları taarruz neticesinde üç İtalyan gemisini batırdığı bu harekâttan edindikleri bilgi ve tecrübelerden çok yararlanmışlardı. O zaman bile, su derinliği 25 metreden az olan sularda havadan torpidolamanın olanaksız olduğu kabul ediliyordu. Taranto'da ortalama su derinliği 25 metre idi. Bu nedenle, su derinliği ortalama 15 metre olan Pearl Harbor'da, torpidolamanın olanaksızlığı kabul ediliyordu. Fakat, Taranto'daki tecrübelerinden yararlanan İngilizler, 1941 yılında, hemen hemen 15 metrelik sularda, torpidonun kenarlarına tahta kuyruklar koyarak dibe çarpmasını önlediler.

Bu ayrıntıları Roma ve Londra'daki elçilikleri aracılığıyla öğrenen Japonlar, benzer deneylere giriştiler. Bundan başka, saldırılarını daha etkili kılmak için yüksek irtifa bombardıman uçaklarının kullandıkları 35 santi-

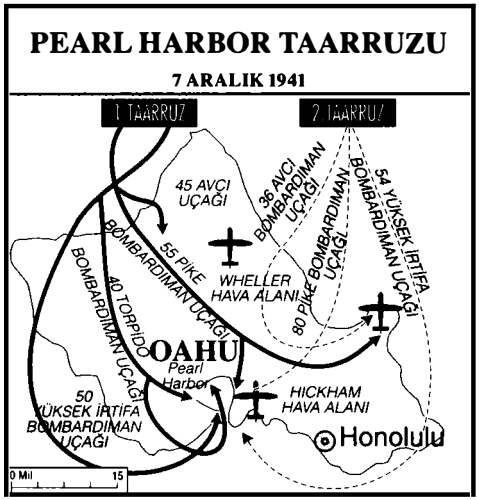
metrelik zırh delici mermilerine taktıkları kanatçıkları sayesinde, mermilerin bomba gibi düşmesini sağlamayı amaçladılar. Yukarıdan gemilere atılacak bu bombaların delemeyeceği hiçbir gövde zırhı yoktu.

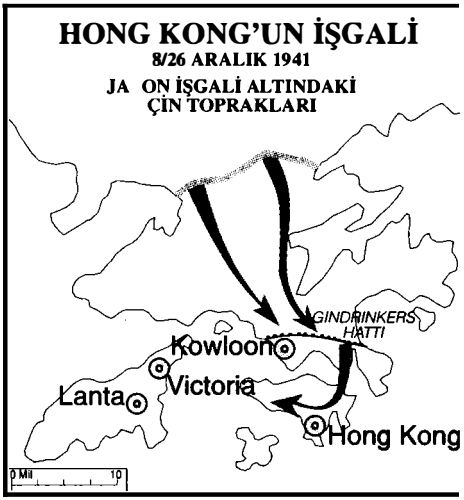
Şayet, Amerika Birleşik Devletleri Pasifik Donanması, büyük gemilerini torpidosavar ağlarla donatmış olsaydı, "Taronto" tehlikesini karşılayabilirdi. Bu ihtimal Japonları kaygılandırmıştı. Fakat, Pearl Harbor'daki birliklerin Komutanı Amiral Husband E. Kimmel, Deniz Kuvvetleri gibi düşünerek, bu ağların gemilerin hareket kabiliyetini sınırlayacağını ve gemi trafiğini engelleyeceği iddiasıyla ağ döşeme emrini vermedi. Olayların da gösterdiği gibi bu, Pearl Harbor'daki donanmanın sonu oldu.

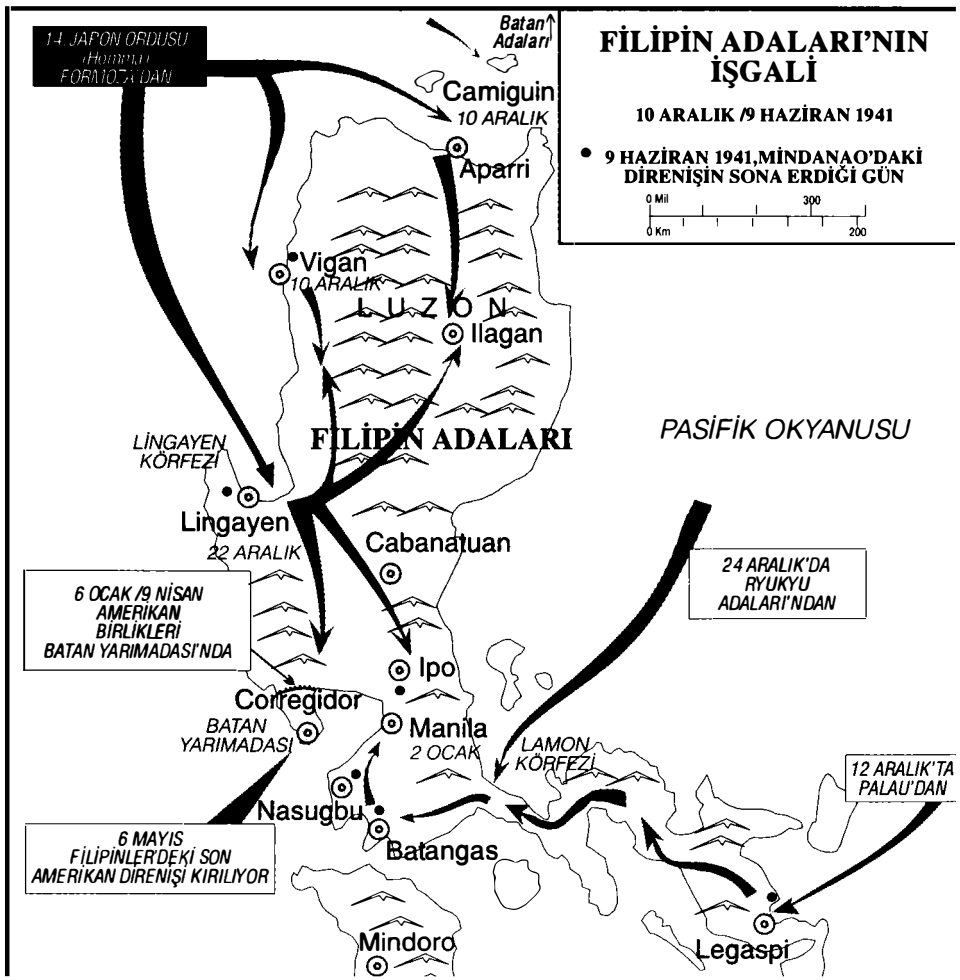
Pearl Harbor'a yapılacak taarruzun tarihini çeşitli unsurların bir araya gelmesi belirledi. Japonlar, Amiral Kimmel'in donanmasını Pearl Harbor'a hafta sonu getirdiğini ve bu esnada askerlerin tam kadro burada olmadıklarını biliyorlardı. Ve bu unsur taarruzun baskın tesirini gerçekleştirmesi için en önemli noktaydı. Onun için Pazar gününün seçilmesi çok doğaldı. Aralık'ın ortalarında muson yağmurları doruğa ulaştığından hava, Malaya ve Filipinler'e çıkarma ve Pearl Harbor'a da taarruz esnasında denizde yakıt ikmali yapmaya elverişli değildi. Tokyo saatiyle 8 Aralık ki bu Hawaii'de 7 Aralık Pazar günü oluyordu, Hawaii'de ay ışığı yoktu. Bunun anlamı Pearl Harbor saldırısını düzenleyen uçakları taşıyacak uçak gemilerinin görünmeden seyretmesi sonucu baskının büyük bir gizlilik içinde gelişebileceği demekti. Buradaki denizin yükselme durumu muhtemel ve ilk planda düşünülen çıkarma harekâtı için çok uygundu. Ancak nihai olarak bu çıkarma planı, çıkarma gemilerinin yetersizliği ve böyle bir çıkarmanın tespit edileceği düşüncesiyle kabul edilmemişti.

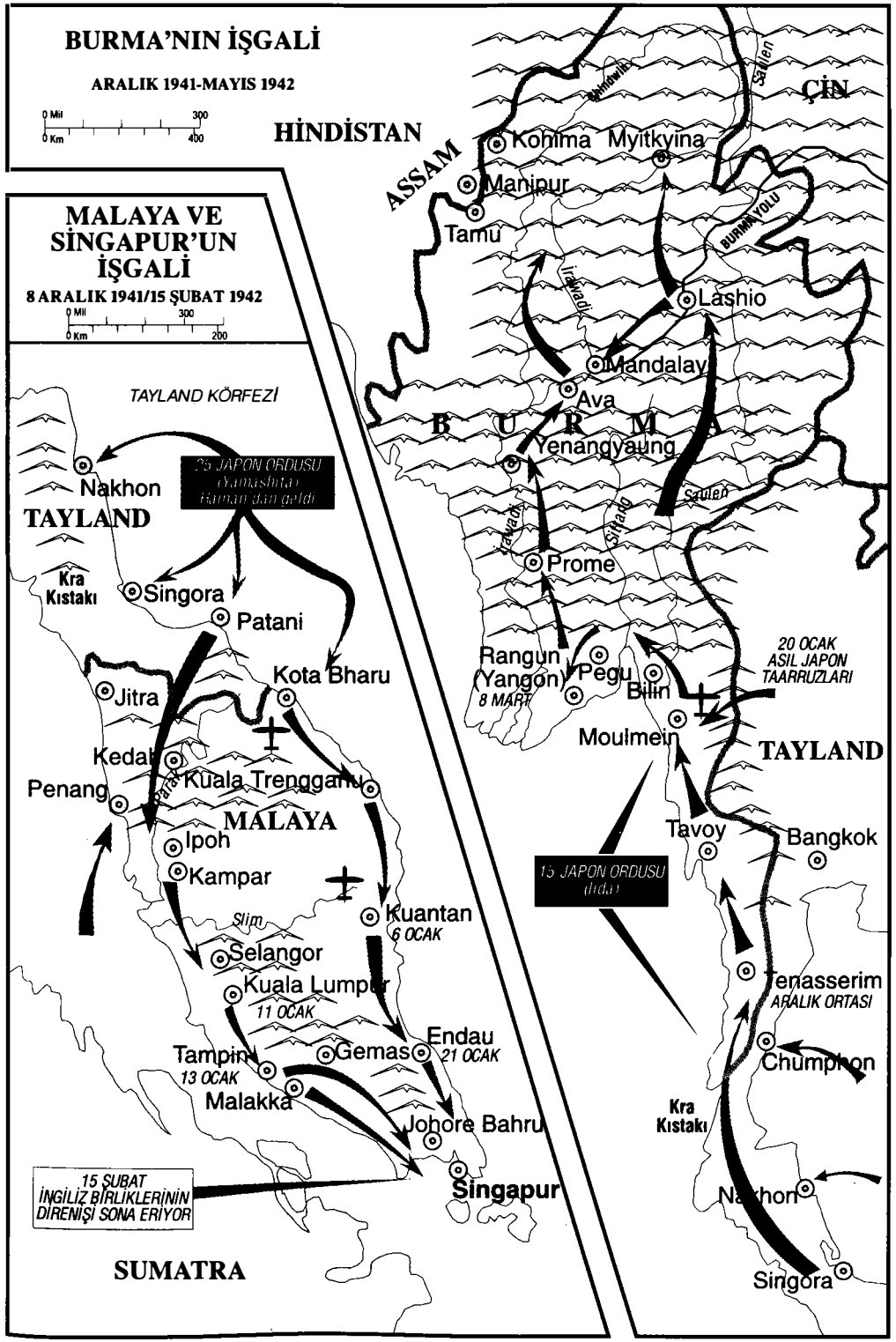
Taarruz birliklerinin seyir yolu için üç seçenek üzerinde duruldu. Biri;güneyden Marshall Adaları'ndan, bir başkası merkezi olarak seçilen Midway Adaları'ndan gidilmesiydi. Bu seçenekler daha kısaydı, üçüncü seçenek olarak düşünülen Kuril Adaları seçilmişti. Bundan amaç, bilinen gemi güzergâhlarından uzak durmak ve Amerikan keşif uçakları tarafından tespit edilmemekti.

Japonlar Pearl Harbor'daki hedeflerini önem derecesine göre şöyle sıralıyordu; uçak gemileri (en fazla altı, en az üç umuyorlardı), ana muharebe gemileri, yakıt gemileri ve Wheeler, Hickam ve Bellows Field ana üslerinde bulunan uçaklar. Japonlar tarafından bu baskın için uçak gemilerinin taşıdığı uçak sayısı 423, fiilen harekâta katılan uçak sayısı ise 360 idi. Bu uçaklardan 104 adedi yüksek irtifa bombardıman uçağı, 135 adedi dalış uçağı ve 40 adedi de torpido uçağıydı. Bu torpido uçaklarına eşlik eden 81 adet de avcı uçağı vardı. Refakatçi kuvvetler iki ana muharebe gemisi, üç kruvazör, dokuz muhrip ve dokuz tankeriyle birlikte üç denizaltıdan oluşuyordu. Ko-

PEARL HARBOR TAARRUZU
7 ARALIK 1941
1 TAARRUZ
2 TAARRUZ
45 AVCI UÇAĞI
36 AVCI BOMBARDIMAN UÇAĞI
54 YÜKSEK İRTİFA BOMBARDIMAN UÇAĞI
55 PİKE BOMBARDIMAN UÇAĞI
WHEELER HAVA ALANI
80 PİKE BOMBARDIMAN UÇAĞI
40 TORPİDO BOMBARDIMAN UÇAĞI
OAHU
Pearl Harbor
HICKHAM HAVA ALANI
50 YÜKSEK İRTİFA BOMBARDIMAN UÇAĞI
Honolulu
0 Mil
15

HONG KONG'UN İŞGALİ
8/26 ARALIK 1941
JA ON İŞGALİ ALTINDAKİ ÇİN TOPRAKLARI
GINDRINKERS HATTI
Kowloon
Victoria
Lanta
Hong Kong
0 Mil
10

14. JAPON ORDUSU (Homma) FORMOZA'DAN
Batan Adaları
Camiguin
10 ARALIK
Aparri
Vigan
10 ARALIK
LUZON
Ilagan
FİLİPİN ADALARI
LİNGAYEN KÖRFEZİ
Lingayen
22 ARALIK
Cabanatuan
Ipo
Corregidor
BATAN YARIMADASI
Manila
2 OCAK
LAMON KÖRFEZİ
Nasugbu
Batangas
Mindoro
Legaspi
PASİFİK OKYANUSU
6 OCAK /9 NİSAN AMERİKAN BİRLİKLERİ BATAN YARIMADASI'NDA
6 MAYIS FİLİPİNLER'DEKİ SON AMERİKAN DİRENİŞİ KIRILIYOR
24 ARALIK'DA RYUKYU ADALARI'NDAN
12 ARALIK'TA PALAU'DAN
FİLİPİN ADALARI'NIN İŞGALİ
10 ARALIK /9 HAZİRAN 1941
9 HAZİRAN 1941, MİNDANAO'DAKİ DİRENİŞİN SONA ERDİĞİ GÜN
0 Mil
300
0 Km
200

BURMA'NIN İŞGALİ
ARALIK 1941-MAYIS 1942
0 Mil 300
0 Km 400
HİNDİSTAN
ÇİN
ASSAM
Kohima
Myitkyina
Manipur
Tamu
Shwebo
Salween
BURMA YOLU
Irrawaddy
Lashio
Mandalay
Ava
B U R M A
Yenangyaung
Prome
Rangun (Yangon)
Pegu
Bilin
Moulmein
20 OCAK ASIL JAPON TAARRUZLARI
8 MART
TAYLAND
MALAYA VE SİNGAPUR'UN İŞGALİ
8 ARALIK 1941/15 ŞUBAT 1942
0 Mil 300
0 Km 200
TAYLAND KÖRFEZİ
25 JAPON ORDUSU (Yamashita) Kamp'dan geldi
Nakhon
TAYLAND
Kra Kıstakı
Singora
Patani
Kota Bharu
Jitra
Kedah
Penang
Kuala Trengganu
MALAYA
Ipoh
Kampar
Slim
Kuantan
6 OCAK
Selangor
Kuala Lumpur
11 OCAK
Endau
21 OCAK
Tampin
13 OCAK
Gemas
Malakka
Johore Bahru
Singapur
15 ŞUBAT İNGİLİZ BİRLİKLERİNİN DİRENİŞİ SONA ERİYOR
SUMATRA
15 JAPON ORDUSU (Irda)
Tavoy
Bangkok
Tenasserim
ARALIK ORTASI
Chumphon
Kra Kıstakı
Nakhon
Singora

mutan Amiral Nagumo idi. Bu planla birlikte cep denizaltılarının eş zamanlı olarak taarruz etmeleri planlanıyordu, amaç baskının yarattığı kargaşadan yararlanmaktı.

19 Kasım'da, denizaltı birliği arkalarında bulunan beş cep denizaltısıyla birlikte Japonya'daki Kure deniz üssünden ayrıldı. 22 Kasım'da, Kuril Adaları, Tankan Körfezi'nde toplanan asıl görev kuvveti 26 Kasım'da buradan ayrıldı. 2 Aralık'ta kendilerine taarruz emrinin teyidi ulaştı. Gemilere karartma emri verildi. O zaman bile, eğer gemiler düşman tarafından 6 Aralık'tan önce tespit edilir ya da Washington'da bir sonuca ulaşılırsa, taarruzdan vazgeçileceği bildirilecekti. 4 Aralık'ta son kez yakıt ikmali yapıldı, hız 13 deniz milinden 25 deniz miline çıkartıldı.

Honolulu elçiliğinden gelen haberler sürekli olarak Japonya üzerinden gemilere ulaştırılıyordu. 6 Aralık'ta, harekâtın arifesinde ulaşan haberler tamamen düş kırıklığı yaratmıştı. Gelen raporlar, Pearl Harbor'da hiç uçak gemisi olmadığını bildiriyordu. Gerçekten de uçak gemilerinden biri Kaliforniya kıyısında idi, diğeri ise Midway'a bombardıman uçaklarını götürüyordü. Bir diğeri de avcı uçaklarını Wake Adası'na ulaştırmıştı. Diğer üç tanesi de, Atlantik'te idi. Bununla beraber, torpido ağları döşenmemiş sekiz adet ana muharebe gemisinin Pearl Harbor'da olduğu bildiriliyordu. Bunun üzerine Amiral Nagumo yola devam etmeye karar verdi. Ertesi sabah uçaklar Hawaii saatiyle 06.00 ile 07.15 arasında, Pearl Harbor'un tam 400 kilometre kuzeyinden havalandılar.

Bu arada sonucu etkileyebilecek iki önemli olay olmuştu. Fakat bu olaylar sonucu etkilemedi. Birincisi, saat 03.55'ten sonra yaklaşan bir Japon denizaltı birliği tespit edilmişti. Denizaltılardan biri 06.51'de Amerikan muhribi tarafından, diğeri ise saat 07.00'de deniz kuvvetlerine bağlı bir uçak tarafından batırıldı. Adanın en kuzeyinde bulunan altı Amerikan radarı, yaklaşık yüzün üzerinde bir uçak kümesini yakalamıştı. Bu tespit ya-

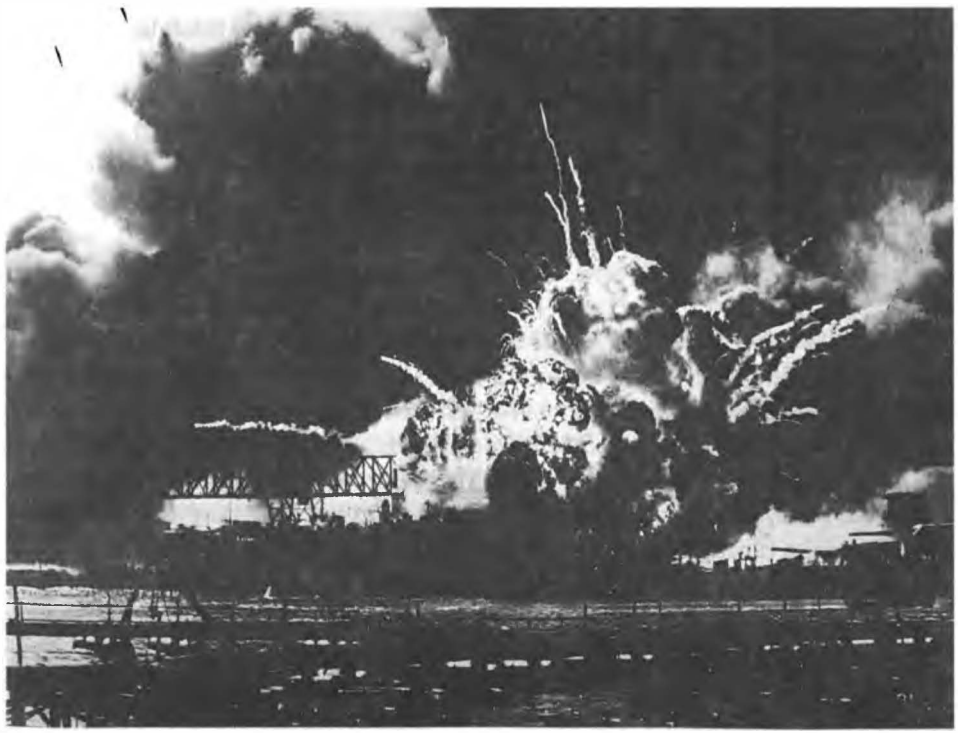
7 Aralık 1941 sabahı, Pearl Harbor baskınının genel görünümü.

pıldığı zaman saat 07.00'yi henüz geçmişti. Fakat radarların tespit ettikleri bu uçaklar tamamen yanlış değerlendirilmişti. Bu uçakların Kaliforniya'dan gelmesi gereken 12 adet B17 Uçan Kale uçağı olduğu sanılmıştı. Oysa Kaliforniya'dan gelecek uçaklar doğudan gelecekti, kuzeyden değil.

Taarruz saat 07.55'te başladı ve 08.25'e kadar devam etti. İkinci dalga taarruz, pike ve yüksek irtifa bombardıman uçaklarıyla saat 08.40'ta gerçekleştirildi. Fakat, kati neticeyi ilk dalgada kullanılan torpido bombardıman uçakları almıştı. Sekiz Amerikan ana muharebe gemisinden *Arizona, Oklahoma, West Virginia* ve *California* batmış, *Maryland, Nevada, Pennsylvania* ve *Tennessee* çok ağır yaralanmış ve bunlarla birlikte üç muhrip, dört küçük gemi, üç hafif kruvazör epeyce hasar görmüştü.

Amerikan uçaklarından ise 188 adedi tahrip edilmiş ve 68 adedi ağır hasar görmüştü. Japonların kaybı ise, tahrip edilen 21 ve ağır hasar gören 70 uçaktı. Ayrıca harekâta katılan beş adet cep denizaltısı kaybolmuştu ve bu büyük bir başarısızlıktı. İnsan kayıplarına gelince, Amerikalıların kaybı 3435 ölü ya da yaralı, Japonların kaybı ise yüz civarında idi.

Taarruzdan dönen Japon uçakları, saat 10.30 ile 13.30 arasında uçak ge-

Pearl Harbor baskını esnasında *Shaw* muhribinin cephaneliği havaya uçuyor.

milerine döndüler. 23 Aralık'ta asıl görev kuvvetinin kendisi, Japonya'ya hareket etti.

Pearl Harbor baskını, Japonya'ya üç büyük yarar sağladı. Amerika Birleşik Devletleri Pasifik Donanması muharebe dışı kaldı. Pearl Harbor'a baskın yapan kuvvetlerin boşa çıkmasıyla, Pearl Harbor Özel Görev Kuvveti, Müttefiklerin Güneybatı Pasifik'e yapabilecekleri müdahaleyi önleyebilecek konuma geldi. Böylece Güneybatı Pasifik'teki harekâtlar güven altına alınmış oldu. Japonlar, oluşturmak istedikleri savunma çemberini şimdi daha da genişletmek ve güçlendirmek olanağına kavuşmuşlardı.

Ancak, Japonlar bu baskında asıl hedefleri olan Amerikan uçak gemilerini kaçırmıştı. Gelecek için hayati önemi olan bu hedeflerin kaçırılması, harekâtın en büyük eksikliklerinden biriydi. Aynı zamanda yakıt gemileri ve diğer önemli tesisler de elden kaçmıştı. Bunlar imha edilmiş olsaydı, Amerikan Donanması'nın faal ve tesirli hale gelmesi çok daha uzun zaman almış olacaktı. Çünkü Pearl Harbor en büyük ve eksiksiz tek üstü. Amerika'ya hiç haber vermeden ve savaş ilan etmeden gerçekleştirilen Pearl Harbor baskını, bütün Amerikan kamuoyunun birleşmesini ve Başkan Roosevelt'in arkasında yer almasına neden olmuştur. Japonlara karşı tek bir vücut gibi birleşmişler, olağanüstü tepki göstermişler ve Amerikan Ulusu olarak bu saldırıyı "alçakça" olarak nitelendirmişlerdi.

Bu baskında dikkat çekici olan, Japonların bu taarruzun baskın tesirinden azami istifadeyi sağlarken, tamamen yasal çerçeve içinde kalmak istemeleriydi. 26 Kasım'da Amerikan taleplerine verdikleri cevapta öyle bir zamanlama yapmak istemişlerdi ki, 6 Aralık Cumartesi günü akşam saatlerinde cevap Washington'daki Japon Büyükelçiliği'ne ulaştırılacak ve söz konusu mesaj ertesi günü yani 7Aralık 1941 Pazar günü saat 13.00'te Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'ne verilecekti. Yani o anda Hawaii'de saat 07.30 olacaktı. Pearl Harbor'a ilk bomba düştüğünde ise saat 07.55 olacaktı. Bu aradaki 25 dakika güya, Amerika Birleşik Devletleri'ne, komutanlarına savaşın başladığına ilişkin haber vermek için yeterli olacak ve uluslararası savaş hukukuna uygun düşecekti. Bununla beraber Japonların cevabi mesajı 5000 kelimeydi ve bunun şifrelerinin çözülmesi ve Amerika'ya iletilmesi sırasında Washington saatiyle, saat 14.20'ye gelmişti ki, zaten taarruz başlayalı 35 dakika olmuştu.

Pearl Harbor baskının gerçekleştiriliş tarzı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bunu barbarca ve alçakça olarak nitelendirmesi tarihin ilginç sayfalarından birini teşkil edecekti.

Japonların bu baskınıyla, 1904 yılında Port Arthur'daki Rus donanmasına yaptıkları saldırı arasında büyük bir paralellik vardı.

1903 yılının Ağustos ayında Uzak Doğu'daki ihtilaflar konusunda Ja-

ponya ile Rusya arasında görüşmeler başlamıştı. Fakat 5,5 ay sonra, Japonlar, Rusların gösterdiği tutumdan tatmin olmayacakları kanısına vardılar. Ve 4 Şubat'ta kuvvete başvurmayı kararlaştırdılar. 6 Şubat'ta, savaş ilanı olmaksızın görüşmeler kesildi. Amiral Togo'nun komutasındaki Japon donanması, gizlice Rus deniz üssü olan Port Arthur'a doğru denize açıldı. 8 Şubat gecesi Togo, torpido gemilerine, Port Arthur'da demirlemiş bulunan Rus donanmasına karşı taarruz emri verdi. Baskın esnasında, Rus donanması en iyi iki ana muharebe gemisi ve bir kruvazörünü kaybetmişti. Bunun sonucu, Japon donanması Uzak Doğu'da üstünlüğü ele geçirmişti. Japonlar ancak, 10 Şubat'ta savaş ilan etmişlerdi. Aynı gün Ruslar da savaş ilan etti.

İki yıl önce Japonlarla centilmenlik anlaşması yapmış olan İngiltere, Japon davranışını öven ve destekleyen bir açıklama yapmıştı. Oysa 37 yıl sonra İngiltere, aynı olayın tekrarı niteliğindeki Pearl Harbor baskınından sonra, tam tersini yapıyordu. Tarihin garip bir cilvesiydi bu. 1904 yılının Şubat ayında *The Times*'ta bu konu hakkında çıkan yorum şöyleydi:

> *"Mikado'nun erkekçe kararının sayesinde, Japon Deniz Kuvvetleri üstünlüğü ele geçirip ve cesur bir davranışla savaşı başlattı. Rus donanması gafil avlanmıştı ve tertiplenmesi bir taarruzu cesaretlendirir tarzdaydı. Bu zaafiyet ve davetkâr tutum, Müttefikimiz Japonya tarafından çok cesurca ve akıllıca değerlendirildi. Bu başarının moral üzerindeki etkisi çok büyük olacak ve belki de savaşın tüm gidişatını etkileyebilecektir... Bu cesur ve akıllı girişimleriyle ileri görüşlülük ve devlet adamlığı özelliğini gösteren Japonya, duruma hâkim olmuştur."*

Britannica Ansiklopedisi'nin 1911 yılındaki baskısında, "Japonya" maddesinde, Japonya savaşı seçtiği ve askeri diktatörlüğe ve bencil politikalara karşı silaha sarıldığından dolayı övülüyordu.

Amerikalılar için 1941'deki Pearl Harbor baskını, tarihten alman derse karşın, şok etkisi yaratmıştır. Bu sarsıcı olay, sadece Cumhurbaşkam Roosevelt'in başını çektiği yönetim kademesinin ağır eleştirilere hedef olmasına neden olmakla kalmamış, aynı zamanda derin bir kuşku ve endişe de yaratmıştır. Roosevelt yönetimine karşı duyulan böylesine eleştiri, kuşku ve endişe dolu dönem uzun süre devam etmiştir.

Hong Kong'un Düşüşü

Uzakdoğu'daki İngiliz sömürgelerinin kaybı, hayali ve beyhude itibarlar için,sağduyu ve stratejinin nasıl feda edildiğinin bütün örneklerini barındırmaktadır. Japonlar bile bu olayda İngilizler kadar aptalca davranmamış-

lardır. Hong Kong'da İngilizlerin durumu çok zayıftı ve stratejik ve taktik olarak orada tutunmak Singapur'dan çok daha zordu. Çin'in kıyısına komşu olan bu adanın limanı, Formoza'daki Japon hava üssünden ancak 600 kilometre uzakta iken, Singapur'daki İngiliz deniz üssünün buraya uzaklığı 2000 kilometre idi.

İngiliz Genelkurmayı'nın 1937 yılının başlarında yaptıkları durum değerlendirmesinde Japonya, Almanya'dan sonra en büyük düşman kabul edilirken, Singapur da, İngiltere için çok önemli bir stratejik nokta kabul ediliyordu. Singapur, İngiliz Milletler Topluluğu'nun hayatını idame ettirebilmesi kadar önemli bir konuma sahipti.Hong Kong'un tahliyesini İngilizler, Çin'in Japonya'ya karşı direnişinde cesaretsizlik yaratır ve itibar kaybına neden olur gerekçesiyle bu mantıklı stratejiyi reddettiler. İngilizler, Hong Kong'un sonuna dek savunulacak kadar hayati önemde bir yer olmamakla birlikte, kendileri için önemli bir yer olduğu sonucuna varmışlardı. Bu sonuç, bu garnizonun sonu demek olacaktı.

İki yıl sonra, 1939 yılının başlarında, yapılan yeni bir durum değerlendirmesinde varılan genel sonuç yine aynıydı, ancak bu sefer Akdeniz'in güvenliği öncelik olarak Uzak Doğu'nun önüne geçmişti. Bu değerlendirme doğal olarak Hong Kong'un durumunu daha umutsuz hale getirirken, Japon Yurt Dışı Sefer Birlikleri şimdi Kıt'a Çini'nin kuzey ve Hong Kong'un güneyine yerleşiyor ve böylece İngilizlerin varlığını ve taarruz gücünü tecrit ediyordu.

1940 yılının Ağustos ayında, Fransa'nın düşüşünü müteakip ortaya çıkan yeni durum,şu anda Genelkurmay Başkanı o zaman Kara Kuvvetleri Komutanı olan Dill'in de içerisinde bulunan heyetle yeniden değerlendirilmişti. Bu kez, Hong Kong'un savunulmasının olanaksız olduğu görülüyor ve o zaman burada bulunan dört taburun geri çekilmesi tavsiye ediliyordu. Bu tavsiye, şimdi Churchill'in başkanı olduğu Savaş Kabinesi tarafından kabul edildi. Fakat bu karar icra edilmedi. Bundan başka, daha sonra bu karardan vazgeçildi ve Churchill'e Kanada Hükümeti'nin teklifi tavsiye edildi. Kanada Hükümeti'nin görüşünün esasını teşkil eden, Hong Kong'da en son görev yapan Kanadalı Komutan Tümgeneral Grasett tarafından İngiltere'ye dönerken Kanada Genelkurmay Başkanı'na aktarılan ana fikirdi. Bu fikirde garnizonun iki taburla takviye edilmesi ve tahliye politikasından geri dönüş yer alıyordu. Ve bu takviye ile garnizonun uzun süre herhangi bir taarruza karşı koyabileceği belirtiliyordu. İngiliz Genelkurmay Başkanlığı'nın açıklamasına bakıldığında bu fikri adanın daha kuvvetli bir şekilde savunulmasına olanak sağlayacağı nedeniyle kabul ettikleri anlaşılıyordu. 27 Ekim 1941'de, iki Kanada taburu Hong Kong'a doğru denize açıldı. Böylece boşa gidecek bir itibar kazanma mücadelesine başlamış oluyorlardı.

Japon taarruzu, 8 Aralık günü erken saatlerde, çok iyi donatılmış, bir tümeni aşkın kuvvete tekabül eden 12 taburluk bir kuvvetle ve iyi bir hava ve topçu ateşi desteğiyle başladı. Ertesi gün İngilizler, Kowloon Yarımadası'nda bulunan Gindrinkers Hattı'nın gerisine püskürtüldüler ve 10 Aralık'ın erken saatlerinde çok önemli bir köprübaşı Japon birliklerince ele geçirildi. Bunun sonucunda, İngilizler Gindrinkers Hattı'ndan ve Hong Kong adasından tahmin ettiklerinden çok önce çekilmeye başlarken, Japonlar da planları gereğince bu hatta taarruzlarına devam ediyordu.

Boğazı geçmek için başlatılan ilk taarruz püskürtüldü, ancak bu savunan birliklerin dağılmasına neden oldu. Ardından 18 ve 19 Aralık geceleri asıl Japon birlikleri kuzeydoğu noktasına çıktılar ve Deep Water Körfezi'nden geçerek asıl taarruz bölgesine ilerlemeye başladılar. Bu ilerleme sırasında savunmada olan İngiliz birlikleri dağıldılar. Bir kısmı Noel günü, diğerleri ertesi günü teslim oldu. Bütün takviye kuvvetlerine karşın Hong Kong sadece 18 gün dayanabildi. Bu, dayanabileceklerini hesapladıkları sürenin ancak ancak beşte biriydi. Bu büyük bir kuvvetle takviye edilen bütün garnizonu ele geçiren Japonların kaybı sadece 3.000 kişiydi. Ayrıca bu adanın kaybı, işgalinin 100. yılına denk gelmişti. Garip bir tesadüftü.

Filipinler'in Düşüşü

Pearl Harbor'daki baskının haberi, 8 Aralık saat 02.30'da Filipinler'deki Amerika Birleşik Devletleri Komutanlığı'na ulaştı ve alarm verildi. Bu arada, Formoza'daki sis, Japonların hava taarruzu girişimini engelledi. Fakat bu olumsuz durum daha sonra, Japonların lehine gelişti. Zira Amerikalılar, Formoza'nın B17'lerle hemen bombalanıp bombalanmaması konusunda hâlâ ihtilaf halindeydiler.Bunun sonucu olarak B17'lere, yerde yakalanmamaları için Luzon Adası'nın etrafında uçmaları emredilmişti. Geciken Japon uçakları tam tepelerinde belirmeye başladığı anda, B17'lerde taarruza hazırlanmak için piste inmişlerdi. Hatalı Amerikan uyarı sistemi yüzünden, daha ilk gün birçok Amerikan uçağı, özellikle B17 bombardıman ve modern Tomahawk (P40E) avcı uçakları yerde imha edildi. Hava kuvvetlerindeki denge bundan sonra Japonların lehine dönmüştü. Japonlar, 190 adet kara ve 300 adet deniz kuvvetlerine bağlı uçaklarıyla hava üstünlüğünü ele geçirmişti. 17 Aralık'ta, kalan on adet B17 Avustralya'ya geri çekildi ve Amiral Hart'ın büyük kibirle adlandırdığı Asya Donanması'nın bir avuç muharebe gemisi buradan gönderildi ve bu bölgede sadece yirmi bir adet denizaltı bırakıldı.

Karadaki birliklere gelince, MacArthur'un ısrarlarıyla alman Filipinler'in elde tutulmasına ilişkin yeni karara rağmen MacArthur 31.000 askeri

Manila'nın civarında tutmuş, böylelikle kıyılarda daha az nitelikli askerlerin kalmasını sağlamıştır. Bu askerlerin toplamı 110.000 idi. Her ne kadar bu karar stratejik olarak zekice düşünülmüş ve uygulanmışsa da, Japonlar sahilde, nereye çıkmak isteseler ciddi bir direnişle karşılaşmayacaktı.Bu taarruz görevi General Homma komutasında bulunan 14'üncü Ordu'ya verildi. Çıkarma ve ilk harekâtta toplam 57.000 asker kullanıyordu.Birliklerin nispeten çok büyük olmaması baskın tesirini ve hava üstünlüğünü daha zorunlu hale getiriyordu. Aynı zamanda Japonların daha dışarda bulunan adalarla birlikte savunması zayıf olan kıyı bölgelerini ele geçirerek, kendi kısa menzilli uçakları için havaalanı inşa etmesi gerekiyordu.

Taarruzun ilk günü Japonlar, Luzon'un 170 kilometre kuzeyinde bulunan Batan grubunun en büyük adasını ve 10 Aralık'ta Luzon'un hemen kuzeyindeki Camiguin Adası'nı ele geçirdiler. Aynı gün iki ayrı Japon birliği kuzey kıyıda bulunan Aparri ve Vigan bölgelerine çıkarma yaparken, 12 Aralık'ta, Palau Adaları'ndan gelen diğer Japon birliği Luzon'un güneydoğusunda yer alan Legaspi'ye hiç direnmeyle karşılaşmadan çıktılar. Bu harekâtlar, 22 Aralık'ta gerçekleşecek olan asıl çıkarmanın önünü açıyordu. 22 Aralık'ta başlayacak harekâtta hedef, Manila'nın 180 kilometre kuzeyinde yer alan Lingayen Körfezi'ne yapılacak çıkarma idi. Seksen beş adet nakliye gemisi General Homma'nın 43.000 askerini taşıyordu. 24 Aralık'ta, Ryukyu Adaları'ndan gelen 7.000 kişilik diğer bir Japon birliği, Manila'nın karşısın-

Japonların Filipinleri işgalini müteakip zafer resmigeçitleri.

da bulunan Lamon Körfezi'ne çıkarma yaptı. Bu birliklerden hiçbiri, çok zayıf donatılmış olan Filipin Ordusu'nun kısa zamanda çökmesinden dolayı, ciddi bir direnişle karşılaşmadı. Özellikle tanklara hiç karşı koyamadılar. Amerikalılar yardımlarına koştuklarında ise vakit çok geçti. Filipinler'deki toplam Japon zayiatı 2000 kişiydi.

Japonların çıkarma yaptıkları sırada kıyıya tam hakim olamadan, onları imha etmeyi uman ve planlayan Mac Arthur, bunu gerçekleştirmeyeceğini anlayınca, 23 Aralık'ta, planın ilk şeklini icra ederek, kalan bütün kuvvetleriyle Batan Yarımadası'na çekilmeye karar verdi. Bu karara varmasındaki neden, Japonların gücünün abartılması, neredeyse mevcudun iki katı olarak tahmin edilmesiydi. Bu tahmini yaparken kendi komutası altındaki Filipinli askerleri de göz ardı etmişti. 26 Aralık'ta Manila açık şehir ilan edildi. MacArthur'un birlikleri, başlangıçtaki kargaşaya ve büyük baskı altında olmalarına karşın adım adım geri çekilmeyi gerçekleştirdiler ve Japonların gücünün tahmin ettiklerinin yarısı olduğunu da görerek ve bundan yararlanarak 6 Ocak'ta Batan Yarımadası'na yerleştiler.

Fakat, bir kez daha Amerikalıları burada hesaba katmadıkları bazı olumsuzluklar bekliyordu. Kırk kilometre uzunluğunda, otuz kilometre genişliğinde olan bu yarımadada Amerikalılar 43.000 kişinin olacağını hesaplamışlardı. Ancak adanın mevcudu sivillerle birlikte 100.000 kişiyi buluyordu. Hesapta olmayan bu kadar kişinin beslenmesiydi. Buna ek olarak bu yarımadada sıtma hastalığı doruk noktasındaydı. Çok kısa zamanda Amerikan birliklerinin dörtte biri muharebe edemeyecek duruma gelmişti.

Bu yarımadaya Japonların giriştiği ilk taarruzlar ve yanlardan yapmak istedikleri çıkarma harekâtları püskürtüldü. Bir ay süren muharebelerden sonra, Japonlar 8 Şubat'ta saldırılarına ara verdiler. Çünkü hem birlikleri sıtmadan zayıf düşmüştü ve 10.000 asker sıtmadan yatıyordu; bu arada da 48'inci Tümen, Hollanda Doğu Hint Adaları'ndaki taarruza yardım etmek için gönderilmişti. Mart ayının başlangıcında Japon hatlarında muharebe eden 3000 asker vardı. Fakat bu durumdan haberdar olmayan, Amerikalılar üstünlüğü ele geçirmek için hiç taarruzda bulunmadı. Ayrıca buradaki birliklerin mevcutları beşte bire düşmüş ve MacArthur'un 10 Mart'ta Avustralya'ya gitmesiyle moralleri de bozulmuştu. Ayrıca, Ocak ayında, Washington'daki yetkililerin aldığı bir karara göre Filipin Adaları'na yardım gönderilmeyecekti.

Mart ayının sonlarına doğru Japonlara 22.000 askerden oluşan bir takviye birliği geldi. Bu takviyenin içinde hem uçak hem de topçu vardı. Ve Japonların taarruzu 3 Nisan'da yeniden başladı, Amerikalı birlikler geri püskürtüldüler. 9 Nisan'da, burada bulunan birliklerin komutanı General King, toplu katliamdan kurtulmak için kayıtsız koşulsuz teslim oldu.

Muharebeler şimdi, kendisine üç küçük komşu adanın da bulunduğu, takviyeli bir garnizon olan ve üzerinde 15.000 asker bulunan Corregidor Adası'na kaymıştı. Fakat burayı Batan Yarımadası'ndan sadece dört kilometrelik boğaz ayırıyordu. Oysa ki bu mesafeden Japonlar hem hava taarruzlarına hem de topçu ateşlerine devam ediyorlardı. Haftalarca süren bu ateş, Amerikan savunmasını yavaş yavaş etkisiz hale getirmiş ve Amerikan silahlarından çoğunu işe yaramaz hale sokmuştu. Aynı zamanda adanın su ikmal sistemini de felç etmişti. Bombardımanın şiddeti 4 Mayıs'ta günde 16.000 mermiye ulaşmıştı. 5 Mart gece yarısından hemen önce, 2000 Japon askeri boğazı geçip adaya çıktı. Kıyıya çıkarken karşılaştıkları çok şiddetli direniş nedeniyle, sayılarının yarısını kaybetmişler, ancak tanklar durumu son anda lehlerine çevirmiş ve karşılarındaki savunmayı çökertmişlerdi. Burada dikkati çeken, çıkarmada kullanılan sadece üç tankın bu sonucu alabilmesidir. Ertesi sabah, 6 Mayıs'ta, yarımadayı terk edene kadar komutayı elinde bulunduran General Wainwright, boşa yere kayıp vermemek için teslim olmak istediğini duyurdu.

Japon General Homma, başlangıçta böyle bir bölgesel teslim olma isteğini güneydeki adalarda Amerikalı ve Filipinli askerlerin gerilla savaşı yaptığını göz önüne alarak reddetmek istedi. O zaman General Wainwright, Corregidor Adası'nın topluca imha edileceği korkusuyla genel bir teslimi kabul etti. Fakat, Avustralya'da bulunan MacArthur'a bağlılıklarını halen sürdüren birliklerin direnişe devam etmeleri nedeniyle birliklerin teslim oluşu 9 Haziran'ı buldu.

Bu muharebelerde Amerikalılar yaklaşık 30.000, müttefikleri Filipinler ise 110.000 kişi kaybetti. Japonların kaybını tahmin etmek her ne kadar güç ise dè, hastaların dışında 12.000 zayiat verdikleri sanılıyordu.

Yine de, başlangıçtaki çöküşlerine karşın, Filipinler'i savunan birlikler dört ayı Batan'da olmak üzere toplam altı ay direndiler. Bu süre içerisinde Filipinler'e ne etkili bir takviye ne de bir ikmal yapılmıştı.

Malaya ve Singapur'un Düşüşü

Japonların planına göre Malaya ve Singapur'un işgali lojistik destek birlikleriyle birlikte toplam üç tümenden oluşan General Yamashita'nın 25'inci Ordusu'na verilmişti. Bu ordu içerisindeki muharip birliklerin miktarı 70.000, toplam asker sayısı 110.000 idi. Bundan başka, mevcut nakliye gemilerinin Siyam Körfezi'nden taşıyabilecekleri asker miktarı birliklerin ancak dörtte biriydi. Bunlar 17.000 adedi muharip birlik olmak üzere toplam 26.000 askerdi. Bu öncü birlikler kuzeydeki havaalanlarını ele geçirecekler-

di. Yamashita'nın ordusunun büyük bölümü Hindiçini'nden karayoluyla hareket edecek, Tayland'dan geçerek deniz çıkarma birliklerini en kısa zamanda takviye etmek için Kra Kıstakı'na inecek ve ileri harekâtına Malay Yarımadası'nın batı kıyısı boyunca devam edecekti.

Dıştan bakıldığında, böylesine geniş kapsamlı bir hedef için hazırlanan Japonların Yurt Dışı Sefer Kuvveti İngilizlerin General Percival komutasında Malaya'yı savunan toplam 88.000 kişilik kuvvetle mukayese edildiğinde oldukça küçük sayılırdı. Fakat, İngilizlerin elindeki kuvvet 19.000'i İngiliz, 15.000'i Avustralyalı, 37.000'i Hintli ve 17.000'i Malayalı'dan oluşan bir karma birlikti. Donatım ve eğitimi yetersiz olan bu birlikler, Japon Ordusu'nun en seçkin birliklerinden İmparatorluk Muhafız Tümeni, 5 ve 18'inci Tümeni'nin de içinde bulunduğu Yamashita'nın üç tümenine oranla daha zayıftı. Japon birlikleri 211 tank ve 560 uçakla destekleniyordu. Japonların 211 tankına karşılık, İngilizlerin Malaya'da hiç tankları yoktu. Japonların ellerinde bulunan 560 uçağıyla, İngilizlerden hem sayı olarak dört kat daha fazla hem de nitelik olarak üstündü. Bundan başka Japonlar, Kasım'dan Mart ayma kadar devam eden Muson yağmurları nedeniyle, İngilizlerin sadece iyi yolları kullanmak zorunda kalacaklarından, ilerlemelerini durduramayacaklarını hesaplıyorlardı. Ayrıca Japonlar, 2500 kilometreye dek yükselen Malaya'nın dağlık ve ormanlık araziyle kaplı bölgelerinin savunmayı parçalayacağını ve kendi planları olan doğudan batıya geçişi kolaylaştıracağını tahmin ediyorlardı.

İngilizlerin çok tuhaf ve ilgi çekici bir biçimde uyguladıkları savunma taktiğine göre elde mevcut kara kuvvetleri yeterli hava gücünü barındırmayan havaalanlarını koruyacak biçimde dağılmıştı. Aynı zamanda bu havaalanları hiç donanması olmayan deniz üssünü savunmak için elde tutuluyordu. Acı olan da, bu havaalanlarından ve deniz üssünden asıl yararlanacak olanların Japonların olmasıydı.

Asıl Japon çıkarmaları Malay Yarımadası'nın Tai boğazı üzerindeki Singora ve Patani'ye yapılırken, tali çıkarmalar kuzey Tayland kıyılarına yapıldı. Üçüncü derecede önemli olan çıkarmalar ise Kota Bharu'ya yapıldı. Bu çıkarmayı yapan birliğin asıl amacı, buradaki İngiliz havaalanını ele geçirdikten sonra doğu kıyısına doğru şaşırtma harekâtını başlatırken, asıl kuvvetlerin batı kıyısına ilerlemesini sağlamaktı. Bu çıkarmalar 8 Aralık'ın ilk saatlerinde gerçekleştiriliyordu. Pearl Harbor baskınından yaklaşık bir saat önce, çıkarmanın yapıldığı Kota Bharu'daki havaalanı kısa bir çatışmadan sonra Japonlara terk edildi. Tayland'daki bölgeler daha kolaylıkla ele geçmişti. İngilizlerin, bu çıkarmanın önlenmesi için hazırladıkları "Matador Harekâtı", Tayland'ın tarafsızlığının, Japonlar tarafından ihlal edilmesinin beklenmesi nedeniyle çok geç başlamıştı. 6 Aralık günü İngiliz keşif uçakla-

rı, Siyam Körfezi'nde Japon donanması tespit etti. Fakat, kötü hava koşulları nedeniyle ayrıntılı bilgi ve müteakip hedefleri konusunda yeterli bilgi edinemedi. "Matador" taarruz harekâtı için İngilizlerin yaptığı hazırlıklar kendi savunma tertiplenmelerini altüst etmişti. 10 Aralık sabahı 5'inci Japon Tümeni batı kıyısına çoktan sarkmış ve Malaya cephesini iki noktadan delerek Kedah'a ilerlemeye başlamıştı.

O gün İngilizlerin başına denizlerde karşılaştıkları en önemli felaketlerden biri gelmişti.

Churchill,Temmuz ayında uygulamaya konan Japonların petrol ikmal kaynaklarını kesme kararının sonuçları alındıktan sonra, ambargonun yarattığı etkiyi değerlendirmekte gecikti ve ancak bir ay sonra, 25 Ağustos'ta Doğu' ya "caydırıcı" olarak nitelendirdiği bir deniz gücünü gönderilmesini önerdi. İngiliz Deniz Kuvvetleri oraya *Nelson, Rodney* ve dört eski ana muharebe gemisiyle birlikte bir kruvazör ve iki ila üç tane uçak gemisi göndermeyi planlıyordu. Churchill'in tercihi, az sayıda çok iyi gemi göndermekti ve bir adet "King George V" modeli ana muharebe gemisi, bir kruvazör ve bir uçak gemisi göndermek istediğini Deniz Kuvvetleri'ne 29 Ağustos'ta şöyle iletiyordu:

> *"Japonların Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Rusya'dan oluşan bir donanmaya karşı cesaret edip karşı koyabileceklerini sanmıyorum... Bu karşılarına çıkacak donanmanın içinde, hele hele 'King George V' model gemisini de görünce tereddütleri tamamen artacaktır. Bu gerçekten kesin bir caydırıcı unsurdur."*

Bu nedenle *Prince of Wales* ve *Repulse* kruvazörleri Singapur için denize açıldı, ama desteklerinde uçak gemisi yoktu. Tahsis edilen uçak gemilerden birisi Jamaika kıyılarında karaya oturmuş ve onarıma alınmıştı. Diğerine, Hint Okyanusu'nda olana ise, ki Singapur'un menzili içindeydi, hedefe hareket etmesi için emir verilmemişti. Böylece yola koyulan iki geminin, deniz üslerinden havalanabilecek avcı uçaklarının –ayrıca, bu avcı uçaklarının sayısı da çok azdı– hava örtüsüne ihtiyaçları vardı.

Prince of Wales ve *Repulse*, Singapur'a 2 Aralık'ta vardılar ve ertesi gün Amiral Tom Phillips, "Uzak Doğu Donanması"nın komutasını devralmak üzere Singapur'a ulaştı. Önceden bahsedildiği gibi 6 Aralık'ta büyük bir Japon konvoyunun Hindiçini'nden Malaya yönüne doğru hareket ettiği bildirilmişti.8 Aralık'ta, günün ortalarına doğru Phillips, Japon birliklerinin Singora ve Kota Bharu'ya asker çıkarttıklarını, en az bir ana muharebe gemisi, beş kruvazör ve yirmi muhriple desteklendiğini duymuştu. Akşama doğru Phillips cesur bir davranışla, "Z Kuvvetleri" adını verdiği birliğe, iki ana muharebe gemisi ve ona eşlik eden dört muhriple birlikte Japon nakliye konvoyuna saldırması için kuzeye doğru yola çıkması için emir verdi. Ha-

vaalanları elinden çıktığı için kuzeyde hava desteği olmayacaktı, ama yine böyle cesur bir girişimde bulundu.

9 Aralık gecesi havanın açılmasıyla birlikte Amiral Phillips'in önündeki belirsizlik engeli de kalkmıştı. Ama "Z Kuvvetleri" hava keşifleri sırasında Japon uçakları tarafından tespit edildi. O nedenle bu birlikler güneye, Singapur'a doğru yöneldi. Fakat o gece gelen yanlış bir istihbarat sonucunda, Japonların Kuantan'a çıkarma yaptığı haberi geldi. Yapılan durum değerlendirmesinde bu baskının doğru olabileceği kabul edildi ve birliklerin yönü Kuantan'a çevrildi.

"Z Kuvvetleri"nin muhtemel bütün hareketlerini izleyen Japonlar, gerekli önlemlerini almışlardı. Deniz üssünde bulunan en seçkin pilotlarıyla destekledikleri 22'nci Hava Filosu Saygon'un yanında bir havaalanında üslenmiş bulunuyordu. Bundan başka, devriye görevini üstlenen 12 adet denizaltı, Singapur'dan Kota Bharu ve Singora'ya uzanan yaklaşma istikametlerini kontrol altında tutuyordu. 9 Aralık öğleden sonra, "Z Kuvvetleri"nin hareketleri tespit edilmiş ve en doğuda bulunan denizaltıların radarları aracılığıyla bildirilmişti. Bu istihbarat bilgileri 22'nci Filo'ya ulaştığında, Singa-

Japon birlikleri Malaya'da.

pur'a taarruz için hazırlanan bu filo bombalarını torpidolarla değiştirdi ve gece taarruzu için hazırlık yaptı, ancak "Z Kuvvetleri" güneye hareket ettiği için bu birliklerin yerini bulamadı. Bununla beraber, filo şafaktan hemen önce tekrar havalanmış ve bu sefer "Z Kuvvetleri"ni Kuantan'ın yakınlarında bulmuştu. Filoda otuz bir adet yüksek irtifa bombardıman ve elli bir adet torpido uçağı vardı. Yüksek irtifa bombardıman uçakları taarruzu saat 11.00'de başlatacak ve torpido uçakları da ardından bombardımana devam edecekti. Bu filonun bombardımanları isabet yönünden başarılıydı. Bundan başka 175 adet uçaksavar silahıyla dakikada 60.000 mermi yağdırabilen *Repulse* saat 12.30'da, *Prince of Wales* ise saat 13.20'de batmıştı. Eşlik eden muhripler, bu iki adet ana muharebe gemisinin toplam 2800 adet personelinden 2.000'inini kurtardılar. Bu arada Amiral Phillips kaybolanlar arasındaydı. Japonlar kurtarma işlerine müdahale etmekten kaçındılar. Kayıpları sadece üç uçaktı.

Savaştan evvel İngiliz Deniz Kuvvetleri'nin ileri gelenleri, ana muharebe gemilerinin hava taarruzlarıyla batırılabileceğini kabul etmemişlerdi ve Churchill de bu fikri destekler eğilimdeydi. Bu yanılgı, Aralık'ın o acı günlerine dek sürdü. Bundan başka Churchill'in yazdığı gibi: "Japonların havadaki başarısı, bu kez hem biz hem de Amerikalılar tarafından küçümsenmişti."

Bu taarruz, Malaya ve Singapur'un da kaderini belli etmişti. Japonlar yaptıkları çıkarma harekâtında hiçbir direnişle karşılaşmadılar ve kıyıda kolaylıkla hava üssünü tesis edebildiler. Japonların, İngilizlerin Malaya'daki çok sınırlı hava gücü üzerindeki üstünlüğü, İngilizlerin buradaki direnişini kırmada en kati unsuru teşkil etmişti. Ve böylelikle Japonlar, Malay Yarımadası'nın aşağısına doğru inebildiler ve Singapur'u zorlamaya başladılar. Malaya'nın düşüşü, asıl olarak Londra'da yapılan yanlış değerlendirmelerin bir neticesiydi.

10 Aralık'tan sonra, İngilizlerin batı kıyısındaki çekilmesi sürekli hale geldi. Yollarda düzenledikleri engellemeler, özellikle Jitra'da olduğu gibi ne denli büyük olursa olsun ya Japon tank ve topçusuyla aşılıyor ya da yanlardan, ormanlık bölgelerden sızan Japon birliklerince üstesinden geliniyordu. Kuzey Malaya'daki komutan General Heath, Perak Nehri'nde direnebilmeyi umuyordu, fakat bu hat Japonlar tarafından Patani bölgesinden aşağı doğru yarıldı. Bu hattın ardında, Kampar'da bulunan kuvvetli savunma mevzisi, Japonların daha önce ele geçirdikleri küçük botlarla yaptıkları çıkarma sonucunda yanlardan kuşatılarak çökertildi ve ele geçirildi.

27 Aralık'ta Korgeneral Henry Pownall, Uzak Doğu'daki birliklerin komutasını Hava Mareşal Robert Brooke Popham'dan devraldı.

İngilizler, Ocak ayının başlarında Selangor Bölgesi'nin ve Kuala Lum-

pur kentinin yakınlarındaki havaalanlarının bulunduğu bölgeye çekilmişlerdi. Fakat 7/8 Ocak gecesi bir Japon tank bölüğü hatalı tertiplenen savunma mevzilerini yarmış ve cephe hattının 30 kilometre önünde bulunan köprüyü ele geçirmek için ilerlemeye başlamıştı. Nehrin kuzeyinde olan İngiliz birliklerinin irtibatları kesilmiş ve bu birlikler donatımlarını ve 4000 personelini kaybetmişti. Japonlara verdirebildikleri zayiat ise sadece birkaç piyade ve altı tanktan ibaretti. 11'inci Hint Tümeni tamamen dağılmıştı. Bu felaketin sonucunda Malaya'nın merkez bölgesi terkedilmiş ve kuzey Johore'nin yeterli bir süre elde tutulması şansı, Orta Doğu'dan Singapur'a gelmesi gereken kuvvetlerin gecikmesi nedeniyle tehlikeye girmişti.

Tam bu felaketin meydana geldiği gün, Wavell Cava'daki Müttefik Birliklerin komutasını devralmaya giderken, Singapur'a uğramıştı. Pownall, Müttefik Birliklerin Kurmay Başkanı oluyor, Uzak Doğu Karargâhı lağv ediliyordu. Wavell, şimdi savunma hattının Johore'de tesis edilmesini ve en iyi birliklerin burada tutulmasını istiyor ve buna karar veriyordu. Bunun anlamı, General Percival'in öngördüğü yavaş yavaş gerçekleştirilecek bir geri çekilme değil, çok hızlı icra edilecek bir geri çekilmeydi. Kuala Lumpur 11 Ocak'ta, Tampin de durum kritik olduğu için 24 Ocak'ta değil de, 13 Ocak'ta terk edildi. Böylece, en iyi yolları Japonlara vermekle onların iki tümenini aynı anda yerleştirmelerine olanak sağlanmış oldu. Bunun sonucunda da Gemas'ın Avustralyalılarca çok iyi bir şekilde savunulması da imkânsız hale gelmişti. Böylelikle, Johore'den amaçlanan geri çekilme, niyetlenenden de önce gerçekleşmiş oldu.

Bu arada, doğu kıyısında İngilizlerin gerçekleştirmek istedikleri benzer bir çekilme, Kuantan'ın ve havaalanının 6 Ocak'ta, Endau'nun 21 Ocak'ta terk edilmesine yol açtı. Ardından denizden çıkarma yapıldı. 30 Ocak'ta, "Doğu Kuvvetleri" ve "Batı Kuvvetleri" tekrar Malaya Yarımadası'nın en güney ucundaydılar. Artçılar ertesi gece boğazı geçtiler ve Singapur Adası'na çıktılar. Japonların, deniz hava gücünden daha az etkili olan, kara hava gücü çekilişi hızlandırmak için pek bir şey yapamadı, sadece havaalanlarına karşı etkili olabildi.

Böylece Japonlar, Malaya'yı elli dört günde işgal ettiler. Toplam zayiat sadece 4600 idi. Halbuki İngilizlerin kaybı 25.000 idi ve bunların çoğu esirdi ve tabii ki çok miktarda da malzeme kaybetmişlerdi.

8 Şubat 1942 Pazar gecesi, Japon işgal birliklerinin bütün adayı kuzeyden güneye 750 kilometrelik bir alanı ezip geçen önde gelen iki tümeni, Singapur Adası ile ana karayı birbirinden ayıran bu elli kilometrelik boğazı geçtiler. Japonlar bu geçişi 12 kilometrelik uzunluğunda ve 2 kilometrelik genişliğinde bir alanda gerçekleştirdiler. Bu bölge 22'nci Avustralya Tugayı'na bağlı üç tabur tarafından savunuluyordu.

Zırhlı çıkarma araçları ilk dalgada taarruz edecek askerleri taşıdılar, fakat diğer birlikler çıkarma gemilerinin haricindeki gemilerle geldiler, hatta bir kısım birlikler boğazı, cephane ve silahlarıyla yüzerek geçtiler. Bazı çıkarma gemileri battı, fakat taarruz edecek olan birliklerin çoğu emniyet içinde boğazın karşı yakasına, Singapur'a çıktılar. Bu çıkarma sırasında İngiliz birliklerinin gösterdiği başarısızlığın tatmin edici hiçbir açıklaması olmamıştır. Sahilde bulunan ışıldaklar kullanılmadı, birçok muhabere teçhizatı ya arıza yaptı ya da kullanılmadı ve topçu ateşi gerekli örtü görevini yerine getiremedi.

Gün ışıdığında 13.000 Japon askeri kıyıdaydı ve Avustralyalı birlikler içerilere doğru çekilmişti. Öğle vakti olmadan Japonların kıyıya çıkarttıkları asker sayısı 20.000'i bulmuştu. Ve kuzeybatı kısmında bir kıyıbaşı tesis ettiler. Daha sonra üçüncü Japon tümeni karaya çıktı ve bu arada da mevcutları 30.000'i epeyce aşmıştı.

Geride iki tümen daha vardı. Fakat General Yamashita, bu birlikleri etkili ve gerekli şekilde mevzilendirebileceğini düşünmedi. Bununla beraber, müteakip günlerde Singapur'daki birlikleri yeni birliklerle takviye etmekten de geri kalmadı.

Sayısal olarak adada bulunan İngiliz birliklerinin gücü, Japonları adadan atmaya yetiyordu. Ve özellikle, Japonlar en çok beklenen bölgeden çıkarma yapmışlardı. General Percival'ın komutası altında şimdi bile İngiliz, Avustralyalı ve Hintlilerden oluşan 85.000 asker ve bunlara ek olarak bazı Malaya ve Çin birlikleri de vardı. Fakat bu birliklerin çoğunluğu, özellikle bu görev için seçilmiş Japon askerleri karşısında yetersiz kalmış ve müteaddit seferler bu ormanlık ve tropik ağaçlı bölgelerde Japonlar tarafından kuşatılmışlardı. Ayrıca, Japonların karşısındaki birliklerde genel bir komuta sorunu ve zaafiyeti vardı.

İngilizlerin hava gücü hem sayıca hem de nitelik yönünden Japonlardan çok gerideydi. Son safhada kalanlar da geri çekilmişti. Düşmanın hiç bitmek bilmeyen hava saldırıları karşısında hiçbir koruması olmayan askerlerin Malay Yarımadası'nı bir boydan bir boya geri çekilerek terk etmesiyle zaten bozulan moralleri, tamamen çökmüştü.

Bütün bu olup bitenler Malaya'daki yetkililerin konunun ne kadar dışında olduğunu ve umursamadığının acı kanıtlarıydı.

Singapur'un sonu, 15 Şubat'ta Japonların adaya çıkmalarından tam bir hafta sonra geldi. Bir hafta içinde İngilizler, adanın güneyine, Singapur'un varoşlarına kadar püskürtülmüştü. Yiyecek stokları azalıyordu ve su kaynakları her an kesilebilirdi. O gece, General Percival, Japon komutanına teslim olmak istediğini bildirdi. Cesur bir adam için bu çok acı ve zor bir karardı, ama teslim olmak kaçınılmazdı. Ve General Percival, askerlere ve halka daha iyi muamele edilmesi umuduyla bu isteğini bildirmeye bizzat gitti.

İngilizlerin yıllardır "üzerinde güneş batmayan İmparatorluk" diye övündükleri topraklar üzerinde bu geçirdikleri son iki kara Pazar, üzerlerine çöken büyük ve acı bir felaketti. Bu başarısızlık, bu teslimiyet, çok uzun süreden beri süregelen yanlış politika, uygulamalar ve hesap hatalarının kaçınılmaz bir sonucuydu.

Singapur'da tesis edilmek istenen üssün ve savunmanın gelişmesi çok yavaş yürümüştü. Buradaki savunma için para harcamadaki siyasal isteksizlik tek neden değildi. Burada savunma üssü tesis edilmesine karar verildikten sonra bu kez hangi tür savunmanın yer alması konusunda çok şiddetli tartışmalar olmuştu. En şiddetli tartışmalar Genelkurmay'da oluyordu. Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Trenchard, uçağın olağanüstü önemi üzerinde durmuştu. Deniz Kuvvetleri Birinci Lordu Beatty ise uzun menzilli ve büyük çaplı topların önemini ileri sürüyor ve uçakların gemiler için hayati tehlike taşıyabileceği görüşünü reddediyordu. Her ikisi de çok ünlü askerlerdi.

Hükümet karar vermekte tereddüt etti ve bu tartışma her ikisi de emekli olduktan sonra da uzunca bir süre devam etti. Sonuçta, kıdemli olanlar kazandı. Toplar mevzilendirildi, savunmaya uçaklar dahil edilmedi. Maalesef taarruz, namluların çevrildiği yönden değil de arkadan gelmişti.

1930'larda konuyu inceleyen askerler, taarruzun arkadan, Malay Yarımadası'ndan gelebileceğini öne sürmüşlerdi. Bu görüş makuldü. Çünkü, deniz üssü ana kara ile adanın arasında bulunan boğazın dar bölgesinde kurulmuştu. Askerler arasında bu görüşü paylaşan Percival, 1936-37 yılları arasında Malaya'da Kurmay Başkanı'ydı. 1938 yılında, Malaya'da komutan olarak görev yapan General Dobbie, Malay Yarımadası'nın güneyinde savunma hattının inşasını başlattı.

Şimdi Savaş Bakanı olan Hore-Belisha, bu garnizonun takviye edilmesinin gereğini takdir ediyor ve inanıyordu. Savaş Bakanlığı görevini kabul etmesindeki temel nedenlerden birisi, kıtalardaki İmparatorluk savunmasını güçlendirmek istemesiydi. Almanya ve İtalya ile savaş ihtimali ve tehlikesi o boyutlara ulaşıyordu ki, Akdeniz'deki birliklerin güçlendirilmesi birinci önceliği alıyordu. Fakat o, Hindistan Hükümeti'ni Malaya'ya, buradaki garnizonu güçlendirmek için iki tugay göndermeye ikna etti. Daha fazlası savaş öncesi koşullarında olanaksızdı.

1939 yılının Eylül ayında savaş patlak verdiğinde, İngiltere'nin kaynakları artmaya başlamıştı. Savaş, daha o zaman sınırlı bir bölgede cereyan ettiğinden İngiltere için henüz tehlike yoktu. Ama Fransa'nın çöktüğü ve İtalya'nın savaşa girdiği 1940 yılının Mayıs ve Haziran ayları gelip çattığında felaketlerin ucu da gözükmüştü. Bu felaket karşısında yapılacak ilk iş, İngiltere'nin savunma stratejisini ve gereksinimlerini belirlemek, ikincisi de Ak-

deniz'in savunma güvenliğini sağlamaktı. Bu iki ihtiyaca aynı anda cevap vermek çok zordu. Gerçekten, burada Churchill'in İngiltere'nin savunmasından evvel Mısır'ın savunmasını düşünmesi ve gerekli önlemleri alması çok cesur bir karardı.

Bu dönemde Malaya'ya yapılan yardımı hatalı bulmak doğru olmaz. Koşullar değerlendirildiğinde, bu garnizonun 1940-41 kışında altı tugayla takviye edildiğinin önemi anlaşılmaktaydı. Maalesef, aynı artış ve önem, çok daha hayati olan hava desteğinde olmamıştı.

1940 yılının başlarında, bölgenin komutanı General Bond, Singapur'un savunmasının Malaya'nın savunmasına bağlı olduğunu ileri sürdü. Bu amaç için en az üç tümenin ve bunun yanı sıra asıl savunma sorumluluğunun İngiliz Hava Kuvvetleri tarafından sağlanmasının gerekliliğine işaret etti. İngiltere'deki yetkililer bu görüşlere ilke olarak katıldılar, ancak önemli bir değişiklik yaptılar. Malaya'da bulunan komutanlara göre gerekli asgari uçak sayısı 500 idi. Oysa, durumu değerlendiren heyet, 300 uçağın bu savunma görevi için yeterli olabileceğini, hatta bu miktarın bile 1941 yılının sonuna dek sağlanabileceğinden emin olmadıklarını belirttiler. Bundan başka, 1941 Aralık ayında, Japon işgali başladığında Malaya'da ilk hatta bulunan uçak adedi sadece 158 idi ve çoğu eski modeldi.

1941 yılı içerisinde, İngiltere hava savunması ihtiyaç fazlası olan modern avcı uçaklarının çoğu, Akdeniz bölgesinde girişilen yararsız muharebelerin desteğine gönderilmişti. Yılın ikinci yarısında bu uçakların 600 adedi Rusya'ya gönderildi. Fakat Malaya, hemen hemen hiç uçak alamadı. Buraya hiç uzun menzilli bombardıman uçağı gönderilemezken, bu uçaklar savaşın bu aşamasında hiçbir yararı olmayan gece bombardımanları için, Almanya için tahsis edilmişlerdi. Malaya'nın savunmaya olan gereksinimi hiç mi hiç dikkati çekmiyordu.

Bu konudaki ipuçları, bizzat Churchill'in anılarında yer almaktadır. Mayıs ayının başlarında, İmparatorluk Genelkurmay Başkanı John Dill, Başbakan'a Kuzey Afrika'da yapılan yığınağın, İngiltere'yi ya da Singapur'u tehlikeye soktuğunu belirten bir rapor verdi:

> *"Burada hayati olan İngiltere'dir, Mısır değil. Ve İngiltere'nin savunması en önde gelen unsur olmalıdır. Mısır, öncelik sırası ikinci bile olmayan bir yerdir, zira bizim için Singapur'un savunulmasının önemi ve önceliği Mısır'dan önde gelmektedir. Bununla beraber, Singapur'un savunması hâlâ çok yetersizdir. Elbette savaşta riske girmek gereklidir, fakat bu tehlikeye atılma kararı çok iyi hesaplandıktan sonra alınmak zorundadır. Hayati noktaları garanti altına alma konusunda hataya düşmemeliyiz."*

Churchill, bu raporu okuduğunda hem öfkelenmiş hem de düşünmeye

koyulmuştu. Hiç beklemediği görüşler yer alıyordu. Zira, Kuzey Afrika'da Rommel'e karşı üstünlüğü ele alma politikasının eleştirilmesi, Kuzey Afrika'da erken kazanılacak nihai zafer düşünü suya düşürüyordu. "Bu raporla aynı fikirde olmak tamamen savunmaya dönmek demekti... İnisiyatifi ele almak mümkün olmayacaktı." Cevabı derhal ve kesindi:

> *"Raporunuzdan anladığıma göre Singapur'u kaybetmekten ziyade, Mısır'ın ve Nil Vadisi'nin kaybıyla birlikte orada savaşan yarım milyon askerin imhasına hazırlıklı olduğunuz anlaşılıyor. Bu görüşü kabul etmediğim gibi bunun seçeneği de Singapur'u kaybetmek değildir... Şayet Japonlar savaşa girerse, her halûkârda Amerika Birleşik Devletleri bizim cephemizde savaşa girecektir. Başlangıçta, Japonya Singapur'u kuşatmayı hiç düşünmeyecektir. Kuşatmaya kalkışması kendileri için daha tehlikeli, kruvazörlerini ve muharip gemilerini Doğu ticaret yollarına dağıttığı için bizim için daha az zararlı olacaktır."*

Churchill'in büyük bir kızgınlıkla, Genelkurmay Başkanı John Dill'in iddialarını çarpıttığı apaçık belli olmaktadır. Rapordaki görüş, Mısır'ın savunmasının zayıflatılması sorunu değil, sadece Churchill'in giderek arttırdığı taarruz stratejisini ve abarttığı beklentilerini ertelemesi sorunuydu. Akabinde, Haziran ayında Kuzey Afrika'da girişilen taarruz başarısızlıkla sonuçlanırken, Kasım ayında takviye kuvvetlerin eşliğinde nihai sonucu almak için tekrarlanan taarruz da başarısızlığa uğramıştı. Churchill'in Mareşal Dill'e gönderdiği cevap, Singapur'u ne denli yanlış değerlendirdiğini ve hiç tehlikede görmediğini pek güzel kanıtlamaktadır. Churchill, bu değerlendirmesinde Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin kendisini desteklediğini ve bu nedenle Orta Doğu'ya sevk edilen birliklerin de ardı arkası kesilmediğini işaret etmektedir.

Cumhurbaşkanı Roosevelt, Temmuz ayında özel danışmanı Harry Hopkins'i izlenen politikadaki yanlışları ve duyduğu rahatsızlığı iletmesi için Londra'ya gönderdi. Özellikle Orta Doğu'da yapılanları gereksiz ve fazla buluyordu. Amerikan Ordusu'nun kara ve deniz kuvvetlerindeki yetkilileri Roosevelt'in bu görüşünü onaylıyor ve Singapur'a, Mısır'ın önünde öncelik verilmesi gerektiğini bildiriyorlardı.

Bu ileri sürülen görüşlerin ve fikirlerin hiçbirisi, Churchill'in tutumunu değiştirmedi. "Mısır'daki mücadeleyi terkedemem ve Malaya'da olanların bedelini ödemek için istifa ederim." Fakat gerçekte, Malaya'da bir tehlike olduğunu kabul etmiyordu. Samimi bir itirafında "Diğer sorunlarımızla karşılaştırdığımızda, Japonları büyük bir tehlike olarak görmüyordum" demişti. Malaya'nın yeterli bir şekilde takviye edilmemesindeki sorumluluk bizzat Churchill'indi. Ve bunun asıl nedeni de Kuzey Afrika'da girişilen erken taarruzdu.

Singapur'un kaybının yakın vadede getirdiği sonuçlar tam anlamıyla bir felaketti. Zira ardından Burma ve Hollanda Doğu Hint Adaları işgal edildi. Bu işgallerin sonucunda Japonya, hem Hindistan hem de Avustralya için tehdit oluşturmaya başlamıştı. Singapur'un kurtarılması dört yıl sürdü. Bu dört yılın maliyeti çok ağır oldu. Zaten Singapur'un kurtulabilmesi de, atom bombasının atılmasının ardından Japonya'nın tümüyle teslim olmasından sonra gerçekleşmişti.

Fakat, Singapur'un işgal sırasında aldıkları yaraların telafisi pek mümkün olmayacaktı. Singapur, Batılıların Uzak Doğu'daki görkemli bir güç odağıydı. Çünkü, bu gücün yaratılması ve idamesi İngiliz deniz gücü sayesinde olmuştu. Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Singapur'da büyük bir deniz üssü oluşturulması üzerinde o denli durulmuştu ki, sembolik değeri neredeyse stratejik değerini aşar hale gelmişti. 1942 yılında çok kolay bir şekilde işgal edilmesi, İngilizlerin ve Avrupa'nın Asya'daki saygınlığını yerle bir etmişti.

Artık Singapur'u tekrar elde etmek, buraya tekrar girmek o eski egemenliği geri getirmiyordu. Beyaz adam, egemenliğini kaybediyordu artık. Bu zafiyetin ve yetersizliğin anlaşılması, Asya'da Avrupa'nın egemenliğine karşı oluşturulan isyanların temelini ve yayılmasının ana kaynağını oluşturuyordu.

Burma'nın Düşüşü

Britanya'nın Burma'yı kaybetmesi, Malaya'nın düşmesinin doğal bir sonucuydu ve Japonlara, Pasifik'e ve Çin'e giriş kapılarını ele geçirme harekâtlarını tamamlama olanağı tanımış oluyordu. Böylece amaçladıkları ve tahayyül ettikleri büyük savunma çemberini tamamlamış oluyorlardı. Her ne kadar Burma harekâtı, Malaya'nın düşmesinin bir devamı niteliğindeyse de, bu muharebe müstakil olarak Korgeneral S. Iida'nın emrindeki 15'inci Ordu'ya verildi.

İki tümenden oluşan ordu lojistik birlikleriyle birlikte toplam ancak 35.000 kişiyi buluyordu. Görevi, Kra Kıstakı da dahil olmak üzere Tayland'ı işgal etmek ve güneye doğru inen 25'inci Ordu'nun arkasını örtmekti. Ondan sonra 15'inci Ordu öncelikli hedef olarak Burma'ya ve başkenti olan Rangun'a yönelecekti.

Japonların bu kadar az kuvvetle bu denli tehlikeye girmesinin gerekçesi, Burma'yı savunan birliklerin hem sayı hem de nitelik olarak çok yetersiz olmasıydı. Başlangıçta, bu kuvvetler, çoğu burada eğitilen Burmalı birlikler ve sadece iki İngiliz taburuyla bir Hint tugayından oluşuyordu. Bu arada

ikinci bir Hint tugayı ihtiyatı oluşturmak için yoldaydı. Tehlike başgösterdiğinde, mevcut takviye kuvvetlerinin çoğu Malaya'ya gönderildi. Ancak bu kuvvetler, Singapur'u savunmak için geç kalmışlardı. Daha önce yardıma gönderileceği söz verilen 17'nci Hint Tümeni, Burma'ya ancak Ocak ayının sonlarına doğru varabildi. O da eksik ve eğitimsiz birlikleriyle. Havadaki durum ise daha da kötüydü. Burma'daki uçak sayısı sadece otuz yedi idi. Başlangıçta otuz yedi adet uçakla 100 adet Japon uçağına karşı koymaya çalışacak bu uçaklara, Ocak ayının başlarında Manila'nın düşmesiyle ancak 35 uçak daha eklenebilmişti.

Japonya'nın, Burma'yı işgali Aralık'ın ortalarında başladı. Harekâtta izlenecek taktik şöyleydi: 15'inci Ordu'nun bir kısmı batıda bulunan Tenasserim'e girerek burada bulunan üç önemli havaalanını ele geçirecek ve böylece İngiliz hava takviyesinin Malaya'ya ulaşmasını engelleyecekti. 23 ve 25 Aralık günleri Japonlar, Rangun'a çok şiddetli hava taarruzlarında bulundular. Bu taarruzlar, savunma mevzilerinde çalışan Hintli işçilerin buradaki çalışmaları terk etmesine ve yolları tıkamasına neden oldu. 20 Ocak'ta Tayland'dan Moulmein'e taarruz başlatıldı. 31 Ocak'ta burası işgal edildi. Ancak karmaşadan yararlanan birlikler felaketten ve esir olmaktan kıl payı kurtuldular.

Aralık ayının sonunda Wavell, Hindistan'daki Kurmay Başkanı Korgeneral Hutton'u, komutayı alması için Burma'ya gönderdi. O da, Moulmein'i savunan birlikleri, yeni gelen 17'nci Hint Tümeni komutanı Smyth'in komutasına verdi.

Moulmein'in düşmesinden sonra Japonlar, kuzeybatıya doğru ilerlediler, yakınlarda bulunan Saluen Nehri'nin üzerindeki geçiş noktalarını ve kırk kilometrelik alanı Şubat'ın ilk on beş gününde elde ettiler. Smyth, birliklerini stratejik açıdan uygun bir yere çekip, tekrar tertiplenip ve mevzilendirmek için plan yapıyordu. Ancak, çok dar olan Bilin Nehri üzerinde, böylesine bir çekilmenin gerektirdiği savunma hazırlıklarını yapabilecek kadar süre içerisinde, çekilme iznini alamadı. Bu fırsat kaçırılmıştı. Ondan sonra Rangun'dan yüz kilometre ve mevcut mevzilerden elli kilometre geride bulunan iki kilometre genişliğindeki Sittang Nehri'ne birlikleri geri çekme çabası başlamıştı. İngilizlerin bu geciken geri çekilme kararları sonucunda, Japonlar kanat harekâtlarını ormanlık bölge üzerinden icra etmedeki riske ve hayati önemdeki Sittang Köprüsü'nün havaya uçurulmasına karşın, İngiliz birliklerinin önünü kesmişlerdir. Ancak, 3500 kişi geri çekilebilmişti. Bu 3500 kişiden yarısının hâlâ silahları vardı. 4 Mart'ta Japonlar, başarılarını genişleterek, Smyth'in ordusundan kalan askerlerin bulunduğu demiryolu ve karayolu kavşağı olan Pegu'ya vardılar ve burayı kuşattılar.

Ertesi gün General Harold Alexander, Burma'ya görevi General Hut-

ton'dan devralmaya geldi. Churchill tarafından verilen böylesine acil bir karar, içinde bulunan koşullar çerçevesinde oldukça doğaldı. Fakat bu General Hutton'a karşı yapılan bir haksızlıktı. Çünkü Hutton sadece Rangun'u elde tutamama ihtimalini belirtmekle kalmamış, Rangun'un 600 kilometre kuzeyinde bulunan Mandalay bölgesine ikmal maddeleri gönderme basiretini gösterirken, aynı zamanda da, Hindistan'da bulunan Manipur Devleti'yle Mandalay arasındaki yol çalışmalarına da hız vermiştir. Bu dönemde ve daha öncesinde, İngiltere Wavell'in, Japonların yeteneklerini ve gücünü çok abartan değerlendirmelerinin etkisinde kalmıştı. Oysa bu doğru değildi, çok başarılı bir taktik harekâtla Japonlar alt edilebilirdi.

Alexander Burma'ya vardığında, ilk olarak Rangun'un elde tutulmasını ve taarruzla durumun düzeltilmesini emretti. Ancak bu harekâta sadece girişilebildi. Yeni gelen 7'nci Zırhlı Tugay'ın çok üstün gayretlerine karşın pek az başarı sağlanabildi. Ve çok kısa bir süre sonra Alexander, Hutton'un söylediğine geldi. 6 Mart öğleden sonra, Rangun'un tahliyesini emretti. Ertesi gün, bütün stratejik tesis ve noktalar imha edildi. Böylece 8 Mart'ta, Japonlarda şaşkınlık içinde bu terk edilmiş kente girdiler. Yine de, Japon kuşatmasından bir gedik bularak Prome yoluyla kuzeye kaçan birlikler kaçtıkları için talihli sayılırlardı.

Şimdi, bu dönemde geçici bir duraklama vardı. Japonlar 18 ve 56'ncı tü-

Burma'nın fethinde Japon tankları.

menlerle takviye edilmişlerdi. Ayrıca kendilerini desteklemek için iki tank alayı gönderilmiş, uçak sayısı iki katına, 400 adede çıkarılmıştı. İngilizler ise çok az takviye edilmişti. Havada ise eksik kadrolu üç avcı filosu ve General Çan Kay Şek'in ödünç verdiği Amerikan Gönüllüler Grubu'na ait iki filonun toplam kırk dört adet Hurricane ve Tomahawk ile Japonların Rangun'a düzenledikleri hava taarruzlarına başarıyla karşı koymuş ve kendilerinden üstün olan Japonlara daha fazla zayiat verdirmişlerdir. Fakat, Rangun'un terk edilmesiyle birlikte İngiliz birliklerin büyük bir kısmı, Mart ayının sonlarında toplam 150 adet avcı ve bombardıman uçağının takviye olarak gönderildiği Hindistan'a geri çekilmişlerdi. Rangun'un kaybedilmesiyle, erken uyarı sistemleri felç olmuş böylece, daha önce de Malaya'da başlarına geldiği gibi arta kalan İngiliz uçakları, Japonlara karşı etkili bir direnişte bulunamamışlardı.

Nisan ayının başlarında, takviyeli 15'inci Japon Ordusu, kuzeye Mandalay'a doğru yürüyüşe geçti. Amacı, Çin'e açılan Burma Yolu'nu kesmekti. Şimdi toplam kuvveti 60.000'i bulan İngiliz birlikleri, Mandalay'ın 225 kilometre güneyinde bulunan doğu-batı hattını, doğu kanatlarındaki Çin birlikleri yardımıyla tutmaktaydı. Fakat Nisan ayının ortasında Japonlar, İngilizlerin batı yakasından dolanarak bölgeyi kuşattılar ve Yenangyaung petrol bölgesini ele geçirdiler. Çan Kay Şek'in sağ kolu olan Amerikalı General Joseph Stilwell, tasarladığı planla, Japon birliklerinin Sittang Nehri'ne kadar ulaşmalarına olanak sağlayacak ve onları kıskaç harekâtıyla tuzağa düşürecekti. Ancak, Japonlar daha erken davrandılar ve doğu cephesine doğru düzenledikleri çok daha geniş bir kanat taarruzuyla, Burma Yolu üzerindeki Lashio'ya ulaşmayı hedeflediler. Doğu kanadında çok hızlı bir geri çekilme meydana geldi. Bunun sonucunda ne Lashio'nun ne de Çin'e doğru uzanan ana ikmal yolunun elde kalabileceği anlaşıldı.

Bunun üzerine General Alexander çok akıllıca davranarak Hindistan sınırına çekilmeye karar verdi. Japonların bekledikleri gibi Mandalay'da direnmedi. 300 kilometreyi aşan bu uzun geri çekilme, artçıların kontrolünde 26 Nisan'da başladı. İrawadi Nehri üzerindeki Ava köprüsü, Japonların, kanatlardan yürüttüğü harekât sonucu Lashio'ya ulaşmalarından bir gün önce, 30 Nisan'da havaya uçuruldu.

Şimdi asıl sorun, Mayıs ortasında başlayacak, hem nehirleri hem de yolları kullanılmaz hale sokacak muson yağmurlarından önce Hindistan sınırına ve Assam'a ulaşmaktı. Japonlar Chindwin Nehri'ni takip ederek geri çekilme harekâtını bozguna dönüştürmek istiyordu, fakat İngiliz artçı birlikleri, yaptıkları şaşırtmalar sayesinde, muson yağmurları başlamadan bir hafta önce, Tamu'ya ulaştılar. Geri çekilmenin son aşamasında bütün tanklarını ve teçhizatlarının çoğunu kaybettiler. Fakat, askerlerin çoğu kurtuldu.

Yine de, Burma muharebelerindeki zayiat Japonların üç katıydı. Yani 4500'e karşılık 13.500. Burma'da, yaklaşık 1500 kilometreye yaklaşan bu geri çekilmenin gerçekleştirilebilmesi, büyük ölçüde 7'nci Zırhlı Tugay tarafından yapılan karşı taarruz,müteaddit müdahaleler ve Rangun'un terk edilmesinden sonra icrasına karar verilen geri çekilmenin çok soğukkanlıca yürütülebilmesi sayesinde olmuştu.

Seylan ve Hint Okyanusu

Burma'daki Japon birlikleri karşı konulmaz bir şekilde Rangun'dan Mandalay'a doğru ilerlerken İngilizler de Japon Donanması'nın Hint Okyanusu'na girişinden dolayı büyük bir tedirginlik içindeydi. Hindistan'ın güneydoğu açıklarında büyük bir ada olan Seylan, İngilizler açısından çok önemli bir stratejik noktaydı. Çünkü bu ada Japonların, hem İngiliz birliklerini tehdit edebileceği hem Orta Doğu ve Güney Afrika ikmal yollarını kesebileceği hem de İngilizlerin Hindistan ve Avustralya giriş yollarını kontrol altına alabileceği bir adaydı. Ayrıca, Malaya'nın kaybedilmesinden sonra, kauçuk ihtiyacı yönünden Seylan, İngilizler için çok daha büyük bir önem arz etmeye başlamıştı.

İngiliz Genelkurmayı Wavell'e, Seylan'ın elde tutulmasının gerekliliğinin Kalküta'dan daha fazla olduğu bildirmişti. Bu nedenle, altı tugaylık bir kuvvet Seylan'ı savunmak için görevlendirildi. Mevcut durumda İngilizlerin Burma'daki ve Hindistan'daki birlikleri çok yetersizdi. Bundan başka, Seylan'da, Amiral James Somerville'nin komutası altında, beş ana muharebe gemisi (gerçi dördü eski modeldi) ve üç uçak gemisinden oluşan yeni bir deniz gücü oluşturulmuştu.

Aynı zamanda, Japonlar Selebes'ten Hint Okyanusu'na doğru düzenleyecekleri bir taarruza daha güçlü olarak hazırlanıyorlardı. Kuvvetleri, Pearl Harbor baskınında kullanılan beş uçak gemisi ve dört ana muharebe gemisinden oluşuyordu. Bu koşullar altında, Seylan'ın elde tutulabilmesi olanakları pek zayıf gözüküyordu. Fakak bu tehdit ne çok ciddiydi ne de öylesine çok büyüktü. Zira, Japon deniz taarruzu esasında savunma amaçlıydı. Seylan'ın işgalini gerçekleştirebilecek özellikte birlikleri yoktu. Amaçları, burada toparlanmaya ve tesis edilmeye çalışılan İngiliz deniz gücünü dağıtmak, Rangun'a deniz yoluyla gitmekte olan takviye kuvvetlerini korumaktı.

1 Nisan'da taarruz bekleyen Sommerville'nin birlikleri iki kısma ayrılmıştı. Daha hızlı ve etkili olanlar A Grubu idi. Bu A Grubu, Seylan'ın 1000 kilometre güneybatısında gizli üs olan Addu Atol'üne yakıt ikmaline gidene dek devriye görevi yapacaktı. Beklenen Japon saldırısı, 5 Nisan'da geldi.

Yüzü aşkın Japon uçağı Colombo'daki limana taarruz ettiler, bu taarruzda kendilerine karşı koyan İngiliz uçaklarını püskürttükleri gibi çok ta ağır kayıplar verdirdiler. Öğleden sonra elli bombardıman uçağından oluşan ve iki İngiliz kruvazörünü batıran müteakip Japon taarruzu geldi. Somerville'nin iki kısımdan oluşan ve müdahale etmekte geç kalan birlikleri o zaman çekildiler. Eski ana muharebe gemileri Doğu Afrika'ya, hızlı olanları Bombay'a çekildiler.

Bu ise İngilizlerin uğradıkları, çok ağır ve aşağılayıcı yenilgilerden bir başkasıydı. Şans eseri bu yenilgi daha da ileri gitmedi. Aslında, eğer İngilizler Seylan'da, eski ve ilkel gemilerden oluşan bir deniz üssü tesis etmemiş olsalardı, Japonların hiçbir planında yer almadığından böyle taarruza uğramamış olacaklardı.

Bu gelişmelerin diğer bir sonucu da, İngilizlerin Fransızlarla olan ilişkisini gerilime sokmasıdır. İngiliz ve Fransızların oluşturduğu birleşik donanmanın, Japonların kuzeyde Fransızların olan Madagaskar'ı işgal etmesi ihtimalini ortadan kaldırmak ve önlemek için Diego Suarez limanını ele geçirmeye gönderilmesi, ilişkileri iyice gerginleştirmişti. Mayıs ayındaki bu oldukça zahmetli ve maliyetli olan harekâtı, Eylül ayında adanın tamamını işgale yönelik bir başka harekât izlemişti.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Dönüm Noktası (1942)

FİNLANDİYA
Helsinki
LADOGA GÖLÜ
FİNLANDİYA KÖRFEZİ
Leningrad
Volkhov
Tihvin
Tallinn
ESTONYA
KUZEY ORDU GRUBU
PEİPUS GÖLÜ
Volkhov
Novgorod
Pskov
Staraya Russa
Ribinsk
Volga
LETONYA
Riga
Ostashkov
Kalinin
Kholm
Dvina
Velikye Luki
Rjev
Klin
Demidov
Vyazma
Moskova
LİTVANYA
Smolensk
Kaunas
Vitebsk
Kaluga
Tula
Ryazan
Minsk
Mogilyov
Roslavl
MERKEZ ORDU GRUBU
Dnyeper
Bryansk
Tambov
BEYAZ RUSYA
Desne
Oryol
Livny
Yelets
Pinsk
Gomel
Pripyat
Kursk
Voronej
Berezina
POLONYA
Rovno
Konotop
Jitomir
Kiev
Don
Harkov
GÜNEY ORDU GRUBU
Izyum
Dnyester
Dnyeper
Dnyepropetrovsk
Donets
UKRAYNA
Zaporozhe
Kirovograd
Taganrog
Rostov
MACARİSTAN
MOLDAVYA
Kişinyov
Mariupol
Odessa
AZAK DENİZİ
ROMANYA
KIRIM
Kerç
Novorossiysk
Bükreş
KARADENİZ
Sivastopol
RUSYA: ARALIK 1941
NİSAN 1942
0 Mil
200
0 Km
300
5 ARALIK 1941, ALMAN ORDULARI'NIN ULAŞTIĞI SINIR
5 ARALIK 1941 - NİSAN 1942 ARASINDA RUSLARIN İŞGALİ ALTINDA BULUNAN TOPRAKLAR

ON SEKİZİNCİ KISIM

Rusya'nın Kaderi Değişiyor

1940 yılında baharla birlikte Almanlar 9 Nisan'da, Norveç ve Danimarka'ya taarruza geçmişlerdi. 1941'de, 6 Nisan'da bu kez Balkanlar'a saldırdılar. Fakat 1942 yılının baharında böyle bir taarruz söz konusu değildi artık. 1941 yılında Rusya'ya giriştikleri taarruz sonucunda umdukları zafere çok çabuk kavuşamayınca ve oradaki kuvvetlerini amaçladıkları sürede çekip başka bölgelere sevk edemeyince, Almanlar arasında gerilim ve soru işaretleri ortaya çıkmaya başlamıştı. Zira, her ne kadar baharın başlangıcında, Rusya cephesinde gerçekleştirilebilecek bir taarruzunun ertelenebilmesi için, olumsuz hava koşulları bir mazeret teşkil edebiliyorsa da, İngiltere'nin, Akdeniz'deki zayıf durumu karşısında bu bölgelerde muhtemel bir Alman taarruzunun ertelenmesi ya da icra edilmemesi için hiçbir haklı gerekçe olamazdı. Ancak, bu bölgede Almanların hiçbir faaliyetine rastlanmadı.

Rusya'nın harekât bölgesinde ise, her ne kadar yavaşlama eğilimi gösterse de, Kızıl Ordu'nun kış karşı taarruzu Aralık'tan bu yana üç aydır devam etmekteydi. Mart ayında, bazı bölgelerde 225 kilometreye varan ilerlemeler kaydetmişti. Ancak, Rusların Almanların arkalarında kendilerini bir tehdit unsuru olarak hissettirmelerine ve onları sıkıştırmalarına karşın, Almanlar Schlüsselburg, Novgorod, Rjev, Vyazma, Bryansk, Oryol, Kursk, Harkov ve Taganrog gibi ana garnizonlardaki üstünlüklerini sürdürüyorlar ve bu noktaları ellerinde tutuyorlardı.

Bu bölgeler taktik açıdan çok güçlü engeller olduğu gibi stratejik açıdan da hakim noktalardı. Çünkü, ulaşım tesislerinin çok yetersiz olduğu bu ülkede, bu bölgeler çok önemli ulaşım ağını kapsayan yerlerdi.

Kızıl Ordu söz konusu garnizonların gücünü, ele geçirecek kadar zayıf-

latamadığından, ülke topraklarının derinliklerinde yaptıkları ilerlemeler, daha sonra kendi aleyhlerine dönmüştü. Rusların ilerleme esnasındaki düzenledikleri mevziler, Almanların ellerinde tuttukları garnizonlara oranla daha zor savunulabilen yerlerdi, böylece bu yerleri elde tutmak için çok asker gerekiyordu. Aynı zamanda bu tertiplenme, Almanların elinde bulundurduğu garnizonlardan düzenlenen harekâtların, kanatlardan Rus birliklerine taarruz etme olanağını veriyordu.

1942 yılının ilkbaharında, Rus cephesindeki durum, neredeyse Norveç kıyılarının aynısıydı. Fiyordların kara parçasının içlerine girmesi gibi Rus birlikleri de Alman cephelerine benzer şekilde çeşitli yerlerden girmiş durumdaydı. Almanların, ilerleyen Rus birliklerini bu şekilde durdurması, modern muharebe tekniklerinin ustaca, cesurca icra edildiğinde ve yeterli silahla desteklendiğinde ne denli başarılı olabileceğinin en büyük kanıtıydı. Bu aynı zamanda, Almanların 1941 yılında taarruzun ta başında, Ruslara en zayıf yönlerinden saldırdığından dolayı başarılı olduğunu öne süren iddiayı da temelinden çürütüyordu.

Geçmişte, Hitler'in herhangi bir şekilde geri çekilmeyi yasaklamış olması, Alman birliklerinin kendilerine olan güvenini sağlaması yönünden yararlı olmuş ve muhtemel bir çöküşten de korumuştu.

Yine de, Almanlar bu katı savunmanın bedelini pek de ucuz ödememişlerdi. Bu başarı, aynı tarz bir savunmanın müteakip kış ayları koşullarında da uygulandığında başarılı olabileceği inancını ve tezini güçlendirmişti. Bu savunmanın başka zor ve sıkıntılı aynı zamanda tehlikeli bir yönü de, hava kuvvetlerinin, kış ayları içerisinde icra edilen bu muharebe esnasında çoğu tecrit altında bulunan bölgelere ve şehirlere malzeme ikmali yapmak zorunda olmasıydı. Kötü hava koşulları nedeniyle kaza oranları çok yüksek oluyordu. Uçaklar sadece iyi hava koşullarından yararlanarak ikmal yapmak istediklerinden, önlerine sınırlı şekilde çıkan iyi hava koşulları nedeniyle aynı anda çok sayıda uçak ikmal işine tahsis ediliyordu.Bu da kaza oranlarının yükselmesine yol açıyordu.İleri cephe bölgesinde bulunan mevcut bütün mevzilere, ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan böylesine büyük bir çapta hava taşımacılığı, Alman Hava Kuvvetleri'nin nakliye birliklerine zarar vermiş ve deneyimli hava birliklerini diğer muharebe alanlarına kaydırması Rusya cephesindeki hava hâkimiyetini sınırlamıştır.

Henüz tam anlamıyla muharebeye hazır olmayan Alman Ordusu'nun üzerindeki kış muharebelerinin müthiş olumsuz etkisi diğer alanlarda da kendini gösteriyordu. Daha kış sona ermeden birçok tümenin gücü neredeyse üçte bire inmişti. Zaten hiçbir zaman da yüzde yüz güçlerine kavuşamayacaklardı. Herhangi etkin bir harekâta girişmeleri için yeterli güce ulaşmaları ise ancak yazın olabilecekti. Bundan başka, Almanya'da eğitilen ve

hazırlanan ilave tümenlerin toplamı hiçbir zaman doğruyu yansıtmıyordu. 1942 yılında ve sonrasında, çok şiddetli çarpışmalarda neredeyse savaşma kapasitelerini yitirmek üzere olan tümenlerin varlıkları, eksiklikleri hiç tamamlanmadan devam ettirilmiştir. Bu kâğıt üzerinde var olan tümenlerin çoğu kez iki ya da üç taburu vardı.

Alman Komuta Heyeti Hitler'e, 1942 yılında taarruzun tekrar devam etmesi durumunda, ilave 800.000 askere ihtiyaç duyulduğunu bildirdiler. Alman Silah Üretim Bakanı Albert Speer ise, bu kadar insanın fabrikalardan alınıp cepheye gönderilmesinin olanaksız olduğunu bildirdi.

Bu açık, ordudaki kadrolarda yapılan çok kökten bir değişiklikle kapatıldı. Piyade tümenleri dokuz taburdan yedi tabura indirildi. Piyade bölüklerinin mevcutları en fazla 80 asker olarak belirlendi. Oysa önceden 180 kişiydi. Bu indirim iki amaçlıydı; şiddetli çarpışmalar sonucu kaybettikleri subayların yerine geçen subaylar böylesine büyüklükteki bölükleri sevk ve idarede zorlanıyorlardı. Diğer amaç ise büyük kayıpların, fazla mevcutlu bölüklerde meydana geldiği saptanmıştı. Ancak, fazla mevcutlu bölüklerin muharebeye katkısı mevcutları oranında olmuyordu.

Taburların ve askerlerin mevcutlarında gerçekleştirilen indirim, müteakip yıllarda Müttefik İstihbarat Teşkilatları' ndaki durum değerlendirmelerinde, Alman tümenleriyle kendi tümenlerinin aynı büyüklükte olduğunu varsayma eğiliminde olma yanlışını getirmiştir. Aslında, iki Alman tümenini bir İngiliz ya da Amerikan tümeniyle aynı büyüklükte olduğunu kabul etmek daha doğru bir yaklaşım olmuş olacaktı.

1942 yılında Alman Ordusu'nun tank sayısı artmış gibiydi. Bu gerçek bir artıştan ziyade yanıltıcı bir durumdu. Daha önce bildirilen rakamlar doğru değildi. Kış esnasında iki yeni zırhlı tümen, atlı süvari tümeninin lağv edilmesi suretiyle oluşturulmuştu. Motorize piyade tümenlerinin tank miktarlarına bazı ilaveler yapıldı, fakat bu ilaveler sayesinde mevcut yirmi zırhlı tümenden ancak yarısı tankça güçlendirilebilmişti.

Böylece, Almanların güç dengesi, taarruzun devamı için pek güven verici düzeyde değildi. Çok yoğun çabalarına karşın, asker mevcudu yönüyle bile eski durumlarına ancak kavuşabildiler. Bir başka taarruz ya da muharebeye giriştiklerinde meydana gelecek zayiatı karşılamaları için gerekli ihtiyatları yoktu. Daha da büyük dezavantajları ise Rusya'nın işgali için gerekli olan, taarruzun iki ana destek unsurundan yoksundular: hava kuvvetleri ve zırhlı birlikler.

Bu olumsuz koşullar, Alman Komuta Kademesi tarafından anlaşılmıştı, fakat en üst düzey komutanlar Hitler'i etkileyecek güçlerini çoktan kaybetmişlerdi. Hitler'in baskısı, onların dayanamayacağı kadar çok olduğu gibi olayların baskısı da Hitler'in karşı koyamayacağı seviyede idi.

1942 yılında, taarruza devam edip etmeme tartışması 1941 yılının Kasım ayında ve hatta, Moskova'nın işgal edilmesi için girişilen taarruzdan önce bile hâlâ tartışılıyordu. Rundstedt, 1941 yılının Kasım ayında sadece savunmanın değiştirilmesinin tartışılmadığını, aynı zamanda Polonya'daki ilk taarruz çıkış hattına çekilmenin gereğinin tavsiye edildiğini ileri sürmekte ve Leeb'in de bunu kabul ettiğini belirtmektedir. Her ne kadar, diğer generaller bu kadar köklü bir değişikliği desteklemedilerse de, birçoğu bu Rusya savaşının kendilerini nereye sürüklediği konusunda, giderek artan bir endişeye kapılmaya başlamışlar ve taarruzun sürdürülmesi için pek istekli gözükmemişlerdir. Moskova'ya, Aralık ayında yapılan taarruzun başarısız olması ve kış ayındaki diğer başarısız denemeler generallerin kuşkularını iyiden iyiye arttırmıştı.

Fakat yüksek komuta heyetindeki bu muhalefet, 1941 yılının başarısız taarruzlarından sonra yapılan değişikliklerle bastırıldı. Hitler, Rundstedt'in Kafkasya'ya doğru inmek ve Mius Nehri'ndeki savunma hattına kadar çekilme önerisini reddetti ve kendisini tersledi ve bunun üzerine Rundsted istifasını istedi ve Hitler istifasını kabul etti. Rundstedt ayrıldığı zaman ayrılış tarzı ve zamanı yönünden yine nispeten talihli sayılırdı. Tüm taarruzun başarısızlığı tam anlamıyla ortaya çıkıp, dünya farkına varınca, 19 Aralık'ta, bu Brauchitsch'in başarısızlığı olarak kamuoyuna resmen açıklandı ve suçlandı. Bu davranış iki amaçlıydı. Birincisi Hitler'e bir günah keçisi bulmak, diğeri ise Alman Kara Kuvvetleri'nin komutasının doğrudan Hitler'e verilmesini sağlamaktı. Hitler'i, Moskova'yı son kez işgal etme girişiminde büyük bir istekle destekleyen Bock'un Aralık ortalarında midesinden hasta olduğu bildirildi ve 20 Aralık'ta istifası kabul edildi. Leeb, şimdilik yerinde kalıyordu. Leningrad'ın ele geçirilmemesinden dolayı Leeb'i suçlamak pek mümkün değildi. Çünkü, Leningrad'a taarruz tam başlamak üzereyken, Hitler tarafından, sokak muharebelerinde çok zayiat verilebilir endişesiyle iptal edilmişti. Fakat, bu arada Leeb, Hitler'in Demyansk'tan geri çekilmek için ikna edilebilmesinin olanaksız olduğunu anlamıştı. Ve affını istedi.

Kara Kuvvetleri Komutanı Brauchitsch ve üç ordu grup komutanının ayrılması, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Halder'in Hitler'i frenleyen ve sınırlayan etkisini azaltmıştı. Bu neden ve Hitler'in avantajı, bu komutanların haleflerini tamamen Hitler'in emirlerine amade kılmıştı. Hitler, insanları terfi ettirmekle, kendi denetimi ve etkisi altına almayı çok iyi biliyordu. Profesyonel bir hırs bu şekildeki bir özendirmeye çok az direnebiliyordu.

Rundstedt'in yerine Reichenau, Bock'un yerine Kluge ve daha sonra Leeb'in yerine Küchler geçti. Bock'un, Merkez Ordu Grubu Komutanlığı'ndan hastalık nedeniyle geçici olarak ayrılmasından sonra Rundstedt'in

yerine geçen Reichenau Ocak ayında ani kalp krizinden ölünce, Bock onun yerine tekrar atandı. Bununla beraber Bock, Temmuz ayında güneydeki kuvvetler yazın yapılacak taarruzlar için tekrar teşkilatlandığında nihai olarak görevden uzaklaştırıldı. Bu yeniden teşkilatlanmada özel bir "A Ordu Grubu" Güney Ordu Grubu'ndan yararlanılarak teşkil edildi. Ve bu ordu grubu Kafkasya'ya ilerleyecekti ve komutası Mareşal List'e verildi. "Güney Ordu Grubu"ndan kalanlar ise o zaman tekrar "B Ordu Grubu" adı altında düzenlenip önce Bock'un, sonra da Weichs'in komutasına verildi.

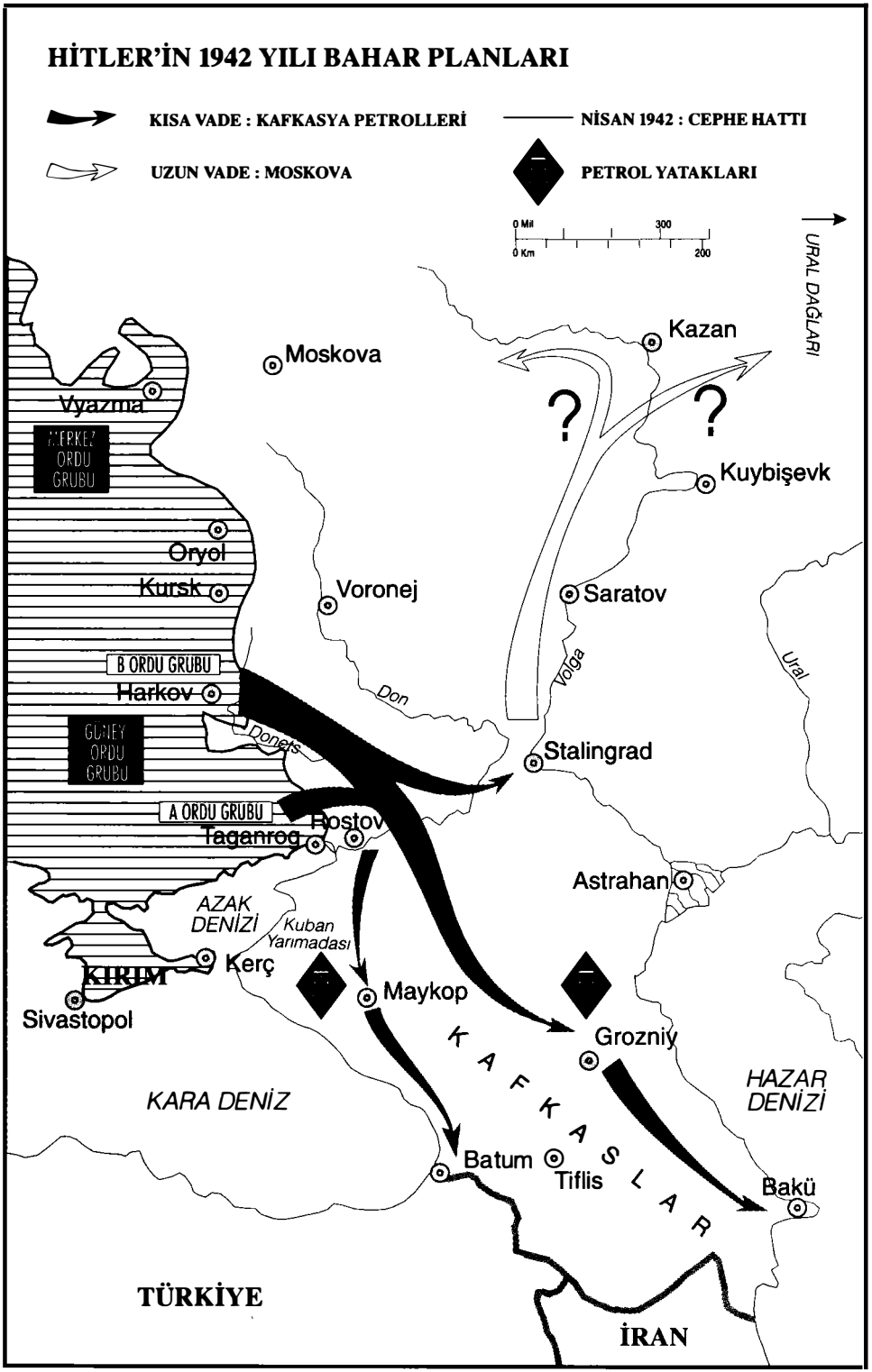
Bir başka büyük taarruzun yapılmasına 1942 yılının ilk aylarında karar verildi.Hitler'in kararını ekonomik uzmanlar etkiledi. Onlar Hitler'e, Almanya'nın savaşı ancak Kafkasya'dan petrol ve buğday tedarik etmekle sürdürebileceklerini belirttiler. Ancak, üç yıl daha süren savaş boyunca Kafkasya petrol bölgesini elde tutma başarısı gösterilemeyince bu görüş hataya dönüşmüştü. Fakat, Hitler ekonomik konularda daha tepkiseldi. Çünkü, ekonomik olarak ileri sürülen savlar onun taarruz ruhuyla çakışıyordu. Geri çekilmenin yararı ne olursa olsun, Hitler bundan nefret ediyordu. Generallerin bütün uyarılarına karşın Hitler, tekrar taarruz etmekten başka seçeneğin kalmadığına inanmıştı.

Taarruz kararını verdikten sonra Hitler, Ruslar hakkında kendisine ulaşan bilgilerden rahatsız olmaya ve aşırı duyarlılık geliştirmeye başlamıştı. Örneğin, Alman İstihbarat Teşkilatı'nın verdiği habere göre, Rusya'nın fabrikalarında ayda 600 ila 700 arasında tank imal ediliyordu. Fakat Halder, bu konudaki kanıtları gösterdiğinde, Hitler, masayı yumruklamış ve bu çaptaki bir üretimin olanaksız olduğunu söylemişti. Çünkü, Hitler, inanmak istemediği bir şeye inanmazdı.

Bununla beraber Hitler, son bilgiler ışığında, yeni taarruzun kapsamını sınırladı. İlkbaharın başlarında tasarlandığı gibi taarruz bütün cephe boyunca değil kanatlardan icra edilecekti.

Asıl taarruz, Karadeniz'de bulunan güney cephesinden başlayacak, Don ve Donets havzaları arasından ilerleyecekti. Aşağı Don havzasına ulaşıp burayı aştıktan sonra, harekât güneye, Kafkasya petrol bölgesine yönelirken, diğer kol doğuya, Volga üzerindeki Stalingrad'a yönelecekti.

Hitler bu iki koldan yürütülen harekâtı planlarken, gönlünde ikili bir amaç yatıyordu. Stalingrad yolunu açarak bir yandan Moskova'yı savunan ve çevreleyen Rus ordularının üzerine yürümek, diğer taraftan ise Urallar'a sarkmak istiyordu. Ancak çok yoğun tartışmalardan sonra, Halder Hitler'i, bu planın uygulanması olanaksız bir ihtiras olduğu konusunda ikna etti. Sonuçta, harekâtın hedefi, Stalingrad'ın güvenliğini sağlayabilecek stratejik noktaların ele geçirilmesiyle sınırlandırıldı. Bundan başka, Stalingrad'ın işgali, Kafkaslar'ın ele geçirilmesi için kanat güvenliğini sağlayabilecek bir

HİTLER'İN 1942 YILI BAHAR PLANLARI
KISA VADE : KAFKASYA PETROLLERİ
NİSAN 1942 : CEPHE HATTI
UZUN VADE : MOSKOVA
PETROL YATAKLARI
0 Mil
300
0 Km
200
URAL DAĞLARI
Moskova
Kazan
Vyazma
MERKEZ ORDU GRUBU
Kuybişevk
Oryol
Kursk
Voronej
Saratov
B ORDU GRUBU
Harkov
Don
Volga
Ural
GÜNEY ORDU GRUBU
Donets
Stalingrad
A ORDU GRUBU
Taganrog
Rostov
Astrahan
AZAK DENİZİ
Kuban Yarımadası
KIRIM
Kerç
Maykop
Grozniy
Sivastopol
KARA DENİZ
KAFKASLAR
HAZAR DENİZİ
Batum
Tiflis
Bakü
TÜRKİYE
İRAN

stratejik bölge tanımlaması çerçevesinde değerlendirilecekti. Zira Stalingrad, Don ve Volga arasında yer alan bir köprü görevi görüyor ve bu bölgenin en stratejik noktasını teşkil ediyordu.

Aynı zamanda, Hitler'in 1942 yılı planlarında yazın Leningrad'ı ele geçirmeyi amaçlayan bir de tali taarruz vardı. İtibarının dışında, bu harekâtın temel gerekçesi karadan, Finlandiya ile irtibat sağlamak, tecrit edilmiş konumunu rahatlatmaktı.

Bunun dışında kalan tüm Doğu cephesinde Alman orduları savunmada kalacak ve sadece mevzilerini kuvvetlendirecekti. Kısaca, 1942 yılı Alman taarruzu iki kanat harekâtıyla sınırlı kalacaktı. Bu sınırlamanın temel nedeni, Alman ihtiyat birliklerinin tükenmeye başlamasıydı. Bundan başka, güneye doğru yapılmasına niyetlenen kanat taarruzu, ancak Alman müttefiklerinin geri bölgelerini desteklemeleriyle mümkündü. Böylelikle, Almanların Rusya'nın derinliklerine doğru ilerlerken arkaları da emniyete alınmış olabilecekti.

Bir kanattan taarruz ederken, karşıdaki düşmanın cephesine aynı anda herhangi bir harekâtta bulunulmaması, Alman generallerinin gençliklerinden bu yana öğrendiklerine ters düşüyordu. Generallere daha da vahim gelen, kanat taarruzunun asıl Rus ordularıyla, Karadeniz arasında kalan bölgede icra edilecek olmasıydı. Hatta, Alman generallerini bundan da fazla rahatsız ve tedirgin eden diğer konu, bu içlere doğru düzenlenecek kanat taarruzunun büyük ölçüde Rumen, Macar ve İtalyan birliklerine dayanmasıydı. Hitler, generallerin kuşku dolu bu sorularını, Almanya'nın bu savaşta kendisini idame ettirmesinin yegâne temelinin bu Kafkas petrolleri olduğunu ileri süren kesin yargısıyla cevapladı. Yanlarını müttefik askerlere emanet etmenin tehlikelerine gelince, Hitler bu birliklerin Don hattını ve Stalingrad ve Kafkasya arasında kalan Volga hattını tutmak amacıyla görevlendirildiğini ifade etti. Stalingrad'ın ele geçirilmesi ve bu stratejik noktanın elde tutulması Alman birliklerine havale edilmişti.

Asıl taarruz öncesi 8 Mayıs'ta, Kırım'daki Alman birlikleri Kırım'ın doğu kısmı olan ve Rusların, Almanları sonbaharda durdurmayı başardıkları Kerç Yarımadası'nı işgal etmek için taarruza geçtiler. Bombardıman uçaklarının desteğinde, iyi hazırlanmış olan bu taarruz, Rusların savunmasında gedik açmayı başardı. Gedikten geçen Almanlar kuzeye yöneldiler ve kıyıya hapsettikleri düşmanı bombardıman uçaklarıyla çok geçmeden teslim olmaya mecbur bıraktılar. Böylece önü temizlenen Almanlar, yetmiş kilometre uzunluğundaki yarımadayı boydan boya geçtiler. Yarımadanın ucundan otuz kilometre uzakta bulunan tarihi "Tartar Çukuru" savunma hattında geçici olarak durdurulan Alman birlikleri Kerç'in kendisini 16 Mayıs'ta işgal ettiler, böylece Ruslar Kırım'dan, güneybatı uçta bulunan ve uzun za-

mandır tecrit altında bulunan Sivastopol kalesinin dışında temizlenmiş oluyordu.

Bu darbe, asıl hedefe varmada bir anlamda kaldıraç olarak düşünülmüştü. Kerç Yarımadası'ndan, Kafkasya'nın batı ucunu teşkil eden Kuban Yarımadası'na sıçranılmış olacaktı ve gerçekleştirilen işte buydu. Alman kuvvetleri bu yolları açmak için kullanılacaktı. Fakat, asıl taarruz o denli hızlı ilerledi ki, bu kaldıraç hareketine gerek kalmadı.

Alman ilerlemesinde önlerindeki alanın bu denli açık olmasındaki en büyük etken, 12 Mayıs'ta Paulus'un 6'ncı Ordusu'na karşı, Harkov'a doğru girişilen Rus taarruzuydu. Bu taarruzun sonucunda Sovyet Izyum bölgesi elden çıkmıştı. Bu taarruz, Almanların savunma ustalıklarının ve bu safhada Rus Ordusu'nun gücü göz önüne alınmadan kalkışılan zamansız bir çabanın ürünüydü. İhtiraslı hedefler ve aşırı beklentiler Mareşal Timoşenko'nun harekât emrinin ilk cümlesini şöyle başlatıyordu: "Birliklerime kesin taarruzu emrediyorum." Harkov taarruzunun uzaması Almanların işine yaramıştı. Çünkü bu taarruz, Rusların ihtiyatlarının büyük bölümünü kullanmasına yol açmış ve sonuçta birlikleri öldürücü bir darbeye karşı korumasız bırakmıştır. Ruslar, Harkov'daki Alman savunmalarını yarmış, kuzeybatı ve güneybatıya doğru yayılmışlardı. Hitler'in emriyle Paulus'un 6'ncı, Kleist'ın 1'inci Panzer Ordusu ve Bock'un ordusuyla girişilen karşı taarruz neticesinde Rus taarruzu durdurulmuştu. İki Rus ordusu ve diğer ikisinin birlikleri arasındaki irtibatlar kesilerek birlikler iki ana bölüme ayrıldı. Mayıs ayının sonunda 241.000 Kızıl Ordu askeri esir düşmüştü. Almanların asıl taarruza geçtikleri Haziran ayında, Rusların elinde bu taarruza karşı koyacak çok az ihtiyat kalmıştı.

Alman taarruzu hem zamanlama hem de taarruza giriştikleri yer olarak sekteye uğratılmıştı. Alman taarruzu, Taganrog kıyısından başlayıp, Donets boyunca Harkov ve Kursk'a doğru Güney Rusya'da tüm cephe boyunca gelişecek şekilde planlanmıştı. Bu kademeli bir muharebe cephesiydi. Solda, en arkada bulunan birlikler ilk önce harekâta başlayacaklardı. Sağda, daha önde bulunan birlikler sol kanattaki birliklerin kendilerine ulaşmasını bekleyecekler, fakat bu arada sağ kanat, sol kanadın ilerlemesinden dolayı burada doğacak zafiyetten dolayı muhtemel taarruza karşı yardımcı olacaktı.

Sağ kanatta Kırım'daki 11'inci Ordu ile birlikte 17'nci Ordu vardı. 17'nci Ordu'nun yanında, daha gerilerde, 1'inci Panzer Ordusu vardı. 9 Temmuz'dan sonra, bu iki ordunun oluşturduğu, List'in "A Ordu Grubu"nun hedefi, Kafkasya'nın işgaliydi. Solunda ise, 4'üncü Panzer Ordusu, 6'ncı Ordu, 2'nci Ordu ve 2'nci Macar Ordusu'nun oluşturduğu Bock'un "B Ordu Grubu" vardı. İki panzer ordusu, Almanların arka kanatlarından Rusların en ileride bulunan birliklerine taarruz edecekler, 1'inci Panzer Ordusu Har-

kov bölgesinden girerken 4'üncü Panzer Ordusu Kursk bölgesine girecekti. Piyade orduları ise panzer ordularını takip edecek ve onları destekleyecekti.

Asıl taarruz öncesi 7 Haziran'da ise, Sivastopol'a kuşatma taarruzu başlatıldı. Bu taarruz Manstein'ın 11'inci Ordusu tarafından icra edildi. Direniş her ne kadar çok güçlüyse ve ancak Temmuz ayının 4'üne kadar sürdüyse de bu tarihte bütün Kırım ve Sivastopol kalesi Almanların eline geçmişti. Ruslar böylece, Karadeniz kıyısındaki en büyük deniz üssünden mahrum kalmış oluyorlardı. Fakat, her ne kadar pasif durumda da kalsa, donanmalarının mevcudiyeti devam ediyordu.

Bu arada, Kırım'da başlatılan bu harekâtı, asıl taarruzun başladığı noktaya yakın bir yerden başlatılan başka önemli bir şaşırtma taarruzu izledi. Zira, 10 Haziran'da Almanlar, Izyum bölgesindeki başarılı harekâtlarını Donets yönünde ilerleyerek ve nehrin batı kıyılarında kıyıbaşı elde ederek genişlettiler. Burada elde edilen kıyıbaşlarını daha da geliştirerek büyük bir köprübaşına dönüştürdükten sonra, 22 Haziran'da kuzeye doğru çok güçlü bir zırhlı birlik harekâtına giriştiler ve iki gün içerisinde, Donets Nehri'nin yaklaşık altmış kilometre kuzeyinde bulunan Kupyansk kavşağına ulaştılar. Bu vardıkları nokta Almanlara 28 Haziran'da başlatacakları asıl taarruzun doğu cephesi için çok değerli kanat desteği sağlamış oluyordu.

1942 yılının yaz ayında Stalingrad yakınlarındaki bir köyde Alman askerleri sokak çatışmalarında.

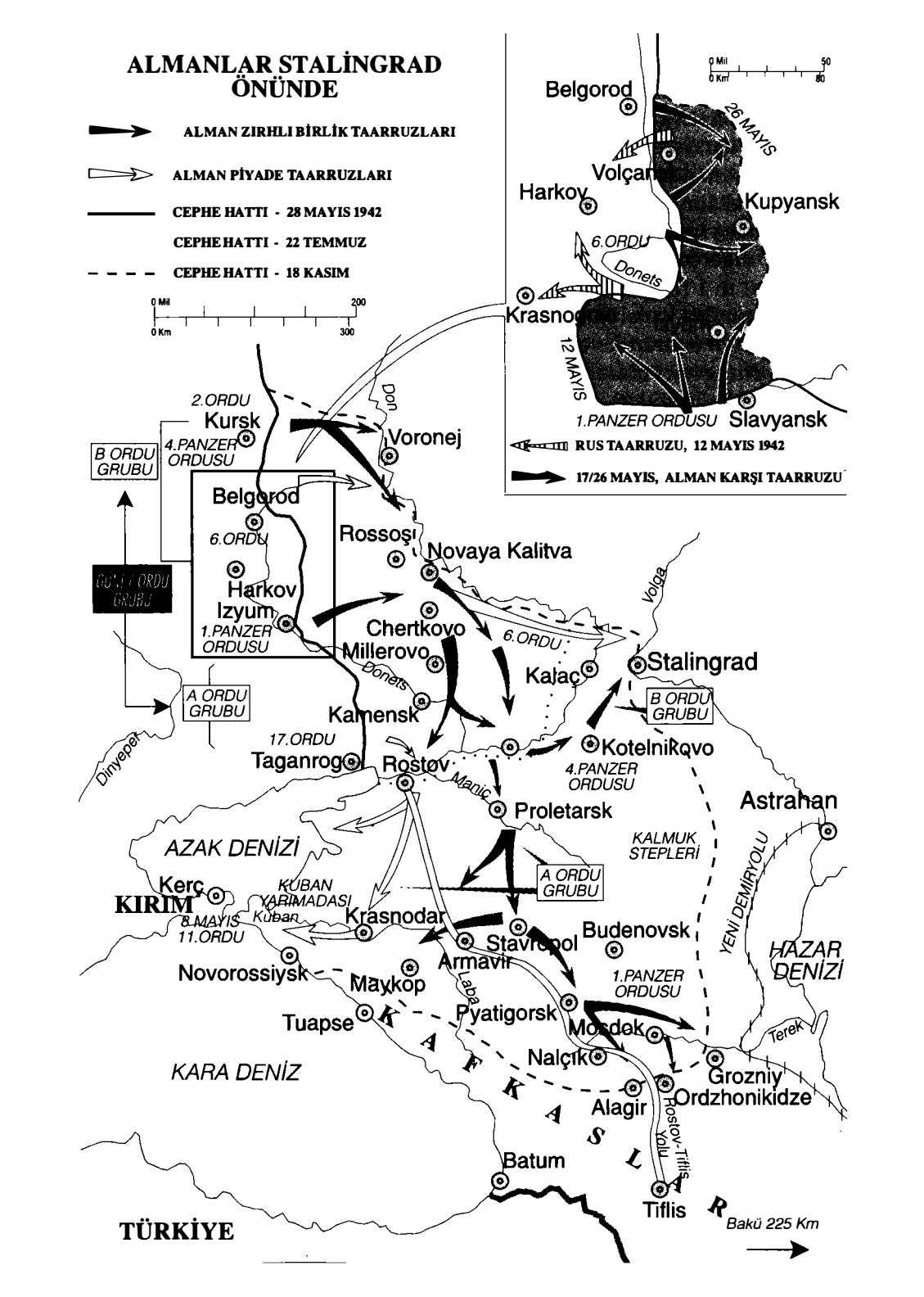
Asıl taarruzun sol kanadında, 4'üncü Panzer Ordusu'nun Kursk ve Belgorod bölgesine girene dek Rus ihtiyatlarıyla aralarında çok şiddetli çarpışmalar olmuştu. Bu yarma harekâtından sonra Almanlar Voronej yakınındaki Don'a, yüz elli kilometrelik ovayı çok hızlı katederek ulaştılar. Bu harekâtın, Yukarı Don ve Voronej bölgesinin ötesinde yapılacak doğrudan bir harekâtla Moskova, Stalingrad ve Kafkasya arasındaki demiryolu bağlantısını kesmeyi amaçladığı ortaya çıkıyordu. Aslında, Almanların böyle bir niyeti yoktu. Verilen emirlerde, nehire ulaşıldığında durulması ve güneydoğudan gelişen harekâtın kanat savunmasını yapmak için tertiplenilmesi belirtiliyordu. 2'nci Macar Ordusu, 4'üncü Panzer Ordusu'na yardıma geldi, 4'üncü Panzer Ordusu ise Don ve Donets arasındaki koridora iniyor ve ardından da Stalingrad'ı almakla görevli 6'ncı Ordu geliyordu.

Sol kanattaki harekâtın amacı sağ kanattan geliştirdikleri tehdidi, Rusya'dan gizlemekti. Çünkü, her ne kadar dikkatler Kursk'tan Voronej'e doğru ilerleyen harekâtta ise de daha tehlikeli bir taarruz, Harkov bölgesinde Kleist'ın 1'inci Panzer Ordusu tarafından icra edilmekteydi. Çok çabuk elde edilen bu yarma harekâtı başarısından sonra, Kleist'ın zırhlı tümenleri doğuya doğru Don-Donets koridorundan Chertkovo'ya indiler. Daha sonra güneye dönerek Millerovo ve Kamensk'e yönelip Aşağı Don ve Rostov'un üst kısımlarına ulaştılar.

22 Temmuz'da az bir direnişle karşılaşan sol kanat, taarruz çıkış hattını 400 kilometre geçtikten sonra kendisine bir köprübaşı tesis etti. Ertesi gün, sağ kanat Rostov savunmasının kıyılarına ulaştı. Don nehrinin sol tarafında uzanan Rostov kenti böyle bir yarma harekâtına karşı korumasızdı. Ve hızlı bir geri çekilme esnasında birliklerin sevk ve idaresi kaybolmuştu. Almanların kanatlardan gerçekleştirdikleri harekâtlar kargaşayı arttırdı ve şehir çok kısa zamanda Almanların eline geçti. Rostov kentinin ele geçmesi, Kafkasya'dan gelen petrol boru hatlarını kesmiş ve Rusları Hazar Denizi'nden tankerlerle ve yeni döşedikleri demiryolundan getirdikleri petrole bağımlı kılmıştı. Aynı zamanda Rusya, buğday üretimi yapan topraklarının büyük bir bölümünü de kaybetmişti.

Bütün bu olumsuzluklara ve çok büyük miktarda Rus birliklerinin bozguna uğratılmasına karşın, ele geçirilen toplam arazi 1941 yılındaki kadar büyük değil ve ayrıca ilerleme de yeterince hızlı değildi. Bunun nedeni, karşılaşılan direniş değil, iyi eğitimli Alman askerlerinin çok miktardaki kaybı ve harekâtların eskisine oranla daha temkinli olarak düzenlenmesiydi. 1941 yılının panzer grupları, panzer orduları olarak yeniden teşkilatlandırılmışlardı. Bu teşkilatlanmada piyade ve topçunun miktarı arttırılmıştı, ama bu da birliklerin hızını azaltmıştı.

Her ne kadar çok sayıdaki Rus askeri, Alman birlikleri tarafından geçici

ALMANLAR STALİNGRAD ÖNÜNDE
ALMAN ZIRHLI BİRLİK TAARRUZLARI
ALMAN PİYADE TAARRUZLARI
CEPHE HATTI - 28 MAYIS 1942
CEPHE HATTI - 22 TEMMUZ
CEPHE HATTI - 18 KASIM
0 Mil 200
0 Km 300
0 Mil 50
0 Km 80
Belgorod
26 MAYIS
Volçan
Harkov
Kupyansk
6.ORDU
Donets
Krasnoarmeysk
12 MAYIS
1.PANZER ORDUSU
Slavyansk
RUS TAARRUZU, 12 MAYIS 1942
17/26 MAYIS, ALMAN KARŞI TAARRUZU
2.ORDU
Kursk
Don
Voronej
4.PANZER ORDUSU
B ORDU GRUBU
Belgorod
6.ORDU
Rossoşı
Novaya Kalitva
Harkov
Izyum
1.PANZER ORDUSU
Chertkovo
Millerovo
Donets
6.ORDU
Volga
Kajaç
Stalingrad
A ORDU GRUBU
Kamensk
B ORDU GRUBU
17.ORDU
Taganrog
Rostov
Manıç
Kotelnikovo
4.PANZER ORDUSU
Dinyepr
Proletarsk
Astrahan
AZAK DENİZİ
KALMUK STEPLERİ
A ORDU GRUBU
Kerç
KIRIM
KUBAN YARIMADASI
8.MAYIS
11.ORDU
Kuban
Krasnodar
Stavropol
Budenovsk
YENİ DEMİRYOLU
HAZAR DENİZİ
Armavir
Novorossiysk
Maykop
1.PANZER ORDUSU
Laba
Tuapse
Pyatigorsk
Mozdok
Terek
KARA DENİZ
Nalçık
Grozniy
Ordzhonikidze
KAFKASLAR
Alagir
Rostov-Tiflis Yolu
Batum
Tiflis
Bakü 225 Km
TÜRKİYE

olarak tecrit edildilerse de, birçoğu ele geçmeden kaçmayı başarmıştı. Alman birliklerinin güneydoğuya doğru ilerlemeleri Rus Komutanlığı'nın Stalingrad'ın içinde ve yakınında toplanmasına yol açtı. Bu ise, Kafkasya'ya ilerleyen Alman birliklerinin kanatları için tehdit teşkil ediyordu. Bu tehditin, bu harekâtın bundan sonraki safhası için çok önemli etkisi olmuş ve Alman orduları farklı iki ayrı kola ayrılmışlardı: Bir kısmı Kafkasya petrol bölgelerine, diğer kısmı Stalingrad üzerindeki Volga yönüne.

Kleist'ın 1'inci Panzer Ordusu Aşağı Don havzasını geçtikten sonra, Hazar Denizi'ne kanal ile bağlanan Maniç Nehri vadisine yöneldi. Buradaki barajı havaya uçurarak vadiyi su içinde bırakan Ruslar, Alman tanklarının saldırılarını geçici olarak durdurmuşlardı. Fakat, iki günlük gecikmeden sonra, Alman birlikleri nehri geçmeyi başardılar ve daha geniş bir cepheye yayılarak Kafkasya'ya doğru ilerlemeye devam ettiler. Önündeki arazinin açıklığından ve karşılaştıkları zayıf direnişten cesaret alan Kleist'ın sağ kolu, güneye doğru kıvrılıp ve Armavir'den geçerek, Rostov'un 300 kilometre güneydoğusunda bulunan petrol merkezi Maykop'a 9 Ağustos'ta girdi. Aynı gün, Kleist'ın merkezi kolunun öncüleri, Kafkas Dağları eteklerinde, Maykop'un 225 kilometre doğusunda bulunan Pyatigorsk'a girdiler. Sol kolu daha doğuya, Budenovsk'a doğru ilerledi. Ordunun seyyar unsurları çok daha önden giderek, Ağustos'un başlarında Don'un ötesine geçti. Alman birliklerinin elde ettiği bu sürat müthişti.

Fakat, bu hız daha sonraları yavaşladı. Yavaşlamanın temel nedeni petrol sıkıntısı ve yoğun dağlık bölgelerdi. Bu iki olumsuzluk, daha sonra Stalingrad'da yapılacak muharebeler için de çok etkili olmuş ve Kafkasya için kullanılması muhtemel birliklerin büyük bir kısmının Stalingrad muharebelerinde görevlendirilmesine yol açmıştır.

Bu denli uzun menzilli bir harekât için akaryakıt ikmalini sürekli temin etmek çok zordu. Üstelik bu akaryakıt ikmalinin Rostov'tan demiryolu ile sağlanması, demiryolu hatlarının Avrupa standartlarına göre daraltılması –Rusya'da demiryolu genişlikleri uluslararası ölçülerden geniştir– bu ikmal faaliyetlerini daha da zorlaştırıyordu. Almanlar bu denli zorluğuna karşın, Rus donanması Karadeniz'de olduğundan, bu denizden ikmal yolunu denemeye cesaret edemiyordu. Çok sınırlı bir şekilde hava yoluyla akaryakıt ikmali yapılıyordu. Ancak demiryolu ve havayoluyla gelen toplam akaryakıt miktarı harekâtın hızının gerektirdiği ihtiyacı karşılamaktan uzaktı.

Almanların hedeflerine ulaşmalarında önlerindeki doğal engel dağlardı. Ancak, karşılaştıkları inatçı direniş bu etkiyi daha da arttırmıştı. Önceleri, kendilerinin önüne çıkan Rus birliklerinin etrafından dolanırken çok az direnişle karşılaşan Alman birlikleri, bu kez karşılarında direniş yerine, ele geçmeden geri çekilmeyi deneyen Rus birliklerini buldular. Oysa, 1941 yı-

lında bunun tam tersi oluyor, tecrit edilen birlikler bir bir Almanların eline esir düşüyordu. Kafkasya'ya ulaştıklarında direnişin arttığını gördüler. Buradaki Rus birlikleri genellikle aynı yörenin insanlarıydılar ve kendi yurtlarını savunduklarından ve araziyi bildiklerinden gösterilen direniş çok daha şiddetli oluyordu.

1'inci Panzer Ordusu Kafkaslara doğru kanat harekâtını geliştirirken, 17'nci Ordu da yaya olarak Rostov'dan geçerek Karadeniz kıyısına ilerliyordu.

Maykop petrol bölgesinin ele geçmesinden sonra, Kafkasya cephesi yeniden bölündü ve yeni hedefler tahsis edildi. 1'inci Panzer Ordusu'na Laba Nehri ile Hazar Denizi arasındaki bölgenin sorumluluğu verilmişti. İlk hedefi Rostov-Tiflis arasında uzanan ana ikmal yolunu ele geçirmek, ikinci hedefi, Hazar Denizi'ndeki Bakü'ydü. 17'nci Ordu'nun sorumluluk bölgesi Laba bölgesinden Kerç Boğazı'na uzanan dar alandı. İlk görevi, Maykop ve Krasnodar'dan güneye hareketle Kafkasya'nın batı ucunun karşısında olan Karadeniz'in limanlarından Novorossiysk ve Tuapse'yi ele geçirmekti. İkinci hedefi ise, Tuapse'nin aşağısındaki yolu kontrol altına alarak Batum yolunu açmaktı.

Her ne kadar Tuapse'den güneye inen kıyı şeridi dağlara paralel ise de kıyıya ulaşmak için sadece yetmiş beş kilometrelik bir yolu katetmeleri gerektiğinden, 17'nci Ordu'nun görevi nispeten kolay gibiydi. Ve dağların batısı kıyıya doğru epeyce alçalıyordu. Fakat, bu görev beklendiği gibi kolay olmadı. Bu birlikler, ağzı bataklık olan Kuban Nehri'ni ve doğuda engebeli olan arazileri geçmek zorunda kaldılar. 17'nci Ordu Novorossiysk'i ele geçirdiğinde Eylül'ün ortasına gelinmişti. Tuapse'ye ise hiç ulaşılamadı.

Asıl hedefi ele geçirme görevini almış olan 1'inci Panzer Ordusu ise nispeten daha hızlı ilerlemişti. Ama o da, azalan bir hızla ve daha sık mola vererek ilerliyordu. Dağlara doğru harekâttaki en büyük engel akaryakıt sıkıntısıydı.Panzer tümenleri kimi zaman, birkaç gün hiç kımıldayamadan akaryakıt bekliyorlardı. Bu akaryakıt sorunu Almanlara, harekâtın baskın tesiri kaybolmadan ve savunma mevzileri takviye edilmeden yeterli ilerlemeyi sağlayabilecek en büyük avantajı kaybettirmişti. Dağlarda muharebe etmek söz konusu olduğunda, 1'inci Panzer Ordusu'nun dağ komandoları, 17'nci Ordu'nun Tuapse'ye ulaşması ve Batum'a kıyı yolunu açması için tahsis edilince, bu dağlık bölgelerdeki muharebelerde başarılı olunamadı.

İlk ciddi başarısızlık, Tiflis'e uzanan dağlık yolun yaklaşma istikametlerini örten Terek Nehri'ne ve dağlık bölgelerin doğusunda bulunan Grozni petrol yataklarına ulaşmada yaşandı. Terek Nehri'nin, Volga Nehri gibi inanılmaz genişliği yoktu, ama akıntısının çok hızlı olması neredeyse nehri geçilmez bir engel haline getiriyordu. Terek Nehri'nin bu engel vasfını gören

Kleist, o zaman birliklerini doğuya kaydırdı ve Eylül'ün ilk haftasında Mosdok'a ulaştı. Fakat, Kleist'ın birlikleri bu sefer de, Terek Nehri'nin ötesindeki yoğun ormanlık bölgece engellendi. Grozni, sadece yetmiş beş kilometre ötedeydi, ama bütün ele geçirme çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

Almanların istediklerini bir türlü elde edememelerinin en büyük nedenlerinden birisi de, Rusların birkaç yüz bombardıman uçağını Grozni yakınlarındaki havaalanlarına sevk etmesi oldu. Bu uçakların aniden buralarda belirmesi, Kleist'ın ilerlemesinin durdurulmasında sanıldığından da etkili olmuştu, çünkü Kleist'ın uçaksavar birliklerinin ve uçaklarının büyük bir bölümü Stalingrad'a yardım amacıyla alınmıştı. Böylece, Rus bombardıman uçakları hiçbir engelle karşılaşmadan Kleist'ın ordusuna gerekli zayiatı verdirirken, aynı zamanda Almanların ilerlemeye çalıştıkları ormanlık bölgeyi ateşe vererek, onları ateşten gömlek içinde bırakıyordu.

Ruslar, süvari tümenlerini Hazar Denizi kıyılarındaki doğu kanatlarına getirerek şaşkınlık yaratmışlardı. Süvari tümenleri savunma muharebelerinde umulmadık şekilde başarı kazandılar. Bu geniş düzlükte, istedikleri yerde yarma harekâtını başarıyla uygulayan Ruslar, Almanların ikmal kaynaklarını kestiler. Rusların bu doğu kanadında yoğunlaşan faaliyetlerine en büyük desteği Astrahan'dan güneye doğru inşa ettikleri demiryolu vermişti. Bu demiryolu, büyük düzlük boyunca döşenmişti. Demiryolunun inşası için ne bir tünel kazmak ne de bir dağ delmek gerekmişti. Almanların demiryolunu tahrip etmeleri de pek bir şeyi değiştirmemişti. Tahrip edilen demiryolları en kısa zamanda onarılıyordu. Aynı zamanda Ruslar pek tutulamaz olmuş ve oluşturdukları kanat harekâtları tehdit edici boyutlara ulaşmaya başlamıştı. Her ne kadar Alman seyyar birlikleri Hazar Denizi kıyılarına kadar ulaştılarsa da hiç etkili olamıyorlardı.

Eylül ve Ekim ayı boyunca, Kleist Mosdok'tan güneye doğru baskın taarruzlarına devam etti. Her saldırısında durduruldu. Kleist, ondan sonra, sıklet merkezini, Tiflis'e dağdan uzanan anayolda bulunan Daryal Geçidi'nin girişi olan Ordzhonikidze'ye karşı kıskaç harekâtını icra etmek için, sol merkezden sağ merkeze kaydırdı. Bu değişiklik Ekim'in son haftasında gerçekleştirildi ve kendisine bu amaçla hava desteği sağlandı. Kleist'ın sağ kıskacını oluşturan birlikler, batıya doğru yapılan bir hamleyle Nalçık'ı ele geçirdi, daha sonra Mamison Geçidi üzerinde bulunan alternatif kent Alagir ele geçti. Alagir'den Ordzhonikidze ve Terek vadisine uzanan harekâta devam edildi. Yağmur ve kar son safhayı geciktirdi, fakat Kleist'ın kuvvetleri, Rusların zamanlaması ve hedefi çok iyi hesaplanmış karşı taarruzlarına başladıklarında, hemen hemen amaçlarına ulaşmak üzereydiler. Çok başarılı bir ilerleme kaydeden, ancak bu gerilim ve yorgunluktan bitkin düşen Rumen dağ tümeni bu karşı taarruz sonucunda çok kısa zamanda çöktü. So-

nuçta, Kleist geri çekilmek ve planını terk etmek zorunda kaldı. Böylece, Almanların hâlâ boşuna yarmaya çalıştıkları dağ engelleri mevcudiyetini koruyor ve cephe Ruslar açısından istikrara kavuşuyordu.

Merkezi Kafkasya'daki Alman birliklerinin son kez püskürtülmesi, Rusların Stalingrad'daki büyük karşı taarruzuyla aynı zamana rastladı.

Batı Kafkasya'da Almanlar nihai olarak bir taarruz planlamışlardı, ama bu hiç gerçekleşmedi. Zira Hitler, son kozu olarak çok dikkatli şekilde sakladığı, hava indirme birliklerini devreye sokma planında çok geç kalmıştı. Gizlilik gerekçesiyle hâlâ 7'nci Hava Tümeni olarak bilinen Paraşüt Tümeni, 17'nci Ordu'yla birlikte Tuapse'den Batum'a uzanan kıyı yoluna taarruz etmek için Kırım yakınında ve içinde toplanmıştı. İşte bu sırada Stalingrad'daki büyük Rus karşı taarruzu başladı ve bu taarruzu, Jukov'un ordularının Ağustos'ta neredeyse Alman savunma mevzilerini düşürmek üzere olduğu Rjev'in yakınlarındaki yeni bir Rus taarruzu izledi. Bu taarruzun da amacı, Stalingrad'a girişilen karşı taarruza destek vermekti. Hitler bu iki yandan gelişmekte olan karşı taarruzlardan o denli korktu ki, Batum için girişeceği son harekâtı iptal etti ve merkezi cepheyi takviye etmeleri için paraşüt birliklerinin demiryoluyla çok ivedi olarak Smolensk'e gitmelerini emretti.

Bütün bu başarısızlık ve tehlikeler Stalingrad'ın yarattığı sonuçlardı. Böylelikle, tali bir unsur olarak kalması gereken Stalingrad, Almanya'nın hayati önem arz eden diğer noktalarda kendisine gerekli olan kara ve hava ihtiyat birliklerinin amaçsızca ve boş yere harcanmasına neden oldu.

Garip olan, Almanların Stalingrad'da daha önce uyguladıkları geleneksel stratejinin bedelini ödemeleri gerekirken, daha sonra bu stratejiyi göz ardı ettikleri için bu bedeli ödemeleriydi.

23 Ağustos'ta Almanlar, Stalingrad harekâtının son safhası için hazırdılar. Stalingrad'a düzenlenen taarruzun son safhası, 6'ncı Ordu'nun kuzeybatıya doğru, 4'üncü Panzer Ordusu'nun ise güneybatıdan düzenledikleri bir kıskaç harekâtıydı. Aynı gece Alman seyyar birlikleri Stalingrad'ın elli kilometre yukarısındaki Volga kıyılarına ulaşmışlardı. Fakat kıskacın kolları Rus savunmasının çok başarılı direnmesi sonucunda bir türlü kavuşamıyordu. Müteakip safhada, Almanlar batıdan taarruzlarını geliştirdiler, böylece yarım daire şeklindeki harekâtlarını tamamlamak istiyorlardı. Bu durumun hayatiyeti Rus birliklerine çok açıkça duyuruldu ve kanlarının son damlalarına kadar çarpışmaları gerektiği bildirildi. Bu çağrıya bütün birlikler olağanüstü duyarlık ve dayanıklılıkla cevap verdiler, zira Ruslar ikmal ve takviye yönünden çok zor koşullar altında savaşıyorlardı. Arkalarında bulunan üç kilometre genişliğindeki nehir kendileri için tümüyle dezavantaj değildi. Bu şekliyle savunmayı güçleştirdiği gibi aynı zamanda da direnişe yardımcı oluyordu.

Rusların oluşturdukları savunma çemberlerine, Almanların art arda çeşitli yer ve zamanlarda yaptıkları saldırılarda kaydettikleri ilerlemeler, ancak verdikleri kayıpları karşılayacak, çok sınırlı başarılardı. Rus savunma hattının delindiği zamanlar oluyordu, fakat bu harekâtlar, hiçbir zaman küçük geri çekilmelerin dışında hiçbir yarar ve sonuç getirmiyordu. Çokluk, savunma mevzilerini aşmada başarısızlığa uğruyordu, Almanlar. Almanlar bulundukları ve taarruz ettikleri her noktada durdurulduğundan bu savunulan yer insana 1916 yılının Verdun'unu hatırlatıyordu. Burada ise Stalingrad, Ruslar için destansı bir direnişin, kahramanlığın simgesi olurken, Almanların, özellikle liderlerinin basiretlerinin bağlandığı bir muharebe alanı olmuştu. Stalingrad, Hitler'in stratejisini yitirdiği ve geleceğe ilişkin bütün plan ve hesaplarının alt üst olduğu bir dönüm noktasıydı. Stalingrad, Moskova'dan çok daha çetin ve yıpratıcı olmuş, burada Almanlar adeta tükenmişti. Stalingrad, efsaneleşmişti.

Stalingrad önlerinde sarfedilen çabaların yararsızlığı ve tehlikeleri sağduyulu herhangi bir asker tarafından kolayca görülebilir ve değerlendirilebilirdi. Böylesine ardı ardına gerçekleştirilen taarruzların başarı şansı, ancak savunan ülkenin, birliklerinin takviye edilmesinin önlendiği ya da ülkenin insan ve malzeme kaynaklarının azalmakta olduğu durumlarda, o da nadiren var olabilirdi. Oysa, zaten, burada kaynakları azalan, yıpratma muharebelerine dayanamayan Ruslar değil, Almanlardı.

Rusya'nın, korkunç boyutlara varan zayiata karşın, ihtiyatlarının mevcudiyeti Almanya'nınkinden çok daha fazlaydı. Ruslar, en fazla sıkıntıyı malzeme yönünden çekiyorlardı. Bu kayıplar kısmen 1941 ve kısmen de 1942 yıllarında Almanlar karşısında aldıkları yenilgi sonucuydu. Yeterli topçusu yoktu, onun yerine kamyonlarla ikmal edilen havanlar kullanılıyordu. Tanklar ve diğer mevcut bütün motorlu araçlardaki eksiklikler, ciddi boyutlardaydı. Fakat, yaz ayının sonlarına doğru ülkenin iç bölgelerindeki fabrikalarda imal edilen araç ve gereçler cepheye doğru sevk edilmeye başlanmıştı. Buna yeni başlayan Amerikan ve İngilizlerin yardımlarını da eklemek gerekmektedir. Aynı zamanda, savaşın patlak vermesinden bu yana Rusların ilan ettikleri en uzun süreli askere alma dönemi meyvalarını vermeye başlamış ve Asya'dan tertiplenen çok sayıda tümen cephelerde gözükmeye başlamıştı.

Stalingrad muharebe alanı o kadar uzak doğuda idi ki, buraya doğudan girmek en akıllıca davranış olacaktı. Bu kentin savunmasına da yardımcı oluyordu. Stalingrad'ın konumu gereği bu kenti direk olarak takviye etmek mümkün değildi. Bununla beraber kuzey kanatta Rusların giderek artan gücü, Stalingrad'ın dolaylı olarak takviyesi anlamına geliyordu. Bu kanattan Rusların oluşturdukları baskılar etkilerini çok önceleri gösterebilecekti,

ancak malzeme ve teknolojilerindeki yetersizlik bunu engelledi. Fakat, Almanlar yıpratma muharebelerinin içine battıkça sınırlı olan asker miktarını ve teçhizatlarını tüketmeye başlamışlardı. Bu tür muharebede, Almanlar taarruz eden taraf olduğundan ödedikleri bedel ağır olduğu gibi eksilenlerin yerine o oranda birlik te takviye edemiyorlardı.

Durumun vahameti çok geçmeden Kurmay Başkanlığı'nca anlaşıldı. Hitler'le günlük görüşmelerinden dönen Halder, hemen hemen her zaman astlarına, büyük kızgınlık ve yılgınlık içerisinde Hitler'i gerçekleri görme konusunda ikna edemediğini, beyhude çabaladığını anlatıyordu. Halder'in, taarruza devam edilmemesi konusundaki görüşleri kış mevsimi yaklaştıkça daha da önem kazanıyor ve bu tartışmalar Hitler'in sinirlerini yıprattığından, ilişkileri karşılıklı olarak tahammül edilmez noktaya doğru geliyordu. Planları tartışırken, Hitler, her zaman yaptığı gibi elini haritanın üzerinde havalı bir şekilde dolaştırarak orduların ilerledikleri mesafeyi gösteriyorsa da gerçekte, Almanların ilerledikleri mesafeler o kadar küçüktü ki, gözle zorla ayırt edilebiliyordu. Hitler, Rusları alt edemeyince, kendisine muhalefet edenleri ayıklamaya yöneldi. Hitler, eski generallerin hiçbir zaman kendisine bütün yürekleriyle bağlı olduklarına inanmamıştı. Başarısızlığa uğradıkça, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı'nın kendisine ayak bağı olduğuna inanmaya başlamıştı.

Bu nedenle Halder, bazı yardımcılarıyla birlikte Eylül ayının sonlarında ayrıldı. Yerine, Batı'da, Rundstedt'in Kurmay Başkanlığı'nı yapan, çok daha genç Kurt Zeitzler atandı. Zeitzler 1940 yılında Kleist'ın panzer grubunun Kurmay Başkanı'ydı ve o zaman Ren'den Manş Denizi'ne kadar gerçekleştirilen çok uzun menzilli zırhlı birlik harekâtının lojistik destek planını cesurca uygulamış ve başarılı olmuştu. Bu önemli niteliğinin dışında Hitler, Hazar Denizi ve Volga üzerine yürüme konusunda bu genç generalle daha az sorun çıkacağına inanmıştı. Özellikle, Alman Kara Kuvvetleri'indeki bu makama bu kadar kısa zamanda terfi ettirilince, Zeitzler'in pek sorun yaratmayacağına inanıyordu Hitler. Zeitzler başlangıçta, Hitler'in bu yöndeki beklenti ve görüşlerini haklı çıkardı. Çünkü Zeitzler, Halder'in yaptığı gibi sürekli itiraz ve tartışmalarla Hitler'in canını sıkmıyordu. Fakat çok geçmeden bizzat Zeitzler de kaygılanmaya başladı. Stalingrad'ı alma umutları azalmaya başladığında, Alman cephesinin Stalingrad'a bu kadar yakın olmaması konusunda Hitler ile tartışmaya başladı. Olaylar Zeitzler'i haklı çıkarttığında bile, Hitler onu gene de dinlemedi ve 1943 yılında Zeitzler'den de uzaklaştı; giderek Zeitzler de Hitler üzerindeki etkisini kaybetmeye başladı.

Aynı temel unsurlar Stalingrad'a yöneltilen Alman taarruzunun gidişa-

tını belirledi ve bu taarruz nihai Rus karşı taarruzunun gerçekleşebilmesi için bütün gerekli koşulları yarattı.

Almanlar kente yaklaştıkça, manevra kabiliyetleri kısıtlandı. Halbuki, cephenin daralması Rusların tehlikede olan bölgeye ihtiyatlarını çok daha hızlı sevk etmesine olanak sağlıyordu. Ta Don kıyılarına ulaşan yaz taarruzunun başlangıcındaki, Alman hedeflerinin belirsizliği Rusların karşı koymasını büyük ölçüde felç etmişti, fakat şimdi, hedefleri ortaya çıkmıştı ve artık Rus komutanlığı ihtiyatlarını emniyetli bir şekilde ve bilerek görevlendirebiliyordu. Böylece, Almanların hedeflerinin belirsizliğinden doğan düşmanı şaşırtması ve kuvvetlerini bir yerde yoğunlaştırması avantaj yerine dezavantaj teşkil etmeye başlamıştı. Çünkü, hedeflerinin belirlenmesiyle, Ruslar birliklerini taktik açıdan istedikleri yerlere sevk edebilmeye başlamışlar ve Almanların Stalingrad'a yoğunlaştırılmış bir şekilde düzenledikleri taarruzlara aynı noktalarda çok iyi tertiplenmiş savunma düzenleriyle karşılık vermeye başlamışlardı.

Aynı zamanda, Almanların Stalingrad'a taarruzları sonucunda, artan biçimde ihtiyat ihtiyacı ortaya çıkıyordu. Bu asker ihtiyacı Voronej'den Don boyunca Stalingrad Kıstakı'na ve tekrar oradan Kalmuk Stepleri boyunca ta Terek'e kadar uzanan kanatları örtmek için gerekli oluyordu. Her ne kadar, bu uçsuz bucaksız çorak araziler Rusya'nın ikinci cephede açacağı karşı taarruzun tahdit edici unsurları taşıyorsa da bu harekâtı sınırlayıcı unsurlar Don bölgesi için geçerli değildi. Bundan başka, Ruslar Serafimovich yakınlarında Don'un üzerinde, Stalingrad'ın 150 kilometre batısında bir köprübaşını elde tutmayı başarmışlardı.

Bu çok geniş cepheye karşı Rusların tehlikeli olabilecek taciz hareketleri Ağustos ayından sonra kendini göstermeye başlamıştı. Bu saldırılar, bu cephelerin ne denli zayıf bir şekilde teşkil edildiğini ve yeterli bir şekilde takviye edilemediğini göstermişti. Bu kanatların tertiplenmesi Almanların müttefiklerine bırakılmıştı. Macarlar Voronej'den güneye; İtalyanlar Voronej bölgesi ve doğusu, Novaya Kalitva yakınları; Rumenler ise Stalingrad'ın batısı ve ötesinde görevlendirilmişlerdi. Bu çok geniş kanat cephesinde sadece, ya eksik kadrolu alaylar ya da seyrek olarak tümenler müttefik birlikler arasına serpiştirilmişti. Tümenlerin sorumluluk sahaları altmış kilometreye kadar uzanabiliyordu ve doğru dürüst tahkim bile edilmemişlerdi. Demiryolları cepheden yüz elli ya da iki yüz kilometre gerideydi ve arazi o kadar çoraktı ki, inşaat için malzeme bulmak neredeyse olanaksızdı.

Bu olumsuz ve rahatsız edici gelişmelerin farkına varan Alman Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı Ağustos aylarının başlarında Hitler'e, kış süresince Don savunma hattında kalmanın olanaksız olduğunu bildirmek zorunda kaldı. Ama uyarıları dikkate alınmadı. Bütün savunma planları ve fi-

kirleri Stalingrad'ın ele geçirilmesi uğruna ikinci plana itildi.

Stalingrad'a yapılan bu direkt taarruzun engelleyici karakteri, Almanların, Stalingrad'ın dağınık varoşlarında sokak çatışmalarına başladığı Eylül ayının ortalarında tamamen belirleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaya başlamıştı. Sokak çatışmalarına sürüklenmek taarruzun daima aleyhine olmuştu; asıl hedefi üstün manevra gücünden yararlanmak olan ordunun böylesi bir sokak savaşı çıkmazına saplanmasından zarar görmesi kaçınılmazdı. Aynı zamanda, savunmada bulunan Ruslar, evlerinin, yurtlarının çok yakın ve büyük bir tehlike altında olduğunu gören ve bilen yöre halkından çok fazla yararlanabiliyordu. Böyle durumlarda, bölgesel davranış biçimi ve etkilenme, savunmanın gücüne çok önemli katkılarda bulunabiliyordu. İşte yörenin insanları General Chuikov'un komutasındaki 62'nci Ordu ve General Shumilov'un komutasındaki 64'üncü Ordu'nun bir kısmına, takviyelerin yetişip, Rusya'daki savaşın gidişatını lehlerine çevirdiği ana kadar geçen zaman zarfında olağanüstü bir şekilde destekte bulunmuşlardı. Zira 62'nci Ordu, Don'un batısındaki muharebelerde o bölgenin tümünün sorumluluğuna getirilen General Eremenko tarafından çok az takviye edilebilmişti.

Yığınak bölgesine gelen Alman birlikleri, taarruzlarını bölgesel taarruzlara bölüyorlardı, bunlar ise taarruzun topyekûn imha gücünü azaltıyordu. Bu sınırlama, eski piyade zihniyetiyle yetişen komutanlara tankları kitle halinde değil de, münferit kullanma fırsatı veriyordu.Saldırılardan çoğu ancak yirmi tankla gerçekleştiriliyordu. Bu kadar az tankla girişilen saldırılara karşı kullanılan tanksavar silahları çok etkili oluyordu. Bunun paralelinde hava desteği de giderek azalıyordu.Almanlar,başarılarının bağlı bulunduğu iki önemli unsuru, zırhlı birlik ve hava desteğini giderek yitiriyordu. Bunun doğal sonucu da, piyadenin görevinin ve yükünün ağırlaşması ve ilerlemenin bedelinin artmasıydı.

Dış görünüşe bakıldığında Rusların durumu giderek kötüleşiyor, etraflarındaki çember daralıyor ve Almanlar kent merkezine daha da yaklaşıyorlardı. En kritik gün 14 Ekim'di. Fakat, Alman saldırısı General Rodimtsev'in 13'üncü Muhafız Tümeni tarafından durduruldu. Bu büyük tehlikenin üstesinden gelindikten sonra bile durumun vahameti devam etti, çünkü Rusların arkası Volga'ya o kadar yaklaşmıştı ki gerekli taktikleri uygulayamaz duruma düşmüşlerdi. Artık zaman kazanmak için toprak vermeye tahammülleri kalmamıştı. Fakat, aslında temel unsurlar açısından zaman lehlerine çalışmaktaydı.

Almanların moralleri verdikleri kayıpların devamlı artmasından ve kışın yaklaşmasından dolayı giderek bozulmaya başlamıştı. Aynı zamanda kanatlardaki birlikleri mevcut bütün ihtiyatları neredeyse yutmaya başlamıştı. Böylece Rusların hazırlandıkları büyük karşı taarruz için Almanlar çok elve-

rişli bir hedef haline geliyorlardı. Ve bu arada Ruslar böyle bir karşı taarruz için yeterli miktarda askeri toplama olanağını kolaylıkla bulabiliyorlardı.

Beklenen karşı taarruz 19 ve 20 Kasım günlerinde başlatıldı ve zamanlaması çok başarılıydı. Seçilen zaman arazide hızlı hareketi mümkün kılan zeminin sertleştiği dönem ile manevrayı kısıtlayan, engelleyen şiddetli kar yağışlarının olduğu dönem arasındaydı. Amaç, Almanları yorgunluklarının doruk noktasında yakalamaktı.

Karşı taarruz hem stratejik hem de psikolojik açıdan çok akıllı bir şekilde düşünülüp, tasarlanmış ve planlanmıştı. Her biri çeşitli kollardan oluşan bir kıskaç harekâtıydı. Bu kolların her biri Stalingrad'a taarruz eden Alman birliklerinin kanatlarına sokulacaktı. Amaç, 6'ncı Ordu'yu ve 4'üncü Panzer Ordusu'nu B Ordu Grubu'ndan tecrit etmekti. Kıskaç, kanat birliklerinin Rumenlerden oluşan bölümlerine doğru ilerleyecekti. Bu plan Rus Genelkurmayı'nın en başarılı üçlüsünün General Jukov, Vasilevsky ve Voronov'un hazırladığı plandı. Bu planın ana icracıları Güneybatı cephesi komutanı General Vatutin, Don cephesi komutanı Rokossovsky ve Stalingrad cephesi komutanı General Eremenko idi.

Burada belirtilmesi gereken bir konu bütün Doğu Cephesi'nin, Moskova'daki Genel Karargâh'ın komutası altında 12 cepheye ayrıldığıdır. Bu cepheleri devamlı olarak büyük gruplar halinde teşkilatlandırmak yerine, Ruslar şimdi Genel Karargâh'tan kıdemli bir general göndererek, harekâtın özelliğine göre birkaç cepheyi koordine etme görevi veriyorlardı. Cephelerin her biri, Batı'dakilerden daha küçük olan ortalama dört ordudan oluşu-

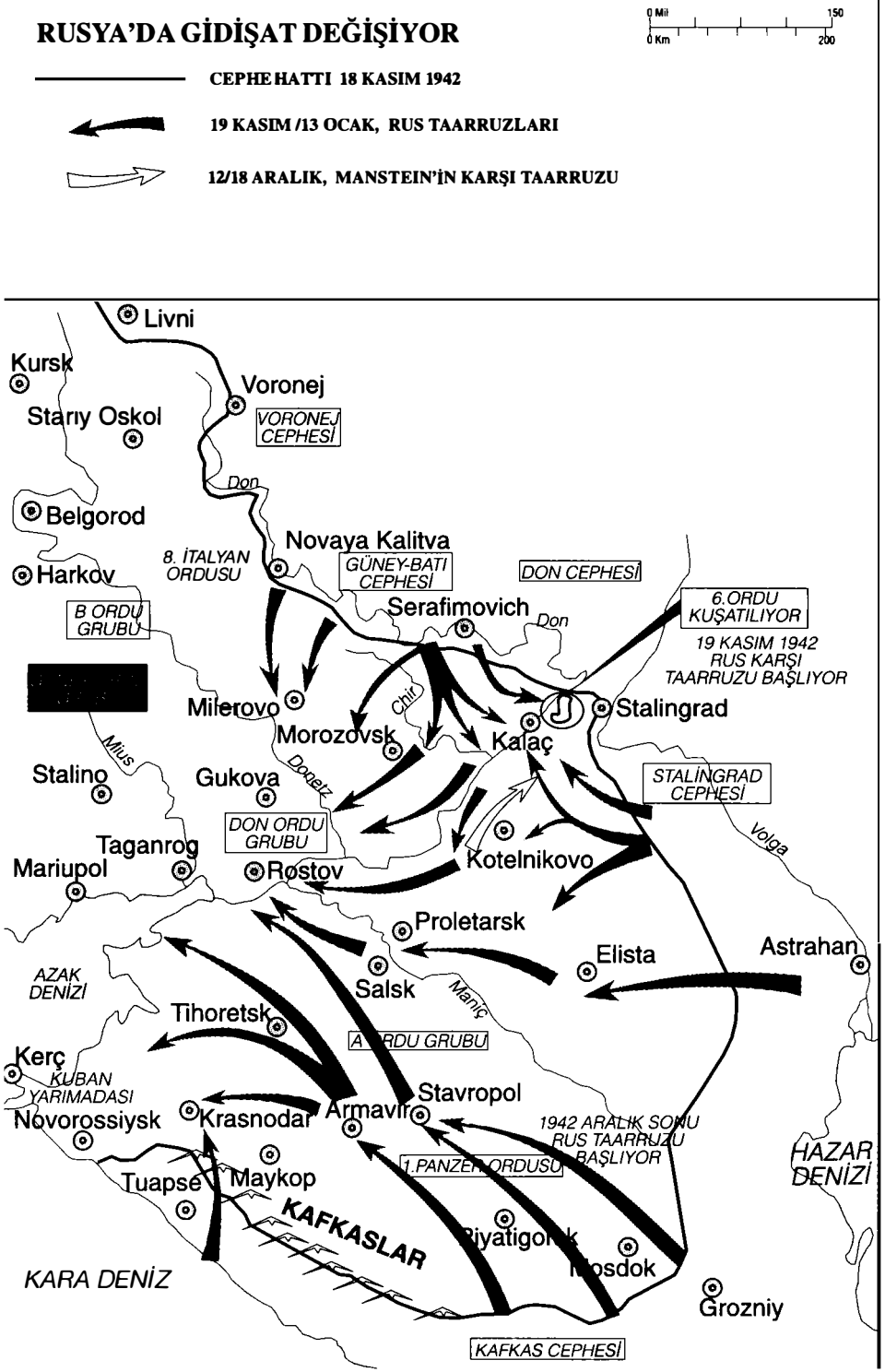
Stalingrad artık Rusların... Rusya'daki gidişat değişiyor.

yordu. Ve bu ordular, kadrolarında bulunan tümenleri, kolordularla irtibat kurmadan yönetebiliyordu. Zırhlı ve motorize birlikler tugay grupları şeklinde teşkilatlandırılıyor ve kolordu adını alıyorlar ve komutanları da cephe komutanlarına bağlı oluyordu.

Bu zırhlı ve motorize birliklerin tugay grupları şeklinde birleşmesinden oluşan "kolordu" sistemini Ruslar 1943 yılında, tümüyle deneme olanağı bulamadan uygulamaya koydu. Çünkü, komuta zinciri arasındaki bağlantıyı aza indirerek üst düzey komutanlara ast birlikleri yönetmeleri için imkan tanımış ve böylece harekâtlar hızlandırılmış ve manevra esnekliği kazandırılmıştı. Komuta zincirindeki her ek komuta bağlantısı, engelleyici unsur olarak görülüyordu. Bilgilerin karargâha aktarılmasında, emirlerin cepheye iletilmesinde zaman kaybına yol açıyordu. Bundan başka, karar mekanizmasının olay yerinden uzaklığı nedeniyle gerekli gerçekliği yaşayamamasına neden oluyor bu da cephedeki harekâtı bizzat icra eden komutanın üzerindeki etkisini ve kontrolünü azaltıyordu. Ara karargâhlar ne kadar azalırsa, harekâtların o denli daha etkili ve dinamik olma eğilimi artıyordu. Daha fazla esnek bir teşkilatlanmanın daha büyük vurucu etkisi oluyordu. Çünkü değişen koşullara uyabilme kapasitesi artıyor ve birliklerin kati neticenin alınabileceği noktalara sevki daha kolaylıkla mümkün olabiliyordu.

Rus karşı taarruzunun öncüleri, Stalingrad'ın kuzeybatısından doğrudan harekâta başlayarak Don Nehri'nin kıyılarından Kalaç'a ve Donets Havzası'na kadar ilerledi. Stalingrad'ın güneydoğusundan ise sol kıskacın kolları batıya, oradan güneye kıvrılarak Tihoretsk'e ve Karadeniz'e yöneldi. Bu hattı geçtikten sonra, Kalaç'a yöneldiler ve 23 Kasım'da kuşatma tamamlandı. Müteakip günlerde bu kuşatma iyice sağlamlaştırıldı ve 6'ncı Ordu ve 4'üncü Panzer Ordusu'nun kıskaca alınma işlemi tamamlandı. Karşı taarruzun başladığı birkaç gün içerisinde Rusların harekâtları çok hızlı gelişti. Bu hızlı gelişmeler, genel gidişatı Ruslar lehine çevirdiği gibi ellerindeki taktik savunma üstünlüklerini de muhafaza etmelerine olanak sağladı. Zira, Almanlar şimdi taarruza zorlanıyordu, ama saldırmaya değil kaçmaya. Almanların bu kaçma çabaları da, önceki ilerleme çabaları gibi başarısızdı.

Bu arada, başka bir güçlü Rus karşı taarruzu Serafimovich köprübaşından başlamış ve Don'un batı kıyısından birçok kollardan güneye Don-Donets koridoruna, Kalaç'tan gelen kıskacın sol koluyla Çir Nehri üzerinde birleşmek üzere ülkeye yayılıyordu. Bu, birliklerin dıştan çembere alınması planın bütünün başarısı için hayati öneme sahipti, çünkü bu düşmanın harekâtının temel noktasını alt üst ediyor ve Paulus'un yardımına gelebilecek muhtemel yol ve bölgelere demir bir perde indiriyordu.

RUSYA'DA GİDİŞAT DEĞİŞİYOR
0 Mil
150
0 Km
200
CEPHE HATTI 18 KASIM 1942
19 KASIM /13 OCAK, RUS TAARRUZLARI
12/18 ARALIK, MANSTEIN'İN KARŞI TAARRUZU
Livni
Kursk
Voronej
Starıy Oskol
VORONEJ CEPHESİ
Don
Belgorod
Novaya Kalitva
8. İTALYAN ORDUSU
GÜNEY-BATI CEPHESİ
DON CEPHESİ
Harkov
B ORDU GRUBU
Serafimovich
Don
6.ORDU KUŞATILIYOR
19 KASIM 1942 RUS KARŞI TAARRUZU BAŞLIYOR
Milerovo
Chir
Morozovsk
Kalaç
Stalingrad
Milus
Stalino
Gukova
Donetz
STALİNGRAD CEPHESİ
DON ORDU GRUBU
Volga
Taganrog
Mariupol
Rostov
Kotelnikovo
Proletarsk
Elista
Astrahan
AZAK DENİZİ
Salsk
Manıç
Tihoretsk
A ORDU GRUBU
Kerç
KUBAN YARIMADASI
Stavropol
Novorossiysk
Krasnodar
Armavir
1942 ARALIK SONU RUS TAARRUZU BAŞLIYOR
HAZAR DENİZİ
Tuapse
Maykop
1.PANZER ORDUSU
KAFKASLAR
Piyatigorsk
Mosdok
KARA DENİZ
Grozniy
KAFKAS CEPHESİ

Böylece, Almanların Aralık ortasındaki cevabı Don'un ötesinden, güneybatıdan Kotelnikovo hattının üzerinden Stalingrad'a taarruzdu. Bu amaçla gelen birlikler alelacele Manstein'in komutasındaki, 11'inci Ordu Karargâhı'nda toplanıyorlardı. Merkez Ordu Grubu'ndan alman Manstein'ın 11'inci Ordusu "Don Ordu Grubu" adı altında yeniden teşkilatlandırılıyordu. Bu ordunun mevcut küçüklüğü nedeniyle böyle bir adın konması pek makûl gözükmüyordu. Ve Stalingrad'a yardımcı olmak için girişeceği taarruz nedeniyle bağlı olduğu ve dayandığı sınırlı ihtiyatlar, 6'ncı Panzer Tümeni ve Fransa'dan demiryoluyla gönderilen birliklerdi.

Manstein, çok ustalıkla yürüttüğü taktik sonucunda, elinde çok sınırlı miktarda bulunan zırhlı birliklerini kullanarak Rusların derinliklerine girmeyi başardı. Fakat çok hızlı bir şekilde elde edilen başarılı ilerleme, kuşatılan orduya elli kilometre kala durduruldu ve yavaş yavaş Rus birliklerince kanatlarına doğru püskürtüldü. Bu girişimin sonucunda Paulus'a yardımcı olabilme umudu kaybolmuş, bu fırsat yitirilmişti. Zira, Alman Komutanlığı'nın tahsis edecek başka bir birliği kalmamıştı. Bununla beraber, Manstein hava ikmal yolunun idamesi için bütün olanaklarını zorladı. Amacı çok az da olsa hayati ikmal maddelerini, buraya mahkûm olmuş ordusuna ulaştırılabilmekti.

Bu arada Ruslar, 16 Aralık'ta batıda yeni bir kuşatma harekâtı başlattılar. Voronej cephesinin komutanı olan General Golikov sol kanadını, 8'inci İtalyan Ordusu tarafından tutulan Orta Don bölgesinde yer alan yüz kilometrelik Novaya Kalitva ve Monastyrshchina hattı üzerindeki çeşitli noktalara sevk etti. İlk ışıklarla donmuş Don Nehri'ni geçen tank ve piyadeyi, İtalyan birliklerinin çoğunu kaçırtan şiddetli bombardıman izledi. Kar fırtınası ise küçük çapta gösterilen savunmayı etkili kıldıysa da, çok hızla güneye Millerovo ve Donets'e doğru ilerleyen Rusları durduramadı. Aynı zamanda Vatutin'in birlikleri Çir'den Donets'e yöneldiler. Bir hafta içerisinde, kuşatmayı tamamlayan birlikler düşmanı Don-Donets koridorunun tamamından atmışlardı. Her ne kadar savunma hatları çok zayıf ve Almanların uğradıkları bozgun,esirlerin ilk fırsatta kontrol edilmesine imkan tanımayacak kadar hızlı gerçekleştiyse de, sonraki safhada Ruslar Alman esirlerini kontrol altına almayı başarmışlardı.Böylece ikinci haftanın sonunda, aynı zamanda bu yılın da sonu oluyordu, toplam Alman esir sayısı 60.000'e ulaşmıştı.

Rusların bu harekâtı, Aşağı Don ve Kafkasya Bölgesi'ndeki Alman ordularının geri bölgelerini tehdit eder hale gelmişti. Yoğun kar, Millerovo ve Donets Havzası'nın kuzey bölgelerindeki inatçı Alman direnişi bu tehlikeyi şimdilik savuşturmuştu.

Yine de tehdit o denli elle tutulur ve o kadar muhtemeldi ki Hitler niha-

yet Kafkasya'yı işgal etme hayalinden vazgeçmezse ve kanatları 1000 kilometre yayılmış birliklerinin bulunduğu yerleri terketme emrini vermezse Stalingrad'da yaşadığı kuşatmadan daha büyük bir felaketle karşılaşacağını anlamak zorunda kalmıştı. Bunun için, Ocak ayında geri çekilme emri birliklere gönderildi. Geri çekilme kararı tam zamanında verilmiş kuşatma ve imhadan kurtulunmuş oluyordu. Başarılı şekilde geri çekilerek bu muhtemel kuşatmadan kurtulmaları savaşı uzattı, fakat bu gelişme, Stalingrad ordularının teslim olmasından önce, dünyaya artık Alman üstünlüğünün yavaş yavaş kaybolmaya başladığını duyuruyordu.

Rus karşı taarruzunun genel gidişatının en önemli ve belirleyici noktası, psikolojik olduğu kadar General Jukov'un Alman birliklerine saldırmak için yarma bölgelerini seçmede gösterdiği ustalıktır. Jukov, düşman mevzilerinde moral bakımından en zayıf noktaları seçmiştir. Bundan başka, taarruz ettiği bölgelerde, birlikleri inisiyatifi ve öngörülen başarı şansını yitirdiler mi, hiç vakit geçirmeden alternatif taarruz bölgeleri bulabiliyordu. Eğer emrettiği taarruza, düşman umduğundan daha büyük bir güçle karşı koyuyor ve püskürtüyorsa, genel sonuca gidecek farklı taarruzlar düzenleyebiliyordu. Böyle yaparak etkisini kaybetmeye başlayan karşı taarruzları, tekrar eski hedeflerine ulaştırıyordu.

Bütün muharebe koşullarını belirleyen malzeme ve moral etkeninin altında yatan asıl unsur, arazi ve kuvvet arasındaki orandı. Doğu cephesinde arazi o denli genişti ki, şayet taarruz eden taraf, 1941 yılında Moskova'da, 1942 yılında Stalingrad'da olduğu gibi tam hedefe yönelmemişse her zaman kanatlardan manevra kabiliyetine sahip olabiliyordu. Bu nedenle, Almanlar nitelik olarak üstün oldukları sürece, sayısal yönden yetersiz olmalarına karşın, taarruz üstünlüğünü elden bırakmamışlardır. Bununla beraber, Doğu cephesinde arazinin bu kadar büyük bir derinliğe sahip olması, Rusların Almanların mekanize gücü ve hareket yeteneğiyle baş edemediği dönemde kendileri için bir kurtarıcı unsur olmuştu.

Fakat, Almanlar teknik ve taktik üstünlüklerini kaybetmişler, insan gücünün büyük bir bölümünü de harcamışlardı.Kuvvetlerinin böyle azalması sonucunda, Rusya'nın bu uçsuz bucaksız arazisi, böylesine geniş bir cepheyi tutamayacağı için başlangıçta Almanlar için avantaj olan bu unsuru aleyhlerine çeviriyordu. Acaba şimdi, Almanlar dengeyi kurabilmeleri için cephelerini daraltabilecekler miydi, yoksa cephelerini daraltamayacakları kadar genişletmişler miydi?

ON DOKUZUNCU KISIM

Rommel'in Yükselişi

1942 yılında Afrika'da cereyan eden muharebeler, 1941 yılında cereyan eden muharebelerden çok daha şiddetli ve geniş kapsamlıydı. 1942 yılındaki muharebeler Sirenayka'nın batı sınırında, tam dokuz ay önce aynı yerde bulunan birbirine düşman orduların çatışmasıyla başladı. Fakat, yeni yılın daha üç haftası henüz dolmuşken Rommel, stratejik karşı taarruzlarından birini daha başlattı. Bu taarruzla Rommel, 400 kilometre ilerlemiş ve toparlanmasına imkan tanımadan İngilizleri neredeyse Mısır sınırına kadar sürmüştü. Cephe, orada Gazala hattında belirginleşmişti.

Mayıs ayının sonunda Rommel, Kasım ayında kendisinden erken davranarak taarruz eden İngilizlere onların taarruzlarını önleyerek aynı şekilde cevap verdi. Bu kez, başka bir nefes nefese muharebe cereyan ediyordu. İngilizler o denli hızlı geri çekilmek zorunda kaldılar ki, Nil Deltası'na son giriş noktası olan el-Alameyn hattına çekilene dek, toparlanma olanağı bulamadılar. Bu kez, Rommel'in yarma harekâtıyla elde ettiği mesafe bir haftada 500 kilometre idi. Fakat bu ilerlemenin hızı ve gücü tükenme noktasına gelmişti. İngilizleri İskenderiye ve Kahire'ye sürme çabaları durdurulmuş ve iki tarafın yorgunluktan bitkin hale geldiklerinde, Rommel'in yenilmesine ramak kalmıştı.

Rommel, Ağustos ayının sonunda, takviye almasını müteakip, zaferi kazanmak için son bir denemede daha bulundu. Fakat, İngilizler General Alexander ve General Montgomery komutası altındaki yeni ekiple ve aldıkları yeterli takviye sonucunda Rommel'in bu taarruzunu savuşturdular ve Rommel'i kazandığı küçük başarılarından da vazgeçmeye, terketmeye zorladılar.

Daha sonra, Ekim ayının sonlarına doğru İngilizler, taarruzlarına kaldı-

ğı yerden çok şiddetli bir şekilde devam ettiler. On üç günlük muharebeden sonra, Rommel'in kaynakları tükendi, tanklar bütün yakıtlarını bitirdi. O zaman cephesi çöktü ve ordusunun kalan unsurlarıyla kaçabildiği için çok şanslıydı. Herhangi bir noktada tertiplenip, yeniden mevzi oluşturamayacak kadar zayıf ve takatsizdiler. Ve sekiz hafta sonra yılın sonuna doğru el-Alameyn'den 1500 kilometre geriye, Traplusgarp'da Buerat'a sürüldüler. 1942 yılının sonundaki bu geri çekilme, 1943 yılının Mayıs ayında Tunus'ta sona ermiş ve bu aynı zamanda Afrika'daki Alman ve İtalyan birliklerinin de sonu olmuştu.

1942 yılının Ocak ayının başlarında, İngilizler Agedabia'daki püskürtülmelerini, Trablusgarp'a doğru ilerlemelerinde geçici bir duraklama olarak görüyorlardı. Bu harekâtın planları ve birliklerin tertiplenmeleriyle meşgul olan İngilizler bu taarruza ad olarak gelişimine çok uyan "Akrobat" ismini bulmuşlardı. Ay sona ermeden İngilizler geriye doğru perende atmışlardı.

5 Ocak'ta altı gemilik bir konvoy İngilizlerin deniz ve hava örtüsünden sızmayı başararak Rommel'e 100 tanklık bir güç katıyordu. Bu yardımla ve İngiliz birliklerinin zaafiyetlerini gösteren raporların ışığında, niyetlerini gizli tutan Rommel, hemen karşı taarruz hazırlığına girişti. Rommel, bu taarruzunu 21 Ocak'ta başlattı. 23 Ocak'ta, İtalyan Savaş Bakanı karargâhına itiraz etmek için geldi, fakat o ana dek Rommel'in öncüleri 150 kilometre doğuya ilerlemişler ve aynı zamanda İngilizler de onlardan daha hızlı şekilde doğuya geri geri çekilmişlerdi.

Rommel'in taarruz ettiği andaki karşısındaki, İngiliz ileri birlikleri, üç süvari alayından dönüştürülerek teşkil edilen 150 tanklık zırhlı tugayı bulunan ve yeni kurulan 1'inci Zırhlı Tümen'den oluşuyordu. Bu tümenin çok az zırhlı birlik ve çöl harekâtı tecrübesi vardı ve zaafiyetler bununla da sınırlı kalmıyordu.Çünkü, Rommel'in yeni Panzer III tanklarının zırhları eskilerinden daha iyi koruma sağlıyordu ve kalınlıkları 50 milimetre idi. Ek olarak tanksavar silahı da kullanan Almanlar taarruzda bu silahları tanklarıyla birlikte yeni bir taktikle kullanma çabası içerisindeydiler. Bu gelişmeyi Alman tank uzmanı Heinz Schmidt, şöyle açıklıyordu:

> *"12 adet tanksavar silahımızla mevzi değiştirirken, panzerlerimiz de bizi ateşleriyle koruyorlardı. O zaman, biz de bu mevzilerimizde onlar ilerlerken, kendilerini koruyorduk. Panzerlerimizin açtığı ateşin bizde yarattığı tehlikeye karşın bu sistem çok işe yaradı ve iyi çalıştı. Düşman tankları bizi durduramadı. Düşman sürekli asker ve toprak kaybetti. O sıralarda biz, Trigh Capuzzo'da bize çok zor anlar yaşatan kuvvetli ve deneyimli bir düşman karşısında olmadığımızı düşünmekten kendimizi alamıyorduk."*

Daha da kötüsü, üç adet İngiliz zırhlı alayı muharebeye ayrı ayrı sokulmuştu. Almanların, sürpriz bir biçimde, Entelat'ta kendilerine saldırdıklarında tanklarının yaklaşık yarısını kaybetmişlerdi. Rommel'in ilerleyişi, İtalyan Savaş Bakanı General Cavallero'nun İtalya Seyyar Kolordusu'nun Romnıel'in komutasındaki Afrika Kolordusu'nu takip etmesini reddetmesi nedeniyle geçici olarak durduruldu. Fakat, İngilizler bu duraklamadan yararlanmayı beceremediler ve Rommel, kendisine yönelik herhangi bir harekât olmayınca bundan cesaret alarak 25 Ocak'ta, elinde kalan otuz tankla kendi bulunduğu hattın ötesinde Msus'ta bulunan, Muhafız Tugayı ve 1'inci Zırhlı Tümen'e saldırarak bu birlikleri kuzeye püskürttü.

Rommel'in, Msus'a karşı giriştiği bu hızlı harekât, 4'üncü Hint Tümeni'nin alelacele verilen bir emirle Bingazi'yi tahliye etmesine ve Derne-el-Mekili hattına çekilmesine yol açtı. Sekizinci Ordu Karargahı'na Ritchie'yi Kahire'den görmeye gelen Auchinleck'in gelmesinden sonra, karşı taarruz hazırlığına karar verildi. Fakat, bu müdahale Kasım ayında olduğu gibi ne uygun ne de etkili olmuştu. Zira, İngilizlerin Bingazi ve el-Mekili arasındaki 200 kilonıetrelik cephede yayılmaları Msus'ta merkezi konumda bulunan Rommel'e hem harekâtını geliştirmek olanağını vermiş hem de alternatif hedef seçme fırsatı tanımıştır.

Müteakip günlerde, İngiliz karargâhından yayınlanan "emirler ve karşı emirler" kargaşa yaratmıştır. Bu olayların sonuçlarından birisi, Afrika'daki İngiliz Kolordu Komutanı'nın görevden affını istemesine yol açmış olmasıdır. Gerekçe, Ordu Komutanı'nın Afrika'daki İngiliz Kolordu Komutanı Godwin-Austen'ı atlayarak, onun astlarına emir yayınlamasıydı. Bunu daha da kötü sonuçlar izleyecekti.

Rommel, birlikleri az olduğundan, sonraki hareket yönünü batıya Bingazi'ye çevirmeye karar verdi. Bundan amacı bu yönden birliklerine arkadan gelebilecek bir tehdidi ortadan kaldırmaktı. Önce İngilizleri şaşırtmak için doğuya, el-Mekili'ye ilerliyor izlenimini yaratmak istedi. Bu hile işe yaradı ve İngiliz Komutanlığı el-Mekili'ye takviye göndermeyi hızlandırdı, oysa bu sırada çok geniş bir cephe sorumluluğu altında bulunan 4'üncü Hint Tümeni destekten yoksun kalıyordu. Rommel'in aniden Bingazi'ye doğru yönelmesi İngilizleri şoke etti ve panik içinde limanı bütün malzemeleriyle birlikte terk etmelerine yol açtı. Bu şok tesirini arttırmak ve bundan yararlanmak isteyen Rommel, iki küçük muharebe grubunu doğuya gönderdi. Gönderilen bu muharebe grubunun cesur saldırıları ve yarattığı tehdit, İngilizlerin muhtemel savunma mevzilerini terk etmesine neden olmuş ve onları Gazala hattının gerisine püskürtmüştü. Bununla beraber, Msus'tan daha doğuya henüz geçememişlerdi. 4 Şubat'ta Sekizinci İngiliz Ordusu, Gazala savunma mevzilerine çekildi. Fakat, İtalyan Komutanlığı'nın tered-

dütlerinin üstesinden gelmeyi beceren Rommel, birliklerini Nisan ayının başlarında İngiliz mevzilerinin yanma sokmayı başardı.

Bu zamana kadar Gazala savunma mevzileri tahkim ediliyor, mayınlar döşeniyor ve tam bir savunma mevzii haline getiriliyordu. Fakat, bu savunma hazırlığı çok geçmeden yeni bir İngiliz taarruz planıyla yarım bıraktırıldı. Bu esnada hat derinliği yeterli olmadığından bu mevziler savunmadan ziyade taarruz için elverişli bir mevzi oluyordu. Kıyı bölgelerinin dışındaki tahkim edilmiş mevziler bir başkasını ateşiyle destekleyemeyecek kadar birbirinden uzaktı. Bu mevziler, kıyıdan seksen kilometre güneye doğru uzanıyordu ve artan mesafelerle tahkim edilmişti. General Koenig komutasında 1'inci Hür Fransız Tugayı tarafından tutulan Bir Hacheim'deki sol kanat mevzileri, Sidi Muftah'ta bulunan mevzilerin yirmi beş kilometre ötesindeydi. Savunma için diğer bir zorluk, yeni bir taarruz amacıyla Belhamed'de tesis edilen demiryolu, köprübaşı ve ileri karakoldu. Bu tesisler düşmanın yapacağı bir kanat harekâtı için çok aşikâr hedeflerdi ve burada gereksinim duyulan çok büyük miktardaki ikmal maddelerinin korunması da, İngiliz Komuta Kademesi'nin manevra kabiliyetini engelleyen ve sürekli sorun oluşturan bir konuydu.

Ayrıca, İngilizler erken bir taarruza karar vermek için sürekli bir gerekirlilik ve uygulanabilirlilik tartışması ve çatışması içindeydiler. Şubat ayından bu yana, Ruslar umutsuzca savaşırken ve daha yakında Malta, Kesselring'in devamlı hava taarruzlarına hedef olurken, Churchill, İngilizlerin Orta Doğu harekât alanında 635.000 askerinin boş durmasından ötürü bir an önce taarruza geçilmesini istiyordu. Fakat, İngilizlerin teknik ve taktik yönden eksiklikleri olduğunu bildiren Auchinleck, Ritchie'nin gücünün, Rommel'in gücünü aşmasının beklenmesini istiyordu. Nihayet Churchill, Auchinleck'in görüşlerini reddetti. Ve göndereceği emirlere uymasını ya da istifa etmesi gerektiğini belirten kati emir göndermeye karar verdi. Fakat Rommel, bir kez daha İngilizlerden önce davranarak, İngilizlerin Haziran ayı ortalarında başlatmayı planladıkları taarruzlarına karşılık, taarruzunu 26 Mayıs'ta başlattı.

Bu taarruzun başında her ne kadar tümen sayıları aynı kalsa da (üç Alman tümeni –ikisi zırhlı–, altı İtalyan tümeni –biri zırhlı–, altı İngiliz tümeni –ikisi zırhlı–) aldıkları takviyeler sonucunda her iki tarafın şu andaki mevcutları Kasım ayı başında gerçekleştirilen "Crusader (Tobruk) Harekâtı"ndaki mevcutlarından çok daha fazlaydı. Genellikle devlet adamları ve askerlerin yaptığı gibi mevcut tümenlerle bir karşılaştırma yapıldığında, Rommel İngilizlerin altı tümenine karşılık dokuz tümenle taarruz ediyordu. Ve bu oran İngilizlerin yenilgisi için bir açıklama oluyordu aynı zamanda.

Fakat, karşılaştırmalı güç dengelerinde gerçekler farklıydı ve sadece tümen sayısına bakarak yapılan değerlendirme ne denli yanıltıcı olabiliyordu! Eksik kadrolu ve nitelikli olmayan beş İtalyan tümeninden dördü motorize değildi, böylelikle, bu Gazala Muharebesi'nde olduğu gibi etkili bir rol oynayamadılar. Buna karşılık Sekizinci İngiliz Ordusu'nun sadece çok yeterli miktarda motorize olanakları değil aynı zamanda, ikisinden biri (1'inci) zırhlı olan tümenlerinin iki zırhlı tugayı vardı –normal kuruluşta bu tugay bir tane idi– bu kuruluş özelliklerini taşıyan altı tümenine ek olarak iki müstakil tugay grubu ve iki de "Ordu" tank tugayı vardı. Sekizinci Ordu'nun cephede toplam olarak on dört tank birliği vardı ve üç adet tank birliği de katılmak üzere yoldaydı. Bütün bu tank birliklerine karşılık, Rommel'in dördü Alman teçhizatlarıyla donatılmış etkili tanklardan oluşan toplam yedi tank birliği vardı.

İngilizlerin Sekizinci Ordusu'nda 850 tankı vardı ve 420 adet tank daha takviye olarak gönderilebilecek durumdaydı. Rommel'in ise, toplam 560 tankı vardı, fakat 230'u İtalyanların eski model tanklarıydı ve 330 Alman tankından da 50 adedi hafif tanktı. Sadece tanksavar silah monteli 280 orta Alman tankı gerçekten etkiliydi. Bu orta tankların ise Trablusgarp'a yeni getirilen yirmi ve onarımda olan otuz adedinin dışında hiç ihtiyatı yoktu. Böylece, gerçekçi bir durum muhakemesinde İngilizlerin, zırhlı muharebenin başlangıcında üstünlükleri 1'e karşı 3'tü ve yıpratma muharebelerinde bu oran 1'e karşı 4'e yükseliyordu.

Topçu silahlarında İngilizlerin sayısal üstünlüğü 2'ye karşı 3'tü, fakat bu üstünlük, İngilizlerin topçu birlikleri tümenlere dağıldığından, kısmen dengelenmişti, oysa Rommel 56 adet seyyar orta topçusunu doğrudan kendi kontrolü altında tutuyor ve böylece bunlardan çok tesirli bir şekilde yararlanıyordu.

Havada ise, iki taraf diğer muharebelerden farklı olarak hemen hemen dengedeydi. İngiliz Çöl Hava Kuvvetleri'nin birinci hatta yaklaşık 380'i avcı, 160'yı bombardıman ve 60'ı keşif olmak üzere 600 uçağı vardı. Buna karşılık, Alman-İtalyan ortak toplamı ise 350'si avcı, 140'ı bombardıman ve 40'ı keşif olmak üzere 530 idi. Fakat 120 adet Alman Me 109 avcı uçakları, İngilizlerin Hurricane ve Kittyhawk avcı uçaklarından üstündü.

En büyük sorun ise, iki tarafın tankları arasındaki nitelik yönündeki denge konusuydu. Sekizinci Ordu'nun yenilmesinden sonra, İngilizler çok doğal olarak, kendi tanklarının Rommel'in tanklarından daha geri olduklarını ileri sürüyorlardı ve bu konu Auchinleck'in resmi raporunda da yer alıyordu. Fakat, bu değerlendirme ve tespit, söz konusu top ve tankların teknik raporlarınca teyit ve tasdik edilmedi. Alman orta tanklarından birçoğunda 50 milimetrelik toplar monteliydi. Bu silahların, zırh delme kabiliyetleri

ve ilk hızları, İngilizlerin bütün tanklarına monte edilen "2-pounder" (19 milimetrelik) tanksavar silahlarından daha azdı. Zırh kalınlıkları açısından 1941 yılındaki Alman tanklarının bir çoğu İngiliz tanklarından daha inceydi.Alman tanklarının zırh kalınlığı en fazla 30 milimetre, buna karşılık İngiliz tankları ise 40 milimetreydi. Fakat şimdi Alman tankları, kuleleri dışında daha iyi zırh kalınlıklarına sahipti.Bununla beraber bütün Alman tankları, zırh kalınlığı 78 milimetre olan Matilda'lardan ve zırh kalınlığı 65 milimetre olan Valentine'lerden zırh kalınlığı açısından daha savunmasızdı.

Yeni Alman orta sınıf tankı olan "Özel Panzer III"ler bu muharebede görev aldılar. Bu tankların üzerine öncekilere benzer 50 milimetre çapında yeni tanksavar silahları monte edilmişti.Fakat bu tanklardan sadece on dokuz tanesi cepheye ulaşabilmiş, bir o kadarı da Trablusgarp'e çıkmıştı. 400 adet yeni Amerikan Grant tanklarının Mısır'a ulaşmasıyla İngilizlerin Almanlar üzerindeki sayısal tank üstünlüğü kat be kat artmış oluyordu. Muharebe başladığında Gazala'da bulunan İngiliz zırhlı tümenleri Almanların 50 milimetrelik tanksavar silahlarından daha gelişmiş 75 milimetrelik tanksavar silahlarıyla monteli yaklaşık 170 adet yeni Grant tanklarıyla donatılmıştı. Aynı zamanda Grant tanklarının zırh kalınlıkları, yeni Alman orta sınıf tankları olan Panzer III'lerden 7 milimetre daha kalındı. Zırh kalınlıkları 57 milimetreydi. Böylece sıkça tekrarlanan, İngiliz tanklarının Alman tanklarından daha az gelişmiş olduğu savının hiçbir tutarlı gerekçesi kalmamıştı. Aksine, İngilizler tanklar mukayese edildiğinde hem sayısal hem de nitelik olarak üstünlerdi.

Tanksavar silahlarında da İngilizler, Almanların 50 milimetrelik tanksavar silahları karşısında yüzde otuzluk bir zırh delme kabiliyeti üstünlüğüne sahip olan 57 milimetrelik tanksavar silahlarının gelmesiyle, bu konuda da üstünlüğü ele geçirmişlerdi. Hem motorize piyade tugaylarını hem de zırhlı tugaylarının motorize taburlarını takviye edecek yeterlilikte 57 milimetrelik tanksavar silahları takviye olarak İngilizlerin ellerine ulaşmıştı. Her ne kadar, Almanların 88 milimetrelik tanksavar silahı halen mevcut en güçlü tanksavar silahı olma özelliğini koruyorsa da, Rommel'in elinde bunlardan ancak kırk sekiz adet vardı ve yüksek yerlere mevzilendirilmesi, bu silahları her iki taraftaki mevcut tanksavar silahlarından daha kolay hedef haline getiriyordu.

Teknik unsurların tahlili, Sekizinci Ordu'nun Gazala'daki mağlubiyeti için hiçbir haklı ve mantıklı açıklama getirememektedir. Buradaki kanıtlar, çok aşikâr bir şekilde Almanların tank ve tanksavar işbirliğini çok mükemmel bir şekilde icra etmeleri sonucu muharebeyi kazandıklarını gösteriyordu.

Takviye edilmiş bulunan Gazala hattı, şu anda Korgeneral Gott'un komutasındaki 13'üncü Kolordu tarafından tutuluyordu.Bu kolordunun birlikleri iki piyade tümeni ileri hatta –1'inci Güney Afrika Tümeni sağda, 50'nci Tümeni solda olarak– tertiplenmiş bir vaziyetteydi. Halen Norrie'nin komutası altında bulunan ve çoğunlukla zırhlı unsurlardan oluşan 30'uncu Kolordu, güney kanadı tutacak ve aynı zamanda, İngiliz komutanlarca Rommel'in muhtemel ilerleme istikameti olarak nitelendirilen merkeze yapılabilecek herhangi bir panzer harekâtına karşı koyacaktı. Bu ikili görev İngiliz zırhlı birliklerinin hatalı tertiplenmesine yol açtı. 1'inci Zırhlı Tümen Trigh Capuzzo yakınında bulundurulurken, sadece bir zırhlı tugayı bulunan 7'nci Zırhlı Tümen yaklaşık on beş kilometre güneye sevk edilmiş ve burada çok geniş bir alana yayılarak Bir Hacheim'i tutan Fransız tugayını destekleme görevini almıştı. Auchinleck, Ritchie'ye yazılı emir göndererek, daha yakın olarak tertiplenilmesini bildirmişti, ama maalesef bu emir cephedeki komutanlarca yerine getirilmemişti.

Rommel, 26 Mayıs'ta, ay ışığı altında çok çabuk hareket ederek üç Alman tümeni ve iki seyyar İtalyan Kolordusu ile İngilizlerin kanat birliklerinin etrafına dolandı, aynı zamanda motorize olmayan dört İtalyan tümeni Gazala Hattı'na varmıştı. Her ne kadar on bini aşkın araçla gerçekleştirilen bu kanat manevrası karanlıktan önce ve şafakta birlikler, Bir Hacheim'e yaklaşırken tespit ve rapor edildiyse de komutanlar hâlâ Rommel'in asıl taarruzunun kendi beklentilerine uygun şekilde merkezden geleceğini umuyorlardı. İngiliz zırhlı tugayı yavaş hareket ediyordu ve böylece muharebe alanına kısım kısım geldiler. Bu arada güney kanatta bulunan iki motorize tugay dağılmış ve desteksiz kalmıştı. 7'nci Zırhlı Tümen'in karargâhı ele geçirilmiş ve komutanı Tümgeneral Messervy esir edilmişti. Gerçi sonradan kaçmayı başarmıştı. Bu onun birkaç ay içinde ikinci talihsizliğiydi. Zira, Ocak ayında Entelat'ta 1'inci Zırhlı Tümen'i Rommel tarafından bozguna uğratılırken de, Messervy o birliğin komutanıydı.

Fakat başlangıçtaki başarılarına karşın Rommel, denize ulaşmayı başaramadı, böylece umduğu şekilde Gazala Hattı'ndaki tümenlerin irtibatını kesemedi. Panzer tümenleri ilk kez karşılaştıkları, 75 milimetrelik top monteli Grant tankları karşısında şoka uğradılar. Bu tankların kendilerine ateş ettikleri mesafeden, kendilerine cevap veremediler. Kendi tankları, ancak, 88 milimetrelik üç tanksavar bataryasının da dahil olduğu silahların desteğinde, İngiliz zırhlı birliklerine yanaşabiliyordu. İngiliz zırhlı tugayları birbirinden ayrı olduğundan, Almanlar kanatlardan yapacakları manevralar için avantajlı hale geçiyorlardı.Yine de panzer tümenleri gece yarısına kadar büyük kayıplar pahasına, ancak Trigh Capuzzo'nun beş kilometre kuzeyine kadar ilerleyebilmişlerdi ve hâlâ kıyıdan otuz kilometre uzaktaydılar. Rom-

mel, günlüğüne şöyle not düşüyordu: "İngiliz birliklerini Gazala Hattı'nın gerisinde yenme planımız başarılı olmadı... Yeni Amerikan tanklarının muharebeye katılması, tanklarımızın bir günde yaklaşık üçte birinin muharebe dışı kalmasına neden oldu."

Rommel'in denize ulaşmak için ikinci günde gösterdiği yeni çaba sadece çok az ilerleme kaydedilmesine ve daha fazla zayiata neden oldu. Zaferi bir an önce kazanmak için Rommel'in geceleyin yaptığı son deneme de başarısız oldu. Gerçi bu arada İngilizler de, Rommel'in bu zor durumundan yararlanmak için hiçbir girişimde bulunmadılar. Bu arada Rommel'in durumu oldukça tehlikeliydi. İkmal birlikleri Bir Hacheim'i dolaşmak zorunda kaldıkları için, İngiliz zırhlı birliklerinin ve uçaklarının sürekli takip tehdidi altındaydılar. Rommel'in kendisi de esir olmaktan kıl payı kurtulmuştu. Muharebe alanına dönerken karargâhının İngilizler tarafından ele geçirildiğini müşahede etmişti. Rommel'in Afrika Kolordusu'nun elinde, muharebe edebilecek 150, İtalyanların ise 90 tankı kalmıştı. İngilizlerin ise halen 420 tank vardı.

Bir başka boşa geçen günde Rommel, birliklerine savunma mevzilerini işgal etmesini emretti. Bu mevziler çok tehlikeliydi. Zira, bu mevziler tahkim edilmiş Gazala Hattı'nın ötesinde yer alıyor ve kendisinin, geri kalan birlikleriyle irtibatını kesiyordu. Çünkü arkalarında, İngilizlerin döşediği mayınlı bölge yer alıyordu. Arkasına mayınlı bölgeyi alarak savaşmak çok tehlikeliydi.

Müteakip günlerde, İngiliz uçakları bu mevzilere bomba yağdırdı. Aynı zamanda Sekizinci Ordu da bu mevzilere saldırınca burası cehhenneme dönmüştü. Gazeteleri Rommel'in kuşatıldığını gösteren yazılar kaplamıştı. İngiliz karargâhında da artık Rommel'in teslim olmasının kaçınılmaz olduğunu gösteren bir hava vardı.

Ancak 13 Haziran gecesi vaziyet tamamen değişti. 14 Haziran'da, Ritchie Gazala Hattı'nı terk etti ve hızla geri çekildi. Böylece Tobruk'taki birlikleriyle irtibatı kesilmiş oldu. 21 Haziran'da Rommel, bu garnizonu içerisindeki 35.000 askeriyle ve çok miktardaki ikmal maddeleriyle ele geçirdi. Bu, İngilizlerin Singapur'un dışında, İkinci Dünya Savaşı'nda uğradıkları en büyük hezimet oluyordu. Ertesi gün, Sekizinci Ordu'nun kalan birlikleri es-Sellum yakınlarındaki mevzilerini terk ettiler ve doğuya doğru geri çekildiler.

Neden her şey birdenbire altüst olmuştu? Şimdiye dek böylesine neredeyse arapsaçına dönen bir muharebe yaşanmamıştı. Cehenneme dönen bu muharebeyi İngilizler açısından yazmak isteyenler, karşılaştıkları söylentiler karşısında şaşırıp kaldılar.

Rommel'in tankça çok üstün olduğuna inanılmasının dışında, diğer

söylenti ise güç dengelerinin tamamen değiştiği ve İngilizlerin ellerindeki tanklarının çok büyük bir bölümünün bir günde, 13 Haziran'da kaybedildiği idi. Gerçekte, 13 Haziran, felaketler zincirinin bir doruk noktası, bir anlamda sonucuydu. "Cauldron'un esrarı" Rommel'in notları arasında yer alıyordu. 27 Mayıs akşamı, Rommel şu satırları yazıyordu:

> *"Tehlikeli duruma ve zor sorunlara karşın, muharebenin neler getirebileceğine olan umudum tamdı. Zira, Ritchie, zırhlı birliklerini muharebeye tümüyle sürmüyor, kısım kısım sokuyordu. Böylece, her vesilede kendileriyle elimizde mevcut tanklarla ayrı ayrı çatışıyorduk... Asla, kuvvetlerini bölerek muharebe etme gafletine düşmemeleri gerekirdi..."*

Daha sonra Rommel, kendisi için çok önemli ve tehlikeli olan savunma mevzilerini işgal ettiğini notları arasına kaydetmiştir. Ve şöyle devam eder:

> *"Burayı işgal ederken, İngilizlerin, zırhlı birliklerinin önemli bir bölümünü, Gazala Hattı'nda bulunan İtalyan birliklerine karşı kullanmaya cesaret edemeyeceği varsayımını hesaplamıştım. (Bu arada güçlü Alman panzer birlikleri İngilizlerin geri bölgelerini tehdit ediyordu...) Böylece, İngiliz mekanize tugaylarının, ilerlemelerine devam ederek, karşılarında bizim çok iyi hazırlanmış mevzilerimizi bulacaklarını ve bu mevzilerde bütün güçlerini tüketeceklerini öngördüm."*

Rommel'in hesaplarının hepsi tuttu. İngilizler bu mevzilere ard arda taarruzlarla saldırdılar ve çok ağır kayıplar verdiler. Böylesine girişilen bir direk taarruzun sonuçları İngilizler açısından çok kötü gelişmelere yol açmıştı. Rommel bir taraftan İngiliz birliklerini saf dışı bırakırken, diğer yandan, Sidi Muftah'ta Almanların gerisinde bulunan ve 150'nci Piyade Tugayı tarafından elde tutulan bölgeyi ele geçirmiş ve ikmal maddelerini güvenlik içinde sevk edebilmek amacıyla bu bölgeyi mayınlardan temizlemiştir.

Dört gün sonra, 5 Haziran'da, Ritchie, Rommel'in bulunduğu mevzilere daha geniş kapsamlı bir taarruz başlattı. Fakat, bu taarruzda da birlikler bir bütün halinde kullanılmadı. Oysa, bu birliklerin gelmesi için geçen sürede, Almanlar mevzilerinde toparlanıyor ve mevzilerini tekrar tahkim ediyorlardı. Bu karmaşık olan taarruz planı, bir dizi aksaklık ve irtibatsızlıklar yüzünden başarısızlığa uğradı ve yine yenildiler. İkinci gün İngilizlerin tank gücü 400 adetten 170'e inmişti. Bundan başka, İngilizlerin şaşkınlığından yararlanmak isteyen Rommel, ilk gece 5'inci Hint Tümeni'nin tugaylarından birisini dağıtmayı başaran, ardından ertesi günü diğer tugayın arkasına dolanarak bozguna uğratan taarruzları başlattı. Bu taarruz sırasında, 5'inci Hint Tümeni'nin bütün topçu birliği de bozguna uğrayanlar arasındaydı. Muharebenin sonunda dört topçu alayı ve 4.000 asker ele geçmişti.

Bu muharebeler devam derken İngiliz zırhlı tugayı Almanlar tarafın-

dan emniyet mesafesinde tutulmuştu. Zırhlı tugayın taarruz girişimleri aralıklı ve koordinesizdi. Sevk ve idarenin kaybolması da işin diğer kötü yanıydı. Çünkü, 5'inci Hint Tümeni'nin karargâhı, önceki gün Alman tankları tarafından işgal edildiğinde, 7'nci Zırhlı Tümen Komutanı Messervy, ikinci kez muharebe alanını terk ediyordu.

Bu arada Rommel, Sekizinci Ordu'nun başka önemli bir mevziini ortadan kaldırıyordu. Zira, 1 Haziran gecesi, Sidi Muftah'taki mayınlı bölgenin ele geçmesinden hemen sonra, Rommel, Alman muharebe grubu ile Trieste Tümeni'ni güney kanatta, Bir Hacheim'de 1'inci Hür Fransız Tugayı tarafından elde tutulan ve tecrit edilmiş, mayınlanmış olan bölgenin üzerine gönderdi. Buradaki muharebelerin çok çetin olduğunu gören Rommel, birliklerin başına bizzat geçme zorunluluğunu duydu ve şöyle dedi: "Afrika'nın hiçbir yerinde bu kadar çetin savaşla karşılaşmadım." Ancak taarruzun onuncu gününde savunmayı delebildi ve bu arada Fransızların birçoğu gece karanlığından yararlanarak kaçtılar.

Rommel, şimdi daha yeni kapsamlı ve uzun süreli bir taarruz yapma fırsatını yakalamıştı. Her ne kadar İngiliz zırhlı tugayına yapılan takviyelerle toplam tank 330'a ulaştıysa da ve bu aynı zamanda, Almanların Afrika Kolordusu'ndan kalan tanklarının iki misline de eşit olduğu halde, zırhlı tugayın güveni çok sarsılmıştı ve Almanlar zaferin ayak seslerini duyar gibi oluyorlardı. 11 Haziran'da Rommel, doğudan tekrar saldırıya geçti ve ertesi günü üç İngiliz zırhlı tugayından ikisini panzer tümenleriyle köşeye sıkıştırarak, İngilizleri çapraz ateş altında kalacakları bir bölgede muharebeye zorladı. İngilizler bu tuzaktan kurtulabilmek için çok daha fazla çaba gösterebilirlerdi. Ancak, 7'nci Zırhlı Tümen Komutanı Messervy, üç hafta içerisinde üçüncü kez, ordu komutanını görmeye giderken yolunu kaybedip, birlikleriyle irtibat sağlayamıyordu. Komutansız kalan bu birlikler ise gerekli ve yeterli çabayı gösteremiyorlardı. 12 Haziran, öğleden sonra, iki zırhlı tugay kuşatıldı, kalanlar sadece kaçabildiler, üçüncü tugay ise kurtarılmak için ilerlerken çok iyi mevzilenmiş Almanlar tarafından çok ağır zayiata uğratıldılar. 13 Haziran'da, Rommel kuzeye doğru yöneldi ve İngilizleri "Şövalye Köprüsü"nde (Knightsbridge) sıkıştırdı. Aynı zamanda İngiliz zırhlılarından arta kalanlara da hiç rahat vermedi. Geceleyin,İngilizlerin tank sayısı neredeyse 100'e düştü. Rommel, şimdi ilk kez tanklarda sayıca üstünlüğü ele geçirmiş ve muharebe sahasının kontrolünü tamamen eline almıştı. İngilizlerin aksine, hasar görmüş tankları onarabilme ve muharebe alanına sürebilme imkânına sahipti.

Gazala Hattı'nı tutan 50'nci İngiliz ve 1'inci Güney Afrika Tümenlerini şimdi irtibatlarının kesilmesi ve kuşatılması gibi iki büyük ve yakın tehlike bekliyordu. Zira 14 Haziran'da Rommel, Afrika Kolordusu'nu kuzeye, Ac-

roma üzerinden kıyıya sevk etti. Fakat, mayın tarlaları engeli yüzünden ilerlemeleri öğleden sonra geç vakitlere kadar engellendi ve bu arada panzer birlikleri, Rommel'in ilerlemeleri ve kıyı yolunu tutmaları için verdiği emir ve uyarılarına aldırış etmeden, geceleyin durdukları noktada uykuya daldılar. Mayınlı arazilerde çok yorulmuşlardı. Bu duraklama, gece boyunca Alman birliklerin gerisinden ilerleyen, Güney Afrika Tümeni için çok büyük şans olmuştur. Fakat, artçılarının bir kısmı, sabahleyin kıyıya doğru harekete geçen panzer birlikleri tarafından engellenmiştir. Gazala Hattı'nda bulunan diğer tümen olan 50'nci İngiliz Tümeni, batıya doğru, İtalyan cephesinden kaçmayı başarmış, büyük bir daire çizerek önce güneye, sonradan doğuya yönelmiştir. Kıyıya ulaşmayı başaran 1'inci Güney Afrika Tümeni, daha sonra 150 kilometre uzakta ve Tobruk'un 100 kilometre ötesinde bulunan sınıra doğru çekilmesine devam etti.

Böylesine uzun bir geri çekilme harekâtı Auchinleck'in niyetine ters düşüyordu ve onun Ritchie'ye verdiği emirlerde, Sekizinci Ordu'nun Tobruk'un batısında toplanıp bir hat oluşturmasını istiyordu. Fakat, Ritchie, Harekât Bölgesi Komutanı olan Auchinleck'e, Gazala Hattı'nda bulunan tümenlerinin geriye, sınıra doğru geri çekildiklerini bildirmede gecikmişti ve Auchinleck geri çekilmeyi öğrendiğinde, onları durdurması için vakit çok geçti. Daha da kötüsü, İngiliz birlikleri iki arada bir derede kalmıştı.

Zira, İngiliz birlikleri geri çekildikçe Churchill ağır mesajlar gönderiyordu: "Tobruk hiçbir koşulda terk edilemez." 15 ve 16 Haziran tarihli telgraflarında uyarılarını sürdürüyordu. Bu çok uzaktan gönderilen uyarılar artan biçimde hatalara ve gaflara yol açıyordu. Zira, Tobruk'ta bulunan Sekizinci Ordu'nun bir kısmını orada bırakmak ve kalan kısmıyla sınıra doğru çekilmek Rommel'e, burada tecrit edilmiş birliklere gerekli savunma hazırlığını yapamadan üzerine taarruz etme fırsatını veriyordu.

Rommel, kıyıya yaptığı harekâttan sonra tekrar doğuya dönüp ve panzer birlikleri de Tobruk'un etrafını çevirdikten sonra, Sekizinci Ordu'nun arka bölgesinde oluşturulan "tecrit" edilmiş bölgeyi ele geçirir ve Tobruk'un doğusunda bulunan Gambut'taki havaalanlarını ele geçirmeye koyulurlar. Bu ilerleme esnasında Rommel, sınıra doğru çekilen İngiliz zırhlı tugayının kalan birliklerine saldırmaz ve takip de etmez. Zira, Rommel, Gambut havaalanlarını emniyet altına alır almaz, birliklerini inanılmaz bir süratle, Tobruk'a taarruz için sevk etti. Tobruk'un takviye edilmiş olan garnizonunda, 11'inci Hint Tugayı'nın da dahil olduğu 2'nci Güney Afrika Tümeni General Klopper komutasındaydı.Ayrıca bu tümenin emrinde Muhafız Tugayı ve 70 tankı bulunan 32'nci Ordu Tank Tugayı da bulunuyordu. Fakat, bu birlikler, Rommel'in doğuya doğru gittiğini görünce muhtemel bir taarruz için hiçbir

hazırlık yapmadılar. 20 Haziran sabah saat 5.20'de, savunma mevziinin güneydoğu bölgesine topçu ve bombardıman uçaklarının taarruzu başladı ve bunu piyadenin taarruzu takip etti. Saat 8.30'da, Alman birlikleri açılan gediklerden savunma mevzilerine girdiler ve Rommel muharebeyi bizzat alanın tam ortasından sevk ve idare ediyordu. Öğleden sonra, panzer birlikleri Tobruk'a girdiler. Sabahleyin, garnizon komutanı General Klopper devam eden direnişin umutsuz ve ayrıca geri çekilmenin de olanaksız olduğunu görünce, teslim olmaya karar verdi. Her ne kadar küçük bir bölüm kaçmayı başardıysa da, toplam 35.000 asker esir düştü.

Bu felaketin ardından, Ritchie'nin sağ kalan birlikleri, Rommel'in yakın takibinde çok düzensiz bir şekilde Mısır'a doğru çekilmeye başladı. Rommel bu kovalamada en büyük desteği, Tobruk'ta yapmış olduğu ikmal maddeleri stoklarından gördü. Afrika Kolordusu Kurmay Başkanı Bayerlein'a göre, Rommel'in ulaşım araçlarından yüzde sekseni, İngilizlerden ele geçirilen araçlardı. Fakat, her ne kadar bu stoklar bu uzun takipte, kendisine yakıt, yiyecek ve ulaşım olanakları sağladı ise de Rommel muharebe gücünü ayarlayamadı. Afrika Kolordusu, 23 Haziran'da sınıra yaklaştığında, muharebe edebilecek durumda sadece kırk dört, İtalyanların ise on dört tankı kalmıştı. Yine de Rommel, İngilizleri bozguna uğratmaya kararlıydı.

Mareşel Kesselring, Tobruk'un düştüğünün ertesi günü, önceden kararlaştırıldığı gibi, Afrika'da daha fazla ilerlemeye karşı çıkmak için Sicilya'dan Afrika'ya geldi. Uçakların Malta taaruzu için buradan Malta'ya gönderilmesini istiyordu. Afrika'daki İtalya Yüksek Komutanlığı da ilerlemeye karşıydı ve 22 Haziran'da Bastico, Rommel'e dur emrini verdi. Bunun üzerine, Rommel bu tavsiyeyi kabul etmeyeceğini bildirmiş ve resmen üstü olan bu generali şaka yollu Kahire'de yemeğe davet etmişti. Rommel böyle bir zaferden sonra çok rahat ve fütursuzca davranabiliyordu, ayrıca Hitler'in karargahından bu zaferin bir ödülü olarak mareşalliğe terfi ettiği haberini de almıştı. Aynı zamanda, Rommel ilerlemesine devam etmek için doğrudan Hitler ve Mussolini'ye başvurmuştu. Hitler ve askeri danışmanları, İtalyan Deniz Kuvvetleri'nin Almanları, Malta'ya yapacakları taarruzda İngiliz Deniz Kuvvetleri karşısında yeterince destekleyeceklerine pek güvenemediklerinden Malta'ya indirilecek Alman paraşüt birliklerinin ikmalsiz ve takviyesiz kalacaklarını hesaplıyorlar ve bu nedenle, bu ilerleme konusunda bir türlü karar veremiyorlardı. Bir ay önce, 21 Mayıs'ta, Hitler'in kararına göre, eğer Rommel Tobruk'u ele geçirebilirse, Malta için planlanan "Herkül (Hercules) Harekâtı" yapılmayacaktı. Bu nedenle, Rommel'e şu mesaj ulaştırıldı: "Mussolini, düşmanın Mısır'a kadar takibini onaylamaktadır." Birkaç gün sonra Mussolini uçakla, Kahire'ye muzaffer bir komutan gibi girmek için gerekli hazırlıkları yaptı. İtalyanlara göre, Kesselring bile,

Malta'ya taarruz yerine, düşmanın Mısır'a kadar takip edilmesinden yanaydı.

Sınırdaki İngiliz çekilmesini hızlandırmak, hatta Rommel'in oraya varmasından önce başlatmak hem haklı hem de çok cesur bir karardı. Ritchie, zaman kazanmak için çekilmeye karar vermiş ve bunu telgrafla Auchinleck'e bildirmişti. Şu anda elinde muharebe edebilecek durumda üç tümeni vardı ve yeni bir tümen de kendisine ulaşmak üzereydi ve aynı zamanda elinde Afrika Kolordusu'nun elindeki tank sayısının üç katı, muharebeye elverişli tankı vardı.

Fakat Tobruk'tan gelen haberlerin şok etkisi, sınırı elde tutmak için başvuracağı bütün çabaları terk etmesine neden oldu. Ritchie'nin bu sınırı elde tutma kararı, 20 Haziran gecesi, Klopper'in teslim olma kararından tam altı saat önce alınmıştı.

Ritchie'nin niyeti, Suriye'den henüz dönmekte olan 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin takviye ettiği tümenlerle Mersa Matruh'ta tutunmak ve burada mücadeleye devam etmekti. Fakat 25 Haziran akşamı Auchinleck, Sekizinci Ordu Komutanlığı görevini Ritchie'den, kendi uhdesine aldı. Kurmay Başkanı Eric Dorman-Smith ile bir durum muhakemesi yapan, Auchinleck, Matruh'taki tahkim edilmiş mevzilerin savunulması görevini iptal etti ve el-Alameyn bölgesinde daha oynak muharebe için karar verdi. Bu karar sadece birliklerin techizatın ve depoların geriye nakledilmesi açısından zor bir karar değil, İngiltere'de uyandıracağı tepkiler açısından da çetin ve sorumluluk dolu bir karardı. Bu kararı alırken, Auchinleck çok soğukkanlı davrandı. Her ne kadar bundan sonraki bir geri çekilmeyi kuvvet dengelerinin aleyhte olduğu nedeniyle gerçekleştirebildiği ileri sürülemezse de, Mersa Matruh mevzileri çok yetersiz olduğu için alman karar akıllıca idi. Zira, her ne kadar, arkadan mevzilere gelen birliklerin moralleri yerindeyse de, bu birliklerin kendilerine olan güvenleri sarsılmıştı ve büyük bir kargaşa içindeydiler. Aynı zamanda bir savaş tarihçisi olan Yeni Zelandalı Komutan Tümgeneral Howard Kippenberger, bu birliklerin Matruh bölgesine ne kadar dağınık, düzensiz ve sevk ve idareden yoksun olarak geldiklerini gözlemişti. Ve ayrıca tertibini koruyarak gelebilen tek bir piyade, topçu ve zırhlı birliğe rastlayamamıştı. Rommel onlara yeniden tertiplenip ve teşkilatlanacağı bir zaman bırakmamıştı. Ayrıca Rommel'in takip hızı, Ritchie'nin sınırı terk ederek zaman kazanma gerekçesini hükümsüz kılmıştı.

23 / 24 Haziran gecesi Roma'dan harekâta devam izni alan Rommel sınırı geçti ve ay ışığında çölde ilerleyerek 24 Haziran akşamına kadar yüz elli kilometreden fazla yol katederek kıyıya, İngilizlerin hemen hemen pek yanında bulunan Sidi Barrrani'ye vardı. Bununla beraber Rommel, birliklerin artçılarından çok az bir kısmını ele geçirmişti. Ertesi akşama kadar,

Rommel'in birlikleri, İngilizlerin Matruh ve güneyinde ellerinde tuttukları mevzilerin yanına epeyce yaklaşmıştı.

Matruh'taki mevzilerin etrafından kolayca dolaşabilen Gott'un 13 'üncü Kolordusu güneye yerleştirildi. Bu kolorduyu Yeni Zelanda Tümeni desteklerken, Matruh savunma mevzileri, Holmes'u 10'uncu Kolordusu'nun iki tümeniyle destekleniyordu. İki kolordu arasında bulunan on beş kilometrelik arazi ise mayın tarlasıyla kaplıydı.

Çok hazırlıklı bir taarruza girişmek için pek vakit yoktu. Bu nedenle, yetersiz gücünden dolayı Rommel, sürat ve baskın unsurlarına güvenmek zorunda kalıyordu, başka da seçeneği yoktu. İngiliz zırhlı birliklerinde tank sayısı, yarısı yeni Amerikan tanklarından olmak üzere 160 iken Almanların, dörtte biri hafif Panzer II tanklarından olmak üzere hemen hemen 60 tankı ve ilaveten İtalyanların da bir avuç tankı vardı. Ve Almanların toplam üç tümeninin gücü 2500 iken, İtalyanların altı tümeninin toplamı 6000 idi. Bu kadar zayıf bir birlikle taarruz etmek çok cesaret isterdi, ama Rommel bu cesareti gösterdi, hareket, sürat ve moral unsurunun yardımıyla başarıya da ulaştı.

İleri hatlarda yer alan, çok eksik kadrolu üç Alman tümeni taarruzlarına 26 Haziran öğleden sonra başladılar. Tümenlerden ikisi daha önce bahsedilen 15 kilometrelik mayınlı bölgeye gelmişlerdi. 90'ıncı Hafif Tümen bu mayınlı arazinin en seyrek kısmına geldiği için çok şanslıydı ve geceleyin yirmi kilometre daha öteye ilerleyip kıyıya ulaşmışlardı. Böylece, Matruh'tan yapılacak muhtemel bir çekilme yolunu tutmuş oluyorlardı. 21'inci Panzer Tümeni'nin karşılaştığı arazi daha sık mayınlarla kaplı olduğu için, ilerlemeleri de zaman alıyordu.Fakat bu tümen gündüz otuz kilometre ilerledikten sonra tam bir dönüş yaparak, Minqar Qaim'de bulunan Yeni Zelanda Tümeni'nin arkasına dolandı. Bu birlik tarafından durdurulmadan evvel bir kısım araçlarını tahrip etti. Daha güneyde bulunan 15'inci Panzer Tümeni İngiliz zırhlılarıyla karşılaştı ve günün büyük bir bölümünde ilerleme kaydedemedi. Fakat, düşmanın derinliklerine doğru çok süratli ilerleyebilen ve İngilizlerin geri çekilme hattını kesmeyi tehdit eden 21'inci Panzer Tümeni'nin hareketi, öğleden sonra Gott'un emrettiği geri çekilmeye neden oldu. Başlangıçta düzenli olarak cereyan eden geri çekilme giderek bir bozguna dönüştü. Bu arada Yeni Zelanda Tümeni yalnız bırakılmıştı, fakat bu tümen, geceleyin Almanların zayıf çemberini kırmayı başardı. Matruh'ta bulunan 10'uncu Kolordu ertesi gün şafak sökene dek, 13'üncü Kolordu'nun geri çekilmesine ilişkin hiçbir bilgi alamamıştı. Bununla beraber, Matruh'ta bulunan birliklerin yaklaşık üçte ikisi, ertesi gece karanlıktan yararlanarak, küçük gruplar halinde güneyden kaçmayı başarabilmişlerdi. Fakat, bu muharebeler sonunda, yaklaşık 6000 asker esir alınmıştı ve ayrıca

çok miktarda ikmal maddeleri ve teçhizat da Rommel'e kalmıştı.Alman esir sayısı neredeyse Rommel'in muharip birliklerinin toplamından fazlaydı.

Bu arada, Rommel'in öncü panzer birlikleri o denli hızla ilerliyorlardı ki, İngilizlerin Fuka'da oluşturmak istedikleri geçici mevzi umutlarını söndürmüşlerdi. Öncü birliklerin 28 Haziran gecesi kıyıya, bu kadar çabuk ulaşmaları neticesinde Hint Tugayı'nın taarruzda dağılan birlikleri bozguna uğratılmış ve ertesi sabah Matruh'tan kaçan bazı yürüyüş kolları kuşatılmıştı. Matruh'taki İngilizlerin direnişini kıran 90'ıncı Hafif Tümen, kıyı boyunca doğuya doğru olan ilerlemelerine devam etti, geceyarısı katettikleri mesafe yüz elli kilometreyi aşmıştı. Ertesi sabah, 30 Haziran'da, Rommel övünç ve gururla karısına şöyle yazıyordu: "İskenderiye'ye 150 kilometre kaldı!" Akşamleyin Rommel'in hedefine neredeyse 100 kilometre kalmıştı ve Mısır'ın çok önemli noktaları elinde gibiydi artık.

YİRMİNCİ KISIM

Afrika'da Gidişat Değişiyor

Almanlar 30 Haziran'da, İtalyanların gelmesini beklerken nispeten daha kısa bir ilerlemeyle el-Alameyn hattına yaklaştılar ve kuvvetlerin bir araya toplanması için Rommel'in yaptığı bu kısa duraklama, sonuçta Rommel'in aleyhine oldu. Çünkü, o sabah İngiliz zırhlı tugaylarından arta kalan birlikler kıyı güzergahının güneyinde, Rommel'in birlikleri tarafından sarıldıklarının ve izlendiklerinin farkında değillerdi. Ancak kuşatılmalarını, kendilerini izleyen birliklerin yetersiz olması önlemişti. Ve bu süre içerisinde İngiliz birlikleri kendilerini el-Alameyn hattına atabilmeyi başarabilmişlerdi.

Rommel'in bu geçici duraklaması, savunma mevzileri hakkındaki hatalı istihbarat raporları yüzünden olmuş olabilir. Gerçekten, bu savunma mevzileri dört adetti ve kıyı ile büyük Kattara Çöküntüsü arasındaki 50 kilometrelik mesafede yer almıştı. Bu mevzilerin zeminlerinin yumuşak olması kanat harekatlarını sınırlıyordu. En güçlü ve en büyük savunma bölgesi el-Alameyn kıyısında bulunuyordu ve 1'inci Güney Afrika Tümeni tarafından işgal ve tahkim edilmişti. Güneydekine benzer olan diğeri, Deir el Shein'de yeni tahkim edilmiş olanıydı ve 18'inci Hint Tümeni tarafından işgal edilmişti. On beş kilometre ötede bulunan üçüncüsü ise Bab el Kattara mevzisi idi ve bunu da 6'ncı Yeni Zelanda Tugayı tutuyordu. Bundan sonra yirmi kilometrelik bir boşluktan sonra Naqb el Dweis Mevzisi geliyordu. Bu mevzi 5'inci Hint Tümeni tarafından tutuluyordu. Arada kalan boşlukların kapatılması bu üç tümenin seyyar birlikleriyle, Mersa Matruh'ta bulunan diğer iki tümenin arta kalan birliklerince sağlanmıştı.

1 Temmuz'da, gerçekleştireceği taarruz için plan yapan Rommel'in, ne Deir el Shein'deki, savunma mevziinden haberi, ne de geri çekilirken sarı-

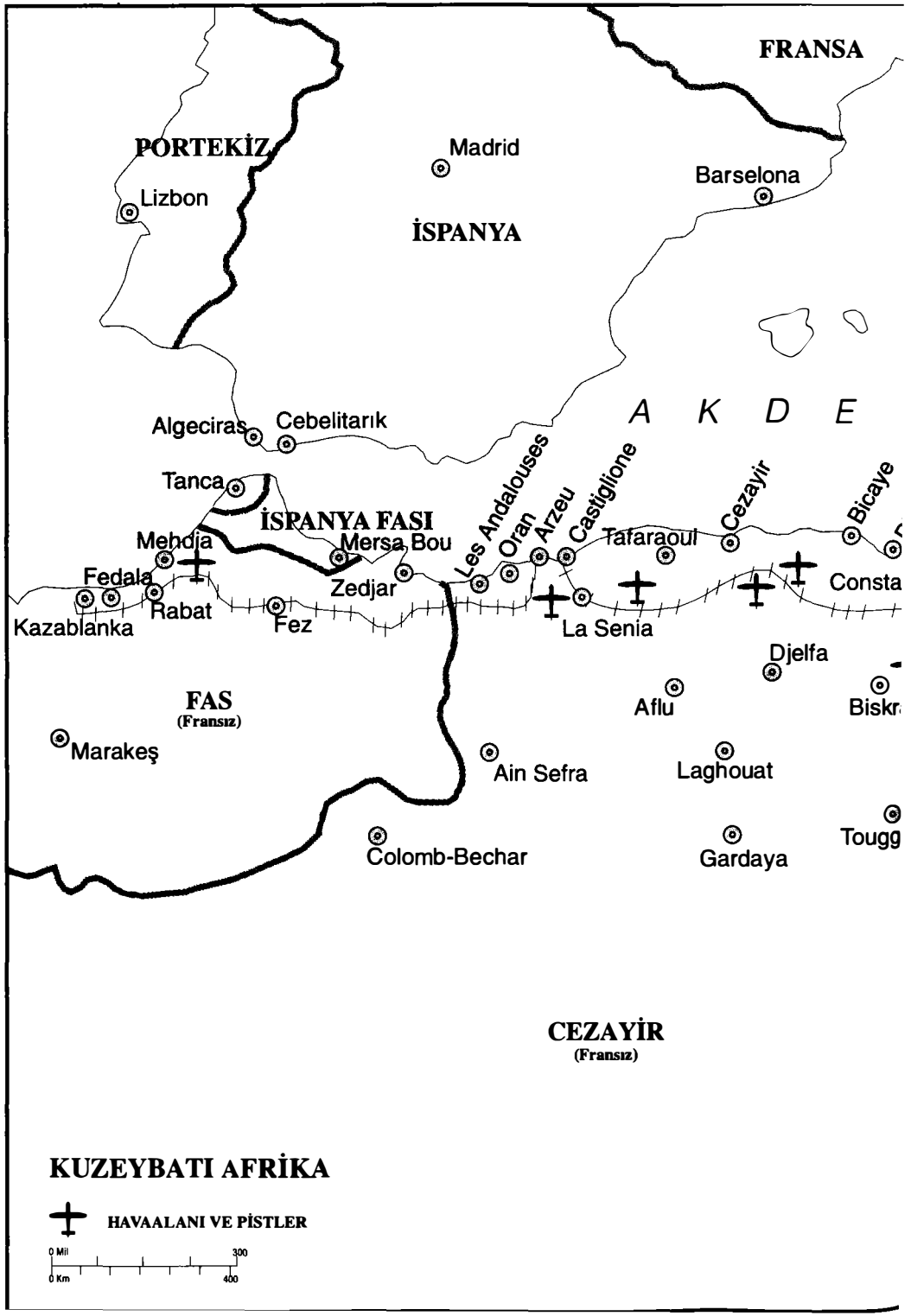
lan İngiliz zırhlı birliğinin tekrar el-Alameyn'e dönmekte olduğundan bilgisi vardı. Bu nedenle, bu kanadı kapatmak için güneyde tertiplenmeyi düşündü. O bu hesabında, bir nokta taarruzunu tasarlamış, ardından, Afrika Kolordusu'yla el-Alameyn ve Bab el Kattara arasındaki bölgeye yarma harekatı düzenlemeyi planlamıştı. Fakat Afrika Kolordusu "bilinmeyen" Deir el Shein Mevzisi'yle karşılaştı ve burayı ancak akşama doğru ele geçirebildi. Direniş çok şiddetli olmuştu. Fakat, bu gecikme ve gösterilen direniş, Rommel'in sürat ve başarıyı genişletme konusundaki umutlarını yok etmişti. İngiliz zırhlıları muharebe yerine, mevziyi kurtarabilecek sürede gelememişti, fakat İngiliz zırhlılarının bu geciken yardımı, Afrika Kolordusu'nun ilerleyişini durdurmuştu. Rommel, birliğine ay ışığında ilerlemesini emretti, fakat bu niyeti, ay ışığından yararlanıp, Alman yürüyüş kollarını bombalayan İngiliz uçakları tarafından önlendi.

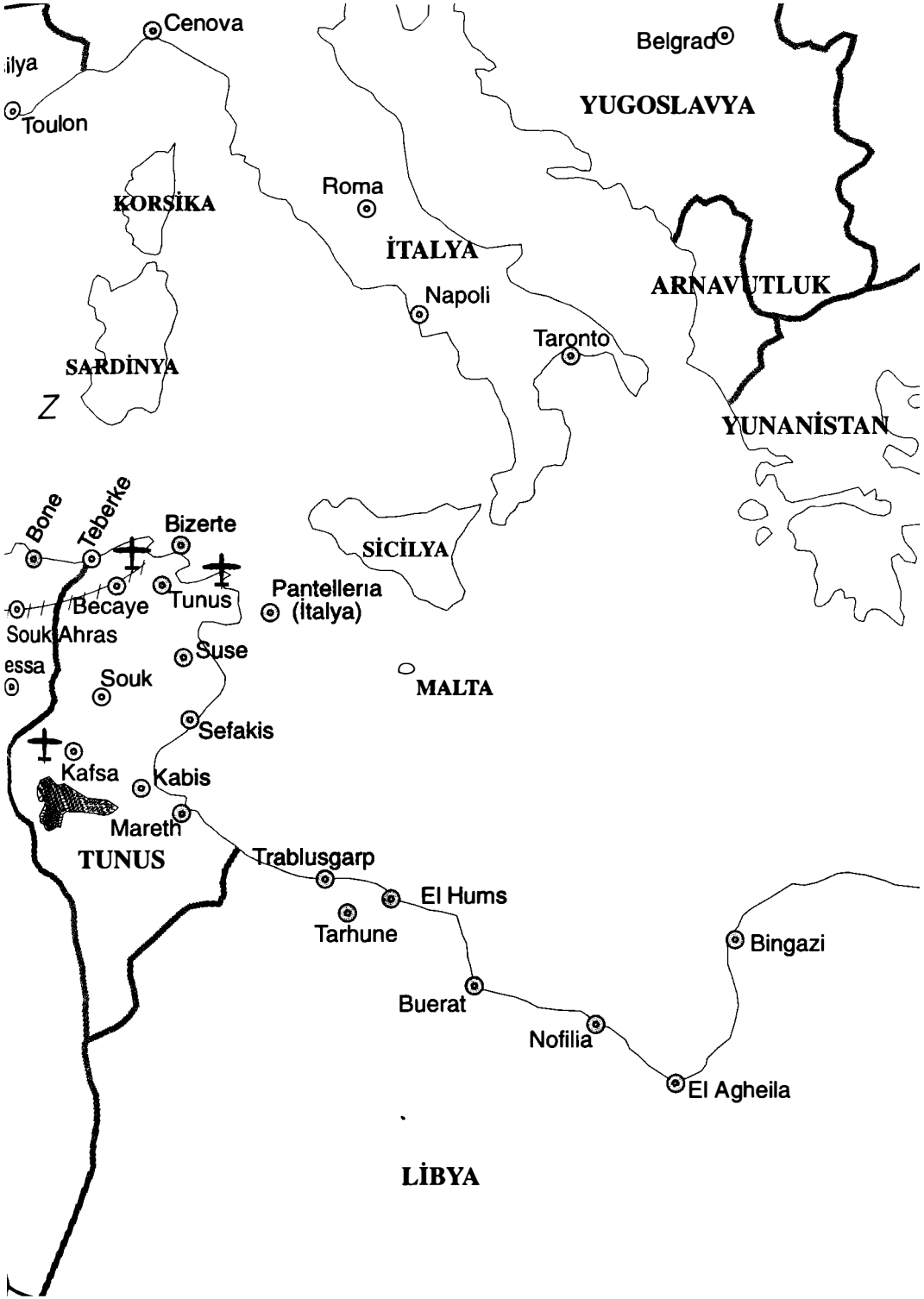
Bugün, yani 1 Temmuz çarşamba günü, Afrika'daki muharebelerin en tehlikeli günüydü. Gerçekten, bugün tam bir dönüm noktasıydı. Rommel'in Ağustos ve Ekim'in sonlarında tekrarladığı ve kendisinin geri çekilmesiyle nihayetlenen muharebeler sonuçları itibarıyle de çok önemli gelişmelere yol açmış ve bu muharebeler "el-Alameyn Muharebeleri" adını almıştır. Fakat 1 Temmuz günü cereyan eden muharebe "Birinci el-Alameyn Muharebesi" diye anılmış ve bu muharebelerin en kritiği ve en önemlisi olduğu gibi Afrika'daki muharebelerin de dönüm noktası olmuştur.

Rommel'in el-Alameyn'e ulaştığı haberi İngiliz donanmasının İskenderiye Limanı'nı terketmesine ve Süveyş Kanalı'ndan Kızıl Deniz'e inmesine yol açtı. Kahire'de, İngiliz karargâhının bacalarından yakılan arşiv belgelerinin dumanları yükseliyordu. Askerler ileride o günü acı bir şekilde hatırlayacaklardı. Birinci Dünya Savaşı'na katılmış olan askerler, o günün 1916 yılında başlatılan ve İngiliz Ordusu'nun 60.000 askerini kaybettiği ve aynı zamanda, tarihinin en ağır kaybına uğradığı Somme taarruzunun yıldönümü olduğunu hatırladılar. Yanan kâğıtların siyah küllerini gören Kahire halkı, doğal olarak İngilizlerin Mısır'dan kaçacağını düşünmüş ve halk yığınları Kahire'den kaçmak için istasyonda toplanmaya başlamıştı. Bu haberleri duyan dünya, İngiltere'nin Orta Doğu'da savaşı kaybettiğini sanmıştı.

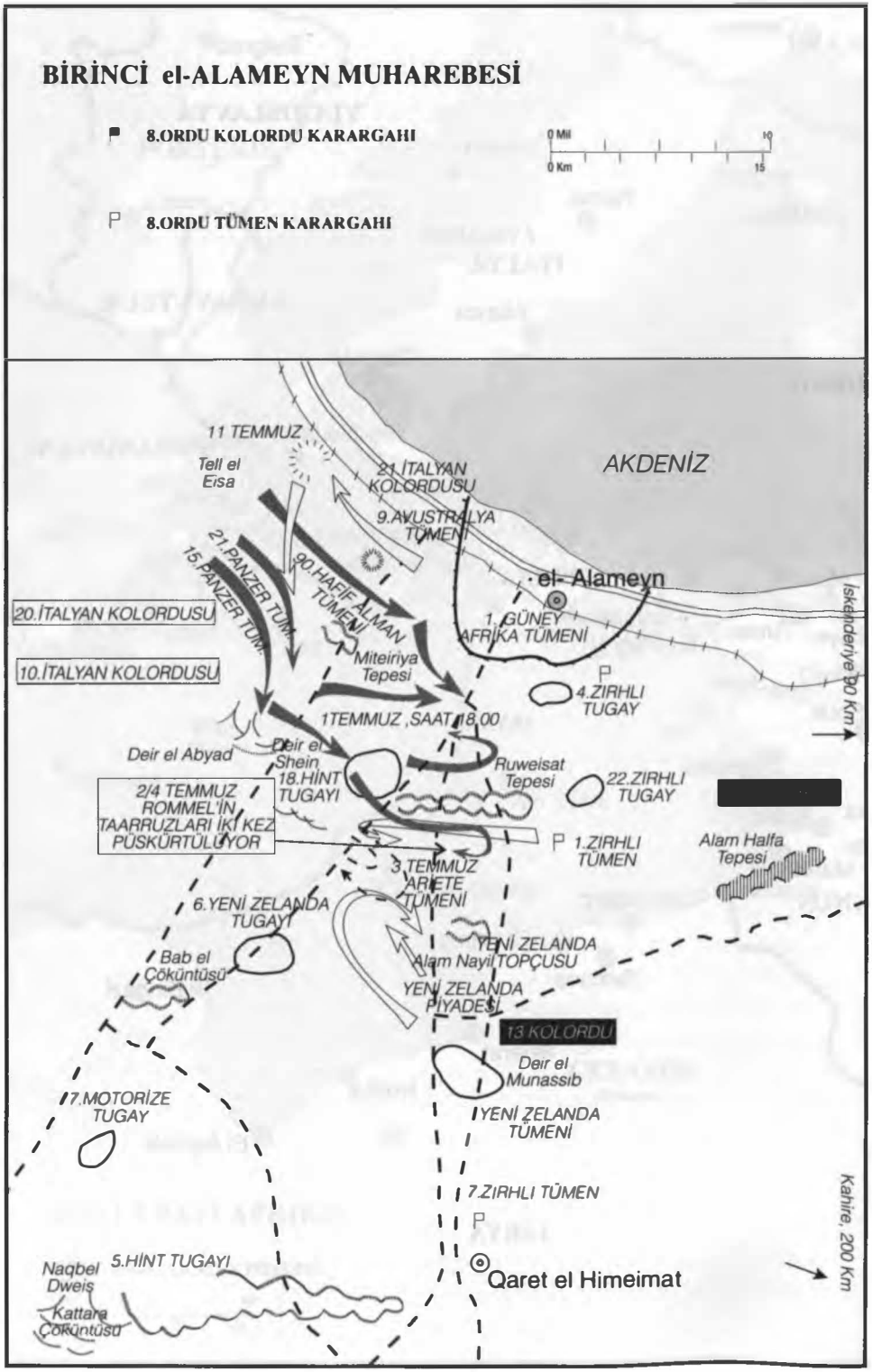
Fakat geceleyin, cephedeki durum düzelmeye ve umut verici olmaya başlamıştı. Ve cephe gerisinin aksine, cephedeki birliklerin kendine güveni çok daha fazlaydı.

Rommel, 2 Temmuz'da taarruzuna devam etti ve Afrika Kolordusu'nun elinde muharebeye elverişli kırk tankı kalmıştı ve birlikler yorgunluktan ölü gibiydiler.Rommel'in yenilediği bu taarruz ancak öğleden sonraya kadar devam edebildi ve karşısında kendisine doğru biri cepheden diğer kanattan ilerleyen iki İngiliz tank birliğini görünce tamamen durdu. Auc-

FRANSA
PORTEKİZ
Madrid
Barselona
Lizbon
İSPANYA
A K D E
Algeciras
Cebelitarık
Tanca
İSPANYA FASI
Les Andalouses
Oran
Arzeu
Castiglione
Cezayir
Bicaye
Mehdia
Mersa Bou
Tafaraoui
Fedala
Zedjar
Consta
Rabat
Kazablanka
Fez
La Senia
Djelfa
FAS
(Fransız)
Aflu
Biskr
Marakeş
Ain Sefra
Laghouat
Tougg
Colomb-Bechar
Gardaya
CEZAYİR
(Fransız)
KUZEYBATI AFRİKA
HAVAALANI VE PİSTLER
0 Mil
300
0 Km
400

Cenova
ilya
Toulon
Belgrad
YUGOSLAVYA
KORSİKA
Roma
İTALYA
Napoli
ARNAVUTLUK
Taronto
SARDİNYA
Z
YUNANİSTAN
Bone
Teberke
Bizerte
SİCİLYA
Pantelleria
(İtalya)
Becaye
Tunus
Souk Ahras
essa
Suse
Souk
MALTA
Sefakis
Kafsa
Kabis
Mareth
TUNUS
Trablusgarp
El Hums
Tarhune
Bingazi
Buerat
Nofilia
El Agheila
LİBYA

BİRİNCİ el-ALAMEYN MUHAREBESİ

hinleck, soğukkanlı bir şekilde durum muhakemesi yaptıktan sonra, Rommel'in taarruz eden birliklerinin güçsüzlüğünü anladı ve kati karşı taarruz olacağını umduğu planını yaptı.Fakat planı, amaçlandığı biçimde icra edilmedi. Taarruzun icrasındaki aksaklıklar umutlarını azalttı ama bu arada Rommel'in amacının gerçekleşmesi de engellenmişti.

Rommel, 3 Temmuz'da bir taarruz teşebbüsünde daha bulundu, fakat o ana dek Afrika Kolordusu'nda muharebe edebilecek durumda sadece yirmi altı tank kalmış ve Rommel'in doğuya ilerleyişi İngiliz zırhlı birliklerince durdurulmuştu. Bununla beraber öğleden sonra başlayan taarruzda on beş kilometrelik bir ilerleme kaydedildiyse de o da durduruldu. Ariete Tümeni tarafından buluşmak üzere başlatılan ilerleme de püskürtüldü ve bu harekât sırasında 19'uncu Yeni Zelanda Taburu, hemen hemen Ariete Tümeni'nin bütün topçusunu, kanattan geliştirdiği ani bir karşı taarruzla ele geçirmiş ve kalanlarının da paniğe kapılmasına yol açmıştı. Bu panik ve çöküş aşırı gerilimin açık bir belirtisiydi.

Ertesi gün, 4 Temmuz'da, Rommel evine büyük bir pişmanlık ve üzüntüyle şöyle yazıyordu: "İşler, maalesef istediğimiz gibi gitmedi. Direniş olağanüstüydü ve gücümüz tükendi." Rommel'in yarma girişimleri sadece bertaraf edilmekle kalmayıp, aynı zamanda çok güçlü saldırılarla cevaplan-

El-Alameyn'de ele geçirilen bir Alman tankı.

mıştı da. Rommel'in birlikleri yeni bir taarruza kalkışamayacak kadar yorgundular. Rommel bir anlamda taarruza ara vermeye ve birliklerine nefes aldırmaya mecbur kaldı. Bu davranışı Auchinleck'e takviye gönderilmesine olanak sağlasa bile Rommel'in başka seçeneği yoktu.

Bundan başka, Auchinleck, üstünlüğü yeniden ele geçirmiş ve hatta takviyeler bile ulaşmadan gidişatı değiştirme şansını yakalamıştı. Auchinleck'in o günkü programı önceki günün hemen hemen aynısıydı. Panzer birliklerinin taarruzunu Norrie'nin 30'uncu Kolordusu ile karşılarken, Gott'un 13'üncü Kolordusu güneyden düşmanın arkasına sarkacaktı. Fakat bu kez, her ne kadar yeniden teşkilatlanan adıyla "7'nci Hafif Zırhlı Tümen" olan ve kadrosunda motorize bir tugay, zırhlı araçlar ve Stuart tankları bulunan bu birlik, 13'üncü Kolordu'nun kadrosunda yer alıyorsa da, zırhlı birlik unsurlarının büyük bir bölümü kuzeyde, 30'uncu Kolordu'nun emir ve komutası altında bulunacaktı. Vurucu güçten yoksundu, fakat güçlü Yeni Zelanda Tümeni, düşmanın kanatlarına taarruz ederken, bu zırhlı unsurlar da yüksek hareket ve manevra kabiliyeti sayesinde düşmanın arka bölgesine dolanacaktı.

Maalesef, muhabere emniyeti yetersizliği, Almanların istihbarat servislerinin olayı haber almasını sağlamış ve Rommel'e, Auchinleck'in planları bildirmişti. Bu nedenle 21'inci Panzer Tümeni bu kuşatma harekâtını karşılamak için geriye sevk edilmişti ve bu nedenle ortaya çıkan karşı taarruz kaygısı, Auchinleck'in cephede emirlerini icra edecek komutanların tereddütlerini arttırmıştı. Benzer bir tereddüt de, kuzey bölgede hasıl olmuştu. 21'inci Panzer Tümeni geriye sevk edildiğinde, 1'inci Zırhlı Tümen'in Stuart tanklarından bazıları ileri harekete geçmiş ve bu önemsiz sayılabilecek ilerleme, mevcut muharebe gücü sadece on beş tank ve 200 askerden oluşan 15'inci Panzer Tümeni arasında çok ani bir paniğin yaşanmasına neden olmuştu. Böyle bir hareketin bu kadar güçlü Alman askerleri arasında bir paniğe neden olması, askerlerin ne denli gerilim içinde olduğunu göstermesi açısından çok ilginçtir. Fakat, ne zırhlı tümen ne de diğer birlikler böyle bir fırsatı değerlendirip, kati sonuç sağlayabilecek bir genel karşı taarruz için gerekli girişimde bulunabildi.

O gece, Auchinleck, önce yayınladığı emirlerden daha kesin bir ifade ile birliklerine taarruz emrini verdi: "Bizim görevimiz düşmanı mümkün olduğunca en doğuda imha etmek ve daha fazla ilerlemesine izin vermemek... düşmana hiç dinlenme fırsatı verilmeyecektir... Sekizinci Ordu düşmanı bulunduğu mevzilerde taarruz ve imha edecektir." Fakat, Auchinleck, bu şevk ve inanç dolu emirlerini komuta zincirinden aşağıya doğru geçiremedi. Karargâhını, 30'uncu Kolordu Karargâhı'na yakın bir yere taşıdı. 30'uncu Kolordu Karargâhı cephenin otuz kilometre gerisindeydi ve aynı zamanda

Auchinleck'in Karargâhı güneyde bulunan 13'üncü Kolordu'nun Karargâhından da eşit uzaklıktaydı. Oysa, panzer birliklerinin karargâhı, cephenin sadece on kilometre gerisindeydi ve Rommel'in bizzat kendisi, ileri hattaki birliklerle beraber, muharebeyi cephenin tam ortasında sevk ve idare ediyordu. Rommel karargâhından çok sık ayrıldığı ve muharebenin komutasını doğrudan üzerine almayı bu denli çok sevdiği için daha geleneksel doktrine bağlı hem Alman hem de İngiliz askerler tarafından ağır bir şekilde eleştirilmekteydi. Fakat her ne kadar komutayı doğrudan uhdesine aldığı zamanlar bazı sorunlar çıkıyorsa da, başarısının temelinde de komutayı doğrudan üstüne alması yatmaktaydı. Geçmişin büyük askerlerinin uygulamasını ve etkisini bu tutumuyla Rommel tekrar canlandırmıştı.

5 Temmuz'da, Auchinleck'in hedeflerine ulaşmak için verdiği emirlerden pek azı 13 ve 30'uncu Kolordular tarafından yerine getirilmişti. Rommel'in geri bölgesine taarruz edecek olan Yeni Zelanda Tugayı, Harekât Alanı Komutanı'nın niyetlerinden haberdar edilmemişti, oysa kati neticeli harekât bu tugaydan bekleniyordu. Belki, Auchinleck, zırhlı unsurların büyük kısmını, Rommel'in ordusuna arkadan taarruz edecek olan 13'üncü Kolordu'nun takviyesi yerine, 30'uncu Kolordu'ya gönderdiği için eleştirilebilirdi, ama düşmanın zayıf olduğu merkez bölgesinde bu yarma harekâtının başarılı olma şansı daha büyüktü. 1'inci Zırhlı Tümeni'nin şimdiki tank mevcudu doksan dokuz idi, buna karşılık, karşısında bulunan 15'inci Panzer Tümeni'nin sadece on beş ve bütün Afrika Kolordusu'nun ise ancak otuz tankı kalmıştı.

Bütün bu olanların en doğru gerekçesi ve açıklaması, çok uzun süren gerilimden doğan olağanüstü yorgunluktu. Bu yorgunluk, ilk safhanın sonucunu belirleyen unsurdu. Her şeyi göz önüne aldığımızda, yorgunluk unsurunu her ne kadar nihai açıdan dezavantaj gibiyse de, şu anda Almanların ve İtalyanların lehlerine olan bir unsurdu. İngilizlerin durumu dışarıdan bakıldığında hiçbir zaman bu kadar umutsuz gözükmemişti. Halbuki, 5 Temmuz'da Rommel'in birlikleri neredeyse zaferden ziyade topyekûn bir çöküşün eşiğine gelmişlerdi.

Bu durumu izleyen kısa bir aradan sonra, İtalyan piyade tümeninin kalan unsurları kuzeyde bulunan cepheye yerleştiler, böylece Rommel'in güneyden planladığı taarruz için Alman birlikleri serbest kalmıştı. Fakat, 8 Temmuz'da, tam bu taarruz öncesinde mevcut muharip üç Alman tümeninin kuvveti ancak elli tank ve 2000 piyade askerine, İtalyanların kuvveti ise, son gelen Littorio zırhlı tümeni de dahil olmak üzere kırk dört tank ve 4000 piyade askerine yükseltilebilmişti. İngilizlere ise, 1941 yılında Tobruk'u çok başarılı bir biçimde savunan 9'uncu Avustralya Tümeni ve kadrosunda iki yüz tankı bulunan yeni iki alay takviye olarak gönderilmişti. 30'uncu Kolor-

du'nun emrine girecek olan bu Avustralya Tümeni'ne, daha önce 50'nci Tümen'e komuta eden Korgeneral Ramsden, komutan olarak atanmıştı.

Rommel'in birliklerini güneye sevk etme niyetiyle, Auchinleck'in Avustralyalıları batıda, kıyı boyunca yapılacak bir taarruzda kullanma fikri denk düşüyordu. Almanlar güneye doğru hareket edince, Yeni Zelandalılar Bab el Kattara mevzisini terk ederek doğuya çekildiler. Böylelikle, Almanların 9 Temmuz'da giriştikleri taarruzla elde edebildikleri sadece bu boşaltılan mevziin ele geçirilmesiydi.

Ertesi sabah erken saatlerde Avustralyalıların başlattığı taarruz sonucunda kıyıyı tutan İtalyan Tümeni çok süratli bir şekilde bertaraf edilmişti. Her ne kadar Avustralyalılar durdurulmuş ve kaybedilen arazinin bir kısmı geri alınmışsa da bu kıyı ikmal yolu için beliren tehlike Rommel'i güneye yaptığı taarruzdan vazgeçmesine yol açmıştır. Auchinleck, hiç vakit kaybetmeden, Rommel'in Ruweisat Tepesi hattında zayıflatılmış bulunan bölgesine taarruzu amaçlıyordu. Fakat, bir kez daha çok iyi düşünülmüş bir plan Auchinleck'in astlarının zırhlı birlik-piyade işbirliği konusundaki sevk ve idare yetersizliği nedeniyle doğru dürüst icra edilememişti. Oysa, Almanların başarılarının birçoğunun altında bu taktik kullanımının ustaca icrası yatıyordu.

Birlikler arasındaki bu hatalı işbirliği, piyade birliklerinin çok uzun süreden beri zırhlı birliklere duydukları güvensizliği doruğa çıkartmış ve durumu daha da vahimleştirmişti. Piyadeler, taarruza geçtiklerinde, zırhlı birliklerin kendilerine yardım etmeyeceklerini ve panzer birliklerinin karşı taarruzu ile karşı karşıya gelecekleri korkusunu yaşıyorlardı. Bu konuyu Yeni Zelanda Tümen Komutanı Kippenberger şöyle anlatıyordu:

> *"Bu kez, sadece Yeni Zelanda Tümeni değil, bütün Sekizinci Ordu bizim zırhlı birliklerimize hiç güvenmiyor, neredeyse nefret ediyordu. Her tarafta, birliklerin, zırhlı birliklerce yarı yolda bırakıldığı hikâyeleri anlatılıyordu. Herkesin artık inandığı ve aşikâr olan bir şey, tankların istenildiği ve gerek duyulduğu zaman, gereken yerde olmayacağı idi."*

Yine de, bu taarruz ve tehdit Rommel'in zaten çok yetersiz olan birliklerini gerilime sokmuş ve kuzeyde giriştiği taarruzda küçük bir başarı elde edebilmişti. Her ne kadar İngilizler, kendi piyadelerine karşı girişilen Alman karşı taarruzunu karşılamakta yavaş kaldılarsa da, İtalyan piyadelerin korkutarak teslim almışlardı. 17 Temmuz'da, Rommel eve şöyle yazıyordu:

> *"Benim için her şey kötüye gidiyor. Düşman bütün üstünlüğünü, özellikle piyadede bütün üstünlüğünü İtalyan birliklerinin tertip ve düzenini bozmak ve imha etmek için kullanıyor. Alman birlikleri ise tek başına ayakta kalamayacak kadar güçsüzler. Bu kadarı bile birisini ağlatmaya yeterli."*

Ertesi gün, Auchinleck, kendisine yeni katılan takviyelerle daha güçlü bir taarruza hazırlanırken 7'nci Zırhlı Tümen, yeni bir baskı unsuru oluşturmak için Rommel'in güney kanadına saldırdı. Bu kez amaçlanan harekât, El Mireir yönünde Ruweisat Tepesi'nin güney tarafına olacaktı. Elli adet Valentine tankıyla yeni gelen 23'üncü Zırhlı Tugay bu taarruzda kullanılacaktı, fakat üç alayından biri, kuzeyde Miteiriya Tepesi'ne yapılacak tali taarruzda, Avustralyalılara yardıma gönderilecekti.

Yeni katılan tugay ve diğer birlikleriyle Sekizinci Ordu'nun durumu iyi gözüküyordu ve muharebe alanına sürülebilecek 400 tankı vardı. Rommel'in tank mevcudu, rakiplerinin sandığından da azdı. Afrika Kolordusu'nun otuzdan az tankı kalmıştı. Fakat,tanklar talihin yaver gitmesi ve isabetli kararların verilmesiyle, tam İngilizlerin taarruz edeceği bölgede mevzilendirilmişti ve aslında da o bölgeye İngiliz tanklarının çok küçük bir bölümü sevk edilmişti.

Bu kez Auchinleck'in planına göre Yeni Zelanda Tümeni tarafından kuzeye doğru yapılacak kanat harekâtı sonucunda direniş zayıflatıldıktan sonra, Ruweisat Tepesi ve güneyindeki vadi boyunca ilerleyecek olan 5'inci Hint Tümeni, düşmanın merkezine geniş cepheli bir gece taarruzu düzenleyecekti. Ondan sonra, gündüzleyin 23'üncü Zırhlı Tugay vadinin sonundaki El Mireir'e ilerleyecek ve 2'nci Zırhlı Tugay da bu harekâtı genişletip başarıdan faydalanacaktı. Bu çok ince düşünülmüş bir plandı, fakat icra edecekler tarafından en ince ayrıntılarına kadar dikkat edip uygulama safhasına konması gerekiyordu.Ancak bundan sonraki safhalardaki faaliyetler birbirinden kopuk cereyan etti.

Taarruz 21 Temmuz'da başladı ve Yeni Zelandalılar hedeflerine ulaştılar. Fakat o sırada akşam karanlığında Alman tankları çıkageldiler ve karşı taarruz sonucu kargaşa yarattılar. Gün ışıyınca da en çok ilerleme kaydeden Yeni Zelanda Tugayı'na büyük bir darbe vurdular. Bu sırada ise kanatları koruması gereken 22'nci Zırhlı Tugay yerinde değildi. Zira, Almanların aksine, bu birliğin komutanına göre tanklar gece muharebe edemezdi.

Bu arada, 5'inci Hint Tümeni,gece taarruzlarında başarısız oldu ve hedeflerine ulaşamadı. Daha da kötüsü, 23'üncü Zırhlı Tugay'ın takip harekâtında geçeceği bölgede tugayın önünü açacak mayın temizleme faaliyeti görevini yerine getiremedi. Bu tugayın 40 ve 46'ncı Tank Alayları, sabahleyin taarruzla görevlendirildiklerinde, Hint birliklerinin çekildiklerini gördüler, fakat güzergâhları üzerindeki mayınların temizlenip temizlenmediklerine ilişkin sağlıklı bir bilgi alamadılar.Ancak büyük bir cesaretle ilerlediler. Fakat, çok geçmeden, arazinin mayından temizlenmemiş olduğunu gördüler. Mayınlı araziye saplandıklarında, Alman tanklarının ve tanksavar silahlarının şiddetli ateşlerine maruz kalmışlardı. Sadece on bir tank dönebildi. Bu

talihsiz taarruzun tek teselli veren yanı, bu iki yeni tank alayının, piyadenin zırhlı birliklere duyduğu güvensizliğin giderilmesinde yardımcı olmasıdır ve özellikle Yeni Zelandalılar, müşkül anlarda zırhlı birlikler tarafından yalnız bırakılmayacaklarına daha çok inandılar. Tugayın, kuzeyde taarruza katılan diğer alayı da benzer bir güveni kazandı, ama bedeli çok ağır oldu. Almanların üç tankına karşılık, İngilizler toplam 118 tank kaybetmişti. Yine de, şu andaki İngilizlerin tank gücü Rommel'in on katı idi. Fakat, ilk taarruzun başarısızlığa uğraması olumsuz etkisini daha sonra da göstermiş ve bu taarruza devam edebilmek için İngilizler bütün güçlerini muharebeye sürmek zorunda kalmışlardır.

Yeniden teşkilatlanma ve tertiplenme için verilen dört günlük aradan sonra, Rommel'in kuzey cephesine yeni taarruza girişildi. Avustralyalıların Miteiriya Tepesi'ni ay ışığında ele geçirmeleri ve 50'nci Tümeni'nin onların güneyinde iyi bir başlangıç yapması, bu taarruz için çok olumlu haberlerdi. Fakat bu açılan gedikten geçmesi ve ilerlemesi gereken 1'inci Zırhlı Tümen Komutanı, mayın tarlalarının temizlenmesinden pek tatmin olmamıştı. Gecikmesi, taarruzu tamamıyle sekteye uğrattı. Öncü tankların mayın tarlalarına ulaşmaları neredeyse öğleyi bulmuştu ve kuzeye hızla gelen Alman tankları tarafından yerinden kıpırdayamaz hale getirildiler. Mayın tarlasının uzağında bulunan piyadelerin irtibatları kesilmişti, ardından da karşı taarruzla dağıldılar. Bu arada, Avustralyalılar da tepeden püskürtülmüşler ve piyadeler gibi kıskaca alınmışlardı.

Auchinleck, şimdi, istemeden taarruzu askıya almak zorunda kaldı. Birliklerin çoğu, uzun süren bu muharebelerden sonra yorgunluk belirtileri gösteriyorlardı ve şayet tecrit edilirlerse teslim olma ihtimali belirebilecekti. Ve böylesine sınırlı bir cephede savunmada kalmak çok daha büyük avantajdı ve nihayet bu avantaj, Ağustos'un başından bu yana, Rommel'in 22 Temmuz'daki tank gücünü beş katına çıkaran takviyelerin ulaşmasıyla, giderek artan bir üstünlüğe dönüşecekti.

Her ne kadar muharebe İngilizler için hüsranla bitti ise de mevcut durumları başlangıçtan çok daha iyiydi. Bu konuya ilişkin Rommel'in nihai yargısı, günlüğünde şöyle biçimleniyordu: "Her ne kadar bu el-Alameyn muharebesinde İngilizlerin kayıpları bizimkinden çok fazla ise de Auchinleck'in ödediği bedel fazla değildi, zira Auchinleck için tek önemli konu, bizim ilerleyişimizi durdurmaktı. Maalesef onu da başardı. "

Her ne kadar Sekizinci Ordu, Temmuz'da el-Alameyn'de cereyan eden muharebeler sırasında 13.000'in üzerinde kayıp verdiyse de, bini Alman olmak üzere toplam 7000 de esir almıştı. Eğer, planlar daha etkili ve coşkulu bir şekilde icra edilseydi hem zayiat çok daha az, hem de kazanç çok daha fazla olacaktı. Fakat, öyle olmuş olsaydı bile, iki tarafın kayıpları arasında

fazla fark olmayacaktı ama Rommel yine de bu kayıplarını yeterince karşılayamayacaktı. Rommel'in açmazı, İngilizlere Mısır'dan neredeyse yağmur gibi yağan takviye kuvvetlerin varlığı idi. Temmuz ortalarında yenilginin ne denli eşiğine gelmiş olduklarını, Rommel'in karısına 18 Temmuz'da yazdığı mektupta çok açıkça görüyoruz: "Dün özellikle çok zor ve önemli bir gündü. Tekrar geri çekildik. Fakat, bu böyle uzun süremez, aksi takdirde cephe çökecek.Şimdiye dek karşılaştığım en zor durum. Görünürde elbette yardım var, fakat sorun, bizim yardım gelene dek sağ kalıp kalamayacağımız." Dört gün sonra ve hâla takviye alamamış bir şekilde, birlikleriyle daha ağır bir saldırıyı karşılamak zorunda kaldı ve birlikleriyle bu saldırıdan başarıyla kurtulduğu için talihli sayılırdı.

Rommel'in müteakip değerlendirme ve notları, İngilizlerin Harekât Alanı Komutanı'na övgü ve hayranlıkla doludur: "el-Alameyn'de komutayı bizzat üzerine alan General Auchinleck, muharebeyi büyük bir ustalıkla yürütüyordu... Durumu çok soğukkanlılıkla değerlendirdiği anlaşılıyordu, zira girişti̇ğimiz herhangi bir harekât karşısında hiçbir zaman kolay çözümlere kaçmıyordu. Bu, özellikle şu ana dek olan sevk ve idaresinde apaçık görülüyordu."

Fakat, Auchinleck'in bulduğu birinci sınıf çözümler, üçüncü sınıf icracılar elinde boşa gidiyor, amaçlanan hedeflerin çok gerisine düşülüyordu. Ayrıca, Auchinleck'in önünde temel bir sorun vardı. Muharebe için bir araya gelen birlikler, İngiliz Milletler Topluluğu'na bağlı çeşitli ülkelerden geliyordu. Bu nedenle kendi hükümetlerinden aldıkları talimatlar nedeniyle, komutanlarında amaçlanan ve istenen sevk ve idare bütünlüğü sağlanamıyordu.

Ayrıca, Temmuz ayında süren muharebeler sonucunda hüküm süren düş kırıklığı ve moralsizlik, çok doğal olarak Haziran ayında meydana gelen felaket sonrasında beklenen komuta değişikliği beklentisini tekrar gündeme getirdi. Ve gelişmeler, komuta kademesinde köklü bir değişiklik yapılması gerektiğini giderek artan bir biçimde hissettiriyordu. Her zaman olduğu gibi eleştiriler piramitin tabanına değil de tavanına yöneltiliyordu. Oysa, hatalar ast kademelerde meydana geliyordu. Auchinleck'in karşı taarruzundaki başarısızlığın, birlikler üzerindeki kötü izlenimini silmek için daha iyi çözümler vardı. Ancak benzer durumlarda olduğu gibi en kolayı, değiştirilen komutana haksızlık da edilmiş olsa, komuta değişikliğine başvurmaktır.

Churchill, olayları yerinde değerlendirmek için Mısır'a gitmeye karar verdi ve 4 Ağustos'ta, yani ilginç bir rastlantı olarak, İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı'na girdiği günün yıldönümünde, Kahire'ye vardı. Her ne kadar, Churchill'in de kabul ettiği gibi Auchinleck kötüye gidişi durdurup gi-

dişatı olumlu yöne çevirdiğiyse de durum çok parlak değildi. Rommel, hâlâ çok taciz edici bir mesafede, İskenderiye ve Nil Deltası'ndan 100 km uzakta uzaktaydı.

Churchill bu arada, kafasında Auchinleck'i değiştirmeyi planlıyordu. Churchill'in bu değiştirme eğilimi, Auchinleck'in erken bir taarruza şiddetle karşı çıkması ve bu taarruzun, yeni birliklerin çöl koşullarına alışmaları için Eylül ayma dek ertelenmesini istemesinden sonra kesin karara dönüştü.

Bu kararı almasını etkileyen ve destekleyen diğer olay da, Churchill'in ricası üzerine Mısır'a gelen Güney Afrika Başbakanı Mareşal Smuts ile yaptığı görüşmeler ve tartışmalardı. Churchill'in komutanlık için ilk adayı, İmparatorluk Genelkurmay Başkanı Alan Brooke idi. Fakat Brooke, hem nezaket hem de politika gereği görevini bırakıp, Auchinleck'in yerine geçmek istemiyordu. Böylece, tartışmalardan sonra Churchill, Savaş Kabinesi'nin diğer üyelerine de telgraf çekerek, Harekât Alanı Komutanlığı'nı, Alexander'a ve Sekizinci Ordu Komutanlığı'nı da, muharebelerde başarısız olan Gott'a vermeyi önerdi. Fakat Gott, ertesi gün Kahire'ye giderken uçak kazasında öldü. Şans eseri, Montgomery o zaman İngiltere'den bu boşluğu doldurmak için getirilmişti. Ayrıca 30'uncu Kolordu Komutanlığı'na Korgeneral Oliver Leese, 13'üncü Kolordu Komutanlığı'na da Korgeneral Brian Horrocks, bu boşlukları doldurmak için getirilmişti.

Fakat, işin garip olan yanı, bir anlamda cilvesi bu komuta değişikliklerinden dolayı, taarruzun Auchinleck'in önerdiği tarihten daha geç başlamasıydı. Zira, sabırsız Başbakan Churchill, Montgomery'nin birliklerin yeterince eğitilmesi konusundaki kararlı tutumuna razı olmak zorunda kalmıştı. Bu, üstünlüğün Rommel'e geçmesine yaradı ve Rommel'e "Alam Halfa Muharebesi"ni kazanma fırsatını yarattı. Fakat, aslında, bu da Rommel'e kendisini asacak kadar ip verilmesi anlamına geliyordu.

Ağustos süresince Rommel'i takviye etmek için sadece iki birlik geldi; biri Alman paraşüt tugayı, diğeri ise İtalyan paraşüt tümeni. Ancak birliklerin hepsi gerekli teçhizattan yoksundu, ancak piyade gibi kullanılabilecekti. Fakat her ne kadar İtalyan tümenlerini bütünlemek için Almanlardan daha fazla takviye geldiyse de, Alman birliklerindeki kayıplar da yeni asker ve teçhizatla büyük ölçüde kapatıldı. Rommel'in taarruzu planladığı Ağustos ayı sonunda, elindeki iki panzer tümeninde yaklaşık 200 top monteli tank, İtalyan zırhlı tümenlerinde ise 240 tank vardı. Her ne kadar İtalyan tankları her zamankinden bile daha eski modeller ise de Alman Panzer III 'lerinin yetmiş dört adedi 50 milimetre top, Panzer IV 'lerin ise yirmi yedi adeti yeni uzun 75 milimetre top monteliydi. Bu önemli bir üstünlük idi.

Fakat cephedeki İngilizlerin tank gücü 160 adedi Amerikan Grant olmak üzere toplam 700 adetti. Gerçekte, bu sefer kısa süren zırhlı muharebede ancak 500 adedi kullanılmıştı.

Tahkim edilmiş halde bulunan cephe hâlâ Temmuz ayında olduğu gibi takviyeli dört piyade tümeni ve 7'nci Hafif Zırhlı Tümen ile tutuluyordu. Bu esnada 1'inci Zırhlı Tümen geriye eksiklerini gidermek için gitmiş ve yerine Tümgeneral Gatehouse komutasında yeni oluşturulan 10'uncu Zırhlı Tümen gelmişti.Bu tümenin kadrosunda 22'nci Tugay, yeni gelen 8'inci Zırhlı Tugay ile yeniden teçhizatla takviye edilen 23'üncü Tugay vardı.Ayrıca cepheye yeni getirilen piyade tümeni Alam Halfa Tepesi'ndeki geri bölgeyi tutacaktı.

Auchinleck'in komutan olduğu zaman onayladığı ve Dorman-Smith'in hazırladığı savunma planında köklü bir değişiklik yapılmamıştı.Ancak muharebe kazanıldıktan sonra planın, komuta değişikliğinden sonra tamamen değiştirildiği bildirildi. Oysa, Alexander'ın resmi raporunda dürüstçe yer alan gerçekler çok çarpıcıdır. Auchinleck'ten komutayı devraldığında şöyle söylemektedir:

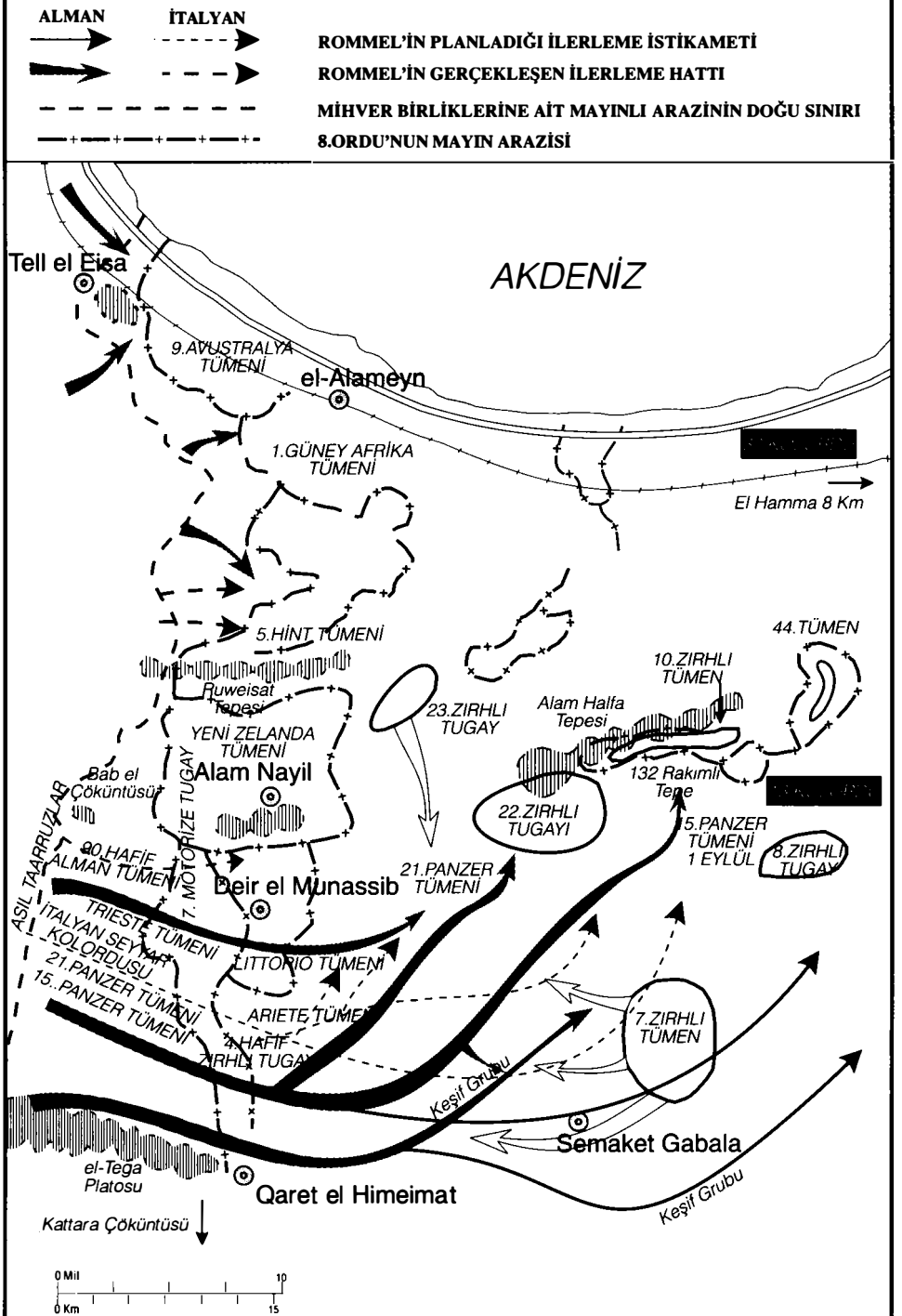
> *"Bu planın amacı, deniz ile Ruweisat Tepesi arasındaki bölgeyi elde tutmak ve güçlü bir şekilde savunulan Alam el Halfa tepesinden, güneye doğru yaklaşacak herhangi bir düşmanın kanatlarını tehdit etmekti. Şimdi Sekizinci Ordu'nun Komutanı olan General Montgomery, bu planı benim de katıldığım şekliyle ilke olarak kabul etmişti ve şayet düşman zaman tanırsa sol ve güney kanatlarımızı güçlendirerek durumumuzu iyileştirmeyi umuyordu."*

Alam Halfa mevzileri, Rommel taarruz etmeden takviye edilmişti, fakat savunması yeterince ve çok ciddi olarak denenmemişti. Zira, muharebenin kaderi zırhlı birliklerin çok iyi mevzilendirilmesi ve etkili savunması ile belirlenmekteydi.

Cephenin kuzey ve merkezi o kadar güçlü tahkim edilmişti ki, sadece güneyde Yeni Zelandalıların Alam Nayil Tepesi ve Kattara Çöküntüsü zayıf noktası olarak kalmıştı. Böylece, Rommel'e ilerlemesi için bu hattı seçmek kalıyordu. Bu, Auchinleck'in planının bir gereğiydi.

Böylece, Rommel'in başka seçeneği olmadığından, Auchinleck'in seçtiği taktiğin planda yer alması sürpriz olmayacaktı. O nedenle Rommel'in yapacağı tek şey sürat ve baskın unsurlarından yararlanabilmekti. Rommel, şayet güney bölgesini bir an evvel yarıp geçebilir ve Sekizinci Ordu'nun muhabere sistemini kontrol altına alabilirse dengeyi bozabilecek ve savunmayı dağıtmış olacaktı. Rommel'in planına göre gece taarruzu ile mayınlı bölge ele geçirilecek ve İtalyan Seyyar Kolordusu'nun bir kısmıyla ile Afrika Kolordusu doğuya doğru gün ışımadan elli kilometre ilerleyecekler ve

ALAM HALFA MUHAREBESİ

sonra kuzeybatıya, Sekizinci Ordu'nun ikmal bölgelerine yanaşacaklardı. Rommel, bu tehdidin, İngiliz zırhlılarını kendilerini takibe yönelteceğini umuyordu. Bunun sonucunda da İngiliz zırhlılarını kuşatıp imha edecekti. Bu arada 90'ıncı Hafif Tümen ve İtalyan Seyyar Kolordusu'nun kalan kısmı, Rommel'in, İngilizlerin geri bölgesindeki muharebeyi kazanana dek, kuzeyden gelebilecek karşı taarruzlara direneceklerdi. Rommel kendi açıklamasında, bu kararı almasında, İngiliz komuta kademesinin çok yavaş karar alması ve çok geç yürürlüğe koymasının etken olduğunu belirtmişti.

Fakat 30 Ağustos gecesi taarruz başladığında, mayınlı bölgenin beklendiğinden daha derin olduğu görülmüştü. Gündüzleyin, Rommel'in öncüleri mayınlı bölgenin sadece on iki kilometre ötesinde idi ve Afrika Kolordusu'nun çok büyük bir bölümü doğu istikametine ancak saat 10.00'a doğru yürüyüşe geçebilmişti. O ana dek araçlarından birçoğu İngilizlerin uçakları tarafından yoğun bir bombardımana tabi tutulmuştu. Afrika Kolordusu'nun Komutanı olan General Walter Nehring, ilk safhada yaralanmış ve muharebenin geri kalan kısmında, Afrika Kolordusu'na Kurmay Başkanı Korgeneral Fritz Bayerlein komuta etmişti.

Taarruzun baskın etkisinin kaybolduğunu, ilerleme hızının istenen düzeye ulaşmadığını ve planlamanın gerisinde kaldığını gören Rommel, taarruzu durdurmayı düşündü. Fakat, Bayerlein ile konuyu görüşüp tartıştıktan sonra her ne kadar tadil edilmiş ve sınırlı bir amaca yönelik de olsa taarruza devam etmeye karar verdi. Çok açık bir biçimde görülüp değerlendirileceği gibi İngiliz zırhlı birliklerinin muharebe mevzilerini alıp, yerleşebilmeleri için yeterince zamanları olmuştu ve İngilizler böylece Almanların ileri bir harekâtının kanatlarını tehdit edebilecekti. Bu nedenle Rommel, Afrika Kolordusu'nun hiç vakit geçirmeden Alam Halfa Tepesi'nin en hakim arazisi olan 132 rakımlı tepeye ulaşmalarını emretti. Değiştirilen bu taktik sonucu, Almanlar 22'nci Zırhlı Tugay'ın mevzilendikleri bölgeye yönelmişlerdi. Aynı zamanda bu bölge yumuşak bir arazi yapısına sahipti ve manevra kabiliyetini engelleyici mahiyet taşıyordu. Halbuki, ilk planda yer alan arazi yarma harekâtınına elverişli bir zemindi.

8'inci Zırhlı Tugay'ın muharebe mevzileri, 22'nci Zırhlı Tugay'ın on beş kilometre güneydoğusunda, dolaylı bir engelleme ya da kanatlardan tehdit geliştirebilecek bir mevzi yerine, Almanların tam karşısına dikilen bir noktadaydı. Montgomery'nin bu iki zırhlı tugayı birbirinden bu denli uzak mevzilendirmesinin temelindeki mantık, her birinin Afrika Kolordusu kadar güçlü ve ilk muharebeye tutuşanın diğeri yetişene kadar dayanabilecek güçte olmasıydı.

Bununla beraber, 8'inci Zırhlı Tugay kendisine emredilen zamanda, sabah 4.30'a dek, öngörülen bölgeye varamamıştı. Ancak şans eseri, düşman

da çok fazla gecikmişti. Zira, Rommel'in ilk planında, Afrika Kolordusu aynı bölgeye şafaktan önce varmaya niyetliydi. 8'inci Zırhlı Tugay'ın mevzilerine tam anlamıyla yerleşmeden, karanlıkta meydana gelecek bir çatışma ya da sabahleyin vuku bulacak bir taarruz, özellikle ilk kez muharebe edecek birliğe çok güç anlar yaşatabilirdi.

Rommel'in amaçladığından ve niyetlendiğinden önce kuzeye hareket etmesinin sonucu, taarruz doğrudan ve sadece 22'nci Zırhlı Tugay'ın üzerine yöneldi. Ancak, İngilizlerin yoğun uçak saldırıları, yakıt ve mühimmat konvoylarının gecikmeli varması sonucu, Afrika Kolordusu'nun harekete geçmesi öğleden sonrayı buldu. Afrika Kolordusu, Alam Halfa'ya ve 22'nci Zırhlı Tugay mevzilerine yaklaşırken, çok iyi mevzilenmiş tank ve zırhlı birlik topçu grubunun yoğun topçu altında kalıyordu. Bu topçu grubunun atışlarını sevk ve idare eden genç ve yetenekli komutan Tümgeneral Roberts idi. Rommel'in müteaddit taarruzları ve kanatlardan denemeleri sonuç vermedi. Gece olunca İngilizler, savunmalarına çeki düzen verip, güçlenip ve moral kazanırken, taarruz eden Almanların moralleri bozuluyordu.

Bununla beraber, taarruzun beyhudeliyi sadece bu püskürtülmelerden ibaret değildi. Zira, Afrika Kolordusu'nda yakıt o denli kıt idi ki,bundan dolayı Rommel öğleden sonra, 132 rakımlı tepenin ele geçirilmesini iptal etti.

1 Eylül sabahı bile, yakıt sıkıntısı devam ettiğinden, Rommel o gün herhangi bir harekât yapamadı.En fazla yapabildiği bölgesel ve sınırlı olarak 15'inci Panzer Tümeni'yle girişti̇ği Alam Halfa Tepesi'ni ele geçirme harekâtıydı. Afrika Kolordusu şu anda çok kötü bir durumdaydı, gece ve gündüz boyunca İngiliz bombardıman uçaklarının ve 13'üncü İngiliz Kolordusu'nun yoğun topçu ateşleri sonucunda kayıpları giderek artıyordu. Giderek azalan Alman saldırıları ardı ardına takviye edilen İngiliz savunması tarafından durduruluyordu, zira o sabahın erken saatlerinde, düşmanın doğudan arkasına sarkmaya çalıştığından emin olan Montgomery, iki tugayın da Tümgeneral Roberts'in zırhlı birlikleriyle aynı hizaya gelmelesini emretti.

Öğleden sona Montgomery, üstünlüğün kendilerine geçmesini sağlayacak karşı taarruz için planlama yapılmasını emretti. Montgomery'nin fikrine göre Yeni Zelandalıların mevzilerinden güneye yapılacak taarruzla Almanların önü tıkanmış olacaktı. Aynı zamanda Montgomery, 10'uncu Kolordu'nun Karargâhını da getirterek elindeki bütün imkânlarla Almanları Daba'ya sürmeyi planlıyordu.

Panzer birliklerinin şu anda sadece bir günlük yakıtları kalmıştı, bu da birlikleri ancak 100 kilometre götürebilirdi. Onun için, ikinci gün, neredeyse bütün gece süren bombardımanlardan sonra, Rommel taarruzu durdurup, yavaş yavaş çekilme kararı verdi.

Gün esnasında, Alam Halfa karşısında görünen Alman birlikleri giderek azalıyordu ve batıya doğru hareket etmeye başlamışlardı. Fakat, Alman birliklerinin takip edilmesi teklif ret edildi. Zira, Montgomery, önceleri çok kez başlarına geldiği gibi zırhlı birliklerini Rommel'e kaptırmak istemiyordu. Aynı zamanda Montgomery, diğer birlikler tarafından da desteklenen Yeni Zelandalıların güneye doğru başlatacakları taarruzun 3 Eylül'ü 4'üne bağlayan gece başlamasını emretmişti.

Fakat 3 Eylül'de, Rommel'in birlikleri genel bir çekilme harekâtına başladılar ve sadece devriye birlikleriyle takip edildiler. Düşmanın 90'ıncı Hafif ve Trieste Tümenleri'nce korunan arka kanat bölgesini kuşatmayı amaçlayan harekâta o gece başlandı. Girişilen bu taarruz çok düzensiz ve plansızdı, çok kayıp verildi ve nihayet durduruldu.

Müteakip iki günde, 4 ve 5 Eylül'de, Afrika Kolordusu çekilmesini sürdürdü, bu çekilmeyi taciz edici ya da engelleyici hiçbir girişimde bulunulmadı. Sadece küçük birliklerce ihtiyatlı bir şekilde takip edildi. Almanlar, 6 Eylül'de, ilk taarruz çıkış hatlarının on kilometre doğusunda durdular ve burada çok daha kuvvetli bir şekilde mevzilenmek istedikleri apaçık belli oluyordu. Ertesi gün, Montgomery, Alexander ile görüşerek ve anlaşarak muharebeyi kesme kararını verdi. Böylece Rommel, güneyde, kazandığı sınırlı bölge içinde kalıyordu.Bu topraklar, Rommel'in kayıpları için küçük bir teselli sayılabilirdi.

Sekizinci Ordu'nun askerleri için Rommel'in çok az da olsa geri çekilmesi ve bu gerçeğin görülmesi, onların takip edilip imha edilememesinin yarattığı hüsranı tamamen ortadan kaldırmıştı. Bu, gidişatın değişmeye başladığının çok aşikâr bir belirtisiydi. Montgomery, birliklerde yeni bir güven havası yaratmış, kendisine duyulan güven de teyit edilmişti.

Bununla beraber, Afrika Kolordusu bu durumda ve geniş bir bölgede kuşatılmış iken, düşmanın ileriye yönelik direniş gücünün kırılıp kırılmadığı halen soru olarak duruyordu. Bu sorun halledilmiş olsaydı, Afrika Kolordusu'nun yaratması muhtemel bütün tehditleri ortadan kaldırılmış olacaktı. Fakat, Alam Halfa Muharebesi'nde olduğu kadarıyla, bu ana dek kazanılanlar İngilizler için büyük başarıydı. Alam Halfa Muharebesi sona erdiğinde, Rommel üstünlüğünü kaybetmişti. İngilizlere neredeyse bu yağmur gibi gelen takviyeler karşısında bundan sonraki muharebe, Rommel'in de yerinde bir deyimle adlandırdığı gibi "Umutsuz Muharebe" olacaktı.

İki tarafın kuvvetlerinin ve kaynaklarının bilgileri, İkinci Dünya Savaşı sonrasının daha sağlıklı ve net ortamında incelenir ve değerlendirilirken, Rommel'in nihai yenilgisinin, Mısır'a girme harekâtının başlangıcı olan Temmuz ayında cereyan eden Birinci el-Alameyn muharebesi esnasında vukua gelmesi kuvvetle muhtemeldir ve bu da pekâlâ bir dönüm noktası ola-

rak kabul edilebilir. Yine de Rommel, Ağustos ayının sonunda takviye edilmiş birlikleriyle taarruzunu başlatırken büyük bir tehdit olarak ortadaydı. Ve kuvvet dengesi olarak Almanlar ve İngilizler eşit kabul edilebilirdi. Şayet İngilizler üstün durumda oldukları daha önceki muharebelerde olduğu gibi tereddüt etseler ya da beceriksizce davransalar, Rommel, pekâlâ İngilizleri yenebilirdi. Fakat, gerçekte bu ihtimal kaybolmuştu artık. Her ne kadar "Alam Halfa" diğer el-Alameyn muharebelerinin cereyan ettiği bölgede geçtiyse de, arz ettiği önem nedeniyle ayrı ve belirleyici bir "muharebe" adı almıştır.

Taktik olarak da bu muharebenin özel bir önemi vardı. Zira, bu muharebe sadece savunan tarafça kazanılmakla kalmamış, muharebenin sonucunu da yalnızca savunma belirlemiş, hiçbir karşı taarruzda bulunulmamış ve karşı taarruz bile planlanmamıştı. Bu açıdan bakıldığında," Alam Halfa " İkinci Dünya Savaşı'nın dönüm noktası olmuş birçok muharebesinden temel farklılık göstermektedir. Her ne kadar Montgomery'nin, savunma başarısını müteakip Rommel'i takip etmeyip, bir taarruzla kuvvetlerini imha etme şansını –geçici de olsa– kaçırmış olması, "Alam Halfa" savunma muharebesinin, Afrika savaşlarında bir dönüm noktası olması özelliğini zedelememiştir. Bu muharebeden sonra, İngiliz birliklerinin nihai zafere olan inançları artmış, moralleri yükselmişti.Oysa bu esnada Rommel'in kuvvetleri ise ne yaparlarsa yapsınlar bilinen kaderlerini sadece geçici olarak erteleyebilecekleri umutsuzluğu içerisindeydiler.

Ayrıca bu muharebenin taktiğinden de alınacak çok ders vardı. İngiliz birliklerinin mevzilendirilmesi ve arazinin seçimi muharebenin üzerinde çok etkili olmuştu. Ve aynı zamanda mevzilerin tertiplenmesinde gözetilen esneklikte çok yararlı olmuştu. Ve en önemlisi, çok iyi planlanıp ve uygulanan kara-hava işbirliği sayesinde Rommel'in birlikleri bombalanan bölgenin içerisinde kalmaya zorlanmış ve bu da kara-hava işbirliğinin etkenliğini arttırmıştır.Muharebenin bu tertiplenmesi içerisinde, hava kuvvetleri daha rahat ve etkili olarak rol oynayabilmişti. Çünkü kuşatma altındaki birliklerin hepsinin düşman olduğunu biliyor, kendi birliğini vurma tereddüdünü taşımadan düşmanı rahatlıkla bombalayabiliyordu.

İngilizler yedi hafta geçtiği halde hâlâ taarruz etmemişlerdi. Sabırsız Başbakan bu gecikmeye çok kızmıştı, fakat Montgomery, hazırlıklar tamamlanana dek beklemeye kararlıydı ve zaferden emindi. Ayrıca Alexander'ın da desteğini almıştı. Bunun için, yılın başlangıcından bu yana alman başarısız sonuçlardan dolayı yeri sallantıda olan Churchill, taarruzun Ekim'in sonlarına doğru yapılmasına boyun eğmek zorunda kalmıştı.

Taarruzun başlama günü ayın safhalarına göre belirlenmişti, zira taar-

ruz gece baskını ile başlayacaktı. Amaç, düşmanın savunma ateşini engellemekti. Mayınlı araziyi temizlemek için taarruz başlangıcı, dolunayın başladığı 24 Ekim'den bir önceki gece, yani 23 Ekim gecesi olarak tespit edildi.

Churchill'in erken taarruz edilmesini arzu etmesinin en önemli unsurlarından birisi, Fransız Kuzey Afrikası'na yapılacak "Torch (Meşale) Harekâtı" adı verilen, birleşik Amerikan ve İngiliz çıkarma harekâtının Kasım ayının başlangıcına göre planlanmasıydı. el-Alameyn'de, Rommel'e karşı kazanılacak kesin zafer Fransızların, kendilerini Mihver devletlerinin egemenliğinden kurtaracak meşalecilere, yani İngiliz ve Amerikalılara karşı güvenlerini arttırıp, cesaretlendirecekti. Bu zafer aynı zamanda General Franco'nun Alman birliklerinin İspanya'ya girişi konusunda daha gönülsüz davranmaya itecekti. Alman birliklerinin İspanya'ya girmesi Müttefiklerin çıkarmasını tehlikeye sokabilirdi.

Fakat, Alexander'a göre,eğer "Lightfoot Harekâtı", "Meşale Harekâtı"ndan on beş gün önce başlatılırsa, bu sürenin, karşılarında bulunan Mihver ordularını imha etmek için yeterli olacağını belirtirken öte yandan da düşmanın bu süre içerisinde Afrika'daki birliklerini yeterli çapta takviye edemeyeceğini belirtiyordu. Her iki durumda da, zaferden kesin olarak emin olmak istiyordu. "Kesin belirleyici unsur, felakete yol açmayacak, başarının kesin olduğu bir anda taarruz edebilmek" diyordu. Bu tartışmalar devam etti ve her ne kadar şu anda önerdiği tarih, Churchill'in Auchinleck'e ilk önerdiği tarihten bir ay daha sonra ise de 23 Ekim'e erteleme isteğini kabul Churchill etti.

Taarruz öncesi, İngilizlerin hem teçhizat, silah hem de asker sayısı açısından üstünlüğü, muharebelerin başından bu yana en üst seviyede idi. Tümenler seviyesinde alışıldığı üzere yapılan değerlendirmeye göre iki taraf da görünürde eşit gibiydiler, her birinin on iki adet tümeni vardı. Bu tümenlerin dördü zırhlı idi. Fakat, birliklerin gerçek mevcutları çok farklıydı; Sekizinci Ordu'nun muharip gücü 230.000 iken, Rommel'in 27.000'i Alman olmak üzere toplam 80.000 askeri vardı. Bundan başka, Sekizinci Ordu'nun yedi zırhlı tugayı ve toplam yirmi üç zırhlı alayı vardı, buna karşılık Rommel'in dördü Alman, yedisi İtalyan toplam on bir tank taburu vardı. Daha da çarpıcı olanı, tankların mukayesesinde yaşanmaktaydı. Muharebe başladığında, Sekizinci Ordu'nun, 1229 adedi muharebeye hazır toplam 1440 adet tankı vardı ve devam eden muharebeler sırasında, şimdi Mısır'da onarım kademeleri ve depolarında bulunan bine yakın tanktan da yararlanabilecekti. Rommel'in ise, yirmisi onarımda, otuzu hafif Panzer II olmak üzere toplam 260 adet tankı, İtalyanların ise hepsi de eski model olan 280 adet tankı vardı. Sadece, 210 Alman orta tankı zırhlı muharebe açısından kayda değerdi, onun için gerçek bir karşılaştırmada İngilizlerin üstünlüğü 1'e kar-

şı 6 idi. Ayrıca, cephe gerisinde İngilizlerin kayıplarını telafi edecek takviye imkânları da vardı.

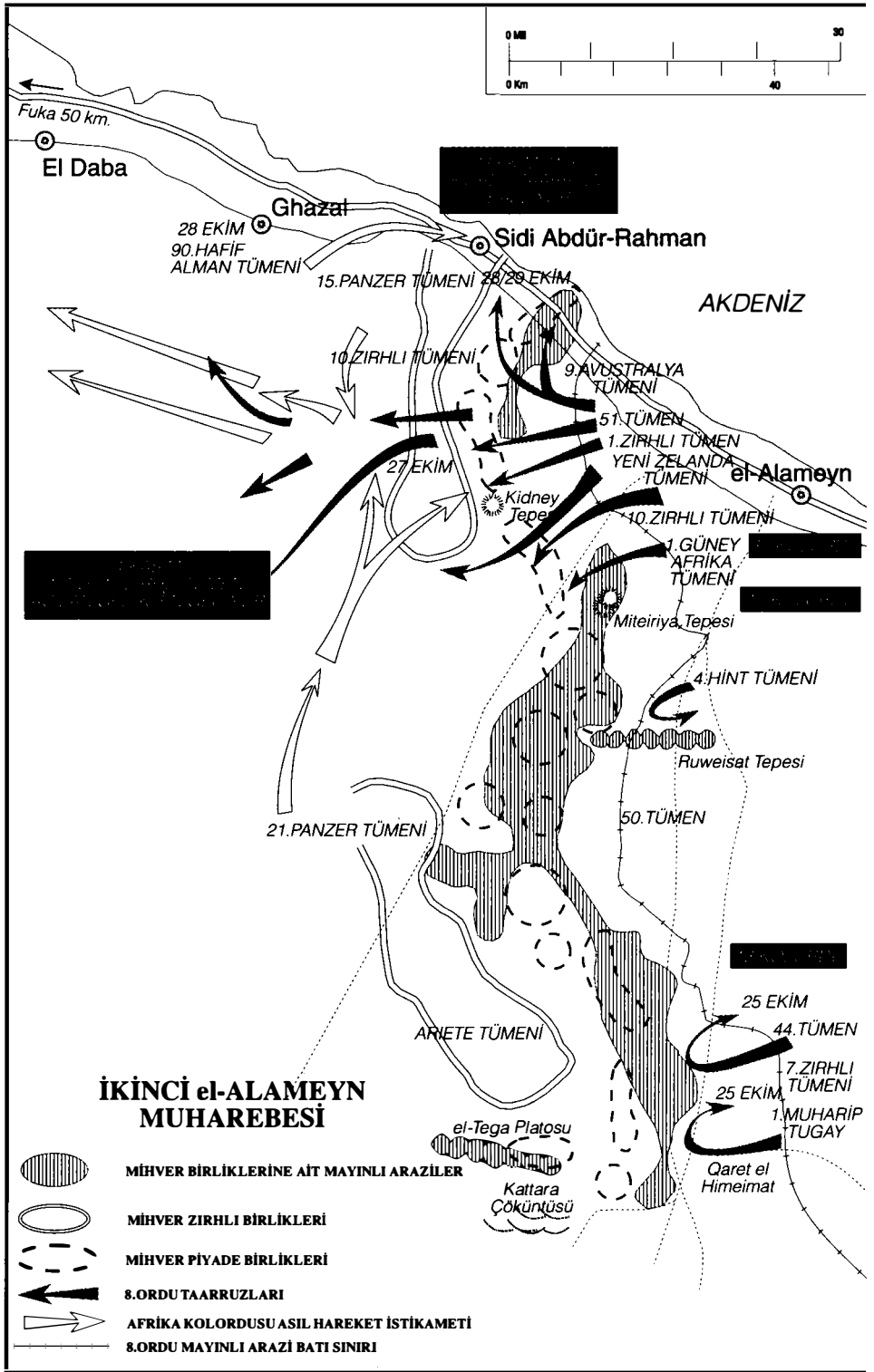
Muharebe gücünde İngilizlerin üstünlüğü şimdi her zamankinden çok daha fazlaydı. Çünkü Grant tankları Amerikadan gelmekte olan daha yeni ve üstün Sherman tanklarıyla takviye ediliyordu. Muharebenin başlangıcında Sekizinci Ordu'nun 500 adet Sherman ve Grant tankı varken, bir o kadarı da yoldaydı. Rommel'in elinde ise sadece otuz adet yüksek ilk hıza sahip 75 milimetrelik top monteli, yeni Amerikan tanklarıyla boy ölçüşebilecek, Panzer IV tankları vardı. Bu sayı Alam Halfa muharebeleri sırasında mevcut olan tank sayısından sadece dört adet daha fazlaydı. Bundan başka Rommel başlangıçta sahip olduğu tanksavar silah üstünlüğünü de yitirmişti. 88 milimetrelik tanksavar silah sayısı seksen altı adede çıkarılmıştı ve her ne kadar bu silahlar, Rusya'dan ele geçirilen altmış sekiz adet 76 milimetrelik tanksavar silahlarıyla takviye ediliyorsa da standart 50 milimetrelik Alman tanksavar silahları, çok yakın menzilin dışında, Sherman, Grant ya da Valentine tanklarının zırhlarını delemiyordu. Yeni gelen Amerikan tanklarında bulunan uzun menzilli, tahrip gücü yüksek mermilerin, Almanların tanksavar silahlarını kolaylıkla etkisiz hale getirmesiydi ki, işte bu Rommel'in en zayıf olduğu noktaydı. Havada da İngilizlerin üstünlüğü zirvedeydi. Orta Doğu Harekât Alanı Hava Kuvvetleri Komutanı olan Mareşal Tedder'in şu anda elinde on üçü Amerikan, on üçü Güney Afrikalı, bir Rodezyalı, beş Avustralyalı, iki Yunan, bir Fransız ve bir Yugoslav olmak üzere toplam faal doksan altı filosu vardı. Bunun toplamı 1500 adet uçak demekti. Bu toplam uçak miktarından, Mısır ve Filistin üslerinde 1200 adet uçak Sekizinci Ordu'yu desteklemeye hazır durumdaydı, halbuki Alman ve İtalyanların Afrika'da, panzer birliklerini desteklemek için faal 350 uçakları vardı. Bu hava üstünlüğü panzer birliklerinin manevra kabiliyetlerini son derece kısıtlamakta, onları taciz ederken hem tümenlerine ikmal akışını engelliyor hem de Sekizinci Ordu'nun ikmal akışını onların tehdidinden ve engellemesinden korumuş oluyordu.Ama asıl önemli olan bu hava üstünlüğü ile İngiliz denizaltılarının birlikte yarattıkları stratejik sonucun, panzer birliklerinin deniz yoluyla ikmalinin kesilmesine yol açmasıydı. Eylül ayı esnasında, deniz yoluyla Alman birliklerine gönderilen ikmal maddelerinin üçte biri Akdeniz'i geçerken batırıldı, birçok gemi de geriye dönmeye zorlandı. Ekim ayında ise, ikmal maddelerinin kesintiye uğraması çok daha fazla boyutlara ulaştı ve Afrika'ya gönderilen ikmal maddelerinin yarısı yerine ulaşamadı. Topçu mühimmatındaki kıtlık o dereceye vardı ki, elde İngiliz bombardımanlarına bile karşı koyacak kadar mühimmat kalmamıştı. Bu kayıpların kuşkusuz en ağır ve en önemli olanı batırılan yakıt tankerleriydi ve hiçbiri, İngiliz taarruzu başlamadan önce Afrika'ya ulaşamadı. Böylelikle panzer

birliklerinin muharebe başladığında mevcut üç günlük yakıtları kalmıştı. Oysa, kendilerine otuz günlük stok seviyesi gerekliydi. Bu son safhada baş gösteren yakıt sıkıntısı karşı manevra hareketlerini her yönüyle engelliyordu. Bu yakıt sıkıntısı, seyyar birliklerin bir plan dahilinde bir bütün olarak değil de, kısımlar halinde tertiplenmesini gerektiriyordu ki, bu da birlikleri taarruz noktalarında istenilen zamanda ve süratte toplanmalarını engelliyor ve muharebe hızlandıkça harekât ve manevra kabiliyetinden yoksun bırakıyordu.

Birliklerin arasında hastalıklar yayılırken, baş gösteren yiyecek sıkıntısı da, çok önemli olumsuz diğer bir unsurdu. Özellikle bu sıkıntının yarattığı koşullar, mevzilerin ve koruganların sağlık ve temizlik koşullarına uymamasıyla daha da vahim hale geliyordu. İtalyanlar bu konuda çok daha geriydiler. Temmuz ayında yapılan muharebede bile, İngilizler ele geçirdikleri İtalyan mevzilerini pislik ve kokudan dolayı tahliye etmek zorunda kalmışlar ve birkaç kez yeni mevzi kazarken Alman zırhlıları tarafından yakalanmışlardı. Fakat temizlik ve sağlık koşullarının ihmal ve göz ardı edilmesi, sonuçta sadece İtlayan birliklerini değil aynı zamanda Alman birliklerinin arasında da dizanteri ve sarılık hastalıklarının yayılmasına yol açmış, hatta panzer birliklerinin bazı önemli görevdeki subaylarını da kurbanları arasına katmıştı.

Bu hastalıkların en önemli zayiatı, kuşkusuz "Rommel" idi. Alam Halfa taarruzundan önce, Ağustos boyunca yatakta kaldı Rommel. Muharebe öncesi, birlikleri sevk ve idare edecek kadar iyileşip emir komutayı üstlendiyse de, Eylül ayında tedavi olmak ve dinlenmek için Avrupa'ya geri döndü. Rommel'in yerine geçici olarak General Stumme, kadrosu boş olan Afrika Kolordusu Komutanlığı'na da General von Thoma getirildi. Her iki komutan da Rus cephelerinden gelmişti. Rommel'in yokluğu ve yeni komutanların çöl şartlarındaki tecrübesizliği, yaklaşan İngiliz taarruzu karşısında yapılacak planlama ve hazırlıklar için büyük bir dezavantaj oluşturuyordu. Muharebe başladığı gün, Stumme doğrudan cepheye gitti ve çok yoğun ateşle karşılaştı, arabasından düştü ve kalp krizinden öldü. O akşam Hitler, Avusturya'da istirahat eden Rommel'e, istirahatini yarım bırakıp, Afrika'ya dönüp dönemeyeceğini sordu. Rommel, ertesi gün Afrika'ya uçtu ve 25 Ekim akşamı el-Alameyn'e geldi. Burada, çok hırpalanmış olan birliklerin savunmasını devraldı. Etkili tankların yarısı zayi olmuştu. Aynı gün giriştiği karşı taarruz da hiçbir şeyi değiştirmedi.

Montgomery'nin hazırladığı ilk plana göre 30'uncu Kolordu'nun Komutanı Oliver Leese, kuzeyden ve 13'üncü Kolordu'nun Komutanı Horrocks güneyden sağlı sollu ve eş zamanda taarruza geçecekler, daha sonradan 10'uncu Kolordu'dan Herbert Lumsden'in komutasındaki zırhlı birlikler,

0 Mil
30
0 Km
40
Fuka 50 km.
El Daba
Ghazal
28 EKİM
90.HAFİF
ALMAN TÜMENİ
Sidi Abdür-Rahman
15.PANZER TÜMENİ 28/29 EKİM
AKDENİZ
10.ZIRHLI TÜMENİ
9.AVUSTRALYA
TÜMENİ
51.TÜMEN
1.ZIRHLI TÜMEN
YENİ ZELANDA
TÜMENİ
27 EKİM
Kidney
Tepesi
el-Alameyn
10.ZIRHLI TÜMENİ
1.GÜNEY
AFRİKA
TÜMENİ
Miteiriya Tepesi
4.HİNT TÜMENİ
Ruweisat Tepesi
50.TÜMEN
21.PANZER TÜMENİ
25 EKİM
44.TÜMEN
7.ZIRHLI
TÜMENİ
25 EKİM
1.MUHARİP
TUGAY
ARIETE TÜMENİ
el-Tega Platosu
Kattara
Çöküntüsü
Qaret el
Himeimat
İKİNCİ el-ALAMEYN
MUHAREBESİ
MİHVER BİRLİKLERİNE AİT MAYINLI ARAZİLER
MİHVER ZIRHLI BİRLİKLERİ
MİHVER PİYADE BİRLİKLERİ
8.ORDU TAARRUZLARI
AFRİKA KOLORDUSU ASIL HAREKET İSTİKAMETİ
8.ORDU MAYINLI ARAZİ BATI SINIRI

düşmanın ikmal yollarına taarruz edeceklerdi. Fakat, Ekim ayının başlarında, Montgomery, ordudaki eğitimin eksikliklerinden dolayı bu planı fazla ihtiraslı bulmuş ve daha sınırlı bir planda karar kılmıştı. "Lightfoot Harekâtı" adı verilen bu yeni plana göre asıl girme kuzeyden, Tell el Eisa ve Miteiriya tepeleri arasındaki altı kilometrelik kıyı bölgesinin yakınlarından yapılacaktı. Aynı esnada 13'üncü Kolordu, düşmanın dikkatini başka yöne çekmek için güneye tali bir taarruzda bulunacak, fakat savunma çökmedikçe fazla yüklenmeyecekti. Bu temkinli ve sınırlı plan, muharebenin uzamasına ve daha ağır zayiat verilmesine neden oldu. Hele hele Sekizinci Ordu'nun müthiş üstünlüğü düşünüldüğünde yanlışlığın vahameti ve kaçırılan fırsatın büyüklüğü daha da iyi ortaya çıkmaktadır. Bu muharebe, manevradan ziyade, zahmetli bir yürüyüşü andıran, yıpratma muharebesi şeklini aldı. Neredeyse, bir an mağlubiyetin eşiğine gelindi. Fakat, kuvvetler arasındaki fark o kadar büyüktü ki, en umutsuz yıpratma muharebesi bile zaman içinde, Montgomery'nin amacına hizmet ediyordu.

On beş dakika süren ve bini aşkın topun katıldığı korkunç bombardımanın ardından, 23 Ekim Cuma gecesi saat 10.00'da, piyade taarruzu başlatıldı. Almanların mermi noksanlığı Stumme'nin İngiliz toplanma bölgesini ateş altına alan topçu ateşini durdurmasına yol açtı.Bu da taarruzun çok iyi bir başlangıç yapmasına yol açtı. Fakat bu arada, mayınlı arazinin yoğunluğu ve derinliği daha büyük bir engel teşkil ediyordu ve temizlenmesi hesaplanandan daha uzun zaman alıyordu, böylelikle gün ağardığında, İngiliz zırhlıları halen mayınlı bölgeyi geçememişlerdi. Ancak, ikinci günün sabahında, piyadenin gece giriştiği taarruzdan sonra dört zırhlı tugay, ilk cephe hattının on kilometre gerisinde tertiplenip mevzilenmeyi başarmışlardı. Ve, tahditli bölgelerden geçerken çok zayiat vermişlerdi. Bu arada, 13'üncü Kolordu'nun güneydeki destek niteliğindeki taarruzu benzer bir zorlukla karşılaşmış ve bu taarruzdan, muharebenin ikinci günü olan 25 Ekim'de vazgeçilmişti.

Fakat, kuzeydeki Alman savunma mevzilerine yapılan girme o denli tehdit edici boyutlara ulaşmıştı ki, buradaki birlik komutanları bu girmeyi önlemek için az sayıda tank kullanarak, genişlemeyi önlemeye çalışmışlardı. Bu taktik, Montgomery'nin hesaplarına hizmet etmiş ve şimdi iyi konumda olan zırhlı birliklerine, Almanların giriştiği bu ufak çaplı münferit karşı taarruzlarını onlara ağır kayıplar verdirerek püskürtme olanağı sağlamıştır.Akşam olduğunda 15'inci Panzer Tümeni'nin tanklarından sadece dörtte biri muharebeye elverişli durumdaydı, 21'inci Panzer Tümeni ise hâlâ güney bölgede idi.

Ertesi gün, 26 Ekim'de, İngilizler taarruza devam etti, fakat ilerleme çabaları durduruldu ve bu beyhude taarruz için zırhlı birlikler epeyce zayiat

verdiler. Bu yarma harekâtı, düşmanı tamamen imha etme şansını yitirmiş ve taarruz da kuvvetli Alman tanksavar ateş çemberinde eriyip gitmişti.Lumsden ve tümen komutanları, ikinci gece zırhlı birliklerin taktik kullanım biçimlerine itiraz etmişler, bu kadar dar bölgelerde kullanılmasının yanlışlığı ve kayıpların artması, subaylar arasında bu kanıyı yaymış ve güçlendirmişti.

Her ne kadar sağladığı üstün güven duygusunun devam ettiğini görse de, Montgomery çok zeki bir şekilde ilk taarruzun başarısızlıkla sonuçlandığını anlamıştı. Çünkü açılan gedik kapatılmıştı. Bu arada yeni bir plan geliştirmeli, asıl taarruz birliğine istirahat vermeliydi. Bu ve diğer olaylarda, değişen koşullara göre taktiğini ve planını değiştirmede gösterdiği esneklik ve kavrayıcılık, birlikler için çok rahatlatıcı olmakta ve "her şey plana göre" gitseydi mazereti alışkanlığını ileri sürenlerin davranışlarından daha fazla yaralı oluyor ve kendisinin de olumlu eleştiriler almasına yol açıyordu

"Supercharge Harekâtı" adını alan yeni planın ast birliklere intikalinde, bu kez zaferin kesin olduğuna ilişkin umutların aktarılmasına özen gösterildi. 7'nci Zırhlı Tümen takviyeli olarak kuzeye alındı. Fakat, bu arada Rommel, birliklerini yeniden toparlayıp, tertipleme fırsatını kaçırmadı. 21'inci Panzer Tümeni çoktan kuzeye doğru yola koyulmuştu ve onu da Ariete Tümeni izliyordu. İngilizlerin 13'üncü Kolordusu'nun güneyde, düşmanın dikkatini başka yöne çekmek için giriştiği tali taarruz bu amacına ulaşamamıştı. Kuzeye doğru hareket edilmesi ve her iki ordunun birbirine çok yakın hale gelmeleri, taktik olarak Rommel'in işine geliyordu. Bu durum İngilizleri, manevra kabiliyeti çok az, bir yıpratma muharebesine mahkûm ediyordu. Fakat, İngilizlerin, sayısal üstünlüğü o denli fazla idi ki, sonuçta bu çatışma İngilizlerin lehine sonuçlanacak bir muharebeden başka bir şey olmayacaktı.

Montgomery'nin yeni plana göre hazırlanan taarruzu 28 Ekim gecesi, kuzeye kıyıya doğru düşmanın cephesini hedef alan bir tarzda başladı. Montgomery'nin amacı, düşmanı kıyıda sıkıştırmak ve batıya doğru bu harekâtı kıyı boyunca Daba ve Fuka'ya doğru genişletmekti. Fakat bu yeni taarruz, mayınlı arazide takılıp kaldı ve Rommel'in 90'ıncı Hafif Tümeni'ni seri bir hareketle düşmanın kanatlarına sevk etmesi, İngilizlerin umutlarını söndürdü. Taarruz durduğunda, Rommel, bu konuda kendisini talihli görüyordu, zira kaynakları tükenmekteydi. Afrika Kolordusu'nun sadece doksan tankı kalmıştı. Sekizinci Ordu'nun ise muharebe alanında, hâlâ faal 800 tankı vardı. Böylelikle, her ne kadar İngilizler bir Alman tankına karşılık dört tank gibi yüksek bir bedel ödemişlerse de, üstünlükleri şu anda 1'e karşı 11'e yükselmişti.

29 Ekim'de Rommel, eşine şöyle yazıyordu: "Pek umudum kalmadı.

Gece boyu hiç uyumadım, uyuyamadım. Omuzlarımdaki yük o kadar fazla idi ki... Gün boyunca ölü gibi yorulmuştum. Burada işler ters giderse ne olacaktı. Bu düşünce gece boyu bana azap çektirdi. Böyle olursa, pek çıkış yolu göremiyorum." Bu mektuptan pek açık olarak görülüyor ki, bu gerilim sadece birlikleri, askerleri yıpratmıyor, hâlâ hasta olan komutanlarını da yıpratıyordu. Sabahleyin yüz kilometre geride olan Fuka mevzilerine çekilmeyi düşündü, fakat böyle bir adım atmakta isteksiz görünüyordu. Çünkü bu çekiliş, seyyar olmayan piyade birliklerinin feda edilmesi anlamına geliyordu. Bu nedenle ve Montgomery'yi bir kez daha durdurduğunda,taarruzunu bozabileceği umudunu taşıyarak bu kararını erteledi. Sonuçta, kıyıya doğru yapılan İngiliz taarruzunun durdurulması, İngilizlerin yararına dönüştü. Zira Rommel, bu arada kaçabilmiş olsaydı, İngiliz planı bozulmuş olacaktı.

Montgomery, kıyı taarruzunun gerçekleşmediğini ve başarıya ulaşmadığını görür görmez, ilk planını devreye sokarak, önceki yarma noktasına dönmeyi kararlaştırdı. Amacı, kuzeyde çok az olanakları olduğunu bildiği düşmanın bu zaafiyetinden yararlanmaktı. Çok iyi düşünülmüş bir karardı ve aynı zamanda, Montgomery'nin esnekliğini gösteren diğer bir örnekti. Fakat birlikler bu denli esnek değildi ve yeniden tertiplenmede harcadıkları zaman, 2 Kasım tarihine kadar yeni bir harekâtı engelledi.

Birliklerin müteakiben durdurulmaları ve duraklamalar, Londra'da derin kaygı ve üzüntü yaratmıştı. Taarruzun bu denli yavaş ilerlemesi, Churchill'de düş kırıklığı yaratmıştı ve Orta Doğu Harekât Alanı Komutanı Alexander'a sert bir telgraf çekmesi güçlükle engellenmişti. Bu görev, Savaş Kabinesi'ni olağanüstü bir gayretle sakinleştirmeye çalışan, Genelkurmay Başkanı Alan Brooke'a düşmüştü. Fakat Brooke, artan kaygılar içinde "Acaba yanıldım mı, yoksa Monty yenildi mi?" diye düşünüyordu. Hatta, Montgomery'nin kendisi bile, dışarıdan görüldüğü kadar emin değildi ve bunu özel konuşmalarında itiraf ediyordu.

2 Kasım'ın ilk saatlerinde başlayan yeni taarruz, yine umut kırıcıydı ve taarruza ara verileceği inancı giderek artmaktaydı. Zira, bir kez daha mayın tarlaları gecikmeye neden olmuş ve direniş de umulandan daha güçlü olmuştu. Gün ağardığında, öncü zırhlı tugay kendilerini, Rahman'ın ötesinde bulacaklarını varsayarken, Rommel'in kalan zırhlı birliklerinin karşısında buldular.Rommel'in bu karşı taarruzu karşısında İngilizler tanklarının üçte ikisini kaybettiler.

Kalanlar cesurca dayandılar ve arkadan gelen tugayın boşluktan geçmesini sağladılar, fakat onlar da Rahman bölgesinin ilerisinde durduruldular. Gece olup, muharebe kesildiğinde, İngilizler, yaklaşık iki yüzden fazla tanklarını kaybetmiş olduklarını tespit ettiler.

Her ne kadar bu duraklamada durum pek umutlu görünmüyorsa da,

bu umutsuzluk perdesi neredeyse kalkmak üzereydi. Zira, günün sonunda, Rommel de gücünün ve imkânlarının sonuna gelmişti. Bu koşullarda, bu sınırlı olanaklara, mevziler inanılmayacak kadar uzun süre savunulmuştu. Bu savunmanın çekirdeğini Afrika Kolordusu'nun iki panzer tümeni oluşturmuştu. Fakat, muharebenin başlangıcında bile, muharip güçleri 9000 idi ve muharebede 2000'e kadar inmişti. Daha da kötüsü, Afrika Kolordusu'nun muharebe edebilir durumda otuz tankı kalmıştı, halbuki İngilizlerin 600'ü aşkın tankları vardı. Böylelikle İngilizlerin, Almanlar karşısındaki tank üstünlüğü 1'e karşı 20'ye yükselmişti. Zırh kalınlıkları çok zayıf olan İtalyan tanklarına gelince, neredeyse bütün tanklar İngilizler tarafından imha edilip, muharebe dışı bırakılmıştı ve hasar görmeyenlerin birçoğu da batıya doğru kaçmışlardı.

O gece Rommel, Fuka mevzilerinin ardına iki aşamalı bir çekilme kararı vermişti. Bu karar çok planlı bir şekilde uygulanırken, 3 Kasım günü öğleyin Hitler'den bu geri çekilme emrini iptal edip, yerine el-Alameyn mevzilerinin ne pahasına olursa olsun savunulmasını isteyen emri geldi. Böylece, daha önceleri Hitler'in müdahalesiyle karşılaşmayan Rommel, çekilmekte olan birliklerine dur emrini verdi.

Bu değişiklik, geride yeniden tertiplenip çok etkili bir savunma mevzi oluşturma gibi bu aşamada hayatiyet arz eden bir fırsatın kaçırılmasına yol açıyordu. Oysa el-Alameyn'de muharebeye devam etmek boşunaydı. Batıya doğru gerçekleştirilmekte olan geri çekilme 3 Kasım'ın erken saatlerinde saptanmış ve rapor edilmişti. Bu da, doğal olarak, Montgomery'i hızlandırmış ve faaliyetlerini arttırmasına yol açmıştı. Her ne kadar, gün içerisinde düşmanı kuşatmak için girişilen iki girişim de durdurulduysa da, o gece piyadelerin giriştiği yeni taarruz, güneyde Afrika Kolordusu ve İtalyanların müştereken koruduğu bölgeyi yarmayı başardı. 4 Kasım şafaktan hemen sonra, üç zırhlı tümen açılan bu gedikten girdiler ve burada tertiplendiler. Amaçları, kuzeye yönelmek ve kıyı boyunca çekilen düşmanın çekilme hattını tutmaktı. Bunların başarıyı genişletme harekâtı motorize Yeni Zelanda Tümeni ve Dördüncü Zırhlı Tugay tarafından destekleniyordu.

Şu anda elde, Rommel'in bütün birliklerinin irtibatını kesme ve imha etme gibi olağanüstü bir fırsat vardı.Bu fırsat şimdi, her zamankinden daha büyüktü, çünkü Afrika Kolordusu'nun Komutanı Thoma, sabahki çatışmalar sırasında esir düşmüştü ve Hitler'in gecikmiş olan çekilme izni ertesi güne dek alınamadığından da, geri çekilme emri öğleden sonra verilememişti. Fakat, çekilme emri Rommel tarafından verilir verilmez, Alman birlikleri kendilerinde kalan araçlara binerek çok hızlı hareket ettiler, bu sırada İngilizler ise yine eski hatalarının kurbanı oldular. Tereddüt geçirdiler, aşırı temkinli davrandılar, yavaş hareket ettiler.

Buradaki boşluktan geçen üç İngiliz zırhlı tümen kıyı yolundan kuzeye Ghazal'a yöneldiler. Bu bölge çöken cephenin on beş kilometre gerisinde bulunuyordu. Afrika Kolordusu, bu dar cepheden yararlanarak ve çok hızlı bir biçimde kanatlarını kapatarak İngilizleri durdurma fırsatını elde etti. İngilizler birkaç kilometre ilerledikten sonra Almanların bu mevzilerinin önünde öğleden sonraya dek durakladılar. İlerlemeye ancak öğleden sonra, çekilme emrini alan panzer birliklerinin hareketinden sonra başlayabildiler.

Ertesi gün, 5 Kasım'da, İngilizlerin yürüttüğü birliklerin irtibatlarını kesme harekâtları hem çok dar cephedeydi hem de çok yavaştı. 1 ve 7'nci Zırhlı Tümenler önce Ghazal'ın on beş kilometre ilerisindeki Daba'ya yöneldiler, öncü gruplar öğleden sonra Daba'ya girdiklerinde, çekilen düşmanı ellerinden kaçırdıklarını farkettiler. 10'uncu Zırhlı Tümen, yirmi kilometre daha batıda bulunan Galal'a yönelmiş ve orada düşmanın artçı unsurlarını yakalamıştı ve çoğu yakıtı tükenmiş İtalyan tankı olan toplam kırk tankı ele

Afrika Kolordusu Komutanı General Ritter von Thoma 7 Kasım 1942'de Montgomery'ye teslim oluyor.

geçirmişti. Akşama dek, asıl çekilen grubu takip etmek için hiçbir girişimde bulunulmadı ve İngiliz zırhlıları her zaman olduğu gibi akşam olduğu gerekçesiyle on beş kilometre ilerleyip, Fuka yamaçlarındaki hedeflerine on kilometre kala, durmuşlardı.

Fuka'daki yarma harekâtı başarıya ulaştığında, Yeni Zelanda Tümeni ve bağlı zırhlı birlik unsurlarına Fuka'ya gitmeleri emredildi, fakat yolda yavaş hareket ettiklerinden geciktiler. Bu nedenle 4 Kasım'da, Fuka yolunun yarısında, gece olduğundan birlik durdu. 5 Kasım öğleyin, bu kez de mayın arazisinin önünde durmuştu. Oysa, bu sahte mayın tarlası, bizzat İngilizlerin, el-Alameyn'e geri çekilirken hazırlamış olduğu bölgeydi. Yeni Zelandalılar gelirken karanlıkta çöküyordu.

Bu arada, Daba'ya erken giren 7'nci Zırhlı Tümen, Fuka'nın yirmi kilometre ötesinde bulunan Baqqush'a geri gönderildi. Fakat, Yeni Zelandalı birliklerin arkasından yetiştiği sırada hem mayınlı arazi korkusuyla hem de karanlık çöktüğünden, gece için konakladı.

Ertesi sabah takip harekâtına katılan üç tümen Fuka ve Baqqush etrafında buluştular, fakat çekilen düşman çoktan batıya doğru kaymıştı. Bütün yakaladıkları birkaç yüz asker ve birkaç adette yakıtı biten tanktı.

Rommel'in kaçan kuvvetlerini yakalamak için asıl umut, onları Daba'da elinden kaçıran 1'inci Zırhlı Tümen'deydi. 1'inci Zırhlı Tümen çölde daha geniş bir daire çizerek Mersa Matruh'un batısında sahil şeridinde yolu kesecekti. Fakat bu takip harekâtının hızı iki kez yakıt sıkıntısı nedeniyle kesildi. Hele ikinci kez durduklarında, engellemeyi yapacakları yola sadece beş kilometre kalmıştı. Bu yakıt sıkıntısından dolayı hedefin elde edilememesi 1'inci Zırhlı Tümen komutanını ve diğerlerini çok sinirlendirmiş ve kızdırmıştı. Oysa, O ve diğer komutanlar bu birliğin üzerindeki mühimmatın bir kısmının diğer birliklerdeki yakıt ile değiştirmesini önermişlerdi. Böylelikle Sellum'a kadar sürecek bu uzun takip gerçekleştirilmiş olacaktı.

6 Kasım öğleden sonra, kıyı bölgesine yağmur yağmaya başladı ve geceleyin şiddetlendi. Bu yağmur bütün takip harekâtlarını engelledi ve Rommel'in kaçmasını sağladı. Takip sonucu, Rommel'in birliklerinin ele geçirilemeyişinin tek gerekçesi yağmur olarak gösterildi. Fakat, daha sonra yapılan durum değerlendirmelerinde açıkça görülmüştür ki, en iyi fırsatlar yağmurdan önce kaçırılmıştı. İngilizler her zaman olduğu gibi aşırı temkinli davranmışlar, geceleyin ilerlemekten kaçınmışlar, düşmanla yakın muharebeyi tercih etmemişler ve zamanı iyi kullanamamışlardı. Şayet bu takip harekâtında daha uzak, örneğin es-Sellum gibi yüksek bir nokta hedeflenseydi ne direniş görmüş olurlardı ne de kıyı bölgesi olmadığı için yağmurla karşılaşırlardı. Zira çölün iç kısımlarında yağmur çok ender görülmekteydi.

7 Kasım geceleyin, Rommel, Mersa Matruh'tan Sidi Barrani'ye çekildi

ve burada kısa bir süre mevzi alıp yeniden tertiplenirken, konvoyları halen İngilizlerin havadan yoğun olarak bombaladıkları Sellum ve Halfaya'ya doğru sızıyorlardı. Şu anda kıyı şeridinde muazzam bir araç trafiği vardı, uzunluğu yaklaşık kırk kilometreyi buluyordu, fakat çok iyi bir planlamayla birçoğu, İngiliz bombardımanlarına karşın, geceyi atlattılar. Böylece 9 Kasım'da, her ne kadar hâlâ bin kadar araç bu darboğazdan geçmek zorundaysa da Rommel artçılarına sınıra doğru çekilmelerini emretti.

Bu arada, Montgomery, 7'nci Zırhlı ve Yeni Zelanda Tümenleri'yle ve arkalarında yakıt bitme ihtimaline karşı hazır tuttuğu diğer iki tümenle bir özel takip kuvveti teşkil etmişti.

Bu uzun takip 8 Kasım günü başladı, fakat Yeni Zelandalılar 11 Kasım'a dek sınıra ulaşamadılar ve her ne kadar 7'nci Zırhlı Tümen'in iki zırhlı tugayı kıyı bölgesinin güneyinden ilerleyerek bir gün önce sınıra ulaştıysa da, 11 Kasım'da Capuzzo'dan geçen düşmanın artçılarını yakalayamadı.

Her ne kadar Rommel, çekilişini önlemek isteyen Montgomery'nin her girişiminden başarıyla kurtulduysa da, şu anda sınırda ya da ta Sirenayka'da yeniden tertiplenip bir mevzi oluşturamayacak kadar güçsüzdü. Şu andaki muharip gücü 5000 Alman, 2500 İtalyan askeri, on bir Alman, on İtalyan tankı, otuz beş Alman tanksavar silahı, altmış beş Alman sahra topu ve birkaç İtalyan topu idi. Zira, her ne kadar 15.000 Alman muharip gücü geri çekilmeyi başardıysa da, üçte ikisi bütün muharebe teçhizatlarını kaybetmişlerdi. İtalyanların ise daha büyük bölümü bütün teçhizatlarını arkada bırakmıştı. Sekizinci Ordu, öldürdüğü birkaç bin askerin dışında 10.000 Alman ve idari personel de dahil olmak üzere 20.000 İtalyan ve toplam olarak da 450 tank ve 1000'in üzerinde top ele geçirmişti. İngilizlerin verdikleri zayiat 13.500 kişiydi. Ancak Rommel'i ellerinde bir kez daha kaçırmışlardı.Tesellileri Almanlara ve İtalyanlara verdirdikleri bu zayiatlardı.

İkmal tedariki için verilen bir aradan sonra İngilizlerin ilerlemesi devam etmeye başladı. Amaçları bu çekilmeyi takipten ziyade, çok temkinli olarak arkalarından kollayarak gitmekti. Çünkü Rommel'in önceki karşı taarruzları o denli derin izler bırakmıştı ki, ilerleme kıyı boyunca çok temkinli bir şekilde devam etti. Doğrudan Bingazi'ye gitmek tercih edilmedi. Öncü zırhlı birlikler Mersa Brega'ya 26 Kasım'da vardılar. Sirenayka'nın doğu sınırını geçeli iki hafta olmuş ve Rommel, bu dar alandaki bölgede mevzilenme olanağını elde etmişti. Rommel, Sirenayka'dan geçerek gerçekleştirdiği bu geri çekilmede en ciddi sorunu ve tehlikeyi yakıt sıkıntısından dolayı yaşadı. Yeni bir İtalyan tümeni olan Centauro, Mersa Brega'da Rommel'in takviyesine geldi. Bu birliklerle birlikte üç İtalyan piyade tümeninin bazı unsurları da bu takviyeye destek olduysa da, motorize olmayan bu birlikler destekten ziyade yük olacaklardı.

İngilizler, Mersa Brega mevzilerine taarruz etmek amacıyla gereksinme duyacakları ikmal maddelerini tedaiik etmek ve takviye sağlamak için muharebeye on beş günlük bir ara daha verdiler. Montgomery, cepheden güçlü bir taarruzla, Rommel'i savunma mevzilerinde imha etmek için bir plan yaptı. Bu arada, çekilmesini önlemek için de kanatlardan manevra da yapacaktı. Bu cepheden yapılacak taarruz, 14 Aralık'ta başlayacak, bundan evvel 11 ve 12 Aralık geceleri düşmanın dikkatini başka yöne çekmek için kanat manevraları gerçekleştirilecekti. Fakat Rommel, 12 Aralık gecesi, İngilizlerin elinden tekrar kurtulmayı başararak, planlarını boşa çıkarmış oldu.Rommel çok hızlı bir manevrayla Mersa Brega'nın 400 kilometre batısındaki Buerat mevzilerine ulaştı. Burası, Sekizinci Ordu'nun Bingazi'de tesis etmiş olduğu yeni ileri mevzilerden iki kat daha uzaktaydı.

Yıl sona ererken, Rommel hâlâ Buerat mevzilerini elinde tutuyordu, zira bu kez Montgomery'nin hazırlıklarını tamamlayıp, takip harekâtına girişebilmesi için bir aylık bir süre geçecekti. Fakat her şeye rağmen, Afrika'daki savaşın seyri artık tamamen değişmişti. Zira, Rommel'in ordusunun, bundan sonra, Sekizinci Ordu'nun muharebe gücüyle baş edecek duruma gelmesi çok zordu. Hele hele şimdi geri bölgelerinde bulunan Cezayir ve Tunus'tan Amerikan 1'inci Ordusu'nun doğuya doğru ilerlediği düşünülürse, bu muharebelerin kaderinin az çok ortaya çıktığı görülebilecektir.

Bununla beraber Hitler'in hayalleri yeniden canlanmıştı. Mussolini de aynı hayaller peşinde, İtalya'nın Afrika İmparatorluğu'nun çökmesine dayanamayacağını belirtiyordu. Gerçekten, Hitler ve Mussolini'nin bu konudaki kuruntuları doruk noktasına çıkmıştı. Oysa, daha bu sırada, Rommel'in İngilizlerden, birliklerini kurtarıp kurtaramayacağı henüz belli değildi.Rommel, Mersa Brega'ya güvenlik içerisinde ulaştıktan sonra, Hitler'den ne pahasına olursa olsun burada oluşturacağı hattı savunma emrini aldı. Ve aynı zamanda, İngilizleri Trablusgarp'a girmekten alıkoymaları da emredildi. Bu hayali taleplerin gerçekleştirilmesi için Rommel bir de Mareşal Bastico'nun emrine verildi. Rommel, 22 Kasım'da Bastico'yu gördüğünde, lafı hiç dolaştırmadan, çölde her ne pahasına sonuna kadar direnmenin birliklerin kesin imhasına yol açacağını bildirdi. "Ya bu mevzileri dört gün önce kaybedeceğiz ve orduyu kurtaracağız ya da hem mevzileri hem de orduyu dört gün sonra birlikte kaybedeceğiz" dedi.

O zaman İtalyan Savaş Bakanı Mareşal Cavallero ve Alman Mareşal Kesselring 24 Kasım'da, Rommel'i görmeye geldiler. Rommel kendilerine Mersa Brega mevzilerini savunmak ve elde tutmak için sadece 5000 silahlı Alman askerlerinin mevcut olduğunu söyledi. Oysa, Montgomery'nin saldırısından evvel 75 milimetrelik uzun namlulu 50 adet Panzer IV tankı ve aynı tür 50 adet tanksavar silahı ve yeterli yakıt ve mühimmatının olması

gerekiyordu. Ancak bunlar, Rommel'in ihtiyaçlarının çok az bir bölümüydü. Fakat Rommel, bu ihtiyaçların karşılanma ihtimalinin hiç olmadığını çok iyi biliyordu. Çünkü mevcut teçhizatların ve takviyelerin birçoğu Tunus'a sevk ediliyordu. Bununla beraber hâlâ Mersa Brega'da tutunması için ısrar ediliyordu.

Bunun için Rommel, gerçekleri gösterebilmek umuduyla, Doğu Prusya ormanları yakınındaki Rastenburg dolaylarında bulunan Hitler'in karargâhına uçtu. Rommel, Hitler'e, Kuzey Afrika'dan birliklerin tahliye edilmelerinin en akıllıca bir hareket olduğunu söyleyince, Hitler küplere bindi ve tartışmayı kestirip attı. Bu parlama ve Hitler'in aldığı tavır, Rommel'in Hitler'e karşı olan inanç ve güvenini derinden sarsmıştı. Günlüğüne aktardığı gibi: "Hitler'in gerçekleri olduğu gibi kabul etmek istemediğini artık anlamaya, farketmeye başlamıştım ve Hitler mantığının kabul ettiği konulara, duygusallıkla karşı çıkıyor ve kabul etmiyordu." Hitler, "Afrika'da önemli bir köprübaşını elde tutmak siyasi açıdan önemli ve gereklidir bu nedenle Mersa el Brega hattından geri çekilinmeyecektir" diyerek bu konuda ısrar ediyordu.

Fakat Rommel, dönüşte Roma'ya uğradığında, Mussolini'nin soruna daha akılcı yaklaştığını gördü. Gerekli askeri malzemelerin Trablusgarp'a ulaştırılmasında ve onların Mersa Brega'ya iletilmesinde karşılaşılan zorlukların daha farkındaydı. Böylece, motorize olmayan İtalyan birliklerini zamanında geri çekmek ve çok güçsüz durumdaki Alman birliklerinin İngiliz birlikleri taarruz ettiğinde geri çekilmelerini sağlamak amacıyla Buerat'ta bir ara mevzii tesis etmek için Mussolini'nin iznini almayı başardı. Rommel, kendi inisiyatifiyle, İngilizlerden herhangi bir taarruz belirtisi gördüğünde karanlıktan yararlanarak hemen geri çekilme konusunda karar almış ve hazırlıklarını da buna göre ayarlamıştı. Bundan başka, Montgomery'ye, kendisini kuşatıp imha fırsatı tanımamak için ne Buerat'ta ne de Trablusgarp önünde duracaktı. Hazırladığı plana göre Tunus sınırına ve Kabis boğazına kadar çekilecekti. Burada kolayca kuşatılamayacak ve daha kolay takviye alabileceği bu bölgeden etkili bir şekilde karşı taarruza geçebilecekti.

YİRMİ BİRİNCİ KISIM

"Meşale (Torch) Harekâtı" - 8 Kasım 1942: Müttefikler Kuzey Afrika'ya Ayak Basıyorlar

Müttefiklerin Fransız Kuzey Afrikası'na yaptıkları çıkarma 8 Kasım 1942 gününe rastlar. Müttefiklerin Afrika'nın bu kuzeybatı bölgesine yaptıkları çıkarma, İngilizlerin Kuzey Afrika'nın en kuzeydoğu ucunda bulunan el-Alameyn'deki, Rommel'in mevzilerine başlattıkları taarruzdan on beş gün, bu mevzilerinin çöküşünden dört gün sonraya rastlar.

Amerika Birleşik Devletleri'ni savaşa sokan Pearl Harbor baskınından sonra Müttefikler, ilk kez 1941 yılının Noel günü Washington'da düzenlenen "Arcadia Konferansı"nda bir araya geldiler. Bu toplantıda Churchill, Almanya'nın etrafındaki çemberi daraltmak ve kapatmak için "Kuzeybatı Afrika Projesi"ni öne sürdü. Churchill, Amerikalılara halen "Atlet" adında bir planın mevcut olduğunu, bu plana göre, şayet İngilizlerin Sekizinci Ordu'su Sirenayka'da kesin bir zafer kazanırsa, onların Tunus sınırına doğru ilerleyişlerini destekleyebilmek için Cezayir'e çıkarma yapılması gerektiğini söyledi. Churchill, devam ederek, aynı zamanda Fransızlarla anlaşıldığını varsayarak, Amerika Birleşik Devletleri birliklerinin, davet üzerine Fas'a ayak basmaları gerektiğini ileri sürdü. Cumhurbaşkanı Roosevelt, bu planın getireceği stratejik yararları çok çabuk gördü ve plandan yana tavır aldı. Fakat, danışmanları bu planın uygulanabilirliğinden kuşkuluydular. Ayrıca, bu tür harekâtın Hitler'in Avrupa'daki varlığına girişilmesi düşünülen daha doğrudan ve erken bir planı engeller korkusunu yaşıyorlardı. Çoğunun şu anda üzerinde anlaştıkları nokta, "Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı" olarak adlandırılan bu planının incelenmesiydi.

Müteakip birkaç hafta, Stalin'in talepleri doğrultusunda Ağustos ya da

Eylül'de Manş Denizi'nden Fransız kıyılarına doğru açılması düşünülen "İkinci Cephe"nin tartışmasıyla geçti. Bu cephe için düşünülen en uygun yer Cotentin (Cherbourg) yarımadasıydı. Çıkarmanın bu bölgeye yapılmasını savunanlar Amerika Birleşik Devletleri Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Marshall ve daha sonra Londra'ya, Avrupa'daki Amerikan Sefer Kuvvetleri Komutanlığı'na gönderilen Tümgeneral Eisenhower idi. İngilizler, "İkinci Cephe"nin vaktinden önce açılması halinde karşılaşabilecekleri sorunlara işaret ediyorlardı. İngilizler, yeterli güce sahip olmadan elde edilecek köprübaşının çok kolay elden çıkabileceğini ve bu girişimin Ruslara bir ferahlama ve yarar getirmeyeceğini ileri sürüyorlardı.Fakat, Cumhurbaşkanı Roosevelt ağırlığını bu projeden yana koydu ve kendisini Washington'da Mayıs ayının sonunda Molotov ziyaret ettiği zaman "İkinci Cephe'nin 1942 yılında Avrupa'da" açılacağını umut ettiğini ve beklediğini söyledi.

Haziran ayında, Rommel'in erken davranarak Gazala Hattı'nda kazandığı başarı sonucunda, İngilizlerin kuzeydoğu Afrika'da beklenmedik anda çökmeleri, kuzeybatı Afrika'ya çıkarma yapma fikrini tekrar gündeme getirdi.

Churchill, 17 Haziran'da, yanında Kurmayları ile yeni bir konferans için Washington'a uçarken, Gazala Muharebesi'nin kötü gidişatı zaten devam ediyordu. Churchill, Amerika'ya indiğinde, özel görüşme yapmak için Roosevelt'lerin evinin olduğu Hudson'a gitti. Burada tekrar, Roosevelt'e, Avrupa'ya yapılacak erken bir çıkarmanın sakıncalarını vurgularken aynı zamanda "Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı"nın yani Kuzey Afrika çıkarmasını tekrar, daha iyi bir seçenek olarak öneriyordu. 21 Haziran'da, Washington'da buluşan Amerikan ve İngiliz Kurmay Heyetleri "Cherbourg Projesi"ni kabul etmediler, fakat aynı zamanda Kuzey Afrika planını da pek sağlıklı bulmadılar.

Olumsuzluğu üzerinde herkesin mutabakata vardığı ve kabul etmediği Kuzey Afrika çıkarması planı, gelişen olayların ve Roosevelt'in baskısıyla, doğrudan ifade edilmese bile Ruslara verilen sözün yerine getirilmesi amacıyla yeniden gündeme geldi. 21 Haziran'da, Tobruk'un Rommel'in taarruzları sonucunda düştüğü ve İngilizlerin Sekizinci Ordusu'nun kalan unsurlarının da, Mısır'a doğru kaçtığı haberi geldi.

Müteakip haftalarda, İngilizlerin durumu daha da kötüleşti ve Afrika'ya Amerikalıların dolaylı ya da doğrudan müdahaleleri tartışmaları da, mukabil olarak güçlendi. Haziran ayının sonunda, Rommel, el-Alameyn Hattı'na ulaşmış ve taarruzlarına başlamıştı. 8 Temmuz'da, Churchill, Roosevelt'e telgraf çekerek, bu yıl Fransa'ya yapılması düşünülen çıkarmanın, "Sledgehammer Harekâtı"nın mutlaka rafa kaldırılması ve Kuzey Afrika çı-

karmasını içeren "Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı" planının yürürlüğe konmasını istiyordu. Buna ek olarak Washington'da bulunan Birleşik İngiliz Görev Heyeti Başkanı Mareşal John Dill de "Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı"nm "1942 yılı içerisinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Hitler'e karşı yapabileceği tek taarruz olabileceğini" işaret ediyor ve aksi takdirde bütün Batılı Müttefiklerin 1942 yılını hiçbir şey yapamadan geçireceğini belirtiyordu.

Amerikan Kurmay Heyetleri, bu "Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı"na şu gerekçelerle itiraz ediyorlardı. Amerika Birleşik Devletleri Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Marshall, kendilerinin –Oramiral King'in de desteğini almıştı–, diğer harekât alanlarında deniz muharebesinin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getiremeyeceklerini ve aynı zamanda, eğer harekâtı gerçekleştirmeye karar verirlerse bu deniz gücüne mutlaka verilmesi gereken refakat desteğinin verilmesinin de olanaksız olduğunu ileri sürüyordu. Ayrıca, Amerikalılar, İngilizlerin, Fransa'ya 1942 yılında yapılacak çıkarmayı reddetmelerinden yola çıkarak, 1943'te de böyle bir riske girmek istemedikleri sonucuna vardılar. Bunun için Oramiral King tarafından desteklenen, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Marshall, çok köklü bir değişiklik önerdi. İngilizler, Manş Denizi'nden Fransa'ya yapılacak çıkarmayı kabul etmezlerse, yönlerini Pasifik'e çevirip Japonlara saldıracaklardı. Diğer bir deyişle hava harekâtı hariç, Almanlara karşı savunma stratejisini seçecekler ve ellerindeki bütün imkânlarla Pasifik'te Japonlara saldıracaklardı.

Fakat Cumhurbaşkanı Roosevelt, önerilen, stratejik değişmeyi içeren planı onaylamadığı gibi ve böyle bir ültimatomun İngiliz Müttefiklerine verilmesine de itiraz etti ve kurmaylarına, 1942 yılı içerisinde, İngilizleri Manş aşırı bir çıkarma harekâtına ikna edemezlerse, ya Kuzey Afrika'ya bir çıkarma yapılmasını ya da Orta Doğu'ya çok kuvvetli bir takviyenin mutlaka gönderilmesi gerektiğini bildirdi. Ve ayrıca yıl sona ermeden bazı girişimlerde bulunmanın siyasal olarak da zorunluluk olduğunu ekledi.

Cumhurbaşkanı'nın bu kararıyla karşı karşıya kalan Kurmay Başkanlığı heyetinden, ısrarla ve büyük bir güçle karşı koydukları, Kuzey Afrika'ya çıkarmayı esas alan "Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı" planını kabul etmekten ziyade, Orta Doğu'da geçici olarak İngilizleri takviye etmeyi seçmeleri beklenebilirdi. Bundan başka, iki planı ana hatlarıyla gözden geçirdikten sonra, Marshall'in harekât subayları, kötünün iyisi olarak, ilk planı, yani takviyeyi seçmişlerdi. Fakat beklenenin aksine, Marshall ve King, "Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı"ndan yana tavır aldılar. Bu görüş, Temmuz ortasında Cumhurbaşkanı'nın temsilcisi Harry Hopkins ile Londra'ya uçarken Marshall ve King'in tercihi haline gelmişti ve Londra'da da İngiliz

Kurmay Başkanlığı'nın, Eisenhower'ın, Cherbourg'a yapılacak bir erken çıkarma planına şiddetle karşı olduğunu müşahede ettiler.

Orta Doğu'yu takviye yerine, kuzeybatı Afrika'yı seçenek kabul etmede, Harry Hopkins'e göre Marshall'ın temel çıkış noktası, Amerikan birlikleriyle İngiliz birliklerinin Mısır'da karışması ve sevk idare zorluğuydu. Her ne kadar benzer bir durum kuzeybatı Afrika'da gerçekleştirilecek çıkarma harekâtında da meydana gelecekse de, Orta Doğu'ya gönderilecek Amerikan birlikleri hiç kuşkusuz İngiliz Harekât Alanı Komutanlığı emrine gireceklerdi.

"Süper Jimnastikçi (Gymnast) Harekâtı" planının kabulü ve olgunlaşması, Amerikan ve İngiliz Birleşik Kurmay Başkanlıklarının 24 ve 25 Temmuz tarihlerinde yaptıkları iki toplantıda gerçekleşmiş ve vakit yitirilmeden Roosevelt tarafından onaylanmıştır. Bundan başka, Roosevelt telgrafında, danışmanı Hopkins'in kişisel mesajında belirttiği bu gecikmelerden ve işin sürüncemede kalmasından kaçınmak için harekâtın 30 Ekim'den sonraya bırakılmamasını istedi. Churchill'in inisiyatifiyle, harekâtın adı "Meşale (Torch) Harekâtı" oldu. Bu ad daha ilham vericiydi. Ayrıca, Amerikan ordusunun üst kademesinin yarasına merhem olacak bir kararda mutabakata varıldı. Buna göre birliklerin komutanı Amerikalı olacaktı. Zaten, Churchill bu karara çoktan razıydı. 26 Temmuz'da Marshall, Eisenhower'e bu göreve atanacağını bildirdi.

Her ne kadar "Meşale (Torch) Harekâtı" için karar kesin idiyse de, bu karar, zaman ve yer seçimi belirlenmeden ve hatta tamamıyla incelenmeden verilmişti. Bu iki konu üzerinde yeniden alevli tartışmalar başladı. Churchill tarafından büyük ölçüde etkilenen İngiliz Kurmay Başkanlığı tarih olarak 7 Ekim'i önerdi. Fakat, Amerikan Kurmay Başkanlığı hazırlıkların en erken tamamlanıp birliklerin yola çıkarılma zamanını da hesaba katarak 7 Kasım'ı önerdi.

Çıkarma yeri olarak düşünülen bölgelerdeki görüş ayrılığı daha da de-

Meşale (Torch) Harekâtı: Müttefikler Kuzey Afrika'ya, Cezayir'de Oran'a çıkıyorlar.

rindi. İngilizler, çıkarmanın, Akdeniz'in iç bölgesinde, Afrika'nın kuzey kıyısında olmasını istiyorlardı. Böylelikle, kolaylıkla Tunus'a ulaşabileceklerdi. Fakat, Amerikan Kurmay Başkanlığı "Meşale (Torch) Harekâtı" planının sınırlı hedeflerini esas alıyor ve bu çıkarmayı tamamen bir Amerikan harekâtı olarak düşünüyor ve çıkarma bölgesini batıda, Atlantik kıyısında, Kazablanka ile Fas arasında sınırlı tutmak istiyordu. Amerikalılar sadece, Fransız muhalefetinden değil, aynı zamanda İspanyolların düşmanca tepkisinden ve Almanların, Cebelitarık Boğazı'nı ele geçirip, Akdeniz'e girişi engellemesinden korkuyorlardı. İngilizleri bu konuda endişeye ve korkuya düşüren böyle bir stratejik soruna karşı ortaya konan aşırı ihtiyatlı yaklaşımdı. İngilizler, bu planın, Almanlara Tunus'u ele geçirmeleri, Cezayir ve Fas'taki Fransız direnişini örgütlemek ve yerini almaları için zaman tanıyacağını ve Müttefik harekâtının seyrini bozacağını ileri sürdüler.

Eisenhower ve kurmayları, İngiliz görüşünden yanaydılar. Eisenhower'ın, 9 Ağustos'ta belirginleşen ilk planı bir uzlaşma planıydı. Bu planda önerildiği gibi, Akdeniz'in iç ve dış bölgelerine eş zamanlı çıkarmalar yapılacak, fakat bu çıkarma harekâtı Cezayir'den daha doğuya doğru olmayacaktı. Çünkü, daha doğuya doğru yapılacak çıkarma harekâtlarında Sicilya ve Sardinya Adaları'ndan yapılabilecek hava saldırıları tehlikesi vardı. Bu uzlaşma, İngiliz planlarını yapanları tatmin etmedi.Çünkü bu plana göre İngilizler, Tunus'un önemli noktalarını, Cebelitarık Boğazı'nı geçtikten 26 gün sonra sonra işgal etmiş olmaları gerekiyordu. Onların görüşüne göre Bone'ye ya da daha doğuya yapılacak olan asıl çıkarma, Tunus'a yapılacak böylesine hızlı bir ilerleme için gereklilikti.

Bu tartışmalar, Cumhurbaşkanı Roosevelt'i etkiledi ve o da Marshall ve King'e konuyu bir kez daha incelemeleri için talimat verdi. İngilizler Eisenhower'ı da etkilemişlerdi. Eisenhower'da, heyetin Amerikan üyelerinin İngiliz planının gerekçelerinin sağlam olduğunu gördüğünü ve ikna olduğunu, kendisinin de bu yönde bir plan hazırlanmasını ve çıkarma yeri olarak tespit edilen Kazablanka'nın plandan çıkarıldığını Washington'a bildirdi.

Eisenhower'ın kurmayları 21 Ağustos'ta büyük ölçüde İngiliz fikirlerine uyan ikinci taslak bir plan hazırladılar. Bu plana göre çıkarma yeri olarak Kazablanka'yı değil, Amerikalılar için Cebelitarık Boğazı'nın 400 kilometre doğusu olan Oran'ı, İngilizler için çıkarma yeri olarak Cezayir ve Bone'yi seçiyorlardı. Fakat, Eisenhower'in bu plana yaklaşımı pek sıcak değildi. Eisenhower'e göre tümüyle Akdeniz içinde kalan bir harekât, kanatlarından çok fazla zaafiyet göstermektedir. Bu sonuç, Marshall'in de görüşleriyle uyuşmaktaydı.

Birincisinin İngilizlerce kabul edilmediği gibi, ikinci taslak plan da, Amerikan Kurmay Başkanlığı'nca tasvip görmedi. Marshall, Roosevelt'e

Boğazlardan tek hattın geçmesinin çok tehlikeli olduğunu ileri sürdü ve Akdeniz'in iç kısmında, Oran'dan daha doğuya (Bizerte'ye 1000 kilometre kala) çıkarma yapılmasına karşı olduğunu bildirdi.

Churchill, planlarda ihtiyat amacıyla yapılan bu değişikliğin haberini, General Brooke ile birlikte Mısır ve Moskova'ya yaptığı gezi dönüşünde almıştı. Stalin, Moskova'da Churchill'e Batılı Müttefiklerin "İkinci Cephe"yi açmadaki başarısızlığını "Siz oturduğunuz yerde olup biteni seyrederken, her şeyi bizim yapmamızı mı bekliyorsunuz? Hiç muharebeye başlamayacak mısınız?" şeklindeki sorularla dile getirmişti. Bu çok doğal olarak Churchill'i incitmişti. Ancak Churchill, Stalin'de, "Meşale (Torch) Harekâtı"na ilişkin ilgi ve heyecan uyandırmayı başarmış ve dolaylı da olsa umut verici bir tarzda Rusya'nın üzerindeki baskıları hafifleteceğini açıklamıştı. Churchill, Amerikalıların bu planı küçültmeyi önerdiklerini duyduğunda şok olmuştu.

27 Ağustos'ta, Roosevelt'e uzun bir telgraf göndererek, Amerikan Kurmay Başkanlığı'nın tavsiye ettiği değişikliklerin, tüm planı mahvedici nitelikte olduğunu ve "şayet biz ilk gün hem Cezayir kentini hem de Oran'ı almazsak harekâtın varlık gerekçesinin ortadan kalkacağını" bildirmişti. Churchill ayrıca, hedefin küçültülmesinin, Stalin'in üzerindeki kötü izlenimlerini de anlattı.

30 Ağustos tarihli cevabında, Roosevelt "Her halûkârda çıkarmalardan birisi Atlantik kıyısına yapılmalı" dedi. Onun için Amerikalıların, Kazablanka ve Oran'a çıkarma yapmalarını, İngilizlerin ise daha doğuya olan bölgelerde harekâta girişmesini önerdi. Bundan başka Kuzey Afrika ve Suriye ve diğer yerlerdeki Fransız Vichy kuvvetlerine karşı İngilizlerin askeri tutumunun farkında olan Roosevelt bir konuyu gündeme getiriyordu:

> *"İlk taarruzların mutlaka Amerikan kara birlikleri tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğine inanıyorum... Hatta daha ileri giderek şunu da söyleyebilirim ki, Amerikalı ve İngilizlerin aynı anda yaptıkları çıkarma harekâtı Afrika'daki bütün Fransızların direnişi ile karşılaşacaktır, halbuki İngiliz kara birlikleri olmadan Amerikalılar tarafından gerçekleştirilecek ilk çıkarma harekâtı sonucunda ya hiç Fransız direnişi olmayacak ya da göstermelik bir direniş olacaktır. Bizim inancımıza göre Alman hava ve paraşüt birlikleri Cezayir ve Tunus'a harekâtın başlamasını müteakip en az iki hafta içerisinde kayda değer büyük bir güçle saldıramaz."*

İngilizler, Amerikalıların batıya yapacakları çıkarma ile doğuya yapılacak çıkarma arasında bir haftalık süre olduğunu öğrenince dehşete düştüler. Çünkü, İngilizlere göre doğuya doğru yapılacak olan çıkarma batıya yapılacak olan çıkarmadan stratejik olarak çok daha önemliydi ve İngilizler, Ame-

rikalıların, Almanların buraya iki haftadan evvel müdahale etmeleri mümkün değildir diye ifade ettikleri iyimser düşünceye pek katılmıyorlardı.

Churchill, Amerikan Hükümeti'nin Vichy Hükümeti nezdindeki Büyükelçisi Amiral Leahy'in politik ve psikolojik olarak konulara getirdiği yumuşama ve ikna edici nüfuzuna çok güveniyordu. Çıkarma harekâtının Amerikalı karakterini korumaya özen gösterirken Churchill de İngiliz birliklerini mümkün olduğunca geri planda tutmak istiyordu. Bu arada, gemilerin, hava desteğinin ve donanmanın gözden saklanamayacağını ve bunların da kara birliklerinden önce ortaya çıkacağını pekâlâ biliyordu. 1 Eylül'de, Roosevelt'e yazdığı incelikli mektubunda, "Sizinle de hemfikir olduğum ve başarı şansı yüksek olan bu siyasal kansız zafer kazanılamazsa, ardından büyük felaketler doğuracak olaylar sökün edecektir" diyerek devam etti:

> *"Nihayet, zorluklarına karşın, Cezayir'in Kazablanka ve Oran ile aynı anda işgali bizim için hayatidir. İşte bu işgal bizim için Kuzey Afrika'daki en önemli noktadır. Kazablanka'ya yapılacak çıkarmanın zorluklarını gerekçe göstererek Cezayir'den vazgeçmek bizim için çok önemli bir karardır. Eğer bu karar bizi sadece Tunus'ta değil de, Cezayir'de de Almanların müdahalesine maruz bırakırsa, sonuçları Akdeniz'deki dengeler açısından çok tehlikeli ve aleyhimize olur"* dedi.

Cezayir'e yapılacak çıkarmanın bir parçası olarak çok başarılı bir biçimde ileri sürülen ve savunulan bu plan, daha doğuya yapılması gereken çıkarmanın öneminden bahsetmedi. Bu bir anlamda planın Cezayir safhasının kabul edilmesi için verilen taviz, bir ölçüde de uzlaşma arayışı idi. Fakat, sonuçta doğuya yapılmayan çıkarma, çok erken elde edilebilecek stratejik başarıları engelleyici sonuçlar doğuracaktı.

Roosevelt, Churchill'in telgrafına 3 Eylül'de cevap verdi. Roosevelt cevabında, Cezayir'e yapılacak çıkarmada hemfikir olduğunu ve plana dahil edilmesini kabul ettiğini bildirirken, Amerikan askerlerinin karaya önce ayak basmasını, onları bir saat sonra İngiliz birliklerinin izlemesini önerdi. Churchill, bu teklifi Kazablanka'ya yapılacak çıkarmaya tahsis edilecek birliklerden yapılacak tasarrufun, Cezayir çıkarmasındaki birlikleri takviye edilerek buradaki çıkarmanın çok daha etkili bir biçimde yapılması koşuluyla hemen kabul etti. Roosevelt, bu öneriyi Kazablanka'da ve Oran'da çıkarma yapacak birliklerden birer "alay muharebe grubu" kuvvetindeki birliklerin kadrodan çıkartılarak, Cezayir için yaklaşık 10.000 askerin tasarruf edilebileceği şeklinde, tadil ederek kabul etti. Churchill, 5 Eylül'de gönderdiği cevabi telgrafında "Önerdiğiniz askeri plana katılıyoruz. Elimizde, çıkarma için eğitilmiş yeterli miktarda birlik var. Eğer uygunsa, sizin üniformalarınızı giyebilirler. Sizin üniformalarınızı giymekten gurur duyarlar." Aynı gün, Roosevelt, tek kelimeyle cevap verdi: "Yaşasın!"

Böylece bu sorun, Roosevelt ile Churchill arasındaki telgraf diplomasisi ile çözülmüştü. Eisenhower, üç gün sonrayı, yani 8 Kasım tarihini çıkarma günü olarak saptadı. Ayrıca, Eisenhower, çıkarmadaki görünümün tamamen "Amerikan" olmasını istediği için İngilizlerin Amerikan üniforması giyme önerisini reddetti. Churchill de bu gecikme ve planın değiştirilmesiyle ilgili konuları kabul etti. 15 Eylül'de, Roosevelt'e çektiği müteakip telgrafta "Meşale (Torch) Harekâtı"nın askeri ve politik cephelerinde kendimi, nezdinizde sadece görüşlerimi arz edecek bir kişi olarak gördüm" diyerek oldukça nazik ifade ile duygularını belirtti.

Her ne kadar, Marshall, kuşkularının sürdüğünü belirtse ve Roosevelt'in siyasi danışmanı, Savaş Bakanı Henry Stimson, Kuzey Afrika'ya yapılacak çıkarmayı çok şiddetli bir biçimde eleştirse de, Roosevelt'in 5 Eylül'de çektiği telgraftaki "Yaşasın!" sözcüğü sonucu belirlemişti. Fakat Roosevelt'in kararı, gecikmenin yaratabileceği sakıncaları giderecek tarzda ivedi ve ayrıntılı bir plan yapılmasına hem olanak sağladı hem de bu süreyi kısalttı. Bununla beraber planda ikili bir uzlaşma söz konusuydu. Bu çıkarma sonucu, Kuzey Afrika'da kazanılacak kati zaferin çok kısa sürede kazanılma şansı azalırken, Akdeniz'deki Müttefiklerin faaliyetlerinin süresi uzuyordu. Bu konuyu Amerikalılar daha önceden işaret etmişlerdi.

Nihai planda, Atlantik kıyısındaki Kazablanka'nın ele geçirilmesi görevi, Tümgeneral Patton'a verilmişti. Tamamıyla Amerikalılardan oluşan 24.500 kişilik çıkarma birliği Batı Özel Deniz Görev Kuvveti, Amiral Hewitt'in komutasında deniz yoluyla doğrudan Amerika Birleşik Devletleri, Virginia' dan yola çıkacaktı. Bu konvoy yirmi dokuzu nakliye olmak üzere toplam 102 gemiden oluşuyordu.

Oran'ın ele geçirilmesi, 18.500 askerden oluşan Tümgeneral Fredendall'ın komutasındaki Merkezi Özel Görev Kuvveti'ne verilmişti. Fakat, bu birliğe Tuğamiral Troubridge'in komutasındaki İngiliz deniz kuvveti refakat edecekti. Bu birlik, Ağustos ayında İskoçya ve Kuzey İrlanda'ya gelmişti. Şimdi Clyde'dan denize açılacaktı.

Cezayir'e karşı girişilecek harekâtta görev alacak Doğu Özel Deniz Görev Kuvveti, tamamen İngiliz askerlerinden oluşuyordu ve Tümamiral Burroughs'un komutasındaydı. Fakat "Hücum Çıkarma Kuvveti" 9000 İngiliz, 9000 Amerikan askerinden oluşuyordu ve komutanı Amerikalı Tümgeneral Ryder idi. Bundan başka, 2000 kişilik güçlü İngiliz Komando birliği içerisine Amerikalı askerler de dahil edilmişti. Bu karma birlikten beklenen, amaçlanan askerler karaya çıktıklarında Fransızların bütün askerleri Amerikalı olarak sanmalarıydı. Çıkarmanın ertesi günü, 9 Kasım'da, Cezayir'de bütün Müttefik birliklerin komutası yeni kurulan Birinci İngiliz Ordusu'nun komutanı Korgeneral Anderson'a verildi.

Oran ve Cezayir için hazırlanan hücum çıkarma kuvvetleri, İngiltere'den iki büyük konvoy halinde; yavaş seyredecek olanı 22 Ekim'de, hızlı seyredecek olanı da dört gün sonra denize açıldılar. Bu zamanlama, iki konvoy da Cebelitarık Boğazı'ndan 5 Kasım gecesi geçebilsinler ve orada Oramiral Cunningham komutasında bulunan İngiliz Akdeniz Donanması tarafından korunabilsin diye planlanmıştı. Bu donanmanın varlığı İtalyan donanması için caydırıcı olmuş ve hatta, çıkarmadan sonra bile İtalyan donanması bir şey yapamamıştı. Bu nedenle Cunningham, haklı olarak bu denli güçlü donanmasının atıl olarak bekletilmesine üzülmüştü. Fakat, Cunningham'ın ziyadesiyle yapacağı iş vardı. Çünkü, kendisi "Meşale (Torch) Harekâtı"nm Müttefik Deniz Kuvvetleri Komutanı'ydı. Kendisi emir komuta olarak Eisenhower'a bağlıydı. Sorumluluğu altında, Ekim ayının başlarında önceden gönderilen üçü Amerikan kırk adet ticaret gemisi de dahil olmak üzere, refakatçi ve koruyucu gemilerle birlikte çeşitli tiplerde toplam 160 muharip gemi vardı.

Çıkarmadan önceki diplomatik girişimler casusluk öykülerine benzer bir komedi içinde cereyan etti. Amerika'nın Kuzey Afrika'daki diplomatik temsilcilerinin başkanı olan Robert Murphy, kendilerine destek verebilecek, yakınlık duyabilecek Fransız subayları arasında ihtiyatlı bir şekilde nabız yokluyor, araştırmalarını sürdürüyordu. Özellikle, daha önceleri Cezayir'deki Harekât Alanı Komutanı olan General Juin'in Kurmay Başkanı, şimdi ise bu bölgedeki birliklerin komutanı olan General Mast'a ve Kazablanka bölgesindeki birliklerin komutanı olan General Béthouart'a güveniyordu. Ancak Amerikalılar, bu bölgenin tamamen Oramiral Michelier'in komutası altında olduğunu fark edip anlayamamışlardı.

Mast, Müttefik komutanlarına ve temsilcilerine, Cezayirlilerle perde arkasından gizlice konuşmalarını, General Juin ve arkadaşlarıyla planı tartışmalarını tavsiye etmiştir. Bunun üzerine göre "Meşale (Torch) Harekâtı"nın Komutan Yardımcılığı'na yeni atanan General Clark, dört önemli subayı ile Cebelitarık'a gitti Bu grup, denizaltıyla Cezayir'in 100 kilometre batısında bir villada yapılacak toplantıya götürülecekti. Denizaltı 21 Ekim günü kıyının açıklarına vardı, ancak grup gün ağarmadan önce gelememişti, bunu için denizaltı bütün gün su altında kaldı ve bu nedenle şaşıran ve düş kırıklığına uğrayan Fransızlar geri döndüler. Denizaltıdan, Cezayir'e gizli radyo şebekesi tarafından aktarılan mesaj neticesinde Robert Murphy ve bazı Fransızlar ertesi gece, Clark'ın grubuyla birlikte aynı villada toplantıya geldi.

Mark Clark, Mast'a Amerikan birliklerinin Kuzey Afrika'ya çıkmak için hazırlandıklarını, İngilizlerin hava ve deniz gücüyle desteklendiklerini bildiriyordu. Ancak, bu ifadeler doğru değildi, Mark Clark dürüst davranmıyordu. Bundan başka, güvenlik açısından, Mast'a çıkarmanın yapılacağı yer

ve zaman konusunda net bilgi vermekten kaçınıyordu. Yardımının hayati önem taşıdığı bir kişiye, bu denli ihtiyatlı ve gizlilik içinde davranmak pek akıllı bir davranış değildi. Çünkü bu bilgi noksanlığı Mast'ı ve arkadaşlarını gerekli planları yapabilmesi için elzem olan yer ve zaman gibi hayati bilgilerden yoksun bırakıyordu. Clark, Murphy'e Mast'ı çıkarmanın zamanı konusunda hemen bilgilendirmesini istedi. Ama, bu kez bile yeri konusunda bilgi verilmesini istemedi. Ancak, şimdi Mast'ın Fas'taki arkadaşlarını uyarması için vakit çok geçti.

Konferansta, Fransız polisinin kuşkulu bir şekilde belirmesi, konferansı geçici ve dramatik bir şekilde kesintiye uğrattı. Mark Clark ve arkadaşları, polis araması esnasında boş bir şarap mahzeninde saklandılar. Asıl tehlike, konferansı yöneten İngiliz komando subayının öksürmeye başlamasıyla belirmişti. Polis aramasını bitirip nihayet gittiğinde, hâlâ dönebilme ihtimaline karşılık, Clark ve arkadaşları güneş batıncaya kadar saklandılar.Daha sonra denizaltı'ya ulaşmak için bindikleri bot devrilince ölümden kıl payı kurtuldular. Şafaktan önce açılmayı bir kez daha denediklerinde, diğerleri de alabora oldular, fakat sonunda ıslanmalarına rağmen bütün grup denizaltıya ulaşmayı başardı. Ertesi gün kendilerini Cebelitarık'a taşıyacak bota binebildiler.

Bu toplantıdaki en önemli tartışmalardan birisi de, Kuzey Afrika'daki Fransız birliklerini Müttefik safında toplayabilecek en iyi Fransız liderinin kim olabileceği konusuydu. Her ne kadar Cezayir'deki birliklerin komutanı olan General Juin, özel olarak bu konudaki iyimserliğini belirtmişse de, henüz bekleyip görmek istiyor ve inisiyatifi ele almak ve girişimde bulunmak için istekli görünmüyordu. Aynı zamanda General Juin'in ana ast birlik komutanları yeterli saygınlığa sahip değillerdi ve Vichy Hükümeti'ne karşı gelebilecek ne güçleri ne de istekleri vardı. Vichy Hükümeti'ne bağlı bütün birliklerin komutanı olan ve yaşlı Mareşal Pétain öldüğü takdirde muhtemelen devletin de başı olacak olan Amiral Darlan, 1941 yılında Leahy'e ve son zamanlarda da Murphy'ye, Almanya ile işbirliğini bozabileceğini, şayet yeterli ölçekte Amerikan yardımı garanti edilirse, Fransızları, Müttefiklerin safına çekebileceğinin ipuçlarını vermişti. Fakat, Amiral Darlan'ın şu ana dek Hitler'le olan ilişkileri o denli uzun sürmüştü ki,bu yaklaşımı pek güven vermedi. Bundan başka, Amiral Darlan'ın İngiliz karşıtı bir tutumu, bir önyargısı vardı. Bu yargı özellikle,1940 yılında Fransa'nın çöküşünden sonra Oran ve başka yerlerdeki yerlerdeki donanmalarına karşı, İngilizlerin yaklaşımından kaynaklanıyordu. İngilizlerin "Meşale (Torch) Harekâtı"nda oynayacakları büyük rolü gizleme çabaları nedeniyle, Fransızların bu önyargılı ve karşıt tutumları daha da derinleşmiş ve duydukları kuşkular da artmıştır.

General de Gaulle ise tam karşıt bir nedenle bertaraf edilmişti. General de Gaulle'ün 1940 yılında Mareşal Pétain'e ve müteakip dönemlerde Churchill'in Dakar, Suriye ve Madagaskar'daki davranışlarına karşı çıkması Vichy Hükümeti'ne sadık subayların, onun liderliğini kabul etmesini önledi. Hatta, Alman boyunduruğundan kurtulmak isteyenler bile Gaulle'nin liderliğini kabule yanaşmadılar. Bu konu Murphy tarafından Roosevelt'e aktarıldı ve de Gaulle'e hiç inanmayan ve kibirli bulan Roosevelt, vakit yitirmeden bu fikri benimsedi.

Kendisini Roosevelt'in yardımcısı olarak kabul eden ve sahibinin sesi gibi davranan Churchill, General de Gaulle'e çıkarma olana dek haber vermemişti.

Bu koşullarda, Amerikalılar Cumhurbaşkanı'ndan başlayarak aşağıya doğru General Mast'ın ve arkadaşlarının, General Giraud'un, Kuzey Afrika'daki Fransızlar için en uygun lider olduğu fikrini kabul etmişlerdi. Murphy, bu toplantıdan önce bu fikirlerini aktarmıştı. 1940 yılında ordu komutanı olan Giraud, Almanlara esir düşmüştü, fakat 1942 yılının Nisan ayında ellerinden kaçmayı başardı ve Fransa'da kendisinin kalmasına izin verilen bölgede, Pétain'i destekleme sözü vererek Lyons yakınlarına yerleşti. Her ne kadar, takip altındaysa da bulunduğu yerden, Fransa'nın içinde ve Kuzey Afrika'da bulunan subaylarla, Amerikan yardımıyla, Almanlara karşı bir ayaklanma düzenlemek amacıyla irtibatlar kurmaya başladı. Giraud'un bu konudaki fikirlerini, kendini destekleyen subaylardan General Odic'e yazdığı mektupta şöyle ifade ediyordu: "Biz, Amerikalıların bizi özgürlüğümüze kavuşturmasını istemiyoruz. Biz, özgürlüğümüze kavuşmak için Amerikalıların bize yardım etmesini istiyoruz ki, ikisi birbirinden çok farklıdır." Bundan başka Fransız birliklerinin savaştığı bu topraklarda Müttefik birliklerinin komutanının da kendisinin olması gerektiğini özel konuşmalarında ifade etmişti. Roosevelt'ten aldığı mesajda, bu koşulların kabul edildiğini anlamıştı.Fakat 7 Kasım'da Eisenhower Cebelitarık'ta tam çıkarmanın arifesinde, karşısında Giraud'u görünce çok şaşırmıştı.

General Giraud, Cebelitarık'a ulaştığında, Müttefiklerin ertesi sabah Kuzey Afrika'ya çıkarma yapacaklarını duydu.Bu haber karşısında şok olmuştu.Çünkü kendisine, gelecek ay çıkarma yapılacağı söylenmişti. Ayrıca, emir ve komutanın kendisinde değil de Eisenhower'da olduğunu da görmüştü. Hem rütbece kendisinin daha kıdemli olması hem de kendisine bu konuda güvence verilmesi nedeniyle, çıkarma yapacak olan birliklerin emir ve komutasının kendisinde olmayışının ülkesinin ve kendisinin saygınlığının teslimi anlamına geleceğini belirtti. Fakat, bu konuşmaların devam ettiği 8 Kasım sabahı, General Giraud kendisine, Kuzey Afrika'daki Fransız birliklerinin ve yönetimin başı olacağı konusunda çok açık güvence veril-

dikten sonra duruma rıza gösterdi. Ancak verilen bu söz, Amiral Darlan'ın üstün nitelikleri ve uygunluğu nedeniyle tutulmadı.

"Meşale (Torch) Harekâtı"yla Kuzey Afrika'ya çıkan Amerikalılar, dostlarını ve kendilerine yardım edenleri, destekleyenleri düşmanın içine düştüğü karmaşadan daha kötü bir kargaşanın içerisine itmişlerdir. Amerikalıların irtibat halinde oldukları Fransız işbirlikçilerinin çıkarma anındaki durumları, etkili bir yardıma elverişli değildi ve Fransız komutanların birçoğu da bu ani çıkarmanın yarattığı şokun etkisiyle ve bir anlamda çok doğal bir tepkiyle, meşru otorite olan Mareşal Pétain'e sadık kalmışlardı. Böylece çıkarma başlangıçta Cezayir'de nispeten daha az olmakla birlikte, Oran ve Kazablanka'da direnişle karşılaşmıştı.

Kazablanka'da bulunan Fransız Bölge Komutanı General Béthouart, 7 Kasım'da geç saatlere doğru 8 Kasım, saat 02.00'de çıkarmanın yapılacağı haberini aldı. Haberi alır almaz askerlerini Alman Mütareke Birliği'ni tutuklamak için gönderdi ve bazı subaylarını da yetmiş beş kilometre kuzeyde bulunan, çıkarmanın olacağını varsaydığı, hiçbir kıyı savunması bulunmayan Rabat plajına, Amerikalıları karşılamaya gönderdi.

Bu ön tedbirlerden sonra, Béthouart'ın bizzat kendisi bir taburla, Rabat'taki ordu karargâhını işgale gitti ve ordu komutanını refakat altında uğurladı. Béthouart, ayrıca Fas'taki Bölge Komutanı General Noguès ve Amiral Michelier'e Amerikalıların çıkarma yapmak üzere olduğunun haberini gönderdi. Ayrıca, Giraud'un bütün Fransız Kuzey Afrikası'nın bütününde komutayı devralmaya almaya geleceğini, kendisinin de, Fas'taki Ordu'nun komutasını alması için Giraud tarafından atandığını bildirdi. Béthouart, Noguès ve Michelier'e yazdığı mektuplarında, Amerikalılara çıkarma sırasında direniş gösterilmemesi konusunda yayınladığı emri desteklemelerini istedi.

Noguès, mektubu aldığında, durum netleşinceye kadar tarafsız kalmaya özen gösterdi. Noguès tereddüt ederken, Michelier hemen tavır aldı. Kendisinin hava ve denizaltı devriyeleri gece olurken henüz yaklaşan bir donanma tespit etmemişlerdi, bunun üzerine Béthouart'ın, aldatıldığı kanısına vardı. Michelier'in, görünürde hiçbir birliğin ve bir hareketin olmadığı yargısı ve güvencesi Noguès'i o denli etkiledi ki, sabah saat 5'te ilk çıkarma haberleri ulaştığında bile Noguès, bunları en fazla komando baskını olarak nitelendirdi. Bu nedenle, hemen Amerikan karşıtı bir tutum aldı ve Fransız birliklerine, Amerikalıların çıkarma harekâtına karşı koymaları emrini verirken, Bèthouart'ı ihanet suçuyla tutuklamaya karar verdi.

General Patton'un asıl çıkarması Kazablanka'nın yirmi kilometre kuzeyine, Fedala'ya, tali çıkarmalar ise doksan kilometre daha kuzeye Mehdia ve Kazablanka'nın 200 kilometre güneyinde bulunan Safi'ye yapıldı. Feda-

la, en uygun çıkarma plajlarına ve aynı zamanda en iyi savunulan limana sahipti. Mehdia ise, Fas'ta bulunan tek beton piste sahip olan Lyautey hava-alanına en yakın çıkarma alanıydı. Safi ise orta tankların yanaşabileceği ve çıkabileceği bir limana sahip olduğu için seçilmişti. Zira, "Meşale (Torch) Harekâtı" sırasında çıkarma gemileri henüz üretim safhasındaydı.

6 Kasım'da, Amerikan armadası Fas kıyılarına yaklaşırken, denizin fırtınalı olacağı bildirilmiş ve 8 Kasım'da deniz yüksekliğinin, çıkarmayı olanaksız kılacağı rapor edilmişti. Fakat, Amiral Hewitt'in kendi hava tahmin uzmanları, fırtınanın geçeceğini rapor edince kendisi de Atlantik kıyısına yapılacak çıkarmayı plana göre icra edeceğini ve riski göze alacağını bildirdi. 7 Kasım'da, deniz durulmaya başladı ve 8 Kasım'da, tamamen sakinleşti. 8 Kasım, ayın en az dalgalı günüydü. Yine de, tecrübesizlikten birçok aksaklıklar doğacaktı.

Fakat işler en azından, Patton'ın çıkarmadan önce yaptığı nihai toplantıdaki tahmininden daha iyi gitmişti. Bu toplantıda, Patton, denizcilere, onların bu çok ayrıntılı planlarının ilk beş dakikada fiyaskoya uğrayacağını söylemiş ve konuşmasına şöyle devam etmişti: "Tarihte hiçbir zaman deniz-

8 Kasım 1942, Fedala kumsallarına çıkan Amerikan birlikleri.

ciler, karacıları çıkarma harekâtlarında planladıkları yer ve zamanda, çıkarma bölgelerine intikal ettirememişlerdir. Fakat, şayet siz, çıkarma gününden itibaren bir hafta içerisinde, Fedala'nın yetmiş beş kilometre civarında herhangi bir yerde bizi karaya çıkarırsanız ben bu muharebeyi kazanırım."

Şans eseri, Fransızlar arasındaki duraklama ve kargaşa o denli yoğundu ki, dalgalar halinde gelen birlikler, şiddetli ve ciddi bir direnişle karşılaşmadan, güvenlik içinde kıyıya ayak bastılar ve şafak ağarmaya başlarken de deniz topçusu, kıyı bataryalarını dövmeye başladı. Fakat bu arada tesis edilen kıyıbaşını genişletmede yeni sorunlar çıkmaya başladı ve Patton bu sefer yoğun eleştiri bombardımanını kendi birliklerine yöneltmeye başladı. Hem askerler hem de botlar aşırı derecede yüklüydüler. Her ne kadar Kazablanka'ya doğru planlanan ilerleme, ikinci günde başladı ve hiçbir direnişle karşılaşmadıysa da, kıyıya inen teçhizatın zamanında öncü birliklere ulaştırılamaması nedeniyle, ilerleyen bu kol aniden durdu. Üçüncü gün çok az bir ilerleme kaydedilebildi ve bu arada direniş de artmaya başlamıştı. Durum ümitsizdi.

Şayet, ilk gün Fransızların denizden gelecek tehdidi bertaraf edilmeseydi durum çok daha ciddiyet arz edecekti. Bu,tehlikenin atlatılması Kazablanka açıklarında cereyan eden bir muharebede başarılmıştı. Muharebe, sabah tam 7'den önce, Cap El Hank'deki kıyı savunma bataryası ve muharebe gemisi Jean Bart'ın limanda bulunduğu sırada başlamıştı. Jean Bart, Fransızların en yeni savaş gemisiydi, ancak henüz tamamlanmadığından manevra yapamıyordu. Tümamiral Giffen'in Örtme Grubu'ndaki ana muharebe gemisi olan Massachusetts ve iki ağır kruvazör ve dört muhribe bu gemiden ateş açılmıştı. Her ne kadar birkaç mermi hedefi kıl payı kaçırdıysa da gemiler hiç isabet almadı. Ve bu Örtme Grubu'nun karşı ateşi sonucunda, hem El Hank bataryası hem de Jean Bart ana muharebe gemisi geçici olarak susturuldu. Fakat bu grup bu işe o denli daldı ki, diğer Fransız gemilerini göz hapsinde tutma görevini ihmal etti. Saat, sabah 9'da, bir hafif kruvazör, yedi muhrip ve sekiz denizaltıyı ellerinden kaçırmışlardı. Bu muhripler, Amerikan birliklerinin henüz büyük zaafiyet içerisinde ve kritik bir durumda bulundukları Fedala kıyılarına doğru açıldılar. Şans eseri bu muhriplerin yolu, Amiral Hewitt'in bu gemileri takip etmelerini emrettiği bir ağır kruvazör, bir hafif kruvazör ve iki muhrip tarafından kesildi ve bu muhripler geri çekilmek zorunda kaldılar. Ondan sonra, Amiral Hewitt'in çağırdığı Örtme Kuvveti, bu Fransız gemilerinin geri çekilme yollarını kesti. Fransızlar, üstün gemicilik, ustaca kullandıkları sis perdesi ve başarılı denizaltı taciz saldırıları sayesinde, bu çok üstün birlikler karşısında, sadece bir muhrip kayıp vererek kurtuldular ve akabinde, çıkarma bölgesine ulaşmak için çok cesur bir taarruz girişiminde de bulundular. Bununla beraber, bu ikinci çatışmada, başka bir

muhripleri battı ve sekiz gemilerinden ancak biri, limana hasarsız olarak dönebildi.

Fakat, kati sonuç alınamamıştı. Çünkü El Hank bataryası ve Jean Bart'ın 38 milimetrelik topları tekrar onarılmış ve faal hale gelmişti. Bu arada ise, Amerikan gemileri o kadar çok mühimmat kullanmışlardı ki, Dakar'da üstlenen Fransız gemileri –ki gelmelerinden zaten korkuyorlardı– gelirlerse, püskürtemeyebilirlerdi.

Yine şans eseri Kazablanka'da ve Atlantik kıyısındaki durum, Cezayir'deki olumlu siyasal gelişmeler sonucunda tamamen değişmişti. Öğleden sonranın son saatlerinde, General Noguès, Amiral Darlan liderliğindeki Fransız yetkililerin 10 Kasım'da savaşı durdurduklarını içeren bir emir yayınladığını dolaylı olarak duymuştu. Noguès, bu teyid edilmemiş haber üzerine hemen ast birlik komutanlarına direnişi durdurmaları emrini verdi.

Bu arada, Oran'a yapılan Amerikan çıkarması, Kazablanka bölgesine çıkarma yapan Batı Özel Deniz Görev Kuvveti'nden biraz daha şiddetli bir direnişle karşılaşmıştı. Bununla beraber, çok dikkate değer biçimde Amerikan askeri özel görev kuvveti ve İngiliz deniz kuvveti arasında müşterek planlama ve işbirliği vardı. Bu işbirliği ve planlama sonucu kıyıya varabilmiş ve kıyıbaşı tesis edebilmişlerdi. Bundan başka, bu çıkarmanın öncü birliği olan ve Tümgeneral Terry Allen'in komuta ettiği 1'inci Amerikan Piyade Tümeni çok iyi eğitim görmüştü ve 1'inci Zırhlı Tümen'in yarısı tarafından destekleniyordu.

Plana göre liman ve Oran şehri ikili kuşatmayla ele geçecekti. Terry Allen'in iki alay muharebe grubu Oran'ın kırk kilometre doğusundaki plajlara çıkarken, Tuğgeneral Theodore Roosevelt komutasındaki üçüncü alay muharebe grubu da, Oran'ın yirmi kilometre batısındaki Les Andalouses plajlarına çıkacaktı. O sırada, Arzeu'da tesis edilen kıyıbaşında bulunan hafif zırhlı kol içeriye doğru harekete geçecek ve Oran'ın kırk beş kilometre batısındaki çıkarma noktası olan Mersa Bou Zedjar'da bulunan nispeten daha küçük bir zırhlı birlik de, Oran'ın güneyinde ve şehrin arka bölgesine yakın bulunan havaalanlarını ele geçirecekti. Şehrin irtibatını kesmek çok önemliydi, çünkü tahmin edildiği gibi 10.000 kişilik bu garnizon 24 saat içerisinde iki katına çıkabilirdi.

Harekât iyi başladı. 7 Kasım geceleyin, konvoy doğuya doğru Oran'ın önünden habersizce geçti, fakat ondan hemen sonra karanlıkta geri döndü. Arzeu'daki çıkarma tam gece yarısı saat 1'de ve sadece yarım saat sonra da Les Andalouses ve Mersa Bou Zedjar'da başlamıştı. Plajlarda istenen baskın ve sürpriz etkisi elde edilmiş, hiçbir direnişle karşılaşılmamıştı. Her ne kadar on üç kıyı savunma bataryasının atış ve gözetleme sahası bu bölgeyi de

kapsıyorsa da, gün ışıyıncaya dek taciz edici bir ateşe rastlanmadı ve ondan sonra bile donanmanın etkili ateş desteği ve sis perdesi, hasarın çok az düzeyde kalmasını sağladı. Kıyıya yanaşma ve askerlerin botlardan inmesi, her ne kadar askerlerin aşırı yükleri nedeniyle ağır ilerlediyse de, genelde sorun çıkmamıştı. Orta tanklar, nakliye gemilerinde taşınmış ve Arzeu'daki liman ele geçirildikten sonra indirilebilmişti.

Tek ciddi sorun, Oran limanını direk bir saldırıyla ele geçirme konusunda yaşanmıştı. Buraya yapılacak taarruzun amacı, çıkarma hazırlıklarına ve gemilere yapılacak muhtemel bir sabotajı önlemekti. 400 Amerikan askerini taşıyan iki küçük İngiliz gemisi Walney ve Hartland, Amerikalıların şiddetle karşı koydukları cesur planı icra etmek için görevlendirildiler. Sonuç, onların bu görevinin bir "intihar görevi" olduğu fikrini doğruladı. Ancak planlama hiç akıllıca yapılmamıştı. Plana göre saldırı, çıkarmanın başlamasından iki saat sonra gerçekleştirilecekti ki, zaten bu arada, Fransız birlikleri çıkarmanın haberleriyle ayakta olacaklardı. Önlem olarak gösterilen Amerikan bayrağı caydırıcı olmakta başarısız olmuş, açılan ateş sonucu iki gemi felce uğramış mürettebat ve askerlerin yarısı ölmüş, kalanların çoğu yaralanmış ve esir düşmüştü.

Birlikler, saat 9'da tesis edilen kıyıbaşlarından hemen ilerlemeye koyulmuşlar ve saat 11'de Albay Waters'un Arzeu'dan ilerleyen hafif zırhlı kolu, Tafaraoui havaalanına ulaşmıştı. Buraya ulaştıktan bir saat sonra bu havaalanına Cebelitarık'tan gelen uçakların inebileceği bildirilmişti. Fakat, bu hafif zırhlı birlik yürüyüş kolu daha La Sénia havaalanına varmadan, Albay Robinett'in komuta ettiği birlik de Mersa Bou Zedjar önlerinde durduruldu. Arzeu ve Les Andalouses'ten Oran'da birleşmek üzere ilerleyen piyadeler Oran'a yaklaştıkça, artan bir direnişle karşılaştılar.

İkinci gün, Fransızların direnişi arttığından ve Arzeu'da tesis dilen kıyıbaşına yanlardan yapılan karşı taarruz bütün planı tehdit etmeye başlamıştı ve bu tehlike nedeniyle General Fredenhall kuvvetlerini diğer görevlere tahsis ettiğinden çok az ilerleme kaydedilebilmişti. Her ne kadar La Sénia havaalanı öğleden sonra ele geçirildiyse de, Fransız uçaklarının birçoğu önceden havalanmıştı. Ayrıca bu mermi yağmuru altında havaalanını kullanmak mümkün değildi. Oran'a karşı planlanan taarruz, çıkarmanın üçüncü günü uygulamaya kondu, yaklaşma istikametleri üzerinde bulunan bazı mukavemet noktaları zorluk çıkardıysa da geceleyin bu direniş kırıldı. Doğudan ve batıdan gelişen piyade taarruzları tekrar durduruldu, ancak bu durdurma düşmanın dikkatini ve faaliyetini bu noktada yoğunlaştırmasına neden olduğundan, çıkarma birliklerinden iki hafif zırhlı birlik yürüyüş kolu, hiçbir direnişle karşılaşmadan öğleden evvel Fransız askeri karargahına vardı. O zaman, Fransız komutanlar teslim olmayı kabul ettiler. Üç günlük

muharebe sonucunda, Amerikalıların zayiatı dört yüz, Fransızların da, onlardan azdı. Verilen bu zayiatın hafif olması ve özellikle çıkarmanın son gününde direnişin azalması, Fransız komutanlara, Kuzey Cezayir'de görüşmelerin devam ettiği konusunda bazı ipuçları verdi.

Kuzey Cezayir'e yapılan çıkarmalar daha rahat, başarılı ve kısa sürmüştü. Nedeni, bu bölgenin komutanı General Mast ve arkadaşları ile yapılan işbirliğiydi.

Amerika Birleşik Devletleri'ne ait nakliye gemisi olan Thomas Stone, Kuzey Cezayir'in 200 kilometre açığındayken U-Botların birinden atılan bir torpido mermisiyle geçici olarak muharebe dışı kalmıştı. Fakat, daha sonra Akdeniz'in daha derinliklerinde icra edilen harekâtlarda hiçbir direnişle karşılaşılmamıştı. Her ne kadar bazı düşman keşif uçaklarının saptadığı konvoylar olduysa da, karanlık olana dek bu konvoylara herhangi bir hava taarruzunda bulunulmadı. Bir grup, Cap Sidi Ferruch kentinin yakınına çıktı, diğer grup ise, Castiglione'nin on beş kilometre batısına ayak bastı. Üçüncü grup ise Cezayir'in 20 kilometre doğusuna, Cap Matifou'nun yakınına çıktı. Siyasal açıdan gizlenmeyi amaçladığından Kuzey Cezayir'e yapılan çıkarmalar İngiliz Komandolarının da bulunduğu Amerikalılar tarafından yapıldı. Asıl İngiliz çıkarması daha batıda, Castiglione'nin yakınlarında bulunan plajlara yapılmıştı.

Buradaki çıkarma harekâtları gece yarısı saat 1'de başladı. Tehlikeli ve zorlu plajlara karşın kazasız bir şekilde devam etti, çok kısa bir süre sonra karşılaşılan Fransız birlikleri, hiçbir direniş göstermeyeceklerini, bu yönde talimat aldıklarını söylediler. Blida havaalanına saat 9'da ulaşıldı. Kuzey Cezayir'in doğusunda yer alan çıkarmalar biraz gecikmişti ve kargaşaya yol açmıştı, fakat direnişle karşılaşılmadığı için, vaziyete çok kısa sürede hakim olundu.

Önemli bir havaalanı olan Maison Blanche'ye sabah 6'da ulaşıldı, Fransız birliklerinin göstermelik birkaç atışından sonra işgal edildi. Bununla beraber, Kuzey Cezayir'e doğru yapılan ilerleme, köylerden ciddi bir şeklide direnişle karşılaştı ve üç Fransız tankının ateş edeceği tehditi üzerine durdu. Cap Matifou'ndaki kıyı savunma bataryası da, teslim olmayı reddemişti. Ancak öğleden sonra gemi ve uçaklardan yoğun bir şekilde bombardıman başlayınca batarya, teslim olmayı kabul etti.

Kuzey Cezayir limanlarına bir an önce varma çabaları iyi sonuçlanmadı. İngiliz muhripleri, *Broke* ve *Malcolm*, gönderlerinde büyük Amerikan bayrakları, taşıdıkları Amerikan piyadeleriyle, Fransızlar razı olmasalar da, kendileri yolu açacaklarını, böylece çıkarmadan üç saat sonra limana gireceklerini umuyorlardı. Oysa, umulanın aksine, muhripler şiddetli ateşle karşılaştı. *Malcolm*, çok kötü isabet aldı ve geri çekildi. *Broke*, dördüncü de-

nemesinde, rıhtıma yanaşmayı becerdi ve askerler gemiden inebildiler. Başlangıçta, kendilerine karşı konulmayacağı bildirilmişti, fakat sabah 8 sularında, *Broke* muhribine kıyıdan çekilmeye zorlayan topçu ateşi başladı. Bu çıkarma girişimi Fransız Afrikası birliklerince bastırılmıştı. Öğleden sonra çıkarma grubu teslim oldu. Hem mühimmatları tükeniyordu hem de arkadan takviye gelme umudu ve belirtileri yoktu. Bununla beraber, Fransızlar açtıkları ateşte, çıkarma birliklerini imha etmekten ziyade, durdurmayı amaçlıyordu.

Kuzey Afrika'nın batısında Cap Sidi Ferruch'a yapılan çıkarma daha fazla gecikmeye ve kargaşaya yol açmıştı. Bu arada bazı çıkarma botları yanlış yöne sapmış, daha batıdaki İngiliz plajlarına varmıştı. Çıkarma yapan taburlar kıyının on beş kilometrelik bölümüne dağılmıştı. Bu arada bazı çıkarma botları dalgalardan ya da teknik sorunlardan dolayı gecikmişti. Şans eseri, başlangıçta pasif ve dostça bir tutumla karşılandılar. Mast ve bazı subayları onları karşılamaya ve yolu açmaya gelmişlerdi. Aksi takdirde, bu çıkarma harekâtı, bedeli çok ağır bir bozguna dönüşmüş olacaktı. Fakat, kıyıya inen birlikler yeniden tertiplenip iç bölgelere doğru harekete geçince birkaç yerde direnişle karşılaştılar. Zira Mast, şu anda komutanlık görevinden alınmıştı, birliklere gönderdiği, çıkarma birlikleriyle işbirliği yapma talimatı iptal edilmişti. Birliklerine, Müttefiklerin ilerlemelerine karşı konması emri verilmişti.

Kuzey Cezayir'deki Müttefik işbirlikçileri, kendi üstlerine düşen görev ve sorumlulukları, çıkarmadan çok az bir süre önce haber verilmesine karşın, çok mükemmel bir şekilde yerine getirmişlerdi. Böyle bir çıkarmaya ilişkin kendi hazırladıkları yardım planı hemen uygulamaya konmuştu. Subaylar, Amerikalıları karşılamak, rehberlik etmek, kritik noktalardaki faaliyetleri teşkilatlamak, telefon hizmetlerini kontrol altına almak, yakınlık duymayan subayları denetim altında tutmak ve Giraud'nun yapacağı konuşma için radyo istasyonlarını ele geçirmek için görevlendirilmişlerdi. Özetle, Fransız işbirlikçileri, çıkarma yapıldığı sırada oluşabilecek direnişleri felce uğratmak ve zayıflatmak için ellerinden geleni yapmışlar ve bunda da başarılı olmuşlardı. Ve aynı zamanda, şehri sabah 7'ye kadar kontrol altında tutmuşlardı. Bu süre beklenen ve umulandan daha fazla idi. Fakat, plajlardan iç bölgelere doğru yapılmakta olan yürüyüşün hızı ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktı.

Sabah saat 7'ye doğru, Amerikan askerleri kıyılarda görünmeyince, işbirliği yapılan Fransızların, kendi ülkesinin halkının üzerindeki nüfuzunun azaldığı iyice aşikâr olmaya başlamıştı. Bundan başka, bekledikleri sürede ortada görünmeyen Giraud'nun adı radyodan duyulduğunda Amerikalılar umdukları desteği bulamayınca, bu ismin ağırlığını abarttıklarını anladılar.

Ve Giraud yanlıları, vakit geçirilmeden ya bertaraf edildiler ya da tutuklandılar.

Bu arada, daha üst düzeyde hayati tartışmalar devam ediyordu. Gece yarısını yarım saat geçe Robery Murphy, General Juin'e giderek, muazzam büyüklükteki birliklerin şu anda çıkarma yapmak üzere olduğunu haber vermiş ve kendisinden bu birliklerin direnişle karşılaşmaması için gerekenlerin yapılması konusunda destek istemişti. Murphy, kendisine, Fransa'nın özgürlüğüne kavuşması için Giraud'nun daveti üzerine geldiklerini söylemiştir. Juin, Giraud'nun liderliğini kabul edecek ya da yetkisinin yeterli olduğunu ve bunu kabul edeceğini gösteren hiçbir davranışta bulunmadı ve bu isteğin mutlaka, o anda tesadüfen, Kuzey Cezayir'de tehlikeli bir hastalığa yakalanan oğlunu görmeye gelen Amiral Darlan'a iletilmesi gerektiğini söyledi. Darlan, telefonla uyandırılarak, Juin'in villasında, Murphy'den çok ivedi ve önemli bir mesaj alması gerektiği söylendi. Darlan, villaya varıp, yaklaşan çıkarmanın haberini duyduğunda hiddetli bir şekilde: "Uzun zamandır İngilizlerin aptal olduğunu, fakat her zaman Amerikalıların daha akıllı olduğuna inanırdım. Fakat, şimdi görüyorum ki, siz de en az onlar kadar hata yapıyorsunuz."

Bazı tartışmalardan sonra Darlan, nihayet, Mareşal Pétain'e, onun adına yetki kullanıp kullanamayacağı konusunu sormak üzere telsiz mesajı göndermeye karar verdi. Bu arada villa, Vichy Hükümeti karşıtlarınca sarılmıştı, aslında Darlan, kuşatma altındaydı. Fakat, kısa bir süre sonra, diğer grup tarafından püskürtüldüler ve Murphy tutuklandı. Ondan sonra Darlan ve Juin, birbirlerine kuşkulu gözlerle bakarak, Kuzey Cezayir'deki karargâha doğru yola koyuldular. Juin, burada kontrolü ele geçirmek için gerekli adımları atmaya başladı. Juin, Mast ve yandaşları tarafından tutuklanan General Koeltz ve diğer subayları serbest bırakırken, Mast'ı dönüşünde tutuklattı. Bununla beraber, Darlan, Mareşal Pétain'e, saat tam 8'den önce gönderdiği diğer telgrafında şu noktaları vurguluyordu: "Durum giderek kötüleşiyor ve savunmamızın çökmesi an meselesi." Burada, elle tutulur bir şekilde, rıza gösterilmesi ima ediliyordu. Pétain'in cevabı, istenen yetkiyi veriyordu.

Sabah saat 9'dan hemen sonra, Vichy'deki Amerikan maslahatgüzarı Pinkney Tuck, Pétain'i görmeye gitti ve Roosevelt'in işbirliği rica eden mektubunu kendisine sundu.

Pétain, Amerikan maslahatgüzarı Pinkney Tuck'a, daha önceden hazırlamış olduğu ve Amerika'nın kendilerini "aldattığını" bu nedenle duydukları üzüntüyü belirten ve eski dostlarından bile gelse Fransa'nın imparatorluğuna yöneltilen taarruza karşı koyacaklarını ve "Verdiğim emir budur" cümlesini de içeren cevabını verdi. Fakat, Tuck'a karşı yaklaşımı çok yumuşaktı ve hiç de üzüntülü bir görüntüsü yoktu. Gerçekte, resmi davranışının

temelinde Almanya'nın kuşkularını ve müdahalesini yatıştırmak yatıyordu. Fakat, birkaç saat sonra, Başbakan Pierre Laval, Hitler'in baskısı altında, Alman hava desteğini kabul etti. Ve akşama doğru, Mihver Devletleri birliklerini Tunus'a yollamak için hazırlıklarına başlamıştı bile.

Bu arada, Darlan kendi yetki ve sorumluluğuna dayanarak, Kuzey Cezayir'de bulunan Fransız birliklerine ve gemilerine ateşkes emri gönderdi. Her ne kadar bu emir Oran ve Kazablanka bölgelerinde uygulanmadıysa da, Darlan, Juin'e bütün Kuzey Afrika bölgesinin sorumluluğunu verdi. Bundan başka, akşamleyin, Kuzey Cezayir'in kontrolünün saat 8'den itibaren Amerikalılara devredilmesi ve Müttefiklerin, limanı ertesi sabahtan, yani 9 Kasım'dan itibaren kullanması kabul edildi.

9 Kasım öğleden sonra, Mark Clark daha kapsamlı görüşmeler yapmak, Kenneth Anderson ise Tunus'a ilerleyecek Müttefik birliklerin komutasını almak üzere geldi. Giraud'da biraz daha erken gelmişti, fakat yurttaşları arasında pek itibar görmediğini anladı.

Clark, Darlan'a, Kuzey Afrika'nın her yerinde ateşkes ilan etmesi için baskı yapıyordu ve Darlan, Vichy'ye koşulları içeren bir mektup gönderdiğini ve o mektubun cevabını mutlaka beklemesini söyleyip tereddüt gösterince, Clark, masayı yumruklamaya başlayarak, onun yerine Giraud'a bu emri yayınlattıracağını söyledi. Bunun üzerine Darlan, Giraud'un ne bu konuda yasal yetkisi olduğunu ne de kişisel ağırlığının bulunduğunu işaret etti. Ve böyle bir emrin sonucunda da, güney Fransa'nın hemen Almanlar tarafından işgaliyle sonuçlanacağını da sözlerine ekledi. Ve bu tahmin hiç geçmeden teyit edildi. Masaların yumruklanmalarına kadar varan tartışmalardan sonra Clark, sert bir şekilde Darlan'a, bu emri yayınlamazsa tevkif edileceğini söyledi. Clark, bunu söylerken binanın etrafında gerekli önlemleri aldırmıştı. Bundan sonra Darlan, kurmaylarıyla yaptığı kısa bir durum muhakemesinden sonra ültimatomu kabul etti. Emir, saat 11.20'de yayınlandı.

Bu emir Vichy Hükümeti'ne bildirildiğinde, Pétain'in kendi tepkisi bunun onaylanması yönündeydi, fakat Başbakan bu haberi, Hitler'in kendisini kaba bir şekilde çağırdığı, Münih'teki toplantıya giderken almıştı. Bu emri reddetmesi için Pétain'i, telefonda ikna etti. Öğleden sonra Clark, Vichy yönetiminin mütarekeyi reddettiğini öğrendi. Darlan bunu, Clark'tan duyunca, sıkıntılı bir şekilde: "Bu sabah imzaladığım emri geri almaktan başka çarem yok" dedi. Bunun üzerine Clark, sert sayılabilecek bir tarzda: "Böyle bir şey yapmayacaksınız. Emirler geri alınmayacak. Bunu gerçekleştirmek için sizi nezaret altında tutacağım" dedi. Darlan bu şekilde bir sonucu beklediğini ve böyle bir çözümü kabule çoktan razı olduğunu gösterdi ve Pétain'e cevabi mesajında: "Emirlerimi iptal ediyor ve kendimi esir olarak kabul

ediyorum." Bu emirlerin hükümsüz olması sadece Vichy yönetimi ve Almanlar içindi. Ertesi gün, Hitler'in, Laval'a yaptığı baskılar sonucu Pétain, Kuzey Afrika'daki bütün yetkilerin Darlan'dan, Noguès'a devredildiğini duyurdu, fakat bu arada Darlan'a gönderdiği gizli mesajda, kararın Alman baskısı altında alındığını ve kendi isteklerine aykırı olduğunu bildirdi. Fakat Kuzey Afrika ve Kuzey Cezayir'deki durum hâlâ karmakarışık bir haldeydi.

Şans eseri Hitler, bu karmaşayı ve kuşkuları, 1940 Mütareke Antlaşması hükümleri uyarınca, Fransa'nın Vichy Hükümeti kontrolü altında bulunan işgal edilmemiş bölgelerine girerek açıklığa kavuşmasına yardımcı oldu. 8 ve 9 Kasım'da, Vichy Hükümeti, Hitler'in silahlı destek önerilerini erteleyince,Hitler'in kuşkuları iyice arttı.10 Kasım'da Laval, Hitler ve Mussolini ile görüşmeye Münih'e gitti ve öğleden sonra yapılan görüşmede Hitler, Tunus'ta bulunan limanların ve hava üslerinin Mihver birliklerine verilmesinde ısrar etti. Laval, Fransa'nın hâlâ İtalyanların buraya girmesini kabul edemeyeceğini bildiriyor ve buna ancak Pétain'in karar verebileceğini söylüyordu. İşte o zaman, Hitler'in sabrı taştı ve toplantı biter bitmez, Fransa'nın işgal edilmeyen diğer kısımlarının geceleyin ele geçirilmesi için emir verdi. Zaten bu konuda, Tunus'un hem hava hem de deniz üslerinin, İtalyanlarla birlikte işgal edilmeleri için hazırlıklar tamamlanmıştı bile.

Güney Fransa, Alman mekanize birlikleri tarafından çok süratli bir şekilde işgal edilirken, aynı anda doğudan da İtalyanlar giriyordu. Alman uçakları 9 Kasım öğleden sonra, kara birliklerini korumak için Tunus'un yakınlarındaki havaalanına gelmeye başlamışlardı. 11 Kasım'dan bu yana uçakla nakliye faaliyetleri arttırılmıştı. Fransız birlikleri silahsızlandırılırken, tank, top ve nakliye araçları denizyoluyla Bizerte'ye getiriliyordu. Her ne kadar, çoğu üssü teşkil etmek üzere gelmiş idari personel de olsa,ayın sonuna kadar buraya 15.000 Alman askeri ve 100 tank gelmişti. Yaklaşık 9000 kadar İtalyan askeri Trablusgarp'ten karayoluyla güney kanadını örtmek için gelmişlerdi. Mihver Devletleri'nin her tarafta zor koşullarda olduğu şu anda, hızlı ilerlemeyi sağlamak için bu bir başarıydı. Ancak bu kuvvet, Müttefiklerin Kuzey Afrika'ya çıkardıkları birliklerle karşılaştırıldığında çok küçük kalıyordu ve şayet "Meşale (Torch) Harekâtı"nda yer aldığı gibi çok büyük çapta kuvvet kullanmış olsa ya da Müttefik komutanlık, Tunus'a daha hızlı ilerleyebilmiş olsaydı, Almanların en ufak bir direnme şansı bile olmamış olacaktı.

Almanların, güney Fransa'yı işgali, Fransız komutanları şaşkına çevirip, Müttefiklerin Kuzey Afrika'daki durumunu sağlamlaştırmaktan başka işe yaramadı. 11 Kasım sabahı, Almanların işgal haberi Müttefiklere henüz ulaşmadan, Kuzey Cezayir'de denge bir o yana bir bu yana gidip geliyordu.

İlk belirti, Clark'ın Darlan'a gidip iki konuda adım atması için baskı yapmasıydı. Birincisi, Toulon'daki Fransız donanmasının Kuzey Afrika limanına gelmesini, ikincisi Tunus Valisi Amiral Esteva'dan Almanlara karşı koyma emrini vermesini istiyordu. Darlan, başlangıçta, kendisinin Fransız birliklerinin komutanlığından azledilmesinden sonra, emirlerine itaat edilmeyeceğini ileri sürerek biraz kaçamak bir tavır aldı, daha üstüne gidilince, Clark'm talepleriyle aynı fikirde olmadığını söyledi. Clark, rahatlamak için kapıyı vurarak evden dışarı çıktı. Fakat öğleden sonra, Clark, Darlan'la görüşmek için tekrar telefon etti. Her ne kadar, Darlan'ın Toulon'daki donanma komutanına verdiği mesaj, emirden ziyade acil tavsiye niteliğinde olsa bile, Darlan, Fransa'nın işgali karşısında, Clark'ın isteklerini kabul etti. Diğer olumlu bir gelişme ise, Vichy Hükümeti'nin Darlan'ın halefi olarak seçtiği General Noguès'in, ertesi gün, Kuzey Cezayir'de yapılacak toplantıya gelmeyi kabul etmesiydi.

Fakat, 12 Kasım'ın ilk saatlerinde Clark, Darlan'ın, Tunus'ta Almanlara karşı koymaları için verdiği emrin iptal edildiğini duyunca bir şok geçirdi. Darlan ve Juin'i oteline çağıran Clark, bu iptalin Juin'den kaynaklandığını öğrendi. Juin, emri iptal etmediğini, ama şu anda yasal açıdan amiri olan Noguès gelene dek, askıya aldığını belirtti. Yasallık açısından böylesine endişeler, her ne kadar Fransız ordusunun iç hizmet ve yönetmeliğine uygun görünse de, Clark'a göre şu anda sadece oyalama taktiği gibi görünüyordu. Her ne kadar Darlan ve Juin, Tunus'ta Almanlara direniş gösterilmesi için emir yayınlamayı kabul ettilerse de, Giraud'nun toplantıya alınması için gösterdikleri isteksizlik, Clark'ı kuşkuya düşürmüştü. Bu oyalamalar ve işi ağırdan almalar Clark'ı o denli çileden çıkarmıştı ki, yirmi dört saat içerisinde tatmin edici bir noktaya gelmedikleri takdirde, Fransız komutanların hepsini tutuklayıp limandaki bir gemiye hapsetmeyi bile düşünmeye başlamıştı.

Her ne kadar Pétain, Almanların varlığında fikirlerini açıkça ifade edemiyorsa da, Darlan'a olan güvenini tekrar teyid eden ve Roosevelt ile aynı fikri paylaştığını vurgulayan ikinci gizli mesajı, Darlan'ın durumunu, Afrika'daki diğer Fransız liderler nezdinde güçlendirmişti. Bu güven mesajı, birçok vatandaşından daha gerçekçi olan Darlan'ın, Noguès'un ve diğerlerinin Müttefiklerle işbirliği anlaşmalarını ve Giraud'nun tanınması konusunu güvence altına alma açısından yardımcı olmuştu. Bu arada Fransız bölgesinin emir komuta sorunu da Cebelitarık'a bu konu için gelen Eisenhower tarafından çözülmüştü. Onayladığı komuta kademesi şöyleydi: Darlan Yüksek Komiser ve Deniz Kuvvetleri Komutanı, Giraud Kara ve Hava Kuvvetleri Komutanı, Juin Doğu Bölgesi Komutanı, Noguès ise hem Batı Bölgesi Komutanı hem de Fransız Fası'nın Garnizon Komutanı olacaktı. Tunus'u

özgürlüğüne kavuşturmak için Müttefiklerle yoğun irtibat ve işbirliği hemen başlayacaktı.

Eisenhower, anlaşmayı hemen onayladı, çünkü Clark gibi o da Darlan'ın Fransızları, Müttefiklerin safına çekebilecek yegâne kişi olduğunu anladı. Aynı zamanda Eisenhower, Londra'yı terkederken Churchill'in söylediği şu sözleri hatırladı: "Şayet Darlan ile tanışırsam, her ne kadar ondan nefret ediyorsam da, donanmasının Müttefiklere yardımcı olmasını sağlamak için yalvarabilirim." Eisenhower'ın bu kararı, Roosevelt ve Churchill tarafından hiç vakit yitirilmeden onaylandı.

Fakat, uzun bir süredir basında kötü bir Nazi yanlısı olarak tanıtılan Darlan ile yapılan bu anlaşma, Churchill ve Roosevelt'in öngöremeyeceği bir protestoyu başlattı. De Gaulle İngiltere'de olduğundan buradaki tepkiler daha şiddetliydi. Roosevelt, kamuoyunu yatıştırmak için yaptığı açıklamada, Churchill'in kendisine çektiği özel telgraftaki bir bölümü aktarmıştı. Bu bölümde "Darlan ile yapılan anlaşmanın geçici bir tedbir olduğunu ve sadece, savaşın kendine özgü koşulları içinde haklı görülebileceğini" aktarıyordu.

Roosevelt'in, bu antlaşmayı kamuoyuna sadece geçici bir tedbir gibi açıklaması Darlan'ı şok etti ve aldatıldığı hissini uyandırdı. Clark'a yazdığı acı protesto mektubunda, hem kamuoyu önünde hem de özel konuşmalarda yapılan açıklamaları "Amerikalılar, bizleri limon gibi görüyorlar, suyumuzu sıkıp posamızı çıkaracaklar" şeklinde nitelendirdiğini belirtti. Roosevelt'in açıklamaları, Darlan'ı Müttefiklerle yaptığı antlaşmalarda destekleyen Fransız komutanları daha büyük bir düş kırıklığına uğratmış ve komutanların tepkileri daha da şiddetli olmuştu. Kafası karmakarışık olan Eisenhower, Washington'a gönderdiği mesajda, mevcut Fransız duyarlılığının önceki hiçbir döneme benzemediğini ve bu nedenle uzun zamandan beri oluşturmak istedikleri dengeleri bozacak davranışlardan kaçınılmasını istedi. Londra'dan, Güney Afrika'ya dönerken, Kuzey Cezayir'e uğrayan General Smuts, Churchill'e çektiği telgrafta: "Darlan hakkında basında çıkan haber ve yorumlar yerel Fransız liderler üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır ve bu tarzı sürdürmek tehlikeli olacaktır. Noguès, istifa edeceği tehdidinde bulunmuştur. Kendisi Fas nüfusunu kontrol ettiğinden böyle bir adımın sonuçları da büyük olacaktır."

Bu arada Darlan, Clark ile işbirliği için belirli ve ayrıntılı bir plan yapmıştı. Keza Darlan, Batı Afrika'daki Fransız liderlerini kendi çatısı altında toplanmaya ikna etmiş, önemli bir stratejik nokta olan Dakar limanını hava üssü ile birlikte, Müttefiklerin kullanımına vermişti. Fakat Darlan, Noel arifesinde de Gaulle yanlısı, bağnaz bir genç olan Bonnier de la Chapelle tarafından bir suikast sonucu öldürüldü. Bu genç, Darlan'm iktidardan uzaklaş-

tırılmasını istiyordu. Darlan'ın öldürülmesi, Müttefiklerin önünde duran zorlu ve ikilem dolu siyasal sorunu çözmüş ve de Gaulle'ün geliş yolunu açmıştı. Bu arada ise Müttefikler, Darlan ile işbirliği yapmanın semeresini çoktan görmüşlerdi. Churchill, anılarında bu konudan şöyle bahseder: "Darlan'ın öldürülmesi, her ne kadar suç olmakla birlikte, Müttefiklerin onunla birlikte çalışmış olmasını getirdiği mahcubiyeti ortadan kaldırmıştı ve aynı zamanda çıkarmanın en hayati döneminde yaptığı yardımları Müttefiklere hediye etmiş oldu." Darlan'ı öldüren, Giraud'nun emriyle askeri mahkemede hemen yargılandı ve idam edildi. Ertesi gün, Fransız liderler Giraud'yu Darlan'ın yerine Yüksek Komiser olarak seçmeyi kabul ettiler. Giraud, kısa bir süre için bu boşluğu kapatmıştı.

Şayet Müttefikler, Darlan'ı yardım etmeye ikna edememiş olsalardı, sorunları şu ankinden kat be kat fazla olmuş olacaktı. Zira, Kuzey Afrika'da 55.000'i Fas'ta, 50.000'i Cezayir'de ve 15.000'i Tunus'ta olmak üzere, yaklaşık 120.000 Fransız askeri vardı. Her ne kadar çok geniş bir alana dağılmış olsalar bile, direnişlerini sürdürmüş olsalardı, Müttefiklere çok zorlu anlar yaşatabilirlerdi.

Darlan'ın yaptığı yardımlarda ve yetkisini kullanmada tek eksik ve başarısız kalan nokta, Toulon'da bulunan asıl Fransız donanmasının Kuzey Afrika'ya getirilemeyişi oldu. Donanmanın komutanı Amiral de Laborde, Darlan'ın çağrılarına, Pétain'den teyit gelmeden cevap vermek istemedi, tereddüt içindeydi ve Darlan'ın, Amiral de Laborde'u ikna etmek için gönderdiği özel görevli Almanlar tarafından yakalandı. Almanlar akıllıca davranarak, Fransız birlikleri tarafından korunan bu bölgenin çevresinde durdular, işgal etmediler. Bu vaziyet, Laborde'un tereddütlerinin sürmesine yol açtı, ama geçici olarak rahatlamıştı. Bu arada Almanlar, donanmaya hiç zarar vermeden ele geçirmeyi amaçlayan saldırılarını 27 Kasım'da başlattılar. Liman çıkışlarına mayın döşediler. Fakat Fransızlar her ne kadar gecikme nedeniyle limandan çıkma şansını kaçırdılarsa da, yine de donanmayı Almanların eline düşmekten kurtarmayı başardılar. Böylece Darlan'ın Clark ile 10 Kasım'da yaptığı ilk toplantıda söylediği şu sözler yerine getirilmiş oluyordu: "Donanmamız hiçbir koşul altında, Almanların ellerine geçmeyecektir."

Bu kritik dönemde, özellikle ilk günlerdeki diğer bir rahatlatıcı ve olumlu gelişme ise İspanya'nın herhangi müdahaleden kaçınması ve Hitler'in İspanya topraklarından, Akdeniz'in batısına hiçbir müdahalede bulunmamasıydı. İspanya Ordusu, Cebelitarık'taki limanı ve havaalanını, Algeçiras'tan açacakları topçu ateşiyle kullanılmaz duruma getirebilir, Patton'un birlikleriyle Kuzey Cezayir'deki Müttefik birlikleri arasındaki irtibatı kesebilirdi, çünkü Kazablanka'dan Oran'a giden demiryolu İspanyol Fa-

sı'na neredeyse otuz kilometre mesafedeydi. "Meşale (Torch) Harekâtı" planlanırken İngilizler, şayet Franco müdahale ederse, Cebelitarık'ın elde tutulmasının olanaksız olduğunu belirtmişlerdi. Eisenhower ve kurmayları ise yaptıkları planda, beş tümenlik bir kuvvetin İspanyol Fas'ını işgal etmek için zorunlu olduğunu ve bu görevin de üç buçuk ay süreceğini söylemişlerdi. Şans eseri Franco, Mihver Devletler içinde tarafsız kalmayı tercih etti, bunun bir nedeni ise Amerikalıların İspanyollara Karayibler'den petrol almalarına izin vermeleriydi. Bundan başka, Mihver Devletleri'nin arşivlerinde, Hitler'in, İspanya topraklarından yararlanıp, Cebelitarık'a müdahale etme arzularına karşı, Franco'nun gösterdiği isteksizlik ve diplomatik yolları ustalıkla kullanarak kaçınması, Kasım 1942'de, Hitler'in Kuzey Afrika çıkarmasına karşı tedbir almasında caydırıcı bir unsur oldu. Bu müdahale fikri, ancak müteakip Nisan ayında, Tunus'taki Mihver Devletleri'ne ait birliklerin zor durumda olması ve İtalya'nın, Müttefik işgalinden korkmasını müteakip,canlanıp yeniden gündeme geldi. O zaman bile, Mussolini'nin müdahale isteği, Hitler tarafından, hem İspanya topraklarından yapılacak bir harekâtın çok şiddetli ve inatçı bir şekilde, tarafsız Müttefikleri olan İspanya'dan direniş göreceği hem de Hitler'in, mevcut birliklerinin Tunus'ta tutunabileceklerine olan inancından dolayı reddedilmişti. Hitler'in birliklerine olan güveni, Kasım ayı sonunda Tunus'a gönderilen küçük bir birliğin, Müttefiklerin ilerleyişini durdurmasıyla pekişmişti.

YİRMİ İKİNCİ KISIM

Tunus Muharebeleri

Tunus ve Bizerte'ye karşı başlatılan harekâtın çıkarma safhasının menzili, Cezayir'in yaklaşık yüz kilometre kadar doğusunda bulunan Bicaye limanına kadar çok kısa tutulmuştu. Bu hazırlanan ilk planın daratılmış bir uygulamasıydı. İlk plana göre, Fransızların tam desteğinin hemen alınacağı varsayılıyordu ve buna göre de Bône, Bizerte ve Tunus'taki havaalanları, sırasıyla 11, 12 ve 13 Kasım günlerinde paraşüt birlikleri ve deniz komandolarınca ele geçirilecekti. Bu sırada ise, Cezayir'e çıkan birlikler Bicaye limanını ve ileri karakoldan altmış kilometre ötedeki Djidjelli havaalanını ele geçireceklerdi. Fakat, Kuzey Cezayir'e yapılan çıkarmadan sonra ortaya çıkan belirsizlik karşısında, bu plan çok tehlikeli bulundu ve planda yer alan daha uzak harekâtlardan vazgeçildi. Onun yerine 9 Kasım'da, Bicayenin ve havaalanının işgal edilmesi ve Tunus sınırına yakın demiryolu şebekesinin bulunduğu Souk Ahras'a gidilmesi ve bu sırada ise ikinci çıkarma ve hava indirme birlikleriyle Bône'un işgal edilmesi planlandı.

10 Kasım akşamı çok iyi korunan iki adet konvoy Cezayir'den yola çıktı. Bu konvoylar Tümgeneral Vyvyan Evelegh'in komutasında olan 78'inci Tümen'in öncü tugay grubunun gerekli ikmal maddelerini taşıyordu. Konvoy,ertesi sabah Bicaye kıyılarına ulaştı, fakat dalgalardan ve düşman korkusundan dolayı yakınlarındaki plajlara yanaşması zaman aldı. Dalgalardan dolayı, Djidjelli'nin yakınlarına planlanan çıkarma yapılmadı ve etkili bir muharebe koruması sağlayacak olan bu havaalanı, iki gün işgal edilmedi, böylelikle birkaç gemi hava taarruzları esnasında tahrip oldu. Bununla beraber 12 Kasım'da komando birlikleri Bône limanına sızdılar, bir paraşüt birliği havaalanına indi ve her iki harekât, orada bulunan Fransızlardan büyük destek gördü.

Tunus'a doğru ilerleyen bir Amerikan tankı.

13 Kasım'da Bicaye'deki tugay grubu ileriye hareket ederken, tümenin diğer unsurları Cezayir'de karadan ilerliyorlardı. Onları, hemen arkasından çok süratli bir şekilde Albay Hull'a bağlı zırhlı birlikler takip ediyordu. Bu birlik 6'ncı Zırhlı Tümen'in öncü birliğiydi. 15 Kasım'da bir İngiliz paraşüt taburunun, Tunus sınırından yüz yirmi kilometre içeride bulunan Souk el Arba'nın ilerisine ve bir Amerikan paraşüt taburunun da, orada bulunan ileri havaalanının güney kanadını örtmek için atlaması planlandı. Amerikan paraşüt taburunun atlayışı planlandığı gibi icra edildi. İki gün sonra bu tabur, Albay Raff'ın komutasında yüz yirmi kilometre güneydoğuya ilerleyerek, Kabis Körfezi'nden yüz kilometre uzakta ve Trablusgarp'in yaklaşma istikametinde bulunan Kafsa'daki havaalanını emniyet altına aldı. İngiliz paraşüt taburunun atlayışı kötü hava koşulları nedeniyle bir gün gecikti, öncü kara birlikleri o denli hızlı ilerlediler ki, 16 Kasım'da Souk el Arba'ya ulaştılar. O ana kadar, Bizerte yolu üzerinde olan Tunus limanına da, kıyı boyunca ilerleyen bir başka birlik ulaşmıştı.

Ertesi gün, 17 Kasım'da, General Anderson, yeniden tertiplendikten sonra 78'inci Tümen'e Tunus'a yürümesi ve Mihver Devletleri birliklerini imha etmesi için emir verdi. Bununla beraber, yeniden tertiplenme emri her ne kadar istenen ve gerekli bir taktik ise de bu duraklama karşılarında çok zayıf birlikler bulunduğu için ne gerekli ne de yararlı olmuştur. O ana dek Tunus'a ulaşan Mihver Devletleri birlikleri, İtalya'dan 11 Kasım'da gelen eksik kadrolu iki taburlu bir paraşüt alayı ve Bizerte'de bulunan biri paraşüt, diğeri de piyade taburuydu. Alam Halfa muharebesinde ağır şekilde yaralanan ve yeni iyileşen, Afrika Kolordusu'nun eski komutanı General Nehring, yeniden teşkilatlandırılan ve 3000 kişiden oluşturulan 90'ıncı Kolordu'ya komuta etmek üzere 16 Kasım'da tek bir kurmay subayı ile gelmişti. Ayın sonunda bile bu kolordunun gücü ancak bir tümene tekabül edecek seviyede idi.

Yeniden tertiplenmeyi beklemeyen Almanlar, hiç vakit yitirmeden, zafi-

yetlerini ve güçsüzlüklerini gizleyecek bir cesaretle batıya doğru taarruza geçtiler. Tunus'ta bulunan ve sayıca çok üstün olan Fransız birlikleri, Müttefiklerin takviyesini alabilmek için Almanların saldırısından evvel geri çekildiler. 17 Kasım'da, Yüzbaşı Knoche'nin komutasındaki yaklaşık 300 kişiden oluşan bir Alman paraşüt taburu, Tunus-Cezayir yolu boyunca ilerlemeye başladı ve orada bulunan Fransız birliği, Tunus'un elli kilometre batısında bulunan Medjez el Bab'a çekildi. 18 Kasım gecesi, Fransızlar burada, İngiliz paraşüt taburunun ve bir sahra Amerikan topçu taburunun da dahil olduğu, İngiliz zırhlı birliklerince takviye edildi.

Sabah saat 4'te, Tunus'taki Fransız Komutanı General Barré, Alman delegesiyle buluşmak üzere Tunus'a çağrıldı. Alman delege, General Barré'ye, Nehring'in, Fransızların Tunus sınırının yakınındaki hatta çekilmesini içeren bir ültimatomu verdi. General Barré resmi görüşme yapmak istedi, fakat Almanlar bunun sadece zaman kazanmak için yapılacağını anladılar. Zaten, sabahın erken saatlerinde yapılan keşiflerde, Müttefiklerin birlikleri tespit edilmişti. Saat 9'da resmi görüşmeler kesildi ve on beş dakika sonra Almanlar ateş açtı. Müttefik birlikleri çok kötü hırpalayan bombardımanı müteakip, paraşüt birlikleri iki küçük kara saldırısında bulundu ve bu çok başarılı bir şekilde icra ettikleri taarruz, güçleri hakkında abartılı bir izlenim edinilmesine yol açtı. Müttefik birlik komutanları, takviye gelmezse tutunamayacakları izlenimine kapıldılar. Ve General Anderson'un talimatları, Müttefiklerin, Tunus'a planladıkları harekât için istenen yardımın gelmesini engelledi.

Karanlık çökünce, Yüzbaşı Knoche, birliklerini nehri yüzerek geçmeleri için küçük gruplar halinde gönderdi. Ve bu harekât, giderek artan bir kuvvetin belirtisi olarak gösterildi. Müttefikler köprüye hiç zarar vermeden geri çekildiler. Geceyarısından önce, bölgenin İngiliz komutanı, Fransız komutanını birliğine çağırarak, geri çekilmenin çok ivedi olarak on beş kilometre daha geride olan hakim bir araziye doğru yapılmasında ısrar etti. Bu geri çekilme isteği yerine getirildi ve Almanlar Mecazü'l Bab'ı işgal ettiler. Almanların bu çarpıcı başarısı, karşısındaki kuvvetin neredeyse onda biri gücündeki bir birliğin cesaretiyle neler yapabileceğinin en güzel kanıtıydı.

Daha kuzeyde, Bizerte'de bulunan Binbaşı Witzig'in paraşüt taburu az sayıdaki tankların desteğinde kıyı boyunca batıya doğru ilerlemeye başladı ve Djebel Abiod'da 36'ncı Piyade Tugayı ile karşılaştı. Fakat, her ne kadar Almanlar tugayın taburunun bir kısmını ele geçirdiyseler de, tugayın diğer unsurları taburun yardımına yetişti. Bu arada, güneye gönderilen daha küçük Alman birlikleri, Trablusgarp yaklaşma istikametinde bulunan Suse, Sefakis ve Kabis gibi önemli yerleşme merkezlerini kontrol altına aldılar. Havadan nakledilen elli kadar paraşütçü asker, Fransız garnizonunu korkuta-

rak Cerbe'ye tahliye edilmelerini sağladı. Bu birlik 20 Kasım'da, Trablusgarp'ten gelen gelen iki İtalyan taburuyla takviye edildi.Bu takviye birlikleri tam Albay Raff'm komutasındaki Amerikalı hava indirme birliklerinin Kabis'e hareket edeceği zaman gelmiş ve bu ilerlemeyi engellemişlerdi. 22 Kasım'da küçük bir Alman zırhlı birliği, Fransızları Subeytila yol kavşağında püskürttü ve buraya Tunus'a dönmeden önce bir İtalyan birliği yerleştirdiler, fakat bu birlik hemen Raff'm taburu tarafından buradan atıldı, ve bu bölge tabur tarafından ele geçirildi.

Yine de, Nehring'in elinde kalan kuvvetler sadece Tunus ve Bizerte'deki köprübaşlarını muhafaza etmekle kalmadılar, aynı zamanda Tunus'un kuzey yarısını kucaklayan bir bölgeyi de işgal ettiler.

Anderson'un Tunus kentini ele geçirmek için planladığı taarruz 25 Kasım'a kadar başlamadı. Her ne kadar Nehring'in elinde kalan bu sınırlı muharip unsurları iki taburlu iki küçük paraşüt alayı, üç piyade taburu ve 190'ıncı panzer taburunun iki bölüğü ve otuz tankından oluşan bir kuvvete sahipse de, taarruzun bu duraklama esnasında kuvvetleri üç katına çıkmıştı. Bu otuz tank 75 milimetre top monteli yeni model Panzer IV'lerdi. Bu özellik, muharebe için çok kıymetli bir unsurdu. Mihver birlikleriyle, Müttefikler arasındaki bu olağanüstü güç farkı, Anderson'un Tunus sınırında yeniden tertiplenme için verdiği ara nedeniyle belli ölçüde kapanmıştı.

Anderson'un bizzat kendisi 21 Kasım'da, hedefini ele geçirmek için yeterli kuvveti olup olmadığından kuşku duymaya başlamıştı. Eisenhower'in emri üzerine Anderson'un birlikleri,hiç vakit yitirilmeden özellikle 1'inci Zırhlı Tümen'in B Muharip Grup Komutanlığı'nca takviye edilmişti. Bu tümen, ta Oran'dan 1000 kilometre geriden, gelmişti. Tekerlekli ve yarı tırtıllı araçlar karayolundan, tanklar demiryolundan gelmişti. Bununla beraber, bu birliklerin ancak bir kısmı harekâta zamanında yetişebildiler.

Bu üçlü kama düzeninde yapılacak bir taarruzdu. 36'ncı Piyade Tugay Grubu solda kıyı bölgesinde, daha büyük olan İngiliz zırhlı birliği merkezde ve 11'inci Piyade Tugayı Grubu da sağda, anayol boyunda olacaktı. Bu birliklerin her biri Amerikan zırhlı ve topçu birliklerince desteklenecekti.

Dağlık kıyı bölgesinde bulunan, soldaki grup taarruza bir gün geç başladı ve ilk iki günde onar kilometre yol katetti. Bu arada, Witzig'in küçük paraşüt taburu, Müttefiklerden önce geri çekilmişti. Sonra, 28 Kasım'da, Müttefikler daha hızlı ilerlediler, ancak Witzig'in Djefna istasyonu yakınında döşediği mayın tuzağına düştüler ve önde giden tabur, ağır zayiat verdi. 30 Kasım'da gerçekleştirilen daha büyük taarruz, takviye edilen savunma karşısında başarısızlığa uğradı ve bu taarruzdan vazgeçildi. Bu başarıdan yararlanan Almanlar ertesi sabah İngiliz-Amerikan komandoları tarafından, Kuzey Djefna kıyılarına yapılan çıkarmayı durdurdukları gibi Matir'un

doğusunda yer alan arkadaki yolu tıkadılar, fakat üç gün sonra, herhangi bir yardım belirtisi görülmeyince ve ikmal maddeleri tükenmeye başlayınca geri çekildiler.

Merkezdeki kuvvetler, zırhlı birliklerden oluşuyordu. Bu birlik daha sonra 1'inci Zırhlı Alay'ın otuz Stuart tankıyla donatılan 1'inci Taburu'yla takviye edilerek güçlendirilmişti ve şu anda yüzün üzerinde tankı vardı. Merkezde bulunan bu zırhlı birlik, 25 Kasım'da, küçük bir Mihver birliği ile tutulan mevziyi yararak geçmiş ve Chouigui geçidinin elli kilometre ilerisine geçmişti. Bununla beraber, ertesi sabah, Matir'un kuzeyinden gelen on tank ve bir piyade bölüğünden oluşan Alman birliği bu ilerlemeyi durdurdu. Bu tanklardan sekizi, çoğu 37 milimetre olan Amerikan tanksavar silahlarıyla imha edildi. Fakat bu küçük birliğin kendisini burada feda etmesi, merkezdeki zırhlı birlik harekâtının, İngiliz komutanlığınca durdurulmasına yol açtı ve İngilizler kuvvetlerini taarruzun sağ cephesindeki birliklerin kanatlarında yaratılan tehlikenin giderilmesi için buraya sevk ettiler.

Her iki taraf da, savaşın bu göz gözü görmeyen muharebe meydanlarında, el yordamıyla hareket ediyordu. Fakat, bu çok önemli anda, böylesine temkinli hareket Müttefikler için akıllı bir davranış değildi. Çünkü daha geçen gün öğleden sonra, merkezde yer alan zırhlı birliklerin çok küçük bir birliği ile tesadüfen karşılaşan Alman komutanlar bu birliğin varlığından çok korkmuşlardı. Albay Hull, Amerikan hafif tank taburuna komuta eden Yarbay Waters'a, Tebourba ve Djedeida yakınlarında bulunan Medjerda Nehri'nin üzerindeki köprüler için keşif yapmasını emretti. Binbaşı Barlow'un emrindeki C Bölüğü bu keşifle görevlendirildi ve böylece bölük, yeni kullanıma açılan Djedeida havaalanının yanına ulaşmış oldu. Burayı ele geçirme fırsatını yakaladığını hisseden Barlow, on yedi tankıyla saldırıya geçmiş ve yaklaşık yirmi uçağı tahrip etmişti. Birliklerinin bu kadar derinliğine girildiğini haber alan ve biraz da büyütülen bu başarıdan ürken Nehring, çok şaşırmış ve birliklerini Tunus kentinin yakın savunmasını yapabilmesi için geri çekmişti.

Müttefiklerin anayolda bulunan, sağ cephesindeki birlikler Medjez el Bab'a yaptıkları taarruzda hemen durduruldular ve Almanların yaptığı küçük çapta karşı taarruzlar, düzensiz bir geri çekilmeye neden oldu. Fakat, 25 Kasım günü, akşam olduğunda, Djedeida baskınından ziyadesiyle korkan Nehring, yeni taarruzdan çok fazla çekindiği için, birliklerine geri çekilme emri verdi. Almanların geri çekilmesini müteakip, Müttefikler, otuz kilometre ilerideki Tebourba'yı 27 Kasım'ın ilk saatlerinde işgal ettiler. Fakat ertesi gün, kısa bir ilerlemeden sonra, Tunus şehrine otuz kilometre kala, Djedeida'da karma bir tabur tarafından durduruldu. 29 Kasım'da yapılan taarruzla da püskürtüldü. O zaman General Evelegh, Müttefik birlikleri taciz

eden ve sinirlerini yıpratan Alman bombardıman uçaklarına karşı yakın muharebe güvenliğini sağlayacak takviyeler gelene dek muharebeye ara verilmesini tavsiye etti.

Bu tavsiye, Anderson ve Eisenhower tarafından kabul edildi. Eisenhower, o iki gün ileri bölgeyi ziyaret etti ve her gittiği yerde subaylar aynı şikâyetle selamladılar kendisini, "Allahın belası hava kuvvetleri nerede? Neden Alman uçaklarından başka bir şey göremiyoruz?" Eisenhower, anılarında bu konudan şöyle bahseder: "Yol boyunca bütün konuşmalar ve sohbetler, zayiat konusunda olağanüstü abartmalı bilgilerin olduğunu hissettiriyordu." Fakat yine de insan "Birliklerimiz mutlaka geri çekilmek zorunda kalacak; bu koşullarda insan yaşayamaz" gibi uğursuz yorumları duymak istemiyordu.

Bu arada, Tunus şehrini ziyaret eden Mareşal Kesselring, Nehring'i aşırı temkinli ve savunmaya dönük olduğu için kınamıştı. Kesselring, Müttefiklerin daha fazla güce sahip olduğu ve takviyelerin daha içerilerde bulunan Mihver birliklerine ulaşmasının Müttefiklerin havaalanlarını bombaladığından dolayı engellendiği iddialarını kabul etmemiş ve bu konuda Nehring'e de kızmıştı. Medjez el Bab'tan geri çekilmeyi tenkit ederek, Nehring'e, en azından Tebourba'ya kadar kaybedilen toprakları ele geçirmesini emretmişti. Böylece, 1 Aralık'ta girişilen karşı taarruza birkaç destek unsuruyla birlikte yaklaşık kırk tanka sahip üç panzer bölüğü ve onu destekleyen üç toplu bir sahra bataryası ve iki tanksavar bölüğü katıldı. Bu karşı taarruzun hedefi, Djedeida'ya saldıran birliklere cepheden saldırmak değil, fakat kuzeyden arkasına dolanarak, Tebourba yakınlarında kanatlarına yanaşmaktı. Kesişecek iki kol şeklinde ilerleyen Alman birlikleri, merkez cephede bulunan zırhlı birliklerle karşılaştı ve bu zırhlı birliklerin bir kısmı imha edildi. Ve daha sonra, ikindi zamanı Almanlar Tebourba'ya doğru ilerlemeye başladılar, fakat burada hedeflerine ulaşmadan topçu ateşiyle ve hava bombardımanıyla durduruldular.

Fakat, Almanların ısrarlı baskısı sonucunda, Djedeida'da bulunan Müttefiklerin öncü birlikleri, Tebourba'daki mevzilere çekildiler. 3 Aralık'ta, bu baskı daha da artırıldı ve Nehring, Tunus şehrini savunmak için bıraktığı küçük bir birliğin dışında, diğer bütün unsurları aynı cephede topladı. O gece Müttefiklerin öncü kuvvetleri Tebourba dışında fena sıkıştırıldılar ve nehir kenarındaki kötü bir yolu kullanarak zar zor kaçmayı başardılar. Arkalarında ise araç ve teçhizatlarının birçoğunu bırakmışlardı. Bu karşı taarruz sonucunda Almanlar, bini aşkın esir almışlardı, buna ele geçirdikleri elli tank da dahildi.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, Almanlara ulaşan son takviyeler içinde 88 milimetrelik uzun namlulu top monteli, yeni beş adet elli altı ton-

luk Tiger tankı vardı. Bu dev tanklar gizli silahtı, fakat Hitler bunlardan Tunus'a sadece birkaç tane muharebe testi için göndermeye karar vermişti ve bunlardan iki tanesi Tebourba'da görev alacak Djedeida muharebe grubuna dahil edilenler arasında yer almıştı.

Müteakip günlerde, Müttefik komutanlar, güçlerini arttırarak yeni bir taarruz planladılar. Ancak, bu umutları, Nehring'in elde edilen başarıları genişletmek için erken harekete geçmesi nedeniyle zayıfladı. Nehring ise şimdi, elindeki küçük zırhlı birlik grubunu kullanarak, Medjerda Nehri'nin güneyinden geniş bir kanat harekâtı yaparak Mecazü'l Bab'ı ele geçirmeyi planlıyordu. Burada, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1'inci Zırhlı Tümeni'ne bağlı B Muharebe Grubu Komutanlığı vardı. Bu birlik, hem Almanları takip edebilmek hem de İngilizlerle koordineli görev yapabilecek şekilde teşkilatlanmış ve hazırlanmıştı. Bu birliğin öncü grubu, Tebourba'nın batısında yer alan ve düz araziyi yüksekten gören Djebel el Guessa'ya yerleştirilmişti. Almanlar, girişecekleri kanat harekâtından önce, 6 Aralık'ta ilk hedef olarak buradaki gözetleme noktasına saldırmışlar, düşmanı etkisiz hale getirmişlerdi. Almanların saldırısı karşısında savunma tertipleri bozulan birlikler çok düzensiz bir biçimde geriye doğru çekilmeye başlamışlardı. Buraya gönderilen takviyeler gecikmişti. Bu nedenle de püskürtüldüler ve de ağır zayiat verdiler.

Bu yeni Alman saldırısı ve tehdidi 5'inci İngiliz Kolordusu'nun yeni komutanı Korgeneral Allfrey'i, Tebourba yakınlarında bulunan birliklerinin, Medjez el Bab yakınlarında bulunan 290 rakımlı tepeye çekilmelerini emretmesine neden olmuştu. Bundan başka, Allfrey Mecazü'l Bab'ın batısında yer alan bir hatta, daha da uzun bir geri çekilmeyi de tavsiye etmişti. Bu öneri, Anderson tarafından onaylanmış, fakat Eisenhower tarafından reddedilmişti. Bununla birlikte 290 rakımlı tepe tahliye edilmişti.

10 Aralık'ta, kanatlardan yaptıkları saldırılara yaklaşık otuz kadar orta Tiger tankıyla devam eden Almanlar, Mecazü'l Bab'a iki kilometre kala, çok iyi mevzilenen Fransız bataryası tarafından durduruldu. Almanlar ilerlemek için araziden yararlanıp kanatlardan harekâta devam etmek istedikçe, gerilerinde bulunan Amerikan B Muharip Grup Komutanlığı'na mensup birlik tarafından baskı altına alındılar ve nihayetinde geri çekilmeye zorlandılar. Fakat Almanlar, karanlık bastıktan sonra geri çekilen Amerikan B Muharip Grup Komutanlığı'na ait birliğin, bu zaafından yararlanarak beklenmeyen bir başarı elde ettiler. Amerikan birliği de geri çekilme yolu üzerinde araçlarıyla birlikte nehir boyundaki çamurlu araziye saplandı. Çamura saplanan tank ve araçlarını terketmek zorunda kaldı. Bu felaket, bir an önce Tunus'a varmayı hedefleyen Müttefik harekâtını geçici olarak felç ediyordu. Şu anda, Amerikan B Muharip Grup Komutanlığı'nın elinde muharebe ede-

bilecek tank sayısı sadece kırk dört idi. Bu miktar ise kadrosunun ancak dörtte biriydi. İki Alman karşı taarruzu, Müttefiklerin bütün umut ve planlarını altüst etmeye yetmişti.

Bu arada, General Jurgen von Arnim, yeni adıyla 5'inci Panzer Ordusu olan Mihver kuvvetlerinin komutanlığını teslim almak üzere Hitler tarafından gönderilmişti. Bu görevi Jurgen, 9 Aralık'ta Nehring'ten teslim aldı.Takviye gelen diğer birliklerle birlikte, yüz elli kilometrelik savunma zincirinden oluşan ve Bizerte'nin yaklaşık otuz kilometre batısından başlayıp doğuda Enfidaville'ye uzanan, Tunus ve Bizerte'yi örterek, bir genel köprübaşı oluşturmayı amaçlayan harekâta devam etmeye karar verdi. Bu harekât amacıyla birlikler üç bölgeye ayrılmıştı. Kuzey bölgesi; adını komutanından alan von Broich Tümeni, merkezi bölge (Chouigui'nin batısından tam Pont-du-Fahs'a kadar) bölük pörçük dönmekte olan 10'uncu Panzer Tümeni, güney bölgesi ise İtalyan Superga Tümeni tarafından tutulacaktı. Müttefik İstihbarat Teşkilatı, Aralık ortasında Mihver kuvvetleri yaklaşık 25.000 muharip ve 10.000 kişi de lojistik birlik olarak tahmin ediyordu. Ve tank sayısı da yaklaşık 80 olarak tahmin ediliyordu. Müttefiklerin ise etkili muharip birliklerinin miktarı 20.000'i İngiliz, 12.000'i Amerikan ve 7.000'i Fransız olmak üzere yaklaşık 40.000 kişiydi..

Daha ziyade kötü hava koşullarının neden olduğu tertiplenmedeki gecikme, Anderson'u yapacağı yeni taarruzu ertelemeye sevk etti. Fakat 16 Aralık günü, piyadenin gece taarruzunu dolunaydan yararlanarak yapmasına olanak sağlamak için, bu taarruzun 24 Aralık'ta başlamasına karar verdi. Bu taarruz İngilizlerin 78'inci Tümen, 6'ncı Zırhlı Tümen ve 1'inci Amerikan Piyade Tümeni'nin bir kısmıyla gerçekleştirilecekti.

Mevzilenmek amacıyla ilk taarruzlar, Longstop Tepesi'yle ve keza Tebourba yaklaşma istikametine göre daha kuzeyde bulunan 466 rakımlı tepeyi ele geçirmek için yapılacaktı.

Her iki bölgeye yapılan taarruz da kötü hava koşulları nedeniyle pek başarılı olamadı ve kargaşaya dönüştü. O nedenle asıl taarruz ertelendi. 25 Aralık'ta, Almanlar kaybettikleri yerleri alarak ilk mevzilerine yerleştiler ve doğal olarak ilk yaptıkları da İngilizlerin "Longstop Tepesi" adını verdikleri bölgeye "Noel Tepesi" adını vermek oldu.

Zaten bu Noel günü arifesinde Eisenhower ve Anderson, muharebe sahasını bataklığa çeviren bu sel gibi yağmurun ve aksiliklerin karşısında taarruzu istemeyerek tehir ediyorlardı. Müttefikler, Tunus yarışını kaybetmişlerdi.

Ancak, kaderin bir cilvesi, Müttefiklerin başarısızlığı, ileride tamamen lehlerine gelişecek olayların da tohumunu atıyordu. Zira, böyle bir başarısızlık olmasaydı, ne Hitler'in ne de Mussolini'nin Tunus'a olağanüstü bo-

yutlarda birlik göndermek için ne zamanı ne de cesaretleri olacaktı. Tunus'a, köprübaşı elde etmeleri için gönderilen birliklerin sayısı 250.000'e ulaşmıştı ve bu birlikler Tunus'a çıktıktan sonra gerilerinde, düşmanın kontrol altında bulundurduğu bir denizle sürekli muharebe etmek ve yenildikleri takdirde de imha olmak tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardı. Mihver kuvvetleri Mayıs ayında, Kuzey Afrika'da tamamen yenildiğinde Mihver Devletleri'nin Güney Avrupa'yı savunacak birlikleri hemen hemen kalmamış gibiydi.Bunun sonucunda ise Müttefiklerin Temmuz ayında Sicilya'yı işgali pek zor olmamıştı. Fakat, Müttefikler Aralık ayında Tunus'ta başarısız olmamış olsalardı, Avrupa'yı işgalleri mümkün olmayabilirdi.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ KISIM

Pasifik'te Gidişat Değişiyor

Japonlar, Pasifik'teki fetih amaçlarının "Büyük Doğu Asya Refah Küresi"ni tesis etmek olduğunu açıklamışlar ve gerçekte de bu hedeflerine dört ay içerisinde ulaşmışlardı. Bu dört ay içerisinde Malaya ve Hollanda Doğu Hint Adaları ve keza Hong Kong'da tamamen işgal edilmiş ve böylelikle hemen hemen Filipinlerin tamamı ve Burma'nın güney bölgesi de ele geçmişti. Diğer başka bir ay zarfında da, Filipinler'de kalan Amerikalıların son dayanak noktası Corregidor Adası'nda bulunan garnizon da düşmüştü. Bir hafta sonra, İngilizler Burma'dan tekrar Hindistan'a püskürtüldüler ve böylece Çin'in, Müttefikleriyle olan irtibatları da kesilmiş oldu. Bu denli geniş bir bölgeyi işgal eden Japonlara bu fetihlerin bedeli sadece 15.000 asker, 380 uçak ve dört muhripti.

Peşpeşe gelen bunca kolay zaferden sonra Japonlar, doğal olarak kendilerine zafer kazandıran taarruz stratejisini bırakıp yapısal olarak sürdürmeleri gereken savunma stratejisine dönmekte pek istekli görünmüyorlardı. Savunma stratejisine dönmenin, kendilerindeki taarruz ruhunu körelteceğinden korktukları gibi aynı zamanda da kendilerinden çok daha güçlü olan Batılı düşmanlarına rahatlama fırsatı vereceğini düşünüyorlardı. Özellikle Japon Donanması, Amerika'nın eski başarılarını sağlayabilmesine olanak verebilecek olan, Pasifik'teki, Hawaii ve Avustralya üslerini ortadan kaldırmak istiyordu. Japonların işaret ettiği gibi, Amerikan uçak gemileri hâlâ Hawaii'deki üsle irtibat halindeydi ve Avustralya'daki üs ise güçlü bir dayanak noktası için atlama tahtası haline getiriliyordu.

Aklı hâlâ Çin ve Mançurya'da olan Japon Kara Kuvvetleri özellikle, Avustralya'nın işgali çok büyük kuvvet gerektireceğinden elindeki birlikleri, böyle bir harekât için vermek istemiyordu.

Bununla beraber, Donanma; her iki yönden birinde elde edilecek bir başarının, Kara Kuvvetleri 'nin ileri gelenlerini böyle bir harekat için ikna edebileceği umudunu taşıyordu. Fakat, donanma da kendi içinde, harekâtın en iyi nereye yapılacağı konusunda fikir birliği sağlayamamıştı. Amiral Yamamoto ve Müşterek Donanma Heyeti, Pearl Harbor'un 1500 kilometre batısında bulunan Midway Adası'nın, Amerika Birleşik Devletleri Pasifik Donanması'nı tekrar muharebeye çekip, imha etmek amacıyla bir yem olarak alınması taraftarıydı. Bununla beraber Donanma, Solomon Adaları'ndan geçerek Yeni Kaledonya, Fiji ve Samoa adalarını ele geçirip ve bu adalar zincirini ele geçirdikten sonra Amerika ile Avustralya arasındaki deniz yolunu engellemeyi tercih etti. Avustralya'nın tecrit edilmesi planındaki tartışma konusu, Japonya'nın zaten bu çemberi tamamlamak için yeterince açıldığı yönündeydi. Zira, Mart ayının sonunda, Japonlar, Rabaul'dan, Solomon Adaları'na, keza Yeni Gine'nin kuzey kıyılarına kadar yayılmıştı.

Alternatif deniz harekât planları üzerindeki tartışmalar, Amerika Birleşik Devletleri'nin 18 Nisan 1942 günü Tokyo'ya yaptığı hava saldırısı ile noktalandı.

Tokyo Hava Taarruzu

Japonların kalbi ve başkenti olan başkent Tokyo'ya yapılan bu hava saldırısı Pearl Harbor'a karşı bir misilleme, bir anlamda intikamdı ve planlaması ta Ocak ayında başlamıştı. Buraya olan mesafe, mevcut herhangi bir Amerikan üssünden çok uzak olduğundan, taarruz zorunlu olarak uçak gemilerinden yapılacaktı. Fakat, Japonya'nın 750 kilometre çevresinde, Japon karakol gemilerinin devriyede olduklarını bildiklerinden, uçak gemilerinin en az 800 kilometre uzakta bulunmaları ve uçakların bu mesafeden havalanmaları gerekiyordu. Bu da havalanan uçakların gidiş ve geliş menzillerinin 1600 kilometre olması anlamına geliyordu ki, bu iki yönden tehlikeli ve sakıncalıydı; birincisi gidiş-geliş süresince uçak gemilerinin tespit edilmesi, ikincisi de donanmaya bağlı uçakların menzillerinin yetersiz olması. Onun için, daha uzun menzile sahip olan Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait bombardıman uçaklarının kullanılmasına karar verildi ve uçaklar Tokyo'yu bombaladıktan sonra batıya doğru uçup Çin havaalanlarına inecekti.

Bu taarruz, 3000 kilometreden fazla bir uçuş menzilini ve uçak gemilerinden kalkabilme kabiliyetini gerektiriyordu. Onun için "B25 Mitchell" uçakları seçildi. Bu uçaklar, kendilerine monte edilen ek yakıt depoları sayesinde, 1000 kg'lık bombaları 3700 kilometre taşıyabiliyorlardı. Yarbay Doolittle'in komuta ettiği pilotlar kısa mesafeden kalkma ve çok ağır yük taşı-

ma eğitimi yapıyorlardı. Kalkış yapabilmeleri için, onlara güvertede yeterli yer ayırmak amacıyla ancak 16 uçak görevlendirilebildi.

2 Nisanda *Hornet* uçak gemisi bu görev için seçildi ve aynı gün refakatçi kruvazör ve muhriplerle beraber San Francisco'dan denize açıldı. 13 Nisan'da, *Hornet*'in uçaklarının güvenliği ve desteği için diğer uçak gemisi *Enterprise* 18 Nisan'ın ilk saatlerinde, daha Tokyo'ya 1000 kilometre kala, bir Japon devriye gemisi tarafından tespit edildi. Koramiral Halsey, Yarbay Doolittle ile görüşerek taarruzun yapılmasının daha iyi olacağına karar verdi. Bu şanslı ve akıllı bir karardı.

Saat 08.15 ile 09.24 arasında havalanan bombardıman uçakları, dört saat içinde Japonya'ya ulaştılar ve Japon savunmasını habersiz yakaladılar. Yangın bombaları da dahil olmak üzere bombalarını Tokyo, Nagoya ve Kobe üzerine bıraktılar.Ve daha sonra arkadan esen rüzgârın da yardımıyla Çin'e doğru uçmaya başladılar. Maalesef, bir yanlış anlaşılma eseri, Chuchow havaalanı inişe hazır olmadığından uçaklardan kimi mecburi iniş yaptı kimi de paraşütle atlamak zorunda kaldı. Toplam 82 uçaktan, yetmişi döndü, 3 pilot sivil hedefleri bombaladığından Japonlar tarafından öldürüldü. İki uçak gemisi, hiç zarar görmeden kaçtı ve 25 Nisan'da Pearl Harbor'a vardılar.

Şanslı oldukları başka bir nokta ise, karakol gemilerinin uyarılarına karşın, Japonların saldırıyı 18 Nisan yerine 19 Nisan'da beklemiş olmalarıydı. 19 Nisan'da, Japonlar, Amerikalıların kendi donanmalarının ateş menziline gireceğini hesap ediyordu. Böylece, Japon hava kuvvetleri hazır olmuş olacak ve Amiral Nagumo'nun uçak gemileri, karşı taarruz için amaçladıkları yerlere ulaşmış olacaktı.

Bu saldırının asıl sonucu, Amerikalıların Pearl Harbor'la ciddi biçimde sarsılan morallerini düzeltmiş olmasıydı. Aynı zamanda bu saldırı Japonların dört Ordu avcı uçak grubunu Tokyo ve diğer kentleri savunmak için Japonya'da bırakmaya zorladı. Diğer bir sonuçta, Japonların Amerikan bombardıman uçaklarının indiği bölgeye Amerikalıları cezalandırmak için Chekiang Eyaleti yoluyla, elli üç taburdan oluşan bir özel görev kuvveti göndermesiydi. Daha da önemlisi, Tokyo taarruzunun diğer bir sonucu da Japonların Avustralya ile Amerika'nın irtibatını kesmeye karar vermelerine, Midway harekâtını planlamaya neden olmasıydı. Bu planın gerçekleşmesi durumunda Midway'e hâkim olacak olan Japonlar Amerikalıların bundan sonraki muhtemel hava saldırılarını önlenmiş olacaktı.Ancak bu ikili girişim, kuvvetlerin bir yerde yoğunlaştırılması, yani sıklet merkezi prensibine aykırıydı.

Gözden geçirilen Japon planına göre ilk harekâtta Solomon Adaları'nın derinliğinde yapılacak bir taarruzla Tulagi ele geçirilecekti. Daha sonra Tu-

lagi'den bir deniz üssü olarak yararlanılarak daha güneydoğuya açılabilme fırsatı aranacaktı. Bu planın devamı olarak ta Yeni Gine'nin güney kıyısında bulunan Moresby Limanı ele geçirilecekti ve böylece Queensland Japon bombardıman uçaklarının menzili içerisine girmiş olacaktı. Ondan sonra Yamamoto'nun komutası altında bulunan Müşterek Donanma Midway Adası'nı ve Batı Aleut Adaları'nda bulunan önemli noktaları işgal edecekti. Amerikan Pasifik Donanması planlandığı ölçüde tahrip edildikten sonra, üçüncü harekete yani güneydoğuya doğru olan ilerlemeye devam edilecekti. Bunun sonucunda Amerika'nın, Avustralya'ya gidiş yolları tıkanmış, önü kesilmiş olacaktı.

Bu hareketlerin ilki Coral Deniz Muharebesi'ne, ikincisi Midway Muharebesi'ne ve üçüncüsü de, adını Tulagi'nin yakınında bir büyük adadan alan Guadalcanal Muharebesi'ne yol açtı.

Bu Japon planının, Amerikan planlamasındaki ve komuta bağlantılarındaki eksikliklerin giderilmesinde ilginç ve dolaylı bir etkisi oldu.

Nisan ayının başında Amerika Birleşik Devletleri kendisinin, Sumatra dışındaki bütün Pasifik bölgesinden sorumlu olması gerektiğini varsayıyordu. İngilizler ise Sumatra ve Hint Okyanusu'ndan sorumlu idiler. Çin ise, Amerikan himayesinde ayrı bir harekât alanını oluşturuyordu. Amerikan harekât alanı ikiye ayrılmıştı. General MacArthur'un sorumluluğu altında bulunan Güneybatı Pasifik bölgesiydi ve karargâhı şu anda Avustralya'da idi. Diğer harekât alanı ise Amiral Nimitz'in sorumluluğu altında bulunan Pasifik Okyanusu idi. İkisi de Amerikan Ordusu'nun güçlü ve en gözde askerleriydi. Japon planı her ikisine de yeterli güç toplama ve tertiplenme zamanını sağlıyordu. Bundan başka, her ikisinin de sorumluluk alanları arasındaki sınır; Japon çıkarma harekâtı tehditine karşı koymak için, MacArthur'un kara birlikleriyle, Nimitz'in deniz birliklerinin müşterek harekât yapacağı Solomon Adaları'ydı. Böylece aralarında bir işbirliği gerekiyordu.

Coral Deniz Muharebesi

Japon kara ve hava kuvvetleri ilk harekât için Yeni Britanya'daki Rabaul'da, deniz kuvvetleri ise, 1500 kilometre kuzeyde bulunan Caroline Adaları'nda bulunan Truk'ta toplandı.

Bu hazırlanan çıkarma gruplarının ardından gelebilecek herhangi bir Amerikan müdahalesini ortadan kaldırmak için uçak gemilerinden oluşan bir kuvvet geliyordu. Bu görev kuvveti *Zuikaku* ve *Shokaku* adlı uçak gemileriyle bunlara refakat eden kruvazör ve muhriplerden oluşuyordu. Bu uçak

gemileri 42'si avcı, 83'ü bombardıman olmak üzere toplam 125 uçak taşıyordu. Bunun dışında 150 uçakta, Rabaul'da yardıma hazır bekliyordu.

Müttefiklerin en büyük avantajı olan, Amerikan İstihbarat Teşkilatı, Japon planının anahatlarını öğrenmişti ve bu bilgi doğrultusunda Amiral Nimitz mevcut bütün kuvvetini güneye göndermişti. Pearl Harbor'dan dönmekte olan *Yorktown* ve *Lexington* uçak gemileriyle 42'si avcı uçağı 99'u da bombardıman uçağı olmak üzere toplam 141 uçağın taşındığı bu görev kuvvetine iki grup kruvazör eşlik ediyordu. Bunun dışında, Tokyo hava saldırısından dönmekte olan *Enterprise* ve *Hornet* adlı uçak gemilerine de Coral Denizi'ne hareket emri verildi ancak, muharebeye geç kaldılar.

3 Mayıs'ta, Japonlar Tulagi'ye çıktılar ve hiçbir direnişle karşılaşmadan burayı aldılar. Burada bulunan Avustralyalı küçük birlik önceden haber aldığından, geri çekilmişti. Bu sırada, Tümamiral Fletcher'in komutasındaki *Yorktown* uçak gemisi Tulagi'ye çok uzaktaydı, *Lexington* uçak gemisi de denizde yakıt ikmali yapıyordu. Fakat ertesi gün *Yorktown* Tulagi'den yaklaşık 150 kilometre uzakta olmasına rağmen uçaklarından bazılarını bombardıman için sevk etti. Bu bombardımanın, bir Japon muhribini batırmaktan öte başka önemli bir etkisi olmadı. *Yorktown* uçak gemisi ise, misillemeye maruz kalmadan kaçtığı için şanslı sayılırdı. Zira, iki adet Japon uçak gemisi Rabaul'a baskın yapmak ve yardım etmek için gönderilmişti. Bunun amacı oraya gönderilecek diğer gemilerden tasarruf etmekti. Bu olaylar, her iki tarafında yapmaya başladıkları hatalar zincirinin başlangıcını oluşturuyordu. Ancak

Amerikan uçak gemisi *Lexington*, Coral Deniz Muharebesi esnasında Japon uçaklarının bombardımanı altında.

nihayetinde bu hatalardan hep Amerikalılar yararlandı.

Amiral Takagi'nin uçak gemisi grubu, Amerikan uçak gemisi grubunun arkasından dolanmak amacı ve umuduyla Solomon Adaları'nın doğusundan geçerek, güneye, Coral Denizi'ne ilerliyordu. Bu arada, *Lexington, Yorktown* uçak gemisine katılmış ve ikisi de kuzeye Moresby Limanı'na doğru ilerleyen, Japon işgal kuvvetlerini takibe yönelmişlerdi. Corregidor'un teslim olduğu kara bir gün olan 6 Mayıs'ta, Japon ve Amerikan uçak gemisi grupları, bir defasında birbirlerine 120 kilometre yaklaşmalarına karşın, henüz temas sağlayamamışlardı ve aramalarını sürdürüyorlardı.

7 Mayıs sabahı, ilk saatlerde, Japon keşif uçakları bir uçak gemisi ve bir kruvazör tespit ettiklerini bildirmişler, bunun üzerine Takagi bütün uçaklara, gemileri bombardımana tabi tutmaları için emir vermiş ve sonucunda gemilerin ikisi de batırılmıştı. Fakat gerçekte, batırılan sadece bir tanker ve bir refakatçi muhripti. Onun için bu sefer fırsat kaçırılmış bu çaba boşa gitmişti. Aynı gece, Takagi bir başka, daha küçük bir saldırıda daha bulundu. Bu saldırı için gönderdiği 27 uçaktan 20'si kayboldu. Bu arada Fletcher'in uçak gemisindeki uçakları da benzer şekilde yanlış bir istihbarat üzerine Moresby Limanı'nda bulunan örtme birliklerinin üzerine bir saldırıda bulundu. Bu saldırıda Japonların hafif uçak gemisi *Shoho*'yu on dakika içinde batırdılar. Bu süre, İkinci Dünya Savaşı süresince kaydedilen en hızlı gemi batırma olayıydı. Bundan daha önemli bir etki ise, Japonların bu işgali ertelemeleri ve birliklerine geri dönme emri vermeleriydi. Talihin garip bir cilvesi olarak, yanlış istihbaratla vurulan yanlış geminin sayesinde, işgal ertelenmişti.

8 Mayıs sabahı nihayet iki tarafta muharebe menziline girmişti. Her iki tarafın kuvvet dengesi de birbirine çok yakındı. Japonların 121, Amerikalıların ise 122 uçağı vardı. Neredeyse refakatçi kuvvetleri de eşitti. Japonların dört ağır kruvazörleri ve altı muhripleri, Amerikalıların, beş ağır kruvazörleri ve yedi muhripleri vardı. Ancak, Japonlar, bulutların gölgesinde ilerlerken, Amerikalılar güneşin altında ilerliyorlardı. Bunun önemli bir sonucu olarak *Zuikaku* dikkatten kaçtı. Bununla beraber *Shokaku* uçak gemisi üç isabet aldı ve muharebeden çekilmek zorunda kaldı. Diğer yanda ise *Lexington* iki torpido ve iki bomba yarası aldı ve denizcilerin çok sevdiği ve "Lady Lex" adını verdiği bu uçak gemisi muharebeden çekilmek zorunda kaldı. Çevik *Yorktown* uçak gemisi sadece bir bomba yarasıyla kaçmayı başardı.

Öğleden sonra, Amiral Nimitz, uçak gemisi grubuna Coral Denizi'nden çekilme emri vermişti. En azından Moresby Limanı'na yönelen tehdit şimdilik ortadan kalkmıştı. Japonlar da, muharebe bölgesinden, her iki Amerikan uçak gemisinin battığını sanarak çekilmişlerdi.

Kayıplar değerlendirildiğinde, Amerikalılar Japonların seksen uçağına karşılık yetmiş dört uçak kaybetmişler, asker sayısına gelince de 1000 Japon askerine karşılık 543 Amerikan askeri zayiat verilmişti. Fakat Amerikalılar donanmaya ait bir uçak gemilerini kaybederlerken buna karşılık Japonlar sadece bir hafif uçak gemisi kaybetmişlerdi. Asıl önemlisi, Amerikalılar, düşmanlarının stratejik hedefi olan Yeni Gine'deki Moresby Limanı'nı işgalini engellemişti. Aynı zamanda, Amerikalıların *Yorktown* uçak gemisini, Pasifik'teki muharebenin bundan sonraki safhası için onarıp ve muharebeye yetiştirmelerinde gösterdikleri başarıya karşılık, Japonların Coral Deniz muharebesinde yer alan iki uçak gemisinden hiçbiri ikinci ve daha kati sonuçlu müteakip muharebeler için hazır olamadı.

Coral Deniz muharebesi, denizcilik tarihine ilk defa donanmada bulunan gemilerin birbirini görmeden, yaklaşık otuz ila yüz elli kilometre menzilleri içerisinde muharebe ettikleri bir deniz muharebesi olarak geçecekti. Gerçi, bu muharebenin büyük bir tekrarı pek yakında yine vuku bulacaktı.

Midway Muharebesi

Japonya'daki İmparatorluk Genel Karargâhı, muharebenin ikinci safhası için gerekli emirleri 5 Mayıs'ta vermişti. Müşterek Donanma Karargâhı tarafından hazırlanan plan oldukça kapsamlı ve ayrıntılıydı ama esneklikten yoksundu. Hemen hemen bütün Deniz Kuvvetleri bu muharebeye katılacaktı. 8 uçak gemisi, 11 ana muharebe gemisi, 22 kruvazör, 65 muhrip ve 21 denizaltının da dahil olduğu toplam 200 gemi bu muharebeye iştirak ediyordu. Bu gemilerin desteğinde 600'ü aşkın uçak vardı. Amiral Nimitz ancak 76 gemi toparlayabildi. Bu gemilerden yaklaşık üçte biri Kuzey Pasifik Görev Kuvveti'ne aitti ve bu gemiler muharebeye hiç katılamadılar.

Japonlar Midway harekâtı için; 1) Amerikan donanmasının karşı taarruzlarını engellemek için devriye amacıyla öncü denizaltı çıkardılar 2) Amiral Kondo'nun komutasında yer alan işgal görev kuvvetine bağlı dört ağır kruvazörü yakın destek görevi için, daha uzak örtme görevi için de iki ana muharebe gemisi, bir hafif uçak gemisi ve dört hafif kruvazörden oluşan görev kuvvetini hazırladılar; 3) Nagumo'nun, 250 uçak taşıyan, refakatinde iki ana muharebe gemisi ve iki ağır kruvazör bulunan Birinci Uçak Gemisi Grubu'nu hazırladılar; 4) Asıl muharebe donanması Amiral Yamamoto'nun emrindeydi. Bu donanma üç ana muharebe gemisi ve bir hafif uçak gemisinden oluşuyordu. Bu ana muharebe gemilerinden biri, yeni inşa edilen 70.000 tonluk, 9 adet 45 cm'lik top monteli dev *Yamato* idi.

Aleut Adaları harekâtı için de Japonlar; 1) 2400 asker taşıyan üç gemi ve

bunların desteğine iki de ağır kruvazör; 2) iki hafif uçak gemisinden oluşan bir uçak gemisi; 3) dört eski ana muharebe gemisinden oluşan bir örtme kuvveti tahsis etmişlerdi.

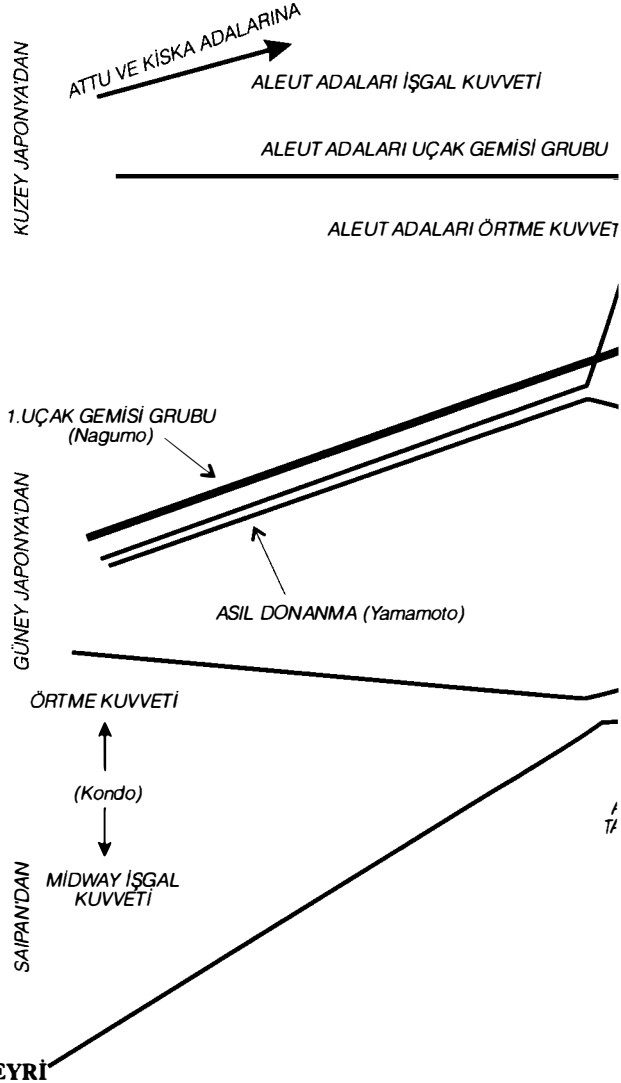
Aleut Adaları'ndaki muharebenin seyri şöyle olacaktı; 3 Haziran'daki hava saldırısını müteakip, 6 Haziran'da, 3 noktadan karaya çıkılacaktı. Bu arada, 4 Haziran'da ise, Nagumo'nun uçak gemisindeki uçaklar Midway'deki havaalanına taarruz edecekler ve ertesi gün, yüz kilometre batıda bulunan Kure Atol'ünü deniz üssü olarak kullanmak amacıyla işgal edecekti. 6 Haziran'da da kruvazörler Midway'i bombalayacak, birlikler karaya çıkacak ve Kondo'nun ana muharebe gemileri işgal birliklerini himaye edecekti.

Japonların beklentisi, Midway bölgesinde, çıkarma sonrasına kadar hiçbir Amerikan gemisi olmayacağı yönündeydi ve aynı zamanda Japonlar, Amerikan Pasifik Donanması'nın, Aleut Adaları'na hava saldırısını duyar duymaz hemen kuzeye hareket edeceğini umuyordu. Bu şekilde Japonlar Amerikan Donanması'nı iki uçak gemisi grubu arasında sıkıştırmış olacaktı. Fakat, Japonlar bu amacı gerçekleştirmek için uğraşırken, taktik planlarıyla çelişiyorlardı. Haziranın başındaki elverişli ay ışığı nedeniyle, Yamamoto, *Zuikaku* uçak gemisinin eksik uçaklarını tamamlanmasını ve diğer uçak gemilerini takviye etmesini pek beklemek istemiyordu. Mevcut sekiz uçak gemisinden ikisi Aleut Adaları harekâtı için gönderilmiş ve diğer ikisi de ana muharebe gemilerini takip etmişti. Aynı zamanda, donanmanın seyir hızı da, birlikleri taşıyan ulaştırma gemilerinin hızına bağımlı hale gelmişti. Bundan başka, şayet Japonların asıl hedefinin sadece Midway'in işgali değil de, Amerikan uçak gemilerinin imhası idiyse, Japon donanmasının büyük bir bölümünün neden Aleut Adaları'na yöneldiğini anlamak pek mümkün değildi. En kötüsü, Japonlar belirli zamanda belirli bir yeri işgal etmeye koşullandıklarından, stratejik esneklik avantajından yararlanamadılar.

Amerikan cephesinde ise, Amiral Nimitz'in temel kaygısı, Japonların üstünlüğüydü. Pearl Harbor felaketi elde hiç ana muharebe gemisi bırakmadığından ve Coral Deniz muharebesinden sonra elde muharebeye devam edebilecek sadece *Enterprise* ve *Hornet* uçak gemileri kalmıştı.Bu nedenle Amiral Nimitz'in kaygısı yerindeydi. Fakat *Yorktown*'ı doksan gün yerine, inanılmaz bir şekilde iki günde onararak uçak gemisi sayılarını üçe çıkarmışlardı.

Nimitz'in büyük bir avantajı ikmal tedarik yollarındaki üstünlüğü idi. 233 uçağa sahip üç Amerikan uçak gemisi, Midway'in epeyce kuzeyinde, Japon keşif uçaklarının gözlerinden ırak bir noktada bulunuyorlardı. Bu arada ise bu uçak gemileri, Midway'den Japon gemilerinin hareketleri hakkında gerekli istihbaratı alabiliyorlardı. Böylece, Japonlara kanatlardan taarruz etme umudu belirdi. 3 Haziran'da, Japon uçak gemilerinin muharebe

MİDWAY MUHAREBESİ

4 HAZİRAN 1942 - OLAYLARIN SEYRİ

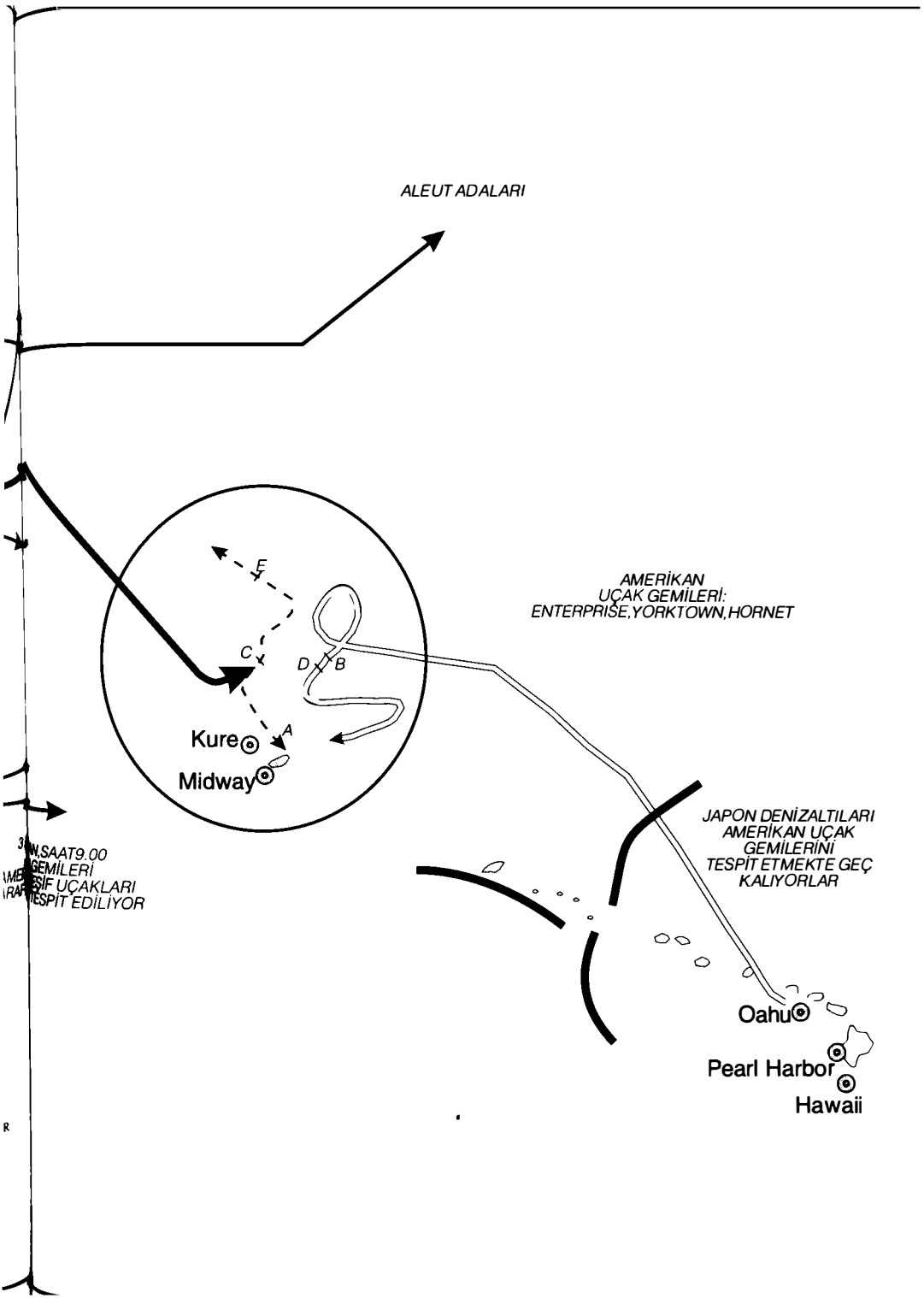
A SAAT 06.00 JAPON UÇAKLARI MIDWAY'E SALDIRIYOR; MIDWAY'DEKİ AMERİKAN BİRLİKLERİ JAPON UÇAK GEMİLERİNİ BOMBALIYO

B SAAT 08.20 AMERİKAN UÇAK GEMİLERİ JAPON UÇAKLARI TARAFINDAN TESPİT EDİLİYOR

C SAAT 10.26 JAPON UÇAK GEMİLERİ KAGA,SORYU VE AKAGI AMERİKAN PİKE BOMBARDIMAN UÇAKLARI TARAFINDAN BATIRILIYOR

D SAAT 14.00 AMERIKAN UÇAK GEMİSİ YORKTOWNJAPON UÇAKLARI TARAFINDAN BATIRILIYOR

E SAAT 17.00 JAPON UÇAK GEMİSİ HIRYU BATIRILIYOR

ALEUT ADALARI
AMERİKAN
UÇAK GEMİLERİ:
ENTERPRISE,YORKTOWN,HORNET
E
C
D
B
A
Kure
Midway
JAPON DENİZALTILARI
AMERİKAN UÇAK
GEMİLERİNİ
TESPİT ETMEKTE GEÇ
KALIYORLAR
Oahu
Pearl Harbor
Hawaii

düzeni aldığının ertesi günü, Amerikan keşif uçakları, Midway'in 1000 kilometre batısında yavaş hareket eden gemilerin varlığını tespit etti. Japon uçaklarının, uçuş ve keşif düzenleri,kuzeydoğudan Midway'e doğru ilerleyen Amerikan uçak gemilerinin görünmeden ilerlemelerine olanak sağlıyordu. Ayrıca Yamamoto ve Nagumo'nun, Amerikan Pasifik Donanması'nın seyir halinde olmadığına ilişkin yanlış istihbaratları, uçak keşiflerinin de yanlış yönlendirilmesine neden olmuştu.

4 Haziran sabahı erken saatlerde, Nagumo 108 uçaklık bir filoyla Midway'e saldırdı. Aynı zamanda benzer ölçekte bir uçak filosu da tespit edilebilecek herhangi bir gemiye saldırmak için hazır bekliyordu. İlk taarruz dalgası, çok az zayiat vererek, Midway'deki tesislere olağanüstü hasar verdirmişti. Fakat, bu aşamada, Nagumo'ya, ikinci bir taarruza gerek olmadığı bildirilmişti. Japon uçak gemileri Midway'deki Müttefik uçakları tarafından bombalandığından, Nagumo, hâlâ bu adadaki havaalanlarının tam anlamıyla tahrip edilmesi gerektiğine inanıyordu. Bunun için ikinci dalga taarruzu, torpido bombardıman uçakları yerine pike bombardıman uçaklarıyla yapmaya karar vererek,gerekli emirleri verdi. Çünkü, Nagumo'ya göre Amerikan uçak gemilerinden hâlâ hiçbir belirti yoktu.

Bundan kısa bir süre sonra, ilk değerlendirmede sadece kruvazör ve muhriplerden oluştuğu sanılan bir grup Amerikan gemisinin 300 kilometre uzakta olduğu haberi gelmişti. Fakat 08.20'de ulaşan daha doğru ve kesin bir habere göre bu grubun içinde Amerikan uçak gemisinin de bulunduğu bildirildi. Bu, Nagumo için çok zor bir durumdu. Çünkü, torpido uçakları-

Midway Muharebesi'nde batmakta olan Amerikan *Yorktown* uçak gemisi ve güvertesindeki askerler.

nının birçoğu torpido yerine bomba ile donatılmışlardı ve avcı uçakları da devriye görevindeydi. Aynı zamanda, Midway baskınından dönen uçakların gözden geçirilmesi ve bakımlarının yapılması gerekiyordu.

Yine de, kuzeydoğuya hareket eden Amerikan gemilerini takip etmek için, uçaklarının rotasını bu yönde değiştiren Nagumo, Amerikan uçak gemilerinden gönderilen ilk uçak taarruz dalgasından kurtulmuştu. Ve, saat 09.30 ile 10.24 arasında peşpeşe üç dalga torpido bombardımanına maruz kalan, Japon uçak gemileri, kendilerine saldıran kırk bir Amerikan uçağından otuz beşini, avcı uçaklarıyla veya uçaksavarlarıyla düşürmüştü. O anda Japonlar artık savaşı kazandıklarını sandılar.

Fakat, iki dakika sonra, Binbaşı McClusky'nin komutası altında bulunan *Enterprise* uçak gemisinden havalanan otuz yedi pike bombardıman uçağı 6000 metreden, gemilere adeta çullandılar.Uçaklar o kadar beklenmedik bir şekilde saldırmışlardı ki hiçbir ateşle karşılaşmadılar. Üçüncü dalga torpido bombardıman uçaklarını karşılayıp ve onları vuran Japon avcı uçaklarının tekrar tırmanıp karşı taarruzda bulunmaları artık olanaksızdı. Nagumo'nun amiral gemisi olan, *Akagi* uçaklarının mühimmat ikmali sırasında isabet almış ve torpidoların çoğu infilak etmiş olduğundan, mürettebat gemiyi terk etmek zorunda kalmıştı. *Kaga* uçak gemisinin aldığı isabet, köprüsünün tahrip olmasına ve gövdeden arkaya doğru geminin yanmaya başlamasına sebeb oldu; gemi nihayetinde o akşam battı. *Soryu* uçak gemisi, *Yorktown*'ın pike bombardıman uçaklarının kullandıkları yarım tonluk bombalardan üç tane isabet almış ve yirmi dakikada muharebe alanını terk etmişti.

Hâlâ hasar görmeyen tek uçak gemisi *Hiryu* Amerikalıların *Yorktown* uçak gemisini öğleden sonra kötü şekilde vurmuş ve muharebe alanını terk etmek zorunda bırakmıştı. *Yorktown* Coral Deniz muharebesinde de aldığı isabetlerle epeyce hasar görmüştü ama çok kısa sürede de onarılıp muharebe alanına dönmüştü. Japon uçak gemisi *Hiryu, Yorktown*'ı bombaladıktan kısa bir süre sonra, 10 adedi bu uçak gemisinden olmak üzere yirmi dört Amerikan pike bombardıman uçağı, öğleden sonra *Hiryu* uçak gemisini yakaladı ve çok şiddetli bir şekilde bombardımandan sonra 5 Haziran sabahı saat 09.00'da batırdı.

4 Haziran günü, muharebenin kaderi, tarihin kaydetmediği bir sürat içerisinde değişti. Ve bu aynı zamanda deniz savaşlarının gündemine yeni giren, uzun menzilli hava-deniz muharebesinde şartların ve sonucun çok kısa sürede değişebileceğinin bir göstergesi oldu.

Amiral Yamamoto'nun, uçak gemisinin batırılışına ilk tepkisi, ana muharebe gemilerini toplamak ve Aleut Adaları'nda bulunan iki uçak gemisini geri çağırmak oldu. Yamamoto, mevcut durumun üstesinden gelebilmek için hâlâ eski deniz savaşı prensiplerini uygulamayı planlıyor ve başaraca-

ğını umut ediyordu. Fakat, müteakiben gelen *Hiryu* uçak gemisinin batma ve Nagumo'nun olumsuz haberleri, Yamamoto'nun Midway'e yapacağı taarruz fikrini değiştirmesine neden oldu. Ve 5 Haziran sabahı, Yamamoto Midway'e yapacağı taarruzu askıya aldı. Yamamoto, hâlâ Amerikalıları, batıya çekerek tuzağa düşüreceğini umut ediyordu. Fakat, Yamamoto'nun planı, bu çok kritik muharebede *Enterprise* ve *Hornet* uçak gemisine komuta eden Amiral Spruance'nin gösterdiği olağanüstü cesaret ve ihtiyatlı sevk ve idare sonucu bozuldu.

Bu arada, Japonların Kuzey Pasifik'teki Aleut Adaları'na planlandığı taarruz öngörüldüğü gibi 3 Haziran günü, bu taarruz için tahsis edilen iki hafif uçak gemisinde bulunan yirmi üç bombardıman ve on iki avcı uçağıyla icra edildi. Ciddi bir hasar veremeyecek kadar küçük olan bir taarruz grubu, bulutların da araziyi gizlemesi sonucunda ciddi hiçbir hasar vermedi. Ertesi günü açık bir havada gerçekleştirilen taarruzun tekrarı da bir sonuç getirmedi. 5 Haziran'da, uçak gemileri, asıl harekâta yardım etmeleri için güneye çağrıldılar. Bununla beraber, 7 Haziran'da, Japonların küçük bir deniz çıkarma birliği, karaya çıktı ve hiç karşılık görmeden üç adadan ikisi olan Kiska ve Attu'yu ele geçirdiler. Japonlar, Midway'deki başarısızlıklarını dengelemek için, bu küçük başarıyı, çok büyükmüş gibi göstererek propaganda yapmışlardı. Yüzeyden bakıldığında, Aleut Adaları zinciri Kuzey Pasifik'te, San Francisco ile Tokyo arasında uzandığı için çok önemli gibi görünüyordu. Ama, gerçekte bu dağlık ve kasvetli adalar ya kalın bir sis perdesiyle kaplıydı ya da fırtınalıydı. Bu nedenle, her iki yönde de Pasifik aşırı bir deniz üssü için elverişli değildi.

Özetle, 1942 yılının Haziran ayında cereyan eden muharebeler, Japonlar için ezici bir yenilgiyle sonuçlanmıştı. Sadece Midway muharebesinde dört uçak gemisi ve çoğu uçak gemisiyle birlikte batan 330 uçak ve bunlara ek olarak bir de ağır bir kruvazör kaybetmişlerdi. Halbuki Amerikalıların kayıpları sadece bir uçak gemisi ve yaklaşık 150 uçaktı. Amerikan cephesinde ise beklenenin aksine pike bombardıman uçakları asıl önemli unsur olurken, torpido uçaklarının yüzde doksanı düşürülmüş, B17 Uçan Kale bombardıman uçakları da gemilere karşı etkisiz kalmıştı.

Önceden belirtilen stratejik hatalardan başka, Japonlar daha başka hataların da kurbanı oldular. Komuta hataları arasında, Yamamoto'nun "Yamato" gemisindeki tecrit edilmiş, yalnız kalmış hali, Nagumo'nun sinirlerine hâkim olamaması ve bir de Yamaguchi ve diğer komutanların sağ kalıp, muharebeye katılmak yerine, denizci gelenekleri uyarınca, gemiyle birlikte suya gömülüp ölmeyi tercih etmeleri de yer almıştı. Oysa, Nimitz, Yamamoto'nun aksine kıyıda kalarak, muharebenin bütün safhalarına müdahale etme olanağı bulmuş ve çok başarılı bir sevk ve idare göstermişti.

Japonların sorunları, taktik hatalarıyla katlanarak devam etmiştir. Amerikan gemilerini tespit etmek için yeterince keşif uçakları görevlendirmemişler; yüksek irtifada yeterli sayıda avcı uçağı bulundurmamışlar; yeterli ateş önlemlerini almamışlardı. Ayrıca, dört uçak gemisinde bulunan bütün uçaklarla aynı anda taarruza kalkışmışlar, bunun sonucunda da, uçak gemilerinin hava gücü kalmadığı anda, düşman bu fırsattan yararlanarak Nagumo'nun kuvvetlerini kolaylıkla vurabilmiş ya da kendisini avcı uçaklarıyla savunabilmişti. Bu hataların çoğunun temelinde, kendini beğenmişliğin getirdiği aşırı güven yatıyordu.

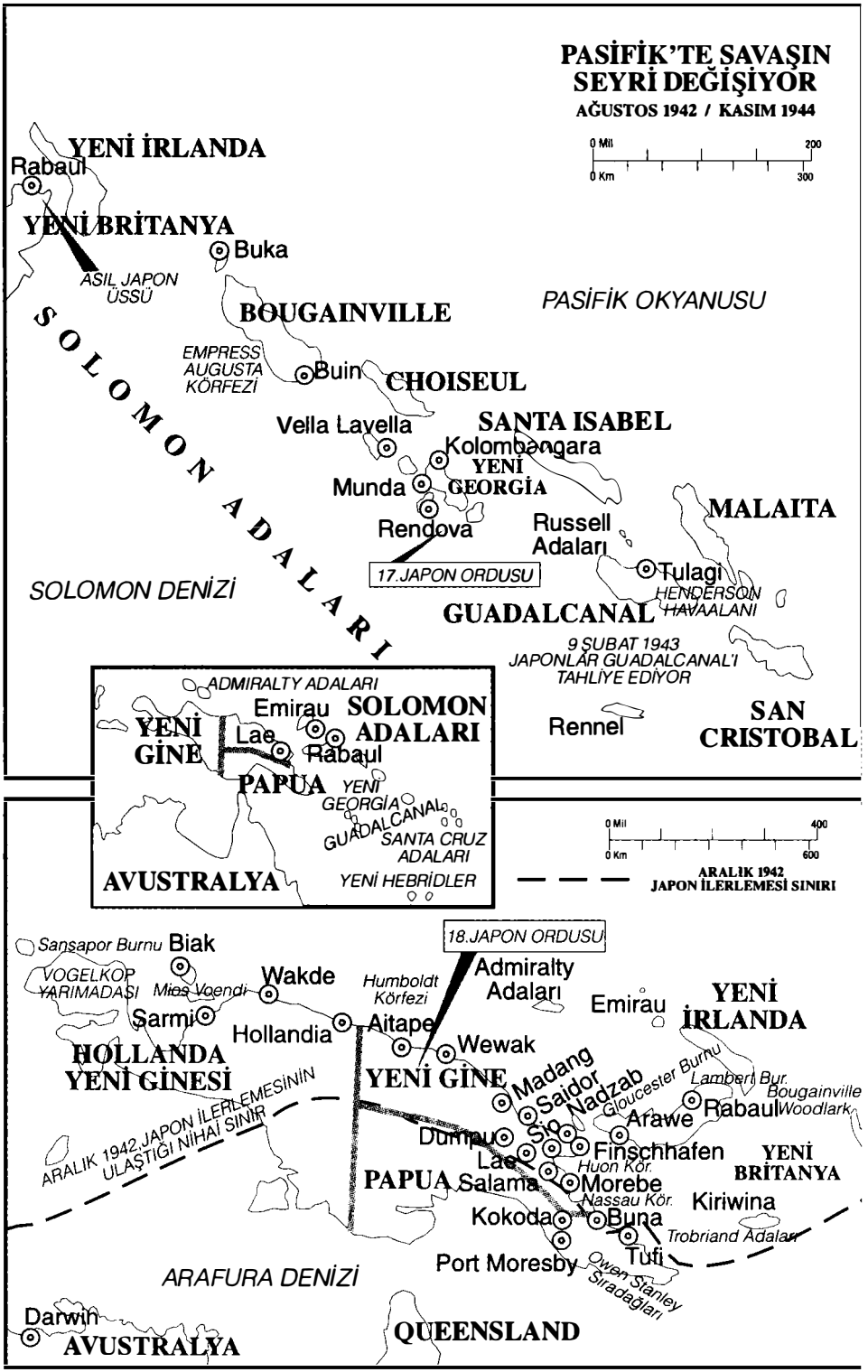
Japonlar bu dört uçak gemisini ve çok iyi eğitilmiş mürettebatını kaybedince, ana muharebe gemilerinde üstün olmalarının bir önemi kalmadı. Bu gemiler, Japonların sadece karada mevcut olan üslerin menzilleri içinde etken olabilecekti ve Guadalcanal için süren uzun mücadelenin kaybının temelinde prensip olarak hava gücünün yetersizliği yatacaktı. Midway Muharebesi, Japonlar için sonun başlangıcını belirleyen bir dönüm noktası olmuştur.

Midway Muharebesi'nden Sonra Güneybatı Pasifik

Her ne kadar Midway muharebesi sonuçları, gerçekten de, Japonlar için büyük bir yenilgi olmuş ve harekâtlarına büyük engel teşkil etmişse de, yine de Japonların Güneybatı Pasifik'e doğru ilerlemelerini durduramamıştı. Japonlar donanmalarından çok büyük ölçüde etkili olarak yararlanamıyorlarsa da, hâlâ ilerlemeye devam etmek istiyorlardı. Bu nedenle Yeni Gine ve Solomon Adalarını ele geçirip, bu bölgelerde kuraçakları havaalanları aracılığıyla hava hakimiyetini ellerine geçirmeyi amaçlıyorlardı.

Yeni Gine ve Papua

Japonların savaşa girdiği 1941 yılının Aralık ayında, Avustralya'nın faal birliklerinin çoğu Kuzey Afrika'da İngilizlerin Sekizinci Ordusu saflarında çarpışıyordu. Gerçi bu birlikler seferberlik ilan edilince geri çağrılmıştı. Avustralya için çok stratejik ve hayati öneme sahip bir noktada bulunan Yeni Gine'deki tek elle tutulur birlik, güney kıyıda, Papua'nın başkenti Moresby Limanı'nda bulunan tugay büyüklüğündeki kuvvet idi. Kuzey kıyıda, Bismack Archipelago ve Solomon Adaları'nda bulunan Avustralya'ya ait küçük birlikler Japonlar yaklaştıkça geri çekilmişlerdi. Fakat, birliklerin Moresby Limanı'nda tutunması bir zorunluluktu, çünkü buradan yapılacak Japon hava taarruzları bizzat Avustralya kıtası üzerinde olan Queensland'a

PASİFİK'TE SAVAŞIN SEYRİ DEĞİŞİYOR
AĞUSTOS 1942 / KASIM 1944
0 Mil 200
0 Km 300
YENİ İRLANDA
Rabaul
YENİ BRİTANYA
Buka
ASIL JAPON ÜSSÜ
BOUGAINVILLE
PASİFİK OKYANUSU
SOLOMON ADALARI
EMPRESS AUGUSTA KÖRFEZİ
Buin
CHOISEUL
Vella Lavella
SANTA ISABEL
Kolombangara
YENİ GEORGİA
Munda
Rendova
17.JAPON ORDUSU
Russell Adaları
MALAITA
Tulagi
HENDERSON HAVAALANI
SOLOMON DENİZİ
GUADALCANAL
9 ŞUBAT 1943 JAPONLAR GUADALCANAL'I TAHLİYE EDİYOR
ADMIRALTY ADALARI
Emirau
SOLOMON ADALARI
YENİ GİNE
Lae
Rabaul
PAPUA
YENİ GEORGİA
GUADALCANAL
SANTA CRUZ ADALARI
AVUSTRALYA
YENİ HEBRİDLER
Rennel
SAN CRISTOBAL
0 Mil 400
0 Km 600
ARALIK 1942 JAPON İLERLEMESİ SINIRI
18.JAPON ORDUSU
Sansapor Burnu
Biak
VOGELKOP YARIMADASI
Mios Voendi
Wakde
Humboldt Körfezi
Admiralty Adaları
Emirau
YENİ İRLANDA
Sarmi
Hollandia
Aitape
Wewak
HOLLANDA YENİ GİNESİ
YENİ GİNE
Madang
Saidor
Nadzab
Gloucester Burnu
Lambert Bur.
Bougainville
Woodlark
Rabaul
Arawe
ARALIK 1942 JAPON İLERLEMESİNİN ULAŞTIĞI NİHAİ SINIR
Dumpu
Lae
Sio
Finschhafen
YENİ BRİTANYA
Huon Kör.
PAPUA
Salama
Morebe
Nassau Kör.
Kiriwina
Kokoda
Buna
Trobriand Adaları
Port Moresby
Owen Stanley Sıradağları
Tufi
ARAFURA DENİZİ
Darwin
AVUSTRALYA
QUEENSLAND

ulaşabilecekti. Böyle bir tehlikenin varlığı Avustralya için çok önemliydi.

1942 yılının, Mart ayının başlarında, Japonlar Rabaul'dan, Papua Yarımadası'nın yakınında bulunan Yeni Gine'nin kuzey kıyısındaki Lae'ye çıktılar. Fakat, daha önceden de belirtildiği gibi, Moresby limanını ele geçirecek olan deniz çıkarma birliği, Mayıs'ta cereyan edecek olan Coral Deniz Muharebesi için geri çağrılmıştı.Bu arada, General Douglas MacArthur Güneybatı Pasifik Müttefik Kuvvetler Komutanlığı'na atanmıştı. Ve Haziran'ın başlarında cereyan eden Midway Muharebesi'nden sonra, birçok Avustralyalı asker ülkesine dönmüştü.Bu dönen askerlerden yeni birlikler teşkil edildi. Amerikalılar bu birliklerden iki tümen ve sekiz hava grubunu Avustralya'ya yerleştirdiğinden, Müttefiklerin durumu daha güvenli hale gelmişti. Papua'da da, Avustralya'nın gücü, tümen düzeyine yükselmişti. Bu birliklerden iki tugay Moresby Limanı'na, üçüncüsü de, yarımadanın doğu ucuna yerleştirilmişti. Bu arada iki tabur da, Müttefiklerin, Yeni Gine'nin batı kıyılarından yapacağı bir çıkarma harekatını örtme görevini üstlenmek üzere Kokoda ile Buna arasında mevzilendirilmişti.

Fakat 21 Temmuz'da Japonlar, bu kez karadan 2000 kişilik bir kuvvetle Moresby Limanı'nı ele geçirmek için Buna'nın yakınına çıkınca, bir yandan Müttefiklerin bu hareketi engellenirken, diğer yandan da giderek yok olmakta olan Japon tehlikesi yeniden canlanmıştı. Müttefikler, 29 Temmuz'da bir başka konuda daha şaşkınlığa uğradılar. Japonlar, Moresby Limanı'mn karşısında bulunan Kokoda'ya da yaklaşık 13.000 kişilik kuvvetle çıkmışlar, Avustralyalıları ormanlık bölgeye doğru püskürtmeye başlamışlardı. Fakat yarımada, her ne kadar burada yüz elli kilometreye kadar daralıyorsa da, mevcut yol 3000 metre yükseklikteki Owen Stanley Sıradağları'ndan geçiyordu. Bu kadar yüksek bir yoldan ikmal maddelerinin sevkinin, taarruz eden taraf için olağanüstü güçlükler çıkarması kaçınılmazdı. Ayrıca, bir de Müttefiklerin hava saldırıları hesaba katıldığında mevcut güçlükler daha da artıyordu. Bir ay içerisinde, Japon ilerlemesi, hedefine elli kilometre kala durdurulmuştu. Bu arada, daha sonra takviye ile 2000 kişiye çıkarılan 1200 kişilik küçük bir Japon birliği, 25 Ağustos'ta Milne Koyu'na çıktı ve beş günlük şiddetli çarpışmalardan sonra havaalanına ulaşmayı başardı. Fakat bu sırada Japonlar Avustralyalıların karşı taarruzuyla tekrar gemilerine binmek zorunda kaldılar.

Eylül ayının ortalarında, MacArthur 6 ve 7'nci Avustralya Tümenleri'nin büyük bir bölümünü ve ayrıca bir Amerikan alayını da taarruz için Papua'da topladı. 23 Eylül'de, Güneybatı Pasifik Müttefik Kara Kuvvetleri Komutanı, Avustralyalı General Thomas Blamey, harekâtı kontrol altına almak için Moresby Limanı'na vardı. General Blamey'in birlikleri Moresby Limanı'na giderken yolda çok şiddetli direnişle karşılaştı, fakat ikmal mad-

delerinin tedariki hava yoluyla sağlanınca rahatladılar. Ekim ayının sonlarına doğru, Japonlar Templeton Geçidi'nin yanında tesis ettikleri üç mevziden de atıldılar. 2 Kasım'da, Avustralyalılar, Kokoda'daki havaalanını tekrar işgal edip faaliyete geçirdiler. Bu arada Japonlar Kumusi Nehri üzerinde yeni bir mevzi oluşturarak tekrar tutunmak istediler, fakat havadan atılan taşınabilir köprülerle bu girişimleri önlendi. Ayrıca, kuzey kıyıya hava yoluyla yeni Avustralyalı ve Amerikalı birlikler indirildi ve bu birlikler aynı zamanda, Japonların kanatları için bir tehdit unsurunu oluşturuyordu.

Yine de, Japonlar Aralık boyunca Buna çevresinde tutunmayı ve direnmeyi başardılar. Ancak, 21 Ocak 1943'te bu bölgeye hava ve deniz yoluyla yeni Müttefik takviyeleri geldiğinde, son Japon direnişi de kırıldı. Sekiz aylık çarpışmalarda, Japonlar 12.000 kişi kaybetmişlerdi. Avustralyalıların muharebe zayiatı 5.700, Amerikalıların da 2.800 idi. Böylece Müttefiklerin toplam zayiat 8500 kişi olmuştu. Bu arada, Müttefikler bu zayiatın üç katını da sıtma hastalığı ve tropik iklim yüzünden vermişlerdi. Bununla beraber, Müttefikler bu olağanüstü olumsuz koşullarda Japonlarla çok başarılı bir şekilde muharebe etmişlerdi. Hava hakimiyeti, bu muharebelerin en belirleyici etkeni olduğunu bir kez daha kanıtlamıştı.

Guadalcanal

Guadalcanal muharebesi, General MacArthur ve Amiral Nimitz'in, Midway zaferini, Pasifik'teki mevcut savunma stratejilerini, taarruz stratejisine dönüştürmek arzusundan doğmuştur. Bu arzu, General MacArthur ve Amiral Nimitz'in Washington'daki General Marshall ve Amiral King tarafından da desteklenmiştir. Erken yapılacak bir karşı taarruz için en uygun bölge Güneybatı Pasifik idi ve bu konuda mutabakata varılmıştı. Fakat, bu aşamada ortaya oldukça doğal olan bir komuta sorunu çıkmıştı. Bu karşı taarruza kim komuta edecekti? Madem ki, Orta Pasifik'te Hawaii Adaları'ndaki tehlike sadece geçiştirilmiş değil tamamen ortadan kaldırıldığına göre Donanma, aslında tamamen bir çıkarma olacak olan harekâtta esas rolü oynamak istiyordu. Ancak, Amiral King, önce Almanya'nın hakkından gelmek için İngiltere'deki Amerikan kuvvetlerinin arttırılmasına pek razı değildi. İngilizlerin, 1942 yılında Manş Denizi'nden Avrupa'ya yapılacak bir çıkarma harekâtına itiraz etmeleri, General Marshall'ı politikasını değiştirerek, Pasifik'e öncelik vermesine neden oldu. Amiral King de, Roosevelt'in bu değişikliği kesin olarak onaylamayacağını bilip, geçici olduğunu tahmin etse bile, durumdan yine de memnundu.

Güneybatı Pasifik'e öncelik vererek burada taarruza geçilmesine karar

verilmişti ama, bu harekâta kimin komuta edeceği çok zorlu bir sorun olarak ortaya çıkmıştı. Ve Haziran ayının sonuna doğru bu sorun doruğa çıktı. Bu krizin çözümünde, 2 Temmuz'da Marshall'ın önerisiyle uzlaşmacı bir yol izlendi. Taarruz, üç safhada icra edilecekti. Taarruzun ilk safhasında, Santa Cruz ve doğu Solomon Adaları, özellikle Tulagi ve Guadalcanal işgal edilecekti. Bu amaçla, bölgeler arasındaki sınırlar değiştirildi, böylelikle bu bölgenin komutası, taarruzun ilk safhasını icra edecek Amiral Nimitz'e geçmiş olacaktı. Taarruzun ikinci safhasında ise Solomon Adaları'nın geri kalanları ve Yeni Gine'nin, Huon Yarımadası'na kadar olan kıyıları işgal edilecekti. Üçüncü safhada ise, Güneybatı Pasifik'teki asıl Japon üssü olan Rabaul ve Bismarck Archipelago ele geçirilecekti. Bu iki safha, bölgelerin yeniden düzenlenmesi uyarınca MacArthur'un sorumluluğunda olacaktı.

Bu uzlaşma yoluyla tasarlanan plan MacArthur'u memnun etmemişti. MacArthur, Midway zaferinden hemen sonra, yapılacak çok geniş kapsamlı ve süratli bir planlamayla Rabaul'a taarruz etmeyi savunuyordu. MacArthur'un tahminine göre, kendisi burayı ve Bismarck'ın geriye kalan kısımlarını çok kısa sürede ele geçirdikten sonra, Japonları, 1000 kilometre uzaklıkta Caroline Adaları'nda bulunan Truk Adası'na sürmek istiyordu. Fakat,

Yeni Gine'ye inen Amerikan paraşüt birlikleri.

MacArthur bu düşündüklerini gerçekleştirmek için elinde mevcut olan üç piyade tümenine ek olarak ihtiyaç duyduğu bir deniz piyade tümeni ve iki uçak gemisinin, kendisine verilmeyeceğini anladı ve bu planı kabul etmek zorunda kaldı. Böylece üç safhadan oluşan uzlaşmacı plan kabul edilmiş oluyordu.Ancak bu planın tamamlanması, bütün liderlerin beklediğinden çok daha uzun sürede gerçekleşmişti.

Müttefiklerin doğu Solomon Adaları'nı ele geçirme planı, Papua'da da olduğu gibi engellenmişti. 5 Temmuz'da keşif uçakları, Japonların Tulagi adasından bazı kuvvetlerini, yakınlarında bulunan daha büyükçe (130 kilometre uzunluğunda, 40 kilometre genişliğinde) bir ada olan Guadalcanal'a sevk ettiklerini bildiriyordu. Ayrıca, daha sonra "Henderson Havaalanı" olarak anılacak olan Lunga Noktası'na bir havaalanı inşa ediyorlardı. Burada mevcut havaalanından, Japonların oluşturacakları hava üstünlüğü ve tehdidi, Amerikalıları, Guadalcanal'ı bizzat planlarının asıl hedefi haline getirmeye itti. Ormanlarla kaplı dağları, şiddetli yağmurları, sağlıksız iklim koşullarıyla, kimse için bir kolay hedef değildi, Guadalcanal.

Harekâtı, komutası altında yürüten Nimitz, verdiği talimatla stratejik sorumluluğu, Harekât Alanı Komutanı Koramiral Ghormley'e verdi. Tümamiral Fletcher ise, bu harekâtın taktik sorumluluğunu üstleniyordu. Fletcher, keza "Enterprise, Saratoga ve Wasp"tan oluşan uçak gemisi grubunu da kontrolü altında bulunduruyordu. Karada bulunan üslerden desteklenecek hava saldırıları Moresby, Queensland ve çeşitli adalarda bulunan havaalanlarından kalkacak uçaklarla gerçekleştirilecekti. Tümgeneral Vandegrift'in komutasında bulunan çıkarma birliği, 1'inci Deniz Piyade Tümeni ve 2'nci Deniz Piyade Tümeni'nin bir alayından oluşan toplam 19.000 deniz piyadesinin taşındığı refakatçi gemileriyle birlikte 19 adet gemiden meydana geliyordu. Bu donanma yaklaşırken, hiçbir düşman belirtisi görülmüyordu. Ve 7 Ağustos gününün ilk saatlerinde hava ve denizden bombardıman başlamış ve saat 09.00'da da birlikler karaya ayak basmışlardı. Akşamleyin 11.000 deniz piyade sahildeydi, havaalanı ertesi sabah işgal edilecek ve harekât hemen hemen tamamlanacaktı. Guadalcanal'da bulunan ve çoğu inşaat işçisi olan 2200 Japondan, hemen hemen hepsi ormanlık bölgeye doğru kaçmıştı. Tulagi'de bulunan Japon garnizonundaki 1500 asker daha sert direniş göstermiş ve ancak ertesi akşam toplam 6000 Amerikan deniz piyadesi karaya çıktıktan sonra Japonlar tamamen etkisiz hale getirilmişti.

Japonların tepkisi çok ani oldu. İşin ilginç yanı, Guadalcanal'a yapılan çıkarmayı, asıl çıkarmanın çok küçük bir bölümü olduğunu sanmalarıydı. Böylece yeterli bir karşılık için hazırlık yapmadılar. Bu nedenle şimdi iki tarafında mevcut kuvvetleriyle taarruz ve karşı taarruza giriştiği bir çatışma başlıyordu.

Guadalcanal Muharebesi esnasında portatif köprü kurmaya çalışan Amerikan askerleri.

Bununla beraber, Japonların donanmasına eşlik eden gemileri daha güçlüydü ve ard arda ilerlemeleri çok önemli çatışmaların doğmasına yol açmıştı. Bu çatışmalardan ilki ve Amerikalılar için kötü olanı, Guadalcanal'ın kuzeybatı kıyısı açıklarında cereyan eden Savo Adası Muharebesi'ydi. 7 Ağustos akşamı, Japonların Rabaul'daki Komutanı Koramiral Mikawa, beş ağır ve iki hafif kruvazör ile birlikte Guadalcanal'a doğru yola çıktı. Ertesi günü Müttefiklerce tespit edilmeden Solomon Adaları'nın arasındaki dar sulardan geçmeyi başararak, akşamleyin Savo Adası'na ulaştı. Oysa kısa bir süre önce, Fletcher, Amerikan uçak gemilerini yakıtları ve avcı uçağı kapasitesi azalıyor gerekçesiyle geri çekmişti. Her ne kadar, Müttefiklerin kruvazör ve muhripleri gece için gerekli önlemleri aldıysa da gözetleme ve işbirliği faaliyetleri yetersizdi. Sabahın ilk saatlerinde, Mikawa, kendisinin güneyde ve kuzeyde bulunan gemileriyle bir saat içerisinde Müttefiklerin dört ağır kruvazörünü batırdı, birini çok ağır yaraladı. Mikawa beşte beş ile tam bir başarı kazanırken, kendisi hiçbir zayiat vermemişti.

Japonlar, gece muharebesinden çok istifade etmişlerdi. Çünkü, bu konuda çok yetenekliydiler. Ayrıca, ellerindeki optik atış kontrol aletleri çok gelişmiş gereçlerdi. Bu yenilgi, Amerikan Donanması'nın, savaşta aldığı en kötü yenilgilerden biriydi. Müttefikler için büyük bir şans kabul edilebilecek bir şekilde Mikawa, Müttefik uçak gemilerinin buradan çekildiğinden ve ikmal gemilerinin Lunga Roads'ta savunmasız beklediğinden habersiz olduğundan, harekâta devam etmedi. Ayrıca, muhtemel bir hava taarruzundan kurtulmak için çok süratli bir şekilde geri çekilerek daha emniyetli bir yerde olmayı tercih etmişti. Bundan başka Mikawa, Müttefiklerin Guadalcanal'a büyük bir çıkarma yaptığını bilmiyordu. Ancak, Mikawa'da bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadığı için haksız sayılamazdı.

Her ne kadar deniz piyadelerinin yiyecek ve mühimmatlarının yarısından fazlası adaya boşaltılmış olmakla birlikte, kalan Müttefik gemileri öğle-

den sonra gerçekleşebilecek bir taarruzdan kurtulmak için güneye doğru çekildi. Günlük kumanya üçten ikiye düşürülmüş ve müteakip iki hafta deniz piyadeleri adada tecrit edilmiş halde kalmışlardı. Bu süre içerisinde ne deniz ne de hava destekleri olmuştu. Ancak, ta 20 Ağustos'ta, ilk deniz piyade uçak filosunun Henderson Havaalanı'na gelmesiyle hava desteğine sahip oldular. O zaman bile bu destek çok sınırlıydı.

Japonlar, sahip oldukları bu avantajı, adaya çıkan birliklerin gücünü hâlâ küçümsedikleri için kaybettiler. Japonlar yaptıkları istihbarata göre Guadalcanal Adası'na çıkan birliklerin sayısını 2000 olarak kabul edip ve bu adayı taarruzla geri almak için de 6000 askere ihtiyaç olduğunu hesap etmişlerdi.Japonlar 18 Ağustos'ta muhriplerin taşıdığı 1500 askerden oluşan ve Lunga Noktası'nın doğu ve batı bölgesine çıkarma yapacak, öncü birliği yola çıkardı. Bu öncü birlik, kendilerini izleyecek konvoyu beklemeden taarruz etti ve sonucunda da Guadalcanal'daki deniz piyadeleri tarafından imha edildiler. Sadece 2000 askerden oluşan takip konvoyu 19 Ağustos'ta, Rabaul'dan denize açıldı. Her ne kadar kendi başına küçük bir konvoysa da, Amerikan Donanması'nı tuzağa düşürmek için yem olarak gönderildiğinden, çok güçlü olarak denizden de destekleniyordu. Bu taktik, Midway Muharebesi'nde Amerikan Donanması'nı tuzağa düşürmek için yapılan planın aynısıydı.Bu konvoyun başındaki *Ryujo* hafif uçak gemisi de bu tuzak planının içerisinde yer alan yemlerden biriydi. Oysa bu gemilerin ardından Amiral Kondo'nun emrinde olan üç ana muharebe gemisi ve üç kruvazör, onların ardında da, Amiral Nagumo'nun komutasındaki iki uçak gemisi, *Zuikaku* ve *Shokaku* geliyordu.

Amerikalıları tuzağa düşürmeyi amaçlayan bu planın sonucunda, Japonlar, Amerikalıları tuzağa düşüremedi ama bu plan Doğu Solomon Adaları Muharebesi'ne yol açtı. Çünkü, Amiral Ghormley, Japonların yaklaştığı istihbaratını "Kıyı gözetleyicileri"nden tam zamanında almıştı. "Kıyı gözetleyicileri", Avustralya Kraliyet İstihbarat subayları ve bölgenin çiftçilerinden oluşuyordu. Amiral Ghormley elindeki üç özel deniz görev kuvvetini *Enterprise, Saratoga* ve *Wasp* uçak gemilerinin çevresinde toplayarak Guadalcanal'ın güneydoğusuna gönderdi. 24 Ağustos sabahı yeri tespit edilen *Ryujo* uçak gemisi, öğleden sonra, Amerikan uçak gemilerinden havalanan uçaklar tarafından batırıldı. Bu arada, iki Japon uçak gemisi daha tespit edilmişti. Ve bu tespit sonucunda, Amerikan uçak gemilerinden beklenen uçak taarruzları gerçekleşmiş, Japon avcı uçaklarını havada karşılamışlar ve yaklaşık seksen uçaktan yetmiş uçağı düşürürken sadece, on yedi uçak kaybetmişlerdi. Amerikan uçak gemilerinden sadece *Enterprise* ciddi hasar görmüştü. Sonucu ortada olan bu muharebeden sonra, geceleyin Japon ve Amerikan donanmaları çekilmişti.

İki tarafın da belirgin bir üstünlük sağlayamadığı deniz muharebelerinde bir duraklama oldu. Karada ise Japonlar, her ne kadar son erlerine kadar çarpıştılarsa da sayıca çok yetersiz olduklarından hemen hemen hepsi Amerikan deniz piyadeleri tarafından imha edildiler. Fakat, Japonlar düzenli aralıklarla küçük birliklerini, söz konusu Henderson Alanı'na muhriplerle getirmeye devam ettiler. Deniz piyadeleri bu asker sevkiyatlarına "Tokyo Ekspresi" adını takmışlardı. Bu sevkiyatlarla Japonların Guadalcanal'daki kara birliklerinin gücü giderek artmaktaydı. Eylül ayının başlarında 6000 kişi daha adaya çıkmıştı. 13/14 Eylül gecesi bu birlik Deniz piyadelerinin "Kanlı Sırt" adı verilen mevzilerine çok şiddetli taarruzda bulundu ama, bütün saldırılar püskürtüldü ve Japonlar bu taarruzda 1200 zayiat verdi.

Bununla beraber, bu arada bölgedeki Amerikan Donanması büyük yara almıştı. Japon denizaltıları Müttefik uçak gemisi *Saratoga*'ya çok ağır zayiat verdirirken, *Wasp*'ı da batırmıştı. *Enterprise* uçak gemisi de onarımda olduğu için, hava örtüsü desteğini sağlamak sadece *Hornet* uçak gemisine kalmıştı.

Japonların, Guadalcanal'ı tekrar ele geçirme girişimleri sonuç vermeyince İmparatorluk Genel Karargahı, yayınladığı bir talimatla Guadalcanal muharebesine, Yeni Gine muharebesine göre öncelik tanıdığını belirtiyordu. Fakat, Japonlar hâlâ, buradaki Deniz piyadelerin gücünü hesaplayamıyorlar ve en fazla 7500 kişi olarak tahmin ediyorlardı. Bu tahmine göre yapılan değerlendirme sonucunda, Birleşik Donanmaları'yla birlikte kullanılmak üzere bir tümenlik bir gücün yeterli olacağına karar vermişlerdi. Bu, yeni çıkarma birliklerine gönderilen ilk takviyeler, 11/12 Ekim tarihlerinde Guadalcanal'ın açıklarında cereyan eden bir başka deniz muharebesine yol açtı. Cape Esperance muharebesi adı verilen bu çatışmada, karşılıklı zayiat çok fazla değildi ama sonuç yine de Amerikalıların lehineydi. Ve bu da Amerikalıların morallerini yükseltici bir unsur olmuştu. Bununla beraber, muharebe sırasında Japonlar getirdikleri takviyelerle birlikte güçlerini 22.000 kişiye çıkarmayı başarmışlardı. Amerikalıların gücü de toplam 23.000 kişiye ulaşmıştı.

Yine de, Amerikalılar için, Ekim ayının ortaları en kritik dönemi oluşturmuştu. Özellikle, iki Japon ana muharebe gemisinden açılan ateşler sonunda Henderson Havaalanı'ndaki yakıt tankları tutuşmuş, mevcut uçak sayısı doksan adetten kırk iki adete düşmüştü. Aynı zamanda, bu ana muharebe gemileri, Amerikan ağır bombardıman uçaklarını Yeni Hebridler'e mecburi inişe zorlamıştı. Sürekli devam eden Japon bombardımanları diğer bir gerilim unsuruydu. Ayrıca nem ve yetersiz beslenme koşulları zayiatı arttıran diğer bir etken idi.

24 Ekim'de, Japonların kalkıştığı kara taarruzu yağmur ve "jungle"

(tropik ormanlar) ile engellenmişti. Asıl taarruz güneyden gelmişti, fakat burada çok iyi mevzilenen Amerikan Deniz Piyadelerinin savunmaları çok güçlüydü, ayrıca bu birlikler topçularını da çok ustaca ve etkili olarak kullanmışlardı. Japonlar yine yenilmişti. Verdikleri zayiat bini aşarken, Amerikalıların zayiatı ancak yüze ulaşmıştı. Ve Japonlar 26 Ekim'de, arkalarında 2000 ölü bırakarak çekildiler.

Bu arada, Yamamoto'nun komutası altında bulunan ve iki uçak gemisi, iki hafif uçak gemisi, dört ana muharebe gemisi, on dört kruvazör ve kırk dört muhripten oluşan Birleşik Donanma, Henderson Havaalanı'nın ele geçirildiği haberini alma umuduyla, Solomon Adaları'nın kuzeydoğusuna doğru yola çıktı. Amerikan cephesinde ise deniz gücü; yeni ana muharebe gemisi *South Dakota*'nın katılmasına karşın, yarıya düşmüştü, Muharebe gemilerinde Japonların dört gemisine karşılık Amerikalıların bir gemisi vardı. Fakat, bu arada onarılan *Enterprise* uçak gemisi *Hornet*'in desteğine verilmişti.Uçak gemisinin varlığı modern deniz muharebelerinde ana muharebe gemilerinden çok daha fazla önem ve etkiye sahipti. Ayrıca, çok yorulan Ghormley'in yerine Amiral Halsey'in getirilmesi de Amerikan tarafına büyük canlılık getiren olumlu bir değişiklik olmuştu. İki donanma,26 Ekim'de yine her iki tarafın hava kuvvetlerinin en etken rolü oynadıkları ve "Santa Cruz Adaları Muharebesi" adını alacak çatışmada karşı karşıya geldiler.Muharebeler esnasında Amerikalıların *Hornet* uçak gemisi batarken *Enterprise* hasar görmüştü. Japonların ise *Shokaku* ve *Zuiho* uçak gemileri yara almıştı. Ve iki donanma da 27 Ekim'de, muharebe bölgesinden çekildiler. Uçak kaybında Japonların durumu çok kötüydü. On günlük bu muharebeler esnasında 200 uçak kaybetmişlerdi. Bunun dışında Ağustos ayından bu yana da 300 uçak kaybetmişlerdi. Buna karşılık bir de Amerikalılar 200 takviye uçak almışlardı. Ayrıca, ellerinde Amerikan Tümeni'nden ve 2'nci Deniz Piyadesi Tümeni'nden kalan uçaklar vardı.

Yine de, Japonlar, çabalarını sürdürebilecek yeterlilikte takviye görüyordu. Gururlarına çok düşkün olan Japonların çabalarında, bu ulusal özellikleri ve ayrıca neredeyse saçmalık derecesine varan iyimser raporları etkili oluyordu. Bu girişimlerin sonucunda "Guadalcanal Deniz Muharebesi" olarak bilinen iki çatışma ortaya çıktı. İlki, 13 Kasım Cuma günü erken saatlerde başladı. Her ne kadar yarım saat sürdüyse de, Amerikalıların iki kruvazörü battı, Japonların da, *Hiei* adlı ana muharebe gemisi çok ağır yara aldı. Ve bu yara sonucunda da, ertesi gün muharebeden kaçmak zorunda kaldı. Bu Japonların savaşta kaybettikleri ilk ana muharebe gemisi oluyordu. 14/15 Kasım gecesi, bu deniz muharebesinin ikinci safhası bu kez roller değişmiş olarak başladı. Japonlar, muhriplerinin eşliğindeki 11.000 kişilik takviye bir kuvvet ile bu muharebeye girdiler. Amiral Kondo'nun ana muhare-

be gemileri himayesinde, baş eğmez bir yapıya sahip olan Tümamiral Tanaka'nın komutasında muharebe başlamıştı. Askerleri taşıyan gemilerden yedisi batırılmıştı. Her ne kadar diğer dört gemi Guadalcanal'a ulaştıysa da, sabahleyin Amerikan uçaklarınca bombardımana maruz kaldılar. Bombardıman sonucunda, askerlerden sadece 4000'i karaya çıkabildi.

Bu ikinci safhada Amerikalılar muhrip yönünden büyük kayba uğradı. Fakat sonradan Kondo'nun kalan ana muharebe gemisi *Kirishima* geceleyin Amerikalıların radarlı ana muharebe gemisi *Washington*'dan 8000 metre mesafeden açılan ateş sonucunda o denli öldürücü bir darbe aldı ki, yedi dakika içinde muharebe alanından ayrılmak zorunda kaldı.

Bu arada, Guadalcanal'da, karada olmanın avantajını iyi kullanan Deniz Piyadeleri ve diğer Amerikalı birlikler işgal etmiş oldukları alanları genişlettiler. Ayın sonunda, adadaki Amerikan uçak sayısı 188'e ulaşmıştı ve artık Japonlar ne takviye ne de ikmal maddesi göndermeye cesaret edebiliyorlardı. Aralık ayında, sadece çok büyük gruplar halinde denizaltı gönderebiliyorlardı.

Japon Donanması o kadar çok hasar görmüştü ki, komutanlar Guadalcanal'm terk edilmesini istiyordu. Fakat, Rabaul'da 50.000 asker toplamış olan Ordu komutanları, hâlâ onları desteklemek için 25.000 kişiyi gönderebileceklerini umut ediyorlardı. Bununla beraber bu arada Amerikalılar, Guadalcanal'daki birliklerinin gücünü 7 Ocak 1943 gününe kadar 50.000 kişiye çıkarmayı başarmışlardı. Aynı zamanda bu birlikler şu anda çok iyi desteklenıyorlardı. Oysa Japon birlikleri, günlük kumanya tahsisatının ancak üçte birini alabiliyordu. Azim ve inatla direnmelerine karşın, açlık ve sıtmadan o denli bitkin düşmüşlerdi ki, bir türlü taarruz üstünlüğünü ele geçiremiyorlardı.

Böylece 4 Ocak'ta, İmparatorluk Genel Karargâhı istemeyerek de olsa, gerçekleri kabul etmek zorunda kalarak tahliye emrini verdi. Bu karardan habersiz olan Amerikalılar çok temkinli bir şekilde ilerliyorlardı. Bu nedenle, Japonlar bütün birliklerini, 1 Şubat gününden başlamak üzere üç safhada geri çekmeye başladılar ve geri çekme işlemi 7 Şubat gecesi tamamlandı. Japonlar bu geri çekilme esnasında sadece bir muhrip kaybettiler.

Bununla beraber, herşeyi göz önünde tuttuğumuzda, Guadalcanal muharebesi, Japonlar için çok ciddi bir yenilgiydi. 9.000'i açlık ve hastalıktan olmak üzere toplam 25.000 asker kaybetmişlerdi. Amerikalıların kaybı ise çok azdı. Daha da kötüsü, Japonlar eğitimli mürettebatlarıyla birlikte 600 uçak kaybetmişlerdi. Bu zaman zarfında, Amerika'nın gücü bütün alanlarda giderek artıyordu. Çünkü insan gücü seferberliği doruğa ulaşmıştı.

Burma, Mayıs 1942-Mayıs 1943 - Boşa Giden Hamle

1942 yılının Mayıs ayında, İngilizlerin Burma'dan Hindistan'a çekilmesiyle, Japonlar, Güneydoğu Asya'da planladıkları yayılmanın sınırlarına ulaşmışlar ve o nedenle şimdi taarruzdan, savunma anlayışına geçmişlerdi. Bu arada, Kasım 1942 yılında, İngilizler tekrar Burma'ya dönmek için planlar yapmaya başlamışlardı. Ancak bunların hiçbirisi, lojistik zorluklardan dolayı akılcı ve uygulanabilir değildi. Tek uygulama şansı buldukları mahdut hedefli Arakan taarruzu da felâketle sonuçlanmıştı.

Çok kritik bölgeler olan Assam ve Bengal lojistik açıdan bir askeri üs olarak planlanmamıştı. Bu nedenle bu bölgelerde havaalanları, depolar, yollar, demiryolları ve petrol boru hatları tekrar inşa edilmek zorunda kalınmış ve tüm bölge yeniden teşkilatlandırılmıştı.

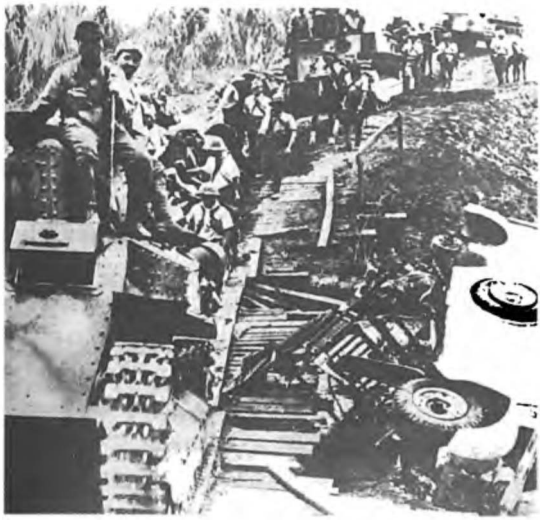
Hindistan Komutanlığı'nı burada bekleyen ilk zorluk sevkiyattı. Çünkü ihtiyaçların birçoğu denizaşırı ülkelerden geliyordu.Fakat bu arada muharebelerin cereyan ettiği bütün harekât alanlarının öncelikleri olduğundan, Hindistan'a pek az malzeme sevk ediliyordu. Hindistan işgal ile tehdit edildiğinde bile, Atlantik ve Kutup konvoylarıyla, Akdeniz ve Pasifik harekât alanlarına tanınan öncelik sıraları değiştirilmemişti. Yapılacak taarruzda atlama tahtası olarak planlanan Hindistan'a yığınak için gönderilen malzeme öngörülen miktarın ancak üçte biriydi.

Hindistan içi ulaşım da zorluklardan biriydi. Yol ve demiryolu sistemi de eski ve gelişigüzeldi. Kalküta'dan ve diğer limanlardan gelen malzemelerin cephe hattına taşınabilmesi için büyük bir elden geçirme faaliyeti gerekiyordu. Aynı zamanda büyük toprak kaymalarına ve köprülerin tahribine neden olan muson yağmurları da önlerindeki engellerden biriydi. Japon hava saldırıları, işçilik ve işçi bulma sorunları ve politik kargaşa mevcut durumu olumsuz yönde etkileyen unsurlardı. Bu kargaşa ortamı, Japon yanlılarının tahrikiyle ve kötüleşen ekonomiyle doruğa çıkmıştı. Bunların en kötüsü de, lokomotif eksikliğiydi. Wavel 185 adet lokomotif talep etmişti, ama kendisine sadece dört adet verilebilmişti!

Aynı zamanda, mevcut lojistik sorunlar, Hindistan'ın otuz dört tümen ve 100 hava filosunu alabilecek bir üs haline getirilme kararı verildikten sonra kat be kat artmıştı. Bir milyonu aşkın insan 220 yeni havaalanını inşa etmek için görevlendirmişti. Böylece, temel gereksinim olan yol yapımı, diğer projeler için gerekli olan insan gücünü büyük ölçüde azaltmış oluyordu. Bundan başka, Burma'dan kaçan 400.000 sivil mülteciyi beslemek giderek artan diğer bir sorun olmuştu.

Her ne kadar, Hindistan Komutanlığı, çok sayıda tümen oluşturduysa da, bunlardan birçoğu Hindistan Ordusu'nun savaş sırasında büyüme dö-

neminde gerçekleştirilmişti; bunların teçhizatı ve eğitimleri noksan, subay ve astsubaylarının tecrübeleri yetersizdi. Zaten çok az sayıda tecrübeli, savaş görmüş personel de Burma muharebelerinde ya yaralanmış ya da ölmüş, kalanların büyük bir kısmı da sıtma hastalığından kırılmışlardı. Geri çekilirken de, teçhizatlarının birçoğunu kaybetmişlerdi. Ancak on beş tümeninden sadece üçü yakın gelecekteki bir muharebe için hazır olabilirdi.

Burma'nın Japonlar tarafından işgali 1942 yılının ortalarında tamamlanmıştı.

Çinli birlikler, 10'uncu Amerikan Ordusu Hava Kuvvetleri ve General Stilwell ile birlikte Hindistan'a çekilince, mevcut idari sorunlar şimdi ortaya çıkan komuta sorunlarıyla daha da zorlaşmıştı.

Diğer önemli bir unsur da, hava üstünlüğüne duyulan gereksinimdi. Bu hava üstünlüğünün amacı, Hindistan'ın bizzat kendisini korumak, Çin'e devamlı şekilde ikmalin yapılmasını sağlamak ve Burma'yı tekrar ele geçirmek için gerekli olacak hava himayesini sağlamaktı.

Şans eseri, Mayıs 1942'de, muson yağmurları başlar başlamaz, Japonlar uçaklarının birçoğunu Güneybatı Pasifik muharebelerine yardım amacıyla gönderirken, kalanlarını da dinlenmeye çekmişti. Bu, nispî sakin ortamdan yararlanan Müttefikler kendi güçlerini arttırma olanağı buldular. 1942 yılının Eylül ayında, Hindistan'da, otuz bir İngiliz ve Hint filosu vardı. Ancak, bunlardan altı filo muharebe için elverişliydi, dokuzu Seylan'ın savunması için tutuluyordu ve beş filo da ulaşım ve keşif için ayrılmıştı. Bunun dışında kuzeydoğu Hindistan'daki harekâtlar için sadece yedi avcı ve dört bombardıman uçağı filosu kalıyordu. Fakat, İngiltere ve Amerika'dan gelen uçak sayısı her ay giderek artıyordu ve 1943 yılının Şubat ayında filo sayısı 52 olacaktı. Bundan başka, uçaklar daha yeni model uçaklarla değiştiriliyorlardı. Bunlar; Mitchell, Hurricane, Liberator, Beaufighter'lar idi. Bunlardan çoğu, Coral Deniz ve Midway muharebelerinden sonra Japonların, Hindistan'ı deniz çıkarma harekâtıyla işgal etme ihtimali zayıflayınca, doğrudan Assam ve Bengal havaalanlarına gidebildiler.

1942 yılının Nisan ayında,Wavell Hindistan Komutanlığı'nın teşkilatlanmasını tamamlamıştı. Şimdi Agra'da bulunan Merkez Komuta Karargâ-

hı eğitim ve ikmalinden sorumluydu. Bundan başka bölge üç Ordu Komutanlığı'na ayrılmıştı: Kuzeybatı, Güney ve de faal olan Doğu Ordu Komutanlıkları.

Burma'nın tekrar işgal edilmesi, şu anda hem Assam'da, hem de Yunnan Eyaleti'nde bulunan Çin ordularıyla işbirliğini gerektiriyordu. 1942 yılındaki Çin planına göre birlikler, Burma'ya doğru ilerleyecek ve orada on beş Çin ve on İngiliz ya da Hint tümeniyle buluşarak işgali gerçekleştirecekti. Çin planında, İngiliz tümenlerinin görevi sadece Burma'yı işgal etmek değil, aynı zamanda, Rangun'a deniz çıkarma harekâtını da gerçekleştirmekti. Her ne kadar, Wavell, iki temel ögenin elde edilebilirliği belirsiz de olsa, ilke olarak planı kabul etmişti. Wavell'e göre belirsiz olan; Burma göklerinin yeterli hava gücüyle kontrolu, Hint Okyanusu'nu kontrol altında tutabilmek ve Rangun taarruzunu örtme kuvvetleriyle himaye edebilmek için dört ya da beş uçak gemisinden oluşan güçlü bir İngiliz donanmasının varlığıydı. Aslında, ikinci ihtiyaç, başka yerlerdeki görevlerin önem derecesine bakıldığında, olanaksızdı. Wavell'in kaçamak tutumunu, İngilizlerin bu konuda çok ciddi girişimlerde bulunmayacağının belirtileri olarak gören ve niteleyen, Çan Kay-Şek, 1942 yılının sonunda, harekâttaki rolünü kızarak terketti.

Arakan Taarruzu: Aralık 1942-Mayıs 1943

Wavell yine de sınırlı bir taarruz ile Arakan kıyı bölgesini ele geçirmeye karar verdi. Bunun için, Mayu Yarımadası'nın 150 kilometre aşağısına ilerleyerek, yandaki yarımadanın ucunda bulunan Akyab adasını da çıkarma harekâtıyla ele geçirmeyi planlıyordu. Amaç, Japon filolarının çoğunun kuzeydoğu Hindistan'a doğru yaptıkları hava taarruzlarında uçakların kullandığı havaalanlarını tekrar ele geçirmekti. Şayet Müttefik filolar burada tekrar üs tesis edebilseler, merkezi ve kuzey Burma'nın bütün hava sahalarını kontrol edebilirlerdi. Bununla beraber, bu planın önemli kısmı, çıkarma gemilerinin eksikliği yüzünden gündemden çıkarılmıştı.

Yine de Wavell, Arakan'a, hiçbir harekât yapmamaktansa kara yoluyla gitmekte ısrar etti. 14'üncü Hint Tümeni, ilerlemesine Aralık 1942'de başladı. Fakat, o denli yavaş ilerledi ki, 15'inci Japon Ordusu komutanı General Iida, bölgeye takviye gönderme olanağı bulabildi ve İngilizlerin ilerlemesini Ocak ayının sonunda durdurdu. Bu arada General Iida, Şubat ayında da hâlâ takviye göndermeye devam etti. Bununla beraber, Wavell, Doğu Ordusu Komutanı General Irwin'in, birliklerinin çok kayıp verdiğini ve morallerinin sıtma hastalığı nedeniyle, çok bozulduğunu ileri sürmesine karşın, ilerlemenin mutlaka devam etmesini istedi. Böylece, Japonlar, 14'üncü Tümeni

arkasından vurarak, 18 Mart'ta, Mayu Nehri üzerinde bulunan Htizwe'ye ulaştılar. Şimdi ise, 14'üncü Hint Tümeni 26'ncı Tümen'le değiştirilmişti, fakat Japonların Mayu'ya taarruzları devam ediyordu. Ve Japonlar, Nisan ayında, Indin kıyısına ulaştılar. Ondan sonra, Japonlar Maungdaw-Buthidaung hattını ele geçirmek amacıyla kuzeye yöneldiler. Bu harekâtlarını, muson yağmurlarının başlama zamanı olan Mayıs ayına kadar tamamlamak istiyorlardı. Böylece, İngilizlere, önlerindeki yağışsız dönem olan Kasım 1943'ten Mayıs 1944'e kadar geçecek zamanda, taarruzlarını yenilemelerine fırsat vermemiş olacaklardı.

14 Nisan'da, Arakan'da bulunan 15'inci Hint Kolordusu'nun komutasını teslim alan Korgeneral Slim, birliklerinin sıtmadan ve Japon mevzilerine yaptıkları taarruz neticelerinde verdikleri kayıplardan dolayı ne denli kötü durumda olduklarını görünce neredeyse afallamıştı. Korgeneral Slim, Mayu Nehri'yle, deniz arasında kalan Maungdav-Buthidaung hattını tutmayı umarken, aynı zamanda, gerekirse Cox'tan, yetmiş kilometre kuzeye ve sınıra uzanan bir hatta kadar çekilmeyi de planlamıştı. Burada, arazi nispeten açıktı ve İngiliz topçu ve tank birliklerinin hareketleri için Mayu Yarımadası'nın tropik ormanlık ve bataklıklarından daha elverişliydi. Aynı zamanda, Japonların kıyıya dek uzanan ulaşım tesisleri bölgenin büyüklüğü nedeniyle zaafiyet taşımış olacaktı.

Fakat, planların hiçbiri uygulanmadı. Zira, Japonlar, İngilizleri, 6 Mayıs'ta Buthidaung'u terke zorlayacak şekilde püskürtmüşlerdi. Ve Japonlar ondan sonra yeni elde edilen hatta durmaya karar verdiler. Çünkü, muson yağmurlarının eli kulağındaydı. Özetle, İngilizlerin Akyab ve havaalanlarını, karadan ve denizden ele geçirme çabaları tamamen başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Japonlar, kanatlara sarkma ve ormanlık bölgelerden sızma konusundaki beceriklilikleriyle başarıya ulaşırken, İngilizler de, büyük zayiata yol açan cepheden taarruzlarla birliklerinin azmini köreltmişti. İngilizler neredeyse, aptallık derecesinde kanatlardan saldırmayı göz ardı etmişlerdi. Ve İngilizler Mayıs 1943'te, geçen sonbaharda bulundukları hatta çekilmek zorunda kalmışlardı.

Chinditler
(İngiliz, Gurkha ve Birmanyalı Gerillalardan Oluşan Birlikler)

Savaşın karanlık ve karamsar bulutlarının sardığı bu safhada, tek parıltı ve iyimser yer, Burma harekât alanının kuzey ucuydu. "Chindit Harekâtı" adını harekâtı başlatan Orde Wingate'ten almıştı. Mitolojiye göre, yarısı aslan, yarısı kartal olan "chindit" Burma'nın birçok alanını heykelleriyle süs-

lüyordu. Orde Wingate, bu heykelin şekillerinden esinlenerek, böyle bir harekât için çok yakın kara ve hava işbirliğinin gereğini anlamıştı. İlk harekât, Burma'nın kuzeyindeki Chindwin Nehri'nin karşısında ve ötesinde gerçekleştirildi.

1938 yılının sonbaharında, Orde Wingate, o zaman Filistin'den izne gelen bir İngiliz yüzbaşısıydı ve tanıştığı bazı önemli kişiler üzerinde çok etkili bir izlenim bırakmıştı. 1938 yılının başlarında, o zaman Filistin'de Komutan olan General Wavell ve kuzey bölgenin sorumlusu Tuğgeneral John Evetts'in dikkatlerini çekmişti. Fakat, Aralık ayında Filistin'e döndüğünde, siyasal faaliyetlerinin kendisini Siyonist çevrelerde, kuşkulu bir hedef haline getirdiğini görmüştü. İngiliz karargahında, Wavell'in halefi olan ve "Özel Gece Filoları" teşkilatını onaylayan General Haining, sonradan bu teşkilatın kontrolünü Orde Wingate'ten aldı ve kendisini karargahta faal olmayan bir göreve atadı. Sonra, Mayıs 1938'de, Haining'in isteği üzerine İngiltere'ye geri gönderildi ve Uçaksavar Komutanlığı'nda önemsiz bir göreve atandı.

Fakat, 1940 yılının sonbahar mevsiminde, Doğu Afrika'da İtalyan kontrolu altında bulunan Etiyopya'da başlayacak bir gerilla muharebesini başlatmak üzere, Etiyopya'ya gönderildi. Kabine'ye yeni katılan Leo Amery'nin Orde Wingate'in atanmasını tavsiye etmesi, Wavell tarafından

Wingate'in Chindit (Wingate Akıncıları) birlikleri.

hemen kabul edilince, durum daha da netleşmişti. 1941 yılındaki Doğu Afrika Muharebesi'ndeki başarılı sonuçtan sonra, Wingate'in talihi yine yaver gitmedi. Bir sıtma nöbeti esnasında bunalıma girerek intihar girişiminde bulundu. Fakat İngiltere'de nekahat devresindeyken, bu kez de Uzak Doğu'da İngiliz felaketleri neticesinde kurtarma faaliyetlerine gereksinim duyulunca, yine gündeme geldi. Bu fırsat, bir kez daha bizzat kendisi Haziran ayında Orta Doğu Komutanlığı görevinden alman, Wavell tarafından sağlanmıştı. Burada yaz ayında yapılan taarruzda başarısız olan Wavell Hindistan'a gönderilmişti. Yılın sonunda Japonlar, sırasıyla Malaya ve Burma'yı işgal ettiklerinde, Wavell kendisini daha büyük bir kriz içerisinde bulmuştu. 1942 yılının şubat ayında, Wavell, Wingate'in, buraya gerilla savaşını örgütlemek amacıyla gönderilmesini istedi.

Wingate geldikten sonra, Burma ormanlarında savaşmak ve Japon ulaşım tesislerini ve mevzilerini vurmak amacıyla özel grupların yetiştirilmesini ve vurucu gücü yüksek bir birlik kurulmasını istedi. Tugay çapında bir birlik hem uygun hem de yeterli olacaktı ve 77'nci Hindistan Tugayı bu amaç için tekrar teşkilatlandırılıp, kadroları düzenledi. Bu "Chinditler" (Wingate'in Akıncıları), Japonlardan daha iyi orman savaşçısı olmalıydılar ve bu tarz muharebelerdeki yeteneklerini özellikle telsiz muhaberesinde ve tahrip konularında da geliştirmek ihtiyacındaydılar. Ayrıca, kara-hava işbirliği konusunda da eğitilmeleri gerekmekteydi, çünkü havadan gelecek ikmal maddelerine bağımlı olacaklardı; bu nedenle her özel grubun kadrosuna küçük bir İngiliz uçak filosu verilmişti. Bu özel grupların kadrolarında, taşıma görevini yük hayvanları sağlayacaktı.

Wingate, iki nedenle bir an önce harekâta başlamak istiyordu; birincisi, İngilizlerin bozulan morallerini, düşmanı alt üst ederek düzeltmek; ikincisi de bu hazırlanan "Wingate'in Akıncıları"nın bir anlamda muharebe alanındaki durumunu görmekti. Wavell, bu grupların İngiliz genel taarruzundan hemen önce ve taarruz sırasında kullanılmasını tercih ediyordu, fakat Wingate'in bu grupların taarruzdan daha önce kullanılması arzusunu, kazanılacak deneyim ve istihbarat bilgileri nedeniyle riske girmeye değer buldu.

Tugay, yedi gruptan oluşuyordu ve planlanan harekât için iki kısma ayrılmıştı. 2200 asker ve 850 katırdan oluşan 5 grubun yer aldığı Kuzey Kısım ve 1000 asker ve 250 katırdan oluşan Güney Kısım. İki kısım 1943 yılının 14 Şubat gecesi, kendilerini destekleyen birliklerin yardımıyla, Chindwin Nehri'ni geçtiler. Doğuya ilerleme esnasında, önceden belirlenen kısımlarına ayrıldılar. Ve ondan sonra planları gereği Japon mevzilerine saldırdılar, demiryollarını tahrip ettiler, köprüleri havaya uçurdular ve yollara pusu kurdular. Mart ayının ortalarında, Chindwin'in yüz elli kilometre doğusunda bulunan İrawadi Nehri'ni geçtiler. Bununla beraber, o ana kadar Japonlar

kendilerine gelmiş ve Burma'da bulunan beş tümenlerinden ikisini bu saldırıları karşılamak için görevlendirmişlerdi. Japonların bu direnişleri ve diğer güçlükler karşısında gruplar geri çekilmeye zorlandılar ve Nisan ayının ortalarında, malzemelerinin birçoğunu geride bırakan bu birliklerin ancak üçte ikisi, Hindistan'a dönebildi.

Bu harekâtın stratejik etkisi çok az oldu. Japonlar çok az zayiat vermişlerdi. Fakat bu muharebeler İngiliz ve Hint birliklerinin beraberce ormanlık bölgelerde savaşabileceklerini göstermişti. Ayrıca, hem havadan ikmal konusunda yararlı tecrübeler kazanmışlar hem de hava üstünlüğüne olan ihtiyacı görmüşlerdi.

Bundan başka, bu harekât, 15'inci Japon Ordusu Komutanı General Mutagachi'nin, Chindwin Nehri'nin güvenli bir engel olarak kabul edilemeyeceğini anlamasına yol açmış ve İngilizlerin karşı taarruzunu önlemek için, yürüyüşüne devam etmesi gerektiğine karar vermiştir. Bu münasebetle, Japonlar ilerlemelerine devam etmişler ve 1944 yılında Hindistan sınırını geçmişlerdi.Bunun sonucunda da çok kritik olan Imphal muharebesi cereyan etmiştir.

Gelecek İçin Yapılan Planlar

1942-43 yılının yağışsız mevsimlerinde planlanması düşünülen çok önemli ve ciddi İngiliz taarruzları, idari sorunlar ve kaynak noksanlığı nedeniyle iptal edilmiş, gerçekleştirilememişti. 1943-44 yılının yağışsız mevsimi için düşünülen asıl plan, 1943 yılının Ocak ayında Kazablanka'daki konferansta kararlaştırılmıştı. Bu plana göre, Kuzey Burma'ya yapılacak İngiliz ve Çin taarruzlarından ve kıyıdaki kilit noktaların ele geçirilmesinden sonra, "Anakim Harekâtı" adı verilen plan gereğince Rangun'a çıkarma yapılacaktı. Bu hedeflerin gerçekleşebilmesi için, hava üstünlüğünün ele geçirilmesiyle birlikte, yeterli çıkarma gemilerine de ihtiyaç vardı.

Bu ihtiyaçları karşılamak için karşılaşılan güçlükler o denli büyüktü ki, 1943 yılının baharında, Wavell Burma'dan çekilme eğilimi göstermeye başlamıştı. Burma'nın yerine dolaylı bir yaklaşma istikameti stratejisini benimseyerek Sumatra'ya geçip, Japonları buradan yapacağı taarruzla yenmeyi amaçlıyordu. Churchill ile konuşmaları ve Nisan'da Londra'da Kurmay Başkanlığı yetkilileriyle yaptığı görüşmeler sonucunda onları "Anakim Harekâtı"nın ertelenmesi ya da iptal edilmesi konusunda ikna etmeyi başardı ve yerine Sumatra'ya karşı harekâtı içeren "Culverin" kod adlı plan seçildi. Dolaylı bir harekâtı öngören bu plan Churchill'e çekici gelmişti, fakat, bu plan da "Anakim" planının terk edildiği gerekçelerle terk edilmek zorunda

kalındı. Gerekçe, mümkün olan en kısa zamanda Çin'e giden kara ikmal yolunun tekrar açılmasının önemi konusunda Amerikalıların gösterdiği ısrardı. Bu nedenle, her ne kadar planlamalar devam ettiyse de, güneydeki harekâtlar rafa kaldırıldı. Bu bölgede illa da bir harekât yapılması gerekiyorsa da, o da Burma'nın kuzeyinde yapılmalıydı.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ KISIM

Atlantik Savaşı

Atlantik Savaşı'nın en kritik dönemi 1942 yılının ikinci yarısı ile 1943 yılının ilk yarısı arasında geçen dönemdi. Fakat bu savaşın iniş ve çıkışlarla dolu olan gelişimi, altı yıl süren İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte seyretti. Hatta, bu savaşın İkinci Dünya Savaşı'ndan önce başladığı da söylenebilir. Çünkü, U-Botları, Atlantik'teki muharebe bölgelerine ulaşmak üzere 19 Ağustos 1939'da, Almanya'dan denize açılmışlardı. On yedi U-Bot, Almanya'nın Polonya'yı işgal ettiği günün arifesinde, Atlantik'teydi. Bu arada, kıyıda kullanılabilen U-Botlarından on dört tanesi de Kuzey Denizi'ndeydi.

Almanların, kendilerini denizaltılarla çok geç silahlandırmalarına karşın, savaş patlak verdiğinde, her ne kadar onu faal değilse de, toplam elli altı adet U-Botları vardı. Bu sayı İngiliz Donanması'ndan sadece bir eksikti.

U-Botların ilk başarısı, 3 Eylül akşamı *Athenia* adlı bir yolcu gemisinin batırılmasıydı. Aynı gün, yani Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesinden iki gün sonra İngiltere, Almanya'ya savaş ilan etti. Hitler'in çok açık emrine rağmen *Athenia* gemisi batırılmıştı. Hitler'in emrine göre denizaltı muharebesi sadece "Lahey Kurultayı" hükümleri uyarınca icra edilecekti. U-Bot komutanı kendisini, batırdıkları yolcu gemisinin silahlı bir ticari gemi olduğunu ileri sürerek savundu. Ancak, bunu izleyen günlerde de birkaç gemi batırıldı.

Bu olaylardan sonra 17 Eylül'de İngiliz Isles'ın batısında bulunan *Courageous* uçak gemisinin batırılmasıyla daha büyük bir başarı elde edildi. Bu U29 U-Botunun başarısından üç gün önce de *Ark Royal* uçak gemisi U39 U-Botundan kılpayı kurtulabilmişti. Gerçi, akabinde *Ark Royal* U-Bot refakatindeki muhripler tarafından batırılmıştı. Bu açık tehdit karşısında donanmanın uçak gemileri, denizaltı avından kurtulmak için açık denizlerden çekildiler.

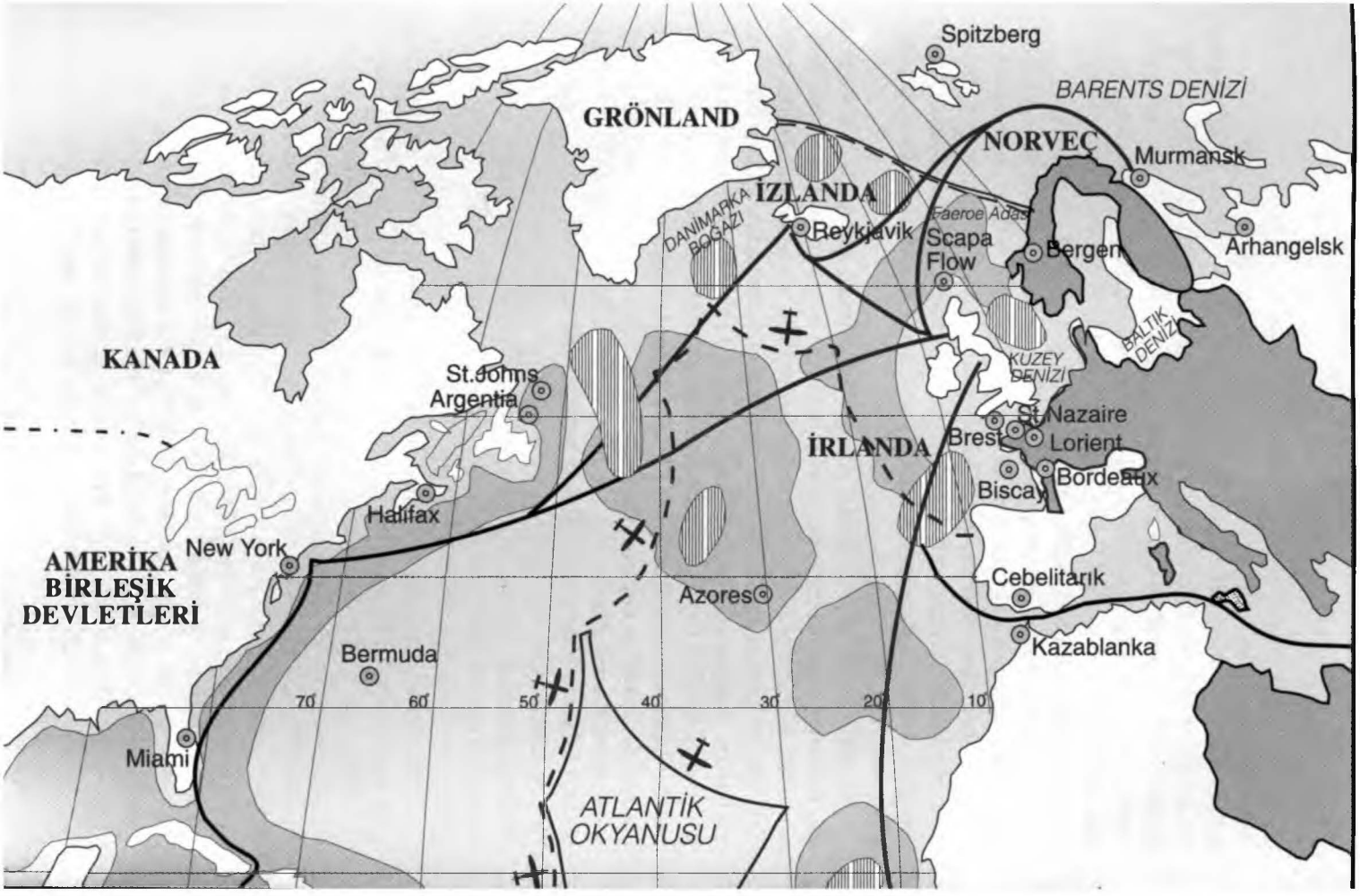
U-Botlarının ticaret gemilerine saldırıları da ayrıca bir başarıdır. 154.000 tona yaklaşan, Müttefik ve tarafsız devletlerin gemilerin toplamından oluşan 41 gemi, savaşın patlak verdiği Eylül ayında batırılmıştı ve yıl sonunda bu kayıplar 114 geminin oluşturduğu 420.000 tonu aşan bir kayıp düzeyine ulaşmıştı. Bundan başka, Ekim ayının ortasında Yüzbaşı Prien'in komutasındaki U47 U-Botu Scapa Flow Üssü'nde bulunan donanma engelini aşarak ana muharebe gemisi *Royal Oak*'ı batırdı. Bu olay aynı zamanda savunma mevzileri onarılana dek bu ana üssün boşaltılmasına neden oldu.

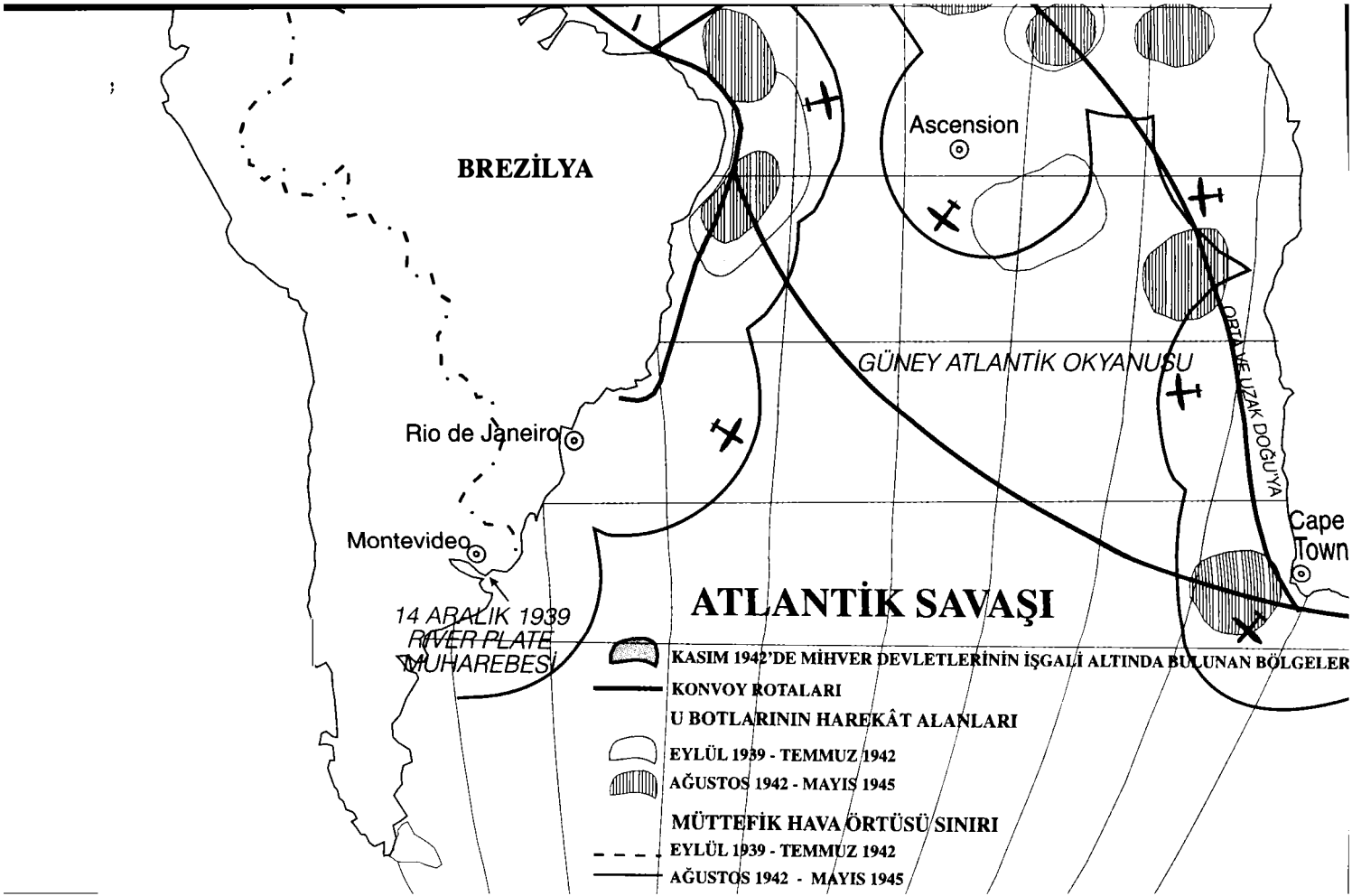
Bununla beraber dikkat çekici bir nokta ise Kasım ve Aralık aylarında, ticaret gemilerinin kayıplarının ilk iki aydaki kayıp miktarının yarısından daha az olmasıydı. Asıl kayıplar U-Botlarının verdirdiğinden ziyade mayınların verdirdiği kayıplar idi. Bundan başka, toplam U-Botu sayısının altıda biri olan dokuz U-Botu batırılmıştı. Ticaret gemi filolarına düzenlenen hava saldırıları bir bela olmuştu.

Savaşın bu ilk safhalarında, Alman Donanması sadece U-Botlarına değil, muharebe gemilerine de büyük umutlar bağlamıştı. Fakat, böylesine umutları, tecrübeler her zaman doğrulamıyordu. Savaş başladığında *Amiral Graf Spee* ve kardeş gemisi olan *Deutschland* (adı sonradan *Lützow* olmuştur) muharebe vaziyetinde Atlantik'te seyrediyorlardı. Hitler'in emrine göre bu gemiler 26 Eylül'e kadar İngiliz gemilerine saldırmayacaktı. İki gemi de pek başarılı olamadı, *Graf Spee* River Plate'in ağzında köşeye sıkıştırıldı ve Aralık ayında buradan kaçmak zorunda kaldı. Yeni kruvazörler *Gneisenau* ve *Scharnhorst* Kasım ayında kısa bir süre denize açıldılar fakat silahlı bir ticari gemiyi Izlanda-Faeroes kanalında batırdıktan sonra Almanya'ya kaçtılar. Her ne kadar refakatçi gemileri yetersiz de olsa ve bütün gemilerin henüz refakatçi gemileri olmasa da, Müttefik gemileri 1917-18 yıllarındaki tecrübelerine dayanarak konvoylar halinde seyrediyorlardı. Ve sonuçta bu taktiğin çok da caydırıcı olduğunu gördüler.

1940 yılının Haziran ayında, Fransa'nın düşmesinden sonra, İngiliz gemilerinin seyir yolları için beliren tehlike çok daha ciddi boyutlara ulaşmıştı. İrlanda'nın güneyinden geçen bütün gemiler, Alman denizaltı, gemi ve hava saldırılarına maruz kalıyordu. Büyük tehlike arz etmeyen tek giriş çıkış yolu Kuzey İrlanda rotasıydı. O rota bile, bildirildiğine göre ilk dört motorlu ve uzun menzilli Alman uçağı olan "Kondorlar" tarafından bombalanmıştı. Bu uçaklar, üs olarak Norveç'te bulunan Stavanger ve Bordeaux yakınlarında bulunan Merignac'tan havalanıyorlardı. Kasım 1940'ta, Almanya'nın ilk uzun menzilli ve dört motorlu bombardıman uçakları olan "Kondorlar", 66.000 ton ağırlığında on sekiz gemi batırmışlardı. Bundan başka, U-Botlarının Ekim ayında batırdığı gemi sayısı altmış üçe ulaşmıştı.

Tehlike o denli ciddi bir hale gelmişti ki, çok sayıda İngiliz muharebe

Spitzberg
BARENTS DENİZİ
GRÖNLAND
NORVEC
Murmansk
İZLANDA
DANİMARKA BOĞAZI
Faeroe Adası
Reykjavik
Scapa Flow
Bergen
Arhangelsk
BALTIK DENİZİ
KUZEY DENİZİ
KANADA
St.Johns
Argentia
St.Nazaire
Brest
Lorient
İRLANDA
Bordeaux
Biscay
Halifax
New York
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ
Azores
Cebelitarık
Kazablanka
Bermuda
70
60
50
40
30
20
10
Miami
ATLANTİK OKYANUSU

BREZİLYA
Ascension
GÜNEY ATLANTİK OKYANUSU
ORTA VE UZAK DOĞU'YA
Rio de Janeiro
Montevideo
Cape Town
14 ARALIK 1939
RIVER PLATE
MUHAREBESİ
ATLANTİK SAVAŞI
KASIM 1942'DE MİHVER DEVLETLERİNİN İŞGALİ ALTINDA BULUNAN BÖLGELER
KONVOY ROTALARI
U BOTLARININ HAREKÂT ALANLARI
EYLÜL 1939 - TEMMUZ 1942
AĞUSTOS 1942 - MAYIS 1945
MÜTTEFİK HAVA ÖRTÜSÜ SINIRI
EYLÜL 1939 - TEMMUZ 1942
AĞUSTOS 1942 - MAYIS 1945

gemisi Alman işgalini önleme görevlerinden alınarak Kuzey İrlanda'ya gönderilmişlerdi. Yine de, denizdeki ve havadaki refakat korkutucu derecede zayıftı.

Stratejik durumun değiştiği ilk ay olan Haziran'ın sonunda U-Botlarının batırdığı gemi sayısı elli sekiz, ağırlıkları 284.000 tonu bulmuştu.Bu miktar Temmuz ayında çok az bir düşme gösterdiyse de, müteakip aylarda ortalama 250.000 tonu buldu.

Doğu kıyıları deniz seyir bölgelerindeki havadan mayın döşeme faaliyetleri, U-Botlardan daha fazla zarar veriyordu. Ve Almanya'nın, Norveç'i ve Benelüks ülkeleri olan Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'u 1940 yılının ilkbaharında işgal etmesinden sonra, mayın döşeme faaliyetinin yarattığı tehlikeler daha da artmıştı.

Bundan başka, sonbaharda *Amiral Scheer* muharebe gemisi tespit edilmeden Kuzey Atlantik'e geçti ve 5 Kasım'da, bir konvoya saldırdı. Bu saldırıda beş ticari gemiyi batırdı, silahlı ticaret gemisi *Jervis Bay* kendini feda ederek konvoydan sağ kalan gemilerin kaçmasını sağladı. *Scheer* muharebe gemisinin aniden bu hayati konvoy rotasının önüne çıkışı, Atlantik'teki bu gemi trafiğini geçici bir süre aksatmıştı. İki hafta aksayan bu konvoyların seyri, ancak *Scheer*'in Güney Atlantik'e gittiğinin anlaşılmasıyla tekrar başlayabilmişti. Güney Atlantik'te nispeten daha az hedef bulan *Scheer*, yine de batırdığı gemi sayısını on altıya, ağırlıklarını da 99.000 tona çıkarmıştı. Bütün bunları 1 Nisan'da Kiel'e dönüşüne kadar yaptığı 80.000 kilometrelik yolculuk esnasında gerçekleştirmişti. Kruvazör *Amiral Hipper* de keza, Kasım ayının sonunda Atlantik'te ortaya çıkmış, Noel günü, şafakta, Orta Doğu'ya yol alan ve çok güçlü gemilerle korunan bir konvoya saldırmıştı.Ama gördüğü sert tepki karşısında şok olmuştu. Refakatçı kruvazörler *Hipper*'i püskürtmüşler ve geminin makine dairesindeki arıza onu Brest'e dönmek zorunda bırakmıştı. Şubat ayında buradan ikinci çıkışını yaptı ve bir dereceye kadar başarılı oldu. Afrika'ya doğru yol alan, korumasız bir konvoya saldırarak yedi gemisini batırdı, fakat yakıtı tükenmeye başladığından, gemi komutanı Albay, Brest'e dönmeye karar verdi. Mart ayının ortasında, Alman Donanması Karargâhı, *Hipper*'in Almanya'ya dönerek daha geniş kapsamlı bir yenileştirmeden geçmesini istediler. Ve *Hipper*, Kiel'e *Scheer*'den kısa bir süre önce döndü. "Hipper"in mekanik arızalarının dışında, dayanıksızlığı, bu tip gemilerin ticari gemilere saldırı için uygun olmadığını göstermiş oldu.

Almanların, hemen hemen U-Botları ve mayın döşeme kadar etkili silahlarından birisi de, Nisan 1940'tan bu yana saldırı yapabilecek hale getirilerek çok uzun yolculuklara gönderilen, ama amaçlarını belli etmeyecek şekilde gizlenmiş olan ticari gemilerdi. Yılın sonuna dek, ilk dalgayı oluşturan

altı gemi, açık denizlerde toplam ağırlığı 366.000 tonu bulan elli dört ticaret gemisini batırmıştı. Bu gemilerin varlıkları ya da muhtemelen ortaya çıkabilecekleri korkusu batırdıkları gemiler kadar korku yaratmıştı. Bu gemilerin başarılarını arttıran bir etken de Almanların bu gemilere çok ustaca ve gizli bir şekilde yakıt ikmali yapabilmeleriydi.

U-Botlarmın Atlantik'te İngilizlere çıkardığı çeşitli zorlukların ve yarattığı tehditlerin yanı sıra İngiliz Donanması refakatçi gemi temin etme konusunda epeyce sıkıntıdaydı. Fransa'nın Atlantik kıyısında bulunan Brest, Lorient ve La Rochelle'nin yakınındaki La Pallice limanlarından denize açılan U-Botları 25 derece batıya seyredebiliyorlardı. Halbuki 1940 yılının yazında, İngilizler ancak 15 derece batıya, yani İrlanda'nın 300 kilometre batısına kadar refakatçi gemi verebiliyorlardı. Ve bu bölgenin dışında seyretmek zorunda kalan gemiler ya dağınık ya da refakatsiz olarak yolculuklarına devam ediyorlardı. Hatta Ekim'de bile, yakın koruma İrlanda'nın 600 kilometre batısına dek uzatılabilmişti. Bundan başka, her zaman bir adet olarak verilen refakatçi silahlı ticaret gemisi sayısı, ancak yıl sonunda ortalama ikiye çıkarılabilmişti. Sadece, Orta Doğu'ya giden konvoylara daha güçlü koruma gemileri verebiliyorlardı.

Bu arada belirtilmesi gereken bir konu; Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzeydoğusunda bulunan Nova Scotia bölgesinde bulunan Halifax'ın, Atlantik konvoyları için Batı'da bulunan ana üs olduğu ve ülkelerine yiyecek, yakıt ve mühimmat taşıyan konvoyların ilk 600 kilometre boyunca Kanada gemilerince refakat edildiği, daha sonra konvoyların Batı'nın güvenlikli sularına girene kadar da Okyanus'un refakatçi gemileriyle korunduğudur. Bu refakatçi gemi ihtiyacının karşılanmasına yönelik en olumlu çözüm, 1940 yılının ilkbaharında korvetlerin devreye girmesiyle bulundu. İdaresi müretteb atı için son derece zor olan 925 ton ağırlığındaki bu küçük gemiler, açık ve fırtınalı denizlerde U-Botları geçmek şöyle dursun, aynı hızla bile seyredemeyen gemilerdi. Fakat, konvoylara, bütün olumsuz hava koşullarında bile çok cesurca refakat ettiler.

Daha büyük bir yardım ise Churchill'in Cumhurbaşkanı Roosevelt ile –iki ayı aşkın sürede ikna edebilmeyi başardıktan sonra– Eylül ayında yaptığı antlaşma sonucunda geldi. Bu antlaşma sonucunda, Amerikan Donanması, Birinci Dünya Savaşı'ndan kalan 50 adet eski ve fazla muhribi İngiltere'nin Atlantik kıyısında bulunan sekiz İngiliz üssünün doksan dokuz yıllığına Amerika Birleşik Devletleri'ne kiralanması karşılığında İngiltere'ye vermişti. Her ne kadar bu muhripler eski modelseler de, denizaltıları tespit edebilen aygıtlarla donatılıp, muharebeye katıldıklarından kısa bir süre sonra refakat sorununa ve denizaltılarla yürütülen savaşa büyük bir katkı sağlamışlardı. Bundan başka, bu ikili antlaşma, Amerika Birleşik Devletle-

ri'ne, kendi gemilerini seyir esnasında daha kolay koruma olanağı sağlayan üsleri kullanma fırsatı da tanımış oluyordu. Aynı zamanda bu anlaşma büyük ve tarafsız bir ülkenin Atlantik Savaşı'na ilk adımı oluyordu.

Kışın gelmesiyle birlikte olumsuz hava koşullarının konvoyları ve refakatçi gemilerini etkilememesi düşünülemezdi. Fakat, aynı zamanda Alman denizaltılarının faaliyeti de azalmıştı. 1940 yılının Temmuz ayında Almanların elindeki rakamlara göre U-Botların gücü savaştan bu yana yüzde elli arttırılmıştı. Yirmi yedi adet U-Botunu kaybeden Almanların geriye elli bir adet faal U-Botu kalmıştı. Müteakip Şubat ayında, faal U-Botların sayısı yirmi bire düşmüştü. Fakat, Almanlar, Fransız üslerinden yararlanarak daha fazla U-Botunu denizde tutabiliyor ve ayrıca daha küçük kıyı tipi U-Botlarını da kullanabiliyorlardı.

Öte yandan, İtalyan Donanması'nın bu mücadeleye katkısı hemen hemen yok gibiydi. Her ne kadar denizaltıları Ağustos ayında Atlantik'te faaliyet göstermeye başladıysa da, Kasım ayında Okyanus'taki mevcudu yirmi altıdan daha azdı. Ve gerçekte hiçbir şey de başaramamışlardı.

Her ne kadar U-Botlarının muharebedeki başarısı özellikle kış aylarında kötü hava koşulları nedeniyle azalma gösterdiyse de, 1941 yılının başlarında, Amiral Dönitz'in "Kurtkapanı" taktikleriyle artmıştı. "Kurtkapanı" taktiğinde U-Botlar, yalnız değil topluca hareket ediyorlardı. Bu yeni taktik, 1940 yılının Ekim ayında gündeme gelmiş ve izleyen aylarda geliştirilmiştir.

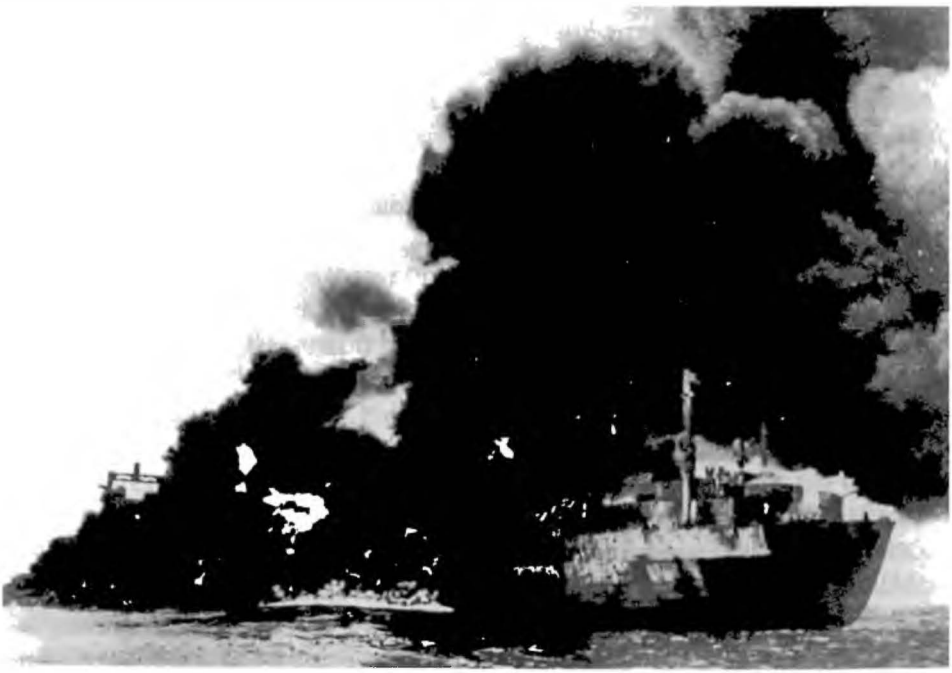
"Kurtkapanı" taktiğine göre, yaklaşan bir konvoy saptandığında, kıyıdaki U-Bot Komuta Karargâhı, en yakındaki U-Bot grubunu uyarıyor o da bu bölgeye denizaltısını bu konvoyu bulmak için gönderiyordu. O denizaltı da diğerlerine telsizle yerlerini bildiriyordu. Ve hepsi bu bölgede toplanınca, gece su yüzüne çıkıp taarruzlarına başlıyorlardı ve bu saldırılarını birkaç gece sürdürüyorlardı. Gündüzleyin ise, U-Botları konvoy ve refakatçilerden epeyce geri çekiliyorlardı. Deniz seviyesine çıkarak yapılan gece taarruzları Birinci Dünya Savaşı'nda icra edilmişti ve Amiral Dönitz, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce yayınladığı kitapta, bu taarruzları nasıl gerçekleştireceğini yazmıştı.

Saldırıları hep denizin altından bekleyen İngilizlerin, bu taktikten hiç haberleri yoktu. Kendileri su altında 1500 metreye kadar denizaltıları tespit eden "Asdic aygıtı"na güvendiklerinden, işin bu cephesini hiç düşünmemişlerdi. Ancak "Asdic aygıtı" konvoyların yanında su üstü torpido gemileri gibi görev yapan U-Botlarını tespit edemiyorlardı ve bu denizaltılar geceleyin çatışmaya girdiklerinde, konvoya eşlik eden Müttefik gemileri gerçekte körden farksız hale geliyorlardı. Gece taarruzlarının etkinliğini

U-Botlarını su üstünde kullanarak geliştiren Almanya, böylece İngilizlerin denizaltı savaşı için yaptığı hazırlığı boşa çıkarmış ve dengeyi kendi lehlerine çevirmişti.

Bu yeni taktiği göğüslemenin en iyi yolu, konvoyları saptayan, diğer denizaltılara haberi ileten "irtibat" denizaltılarını önceden tespit etmek ve onları uzaklaştırmaktı. Eğer, refakatçi gemiler, U-Botlarının su yüzeyine çıkmasını engelleyebilseler o zaman bu denizaltıların periskopları işlev göremeyeceğinden geceleri faaliyette bulunamayacaklardı. Gece taarruzlarına karşı en önemli önlem ise, denizin aydınlatılmasıydı. Bunları ise konvoya eşlik eden, denizaltı devriyelerinin gemilerine takılan büyük projektörlerle çözümlemeye çalıştılar. Daha da önemli bir çare ise teleskopları radarla tamamlamaktı. Denizaltıların, izlenmesinde geliştirilen bu yeni araç ve gereçlerin yanı sıra refakatçi gemilerin ve grupların eğitim ve istihbarat yönünden teşkilatlanması denizaltı muharebelerinde önemli bir kavşak oluşturmuştu.

Fakat, bütün bu gelişmeler zaman almıştı ve şans eseri, bu dönemde U-Botları "Kurtkapanı" taktiğini sınırlamıştı. Savaştan önce, Amiral Dönitz'in tahminlerine göre, eğer İngilizler dünya çapında bir konvoy sistemini benimserse, Almanya'nın neticeye ulaşmak için 300 U-Bota ihtiyacı olacaktı,

Atlantik'te cereyan eden denizaltı muharebeleri esnasında torpido isabet eden bir petrol tankeri.

halbuki 1940 yılının ilkbaharında, Almanya'nın elinde Dönitz'in amaçladığı miktarın sadece onda biri kadar faal U-Bot vardı.

Böyle olması, Müttefiklerin başka bir şansıydı, çünkü ticaret gemilerine ve diğer gemilere, uçaklarla saldırılar Mart ayında doruğuna ulaşmıştı. Muharebe gemisi *Scheer*, *Scharnhorst* ve *Gneisenau* adlı kruvazörler on yedi gemiyi, uzun menzilli bombardıman uçakları da kırk bir gemiyi batırdılar, U-Botlarının batırdıkları gemi sayısı da bu sayıya eşitti. Çeşitli yollarla batırılan gemilerin sayıları 139'u bulurken, yarım milyon tona yakın mazeme de tahrip edilmişti.

Tam Mayıs ayının ortasından sonra, Alman muharebe gemisi *Bismarck* yeni kruvazör *Prinz Eugen*'in eşliğinde, Atlantik'e Müttefiklerin korkularını artırıcı bir unsur olarak açıldı. Bu arada İngiliz istihbaratı çok iyi çalıştı ve 21 Mayıs'ın ilk saatlerinde bu gemilerin İsveç Kattegat'ta bulundukları Londra'da haber alındı. Daha sonra aynı gün bu gemiler Bergen yakınlarında bulunan Sahil Komutanlığı'na bağlı uçaklar tarafından tespit edildi. *Hood* kruvazörü ve ana muharebe gemisi *Prince of Wales*, Koramiral Holland komutası altında İngiltere'nin kuzey kıyısında bulunan Scapa Flow Üssü'ndan derhal yola çıkarak, İzlanda'nın kuzeyinde Alman gemilerinin geçmesi beklenen rota üzerinde beklemeye başladı ve ertesi akşam, hava keşiflerinin sonucunda,Alman gemilerinin artık Bergen bölgesinde olmadığı öğrenildiğinde, Amiral Tovey komutasında bulunan asıl donanma da Scapa üssünden aynı yönde denize açılmıştı. 23 Mayıs akşamı, iki Alman gemisi, *Norfolk* ve *Suffolk* kruvazörleri tarafından Danimarka Boğazı'nda tespit edilmişti. O sırada Amiral Holland'ın gemileri boğazın güney kısmına çok yakındı.

Kâğıt üzerinde, bu kuvvetin çok büyük bir avantajı vardı. 42.000 tonluk *Hood* görünürde iki donanmanın da en büyük gemisiydi ve 38 cm'lik topları vardı. Aynı zamanda 35.000 ton ağırlığında ve üzerinde 35 cm'lik toplar olan yeni ana muharebe gemisi *Prince of Wales*, kendisine refakat etmekteydi. Fakat 1920 yılında, Washington Antlaşması'ndan sonra inşa edilen *Hood*, hiçbir zaman tam anlamıyla yenileştirilmemişti. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, İngiliz Donanma Komutanlığı'nın Mart ayında, geminin zırhlarının kalınlaştırılması yönünde aldığı kararı uygulamaya koydurtma olanağını elinden almıştı. Ayrıca, *Prince of Wales* o kadar yeniydi ki, kendisini ve silahlarını deneme olanağı henüz bulunamamıştı. Her ne kadar anlaşma maddelerindeki sınırlamalara göre ana muharebe gemilerinin ağırlıkları 35.000 ton, ağır kruvazörlerin ağırlıkları en fazla 10.000 ton olabilecekse de, Almanlar daha iyi zırh koruması sağlayabilmek için bu gemileri sırasıyla 42.000 ve 15.000 ton şeklinde inşa ediyorlardı. Bundan başka Almanların *Bismarck* gemisindeki 38 cm'lik ve *Prinz Eugen*'deki 20 cm'lik silahların de-

zavantajları, *Prince of Wales* gemisinin toplarının zaafiyeti ve Almanların üstün sonar (deniz derinliğini ve deniz dibindeki cisimlerin mesafelerini ölçmeye yarayan aygıt) sistemleri sayesinde dengeleniyordu. Ama yine de İngiliz gemileri sahneye çıkmıştı artık.

Alman gemileri saat 05.35'te, alacakaranlıkta tespit edilmişti, bu güneşin doğmasından tam bir saat önceydi ve saat 05.52'de dört gemi birden ateşe başladı, menzil yaklaşık 25 kilometreydi. İngiliz cephesinde, öndeki gemi *Hood* idi ve her iki Alman gemisi de ateşlerini ona yoğunlaştırmışlardı. *Hood*'un amiral gemisi olmasının yanı sıra zırhları açısından da zaafiyeti en fazla olan gemiydi. İngiliz gemileri, atış için paralel durmakta zorluk çekerlerken, Alman gemileri bu olanağı sonuna kadar kullanabiliyorlardı. İkinci ya da üçüncü salvoda, *Hood* isabet aldı ve infilak etti ve birkaç dakika içerisinde de battı. 1400 mürettebatından sadece üç kişi kurtuldu. Bütün bu olup bitenler 8 dakika içinde gerçekleşmiş ve saat 06.00'da da *Hood* batmıştı.Bu olay çeyrek yüzyıl evvel Jutland'daki İngiliz kruvazörlerin hüzünlü kaderiyle büyük bir benzerlik göstermişti.

Bismarck ve *Prinz Eugen* gemilerinin ortak hedefi, şimdi *Prince of Wales* idi. *Prince of Wales* saat tam 06.13'te aldığı isabetler sonucunda ciddi hasar gördü ve akıllı bir kararla muharebe alanını terk ederek sis perdesi altında geri döndü. Şu andaki menzil 14 kilometre idi. İki kruvazöre komuta eden Tümamiral Wake-Walker, –Holland'ın ölümünden sonra bütün birliklere o komuta ediyordu– bu kararı teyid etti ve Amiral Tovey'in komuta ettiği asıl donanmanın muharebe bölgesine gelene kadar sadece düşmanla temasın devam etmesini istedi. Tovey'in donanması şimdi 500 kilometre uzaktaydı ve görüş sahası sabaha nazaran daha kötü olduğu için Alman gemilerini yakalama ihtimali oldukça zayıftı. Ancak Tovey, öğleden sonra "Bismarck"ın rotasını değiştirip hızını yaklaşık 24 knota düşürdüğünü öğrendiğinde biraz ferahlamıştı.

Zira, sabahki çok kısa süren çatışma sırasında, "Prince of Wales" "Bismarck"a iki isabet kaydetmiş ve bu isabetlerden bir tanesi de yakıt deposuna rastlamış ve delmişti. Bu sızıntı nedeniyle Alman Amiral Lütjens, Atlantik'te yapacağı saldırıyı bir kenara bırakarak ve kendisini İngilizlerin takip etme ihtimalini göz önüne alarak Almanya'ya değil de batı Fransa'da bir limana dönmüştü.

O ikindi Tovey, 2'nci Kruvazör Filosu'nu ve uçak gemisi "Victorious"u Amiral Curteis'in emrine vererek ayrı bir görev kuvveti oluşturdu. Bu görev kuvveti, avcı uçaklarıyla birlikte Akdeniz'de, *Bismarck*'ın 150 kilometre çevresinde olacak ve *Victorious* uçak gemisinde bulunan 9 torpido bombardıman uçağının *Bismarck*'ı bombalamasına imkan sağlayacak menzil mesafesine kadar yanaşacaktı. Bu uçaklar gece saat 10.00'da çok kötü bir havada

havalandılar. *Bismarck*'ı bulmakta pek zorlandılar ve nihayet geceyarısından hemen sonra gemiyi tespit edip taarruzlarını gerçekleştirdiler. Ve bu saldırı sırasında sadece bir isabet kaydedebildiler, ancak bu da çok kalın zırhlarla korunan gemiye ciddi bir hasar vermedi. Bundan başka kendisini takip edenleri şaşırtmayı da başaran *Bismarck*, İngilizlerin elinden kaçtı. 25 Mayıs'ta da bütün gün devam eden *Bismarck*'ı bulma girişimleri bir sonuç vermedi.

Bismarck'ın yeri ancak 26 Mayıs saat 10.30'da, Sahil Komutanlığı'na bağlı Catalina devriye uçağı tarafından tespit ve rapor edildi. Yeri Brest Limanı'ndan 1000 kilometre uzaktaydı. Tovey'in, o anda çok kötü bir şekilde denizde yayılmış olması, *Bismarck*'ı bir sığınak bulmadan yakalamalarını güçleştiriyordu, zaten yakıtları da azalıyordu. Fakat, Cebelitarık'tan bu tarafa gelen Amiral Somerville'nin gemileri, *Bismarck*'ı takip edecek mesafedeydi. Bundan başka, Amiral Somerville'nın bu kuvveti içerisinde büyük uçak gemisi *Ark Royal*'da vardı. İlk taarruz boşa gitti, fakat gece saat 9'daki taarruzu daha başarılıydı. Atılan on üç torpidodan ikisi hedefini bulmuştu. Her ne kadar torpidolardan birisi zırh kuşağına isabet etmiş ve pek zarar vermediyse de diğeri pervaneye isabet etmişti. Bu şekilde, geminin idaresi olanaksız hale geldiğinden bu darbe öldürücüydü.

Albayı Vian'ın muhripleri geceleyin "Bismarck"ın etrafında çember oluşturup, torpido bombardımanına tabi tutarken, ana muharebe gemisi olan *King George V* muharebe bölgesine gelmiş ve zırh delici mermileriyle yaklaşık 1,5 saat *Bismarck*'ı dövmüştür. Saat 10.15'te *Bismarck*, artık alevler içindeydi. Tovey'in emriyle, İngiliz ana muharebe gemisi *King George V*, U-Botlar ve Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri) gelmeden bölgeyi terk etti. *Bismarck*'ı batırma işini *Dorsetshire* kruvazörü üç torpido ile gerçekleştirmişti. Saat 10.36'da *Bismarck* suların altındaydı.

Batmadan önce *Bismarck*'ın isabet aldığı torpido sayısı en azından sekiz, muhtemelen on ikiydi. Mermilerin sayısı ise kat be kat fazlaydı. Burada, bu kadar çok isabetle ancak batırılabilen *Bismarck*'ı tasarlayıp, inşa edenlerin başarısı dikkat çekici boyutlardadır.

Prinz Eugen, *Bismarck*'ı 24 Mayıs'ta Atlantik'in ortasında tekrar yakıt alması için bırakmıştı. Böyle yaptıktan sonra *Prinz Eugen*'in makina dairesinde bir arıza çıkmıştı, bunun için gemi komutanı Albay bu seferi bırakarak Brest'e doğru yöneldi. Her ne kadar bu limana gidişi tespit edildiyse de, 1 Haziran'da Brest'e güvenlik içinde ulaştı.

Bununla beraber, 1941 yılının Mayıs ayının sonlarında cereyan eden bu dramatik olaylar, U-Bot muharebesinin zirveye çıkışını ve Almanların, Atlantik Savaşı'nda, su üstü gemileriyle yaptıkları muharebede nihai yenilgileri için de sonun başlangıcını teşkil ediyordu.

U-Bot muharebeleri, daha çok uzun süre devam etti ve her ne kadar inişli, çıkışlı bir seyir izlediyse de büyük bir tehdit unsuru olma özelliğini her zaman sürdürdü.

Mayıs ayında U-Botlarının batırdığı gemi sayısı birden arttı ve bu rakamlar Haziran'da, yüksek rakamlara ulaştı. Bu ay süresince tam tamına 310.000 ton tutarında altmış bir adet gemi batırılmıştı. Bu miktar çok büyük bir konvoyda yer alabilecek gemi miktarı kadardı. Dikkati çeken bir nokta ise, denizcilerin bu tehlikelerden hiç yılmayıp ve asla bir mürettebat sıkıntısı yaşamamış olmalarıydı.

Bununla beraber, o ilkbaharda, karşı koyucu birçok unsur da gündeme ve uygulama alanına giriyordu. 11 Mart'ta, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu çıkınca, aynı ay Amerikan muhrip ve uçan botlarından Amerikan "Atlantik Donanması Destek Grubu" teşkil edildi. Nisan ayında, Amerikan Donanması tarafından devriye gezilen Amerikan "Güvenlik Bölgesi" 60 derece doğudan, 26 derece batıya kadar uzatıldı.

Keza, yine Mart ayında, Grönland'ın doğu kıyısındaki Amerikan hava üsleri ve Bermuda'da diğer tesisler devreye girdi. Aynı zamanda, Mayıs ayında Amerikan Donanması, Arjantin'de, Newfoundland'ın güneydoğusunda bir üs kiraladı. Temmuz ayının başlarında, Amerikan Deniz Piyadeleri, İzlanda'da, Reykjavik'te bulunan İngiliz garnizonunu himaye altına aldı ve bundan sonra garnizona, malzeme getirip götüren gemiler emniyette oldular. Atlantik'teki Amerikan "tarafsızlığı" gözle görülür bir şekilde "taraflılığa" doğru kayıyordu. İngiliz gemilerinin, Amerikalılar tarafından yenileştirilmeleri Nisan ayında onaylanmış ve bu arada yeni çıkan Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu uyarınca da savaş ve ticaret gemilerinin inşası da başlamıştı.

Bu arada, Kanada, İngilizlerin Atlantik'teki sıkıntılarını hafifletmede, giderek daha etken bir rol oynamaya başlıyordu. Haziran ayında bir "Kanada Refakat Görev Kuvveti" kurulmuş ve Newfoundland, St John'da üslenmişti. Kanada Donanması, İzlanda'nın güneyindeki bölgenin denizaltı tehditlerine karşı savunma sorumluluğunu üstlenmişti. Böylece, İngiliz Donanması'nın konvoylara sürekli olarak refakat etme planı gerçekleşebiliyordu.

1941 yılının yaz ayında, Kanada ve İngiliz refakat gemileri, eşlik ettikleri konvoyları birbirlerine Orta Okyanus Buluşma Noktası olan 35 derece batı boylamında teslim ediyorlardı. İzlanda ve Batı Yaklaşma Bölgesi refakat gemileri de aynı işlemi, Doğu Okyanus Buluşma Noktası olan 18 derece batı boylamında gerçekleştirdiler.

Temmuz ayından sonra da Cebelitarık konvoylarına, Cebelitarık'a ka-

dar sürekli eşlik eden gemiler, bu görevlerini Batı Afrika kıyısı boyunca devam ettirirken, aynı zamanda Sierra Leone konvoyları içinde aynı görevi sürdürüyorlardı.

Konvoylara, şimdi ortalama olarak beş gemi refakat ediyordu. Kırk beş gemilik bir konvoyun elli kilometrelik bir koruma çemberi vardı. Yine de her refakatçi geminin sahip olduğu Asdic tespit aygıtlarının etki alanları iki kilometre olduğundan, U-Botlar tespit edilmeden kolaylıkla bu koruma çemberini delebilirlerdi.

Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu uyarınca hava örtüsü de U-Botların Batı Yaklaşma bölgesine girmesini önlemek için British Isle'dan 1000, Kanada'dan 900 ve İzlanda'dan güneye 700 kilometrelik bir alanı kapsamıştı. Fakat, Atlantik'in ortasındaki 500 kilometrelik boşluk halen mevcuttu. Bu boşlukların kapatılabilmesi çok uzun menzilli Amerikan Liberator uçaklarının devreye girmesiyle mümkün olabilecekti.Ancak bu uçakların devreye girmesi 1943 yılının Mart ayının sonlarına doğru gerçekleşebilmişti. 1941 yılının Nisan ayında bu görev için tahsisi edilmiş olan uçak sayısı ise sadece kırk bir idi.

Bu arada, U-Botlarının miktarı giderek artıyordu. 1941 Temmuz ayında faal U-Bot sayısı altmış beş iken, Ekim ayında seksene ulaşmıştı. 1 Eylül'de, U-Botların toplam sayısı 198 idi. Bu arada kırk yedi U-Botu da kaybolmuştu. Özetle, yeni hizmete giren U-Botlarının sayısı, batanlardan daha fazlaydı. Bundan başka, yeni yapılan U-Botlar, eskilerine oranla daha sağlamdı ve torpidolara ve denizin altındaki basınçlara, İngiliz denizaltılarından daha dayanıklıydı.

Eylül ayında, çok ağır kayıplara uğrayan dört konvoyun da hava desteği çok yetersizdi.

Bununla beraber, Ağustos ayında Roosevelt ve Churchill arasında yapılan işbirliği toplantısından sonra iki donanma arasındaki yardımlaşma beklenenden çok daha fazla arttırıldı. Bu anlaşmaya verilen ad "4 Numaralı Batı Yarıküresi Savunma Planı"ydı. Bu plan çerçevesi içerisinde Amerikan Donanması, Amerikalı olmayan konvoylara da eşlik edebilecekti. Ve Amerikan Donanması, doğuya giden konvoylara Orta Okyanus Buluşma Noktası'na kadar refakat etmeye başlamıştı. Bu buluşma noktası ise zaten doğuya doğru 22 derece Batı boylamına kaydırılmıştı.

Bu antlaşma gereği sağlanan yeni düzenleme İngilizleri, Orta Okyanus Buluşma Noktası ile British Isles arasındaki konvoylara yeterli refakatçi gemi sağlama konusunda rahatlamıştı. Yıl sonunda bu grupların sayısı sekize ulaşmıştı. Her grupta üç muhrip ve altı korvet vardı. Onun dışında ihtiyatta bekletilen ve her biri beş muhripten oluşan on bir grup vardı. Bu grupların kâğıt üzerindeki görevleri; zorda olan konvoylara yardım etmek ya da U-

Botların hareketlerini izlemek, çareler aramaktı, ama uygulamada gündelik işlerden kendilerini kurtaramıyorlardı.

Ekim ayında, U-Botlarının batırdığı gemi sayısı otuz ikiye, tonajı da 156.000 tona düşmüştü. Dikkati çeken bir nokta, Sahil Komutanlığı'na bağlı 600 kilometrelik bölgede hiçbir geminin batırılmamış olmasıydı. Her ne kadar U-Botlarının batırdığı gemilerin sayısının düşmesi kısmen de U-Botlarının Akdeniz'e Rommel'in Kuzey Afrika'daki harekâtlarını desteklemek için gönderildiğinden kaynaklanmış da olsa, bu düşüş kısmen de U-Botlarının uzun menzilli keşif ve bombardıman uçaklarının etki alanlarına girmekteki isteksizliklerinden ileri geliyordu.

Kasım ayında, U-Botlarının batırdığı gemi sayısı düşmeye devam etti. Batırılan gemi sayısı Ekim ayı miktarlarının neredeyse üçte biri kadardı. Ve Aralık ayında da Kuzey Atlantik'te vukua gelen kayıplar halen çok azdı. Fakat Uzak Doğu'daki kayıplar, Japonya'nın savaşa girmesiyle birlikte çok artmış ve toplam kayıp 600.000 ton ve 282 gemiye ulaşmıştı.

Batı'da, 1941 yılının ikinci yarısında özellikle Cebelitarık'taki konvoylar için, Alman uzun menzilli bombardıman uçakları U-Botlarından daha tehditkâr bir duruma gelmişlerdi. Bu durum konvoyların, avcı uçaklarının yakın desteğine ihtiyaçları olduğu gerçeğinin anlaşılmasına yol açmıştır. Ve böylece Haziran ayında İngilizlerin konvoy refakatinde kullandıkları ilk uçak gemisi "Audacity"nin kendisi Aralık ayında dokuz günlük muharebe sırasında batmışsa da Cebelitarık konvoylarının savunulmaları konusunda çok önemli bir rol oynamıştı.

Yılın sonunda, halen faal bulunan U-Bot sayısı seksen altı idi ve 150 adedi daha ya eğitimde ya da deneme çalışmalarındaydı. Fakat şu anda elli adedi Akdeniz'e doğru yola çıkmıştı. Kuzey Atlantik'te kalanların sayısı sadece otuz altı idi. Nisan'dan Aralık'a kadar geçen süre içerisinde, Alman ve İtalyanların batırdıkları gemi sayısı 328, tonajı ise 1.576.000 idi, fakat bunların sadece üçte biri konvoy gemileriydi. Bundan başka batırılan otuz U-Botundan yirmisi konvoy refakatçi gemileri tarafından batırılmıştı. Çok güçlü refakatçi gemilerin olması ve farklı rotalara sahip olmak U-Botlar üzerinde geçici bir kontrol olanağı sağlamıştı.

Burada, 1942 yılının başlarındaki konvoyların refakat gemileri hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır. Batı Yaklaşma İstikameti Komutanlığı, Amiral Noble'un komutası altında Liverpool, Greenock ve Londonderry'de faaliyet gösteren üç ana üste görev yapıyordu. Konvoyları, refakatçi gemileriyle koruyan bu üç ana üssün kontrolü altında toplam yetmiş muhrip ve doksan beş küçük gemiden oluşan yirmi beş konvoy refakat grubu vardı.

Bu üslerdeki konvoy refakatçi gemileri dört sınıfa ayrılıyordu: 1) Orta

Doğu ve Kutup konvoylarını ve Amerikan askerlerini taşıyan yolcu gemilerini koruyan kısa menzilli muhripler; 2) Batı Okyanus Buluşma Noktası'ndan İngiltere'ye ve Cebelitarık'a giden konvoylar için uzun menzilli muhrip ve korvetler; 3) Sierra Leone konvoylarının yolculuklarının asıl bölümleri için uzun menzilli muhripler; 4) Alman bombardıman uçakları menzili içerisinde bulunan konvoyları destekleyen uçaksavar grupları.

Ayrıca Cebelitarık'ta bölgesel refakat görevinde kullanılmak üzere iki konvoy refakat grubu bulunuyordu. Büyük bölümü Kanada Donanması'nca sağlanan Newfoundland Refakat Görev Kuvveti'nin on dört muhribi ve yaklaşık kırk korvet gemisi ve de diğer türlerde yirmiyi aşkın bölgesel refakat gemileri vardı.

Fakat, Atlantik Savaşı'nın olumluya doğru giden seyri, 1942 yılının başlarında ciddi şekilde tehlikeye girdi. Yetersizliklerden birisi uçak sayısıydı. Önceki yaz, Sahil Komutanlığı'nı devir ve teslim alan Philip Joubert de la Ferté, uçak ihtiyacını, özellikle uzun menzilli bombardıman uçağı olmak üzere her türden toplam 800 adet olarak belirlemişti. Fakat yeni yılda Sahil Komutanlığı'na bağlı bombardıman uçakları Bombardıman Uçak Komutanlığı'na verilmiş ve bütün yeni uçaklar bu komutanlığa tahsis edilmişti. Bu tahsisteki amaç, Almanya'ya karşı girişilecek taarruz idi. Önceliklerin yarattığı çatışma şiddetlenmişti. Bundan başka,diğer bir çatışma alanı da donanmaya bağlı uçak filolarının, yeni sipariş edilen otuz bir adet refakatçi uçak gemisinin korunması için gerekli avcı uçağını sağlamakta karşılaştığı zorluklardı.

Bir başka zorluk da, Amerika'da İngiltere için inşa edilen yeni fırkateynlerin, hizmete umulduğu kadar erken girmemesiydi. Çünkü, Manş Denizi'nde yapılacak bir harekât için yapılmakta olan çıkarma gemilerine öncelik tanınmıştı. Amerikalılar bu gemileri 1942 yılında, hiç değilse 1943 yılında hizmete sokmak istiyorlardı. Çıkarma gemilerine tanınan bu öncelik, büyük ölçüde İngilizlerin, Atlantik'teki durumunun zayıf kalmasına ve gemi kayıplarının çok ağır boyutlara varmasına yol açmıştır.

Üçüncü elverişsiz durum ise Amerika'nın 1942 yılındaki kendi denizyolları sorunlarından kaynaklanıyordu. Bu sorunlar, sadece Pearl Harbor baskınından dolayı, Pasifik'te değil, aynı zamanda, Atlantik'te vukua gelen U-Bot saldırıları ve Amerika'nın kendi gemi zayiatıydı.

Amiral Dönitz ve kurmayları, Mayıs 1942'de yaptıkları bir durum değerlendirmesinde, İngiltere'yi yenebilmeleri için ayda yaklaşık 700.000 tonaj tutarında gemi batırmaları gerektiğini ileri sürmüşlerdi. Ancak, 1941 yılında bu ortalamaya erişemediklerini biliyorlardı. Batırdıkları gemilerin aylık ortalama tonajı yaklaşık 180.000 ton idi. Fakat, Amerikalıların savaşa girmesiyle, Batı Atlantik'te daha geniş bir harekât alanı ortaya çıkacağından, refa-

katten yoksun daha fazla hedef bulabileceklerini düşündüler.

U-Botların sadece çok küçük bir bölümü muharebe için Amerikan kıyılarının açıklarına gönderildi, fakat elde ettikleri başarı, sayılarına oranla çok yüksekti. Zira Amerikalı amiraller, İngiliz amirallerinin Birinci Dünya Savaşı'nda yaptığı gibi konvoy teşkil etmede yavaş ve isteksiz davranıyorlardı. Ayrıca, Amerikalılar, önlem almakta da oldukça geç davranıyorlardı. Gemilerinin telsizleri, telsiz susmalarına riayet etmediği için U-Botları bütün faaliyetleri kolaylıkla haber alabiliyordu. Miami gibi kıyı bölgeleri geceleri kilometrece boyu uzayan neon ışıklarıyla aydınlatılıyordu. U-Botları gündüz boyu deniz altında kalırken, geceleri su üstüne çıkarak torpido ve toplarla saldırıya geçiyordu.

Her ne kadar, Amerikan kıyılarının açıklarında muharebeye katılan U-Botlarının sayısı bir düzineyi aşmadıysa da, Nisan ayından bu yana yüzde 57'si tankerlerden oluşan yarım milyon ton gemi batırmışlardı.

İngiltere'nin durumuna gösterilen tepki ise oldukça ciddiydi. Amerikan Donanması şimdi, refakatçi gemi ve uçaklarını kendi kıyılarına doğru çekiyordu. Atlantik'i kazasız belasız geçen İngiliz ticaret gemileri, Amerikan karasularında çok kolay bir av haline geliyordu.

Amiral Dönitz, bu sonuçlardan o denli memnun oldu ki, mümkün olduğunca fazla U-Botunu Amerikan kıyılarına göndermek istedi. Hitler'in bu çok kritik andaki müdahalesi, Müttefiklerin imdadına yetişti. 22 Ocak'taki konferansında Hitler, Norveç'i hedef gösterdi ve mevcut bütün su üstü gemileri ve U-Botlarla, buradaki Müttefik işgalini engellemeye çalışmalarını istedi. Üç gün sonra, Dönitz, beklenmeyen bir emir aldı ve sekiz adet U-Botunu, bu ülkenin deniz yaklaşma istikametini tutmakla görevlendirdi. Ocak ayında, ana muharebe gemisi *Tirpitz* de Norveç'e gönderildi, onu *Scheer, Prinz Eugen, Hipper* ve *Lützow* takip etti.

Müttefiklerin şanslı olduğu diğer bir konu da 1941-42 yılında çok şiddetli geçen kış ayı, U-Botların eğitimini engellediğinden, bu denizaltılardan sadece altmış dokuzunun 1942 yılının ilk yarısında, muharebeye hazır hale gelebilmesiydi. Bu denizaltılardan yirmi altı adedi kuzey Norveç'e, ikisi Akdeniz'e ve on iki tanesi de kayıpların yerine takviye edildi ve Atlantik Savaşı için tahsis edilen U-Bot sayısı sadece yirmi dokuzdu.

Yine de Mihver Devletleri denizaltılarının batırdığı gemi ve tonaj sayısı her ay giderek artıyordu. Bu rakam Şubat ayında yaklaşık 500.000 ton, Mart ayında 600.000 ton ve Haziran ayında çok ürkütücü bir rakama ulaşmıştı: 700.000 ton. Haziran ayının sonunda yılın ilk yarısı itibarıyla, çeşitli nedenlerle batırılan 4.147.406 tonajlık toplam miktarın 3 milyon tonu Atlantik ve Kutup bölgelerinde gerçekleşmişti. Ancak, Temmuz ayından itibaren, denizaltıların batırdığı aylık ortalama gemi tonajı 500.000 tonun altına düşmeye

başlamıştı. Bu azalma hem denizaltılara karşı alınan önlemlerin geliştirilmesi hem de Amerikalıların konvoylara refakat etmesi sayesinde meydana gelmişti.

1942 yılının yaz aylarındaki bu olumlu gelişme aldatıcıydı. Ağustos ayında yeni yapılan U-Botlarınm muharebeye katılmasıyla birlikte, U-Botlarının toplam gücü 300'e ulaşmıştı ve bu miktarın yarısı faal durumdaydı. Bu U-Botları, Grönland, Kanada kıyıları, Azor Adaları, kuzeybatı Afrika, Karayib Adaları ve Brezilya kıyıları civarında gruplar halinde bulunuyorlardı. U-Botlarınm Ağustos ayında, batırdığı gemi tonajı tekrar 500.000 tonun üzerine çıkmıştı. Müteakip birkaç ay içerisinde, U-Botları birçok geminin serbestçe dolaştığı Trinidad yakınlarında bir yığınak yapmışlardı. Bu arada yaşanan önemli bir politik ve stratejik gelişme ise, batırılan beş gemisi nedeniyle, Brezilya'nın Almanya'ya savaş ilan etmesiydi. Brezilya üslerinin kullanılması Müttefiklere Güney Atlantik'i daha etkili bir şekilde kontrol etme olanağını verdi ve bu imkanlardan yararlanarak buradaki U-Botları püskürtebildiler.

Bununla beraber, bu avantajın pek yararı olmadı. Çünkü, Atlantik'te seyreden Alman silahlı ticaret gemilerinin yerlerini yeni ve daha büyük U-Botlar almıştı. Bu U-Botlarınm ağırlığı 1600 ton, seyir yarıçapları[1] ise 50.000 kilometre idi.

U-Botlar, şimdi bu yeni halleriyle 200 metreye, daha acil durumlarda daha da derinlere kadar dalabiliyordu. Gerçi bu avantajlı durum, daha sonra geliştirilen ve daha derinlerde infilak edebilen patlayıcıların devreye girmesiyle dengelenmişti. Bu U-Botlarının diğer üstünlüğü de, yakıtlarını tankerlerlerden okyanusun ortasında ikmal edebilmeleriydi. Ayrıca, telsiz istihbaratlarının çok güçlü olması üstünlüklerini iyice artırıyordu. Bundan başka, şimdi Almanlar, İngiliz konvoyların şifrelerini 1940 Ağustosu'nda olduğu gibi çözebilmeyi başarmışlardı.

Diğer taraftan da, İngiliz bilim adamlarının büyük başarısı olan ve U-Botların izleyemediği 10 santimetrelik radarların devreye girmesi sonuçları açısından çok etkileyici olmuştu. Bu radarların uçaklarda da tam anlamıyla kullanılmaya başlandığı 1943 yılının başlarında Müttefiklerin gece ya da olumsuz görüş koşullarındaki çalışma durumunu düzeltmiş ve U-Botlarının 1,5 metrede çalışan radar arama cihazlarını etkisiz hale getirmişlerdi.

Dönitz'in bu döneme ait günlüklerinde, İngilizlerin bu yeni yer tespit cihazından ve Doğu Atlantik'te sayıları artan İngiliz uçaklarından ne denli kaygılandığını gösteren ifadeler yer almaktadır.

Bütün muharebeler boyunca Dönitz, her zaman savunmanın en yumuşak ve zayıf yerini ve anını araştıran ve yakalayan bir strateji uzmanı olarak

öne çıkmış ve bunu kanıtlamıştır. İnisiyatifi ta başından ele almış ve Müttefiklerin denizaltılara karşı aldığı önlemler onun daima bir adım gerisinde kalmıştır.

1942 yılının ikinci yarısındaki planı, Grönland'ın güneyinde Müttefiklerin yeterli hava desteğine sahip bulunmadığı bölgeye yoğunlaşmaktı. Buradaki amacı, Müttefik konvoylarını, yerlerine varmadan evvel saptamak, yana dönüş esnalarında taarruz etmek ve hava kontrolü sağlandığında geri çekilmekti.

Bundan başka sonbaharda Dönitz, fırsat çıktığında, hâlâ "Kurtkapanı" taktiğini icra edebilecek sayıda U-Botuna sahipti. Böylece, U-Botların baskısı Temmuz ayından başlayarak artmış ve Kasım ayında batırdıkları gemi sayısı 119'a, tonajı 729.000 tona çıkmıştı. Bununla beraber, bu batırılan gemilerin çok büyük bir bölümü, konvoy dışında, müstakil seyrederken batırılmışlardı. Ve batırılan bu gemilerin seyir yerleri Güney Afrika ve Güney Amerika açıklarıydı.

Refakat gemilerine duyulan ihtiyaç sonbaharda Kuzeybatı Afrika'ya, Amerikan-İngiliz işbirliğiyle yapılacak çıkarma olan "Meşale (Torch) Harekâtı"yla artmıştı. Cebelitarık, Sierra Leone ve Kutup konvoyları geçici olarak askıya alınmıştı. Ayrıca, bu arada Amerikan askerlerini İzlanda'dan İngiltere'ye taşıyan gemilerin de refakatçi gemi ihtiyaçları artmıştı. Bu hızlı konvoyların üç gemisini desteklemek için en azından dört muhribi vardı.

80.000'er tonluk iki dev yolcu gemisi olan *Queen Mary* ve *Queen Elizabeth* asker taşıma amacıyla görevlendirilmişti. Her birinin asker taşıma kapasitesi 15.000 idi. Ve bir tümenin büyük bölümünü taşıyabiliyordu. Ancak bunların hızı 28 knottan fazla olduğu için istisna olarak refakatçi gemi verilmemişti. Muhriplerin bu gemilere eşlik etmesi olanaksızdı. Muhriplerin hızları, gemilerin ancak kalkış ve duruşlarında yeterli olabiliyordu. Onun için gemilerin hızları, aynı zamanda emniyetleriydi. Bu tehlikeli politika o kadar başarılı oldu ki, hiçbir denizaltı Ağustos'tan sonra seyahat eden yolcu gemilerini takip etmeyi başaramadı.

Genelde, gemilere verilen refakatçi desteği ve hava desteği, giderek üretimi artan U-Botların tehditlerine ayak uyduramaz olmuştu. Her ay ortalama yaklaşık on yedi adet U-Bot muharebeye katılmaktaydı ve 1942 yılının sonunda toplam 393 adet U-Bottan 212 adedi faal durumdaydı. Halbuki, yılın başında toplam 249 U-Botundan ancak 91'i faaldi. Mihver Devletleri büyük başarıyla U-Botu miktarlarını arttırıyorlardı.

Yıl boyunca, Mihver Devletleri'ne bağlı denizaltılar bütün sularda toplam tonajı 6.266.000, miktarı 1.160'ı bulan Müttefik gemilerini batırdılar. Aynı esnada ise düşmanın diğer silahlarıyla birlikte batırdıkları gemi toplamı 1.664'e, tonajı ise 7.790.000'a ulaşıyordu.

Her ne kadar, 7 milyon ton ağırlığındaki yeni Müttefik gemileri hizmete girdiyse de, bu bile savaşın patlak vermesinden bu yana her yıl açıklanan gemi tonajındaki açığı bir milyon tondan aşağı çekememişti. Yıl boyunca, İngilizlerin yaptığı ithalat miktarı, 34 milyon tonun altına düşmüştü. Bu miktar, 1939 yılı rakamlarının üçte biri bile değildi. Özellikle, İngiltere'deki, gemi kömürü stoku çok tehlikeli sınır olan 300.000 tona kadar düşmüştü. Aylık tüketim, o zaman 130.000 tondu. Her ne kadar donanmanın ihtiyat stoklarından istifade ediliyorsa da, o ancak çok acil durumlarda kullanılması gereken bir stoktu.

Böylece, Kazablanka'da Müttefiklerin konferansı Ocak 1943'te, Fas kıyılarında toplandığında, amaç Müttefiklerin bundan sonraki stratejisini belirlemekti.Müttefikler ticaret gemileri açısından çok olumsuz bir dengeyle karşı karşıyaydı. U-Bot tehlikesinin üstesinden gelip ve Atlantik Savaşı'nı kazanana dek, Avrupa'nın işgali olanaksızdı. Bu savaş, 1940 yılındaki Britanya Savaşı kadar önemli hale gelmişti. Sorun, şimdi hangi tarafın hem maddi hem de manevi açıdan daha fazla dayanabileceği konusuydu.

Mücadelenin gidişatı, komuta kademesinin değişmesi ile yön değiştirdi. Kasım ayında, Amiral Noble, Washington'daki İngiliz Donanması Özel Görev Kuvveti'nin başına getirildi. Amiral Noble yirmi aylık Batı Yaklaşma İstikameti Komutanlığı sırasında, denizaltılara karşı geliştirilen önlemlerin ve stratejinin uygulanmasında çok etken rol oynamıştı. Ayrıca hem refakat gemilerinin hem de uçak mürettebatının sorunlarını anlamakta gösterdiği çaba ve personelle kurduğu yakın ve sıcak ilişki onu başarılı kılmıştı. Şans eseri, halefinin seçimi de isabetli olmuştu. Halefi, Birinci Dünya Savaşı sırasında mükemmel bir denizaltı komutanı ve aynı zamanda 1940 yılından bu yana da İngiltere'de bulunan denizaltıların komutanlığını yapan Amiral Horton'du. Amiral Horton, denizaltılara karşı alınacak önlemlere hem yeni bir canlılık hem de yeni bir düşünce getirmişti. Bu nitelikler onu, Dönitz'in rakibi yapmıştı.

Horton'un planı, U-Botlarına karşı sıklet merkezi oluşturarak daha güçlü taarruzlarda bulunabilmekti. Korvetler ve diğer küçük gemiler, U-Botlarıyla hız açısından başedemiyorlardı zira, eğer uzun müddet U-Botlarını takip ettiklerinde, bu kez de, korudukları konvoylara yetişemiyorlardı. Birbirinden müstakil görev yapabilen muhrip ve fırkateynlere ihtiyaç vardı. Bu şekilde bu muhrip ve fırkateynler konvoylara eşlik edebilecek, aynı zamanda da U-Botlarla temas sağladıktan sonra da onları kovalayıp batırabileceklerdi. Bu amaca yönelik düzenlenen destek gruplarının hazırlığı Eylül ayında başlamıştı, fakat Horton, bu çalışmaları derhal hızlandırdı ve bu amaçla yakın refakatçı gemi sayısını azalttı. Horton'un amacı, orta Atlantik'te bulunan U-Botlarını, birkaç refakatçi gemi grubu ve uçak gemisinde bulunan

uçaklarla yapılacak koordineli bir çalışma sonucunda gerçekleştirecekleri taarruzlarla baskına uğratmaktı.Horton'un üzerinde durduğu nokta, geçmişte yapılan hata gibi refakatçi gemilerin uzun süre U-Botlarını araştırmak için zaman harcamasının önlenmesiydi. Onların bulunacağı yer, konvoyların çevresiydi ve destek grupları mutlaka konvoyların yakın desteğine verilen refakatçi gemilerle işbirliği içinde çalışmalıydılar. Grönland hava desteği boşluğunda bulunan konvoylar, bir destek grubuyla desteklenecek ve eğer mümkün olursa uçaklarla da desteklenme fırsatları aranacaktı. Horton'un hesaplarına göre konvoyların istikametinden taarruz beklemeye alışkın olan U-Botlar, her yönden gelen gemiler tarafından taarruza uğrayınca Müttefiklerin aleyhine olan denge, lehlerine dönecekti.

Alman cephesinde ise, yeni yıl arifesinde Altenfiord'dan *Hipper, Lützow* ve altı muhripten oluşan bir kuvvetle Kutup konvoyuna yapılan taarruzun başarısızlıkla sonuçlanması Hitler'i çileden çıkarmıştı. Ve bu gelişmenin önemli sonuçları olmuştu. Ve bu kızgınlığın ardından, bir ay sonra Büyük Amiral Raeder istifa etmiş, yerine U-Botlarının komutanlığını da uhdesinde taşıyan Dönitz atanmıştı. Dönitz, hem Donanma'nın hem de U-Botlarının komutanıydı. Dönitz, Hitler'i idare etmede daha becerikliydi ve sonunda *Tirpitz, Lützow* ve *Scharnhorst* gemilerinin, Norveç'te hatırı sayılır bir görev kuvveti olarak kalmasını sağladı.

Atlantik Savaşı, Aralık ve Ocak aylarında duraklama dönemine girmişti. U-Botlarının batırdığı gemi tonajı neredeyse 200.000 tona kadar düşmüştü. Bunun nedeni, büyük ölçüde fırtınalı hava koşullarıydı.

Şubat ayında, U-Botlarının batırdığı gemi sayısı ve tonajı iki katına çıkmıştı. Mart ayında ise 108 gemi ve 627.000 tona ulaştı. Böylece, bir kez daha 1942 yılının Haziran ve Kasım aylarında ulaşılan en yüksek rakamlara yaklaşılmıştı. En kaygı veren yanı ise batan gemilerin üçte ikisinin konvoylarda yer almasıydı. Mart ayının ortasında otuz sekiz U-Botu, İngiltere'ye doğru giden iki konvoya saldırdı ve 141.000 ton tutarında 21 gemiyi batırdı ve bu saldırıda sadece bir kayıp verdiler. Bu taarruz muharebe hava örtüsünün tekrar başladığı 20 Mart'a dek sürdü. Bu saldırı savaşın en büyük konvoy muharebelerinden biri olmuştu.

İngiliz Donanması Savaş Ceridesi incelediğinde, Almanların Mart 1943'te olduğu gibi Yeni Dünya ile Eski Dünya'nın irtibatını bu kadar taciz ettikleri başka bir dönem olmadığını görüldü. Bundan başka Donanma Karargâhı yaptığı durum muhakemesinde, neredeyse konvoyların etkili bir savunma sistemi olarak kabul edilip ve kullanılıp, kullanılmayacağı noktasına gelmişti.

Fakat, Mart ayının o üçüncü diliminde, büyük bir değişiklik meydana geldi. Mart ayının ilk yirmi gününde batırılan 107 gemiye karşılık, son on

bir günde Kuzey Atlantik'te sadece on beş gemi batırılmıştı. Nisan ayında, miktar yarıya düşmüş ve Mayıs ayında daha da azalmıştı. Horton'un koordineli karşı taarruzları gerçekleşmeye başlamış ve çok kısa sürede arzulanan düzeye ulaşılmış ve beklenen sonuçlar elde edilmeye başlanmıştı.

Amerikalılar, en kritik dönem olan Mart ayında, Güney Atlantik'in, özellikle Akdeniz'in sorumluluğunu almak için konvoylar için verdiği refakatçi gemilerini Kuzey Atlantik'ten çekmek istemişti. Aynı zamanda kafalarında Pasifik de vardı. Bununla beraber, bunun uygulamadaki etkisi pek büyük olmadı. Amerikan Hükümeti, ilk uçak gemisi destek grubunu, İngiliz Komutanlığı'nın emrine verdi. Ayrıca, uçak gemisinde çok uzun menzilli, hayati önemdeki Liberator uçakları da vardı. Böylece, 1 Nisan'dan itibaren, İngiltere ve Kanada, Amerika kıtasıyla, İngiltere arasında seyreden bütün konvoyların sorumluluğunu almıştı.

1943 yılının baharında, U-Botları, konvoy muharebelerinde yenilgiyle tanıştılar ve çok ağır kayıplar verdiler. Mayıs ayının ortasında Dönitz, Hitler'e hem zekice hem de durumu çok iyi kavradığını gösteren bir şekilde şöyle bir rapor geçiyordu: "Denizaltı savaşında görülmemiş bir krizle karşı karşıyayız, düşmanın elindeki yer tespit cihazları nedeniyle muharebe etmenin olanağı kalmadı ve çok ağır kayıplar vermekteyiz." Zira Mayıs ayında U-Botlarının kaybı iki katma çıkmıştı. Bu uzun süre katlanabilecek bir oran değildi. Dönitz,bu durumu göz önüne alarak 23 Mayıs'ta, U-Botlarını, yeni silahlarını elde edene dek Kuzey Atlantik'ten geri çekti.

Temmuz ayında Müttefikler, batan ticaret gemilerinden daha fazlasını inşa etmeye başlamışlardı. Bu konunun can alıcı noktasıydı ve artık U-Botlarının taarruzlarının üstesinden gelinmeye başlanmıştı.

Ancak geriye bakıldığında, İngiltere'nin Mart ayında yenilgiden kıl payı kurtulmuş olduğu görülmekteydi. Aynı zamanda aşikâr olan diğer bir konu da, İngiltere'nin tehlikeye düşmesinin en başlıca nedeninin konvoyları korumak için elinde yeterli miktarda uzun menzilli uçak olmamasıydı. Ocak ayından Mayıs ayma kadar geçen süre içerisinde Atlantik'te, hava desteği olduğu süre zarfında konvoylardaki gemilerden sadece iki adeti batırılmıştı.

Özellikle konvoyların desteğine verilen uzun menzilli Liberator uçaklarının sağladığı hava kontrolu, U-Botlarının "Kurtkapanı" harekâtlarını icra etmelerini neredeyse imkansız kılmıştı. Bu U-Botları kendilerine karşı destek grubu refakatçi gemilerini yönlendirebilen bu uzun menzilli uçakları, her an tepelerinde görebiliyorlardı.

Fakat, asıl önemli unsur, U-Botlarının, Müttefiklerin gemilerinde bulunan ve 10 santimetrelik dalga boyundaki Dönitz'in de vurguladığı ve dikkat çektiği gibi düşmanın kendilerini izlemelerini önleyemedikleri radarlardı.

U-Botları karşısında kazanılmaya başlayan üstünlükte *Hedgehog* gibi denizaltılara karşı geliştirilen yeni füzeler ve derin sular için geliştirilen patlayıcıların da katkısı büyük olmuştu. Aynı zamanda 1942 yılında kurulan heyetin, U-Botlarına karşı geliştirilecek en iyi taktik üzerinde yaptığı çalışmaların sonuçları da kendini göstermeye başlamıştı. Bundan başka, konvoy kontrolü için geliştirilen ve 1943 yılının Mayıs ayının sonlarına doğru devreye giren yeni şifre sistemi, Almanları en değerli istihbarat kaynağından mahrum bırakmıştı.

Bununla beraber, muhtemelen, zaferdeki en önemli unsurlar, refakatçi gemilerin ve uçakların eğitiminde ulaşılan standart ve denizcilerle, havacılar arasında sağlanan işbirliğiydi.

U-Botların yenilgiye uğratılmasındaki en büyük kişisel pay, kuşkusuz daha önce de belirtildiği ve vurgulandığı gibi Horton'undu. Ayrıca, Atlantik Savaşı'nın çok kritik bir dönemi olan 1943 yılının Şubat ayında Sahil Komutanlığı'na getirilen Hava Mareşali Slessor'un da büyük katkıları olmuştu. Refakatçi gemi komutanları arasında, Albay Walker ve Yarbay Gretton'un müstesna yerleri vardı.

1943 yılının Haziran ayında, hiçbir konvoy taarruza uğramadı, aynı zamanda U-Botları Temmuz ayında özellikle Sahil Komutanlığı'na ait devriyelerinin olduğu Biskay Körfezi'nde çok ağır kayıplar verdiler. O ay, körfezi geçmek isteyen seksen altı U-Botundan elli beş adedi tespit edilmiş, on yedi tanesi batırılmış ve altısı da dönmeye zorlanmıştı. Artık geçebildikleri biricik yol Biskay Körfezi'ndeki çok dar bir bölgeydi ve bu konuyu Dönitz, kaygılı bir şekilde Hitler'e bildirmişti. Bununla beraber, denizaltılar için devriye gezen uçaklar, küçümsenemeyecek bir bedel ödemişlerdi. On dört uçak kayıpları vardı.

1943 yılının Haziran ve Ağustos ayları arasında geçen üç aylık sürede Alman U-Botları, Akdeniz'in dışında, bütün denizlerde toplam elli sekiz Müttefik ticaret gemisi batırabilmişlerdi. Ve bunların yarısı Güney Afrika kıyılarında ve Hint Okyanusu'ndaydı. Almanlar bu nispi başarının karşılığında, elli sekizini uçakların batırdığı olmak üzere toplam yetmiş dokuz U-Botu kayıp vermişlerdi. Ağır bir bedel ödemişlerdi.

Kontrolü yeniden ele geçirmek umuduyla Dönitz, Atlantik'te keşif yapabilecek uzun menzilli uçak vermesi ve transit rotaları üzerinde hava örtüsü sağlaması için Hitler'e baskı yapmaya başladı. Ve Hitler'den aldığı cevap beklediğinden daha olumluydu. Dönitz, ayrıca aylık U-Botu üretiminin otuz adetten kırka çıkartılması ve su altında daha hızlı gidebilen yeni denizaltılar inşa edilmesi konusunda da onay almıştı. Fakat, çok bel bağlanan dizel ve hidrojen peroksid karışımı bir yakıtla çalışan "Walter" tipi denizal-

Kutup konvoylarına refakat eden İngiliz muhripleri: *Saumarez* ve *Mahratta.*

reden PQ 17 konvoyu görmüştü. Konvoyun ve refakatçi gemilerin Almanlar tarafından yenilgiye uğratıldığına inanan İngiliz Deniz Kuvvetleri, konvoya 4 Temmuz'da Barents Denizi'nde dağılmasını emretmişti. Barents Denizi'nde uçak ve U-Botların saldırısına uğrayan 36 adet çaresiz durumdaki ticaret gemisinden sadece 13'ü kurtulabilmiş diğerleri batırılmıştı. Sonuçta bu konvoyun taşıdığı uçaklardan 210'u kayıp, 87'si sağlam, tanklardan 430'u kayıp, 164'ü sağlam, lojistik araçlardan 3.350'si kayıp, 896'sı sağlam teslim edilebilmişti. Malzemenin de üçte ikisini oluşturan 99.316 ton malzeme kaybolmuştu.

Bu felaketten sonra, müteakip konvoy Eylül ayına kadar Rusya'ya gönderilmedi. Eylül ayında gönderilen konvoy, çok güçlü refakatçi gemi ve uçaklarla desteklenmişti. Telsiz istihbaratıyla bu bilgileri alan Amiral Raeder, bu konvoyun üstesinden gelebilecek büyük gemilerini, konvoyun üstüne salmadı. PQ 18'e ait yirmi yedi konvoydan, kırk ticaret gemisi Arhangelsk'e emniyet içerisinde ulaşmıştı, bu arada Alman uçak ve U-Botları çok büyük yara almıştı. Bundan sonra Almanlar, kuzeye hiç bu kadar büyük çapta hava gücü göndermediler.

Bu olaydan sonra birkaç küçük konvoy daha, kış ayında Rusya'ya gönderildi. Fakat daha fazla konvoy isteyen ve bunun için baskı yapan Ruslar bu konvoyların korunmasında hiç yardımcı olmadılar. Donanma Komutanı Amiral Tovey, Mart 1943'ten sonra, günler uzadığı için konvoy gönderme konusunda isteksiz davrandı. Atlanik'teki kritik durum bu konuda verilen kararı belirleyen en temel unsur olmuştu. Kutup konvoylarına eşlik edecek gemilerin yönü, o baharda U-Botlarının mağlup edilmelerinde çok temel bir rol oynayacakları Atlantik'e doğru çevrildi.

Kutup konvoylarının tekrar başladığı Kasım ayında, konvoyların korunmasında rol alan refakatçi gemiler çok daha güçlüydü ve ayrıca yeni uçak gemileri de tahsis edilmişti. Bu konvoylar Rusya'ya bu malzemeleri

büyük bir emniyet içinde götürüp teslim ederken, aynı zamanda artık gücünü kaybeden Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri) ve U-Botlarına çok ağır kayıplar verdirmişlerdi.

1941 yılından itibaren Rusya'ya gönderilen kırk Kutup konvoyunda yer alan 811 gemiden elli sekizi batırıldı, otuz üçü çeşitli nedenlerle geri döndü. Bu arada 720 adet gemi sağlam olarak Rusya'ya ulaştı ve bu konvoyların Rusya'ya teslim ettiği malzemelerin toplamı dört milyon tonu bulmuştu. Bu malzemeler içerisinde 5000 tank ve 7000 uçak vardı. Bu kadar büyük çapta malzemelerin teslimi sırasında, Müttefikler, on sekiz muharebe gemisi ve doksan sekiz ticaret gemisi kaybetmişti. Bu arada Almanlar, muharebe kruvazörü *Scharnhorst*'u, üç muhrip ve otuz sekiz U-Botunu kaybetmişti.

Son Safha

1945 yılının ilk aylarında U-Botu donanması hâlâ büyüyordu. Bunun nedenleri arasında, yeni inşa edilen U-Bot sayısı ve "şinorkel" cihazı yardımıyla kayıpların azalması yer alıyordu. Ocak ayında, muharebeye giren U-Bot sayısı ortalama otuz idi, oysa Aralık ayında bu miktar on sekiz idi. Yeni inşa edilen U-Botlarınm seyir menzilleri daha uzundu, ayrıca su altında daha fazla kalabiliyorlardı. Okyanus'ta kullanılan ve model XXI olarak adlandırılan 1600 tonluk ve model XXIII olarak adlandırılan 230 tonluk kıyı bölgelerinde kullanılan bu iki yeni model denizaltı daha az kayıp veriyor ve daha başarılı oluyorlardı. Mart'ta, U-Botlarınm sayısı doruğa, 463'e ulaşmıştı.

Mart ayında, Almanya'nın bombalanması sonuçlarını U-Botlarının inşasının gerilemesinde de gösterdi. Müttefiklerin diğer bir şansı da, her ne kadar gösterilen çaba ile, meydana gelen maddi zarar aynı oranda olmasa da, Baltık Denizi'ndeki havadan mayın döşeme faaliyeti, Müttefik donanmasının ileri gelenlerinin anlayabildiğinden çok daha fazla etkili olmuştu. Bu sebeple U-Botları gizlenmek zorunda kalmış ve eğitimlerini yapamamışlar ve böylece büyük miktarda yeni inşa edilen U-Botları fiili olarak muharebeye katılamamıştı. Eğer bu yeni U-Botların tümü, muharebeye katılabilmiş olsaydı, 1943 yılında olduğu ölçüde tehdit olmaya devam etmiş olacaklardı.

Fakat, Mart ayında, Ruslar doğudan batıya doğru ilerlerken, Batılı Müttefikler de Ren'i geçerek Berlin'e yaklaşıyorlardı. Almanları her taraftan sıkıştırmaya başlamışlardı.Artık, Almanya'nın yenilgisi kaçınılmaz hale geliyordu.

Savaşın son birkaç haftası esnasında, U-Botlarınm asıl faaliyet alanı İn-

giltere'nin doğu ve kuzeydoğu kıyılarıydı. Her ne kadar pek başarı elde edemedilerse de dikkati çeken bir nokta, bu yeni model denizaltılarının hiçbirinin batırılamamış olmasıydı.

Mayıs ayında, Almanya'nın teslim olmasından sonra 159 U-Botu teslim olmuş, fakat bunun yanı sıra da 203 U-Botu da mürettebatları tarafından batırılmıştı. Bu davranış U-Botlarının mürettebatlarının çok gururlu olduğunun şahsiyetli bir ifadesiydi.

Beş buçuk yıllık savaş süresince, Almanlar 1157 adet U-Botu inşa etmiş ve sefere koymuştur. Bunlardan 789 adedi kaybolmuştu. Ayrıca 700 adet cep denizaltısını da sefere koymuşlardı. Genel olarak, bu U-Botlarının denizde batırılanların büyük bir bölümü,yani 632'sinden 500'ü, ya İngilizler tarafından ya da İngilizlerin kontrol ettiği birlikler tarafından imha edilmişti. Diğer taraftan ise Alman, İtalyan ve Japon denizaltıları 15 milyon ton tutarında 2828 adet Müttefik gemisini batırmışlardı. Bu miktarın tümüne yakın bir çoğunluğu, Almanların U-Botları tarafından batırılmıştı. Alman U-Botları, çoğunluğu İngiltere'ye ait olan 175 Müttefik muharebe gemisini batırmıştı. Müttefiklerin, U-Botları karşısında verdiği kayıpların yüzde altmış birini, konvoylardan bağımsız seyreden gemiler oluşturmuştur. Diğer yüzde dokuzu ise konvoydan ayrılan gemiler oluşturmaktaydı. Ve kalan yüzde otuzunu ise konvoydaki gemiler meydana getirmişti.

Bu çok önemli dört yıl boyunca Almanların, Fransa'ya ait Biskay Körfezi'nde elde ettiği deniz üsleri ve Eire'nin, Müttefik konvoyların kendi karasularını kullanmasına izin vermemesi Müttefiklerin, Atlantik'te savaş boyunca uğradıkları büyük kayıpların ana unsurları arasında yer almaktadır. Müttefiklerin, Kuzey İrlanda ve İzlanda'da tutunması kendilerine, İngiltere'ye gidilebilecek tek rotanın açık kalmasını sağlamıştır.

Notlar:

1 Seyir yarıçapı: Bir gemi, uçak ya da aracın bütün emniyet ve işletme faktörleri de dikkate alınarak normal muharebe yükü ile, üssünden belirli bir rota üzerinde uzaklaşıp yakıt ikmali yapmadan geri dönebileceği azami mesafe (Ç.N.)

TARİH

Çağımızın en önemli askeri strateji uzmanı ve tarihçilerinden biri olan Sir Basil Liddell Hart (1895-1970), ölümünün hemen ardından yayımlanan bu anıtsal kitabında İkinci Dünya Savaşı'nı yalnızca dürüst ve nesnel bir askeri analist olarak değil, tutkulu bir düşünür sıfatıyla da ele alıyor.

II. Dünya Savaşı Tarihi, bu yanıyla sırf tarihçilerin ve tarih meraklılarının değil, "tarihi roman", hatta düpedüz "roman" okurlarının bile ilgisini çekecek, kendini onlara da okutacak bir kitap.

II. Dünya Savaşı Tarihi'ni, Kerim Bağrıaçık'ın askeri terminolojiye hakim çevirisiyle sunuyoruz. Savaşın her aşamasını gösteren harita ve fotoğraflarla, "İkinci Dünya Savaşı'nın Önemli Lider ve Komutanları, Önemli Teşkilat ve Harekâtları" ve "İkinci Dünya Savaşı Kronolojisi" ekleriyle sunuyoruz.

Kapak Fotoğrafı: Burma'nın işgalinde Japon tankları